

Historia dioecesis Alba-Regalensis ab erecta sede episcopalis 1777-1877

János Pauer

Digitized by Google

CU60601922
BX1519 .P3 Historia dioec

LIBRARIES OFFSITE
50601922
Historia dioecesis A

THE LIBRARIES

COLUMBIA UNIVERSITY

GENERAL LIBRARY

Digitized by Google

12.

200

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

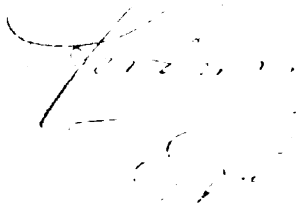

Ferdinandus
Epus.

Digitized by Google

HISTORIA

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA

DIOECESIS ALBA-REGALENSIS

AB ERECTA SEDE EPISCOPALI

1777—1877.

CUM INTRODUCTIONE

DE VICISSITUDINIBUS CIVITATIS ET CAPITULI OLIM COLLEGIATI.

MILLE ANNI ANTE OCVLOS TVOS SICVTI DIES HESTERNA QVAE PRAETERIIT.
Ps. 89, 4.

IN MEMORIAM ANNI SAECULARIS

SCRIPSIT

JOANNES PAUER

Episcopus Cons. et Praep. Major.

ALBAE-REGIAE, 1877.

TYPIS TYPOGRAPHIAE „VÖRÖSMARTY".

(COLOMANNI SZÁMMER.)

Digitized by Google

BX
1519
.P3

Digitized by Google

0/12655
NOV 24

FERDINANDO

EPISCOPO

E SEDE ALBA-REGALENSI

AD QUINQUE-ECCLESIENSEM

DIE 1. JUNII 1877. BENIGNE NOMINATO, 25. EIUSD. MENSIS TRANSLATO.

ITEM:

VENERABILI

CAPITULO

ET

ALMAE DIOECESI ALBA-REGALENSI

D. D.
Auctor.

Digitized by Google

Digitized by Google

Conspectus operis.

Pag.

1. Occasio et materia operis . . . . . 1.

Decennia, ante occupatam per Turcas Civitatem.

2. Civitatis varia sors . . . . . 7.
3. Civitatis antiqua delineatio . . . . . 8.
4. Civitatis situs et extensio . . . . . 10.
5. Civitas e solemnitatibus hic servatis considerata . . . . . 14.
6. „ „ „ „ „ „ (continuat) 16.
7. Civitatis magistratus et eius praerogativae . . . . . 24.
8. Varia in Civitate officia publica . . . . . 29.
   a) S. Coronae et clenodiorum custodia . . . . . —.
   b) Archivum Regni . . . . . 31.
   c) Sedes et iurisdictio Comitatus Albensis . . . . . —.
   d) Loca credibilia duo . . . . . 32.
   e) Tricesimae officium . . . . . 34.
   f) Officium commutationis aeris . . . . . 35.
   g) Officium monetarium . . . . . —.
9. Templa, monasteria, capellae . . . . . 37.
10. De Basilica B. Mariae Virg. . . . . 39.
    Sacellum B. M. Virg. — Basilicae testudo, columnae . . 40.
    Capella S. Joan. Bapt., S. Agathae. Custodiatus. Altare B. Mariae Virg., S. Emerici, S. Ladislai . . . . . 41.
    Capella Ludovici magni, alias S. Catharinae . . . . . —.
    Capella Mathiae Corvini . . . . . 42.
11. De Basilica B. Mariae Virg. Continuatio.
    Basilicae cura . . . . . 43.
    Praepositi . . . . . 44.
    Supellex sacra . . . . . —.
12. De Basilica B. Mariae Virg. (Continuatio).
    In hac coronati reges . . . . . 46.

Digitized by Google

Pag.

In hac coronatae reginae . . . . . 47.
... Sepulchrum regum, reginarum, et princip. . . . . 48.
... Monumenta regum . . . . . —.
13. De Ecclesiis: S. Petri. S. Nicolai. S. Jacobi. S. Michaelis . 49.
14. De Conventu Cruciferorum . . . . . 52.
15. De Conventu Praedicatorum Ord. S. Dominici . . . . . 55.
16. De Conventu PP. Franciscanorum . . . . . 56.
17. De Conventu Augustinianorum . . . . . 58.
18. De Monasterio Paulinorum . . . . . 59.
19. De Asceterio Monialium . . . . . 62.
20. De Capella B. Mariae Virg. S. Stephani. S. Emerici. S. Martini. S. Barbarae . . . . . 63.
21. Capella S. Annae; et eius Fundator . . . . . 67.
„ „ „ „ „ „ „ (Continuatio) . . . . 72.
22. De Scholis . . . . . 78.
23. De Bibliothecis . . . . . 81.
24. *Conversio rerum, et clades ad Mohács* . . . . . 87.
25. Memoria supellectilis Alba-Regalensis . . . . . 91.
26. In Basilica ultimae regni solennitates.
Coronatio Joannis Zápolyae. Exequiae Ludovici Regis. Coronatio Ferdinandi I. et Annae Reginae. Exequiae Ludovici regis. Nuptiae Joannis Zápolyae, et Coronatio Isabellae. Sepultura Joannis Zápolyae . . . . . 92.
27. *Alba-Regia per Turcas cingitur et expugnatur.*
Adumbratio status. Discrimen Ecclesiarum, et quarumdam ruina . . . . . 97.
28. *Civitas sub Turcarum dominatu.*
Cruenta caedes civium. Expilatio Basilicae. Exuviae Zápolyae . . . . . 105.
29. Sors templorum, ministrorum, et in vicinia Ecclesiarum . 108.
30. Excidium Capituli. Praepositi et Custodis dignitas superstes 113.
31. Urbis recuperatio tentatur . . . . . 118.
32. Urbis recuperatio iterum tentatur. (Continuatio.) . . . . . 119.
33. *Civitas exuit Turcarum dominatum.* Urbs recuperatur . . 122.
34. *Unius anni intervallum.* Basilica diruitur . . . . . 124.
35. Numi in memoriam recuperatae Civitatis cusi . . . . . 125.
36. Turcarum molimina ad recuperandam Civitatem. Dispositiones ad moenia reparanda . . . . . 128.
37. *Civitas in Turcarum recidit potestatem* . . . . . 130.

Digitized by Google

Pag.
38. *Civitas sub Turcarum dominatu* . . . . . 133.
39. Praepositi usque annum 1688. . . . . 135.
40. Custodes usque annum 1688. Vestigia bonorum Custod. . . 139.
41. Grassatio Praesidii Turcici Albensis . . . . . 145.
42. Ratio temporis. Alea vertitur victoriarum. Clades iteratae Turcarum . . . . . 146.
43. Molimen Bassae Albensis. Incendium Civitatis . . . . . 149.
44. *Civitas recuperatur* . . . . . 150.
45. Paulus Széchenyi servat Te Deum . . . . . 152.
46. Spolia belli . . . . . 154.
47. Numi memoriales recuperatae Civitatis . . . . . 155.
48. Status Civitatis et incolarum . . . . . 156.
49. Quae Ecclesiae sub Turcis desolatae, quae superstites . . 159.
50. Cura Ecclesiae Parochialis . . . . . 162.
51. Praepositi usque annum 1777. . . . . 164.
52. Vestigia bonorum Praeposituraе et Capituli . . . . . 166.
53. Custodes usque annum 1777. . . . . 172.
54. Memoria ultimi Custodis, et bonorum Custodiatus . . . . 174.
55. Religiosi antiquas requirunt sedes. Novi succedunt . . . 177.
56. Patres S. Francisci donatione regia locum obtinent pro Claustro et Ecclesia. Aedificant. Eccl. consecratur . . . 178.
57. Patres Ord. S. Pauli veniunt; mox discedunt . . . . . 185.
58. Carmelitae aedificant Claustrum et Ecclesiam . . . . . 188.
59. Societas Jesu erigit Residentiam. Gymn. Ecclesiam, et perficit alia humanitatis opera . . . . . 189.
60. Natales Ecclesiae parochialis, nunc una Cathedralis. Tempus et vicissitudo aedificationis . . . . . 193.
61. Abolitio Soc. Jesu. Judicia quorumdam. Gymnasii cura Ordini S. Pauli traditur . . . . . 200.
62. Lex de restauratione Capituli in Comitiis $176^{4}/_{5}$. lata . . 204.
63. *Mariae Theresiae aetas, et gubernii memoria* . . . . . 207.
64. Praesules Eccl. Hung. anno erectae 1777. Sedis Episcop. . 210.
65. Maria Theresia Regina dotat Episcopatum; Cathedr. Eccl. et Capitulum . . . . . 211.
66. Literae fundationales Episcop. Alba-Regal. 17. Febr. 1777. 212.
67. Literae fundationales Cathedralis Eccl. 17. Febr. 1777. . . 217.
68. Statutionales Eccl. Cathedralis 12. Julii 1777. . . . . 221.
69. Literae fundationales Capituli 17. Febr. 1777. . . . . 224.
70. Regiae Collationales Ignatii Nagy Episcopi . . . . . 227.

*

Digitized by Google

Pag.
71. Literae Apostolicae de erecta Episcopali Sede . . . . . 230.
72. Pius VI. Papa ad Ign. Nagy. Literae Praeconisationis . . . 237.
73. Pius VI. Papa ad Mariam Theresiam Reginam Apost. . . . 240.
74. Pius VI. Papa ad Archiepiscopum Strigoniensem . . . . 241.
75. Ignatius Nagy primus Episcopus Alba-Regal. . . . . 243.
76. Capituli installatio . . . . . 245.
77. Episcopi ingressus in civitatem, et installat. solemnitas . . 246.
78. Sermo Sigismundi Grubanovits Praep. Maj. ad Episcopum . 250.
79. Sermo Ign. Nagy Ep. occasione installationis ad Clerum . 253.
80. Prima Cura. Status et Coordinatio Dioecesis . . . . . 267.
81. Maria Theresia donat S. Cranium S. Stephani Eccl. Cathedrali. Literae C. Eszterházy Cancellarii . . . . . 273.
82. Mariae Theresiae de S. Cranio Diploma . . . . . 275.
83. S. Cranium adfertur usque Móór. Inde Albam-Regiam . . 280.
84. Ignatii Nagy Ep. de receptione S. Cranii Documentum, et Consitutio de annua eiusdem expositione . . . . . 286.
85. Inscriptio Tabulae marmoreae in memoriam erecta Dioec. et S. Cranii . . . . . 288.
86. Tempora primi Praesulis . . . . . 289.
87. Nicolaus Milassin 1790—1811. . . . . 294.
88. Josephus Vurum 1816—1821. . . . . 299.
89. Josephus Kopácsy 1821—1825. . . . . 303.
90. Paulus Szutsits 1827—1830. . . . . 304.
91. Joannes Horváth 1831—1835. . . . . 305.
92. Ladislaus L. B. Barkóczy 1837—47 . . . . . 309.
93. Antonius Karner 1848. . . . . 311.
94. Emericus Farkas 1851—66. . . . . 312.
95. Vincentius Jekelfalusy 1867—74. . . . . 315.
96. Ferdinandus Dulánszky 1875. . . . . 319.
97. Capituli Status. Loci Credibilitas. Sigillum. Insigne . . . . 321.
98. Series Praepositorum et Canonicorum 1777—1877. . . . 327.
1. Sigismundus Grubanovics Praep. 1777—1801. . . . —.
2. Josephus Bartakovits 1777—1780. . . . —.
3. Paulus Szegedy Praep. 1777—1814. . . . 328.
4. Balthasar Nagy 1777—1821. . . . 329.
5. Josephus Vlasits 1777—1802. . . . —.
6. Stephanus Balassa 1777—1784. . . . —.
7. Antonius Gabrieli 1781—1784. . . . 330.
8. Martinus Komjáty 1784—1805. . . . —.

Digitized by Google

Pag.

9. Paulus Nagy Praep. 1790—1819. . . . . 331.
10. Josephus Szabó 1801 1826. . . . . 332.
11. Franciscus Frideczky 1802 1823. . . . . —.
12. Paulus Simonyi Praep. 1806—1835. . . . . 333.
13. Joannes Marich Praep. 1816—1837. . . . . 334.
14. Josephus Mészáros 1816—1839. . . . . 335.
15. Franciscus Spetykó 1820—1831. . . . . 336.
16. Franciscus Farkas Praep. 1828 1864. . . . . 337.
17. Josephus Májer 1828—1834. . . . . 340.
18. Ignatius Puretits 1833—1847. . . . . 342.
19. Franciscus Pendl 1835 1850. . . . . 343.
20. Emericus Farkas 1835—1851. . . . . 344.
21. Josephus Gáál 1838—1842. . . . . 345.
22. Ignatius Petrik 1841—1844. . . . . 346.
23. Antonius Korizmits 1841—1847. . . . . 347.
24. Carolus Simontsits 1844—1847. . . . . —.
25. Josephus Schvanfelder 1844—1875 . . . . . 348.
26. Georgius Maurer 1846—1857. . . . . —.
27. Ignatius Krizsány 1848—1857. . . . . 349.
28. Carolus Aigner 1848—1861. . . . . —.
29. Joannes Limbek 1851—1865. . . . . 350.
30. Ignatius Nyirák Praep. 1858 1873. . . . . 351.
31. Georgius Gózony 1867—1871. . . . . 353.
32. Alexander Pellet 1871—1872. . . . . 354.
33. Ladislaus Kuncz 1873—1876. . . . . 355.

99. E Capitulo Summa Eccl. Hung. vivens dignitas . . . . . 356.
100. Capitulum Cathedr. Eccl. anno saeculari . . . . . 358.
Joannes Pauer. Praep. Major . . . . . 360.
Josephus Májer Lector-Canonicus . . . . . 363.
Emericus Venosz Cantor-Canonicus . . . . . —.
Emericus Radnich Custos Canonicus . . . . . 365.
Joannes Matuska Canonicus et Archi-Diac. Cathedr. . . 366.
Mauritius König Canonicus et Archi-Diac. Budens. . . 367.
Edmundus Pellet Canon. Magist. Senior . . . . . 369.
Josephus Prifach Canon. Magist. Junior . . . . . 370.
101. Canonici Cathedr. Eccl. Hon. ab 1795—1877. . . . . 371.
102. Canonici Honorarii anno saeculari . . . . . 374.
103. Chorus Ecclesiast. Cathedr. Eccl. usque 1877. . . . . 376.
104. Abbatiae intra ambitum Dioec. . . . . 377.

Digitized by Google

Pag.
105. Praepositurae intra ambitum Dioec. . . . . 380.
106. Custodiatus Alba-Regalensis . . . . . 382.
107. Cancellaria et aula Episc.
a) Secretarii 1777—1877. . . . . 383.
b) Caeremoniarii, Capellani, Actuarii 1777—1877. . . 386.
108. Sacra Sedes Consistorialis anno saeculari . . . . . 388.
109. Lyceum et Seminarium Episcopale ab an. 1802—1877.
a) Praecedens instituti huius tempus . . . . . 391.
b) Natales Lycei et Seminarii . . . . . 394.
c) Primi Benefactores . . . . . 395.
d) Pro-Directores ab 1802—1877. . . . . 397.
e) Rectores Seminarii ab 1802—1877. . . . . —.
f) Professores et Superiores ab 1802—1809. . . . . —.
g) Professores Lycei Episcopalis ab 1810—1877. . . . 399.
h) Vice-Rectores ab 1810—1877. . . . . 400.
i) Spirituales ab 1810—1877. . . . . —.
k) Studiorum Praefecti ab an. 1810—1877. . . . . 401.
l) Lycei Episc. Professores et Semin. Superiores anno saecul. . . . . 402.
110. Collegium examinatorum Synodalium . . . . . 403.
111. Officium administrationis piarum fundation . . . . . 404.
112. Archi-Diaconatus, et subdivisio a) b) . . . . . —.
113. I. Districtus V.-A.-Diaconatus Cathedr.
Parochiae. Parochi ab 1777—1877.
1. Alba-Regal. intramoen. 405.
2. Alba-Regal. extramoen. 407.
3. Pákozdensis . . . . . 409.
4. Sárpentelensis . . . . 410.
114. II. Districtus Alba-Regal. Superior . . . . . 411.
1. Bakony-Sárkányensis Parochia . . . . . 412.
2. Balinkaensis Curatia . 413.
3. Bodaikensis Par. . . . 414.
4. Csókakeőensis . . . . 415.
5. Csoórensis . . . . . 416.
6. Iszka-Szt-Györgyensis . 417.
7. Isztimérensis . . . . . 418.
8. Kutiensis . . . . . 419.
9. Moórensis . . . . . —.
10. Ondódensis . . . . . 420.
115. III. Districtus V.-A.-Diac. Alba-Regal. medius . . . . . 421.
1. Abaensis Parochia . . 421.
2. Füleensis . . . . . 422.
3. Kálozensis . . . . . 423.
4. Nagy-Lánghensis . . . 424.
5. Polgárdensis . . . . . 425.
6. Sárkereszturensis . . . —.
7. Szabad-Batthyánensis . 426.

Digitized by Google

Pag.
116. IV. Districtus V.-A.-Diac. Alba-Regal. infer. . . . . 427.
1. Alap Parochia . . . . 427.
2. Előszállás . . . . . —.
3. Herczegfalva . . . . 428.
4. Közép-Baracs Curatia 429.
5. Sár-Bogárd Parochia . . 429.
6. Sár-Szent-Miklósensis . 430.
7. Vajtaensis . . . . . —.
117. V. Districtus V.-A.-Diac. Csákvárensis . . . . . 432.
1. Boglár Parochia . . . 432.
2. Csákberényensis . . . 433.
3. Csákvárensis . . . . —.
4. Felcsuthensis . . . . 435.
5. Gánthensis . . . . . 436.
6. Kozmaensis . . . . . 437.
7. Nagyar-Almásensis . . 438.
8. Pátkaensis . . . . . 439.
9. Száárensis . . . . . 441.
10. Zámolyensis . . . . . —.
118. VI. Districtus V.-A.-Diac. Váálensis . . . . . 442.
1. Acsaensis Parochia . . 443.
2. Agárdensis Curatia . . .
3. Gyuróensis Parochia . 444.
4. Lovasberényensis . . —.
5. Nadapensis . . . . . 445.
6. Pázmándensis . . . . 446.
7. Váálensis . . . . . —.
8. Velenczensis . . . . . 448.
119. VII. Districtus V.-A.-Diac. Adonyensis . . . . . 448.
1. Adony Parochia . . . 450.
2. Dunapentele . . . . 451.
3. Nagy-Hantos . . . . —.
4. Perkáta . . . . . 452.
5. Rácz-Almás . . . . . 454.
6. Sárosd . . . . . 455.
7. Seregélyes . . . . . 456.
120. b) Archi-Diaconatus Budensis.
I. Districtus V.-A.-Diac. Bicskensis . . . . . 457.
1. Bia Curatia . . . . . 457.
2. Bicske Parochia . . . 458.
3. Budakeszensis . . . . 459.
4. Ettyekensis . . . . . 460.
5. Kis-Torbágyensis . . 462.
6. Mányensis . . . . . 463.
7. Perbálensis . . . . . —.
8. Tinnyensis . . . . . 464.
9. Zsámbékensis . . . . 465.
121. II. Districtus V.-A.-Diac. Érdensis . . . . . 468.
1. Ercsényensis Parochia 468.
2. Érdensis . . . . . 469.
3. Martonvásárensis . . 470.
4. Promontorensis . . . 472.
5. Ráczkereszturensis . . 473.
6. Sóskuthensis . . . . . 474.
7. Tárnokensis . . . . . 475.
8. Tétényensis . . . . . 476.
9. Török-Bálinthensis . . —.
122. III. Districtus V.-A.-Diac. Insulanus.
1. Csepelensis Parochia . 478.
2. Csépensis . . . . . 480.
3. Ráczkevensis . . . . —.
4. Szigetujfaluensis . . . 481.
5. Tökölensis . . . . . 482.

Digitized by Google

Pag
123. IV. Districtus V.-A.-Diac. Budensis infer. . . . . 483.
1. Borosjenőensis Parochia 483. | 5. Pilis-Csabaensis . . . 486.
2. Hidegkuthensis . . . 484. | 6. Solmárensis . . . . . 487.
3. Kalázensis . . . . . 485. | 7. Ürömensis . . . . . 488.
4. Nagy-Kovácsensis . . —. | 8. Vörösvárensis . . . . —.
124. V. Districtus V.-A.-Diac. Budensis super. . . . . 489.
1. Bogdányensis Parochia 490. | 5. Pilis-Szent-Keresztensis 494.
2. Csobánkaensis . . . . 492. | 6. Pilis-Szent-Lászlóensis . 495.
3. Monostorensis . . . . 493. | 7. Pomázensis . . . . . —.
4. Pilis-Szánthóensis . . 494. | 8. Tóthfaluensis . . . . . 496.
125. Vestigia antiquissimarum Ecclesiar. parochialium . . . . 498.
126. Sacerdotes in variis officiis constituti . . . . . 500.
127. Institutum emeritorum sacerdotum . . . . . 502.
128. Clerus Junior erecto 1802. Semin. et an. saeculari . . . 503.
129. Instituta Literaria, et Congreg. Sacra . . . . . 505.
130. Residentia et Gymnasium PP. Cisterciensium . . . . . —.
131. S. Francisci Prov. Marianae . . . . . 513.
132. S. Francisci Capucin. . . . . 514.
133. Sorores Charitatis S. Vinc. a Paula . . . . . 515.
134. Conclusio . . . . . 515.

Digitized by Google

I.

Occasio et materia operis.

Ab antiquis temporibus, imo a memoria hominum: populi, civitates, instituta ecclesiastica et civilia, societates, congregationes ac familiae illustriores, quinquagesimum, aut centesimum quemque originis, aut magni alicuius eventus annum, solemni quodam modo recolebant; acta heroum gloriosa et vicissitudines, ut suos mortales, factaque eorum immortalitate donarent, annalibus inserebant; numis memorialibus aut monumentis honorabant.

Religiosae huius pietatis; amoris patriae; nobiliorisque sensus; aetas nostra plura exhibet testimonia.

Proxime, praeterlapso anno, quaedam Dioeceses Ecclesiae hungaricae: item politicae jurisdictiones; hae quidem politica, illae vero religiosa festivitate, huiusmodi saecularia celebrarunt anniversaria.

Alma Dioecesis Alba-Regalensis, ab erecta sede Episcopali, nunc attigit primi centesimi annum ultimum. Huius igitur memoria, praeter gratiarum actionis hostiam, Deo propitio offerendam, saeculi elapsi historia adornanda, censebatur a concernentibus recolenda.

Digitized by Google

E voto igitur Illustrissimi Praesulis ac Venerabilis Capituli, historiae huius scribendae, honorifica mihi offerebatur provincia.

Quamvis autem aetatis meae umbra declinet ad occasum, ubi et tempus celeriori cursu diffluit, et vigor animi corporisque remittens, facile labori impedimentum ponit: e voto tamen Praesulis, ac mihi aestimatissimorum Capituli membrorum, suscepi otium praeteriti saeculi, causa futuri et posteritatis.

Imo dum seriem eventuum, et nexum rerum considerassem; quae olim fata prospera civitas Albensis habuerit; quae adversa tardius sustinere debuerit; quomodo Capitulum Collegiatum, venerandum illud antiquae aetatis institutum, furore belli, cum ipsa civitate, eversum fuerit; vertente autem Martis alea; qualiter sensim civitas se levaverit; idea erigendi Episcopatus semet evolverit; et super ruderibus antiqui illius instituti sedes Episcopalis consurrexerit, reluctante etiam quodammodo animo, filum historiae, ab ulteriori aetate, assumendum esse ratus sum.

Si enim ab illo eventu sumat narrationis initium, a quo sumsit Dioecesis exordium, desiderio quodam tenetur animus noscendi, quae antea facies rerum; quae item civitatis, in qua est sedes episcopalis; et provinciae, quae limitibus cingitur Dioecesis.

In supremis igitur lineis, quasi rudimentis, existimavimus quaedam praemittenda esse: de fatis prosperis et adversis, tam ipsius civitatis, quam et Capituli Collegiati; donec inter fluctuantium in regno animorum contentiones, ipsa quoque haec civitas, ab infelici clade ad Mohács, decimo septimo anno, per Turcas occupata, post 145. annorum defluxum vero, tandem exstitit liberata.

Digitized by Google

Item: quot, quantasque oportuit huic eventui praecessisse in universo regno victorias? Quantum de victoria gaudium, quantaque gratiarum actio? Quae in arce spolia belli? Quae victoriae memoria? Quam tristis, inter publicorum et privatorum aedificiorum ruinas, post receptionem, urbis conspectus? Quae templa, Deoque sacrata aedificia belli furore consumpta, et quasi cum tota civitate consepulta? — quae item e communi strage erepta?

Qui Praepositi, Custodes; quae cura animarum, inde ab urbe recepta?

Qui ordines religiosi requisiverint antiqua domicilia; et super ruinis nova exstruxerint monasteria, templa, et instituta? Quas item vicissitudines quidam ex iis mox experiri debuerint?

Quibus auspiciis ipsa, quae nunc est, Cathedralis Ecclesia, coeperit aedificari; interrupta continuari; et ad perfectionem deduci?

Quae de restaurando antiquo Collegiato Capitulo, in Comitiis regni, consilia agitata, ac legibus stabilita fuerint? et quae vestigia, antiqui Capituli, bonorum?

Quomodo tandem quaestio illa, ad maturitatem perducta; et per erectionem Episcopatus fuerit soluta?

Haec et alia, his cohaerentia, breviter prius commemoranda esse duximus, ut filum connectatur, et narrationis series ad propositam materiam devolvatur.

Quamvis autem hoc in proposito maiori terreno occupamur eruderando; sed non ignoramus huiusmodi otium, naturam imitari, quae nil recondit non pretiosi, et impensum laborem, nocturnasque vigilias, doctrinae svavitate compensari.

Licet enim particularis sit, in qua scribenda versamur, historia, non est tamen isolata, sed magnis cum eventibus con-

Digitized by Google

nexa; cum ipsius civitatis, in qua vivimus, imo totius regni vicissitudinibus intime conjuncta.

In tanto igitur temporum et actionum humanarum theatro, ubi quòt scenae, totidem actores; quam variabile spectaculum et quanta exhibetur doctrina, consideranti miserias conditionis humanae! ubi se offerunt: personae, vitia, virtutes, opinionum varietates, vana gloria, ductores, ducti, seducti, pacis studiosi, ingenio turbulenti, victi, victores, victoribus applaudentes, mox devictos repudiantes; — item: doctrina tumidi; humiles; religioni dediti; eorum amici, osores, inimici. Qualiter item inter has varietates una praeterit, altera advenit generatio; mox sequenti locum relictura. Una plantat, aedificat; altera diruit, eradicat. Causa et effectus, evolutio rerum penes invicem. Inter haec autem, quod summum est, quasi oculis intueri, quod in mundo Deus est, qui regit, gubernat, permittit, punit, remuneratur; — „qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conservat, terras et maria contemplans, hominum commoda, vitasque tuetur [1]).“

Dum item: in limine alterius saeculi almae huius Dioecesis constitutus, recordor praeteritorum aliquot decennium, et mente recogito seriem decedentium iam decem Praesulum, successive in sede episcopali se excipientium; et ex iis octo mihi de persona notorum: Venerabilis item Capituli membrorum; aut centenorum aliorum in stadio literario, vel cura animarum constitutorum; de affabili conversatione et gravitate laudatorum; vel excellenti doctrina, morum probitate et integritate illustrium virorum, mihi aeque de persona propius notorum; sistit se ob oculos constans illa immutabilis veritatis

[1]) Cic. 1. De Nat. Deor.

Digitized by Google

doctrina: praeterit figura huius mundi. Praeteriverunt: sicut visio nocturna; nuncius praecurrens; hospes unius diei. Et quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole.

Haec et huiusmodi, in occurrentibus, et huc congestis eventibus, legendo, scribendo considerans, ac in silentio ad pulpitum mente revolvens, non potui mihi prohibere, quin in ipso ingressu, hi mentis obtutus, per calamum quoque huc devolvantur.

Quodsi tamen narratio in quibusdam articulis non aequaverit propositum, aut reliquerit hiatum, excuset temporis brevitas, et imminens saeculi festivitas, ultra quam non expedit differre opus. Hoc quidem liberum est dilatare, aut contrahere; sed de fluxu temporis, ut sit remissior, non est datum homini disponere. Mihi vero sufficit, praeter quotidianas muneris ac status mei functiones, quaedam diei momenta huic otio, et conversationi, taliter impendisse; et resultatum, si quid pretii inest, Dioecesi consecrasse.

Ut autem opus alacriori animo perducere ad finem maturarem, perpulit me non tantum adpropinquans Dioecesis sacra solemnitas; sed et Illustrissimi Praesulis, ac Venerabilis Capituli, erga susceptum per me hoc studium, propensa voluntas. Quibus nec negare quidquam debebam, sed nec volebam.

Hi enim industriam meam non tantum oratione, et necessariorum subsidiorum ex Archivo subministratione acuerunt: sed edendi etiam operis oblato sacrificio sublevaverunt.

Nec hoc mihi reticendum, imo aperte profitendum est, quod et Excell. D. Joannes Comes Cziráky, bonarum artium non tantum cultor, sed et, pro innata animi sui nobilitate, eximius quoque fautor, usum suae exquisitae Bibliothecae mihi gratiose concesserit.

Digitized by Google

Conatuum meorum tot, tantique fautores et amici, laudes quidem tam aegre admittunt, quam multi mortalium easdem libenter audiunt: sed meum est idipsum cum animi gratitudine hic recolere.

Inter tanta incitamenta sperabam, Deo favente, me opus absoluturum. Nec diffiteor me iucundissime occupatum fuisse. Siquid tamen mecum in opere, humani accidisset; non despero, quominus aliquis additurus sit in futurum manus.

Quod autem hoc scribendi genere usus fuerim, lingva scilicet latina, cum mihi idem fuerit, sive unam, sive aliam in exarando sequi lingvam; cum tamen e multis obtutibus prior ratio scribendi electa fuerit, id prompte sequebar.

Scripsi igitur e communi consilio lingva latina, a saeculis dicta erudita vel eruditorum, compellata mortua, in viventis tamen Ecclesiae matris sinu, semper viva. Quae etsi nostris temporibus, ad profundioris doctrinae detrimentum, neglecta et pene sepulta iaceat, ob reconditos tamen in se eruditionis thesauros, auri naturam praeseferens, nec rubigine temporis consumitur, nec interno pretio destituitur.

Itaque, Deo adiuvante adgredior opus, ad cuius gloriam, omnis hic referatur studiorum conatus.

Digitized by Google

II.

Civitatis varia sors.

Alba-Regia una ex antiquis civitatibus, quae olim ad virtutis et gloriae, cunctarumque rerum mundanarum inconstantiae, et calamitatis exemplum fuisse videbantur conditae.

Quondam, multae e celeberrimis urbibus, furore bellorum eversae; postquam semel concidissent, amplius nunquam se levarunt. Alba-Regia, post sua gloriosa saecula, et auream aetatem, licet ferream experiri debuerit sortem, velut e cineribus denuo revixit.

Per quingentos annos urbs coronationis, et regum sepulturae; basilica, templis, palatio regio, publicis et privatis aedibus decorata; ampla, celebris, regni caput et gloria; legibus patriae distincta. Serius: infelici bello turcico, per hostem 1543. occupata; 1601. recuperata; 1602. iterum amissa; et usque 1688. sub iugo detenta, cruentata, omnibus spoliata, inquinata, concussa, diruta, et eversa fuit. Postquam autem in urbe, usque ad fundamentum, omnia antiquae aetatis monumenta, periissent, id fortunae supermansit, ut tandem, vel maxime, hosti periret civitas, quae a iugo liberata, novam, futurorum saeculorum, incepit aeram.

Brevis haec adumbratio, de varia civitatis sorte, in compendio data, sistit eiusdem et praecedentem gloriam, et subsequentem umbram. Ut adeo, considerata vel in hoc exemplo, rerum humanarum mutabili sorte, verificatur Manilii

Digitized by Google

effatum, non tantum respectu terrarum et gentium, sed quoad hanc quoque civitatem:

Nec se cognoscunt terrae vertentibus annis:
Exutam variant faciem per saecula gentes [1]).

III.

Civitatis antiqua delineatio.

Dum inquirimus: Quae fuerit antiquae civitatis facies? Jam haec circumstantia, quod huiusmodi quaestio institui possit, aut debeat, intervenientis magnae alicuius mutationis indicium est. Nec inquiri solet obiectum, quod oculis facile exhibetur; sed, quod olim fuit, et conspectui subtrahebatur.

Antiqua civitatis Albensis facies exhibetur quibusdam delineationibus, ac aeri incisis imaginibus, quae ante ducentos, et amplius annos, in chronicis et historicis operibus prodiverunt. Uti sunt editiones: Orteliana; Scheffer-Dillichiana; Zimmermanniana; Minsichtiana; Zeiler-Bezaiana; Birkeniana; Krechwitziana; etc. Item: quae imago civitatis exhibetur, in numis memorialibus, Rudolphi ac Leopoldi I. Imperatorum et regum temporibus cusis; aut, quae picta asservatur in domo civica. Repraesentatur porro conspectus civitatis in comitum Lamberg elegantissimo albo, in cuius unam paginam, membrum eiusdem familiae, in castris Mathiae Archi-Ducis constitutum, sub moenibus Albensibus propria manu 1601. delineavit. Haec ab omnibus aliis notis imaginibus differt; unde concluditur, quod civitas ex alio puncto fuerit per delineantem considerata. Adest etiam in claustro PP. Franciscanorum quaedam antiquata, et temporis vetustate nimis corrosa effigies, quae civitatem sub dominatu Turcarum repraesentat. In hac quaedam suburbia, basilica et residentia regia amplius non comparent; in apicibus

---

[1]) Astronom. I. V. 523—24.

Digitized by Google

autem turrium; et civitatis, et fortalitiorum; insigne Turcarum, semi-luna exhibetur.

Post auctorum nomina, quorum superius meminimus, aequum est, ut reflectemus ad eorum quoque opera. Merentur hoc, quia olim et illi reflectebant se ad civitatem, et eandem, vel ex antiquioribus urbis delineationibus transsumserunt; vel delineari, et cupro incidi curarunt; sicque veteris urbis conspectum posteritati, in suis operibus conservarunt. Sed eo etiam commemoratione digna sunt illa opera, quia eadem, sedulo etiam inquirentibus, raro sunt obvia.

Opera illa, quibus civitas antiqua inserta habetur, ab anno 1601. in diversis Germaniae provinciis prodiverunt, et successive Francofordii; Norinbergae, Lipsiis etc. recudebantur. Cum delineationes hae eandem civitatem; in civitate eadem obiecta repraesentent, a se invicem non multum differunt. Situs urbis ubique idem exhibetur. Unde, prout supra observavimus, vel ex uno originali videntur omnes mutuasse, vel ex eodem conspectus puncto civitatem delineasse. Plana enim, quae prae manibus habemus, si conferantur, idem exhibent resultatum.

Ortelius Hieronymus, in aula Imperatoris et regis Rudolphi Procurator et Notarius, in opere Chronologico edidit delineationem Albensis civitatis anno 1601. cum hac subscriptione:

WAHRE CONTRAFACTVR DER KÖNIGLICHEN STAT STVLWEISENBVRG. WIE DIE VON CHRISTEN EROBERT WORDEN. AN̄O. 1601. den 20. Sept.

Haec, quoad extensionem, maxima est civitatis effigies prae omnibus, in memoratis operibus communicatis.

Ortelium mox sequuti sunt Scheffer-Dillich, hunc Zeiler-Beza[1]), Birken, Krechwitz, et alii. Ipsa quoque in domo civica

[1]) Ad editionem operis Martini Zeiler: „Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn ...“ Lipsiae 1664., ubi pag. 269. Civitatis Albensis effigies reperitur; Joannes Beza Praefationem adjiciens, in eadem sic loquitur: „Nachdem der grausame Erb- und Erzfeind, der Türck, bisshero die liebe Christenheit, und in derselben aller-

Digitized by Google

asservata imago, e vestigio horum operum videtur fuisse desumpta. Memoratos autem numos, quibus, licet in exiguo spatio, repraesentatur civitas, quia tamen pro orientatione inserviunt; sed ex illo etiam motivo, quia magnorum eventuum conservant memoriam, decursu operis, suo loco, intendimus heic inserere, communicare.

Quia vero praememoratae civitatis delineationes calculo geometrico destituuntur; situs urbis, eius extensio, divisio, moenia, fortalitia, Basilica, Residentia regia, templa, monasteria, aedium publicarum et privatarum frequentia, ex aliis monumentis historicis; ipsa praesertim amplitudo civitatis, e solemnitatibus regni, per saecula hic celebratis, est vel maxime concludenda.

IV.

Civitatis situs et extensio.

Alba-Regia quondam natura et arte fuit munita. Quisquis primos lapides, priscis temporibus, huc congessit, artem

---

meist das liebe Ungerland hefftig angefochten, und bey denen einlauffenden Zeitungen, (wie bekand) ein und andere Stadt, Vestung und Ort, zum offtern erwehnet worden, so hat mich dieses veranlasset (weil ich ohne des) dergleichen zu thun, mir vorgenommen gehabt umb mich im *gradiren* welches meiner Kunst und *Profession* anhängig, in etwas zu üben die müssigen Stunden darauff zu *spendiren*, und die vornemsten Städte und Vestungen, welche in ermeldten Ungarn begriffen, aus den *Dilingio* und andern abzureissen. Als nun diese Abrisse fertig, habe ich solche einen und andern guten Bekanden *communiciret*, welche sichs denn ausser Verhoffen, sehr wol gefallen lassen, auch bey mir inständig angehalten, ich solte dieselben einer feinen Beschreibung Ungerlandes einverleiben, worzu ich mich den leichtlich *persvadiren* lassen, mir auch die Hoffnung gemachet, das esz an mehrern curiosen Liebhabern zu dergleichen Werckleiu nicht mangeln würde."

Digitized by Google

procurandae securitatis, pro genio saeculi, opportune novit. Unde olim Tartarorum quoque rabies eam oppugnare abhorruit.

Aetate illa, de qua loquimur, quinque numeravit suburbia, quae ipsam arcem, seu civitatem interiorem, tamquam filiae matrem, cingebant.

Natura munivit locum undiquaque lacu magno, vadoso, confragoso; unde, nisi in tribus meatibus, nec pede, nec equo aut curru civitas facile adiri potuit.

Ipsa arx, e quadratis et sectis lapidibus constructa, naturam arte aequavit. In moenibus circa circum, ad certam distantiam, sedecim procerae, aut humiliores turres, tamquam totidem fortalitia se elevabant. Arx sex portis claudebatur, tribus majoribus, et ad harum latera, totidem minoribus.

Si pontes ad portam, pendentes, cogente necessitate, causa securitatis, catena elevabantur, cives intra moenia, tamquam unius domus familiae membra, securi quiescebant.

Suburbia, pariter moenibus et lacu fuerunt cincta; pontibus autem cum ipsa arce, seu civitate interiori, et invicem iungebantur, aut ab invicem, pari modo, seiungebantur.

Coaevi scriptores, de situ, divisione, et urbis magnitudine perinde hanc exhibent delineationem. „Albana urbs, inquit Istvánffy, in locis limosis palustribusque sita, duabus utrinque paludibus, incertae altitudinis, equiti pariter et pediti inviis, cingitur: quorum uni Sóstó, quae orientalior est, alteri Ingovano nomen est, quae ambae ex fluvio Sárvizio, aeque palustri et coenoso, carectisque et arundinetis impedito, (qui a Balatone lacu, quem fluvius Sala efficit, prorumpens, prope Bacham oppidum Danubio miscetur) occultis et subterraneis quibusdam meatibus ortum ducere, ac in latis cavarum vallium spatiis perpetuo stagnare creduntur [1]).“

Item: Alba-Regalis „Budae et Strigonio collata, trianguli formam reddit: pari fere intervallo ac loci celebritate, duas illas alluente Danubio, hanc perpetuis paludibus, quas

[1]) Istvánffy Hist. de Reb. Hung. Libr. I. pag. 6 edit. Vien. 1758. fol.

Digitized by Google

Sárvizius flumen coenosum, nec ripis coercitum, e Balatone profluens, et isthic late stagnans efficit, mirabili naturae munimine praecingentibus. Ab urbe tres aggeres, admodum lati, sese extendunt, quibus templa, ac publici privatique iuris aedificia, et suburbanae domus ac horti irrigui, et prata intercedunt, frequentiore in iis, quam in urbe civium, et variorum hominum concursu, habitatione. Urbem interiorem, ubi templum maius, in quo Reges diademate insigniri, ac morte obita sepeliri consveverant, murus haud invalidus, et fossa profunda, perpetuis e palude aquis plena, satis munitam reddunt [1]).“

Joannes autem Stella, Legum Doctor, qui Albae commoratus, in antiquo adhuc statu eam novit, in literis, ad fratres suos germanos datis, de situ civitatis haec commemorat: „Urbecula (intelligit arcem ipsam, seu interiorem civitatem) exigua, undequaque cincta, altissima et latissima palude, praeter unam atque alteram, aut ad summum tres vias, quae per eminentiores, vel natura, vel opere excitatos aggeres, in oppidum ducebant; per has solas facultas dabatur oppugnandi. Et erant hae viae, quam ipsa urbs, aedificiis frequentiores [2]).“

Georgius vero Pray, ut aliquam, humanissimae in se urbi Albensi referret gratiam, quae ipsum, cum Sigismundi regis scriberet historiam, perquam liberaliter suscepit, fovitque; memoriam eiusdem urbis, qualis olim fuerit, Annalium suorum Libro inseruit, corrigendo praeadductorum Istvánfii et Stellae, quoad eius palustrem situm, opinionem. Haud enim abs re facturum se arbitrabatur, si, cuiusmodi ea urbs, quae regum nostrorum inauguratione et tumulo, inde a regni exordio consecrata, olim fuerit, breviter in suis Annalibus explicaret. „Abest, inquit, Alba, unde provincia, cuius caput est, nomen quoque accepit, Buda occidentem versus, octo passuum millia, lacuique innatat, cui Ingovano nomen, nequaquam, ut Istvánfio visum est, coenoso ac palustri, sed ex rivulis, quos vicini

[1]) Ibid. Libr. XV. p. 165.

[2]) Schwandtner Script. Rer. Hung. T. I. fol. pag. 616.

Digitized by Google

montes, ubere vena profundunt, maximam partem ita conflato, ut ex iugi cursu coelum mirifice temperet, et piscium caeterarumque rerum, quae vitae humanae opportuna sunt, feracissimus sit. Tribus olim aggeribus, fossis vallisque clausa, praestantissimi operis aedes cum sacras, cum profanas, Regum munificentia ditatas, complectebatur. Sigismundo, ab Divi Stephani aetate, siquando a re publica vacabat, post Budam, maxime in deliciis. Ambitu ita vasto porrecta, ut caeteras Hungariae, nullo negotio antecelleret. Praeter castrum, quod regis et Sacerdotum collegia praecipue colebant, urbs extra muros dicta, in meridiem vergens, et Insulam sancti Regis Stephani complexa, ad paludem, quae a sale nomen habet, patentissimo spatio porrigebatur [1]).

Ab hac nova villa, tum nomine quidem, non re discreta, nova civitas, qua orientem et septemtrionem urbs spectat, in longum et latum duo pene stadia ex aequo diffusae. Una tamen communione juris et praerogativa Magistratuum Urbs.... Ut adeo nihil mirum sit, et regni olim conventibus, et regum, cum res secundae erant, hospitio, tum frequentatione exterorum Principum celebratum fuisse [2]).

---

[1]) Suburbium, quod nunc Rascianicum, vulgo Ráczváros, compellatur, olim Sancti Stephani, vulgo Szent-Istvánváros nuncupatum fuisse, e diplomatibus Stephani V. de anno 1272; et Alberti regis de an. 1438. concludit. In priori haec continentur: „cum ad salutandam Ecclesiam S. Regis, quae est extra muros Castri Albensis ... accessissemus, vidimus, et referente fratre Pontio ... Magistro domorum Hospitalis per Hungariam et Sclavoniam, S. Joannis Bapt. Jerosolymitani, intelleximus, quod homines, qui in territorio eiusdem insulae commorabantur.“ — In altero vero haec, quoad praefatae insulae compellationem memorantur: „Quemadmodum fidelis noster Jacobus Litteratus, inhabitator insulae sancti regis Stephani, extra muros castri Albensis, suo et universorum populorum, hospitum et inhabitatorum ... in ipsa Insula residentium nominibus ... exhibuit nobis.“ Pray. Annal. R. Hung. Libr. II. pag. 319.

[2]) Pray. ibid. — Singulare, quod cum in civitate tanti nominis res, rerumque nomina plene periverint, platea *Selyemutcza* per

Digitized by Google

V.

Civitas e solemnitatibus hic servatis considerata.

Ad civitatis antiquae extensionem; palatiorum publicorum et privatorum, aediumque civilium frequentiam, non exigui ponderis argumentum est, consideratio tantorum regni comitiorum, hic servatorum; solemnitatum item Coronationis; nuptiarum reginalium; et funebralium exequiarum in basilica S. Stephani, per saecula celebratarum. Ad has solemnitates non tantum ex universo regno, et partibus eidem adnexis, Proceres, nobiles, civitatum ablegati, magno numero convenerant; sed etiam extranei principes, vel in persona, vel per legatos, cum splendido comitatu, confluebant. Hi pro status conditione et decenter excipi, et pluribus diebus convenienter provideri debebant.

Non reflectimus hic ad antiquiorem aetatem, ubi lege patria 1222. sancitum fuit, ut reges, omni anno, festum S. Stephani, Albae teneantur solemnisare [1]). Idipsum anno 1231. art. 1., 1267. art. 8., eo addito fuit renovatum, ut etiam de quolibet comitatu, duo vel tres nobiles, debeant huc convenire [2]). Brevitatis causa, de comitiis hac in civitate olim celebratis, praetermittimus alia testimonia [3]).

In solemnitatibus autem coronationis et nuptiarum, quos

---

traditionem, post tot saecula, nomen suum retinuerit. Memoriam servavit documentum Conventus Crucif. Ord. S. Joan. Jerosolym. domus Hospitalis Eccl. B. Regis Stephani de Alba, 1484. emanatum, in quo perhibetur; quod Benedictus Király, in vico Semlyesythewtcza (Selyemutcza), in Insula eiusdem civitatis; duas vineas suas in Csopak, 125. florenis aureis, Petro Episcopo Nándor-Albensi, Veszprimii commoranti, vendiderit.“ Cod. Dipl. Acad. Arn. Ipolyi etc. Tom. V. pag. 363. Jaurin. 1873. 8-o.

[1]) 1222. art. 1.

[2]) Kovachich. Vest. Comit. p. 100. 140.

[3]) Idem. Supplem. ad Vest. Comit. I. p. 66. 126. Item: 1445. 12. 19. — 1446. Exord. 1447. 17. 32. 1453. 3. 6. etc.

Digitized by Google

regni proceres, extraneos Principes, duces, regum legatos; quantam confluentis populi, militiaeque copiam potuerit haec civitas excipere, dislocare et providere; vel ex iis concludi potest solemnitatibus, quae ultimis, ante cladem Mohács decenniis, hac in civitate celebratae fuerunt. Hic duo tantum, pro toto regno, et civitate hac, summe memorabilia adferemus exempla. Uti a) Mathiae Corvini coronationem; et b) eiusdem regis cum Beatrice nuptias; ac una eademque occasione servatam eiusdem reginae inaugurationem.

a) Mathias Corvinus 1464 generalem regni Conventum Albam-Regiam indicens, in eo, de inauguratione et de iis, quae ad reipublicae salutem pertinebant, agebatur.

Adfuere *ex toto* latissimo regno, *omnium ordinum viri, ingenti frequentia;* ipsi adeo exteri, audita inaugurationis fama, sive ad visendam, sive ad cohonestandam celebritatem, magnis clientelis stipati, certatim confluxerant. A Friderico Caesare *sexcenti* equites *cum* primi ordinis *Principibus* missi, qui splendorem celebritati adiicerent: aderant quoque ab Georgio *Bohemiae* rege *optimates* haud pauci, pompae et pacis conciliandae causa: *Venetorum dux, Justinianum*, clarissimo apud suos genere ortum, atque legati praerogativa ornatum, in Hungariam legarat, ut foederato regi, de nova dignitatis accessione, publico reipublicae nomine, gratularetur. Ut Albae adfuerant, tantum omnes celebrandae inaugurationis incesserat studium, ut nihil pensi habita temporis religione, erat enim dies ultimae Domini coenae sacer, regem Basilicae divi Stephani, maxima pompa inductum, ex regni consvetudine *per Dionysium Strigoniensem* inaugurari iuberent. Archiepiscopus, qui eam solemnitatem iam quartum obierat, manantibus prae gaudio lacrymis, coronato regi, cum proceribus, ac populi multitudine, vitam, felicitatem, maximumque illius dignitatis incrementum precatus est [1]). Rex *ducentos et quatuor* milites auratos creavit.

---

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. 1. Pray. Annal. L. III. p. 308.

Digitized by Google

Peracta, die 29-a Martii 1464. coronatione, cum sequentibus diebus regni comitia servarentur, e Praelatis Albae-Regiae morabantur: Dionysius *Széchy* Cardinalis et Archi-Episcopus Strigoniensis; (eodem hoc anno mortuus). Stephanus *Várday* Archi-Episcopus Colocensis; Ladislaus *Hederváry* Episc. Agriensis; Joannes *Vitéz* educator Mathiae Corvini, Episcopus Magno-Varadinensis, sequenti anno 15-a Maii Archi-Episc. Strigon. nominatus; Nicolaus de *Kapla* vel Kaplon, Episc. Transylvaniensis; Joannes Cesinge, alias *Janus Pannonius;* Albertus *Vethes* Episc. Vesprimiensis; Thomas *Debrenthe* Episc. Nitriensis; item: *Augustinus* Jaurin., *Vincentius* Vaciensis; *Albertus* Csanadiensis; Urbanus Sirmiensis; Marcus Tinniniensis; Nicolaus Modrusiensis.

E Proceribus autem regni hac in civitate morabantur: Michael *Országh* de Guth Palatinus; Emericus *Zápolya* Bosniae Gubernator una Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae Banus; Nicolaus de *Ujlak*, et Joannes *Pongrácz* de Dengelegh, hic consangvineus Mathiae regis; ambo Vajvodae Transylvaniae; Ladislaus de *Palócz* Judex Curiae; Joannes de *Rozgon* Tavernicus; Benedictus de *Thurócz* Janitorum; Andreas *Pongrácz* de Dengelegh Pincernarum; Stephanus de *Perén*, et Ladislaus de *Báthor* Dapiferorum, Paulus de *Dombo*, et Ladislaus de *Wessen* Agazonum magistri; Andreas *Pankyrher* Comes Posoniensis. Praepositus Albensis Basilicae B. M. Virg. fuit hoc tempore Nicolaus de *Bodó;* Praepos. aeque Albensis S. Nicolai extra muros: Dominicus *Kálmánczay;* Praeceptor Conventus Albensis Crucigerorum S. Joannis Jerosolymitanorum, Joannes *de Guth.*

VI.

Civitas e solemnitatibus hic servatis considerata.

(continuatio.)

b) Aliud argumentum de urbis antiquae extensione, exhibet consideratio confluxus hospitum, dum Mathias Corvinus

Digitized by Google

nuptias cum Beatrice, Ferdinandi regis Neapolitani filia, Albae-Regiae, celebravit, ac reginam coronari curavit.

Rex, Europae aulas pro his solemniis antecedenter per legatos invitavit. Ad Fridericum, Imperatorem Germaniae, ut Bonfinius scribit, legati munere ornatum misit „Dominicum, clarissimum Basilicae Albensis antistitem, virum ingenii probitate, et faustissimo aspectu, nec parva etiam eloquentia praeditum, ad Caesarem, caeterosque Germaniae principes oratorem ... qui eos suo nomine ad nuptiarum celebrationem invitet. Missi quoque aliorsum alii [1]).“

Ad Poloniae regem, ea de causa, misit Casparum Scepusiensem Praepositum: „Ad Poloniae quoque regem Casimirum, in Prussia adhuc agentem, nuncium Casparum, Praepositum Scepusiensem mittit; ad solemnitatem nuptiarum pro die constituto invitans [2]).“

Etiam civitates regiae invitabantur. Supersunt literae Georgii, Praepositi Capituli Quinque-Ecclesiarum, ac una Thesaurarii regii, ad Bártfaenses, die 23-a Nov. 1476. nomine regis datae, in quibus iisdem notificatur: „Sciatis ex certo, quod serenissima domina nostra, filia scilicet serenissimi domini regis Siciliae, iam in hoc regnum Hungariae pervenit, et abhinc infra octo dies, vel ante in *Albaregali* constituetur. Unde maiestas regia commisit nobis, ut de his per litteras nostras vos certificare non postponamus. Requirimus ergo vos, et in persona regiae maiestatis committimus vobis, quatenus statim, visis praesentibus, prout meliori modo vestrum ad honorem fieri poterit, ad nuptias praefati D. regis, absque mora, huc festinare velitis et debeatis. Quin, si tardaveritis, et inter alios ultimi fueritis; non erunt servitia vestra ita accepta: et in quantum honorem vestrum cupitis; aliud non faciatis [3]).“

---

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. IV. p. 606.

[2]) Dlugoss. L. XIII. col. 544.

[3]) Wagner. Diplom. Sáros. p. 129.

Digitized by Google

Celebratae sunt hae nuptiae anno 1476. mense Decembri. „Rex, inquit Bonfinius, cum universa principum et nobilium multitudine ad *Albam-Regalem* venerat, ut ibi primum reginam exciperet [1]).“ Venit autem rex, 9-a Dec. Albam-Regiam cum rege Bosniae. Condescendit in Curia, sive residentia Praepositi, qui hoc tempore fuit Dominicus, prius memoratus. Regiam enim Residentiam, decoris causa, reginae occupandam reliquit. Cum splendidissimo comitatu regina 10. Dec. adpulit. Cum honestissimo, ut ait Bonfinius [2]), Italorum procerum equitatu, quorum ductor fuit, Princeps, Adriae dux, vir maxima gravitate praestans. Nuptiarum solemnitas 11. Dec., coronationis vero 12-a, servata fuit in Basilica.

Plures huius aetatis scriptores, quorum iam ex parte meminimus, pro memoria hanc solemnitatem consignarunt Inter hos numeratur legatus palatini electoris, qui pro principe, Domino suo, eam fusius taliter descripsit [3]): Die Martis, qui festum Conceptionis Mariae proxime insequitur, anno Christi 1476. filia regis Neapolitani, Beatrix, a Mathia, Ungariae rege, regio apparatu in agro fuit excepta prope Albam-Regalem: idque tali fere modo et ordine. Primum tria erant tentoria, sub dio posita, in loco, qui stadium ab urbe distabat; quorum unum villoso purpureo holoserico circumvestitum, reliqua duo aliis rebus contecta erant. Prope illa ignis ardebat maximus, accensus lignis et sarmentis, ubi rex Mathias cum Bosnae rege de equis descenderunt: et Mathias rex cum Bosnae regem et palatini atque Saxoniae electorum, et Ottonis, Bavariae ducis, legatos a dextera constituit, magni comitis filio praeferente gladium; sed a laeva Venetorum oratores et archiepiscopos atque episcopos Ungariae consistere iussit. Ante tentoria totus ager, secundum longitudinem, erat integris duodecim caeruleis pannis constratus; ubi principes

---

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. IV. p. 607.
[2]) Bonfin. Dec. IV. L. IV. p. 606.
[3]) Schwandtner Script. R. Hung. T. I. p. 519.

Digitized by Google

ex utroque latere et rex in medio stabant. Tum igitur dux de Limbach, missus a regina, sertum, pulcherrime textum, regi offerebat ex quo pendebat annulus, et in annulo inclusus erat adamas magni pretii. Nec longe post, regina sequebatur, vecta in deaurato et sumtuoso curru. Quum advecta ad locum pannis constratum descendit, et deducta per pannos, cum ad medium fere pannorum processisset, et regem obvium haberet; in genua paullatim defluxit; sed a rege comiter sublata et amantissime excepta fuit. Sic illam salutatam rex ipse in magnificum tentorium ducebat, rege Bosnae et caeteris legatis et dominis ante et pone incedentibus, sicut rex eos ire voluerat; nisi quod Veneti interdum ordinem turbarent. Ad reginam, in tentorium ingressam, episcopus Gabriel Italico sermone loqui regis nomine coepit, et adventum ipsius salvum esse iussit; et praesertim dolorem regis commemoravit, quem ex ipsius diuturno et laborioso itinere cepisset; cum illa statim prudentissime paucis, sed honestissimis et prudenter compositis verbis ipsa respondit, et regi gratias egit. Continuo statim Palatini electoris legatus, (idem, qui haec scribit) pro se, et Saxoniae electoris, et Ottonis, Bavariae ducis, oratoribus, primum absentiam suorum principum excusavit, cur ipsi non advenissent; deinde salutem regi et reginae precatus ad nuptias, explicavit, quanto gaudio principes eorum ex hoc matrimonio essent affecti, quod putarent ad Dei immortalis gloriam, et ad rei Christianae publicam utilitatem pertinere; quum iterum regina, sed per oratorem, de ministris suis aliquem, gratias agi iussit: et tametsi Germaniae principes praesentes esse mallet; tamen a legatis satisfactum sibi esse declaravit. Tum vero inflari rex tubas iussit, et regina in niveum gradarium; rex vero in equum spadiceum conscendit. Et erant equi ambo regaliter ornati, frenis et reliquis omnibus ornamentis aureis, et alioqui toto corpore circumamicti attalicis et phrygiis tegumentis, in quibus gemmae intextae elucebant plurimae. Sed pannos, in agro expositos, ubi regina primum descenderat, Itali postea, et alii misere concerpebant,

Digitized by Google

non sine magno tumultu; quum varie inter plebeam turbam de eo dimicaretur. Sic igitur rex et regina pulcherrimo et magnifico comitatu in urbem pergebant; quum Christophorus Bavariae dux, et cum eo Vilhelmus a München eques, ex urbe progressi, et in medio inter urbem et tentoria loco regem assequuti, proxime ante conspectum reginae sarissis inter se concurrerunt, tanta contentione, ut uterque de equis deturbaretur. Tandem ad urbem perventum est; postquam in toto itinere saepe ordinem petulanter interrumperent Veneti, qui regi et reginae proximi esse volebant. Regi urbem ingredienti, omnes religiosi et clerici longissimo ordine venerunt obviam cum sacris reliquiis, et ante D. Stephani, rex et regina, quum de equis descendissent; una ambo, sub uno eodemque expanso et bacillis gestato velo, deducti in templum in chorum iverunt; ubi rex ad laevam in sella, et regina ad dexteram e regione stabat, dum ecclesiastica illa cantio: „Te Deum laudamus“ caneretur. Inde rex reginam in conclave illius deduxit, et rex in Praepositi domum divertit, et in gradibus consistens, principes et principum legatos, clementer id temporis dimisit.

Postridie, qui erat Mercurii dies, (10. Decembris) rex, omnium principum et legatorum et plurimorum nobilium caterva stipatus, iterum in templum venit, et a laeva, ut pridie, in hesterna sella constitit; et post eum regis Neapolitani filius et eiusdem regis oratores, Neapolitanus episcopus, et alii, postremo loco Veneti. Sed hi, quum postea rex, cum omnibus aram circumgressus, donum obtulisset Deo, et quisque ad suas rediret sellas; importune, magna cum eorum ignominia, iniussu regis, supra Neapolitani regis legatos, seipsos constituebant. Rex, quum ad offerendum munus ire vellet; Christophorum, Bavariae ducem; Bernardum, Ebersteinii comitem; Henricum a Miltitz, equitem; nobilem a Bern et N. a Schawenburg, ante se ire iusserat priori loco, ante omnes principes et principum legatos.

A dextera iterum in subsellio regina, regi ex adverso

Digitized by Google

stabat, et ante eam gynecaei magistrae pedibus insidebant; retro vero incredibilis mulierum et virginum numerus; sed infra reginam Christophorus, Bavariae dux; tum Palatini et Saxoniae electorum, et Ludovici atque Ottonis, Bavariae ducum, legati, stationem suam tenebant; et post illos Vratislaviensis episcopus et Ungariae Principes et Pontifices. Sacrum faciebat Gabriel Episcopus, cui Episcopi et Praepositi ministrabant; et totum templum symphoniacis et musicis concentibus personabat. Librum evangeliorum eius urbis Praepositus, de ara ablatum, tradebat Archi-Episcopo, qui regi et reginae osculandum dabat.

Quum sacri finis esset; rex reginam in conclave iterum ducebat; regem vero tota principum et nobilium corona in illius hospitium comitabatur.

Die Jovis (11. Dec.) rex Bosnae et Principes, cum Principum aliorum et Venetorum legatis, in curiam (Praepositi) venerunt praestandi officii causa; et regem deduxerunt in templum: ubi in itinere insolentes Veneti, quum proximi vellent esse regi, cum dedecore remissi sunt ad primum ordinem, ut ante omnes Principes et principum legatos incederent.

Quum in templum ventum esset; rex in priori subsellio consistebat, et iuxta eum regis Neapolitani filius; et deinde stabant eiusdem regis legati, Venetis postremo loco relictis.

Paullo post regina magnifico et regali splendore, cum regis Ungariae sponsi matre, et copioso gynecaeo in idem templum deducta, in superiorem chori locum prope summum altare progrediebatur. Locum vero reginae, quem pridie occupaverat, e regione sponsi regis ad dexteram, sed paullo inferius, rex Bosnae tenebat, pallio circumamictus, acu picto, et per totum ductum aureis filis atque perlis intertexto; supra quod erat amiculum aureum scapulare, in quo inserti erant 500. adamantes et aliae gemmae plurimae, et pendebat auri libras 35.

Post regem Christophorus, Bavariae Princeps; deinde Palatini et Saxoniae Electorum, et Ludovici atque Ottonis,

Digitized by Google

Bavariae ducum, legati; et tandem multi magnates et comites stabant. In istam splendidam hominum coronam ingressi Archiepiscopi et Episcopi atque Praepositi quatuor infulati, et pulcherrimis religiosis vestimentis ad faciendum sacrum ornati, quum Episcopus Vesprimiensis officium cantasset, ministrantibus aliis, et sacrum usque eo factum esset, ut iam „Agnus“ hymnus cantari deberet; tum demum reginam iuxta aram producebant, ubi sub expanso velo exuta in subuculam et induta primum cyclade aurea, quae in dextro brachio et humero patebat, et nudum corpus conspiciendum praebebat, tandem palla aurea rubra supra cycladem vestita fuit.

Interim rex Bosnae cum aureo pomo et sceptro, ad regem Ungariae sponsum, ex adverso ante sellam ipsius adducitur, et inde regem ad summum altare ad reginam usque comitatur; ubi rex et regina ante aram procumbunt in genua; Episcopus vero et alii clerici cantionibus ecclesiasticis utrumque consecrant. Et quum regina pro more istius pompae fidem Christianae ecclesiae iurasset; Chrismate et balsamo in dextro brachio inungitur.

Deinde comes magnus (Palatinus) regem interrogat: „An Diadema regium vellet reginae imponi.“ Et cum rex annuisset; ille idem magnus comes et reliqui magnates in caput reginae coronam imponunt; continuoque in tubas implent tubicines, tanto numero et studio, ut vox nullius exaudiri posset.

Sic rex vestitus regali pallio et diademate, in sellam suam recumbit, et equestrem dignitatem confert regis Neapolitani filio, Christophoro, duci Bavariae, et primariis viris quam plurimis.

Finito sacro, rex eo ordine, quo advenerat, in hospitium suum, ut etiam regina in destinatum ipsi conclave, revertit. Nec multo post epulum fuit instructum. In reginae diversorio mensa quadrata erat, in medio hypocausti ad dexteram posita; et ad laevam orbicularis alia mensa. In quadrata accubuerunt rex primum et regina; postea ad dexteram regis, filius Neapolitani regis. In orbiculari mensa supremo loco consedit Neapo-

Digitized by Google

litanus Archiepiscopus; et iuxta eum regis Neapolitani oratores; et in altera parte Ludovici et Ottonis, Bavariae principum, legati. Qui fercula apposuerunt, et ad mensam ministrarunt; erant omnes comitum, vel ad minimum Baronum dignitate illustres. Fercula vero apposita erant viginti quatuor. Sed non omnia propter diei brevitatem proposita. Post epulum continuo Fridericus Lignitius Princeps, totus cataphractus, et phaleratus cum Bohemo equestrem ludum exercuit; quum ambo, hastis concurrentes, deciderunt de equis."

Hac igitur occasione, in gremio civitatis, quantus debuit, ex omni statu, confluxus hominum fuisse, adparet e praecedentibus. Adfuerunt enim:

Mathias rex et Beatrix regina cum aula.
Mathiae regis mater: Elisabetha Szilágyi.
Rex Bosniae, Nicolaus Ujlaky.
Regis Neapolitani filius, reginae frater.
Princeps Christophorus, dux Bavariae.
Princeps Dux Adriae.
Princeps Fridericus a Lignitz.
Princeps quidam Bohemiae.

Praelati extranei:
Archiepiscopus Neapolitanus.
Episcopus Wratislaviensis.

Legati et oratores: Palatini Rheni; — Ottonis et Ludovici Bavariae ducum. Saxoniae ducis. Item: oratores reipublicae Venetanae. Nec non:

Joannes Stein, Christophori ducis Bavariae socius.
Comes Schawenburg.
Comes Bernardus Eberstein.
Watzlaus a Sternach eques Bohemus.
Henricus a Miltitz, eques.
Joannes ab Hag, eques.
Nobilis a Bern.

Digitized by Google

Italiae procerum honestissimus equitatus. Item:

Praelati Hungariae, inter quos nominatur Gabriel Rangon, Episcopus Agriensis, qui nomine regis venientem reginam salutavit; Albertus autem de Vethes Episcop. Vesprim., qui eandem coronavit.

Proceres item regni, cum Palatino Michaele Országh de Guth, cuius filius coram rege gladium portavit; et ablegati comitatuum et civitatum. Ut adeo Bonfinius non dubitaverit scripsisse: „Tota fere Hungaria ad reginalium nuptiarum celebritatem sane convenerat [1]).“

Terminatis Albae-Regiae solemnitatibus, quanto cum comitatu rex et regina hinc Budam discesserint; quot cubicularii, vecti generosis magnificeque contextis equis et circumcincti argenteis gladiis, et in vestimentis praeferentes colorem regiorum insignium, praecesserint, et subsequuti fuerint, praememoratus legatus depingit; ipsa regina, octo aureos habens currus, iunctos singulis sex caballos niveos, hinc digressa, Budam die 15-a Dec. ingressa est [2]).

Ex his solemnitatibus considerata civitas: oportuit eam omnimode olim ita constitutam fuisse; ut non solum tantas dignitates, populique multitudinem excipere et dislocare; sed etiam vitae necessariis convenienter providere potuerit. Nec in iis locis, quae his omnibus destituuntur, tantae festivitates celebrantur; multo minus illuc tanti hospites invitantur.

VII.

Civitatis magistratus, et eius praerogativae.

Etiamsi vestigia historica de individuis deessent; magistratus, qua civitatem repraesentans corpus, nunquam deerat. In omni enim bene ordinata communitate, qualicunque nomine

---

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. IV. p. 608.

[2]) Schwantner Script. Rer. Hung. T. I. pag. 522.

Digitized by Google

compelletur, eiusmodi esse, et cum auctoritate praeesse debet. Albae-Regiae, de qua agimus, in qua tanta agebantur, idem e pluribus individuis constans, aderat. Hi personam gerebant civitatis, eiusque dignitatem, et decus omni occasione sustinebant. Legum virtute vallati, eas et ipsi servabant, et tamquam fidei suae commissas, per cives quoque servari curabant; ut quisquis eorum ad decus incitetur; a flagitio revocetur; castigetur improbus, tueatur bonus; sicque avertatur detrimentum, et promoveatur civium emolumentum.

Omnis enim ordo, et omne consilium in dubiis adversisque rebus; in populi confluxu, in summis regni solemnitatibus, a membris magistratus manare debebat. Propterea iidem olim patris nomine compellabantur, quia veluti parentes liberis, sic magistratus seniores, universis civibus consulebant. Coacti autem etiam e suburbiis in unum corpus, quasi pluribus oculis cernebant, pluribus etiam nitebantur pedibus. Nemo enim mortalium unus omnia, quae in tantae extensionis, moenibus, vallis, pontibus et aquis ab invicem separata civitate agebantur, nosse poterat; ille fuit sapientissimus, qui pauciora ignoravit. Suburbia enim, uti superius (pag. 11.) commemoravimus, praesertim sera nocte, et ubi adjuncta svadebant, pontibus appensis, ab invicem, et ab arce divellebantur.

Viri itaque graves et sapientes, etiam e suburbiis, in unum corpus coacti, omnia cernebant, omnia providebant. Nihil eis, etiam in maximo populi et hospitum confluxu obscurum, nihil inopinatum, nihil novum, nihil inauditum, nihilque, etiam in maximis, magnum quid videbatur, dum iura exercebant et antiquis praerogativis insistebant. In huiusmodi rebus, etiam tacendo loquitur historia. Verum dum ad sphaeram eius propius accedimus, et in speciales casus et personas inquirimus: quando, et qui magistratum hac in civitate gerebant? quibus officiis ornati, praerogativas, certis temporibus quomodo exercebant? fatendum est, multa de hac aetate desiderari, quae temporum iniuria vel consumpsit et annihilavit, vel tacitis hucdum tenebris involvit. Quaedam tamen documenta, seram illam

Digitized by Google

aetatem, personarum nomina, et praerogativas illustrantia, — sedula, et posteritati studiosa conservavit manus.

Tantae igitur civitati, ubi totius regni in comitiis negotia, regumque inauguralia peragebantur solemnia, moderandarum rerum, sub una iuris communione et praerogativa, praefuit magistratus cum auctoritate, sine qua nulla civitatis ac communitatis negotia rite administrari possunt.

Documentum quoddam per Hevenessium conservatum, per Georgium Pray in Annalibus communicatum, Magistratus antiqui, cum suburbiorum compellatione, conservavit nomina; quoddam vero, Lipsiis anno 1846. luci publicae datum, oblivioni eripuit praerogativarum vestigia.

In priori documento, quod de anno 1471. sonat, et venditae ac emptae, domus contractum concernit, harum magistratualium personarum subscripta reperiuntur nomina: „Nos Valentinus Németh, dictus iudex, Gallus Nyerges; Mathias Várday; Emericus Ecsky; Adrianus Kányai; Emericus Preu; Joannes Szakálos; Franciscus Carnifex (Mészáros) *de Castro;* Stephanus Kerekes; Mathias Csabai, *de civitate exteriori;* Georgius Kővágho; Benedictus Gaborian *de nova villa;* et Blasius Melegh *de nova civitate;* duodecim jurati cives civitatis Albe Regalis."

Item: aliud documentum de anno 1478. horum nomina conservavit magistratus individuorum; „Nos Franciscus Korhy, Judex; Gallus Nyerges; Florianus Kánya; Franciscus Carnifex; Demetrius Zachy; Georgius Ispány; Nicolaus Borsos; et Michael Londy, *de Castro;* Stephanus Kerekes, Laurentius Litteratus *de exteriori civitate;* et Georgius Kővágho; Thomas Litteratus *de nova villa:* et Gallus Csapo *de nova civitate,* duodecim iurati cives, ac consules civitatis Albae Regalis [1])."

Quoad praerogativas? Pluribus excelluit civitas, aliis quoque communibus. Nullis enim haec destituebatur, quibus

[1]) Pray Annal. L. V. p. 320.

Digitized by Google

aliae gaudebant. Eas recensere, non est nostri propositi, solum quasdam, ipsum concernentes gremium, recensebimus.

Occasione coronationis, et maiorum regni solemnitatum, magistratus, cum primoribus civitatis, in Basilica, non tantum loci praecellentiam habuit, sed in specialibus casibus quosdam ritus quoque observavit. Vestigium, et quasi quoddam fragmentum huius reperitur in Diario nutricis Ladislai posthumi regis, quae praesens coronationi, seriem factorum non tantum oculis attentis lustravit, sed etiam fideliter connotavit [1]). Et cum magna pars fuerit actionum; pro historia patriae, ac specialiter civitatis Albensis, magni pretii est eius Diarium. Series facti est sequens: Regina Elisabetha, filia Sigismundi, vidua Alberti Imperatoris et regis Hungariae, die coronationis, qui fuit Pentecostes anno 1440., cum infante Ladislao posthumo, e residentia regia, cum magno ecclesiasticorum et saecularium virorum, et aulae suae comitatu fuit in Basilicam

[1]) Cum, antiqui, de anno 1440. manuscripti editor, prout conveniebat, nihil in expressionibus, aut characteribus mutaverit, eidem et nos inhaesimus, et prout reperimus, ita communicamus. Quia vero in originali loco r, passim ȿ invenitur, et praesertim in voce waȿ=war, turbari videatur sensus, adnotamus, in iis vocibus loco s, in lectione semper r adhibendum venire.

„do trueg man In (den edelen kung) in die kirchen, do man dann einen yeden kung kront, und warn vil gutter lewt da, geistleich und weltleich, ... und do wir in die kirchen komen, do trueg man den jungen kung zu dem kor. do was die tuer a dem kor zugeslossen, und die purger warn innerthalb, und mein frawn gnad die was ausserthalb der tuer, mit Irm sun edeln kung. meiner frawn gnad die redat ungrischen mit jn, und die purger desgleichen antburtten ungrischen Irn gnaden her wider aus, also das Ir gnad swuer an stat Irs suns des edelen kungs, wann an dem selbigen tag, da was sein gnad gleich zwelf wochen alt. do nu das volbracht ward *nach jrn alten gewonhait*, do teten sie die tuer auf, und liessen Irn naturleichen herren und frawn hin ein, und auch die andern die darzu geordent worden, geistlich und weltlich." Denkwürdigheiten der Helene Kottannerin. 1439. 1440. pag. 37.

Digitized by Google

ingressa. Infantem regem in ulnis nutrix Helena tenebat. Dum regina progressa fuisset usque ad Ecclesiae chorum, qui ad latus arae majoris fuisse videtur; eius januam invenit clausam. Intus, cum magistratu, primores erant civitatis. Regina ianuam pulsat. Cives interius lingua hungarica quasdam quaestiones instituunt; regina aeque hungarice respondet. Post taliter alternative per cives factas interrogationes, dataque per reginam responsa; pro duodecim hebdomadarum infante, mox coronando rege, mater regina spondet et iurat. Tunc, aperta per cives ianua, et regina cum omni comitatu in chorum ingressa, cives regem infantem, qua naturalem suum Dominum; et matrem, qua naturalem suam Dominam, cum homagio exceperunt. Dum memorata nutrix hunc ritum in Diario suo describit, una observationem adiicit: haec facta fuisse *secundum antiquam consvetudinem, — „nach jrn alten gewonhait.“*

Alterius ritus et singularis praerogativae vestigium, aeque in eodem Diario, supermansit. Civitas enim occasione coronationis, infantem regem, qua verum patriae filium, creavit per Nicolaum Ujlaky in equitem. (Ritterschlag.) [1]) Ad quem actum evenit, ut sensus cordis, matris reginae, in verba proruperint dolorosa. Stans enim in Basilica ad aram cum nutrice, quae infantem ultro manibus tenebat, Ujlaky, ritum sequutus creandorum equitum, gladio ita puerum percussit, ut ictum etiam nutrix senserit. Regina, cum infans percuteretur, magis id interne sentiens puero, cum dolore exclamavit: „Istenért, ne sértsed meg.“ Nutrix in Diario suo, vix lingvae hungaricae bene gnara, dictum reginae huiusmodi expressit characteribus: „is temere nem miserten.“ Dicti tamen, mox taliter adjicit sensum: „das haisst zu dewtsch also: durch gots willen tue jm nicht wee.“ Ujlaky respondit: „nem“ et subrisit.

---

[1]) „Nu was der von der Freinstat Waidamiclosch darzu geordnet, daz er den jungen kung solt ritter slahen, darumb daz er ain rechter Lanndsman was.“ Ibid. p. 37.

Digitized by Google

De tantae aetatis magistratu, et eius praerogativis, quaedam breviter commemorantes; prosequimur aliam, huius generis materiam: hac in civitate, antiquis illis temporibus, alia quoque publica officia, sedem habuisse.

VIII.

Varia, in civitate officia publica.

Civitas Albensis, una, sedes fuit publicorum regni officiorum, iurisdictionum. In gremio huius fuit:

a) *S. Coronae et clenodiorium regni Custodia.* Locus conservationis ipsa Basilica, cuius, et coronae custodia, olim Praeposito eiusdem Ecclesiae fuit commissa. Hinc est, quod successivis temporibus, reges collegiatum Capitulum huius Ecclesiae, tantis privilegiis, praerogativis, exemptionibusque exornaverint, ne, qualicunque potentia, vi, aut metu, in tanti muneris exercitio turbari possit. Praeposito competebat ius, ipsam custodiam, persona idonea providendi. Imo, prout Hartvicus, iura et praerogativas Basilicae fusius describit, ita Bonfinius, Mathiae regis Bisliothecarius, et haec, et id commemorat; quod sanctus olim rex Stephanus, ratum firmumque constituerit, ut nemo rex Hungariae, Reginave institui, regnique insignibus ornari potuerit, sine Praesulis Albensis praesentia, quem Praepositum appellant [1]).

Hac in Basilica, teste publico documento, „cum summa diligentia per defluxum saeculorum servabatur sacra corona.“ Prima vicissitudo, violentae hinc ablationis, memoratur de anno 1309., ubi et status regni, et eventus ablationis his adumbratur verbis: „Postquam soluto iustitiae vinculo, diversis coepit Regnum Hungariae langvere periculis ... diadema, quod ... in Albensi Ecclesia, cum summa diligentia servabatur ... improba temeritate, ab eadem Ecclesia violenter ereptum ... detinetur.“

[1]) Hartvicus. Vita S. Steph. Cap. 12. Bonfin. Dec. II. L. 1.

Digitized by Google

Concernit aetatem, qua S. corona, per Ladislaum Transsylvaniae Vajvodam detinebatur [1]).

Integram facit librariam collectionem, ubi, successivis temporibus, quae fuerint sacrae huius coronae vicissitudines, scientifice tractatur [2]).

Serius; sacra corona in Castro Vissegrád fuit conservata. Id tamen publica lege primum anno 1492. fuit stabilitum [3]). Post occupatam a Maximiliano Caesare, et direptam Albam, anno secundo.

Ad sacram coronam, quae temporibus illis in Basilica fuit servata, spectabant adhuc alia quoque regni clenodia. Uti paludamentum S. regis Stephani; pomum aureum, aut sphaera, cui superius crux inhaeret; gladius S. Stephani; chirothecae; calceamentum. Praeter haec olim fuerunt adhuc plura coronae adpertinentia: utpote crux duplicata, stola, cingulus, hyacinthus auro inclusus, monile lapidibus pretiosis distinctum; item sericeum S. Stephani vexillum, ex auro gemmisque contextum.

De vexillo hoc, post narratam Caroli Parvi in Basilica coronationem, Turóczi commemorat: quomodo fuerit illud confractum: „Nec desunt, inquit, ostenta, regi inimicantia. Nam dum de consvetudine, sacrae post missae solennia, regali in fastu, procerum caterva stipatus, templum egreditur, equum auro radiantem ascensurus; insigne sancti regis Stephani vexillum, quo prima dies regni dudum freta fuit, totque per annos, pia religione, futuris regibus servatum, illum procedens, testudine valvae tactum, in partes frangitur [4]).“

Paludamentum autem superius commemoratum, quo reges occasione coronationis utebantur, quo et sacratissima regia et apostolica Majestas 1867. in coronationis solennitate vestiebatur, a S. Stephano rege, et Gizela regina, Ecclesiae

---

[1]) Koller Hist. Episc. Q. Eccl. T. II. p. 298.

[2]) Kovachich. solennia inaugur. Proleg. script. p. 6--16.

[3]) Ulad. Decr. I. art. 3.

[4]) Turóczi. Chron. P. II. Cap. 8.

Digitized by Google

Alba-Regalensi 1031. exstitit datum et consecratum. In admirando enim, et stupendo hoc opere, circa-circum, acu phrygia insuta haec leguntur verba:

CASVLA HEC OPERĀ † ЄT DAA SANCTÆ ϒARIÆ SITAЄ IN CIVITAЄ ALBA: ANNO INCARNACIONIS X PI: ϒ: XXXI: INDICCIONЄ XIIII A SЄPHANO RЄGЄ ЄT GISLA RЄGINA [1]).

Venerandae huic antiquitati, quae memoria inhaeret gentis; quantae vicissitudines nectuntur civitatis! Mihi certe memorabilis semper dies, dum 1867. 9-a Junii, seu insequente coronationis die, et paludamentum hoc regium intentius considerandi, et ipsam sacram regni coronam, fere duabus horis, manibus tenendi, et confluenti undique populo, obtigit gratia, monstrandi, exhibendi.

Sed ad propositum redeamus. In hac civitate porro fuit:

b) *Archivum Regni*, ubi, praeter alia, regni momentosa acta, servabatur et liber regius, ad quem fiebat saepius recursus.

c) *Sedes et iurisdictio Comitatus Albensis*, a civitatis nomine compellati. Limites hac aetate, versus occidentem ulterius habuit protensos; arx enim Palota ad Comitatum Albensem spectavit. Dum enim status et ordines Regni anno 144⅚. Pestini, tum Albae congregati; castra, tempore disturbiorum erecta, intra certum tempus demoliri decrevissent, Nicolai Ujlaky Vajvodae castrum Palota, in comitatu Albensi situatum, exceperunt. Fortalitia enim quidam potentes, temporis occasione utendo, contra regni leges erexerunt. Intra breve enim tempus Albae-Regiae duobus regibus, Ladislao posthumo 1440. 15-a Maii, corona S. Stephani; Wladislao Polono 17-a Julii, corona, de reliquiis sancti regis desumpta, redimitis, in partes discin-

[1]) Effigiem paludamenti authentice desumptam, et communicatam vide: Koller. De sacra R. Ung. Corona. Quinque-Eccl. 1800. 4. Tab. V. et: Ranolder Ep. Vespr. Elisabeth (Gisela) etc. Wien 1854. 4. Tab. penult. In hac tamen literarum quarumdam characteres, minus correcte sunt expressi.

Digitized by Google

debatur regnum. Invaluit igitur pro tempore publica multorum licentia, cessavit securitas, nemine poenam reformidante, quam nemo infligebat, vel infligere audebat. Wladislao autem ad Varnam 1444. 10. Nov. occumbente, intra breve interregni tempus, latum est superius memoratum Decretum, ex quo de extensione Comitatus Albensis desumsimus hoc argumentum [1]).

d) *Loca credibilia duo.* Penes Capitulum collegiatum; et penes Conventum Cruciferorum Sancti Joannis Jerosolymitani, Domus Hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani, de Alba.

In duobus his locis, Bulla aurea Andreae II., ad custodiendum fuit deposita. Singulo, e septem descriptis exemplaribus, uno concredito; prout id eiusdem Bullae his verbis exprimitur: „Ut haec nostra tam concessio, quam ordinatio sit nostris, nostrorumque successorum temporibus in perpetuum valitura, eam conscribi fecimus in septem paria literarum, et aureo sigillo nostro roborari: ita, quod unum par mittatur Domino Papae, et ipse in Registro suo scribi faciat; secundum penes Hospitale, tertium penes templum ... reservetur [2])."

Quod per Hospitale, praefatus conventus cruciferorum; per templum vero locus credibilis Capituli collegiati ad Basilicam intelligatur, nec apud historicos, nec apud Jurisperitos est discrimen opinionis; per legis verba non aliud denotari: nisi, ut unum exemplar cum clenodiis Regni apud Custodem; alterum vero, apud Hospitalarios, velut locum Credibilem conservetur [3]).

Loca haec credibilia olim per leges regni, pro conservatione originalium et authenticarum literarum regnicolarium ea ratione sunt instituta, ut in iis, cura et custodia adaequata literarum suarum habeatur. Per hoc non tantum

---

[1]) 144⅝. Art. 4: „Exceptis ... videlicet castro Palata, Nicolai Vajvodae, in Comitatu Albensi." Suppl. ad Vest. Comit. T. II. p. 17.

[2]) 1222. art. 31.

[3]) Kovachich. Suppl. ad Vest. Com. T. I. p. 87.

Digitized by Google

iurium et bonorum securitatem spectabant: sed etiam familiarum, posterorumque tranquillitatem considerabant.

Sua documenta concredere volebant corporationibus, quae uni loco adstipulatae, et quasi adglutinatae fuerunt Quarum nulla sedem variavit, sed in loco perseveravit, et successive observavit. Unde quilibet regnicolarum, quod lex statuit, quo se in negotiis suis convertere debeat, per diuturnam consvetudinem novit.

Ad munus autem tuendum, et exercendum, additus est regni huius institutis, honor, iurisdictio, quae in posteros, quasi de stirpe, in generationes et successores manavit [1]).

Albae-Regiae olim existentia duo haec loca credibilia, praecellenter investiebantur, per totum regnum fidedigna auctoritate procedendi.

---

[1]) Quanta cura et sollicitudine, de locis credibilibus; de Literarum authentica transsumptione, expeditione, sigillis etc. caverint, disposuerintque gentis nostrae majores, demonstrant hoc in obiecto latae leges, uti: Ludov. I. Decr. art. 21. Sigism. Decr. VI. art. 10. Math. Decr. VI. art. 75. Ulad. Decr. I. 95. 97. Part. II. 13. 15. 16—1550. 63. etc. Haec est ratio, quod ex illa aetate, post bellorum tumultus et vicissitudines, tanta documenta, ad nostra pervenerint tempora; quae successive ex archivis eruta, luci publicae dantur: prout hoc demonstrant codices Diplomatarii: Hevenessy, Wágner, Pray, Katona, Kaprinay, Fejér; nostris diebus Theinerii, Academiae Hungaricae; comitum Zichy, etc. ubi millena reperiuntur, historiam patriae illustrantia, Documenta. In specie Capituli quoque Collegiati Albensis, et Hospitalariorum, seu Cruciferorum de Alba, vel in V. et VI. Tomo Cod. Dipl. anno 1873. et 1876. per Acad. Hungaricam; et aeque proximis annis editi Codicis C. Zichy videre est illi, quicunque vel aliquantum illos perscrutatus fuerit. Quantam aetatem pertulit eius aevi membrana, materia; charta, et scriptura. Quo devenient nostri temporis huiusmodi documenta, aut edita opera; quomodo exquirent futura saecula, cum eadem, post aliquot decennia, ipsa se consummunt. Si quis dubitaverit, facile experietur, dummodo privatas, officiosasque Literas, iurisdictionum expeditiones, aut alias, maioris momenti negotia continentes, aliquantum consideraverit.

Digitized by Google

Ubi enim in Tripartito Verbőczyano, de fidedignis personis, qua testibus, per loca credibilia Capitulorum et Conventuum, ad exequenda negotia mittendis, agitur, una; enumeratis casibus, in quibus causa condescendat, et per actorem, si voluerit, de novo inchoari et resuscitari possit; adiicitur: „Demptis testimoniis Capitulorum Albensis ... atque Conventus Cruciferorum de Alba, qui in quibuscunque executionibus, per totum Regnum Hungariae, et partes sibi subiectas, procedendi habent auctoritatem [1]).“

Loca haec credibilia, usque occupatam per Turcas Albam, in sua activitate permanserunt. Post eius fata vero, universalis illa procedendi facultas, data est Capitulo Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensi [2]); et auctoritas Capituli Agriensis extensa fuit aeque ad complures comitatus [3]).

e) *Tricesimae officium* publicum quoque hac in civitate sedem habuisse, ipsa regni lex 1498. lata monstrat [4]), ubi palam dicitur: „alia omnia loca Tricesimarum noviter adinventa, exceptis tantummodo tribus locis Tricesimarum, videlicet: Budensis, *Albensis* et Pathay, penitus aboleantur.“ Vestigium autem functionis conservarunt, Loci credibilis conventus Cruciferorum de Alba, literae, ubi idem testatur, quod ad mandatum Uladislai regis, Dionysium Apsa, et Emericum Jakabos de Thynod, 1498. in realem possessionem bonorum, in communitate Bogárd, Comitatus Albensis, introduxerit. Praesentes fuerunt nobiles communitatis: Paulus, Lucas, et Michael de Tarcha; Petrus et Benedictus Isthwanfy, de eadem Tarcha; Georgius Erdews de Thatharfalwa; Benedictus Chaba de Bogárd; Georgius et Paulus Sadany de Zenthmarton; Nicolaus de Zereth, Albertus Loránth, Georgius Balassa de Thewlgye,

---

[1]) Part. II. tit. 21. §. 2.
[2]) 1556. art. 39.
[3]) 1550. art. 63.
[4]) Ulad. Dec. III. 29.

Digitized by Google

et Valentinus Kron, de eadem, et Sigismundus *Tricesimator* et civis Albe-Regalis [1]).

f) *Officium commutationis aeris* seu pecuniae. In operato enim conventus nobilium, anno 1525. e comitiis Pestiensibus ad Hatvan, secedentium, puncto 128., inclinante iam regni in deterius, sorte, haec continentur: „Suae a Maiestati nunquam placuit, sed dicebat, ut cuderent novam argenteam pecuniam, sed non publicarent, cum in maximam summam cresceret, sed neque in fodinis laboratoribus de argenteis, sed de cupreis solverunt monetis, aliquot urbes, Budam, Pesth, Zegedinum, Cassoviam, *Zékesfeyervár* et Posonium pro loco commutationis deputarent, ut illic denarios cupreos per decem pro uno argenteo denario commutarent.“ Quod documentum videre est per extensum in actis vitae Stephani Verbőczy [2]).

g) *Officium monetarium*, seu cudendae monetae. A primordiis regni, ab incunabulis civitatis fuit cusio monetae in urbis huius territorio. Primi regis, primi numi, hic viderunt lucem, cum perigraphe: STEPHANVS REX. In aversa: REGIA CIVITAS. — In literarum quidem forma, situ, dislocatione, puncturis et globulis, magna est diversitas, sed numorum species unica, nec alia hucdum noscitur. Licet enim sanctus rex triginta octo annis regnaverit, forma monetae, sub regimine eius non est mutata. Cum nomine regis, comparet REGIA CIVITAS ubique. Provido sane consilio factum fuisse existimamus, ut populus, semel notam, facile in cursu agnosceret monetam. Ipsa, sapientissime quondam ordinata Venetiarum respublica, per quadringentos et ultra annos, numorum suorum aureorum, licet primitivae artis, formam nunquam mutavit. Cum enim fuerit domina maris et mercaturae, in dissitissimis etiam orbis terrae partibus, per usum saeculorum taliter magis noscebantur, maior etiam fides iisdem tribuebatur.

---

[1]) Hazai okm. Tár. Cod. Dipl. T. V. p. 391. Győr 1873. 8.
[2]) Horvát. Verbőczy István emlékezete. Pest 1819. 8. p. 234.

Digitized by Google

Monetarium hoc officium in territorio civitatis Albensis ultro, per saecula perdurasse, non tantum nullum superest dubium, sed supersunt testimonia. Numi enim non solum hic cudebantur, sed de Alba etiam compellebantur; fuerunt enim *denarii* dicti *Albenses*, imo fuit et *pondus Albense*, iuxta quod ii aestimabantur. Utrumque autem viguit in regno. Apparet hoc e consignatione annatarum, Caroli Roberti temporibus facta, cuius documentum, opera Augustini Theiner e Tabulario Vaticano non multis ab hinc annis vulgatum fuit[1]). Ubi „Denarii parvi de Albaregali" connotantur. Sicut autem denariorum de Alba compellatio in documentis supermansit: ita etiam per continuam traditionem in territorio civitatis nomen *pénzverő* seu monetarium hucdum permansit, ager enim quidam, extra civitatem, actu hoc nomine compellatur. Ferme idipsum evenit, quod supra (pag. 13.) de urbis unius platea adnotavimus[2]).

---

[1]) Theiner. Monum. Hung. T. I. p. 635—36. Romae 1859. fol.

[2]) Punctum hoc, inter rei numariae scriptores, discussionis obiectum, breviter attigimus, praetereundo, si quae occurrisset, opinionis varietatem. Causa adfuit sufficiens commemorandi; ratio non fuit, in recensione officiorum quorundam, in civitate olim existentium, exmittendi. Quia tamen, et quoad ipsum officium monetarium: utrum idem Albae quondam exstiterit, et quoad perigraphe REGIA CIVITAS: utrum Albam denotaverit, opinionis inter eruditos emersit diversitas, quaedam adiicimus. Quod monetarium Albae exstiterit, et quod *Regia Civitas* in numis S. Stephani Albam denotaverit, eiusdèm sententiae sunt Bél, Katona, Schoenvisner; — Bél: Regia Civitas... mihi probabilius videtur, „Alba-Regia." (De vetere Litter. Hunno-Scyth. p. 69.) Katona, de numis S. Stephani loquens, ait: „quae tandem civitas illa regia fuerit.. Fortasse *Regia Civitas* Alba-Regia fuit, ut quidam putant." (Hist. Pragm. Part. I. p. 370.) Schoenvisner, „Epigraphe *Regia Civitas*, locum signatae monetae Albam-Regalem indicat." (Notitia Hung. rei Numar. p. 90.) Weszerle, peritissimus rei numariae, quondam in Regia univ. Pestana Historiae et Numismaticae, meus, gratae memoriae, Professor, pariter huius fuit opinionis. Jacobus Rupp utrumque addubitavit: „quod inscriptio: *Regia Civitas*

Digitized by Google

Quaedam de praememoratis officiis publicis, in gremio civitatis quondam existentibus, commemorantes, ad ulteriora progredimur historiae obiecta.

IX.

TEMPLA, MONASTERIA, CAPELLAE.

Gentis nostrae maiores, qui posuerunt fundamenta regni et constitutionis, qui ea legibus firmarunt; noverunt quidem: in moenibus, et in turrium fortitudine ac custodiis, magnam civium locari securitatem: sed una non ignorarunt et effati veritatem: Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.

Teste enim omnium temporum et populorum historia: parum leges et instituta proficere, nisi sacris adjuta prae-

urbi huic (Albae) applicabilis sit, et haec una locus monetalis fuerit, nequaquam certum reddunt." (Numi Hungariae. Period. Arpad. pag. 2.) Tardius hanc sententiam mutavit, et memoratorum eruditorum opinioni adhaesit, ita scribendo: „serius tamen consideratis et numorum siglis, et toties citatis exactae sub Carolo I. decimae Pontificiae rationibus, in quibus de pensis parvulorum denariorum *Albaregalensium* sermo est, ibi quoque monetae cusionem fuisse introductam concludere par est." (Numi Hung. Per. Mixt. pag. 166.) Érdy, communicando Tabellam numorum S. Stephani, quondam a Weszerle, aeri incidi curatorum, non dubitavit asserere, numos S. Stephani, in ipsa aede Residentiae regiae! cusos fuisse, ita Albae-Regiae, sicut alibi. (Szent István élete. Hartvik. Pest 1854. 4. Praef. ad Tabell. num. in fine.) Ad haec adnotamus, quod Hartvicus, proximus aetati S. Stephani, et vitae eiusdem scriptor, Albam-Regiam passim sub nomine: *regalis civitas*, vel *civitas regalis*, compellet. (Vita S. Steph. Cap. 12. 19.) De denariis autem parvis, hoc adhuc addimus; huiusmodi, non multos ante annos, occasione aedificatae domus, in vicinia mea, magna quantitate e terra erutos fuisse, qui dignoscuntur denarii parvi *de Alba* esse. De quibus hic ultro non existimamus continuare debere narrationem.

Digitized by Google

ceptis, Dei optimi maximique auctoritate nitantur. Nam si priscis illis temporibus populi, qui Deum minime agnoverunt, sed superstitionibus vanaque religione ducebantur, nihil egerunt, quod ad rempublicam pertineret, nisi prius deos victimis sacrificiisque placarent: quanto magis cordi debuit fuisse eorum, qui in christianae religionis sublimi veritate instructi, regna fundarunt; et eorum, qui maioribus successerunt, ut regni et constitutionis fundamenta, pietate in Deum ultro firmentur. Sine hac enim nihil recte agitur; cum praecipua virtus, ipsa iustitia, quae regnorum est fundamentum, huic basi innitatur.

Omni igitur studio, omnique diligentia maiores nostri eo curam intenderunt, ut nihil, nisi propitiato Deo agatur; consiliis actionibusque humanis, semper sacrae operationes praemittantur, iuxta illud: Imprimis venerare Deos.

Unde sicut in toto regno de ecclesiis Dei, earum cultu, ac pietate in iis, erga Deum exercenda, magna sollicitudine ferebantur; ita in regia hac civitate, quae reliquarum in regno caput fuit, religionem, et pietatis virtutem, florere voluerunt. Cinxerunt eam moenibus, firmarunt turribus, sed ipsa moenia, circumdabant Deo sacratis aedibus. Urbs enim ipsa, quot suburbia; in arce et suburbiis quot portas et plateas habuit, fere tot intus et extus Deo, divisque sacrata templa, monasteria, capellasque numeravit. Quasi ubique e civitate exeuntes ad Deum accederent, et quicunque urbem hanc peregre peterent, ad Deum citius, quam ad urbem venirent.

Dei amore, et cura salutis animae ducti, prout in diplomatibus, literisque fundationalibus toties exprimitur, erexerunt templa, monasteria, et capellas. Ad haec recensenda nunc quosdam ordines sacramus, mox uberius de singulis tractaturi.

Princeps fuit inter omnes aedes sacras, et regni et civitatis, ipsa Basilica B M. Virginis, extructa et fundata per divum Stephanum regem, ubi saeculorum decursu, usque occupatam per Turcas civitatem: et coronae gloriam assumere volebant; et sepulturae requiem consequi sperabant.

Digitized by Google

Hanc aliae circumdabant in urbe Ecclesiae, uti: S. Petri; S. Nicolai, quae et Praepositura fuit extra muros; S. Jacobi; S. Michaelis.

Monasteria: Hospitalariorum S. Joannis de Alba; Praedicatorum seu Dominicanorum S. Margarethae de Alba; Franciscanorum; Augustinianorum; Paulinorum, ordinis religiosi primi, originis hungaricae; et Monialium.

Capellae: B. Mariae Virg., S. Stephani; S. Emerici; S. Martini; S. Barbarae; S. Annae. Praeter eas, quas Basilica in se continebat: Custodiatus; S. Joannis Bapt. S. Agathae; item: Ludovici magni et Mathiae Corvini. De his, et ipsa Basilica, proxime in sequentibus uberius.

X.

De basilica B. Mariae Virg.

Quoniam Basilica, in honorem B. Mariae Virginis, per S. Stephanum aedificata, in essentialibus partibus, usque occupatam per Turcas Albam perseveravit, de eiusdem antiquiori aetate quoque expedit quaedam commemorare.

Aedificari coepit ea circa annum 1004—5. Locum hunc elegit sanctus rex e pietate, qua erga avos suos ferebatur. Haec enim fuit terra, quam Arpadus dux, ex omnibus aliis occupatis, sibi reservavit: „Arpad enim, inquit Turóczi, cum caeteris Hungaris, castra fixit in monte Noe, prope Albam, et ille locus est primus, quem Arpad sibi elegit in Pannonia, unde et civitas Alba, per Sanctum regem Stephanum, qui de ipso processit, fundata est prope [1]).“ Coincidit aetas aedificatae huius Basilicae, cum templo S. Marci Venetiarum. Consecrata nondum fuit, dum S. rex 1038. moreretur. Antequam enim corpus ibi reconderetur, per congregatos Episcopos fuit consecrata. „Ad exequia enim funeris eius, in-

[1]) Chron. P. II. Cap. 3.

Digitized by Google

quit Hartvicus, ex omnibus pannonie plagis concurritur. corpus ad sedem regalem albam videlicet civitatem deducitur. Et quoniam ecclesia beatissime virginis ab ipso constructa nondum erat dedicata, inito consilio statuunt pontifices prius basilicam sanctificare, deinde corpus terre mandare[1]).“

Hartvicus, qui hanc Basilicam in pleno et originali suo nitore conspexit, eandem taliter descripsit: „famosam et grandem basilicam! opere mirifico! celaturis in chori pariete distinctis! in pavimento tabulis marmoreis strato construere cepit, quam qui vidit! testimonium veritati perhibet verborum nostrorum, innumerabilia palliorum, paramentorum! et aliorum ornamentorum ibi esse genera, tabulas circa altaria plures! auro purissimo fabricatas, lapidum series preciosissimorum in se continentes, ciborium arte mirabili supra christi mensam erectum. Cameram omni genere vasorum christallinorum onichinorum. Aureorum argenteorum pleniter refertam. Tanta preditam venustate supra descriptam ecclesiam in propriam capellam rex sibi retinens[2]).“

Basilica haec, post elevatum 1083. corpus S. Stephani: *Sacello augetur; — Ara B. Mariae Virginis restauratur.* Sanctus enim rex Ladislaus, habito Optimatum, Antistitumque conventu, exactoque tridui ieiunio, sancta haec corpora, miraculis corruscantia, venerabundus levavit, mediae arae in Albensi Basilica imposuit, *sacelloque* elaboratissimo donavit, ex invento autem in tumulis eorum thesauro *divae virginis aram* instauravit, ut Bonfinius scribit[3]).

Temporibus Caroli Roberti *Basilica* haec *testudine decoratur, columnis firmatur,* et *tectum, plumbeis laminibus tegitur:* Anno enim 1318., quo Caroli Roberti secunda uxor Beatrix mortua fuit, ut in chronico Budensi legitur, rex „Ecclesiam Beate Virginis Albensem, quae frequenter incendio

---

[1]) Hartvic. Cap. 19.
[2]) Idem. Cap. 12.
[3]) Bonfin. Dec. 2. L. 1.

Digitized by Google

vexabatur, seu devastabatur, incepit tegere plumbeis tegumentis, et cum gloriosa testudine decorare, insuper etiam columnis firmissimis stabilire [1]).

De aetate hac commemorantur Basilicae huius quaedam capellae, et nonulla altaria:

Capella S. Joannis Bapt., et *S. Agathae*, quibus, annis 1338—42. praefuit, Emericus Canonicus et Notarius Capituli. Item:

Altare B. Mariae Virginis, quod iisdem annis curae Pauli Pakacz Canonici Albensis fuit concreditum.

Altare S. Emerici ducis, et *Altare S. Ladislai* regis: priori praefuit: magister Paulus Rector; posteriori Jacobus Canonicus.

Capellam Custodiae vero administravit Joannes Canonicus [2]), aeque, omnes, memoratis annis.

Ad latus Basilicae septemtrionale, Ludovicus magnus aedificavit sacellum, quod conjunxit cum ipsa Ecclesia. Haec tardius compellata fuit

Capella Ludovici magni, in qua post mortem reconditus fuit: „Sepultus est, ait Joannes Küküllő, in urbe Alba regali, in Capella, quam ipse in latere Ecclesiae Beatae Virginis collegiatae construxit; sed postea eius consors, regina Elisabeth, ipsam dotavit. XVI. eiusdem mensis die anno Domini 1382.“ [3]) Bonfinius autem: „Corpus Albae ad Basilicam Divi Stephani, in *aedicula*, quam monumenti sui loco aedificarat, sepultum est. Sexto decimo post die, Regina Elisabetha, honestissimo sacerdotum Collegio *sacellum* magnificentissime donatum decorasse dicitur, qui Ludovici manibus, quotidie operarentur [4]).“ Capellam hanc, Muglen, in suo chronico, per Ludovicum re-

---

[1]) Chron. Budense pag. 239. Edit. Bud. 1838. 8. — Turoczi P. II. Cap. 91.

[2]) Theiner Monum. Hung. T. I. p. 635 – 36.

[3]) Küküllő Cap. 55. apud Turóczi.

[4]) Bonfin. Dec. II. L. 10.

Digitized by Google

gem in honorem S. Catherinae fuisse exstructam, scribit: „Sepultus est in alba regali. In *capella sancte Katherine* virginis et martyris ipso procurante constructa [1]).“

Quoad Basilicae fabricam unum adhuc superest, ut commemoremus, Mathiae Corvini opus.

Quid, quantaque moliebatur magnanimus rex; cultor et scientiarum et artium, quoad restaurandam, ampliandam et exornandam Basilicam, coaevi et oculati testes, eius aetatis scriptores: Petrus Ranzanus, Bonfinius, aliique cum admirationis sensu, connotarunt.

Prior taliter de hac re scribit: auget Basilicam Albensem divus Mathias „opere superbissimo, tanto videlicet erecto artificio, atque aedificii pulchritudine, ut non satis illud semel, et iterum cum admiratione vidisse. Dignum profecto, quod quibusvis totius orbis Basilicis possit iure conferri. Statuit in eodem condere pari opere sepulchrum, ubi mortuus sepeliatur [2]).“

Bonfinius vero: „sed qui, ea, inquit, pro dignitate referre poterit, quae ad Regalem Albam in divae Genitricis Basilica moliebatur Mathias, ubi sacrorum sunt monumenta Regum, totam enim non modo restaurare, sed multo praestantiorem efficere conabatur: et praestitisset eximius ille Princeps, ni mors immatura e medio sustulisset: Magnam imprimis aram, longe pristina laxiorem fundare adortus est, ut hic sibi, Patrique Mausoleum constitueret. Huc etiam Elisabethae, Parentis pientissimae corpus, non multo ante vita defunctae, transtulit, ut parentibus hic et fratri, sibique sacellum dicaret, opus artificiosae testudinis, ac eminentissimae e quadro lapide inchoatum, quod in convexa apside iam consurgere coeperat, totque circum fornicibus obstructum est, ut acerrimum quodque superet ingenium, et quandoquidem in palude situm est, altissima habet

---

[1]) Heinrichs von Muglen Chronich der Hunnen pag. 96. — Communic. Kovachich. Sammlung kleiner noch ungedr. Stücke. Ofen. 1805. 8.

[2]) Petrus Ranzanus apud Schwan. Scrip. R. H. T. I. p. 330.

Digitized by Google

iacta fundamenta. Tam insanum igitur molitur aedificium, ut hoc duntaxat uno, caetera superiorum Regum opera obfuscare videatur [1]).“ Adiecta Basilicae sacra aedes, dein compellata est *Capella Mathiae Corvini.*

Hoc fuit ultimum, circa Basilicae structuram opus. Quamvis enim post gloriosam regis aetatem, multa adhuc memoratu digna, ad quae in sequentibus intendimus reflectere, intra Basilicae parietes acciderint, quoad ipsam aedem tamen nulla amplius mutatio evenit; donec per bellorum strages, cum toto regno, ipsa civitas; et in hac, tantae memoriae hoc monumentum, obruta nocte multa, nimis lugubrem subire debuit sortem.

XI.

De BASILICA B. MARIAE VIRG.

(CONTINUATIO.)

CURA EIUS, PRAEPOSITI. ITEM: SUPELLEX SACRA.

Etiamsi in fragmentis, expedit adhuc quaedam, quasi vitae momenta, de Basilica commemorare. In specie: Cuius curae fuerit illa concredita? quos habuerit Praepositos? Quali et quanta supellectili sacra provisa fuerit? item: Qui reges, et quae reginae, coronam in ea sumpserint? et tandem sepulturae intulerint.

Basilicae huius cura, a primordiis, per sanctum regem Stephanum, concredita fuit Capitulo Collegiato. Unde et ipsam Ecclesiam et Capitulum in ea fungens, singularibus exornavit privilegiis; quae Hartvicus his complectitur verbis: „Tanta praeditam venustate ... ecclesiam, in propriam capellam rex sibi retinens! tali eam libertate donavit, ut nullus episcoporum in ea cuiusvis iuris quidquam haberet. Ne tamen a regulari disciplina eiusdem loci fratres existerent alieni! ad communem solius archiepiscopi synodum ecclesiastici dogmatis institutione imbuendi convenire deberent. In die etiam absolutionis et con-

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. 8.

Digitized by Google

secrationis crismatis, cuicunque episcopo vel iniungeret rex ibi praesens! vel illuc mitteret absens! poenitentes in ea absolveret, et crisma consecraret. Divina quoque missarum solempnia! si regem ibi praesentem esse contingeret! ille tantum celebraret episcopus, cui rex consentiente cum fratribus preposito celebrare iuberet. In regis autem absentia! absque prepositi et fratrum consensu! nullus episcopus vel missam celebrandi! vel cuiuslibet episcopalis officii exercendi sibi licentiam usurparet. Praeterea eiusdem ecclesie populum instituit esse tam liberum! ut nichil decimarum cuiquam episcopo dare deberet! sed preposito soli et fratribus prout ab eo institutum est servicium exhiberet [1]).“

Haec, a Sancto Stephano Ecclesiae Basilicae, et Capitulo Collegiato concessa privilegia, Bonfinius in Decadibus suis pariter recensendo, commemorat, quod „nemo Rex Hungariae Reginaque institui, regiisque insignibus donari poterat, sine praesulis huiusce praesentia [2]).“

Successivis quoque temporibus, occasione coronationis, vel aliarum solemnitatum; aut respectu servitiorum praestitorum; hanc Ecclesiam singularibus gratiis exornatam fuisse, testantur multa documenta historica, quae hic commemorare, brevitatis causa, praetermittimus.

Ultimis decenniis, circa quae hic potissimum versamur, usque occupatam a Turcis civitatem, in historia hi commemorantur Capituli Praepositi: Nicolaus Bodo de Gywrgi 1447—69., Dominicus Kálmánczay 1474—95., Georgius, vel Gregorius Comes de Frangepán a Tersáth 1495., Sigismundus Thurzó de Bethlenfalva 1502—5., Petrus Berizló de Gaborja 1508—16., Laurentius Krestshmar, qui praesens fuit infelici cladi ad Mohács, 1517—43. item Stanislaus Várallyi.

Supellex Basilicae Ecclesiae quam copiosa, et quam pretiosa fuerit, ii, qui oculis experti sunt, scriptores referunt.

---

[1]) Hartvicus Vita S. Steph. Cap. 12. Edit. Pest. 1854. 4.

[2]) Bonfin. Dec. 2. L. 1.

Digitized by Google

Jam supra (40.) testimonium attulimus Hartvici, de S. Stephano. Idipsum constat de matre Ludovici magni, quae, teste Turoczio, in vestibus et rebus aliis, plurima dona contulit Ecclesiae [1]). A Sigismundo quoque adfuisse pretiosas sacri mynisterii vestes, apparet e Diario nutricis Ladislai posthumi, cui pallium coronationale, cum paludamentum S. Stephani, regina mater Visegradino secum non adtulerit, ex iisdem factum fuisse ibidem narretur [2]). Bonfinius de supellectili loquens Basilicae, haec commemorat: „ne varia quidem genera vasorum desunt, multa cristallina, pleraque myrhina, onychina, multa ex porphyro et alabastro, complura gemmata, non multa, in quibus nil auro et argento intueri vilius licet. De vestibus, supellectilique sacra nil dicendum, quando cunctarum rerum mira copia, quae divino cultui sunt usui [3])."

Joannes Corvinus, occasione sepulturae Mathiae regis, prout Bonfinius et Tubero referunt, multas res pretiosas obtulit Ecclesiae, qualia fuerunt:

Imprimis Crux solida gemmataque, ex obrizo affabre facta, quam quinque et quadraginta millibus aureorum venisse praedicabant. Item gemmatae phialae, et pelvis aurea, candelabra, calices, Eucharistiae tabernaculum, patellae, ampullae,

---

[1]) Turóczi Chron. Part. II. Cap. 99.

[2]) In Diario nutrix taliter rem commemorat: „musten uns haimlich und eylund zu richten zu der kronung. do sand meiner frawn gnad gen Ofen, umb ain guldein tuech dem kung Lassla zu dem gebant, das zu der kronung gehorat, do was die potschaft zu lang, und heten sorg, esz wurd sich zu lang verczichen, wann die kronung muest an ainem hochczeitleichen tag geschehen, das waren die Phingsten die nagsten, da was nicht verr hin, daz man eylen müst. nu was ain schones und gross messgeband da, das was Kaiser Sigmunds rokch gewesen und was rot und guldein, und waren sylbrein weiss flekch darin geworcht. das must man zusneiden, und machat dem jungen kung daraus sein erstes klaid, das er zu der heiligen kron solt anlegen." Denkwürdigheiten. p. 33. 34.

[3]) Bonfin. Dec. II. L. 1.

Digitized by Google

thuribulum, acerra, gutturnium, polumbrum, signum, quo pax in mysteriis offertur, omnia aurea et mirifice elaborata, gemmisque distincta, praeter thecam illam, qua corpus Christi inclusum servari solet; Haec enim, quoniam perluceat, visumque admittat, necesse est, Christallina erat, virgulis tamen ex auro nodosis stipata, e quibus frequentes gemmae fulgebant; summitas vero huius vasis, quasi patulae cuiusdam arboris, ramos tenuissimis bracteis imitabatur. Nonnullae quoque statuae argenteae, et duodecim sacrarum vestium apparatus, unionibus admodum onerati, quae quidem omnia, quinque et septvaginta millibus aureorum venisse referebant. Item: inter operandum sacris arae cornibus septingentos aureos optimates imposuerunt, praeter numos argenteos simul et aureos, quos uti mos erat Hungaris, cereis infixos funalibus, partim minores sacerdotes, partim hi, quos Canonicos vocant, dono obtinuerunt [1]).

XII.

De basilica B. mariae virg.

(continuatio.)

regum, reginarumque coronatio. sepultura, et monumenta.

In Basilica hac coronati sunt fere omnes reges Hungariae usque 1527. Excepto enim S. Stephano, qui Strigonii sumsit diadema; et Samuele Aba, qui Csanadini exstitit coronatus; caeteros, continua serie, numero triginta septem, Albae-Regiae coronatos exstitisse, chronica testantur. Ex his, unice Bela IV. fuit in Ecclesia Albensi S. Petri, quam ipse curavit consecrari, corona 1207. redimitus. Igitur in hac Basilica exstiterunt coronati: Petrus, postquam per Henricum Imperatorem reductus fuisset in Hungariam 1044., Andreas I. 1047., Bela I. 1061., Salamon 1058. et secunda vice 1063.,

[1]) Bonfin. Dec. IV. L. 7. — Tubero L. I. §. 6. Edit. Schwandt.

Digitized by Google

Geza I. 1074., S. Ladislaus 1077., Colomannus 1095., Stephanus II. 1114., Bela II. 1131., Geza II. 1141., Stephanus III. 1161., Ladislaus II. 1161., Stephanus IV. 1162., Bela III. 1174., Emericus 1185., et 1196., Ladislaus III. 1204., Andreas II. 1205., Bela IV. (1207.) et 1235., Stephanus V. 1266., vel circa hunc annum; Ladislaus IV. 1272., Andreas III. 1290., — Venceslaus 1301., Otto 1305., Carolus Robertus 1310. (tertia vice, cum ante iam Zagrabiae et Budae fuisset coronatus, sed non corona S. Stephani.) Ludovicus I. 1342., Maria I. 1382., Carolus II. 1385., Sigismundus 1387., Albertus 1437, Ladislaus V. seu posthumus (1440. 15-a Maii.) Uladislaus I. 1440. (17. Julii.); Mathias Corvinus 1464., Uladislaus II. 1490., Ludovicus II. 1516., Post cladem ad Mohács: Joannes Zápolya 1526., Ferdinandus I. 1527. Ad duorum horum regum coronationis tempora, utpote pro civitate Albensi, ante occupatam eandem per Turcas, summe memorabilia, redituri sumus.

In Basilica coronatas fuisse etiam reginas; quamvis de nonnullis earum altum sileat historia, non est causa dubitandi, nisi adsint contraria historiae testimonia. Certo autem constat, quod sequentes reginae in Basilica Albensi fuerint coronatae. *Gertrudis,* Andreae II. uxor, filia Berchtoldis principis Carinthiae et Tyrolis; — *Margaretha*, Belae IV. uxor, filia Theodori Lascaris Imperatoris Byzantini; *Elisabetha,* Stephani V. uxor, filia Kuthen, principis Cumanorum; *Elisabetha,* Ladislai IV. uxor, filia Caroli I. regis Siciliae et Neapolis; *Agnes,* Andreae III. uxor, filia Alberti principis Austriae; *Maria,* Sigismundi uxor, filia Ludovici magni regis Hungariae; *Barbara*, Sigismundi secunda uxor, filia Hermannis, Comitis Cillensis; *Elisabetha,* Alberti uxor, filia Sigismundi regis Hungariae; *Beatrix,* uxor Mathiae Corvini, filia Ferdinandi, regis Neapolitani et Siciliarum; *Anna,* uxor Uladislai II. filia Candallei comitis Gaston; *Anna,* uxor Ferdinandi I. filia Uladislai II. regis Hungariae; *Isabella*, uxor Joannis Zápolyae, filia Sigismundi regis Poloniae.

Digitized by Google

In Basilica sepulturae locum elegisse reges, reginas, et regios principes pariter testatur historia. Ubi summa vitae humanae sublimitas, ibi iunxit se eidem omnis gloriae imago, umbra et fugacitas. Infra hanc Ecclesiam sepeliebantur: Sanctus Emericus dux, filius S. Stephani, aetatis vigesimo quarto 1031., S. Stephanus rex 1038.; Colomannus 1114., Almus dux, Belae II. pater, qui 1129. in Macedonia obiit, corpus vero huc allatum et sepultum est 1137., Bela II. 1141., Geza II. 1161., Ladislaus II. 1162., Stephanus V. 1173., Bela III. 1196. Ladislaus III. 1205., Maria regina prima uxor Caroli Roberti 1317., Carolus, filius Caroli Roberti 1322., Carolus Robertus 1342., Ludovicus I. 1382., Albertus 1439., Mathias Corvinus 1490., — et eius mater Elisabetha Szilágyi; cuius corpus Albam adferri curavit et tumulavit. Uladislaus II. 1516., Ludovicus II. 1526. Joannes Zápolya 1540.

Monumenta regum lapidibus appositis, cum inscriptione, in signum et memoriam, ornata fuisse, nullum est dubium. Monumenta talia regum et principum personarum, videre est in antiquissimis Europae Ecclesiis, quae parieti apposita, vel immurata, conspiciuntur. Cracoviensis Ecclesia, in huiusmodi magnificis monumentis sepulchralibus, ex antiquissima aetate, repraesentat seriem Poloniae regum. Ita in Viennensi, et aliis Monarchiae Cathedralibus; in Italiae, Galliae, Angliae, Germaniaeque ecclesiis; sed in patriae quoque nostrae antiquissimis; huiusmodi, virorum celebrium, monumenta, complura adhuc conspiciuntur. Quod in Basilica Albensi, pietas aeque signaverit locum sepulturae, et tabernaculum quietis regum antiquorum; non reticuit historia.— S. Stepbani ex nitente albo marmore adfuit. S. Emerici lapidem sepulchralem, cum inscriptione, Dominicus Praepositus Albensis curavit renovari[1]). Ludovici sepulchralem lapidem, ubi exsculpta fuit eius effigies, filia, Maria regina, lachrymis madefecit, dum Carolus Parvus coronaretur: „Adsunt et reginae, scribit chronicon, dura ad

[1]) Pray. De S. Emerico Duce Hung. pag. 78.

Digitized by Google

spectacula vocatae. Hae, sancta prius altaria circuunt; post haec, sepulchralem Ludovici regis capellam intrant. Dum marmoream, pii regis, conspiciunt *figuram*; corde scinduntur, gelidoque diu adhaerentes saxo, tristem deosculantur *imaginem*, et rubentem, imbribus lacrymarum, lapidem inundant [1]). " Mathiae Corvini tumulum Maximilianus Caesar 1490., cum insignibus appositis conspiciens, flevisse dicitur: „Maximilianus Caesar, inquit Tubero, urbem Albam-Regalem ingreditur, aedemque Deiparae virginis, sepulchrum Divi Stephani Hungariae regis invisurus, petiit; ubi forte conspectis Mathiae Corvini insignibus, supra tumulum eius de more, parieti recens affixis; una cum dicta inscriptione, (Mathiae epitaphio) flevisse dicitur, sive mutabilem animo reputans fortunam, variosque mortalium casus, sive gaudio redditae hostibus vicis, ipsius fortunae regressus [2])." — Uladislai II. tumulo affixa fuit tabula aerea cum inscriptione [3]). Horum, et reliquorum priorum regum monumenta sepulchralia, anno 1527. oculis intuebatur adhuc Casparus Ursinus Velius, et suae experientiae huiusmodi dat testimonium. „Templum Augustum illud, praeter caetera ornamenta, quibus locupletatum erat egregie ... regum priscorum conditoriis, et *marmoreis Mausoleis*, iam inde a regni initio, loco illo regum et principum sepulturae destinato, imprimis celebre est [4])."

XIII.

De ecclesiis: s. petri. s. nicolai. s. jacobi. s. michaelis.

Prima Ecclesiae *S. Petri* mentio recurrit tempore Belae IV., qui eam et consecrari curavit, et in eadem insignia regia

[1]) Turóczi Chron. P. III. Cap. 7.

[2]) Tubero Comment. de temp. Libr. 3. p. 161. Schwandt. Edit. Tom. II.

[3]) Pray Annal. Libr. V. p. 390.

[4]) Ursinus. De Bello Pannon. Libr. 2. pag. 35.

Digitized by Google

sumere voluit. Unicus regum, qui Albae quidem, sed non in Basilica exstitit coronatus. Quidam historicorum existimant Geizae ducis, patris S. Stephani corpus, sub fornicibus huius Ecclesiae requievisse [1]). Ecclesiam hanc S. Petri chronicon compellat Cathedralem: „Rex Bela, post eum, (scilicet Andream II. cuius filius erat) coronatus est, pridie Idus Octobris, feria prima, qua cantatur: *Da pacem Domine,* in Cathedrali Ecclesia Beati Petri, Albae, quam ipse consecrari fecit, Colomano Duce, fratre eiusdem, ensem regalem, ad latus ipsius honorifice tenente; Daniele vero, Duce Ruthenorum, equum eius, ante ipsum, summa cum reverentia ducente [2])."

Ab hoc tempore reges, hac in Ecclesia, post peractam in Basilica coronationem, solebant equites creare auratos. Traditionalis haec consvetudo, etiam occasione coronationis La dislai posthumi, licet duodecim hebdomadarum puer fuerit, observata est [3]).

Qui coronationis solemnitatem Ferdinandi I. conspexit et descripsit, eamque Antverpiae 1527. edidit, de S. Petri Ecclesia aeque facit mentionem. „Rege inquit, in *Divi Petri templum* ingresso, atque ibidem paulisper commorante, paratum est in eodem templo solium, in quo cum ipse resedisset, coepit ex omni natione, qui illo convenerant, creare equites auratos [4])."

---

[1]) Denkwürdigheiten. p. 69.

[2]) Turóczi Chron. P. II. Cap. 74.

[3]) In Diario memorato haec caerimonia taliter proponitur: „do trueg man jn (den edelen kung) in sand *Peterskirchen*, do must ich (nutrix) jn wider aufheben ausz der wiegen, und müst jn tragen zu ainem stuel, und müst jn da nider seczen als da gewonhait ist, daz yeder kung der da gekronet wirt da sol nyder siczen. do trueg ich sein gnad herwider ab, und legt jn wider in die wiegen. do trueg man den edelen kung von sand Peterskirchen, und dasz edel geslecht das volgt als nach zu fuessen uncz in die herberg." Denkwürdigheiten. pag. 39.

[4]) Kovachich. Solennia inaug. p. 5.

Digitized by Google

Ecclesia S. Nicolai extra muros civitatis Albensis; fuit simul Praepositura. Quis, et quando exstruxerit et fundaverit, subsequens aetas, pro plurimis documentis, dura et inimica, denegavit. Caeterum, iam in Innocentii IV. Literis, de anno 1244., eius mentio recurrit [1]). Temporibus Mathiae Corvini Praeposituram gessit, saepius memoratus Dominicus Kálmánczay, donec inde ad Praeposituram Basilicae translatus fuisset. Ante occupatam per Turcas civitatem, tenuerunt hanc Praeposituram: Michael Vitéz, anno 1525. per Ludovicum regem nominatus; anno vero 1533., prout Michael Szvorényi e documentis eruit: Emericus *Bebek*, de Pelsewcz, comes perpetuus Comitatus Gömöriensis [2]). Imo temporibus dominatus Turcarum, recurrit titulus huius Praepositurae, quem anno 1688. tenuit Joannes Paulus Zenarolla, quem vel propterea hic praevie commmemoramus, quia de civitate bene meruit, historiam recuperatae urbis scribendo. Cum praesens fuerit, ea consignavit, quae secus ignorarentur [3]).

Ecclesia Sancti Jacobi, antiquissima Hospitalariorum, stetit ibi, ubi nunc Cathedralis Ecclesia; haec enim e parte illi superaedificata est, reservatis solidioribus parietibus. Antiquae illius Ecclesiae portam, vel potius eius partem, structurae gothicae, dum 1867. Cathedralis Ecclesia renovata fuisset, in Capella S. Stephani, ultra aram eius, conspexi.

Eeclesia Sancti Michaelis, sita in suburbio. Crudele factum ex una, humanum opus ex alia parte servavit huius Ecclesiae memoriam. Utriusque tunc recordabimur, si ultra limites huius aetatis, in cuius pertractatione nunc versamur, progressi fuerimus.

---

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. IV. Vol. I. p. 356.

[2]) Szvorényi. Amoenit. Fasc. V. pag. 93.

[3]) Gio. Paolo. Zenarolla Preposito Infulato a S. Nicolo d' Alba Regale. „Operationi di Leopoldo Primo Imperatore... l' Anno 1688. Viennae 1689. 8. 1—270. pag. ubi multa memoratu digna de Alba-Regia reperiuntur.

Digitized by Google

XIV.

Conventus cruciferorum.

De Conventu Cruciferorum, iam supra (pag. 32.) mentionem fecimus, dum de locis Credibilibus, Albae-Regiae quondam existentibus, quaedam protulimus. Origo horum referenda est ad expeditiones cruciatas, dum equestris hic ordo consurgens, non tantum defendendae terrae sacrae laudabilem operam navavit: sed etiam peregrinos suscipiendo, pauperes et aegros fovendo, christianam charitatem exercuit. E principum liberalitate mox per totam Europam diffusus fuit. Non concernit nos, ubi et quando primam in Hungaria sedem obtinuerint, hoc tamen verosimillimum est, temporibus Geysae II. in Hungaria iam fuisse, et Albae-Regiae conventum habuisse. Iisdem hic exstruere aedem coepit Martirius Archiepiscopus Strigoniensis, qui tamen 1161., morte interveniente, structuram ad perfectionem deducere nequivit. Aedificium hoc, impensis Eufrosinae, Geysae uxoris, et Belae III. matris, consummatum exstitit.

Quia vero hic ordo legibus patriae multum distinctus, activitatem suam, plurimis demonstravit diplomatatibus, quorum data protenduntur usque ad occupatam per Turcas civitatem, operae pretium esse duximus recensere: Quomodo eorum conventus Albensis exurrexerit? Id autem maxime fidedignis verbis praestare existimamus, si tenorem fundationalium literarum Belae III., ubi tota series facti continetur, exhibebimus. Diploma igitur praefati regis est sequens:

„In nomine sancte Trinitatis, et individue unitatis. Bela Dei Gratia Hungarie, Dalmatie, Croacie, Rameque rex in perpetuum. Quoniam scrupulus questionis raro, aut nunquam provenit, et emergit, cum titulus possessionis autentici scripti beneficio posteritatis memorie commendatur, ex officio regie Celsitudinis iusticie limitibus adherentes, piaque devocione provocati, quam erga Domum Hospitalis Jerosolymitani gerimus et habemus, dignum duximus ab ipsis exordiri principiis, qualiter Ecclesia beati regis Stephani de Alba in dominium prefate Domus Hospitalis fuerit devoluta. Martirius

Digitized by Google

vir honestatis eximie Strigoniensis Ecclesie archiepiscopus primos in prefata Ecclesia lapides posuit, et eam fere ad medietatem usque perduxit, sed morte preventus consumare non potuit. Tandem Domina mater nostra instinctu divine inspiracionis accensa, pro remedio anime sue, et pro anima mariti sui, patris nostri pie memorie rege Geysa, et pro salute nostra prefatum monasterium opere desiderato complevit, et variis possessionibus copiosius dotatum, ac ditatum, ob religionem et honestatem ipsius Domus Hospitalis, perpetuis temporibus contulit possidendum. Hec igitur sunt nomina prediorum, que a domina matre nostra prefato monasterio sunt collata." ... *Enumeratis dein latifundiis, praediisque, ita concludit:* „Predia illa, quorum limites in presenti pagina sunt annotati, per dictum nostrum Demetrium, filium Gabrielis, adhibitis cum eo testibus de provinciis ... majoribus, circum fecimus, et metas elevari, pariter limites, qui notati non sunt, per eundem Demetrium videri fecimus .... nec inventus est homo, qui ad aures excellencie nostre aliquid contrarietatis contra prefatos viros Hospitalis detulisset. Unde nec imposterum huic ... a quoquam usu temerario valeat contradici ... presentis pagine patrocinio communicamus ... nos volentes celesti gazophylacio aliquid aggregare ad sustentacionem pauperum, quibus prefata domus necessaria cotidie subministrat, liberos denarios ... qui ad ius regale pertinebant, usque ad sexaginta marcarum perpetuis temporibus donamus. Si vero de hiis locis disponente Domino ... tantum excreverit ... ut summam sexaginta marcarum ... denarii excedant, excessum voluntati regum, qui nobis successuri sunt, relinquimus. Data est carta per manus Magistri Katapani Albensis Prepositi, aule regie Cancellarii anno ab incarnacione Domini, millesimo, centesimo, nonagesimo tercio. Venerabili Job Strigoniensi archiepiscopo existente, Petro Agriensi Episcopo, Calano Quinque Ecclesiensi Episcopo, et eodem totius Dalmacie, atque Chroacie Gubernatore, Bolleslao Waciensi Episcopo, Ugrino Gewriensi Episcopo, Dominico Zagrabiensi Episcopo. Mogh Palatino Comite, et eodem Baachiensi, Dominico Curiali Comite, et eodem Bodrogiensi, Andrea Comite de Suprun, Both Comite de Bihor, Macario Comite de Zaunuch, Stephano Comite de Vorost, Egidio comite de Zala, Fulcone Comite de Woswar, Stephano Comite de Baranya, Poznan Comite de Tolena (Tolna) [1])."

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. II. p. 283.

Digitized by Google

In hac Ecclesia conventus Cruciferorum, a regina Eufrosina et exaedificata et possessionibus provisa, fuit eadem etiam tumulata. In diplomate Stephani V. de anno 1272. haec continentur: „cum ad salutandam Ecclesiam sancti Regis, quae est extra muros *Castri Albensis*, in qua corpus reginae Eufrosinae, matris videlicet Belae regis, felicis recordationis intumulatum est, accessissemus [1]).“

Literas fundationales Belae III. superius, cum tenor earum sit prolixior, brevitatis causa, non attulimus per extensum [2]). Nomina tamen possessionum, conventui donatarum, historico et topographico respectu notatu digna, huc adnectimus. Magna ex parte sunt exoleta; uti: Vyndvár, Chergon, Zaloc, Bodan, Achachy, Köresky; Igar, Chiz, Meger, Gan, Hun, Berhin, Sumbehem, Mariada, Feyregháza, Chepel, Liba, Horcha, Gánth, Worosth, Foda, Vilak; Tevel, Fekil, Dus, Petrella, Barz, Izka, Zoboka, Tymar, Chepzy, Horca, Zold, Ianata, Bonica, Concol, Varug, Bodayth, Escen, Ság, Agar, Boglar, Hodog, Hug, Goloz, Guden, Vlcan, Toploza, Copuil, Aremnes, Kér, Fuimes, Szegved, Halaz, Bivol.

Cruciferi hi, in Hungaria, et Croatia, adnexisque Regni aliis provinciis, plurimos habuerunt conventus. Pray ultra quadraginta enumerat [3]). Quibus omnibus Prior Auranae praefuit, cum hic conventus omnium fuerit caput. Inter hos memoratur Petrus Berizlo, Praepositus Ecclesiae Basilicae Albensis, de quo Péterffy scribit: „Petrus Berislous, domi militiaeque inclaruit. Albensem Praeposituram cum gereret, ad Venetos, Ambrosio, Sárkány associatus, legationem obiit anno 1511.“ [4])

---

[1]) Pray. Specim. Hier. Hung. T. II. p. 161.

[2]) Communicarunt has, licet non integras aeque: Schmitth. Episc. Agriens. T. I. p. 101. Pray. De Prioratu Auranae. p. 117. — Katona Hist. Crit. T. 4. p. 410.

[3]) Pray. De Prioratu Auranae pag. 111.

[4]) Péterffy. Sacra Conc. P. I. p. 220.

Digitized by Google

Quot classes numeraverit hic ordo equestris, singillatim recenset Kolinovics [1]).

XV.

Conventus praedicatorum ord. s. dominici.

Ordo Praedicatorum S. Dominici anno 1221. fundatus in Italia, mox in Galliam, Germaniam, Angliam et in Hungariam propagatus est. Inter primos Conventus Alba Regalensis numeratur; hic enim iam ante annum 1247. exstitit. Sigismundus Ferrarius, qui vasto et erudito opere, historiam tractat Ordinis in Hungaria, conventus Albensis originem ab illo anno deducit [2]); licet ex archivis eruta tardius documenta, conventum hunc antiquiorem esse demonstrent. Secundum regulam ordinis, adminus duodecim professi fratres adesse debuerunt, e quibus decem oportuit sacerdotes fuisse, ut conventum constituant, secus enim Loca, et Collegia nuncupabantur. Albae constitutus ordo, Conventum effecit. In documentis patriae nostrae recurrunt sub hac compellatione: „*Ecclesia Sanctae Margarethae Praedicatorum de Alba,*“ quia hanc patronam eligebant; hunc titulum gerebant. Superest Annae, Comitis Bors uxoris, foeminae ditissimae testamentaria dispositio, de anno 1231. in qua, sororibus, et consangvineis, aliisque piis finibus plurima bona legando, de praefato Conventu Albensi taliter meminit:

„Ego Anna, uxor Bors comitis, ante mortem meam, more fidelium christianorum matura deliberatione praehabita et libera voluntate mea, pro salute animae meae, de rebus meis disponendis tale condidi testamentum: videlicet: *Ecclesiae S. Margarethae Praedicatorum de Alba*, de aere, Latino Mercatori Budensi (elocato) octvaginta marcas, et lucrum, quod

[1]) Gabr. Kolinovics. Chronic. Mil. ord. Templ. in Appendice. pag. 284—301.

[2]) Ferrarius. De rebus Ung. Prov. Sac. Ord. Praedic. Vien. 1637. 4. pag. 509.

Digitized by Google

me contingit, et unum equum subruffum, quinque annorum, qui modo in gaza nutritur [1]). Successive quoque in documentis fit de hoc conventu memoria. Plebanus de Hord 1367. facit huic convenuti legatum. Elisabetha regina, Ludovici magni mater 1380. in testamento tercentos florenos eidem reliquit [2]). Ordinis huius Mathiam Corvinum regem quoque fautorem exstitisse, memorat idem Ferrarius. Viros praepotentes in Hungaria, Buzadum Bánffy, palatini filium; et Mauritium Csáky, Palatini Omode generum, huic ordini nomen dedisse, exhibet liber: Indicia Ung. Sanctitatis [3]); Mathiam vero Corvinum, viros huius ordinis ad mensam adplicasse, et eos quibusdam etiam quaestionibus theologicis fatigasse, perhibet Galeotus [4]).

Ordo hic plures in Hungaria conventus numeravit; scholas providit, viris eruditis et scriptoribus excelluit; operibus editis, iisque summis principibus, ipsi etiam Mathiae Corvino dedicatis, perclaruit.

XVI.

Conventus pp. franciscanorum.

Idem ordo, Patrum Franciscanorum, qui nostra aetate Episcopo, et per eum animarum curatoribus; in institutione populi fidelis, et administratione Sacramentorum, subsidia praestat; ante sexcentos fere annos idipsum praestitit, non quidem ex ea Ecclesia, quam nunc administrat, neque ex conventus parietum cellulis et conclavibus, quibus modo patres utuntur: sed ex illo religioso et silente claustro, quod olim in hac civitate mansionem ipsi praestitit.

---

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. III. vol. II. p. 269.

[2]) Fejér. Cod. Dipl. T. 4. vol. 1. p. 301. — Tom. 9. vol. 4. p. 93. — T. 9. vol. 6. p. 404.

[3]) Indic. Ung. Sanct. p. 69. 71.

[4]) Galeotus Martius De Dict. et Factis Mathiae Reg. Cap. 30

Digitized by Google

Originem deducit ordo hic religiosorum e stirpis Arpadianae periodo; et cum alios ordines, si qui, aetate, hunc praecessissent, bellorum tempestas subverterit, ipsi sunt, ordinis huius patres, civitatis huius aborigines.

Primum conventus sui fundatorem Albae, etsi ordinis vestigia hic prioribus temporibus supersint, veneratur ordo in Ladislao IV., dicto Cumano, qui anno 1280. Conventum pro patribus aedificavit [1]).

Fuit hoc claustrum in peripheria moeniorum, in eodem situ cum Basilica, non magno spatii intervallo ab invicem, prout hoc series rerum narrandarum monstrabit.

Cum, pius fundator, S. Fanciscus, a quo ordo nomen gerit, voto paupertatis obstrictum eum esse voluerit, existentiam eius christianae charitati superstruxit, confidens: si mundus hac in virtute sibi constiterit, et unum panem habuerit, dimidium eius, filiis suis, traditurus est. — Non esse plene exstinctum hunc sensum demonstrat, per saeculorum seriem, existentia ordinis. — Vestigium de antiqua aetate superest, quod „Johannes Plebanus de Hord Vice-Archidiaconus Alben. confessor (ita) Nicolai, *claustro beati Francisci de Alba* unum equum bonum, et unum bovem legaverit," anno 1367. Comparuerunt enim hoc anno coram conventu cruciferorum de Alba, viri nobiles: Demetrius Litteratus, filius Nicolai de Zenthaguta, Mathias de Igor, Nicolaus Tynod, Michael Zenthaguta, Petrus Sodan, Joannes de Theberchuk, Andreas Pete de Petur, Joannes filius Pete de Theberchuk et Andreas Maynody, qui vivae vocis oraculo confessi sunt, praefatum plebanum testamentaliter id constituisse [2]). Elisabetha regina vero, Ludovici magni mater, ultima dispositione, conventui reliquit tercentos florenos; prouti etiam cunctis conventibus,

[1]) Balázsvits. Brevis Hist. Conv. Ord. S. Francisci. Posonii. 1869. p. 47.

[2]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 4. p. 93.

Digitized by Google

Dominicanorum et Augustinianorum, in toto regno Hungariae, existentibus [1]).

Ab initiis non defuerunt e viris principibus et potentibus, qui ex amore Dei, mundi divitias et dignitates relinquendo, paupertatem elegerunt, ac in ordinem hunc ingressi fuerunt: facto et exemplo demonstrantes, quod mundi divitiis facilius est carere, cum desunt, quam non adhaerere, cum adsunt. Joannes Princeps, frater regis Francorum, hunc ordinem sibi elegit. Nec in patria nostra, ex ea aetate, desunt exempla. Joannes Episcopus Magnovaradinensis, anno 1490., coronato hic Albae Uladislao II., omissa mortalium rerum cura, ad divi Francisci conventum confugit. Quae, de mundi bonis, caduca habuit, pro ratione dignitatis inter notos et amicos distribuit. Dominico Albensi praeposito obsignatorium suum annulum donavit, et quod diu in animo facere intendebat, cuncta disponendo in ordinem S. Francisci ingressus est [2]).

XVII.

Conventus Augustinianorum.

Ordo hic, prout nomen exhibet, in orbe christiano, unus ex antiquissimis. Initia sua, e quarto deducit saeculo. Exstitit igitur, antequam gens nostra, triumphi vexilla, in Pannoniam intulit. Quod in Europae regnis, multos fautores et adhaerentes habuerit, id demonstrat, quod serius adeo numero adcreverit, ut diversam plane compellationem induerit, unam tamen eandemque regulam ubique observavit. Innocentius IV. Pontifex, anno 1243. constituit, ut omnes religiosi S. Augustini, uno eodemque nomine compellentur, nempe Augustiniani, vel Eremitae S. Augustini, qui licet conventus suos in urbibus habuerint, nihilominus dicti sunt Eremitae; vixeruntque secundum regulam et constitutionem S. Augustini.

---

[1]) Fejér. Cod. Dipl. Tom. IX. vol. 5. pag. 404.

[2]) Bonfin. Dec. IV. Libr. 10. in fine.

Digitized by Google

De origine ordinis pauca haec, instar clarificationis praemittendo, eundem olim Albae Regiae quoque exstitisse, indubitatum reddit documentum, quod Prior Albensis conventus, anno 1305., tali edidit modo: „Nos Frater ... Prior, et *Conventus Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini de Alba-Regali*, memoriae commendantes significamus, quibus expedit universis, quod Reverendus D. Thomas, miseratione divina electus Strigoniensis, eiusdemque loci Comes perpetuus, et Praepositus Albensis Ecclesiae, Religiosorum, et Deo amabilium virorum Fratrum *Ordinis Praedicatorum*, et *Minorum*, ac aliorum ecclesiasticorum virorum multitudine congregata ... etc. Datum Albae pridie Calendas Augusti Anno Domini 1305.“[1])

Tenor documenti respicit turbulenta illa tempora, quibus post Venceslaum et Ottonem Bavarum, exposita fuit Hungaria. Attulimus eius exordium eo etiam, quia per hoc, quod in prioribus duobus articulis, de Dominicanis et Franciscanis Albae-Regiae existentibus, protulimus, ultro confirmatur.

Huic quoque Augustinianorum conventui, prout alias iam fuit commemoratum, Elisabetha regina, Ludovici magni mater, testamentaria dispositione, anno 1380. tercentos florenos reliquit[2]). Juxta Damianum Fuxhoffer, conventus et Ecclesia, titulum gessit S. Michaelis Archangeli, qui una adiicit: „Amissum est monasterium anno 1543. capta urbe a turcis[3]).“

XVIII.

Monasterium paulinorum.

Inter tot ordines sacros, quos antiquae aetatis religio progenuit, unicus fuit, quem insignis et spectata Hungarorum

[1]) Cod. Dipl. T. 8. vol. I. p. 183.

[2]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 5. p. 404.

[3]) Fuxhoffer Monasterologia Regni Hung. Libr. II. p. 282. Idem hic auctor L. II. p. 276. memorat adhuc Albae-Regiae Praeposituram ord. S. Augustini, Canonicorum Regularium, quod tamen hic breviter adnotasse sufficit.

Digitized by Google

pietas protulit, aluit, et ad summum florem perduxit: *Ordo S. Pauli primi eremitae*, de quo nunc quaedam, in specie autem de conventu Albensi, prolocuturi sumus, eo etiam lubentius, quia, etsi ordinis prima sedes non in ipsa hac civitate fuerit, sed eremi locus, quem fundator pius primum sibi elegit, nunc in almae huius Dioecesis Albensis sinu sit.

Fundatorem ordo veneratur in Strigoniensi Canonico Eusebio, de antiquissimo genere Pousa. Hic, ut Annalista Ordinis scribit: „accepta a suo Archi-Episcopo Strigoniensi licentia, Dignitatem suam Cathedralem et Canonicatum, una cum proventibus suis animose abdicavit, anno 1246. et in Eremum Pilisiensem, Strigoniensis Territorii, non procul a Szántó, (erogata prius pauperibus omni substantia) iuxta speluncam triplicem, aliquot sociis comitatus, secessit, cum quibus in dies maiora in studio perfectionis faciebat incrementa; cuius sanctitatis fama permoti, plurimi Eremum petierunt, et B. Eusebium adierunt, petentes se ab eo in sanctae illius societatis eremiticae contubernium recipi; ex quibus unus erat Benedictus nomine, statura elegans, facie decorus, ingenio acer, domo illustris, et omnibus saeculi fortunis inclytus [1]).“ Mox ordo hic nactus est, protectores, fautores in regibus uti: Carolo Roberto, Ludovico Magno, Elisabetha regina, Mathia Corvino, Uladislao II., Joanne Zápolya; et in regni proceribus, uti: Nicolao Ders, Nicolao Konth Palatino; Georgio et Ladislao Bebek; Comite Drugeth de Homonna; Comite Emerico Perény; Ladislao Gara Palatino, Paulo Kinisy etc. et in aliis plurimis, unde mox, plurima numeravit monasteria, a regibus, et memoratis proceribus fundata, dotata. Ludovicus magnus Sancti Pauli primi eremitae corpus, a Venetana republica, iuxta pacis confectae conditionem obtinuit, illudque Budam adferri curavit. Cuius Translationis historiam Mathias Fuhrmann integro complectitur Libro [2]).

---

[1]) Orosz. Synops. Annalium Erem. Coenob. Ord. S. Pauli p. 35.

[2]) Hist. de Transl. S. Pauli in Hung. Pest. 1799. 8.

Digitized by Google

Imo hungara haec sacri ordinis progenies diffundebatur per Transsylvaniam, Croatiam, Slavoniam, Dalmatiam, Istriam, in Austriam, Styriam, Silesiam, Moraviam, Bohemiam; et ad alia quoque Europae regna: Italiam: Poloniam, Lithvaniam, Prussiam, Sveciam, Russiam; et Portugalliam. Interim non ordinis scribimus historiam, sed monasterii illius, quod olim Albae-Regiae habuit, intendimus dummodo quamdam revocare memoriam.

Post tempora Mathiae Corvini, videntur hi viri religiosi, monasterium Albense vel ex integro restaurasse, vel a fundamentis novum exstruxisse. In aede autem erigenda ipsi hi religiosi laborem impendebant.

Cum enim hi, iuxta animi inclinationem, diversas artes exercuerint; in sculptoria et statuaria excelluerint, in Annalibus consignatum de quibusdam ordinis fratribus invenio, quod opera haec sicut in aliis claustris, ita in monasterio Albensi exstruendo, ipsi perfecerint „Frater Vincentius, scribitur ibidem, *lapicida*, cuius insigni arte et ingenio acuto... Sanctuarium in templo S. Laurentii, et alia ad effectum laudabilem perducta sunt. Item: Alba Ecclesia D. Virginis, consimilis decoris, et pulchritudinis effecta, cum aliis aedificiis monasterii, eleganter consumatis.“ Item: „Frater Jacobus presbyter... multas artes mechanicas sciens, praecellebat in opificio *fenestrarum*: unde... et in Alba Ecclesia, in aliisque multis locis ordinis, mira pulchritudine et decora, *vitreas fenestras* constituit, insuper plures discipulos eiusdem artis eruditos reliquit... Specialiter in *Alba* Ecclesia maximam solicitudinem et diligentiam circa structuram Monasterii adhibuit.“ „Tertius Frater Joannes opifex *organorum*, ipse etiam *organarius* presbyter... ornatissimum et exquisitissimum organum in praedicto sanctuario construxit.“ In monasterio Albensi Prior fuit eo tempore Paulus Csatkay, qui 1519. obiit, de quo in memoratis Annalibus haec adnotantur: „Pater Paulus Csatkay, vir doctrinae insignis, in moribus modestissimus, in victu valde temperatus... in Prioratu ad Albam Ecclesiam migravit ad Christum Anno Dni

Digitized by Google

1519.“ [1]) Post viginti quatuor annos, cum ipsa civitate, et hoc monasterium in Turcarum devenit potestatem.

XIX.

ASCETERIUM MONIALIUM.

Cum in urbe hac, aetate illa, quam titulus supremus et continuus singularum columnarum monstrat, sanctimonialium quoque adfuerit asceterium, oportet brevi et huius meminisse. Civitas haec, pietate insignis, in gremio suo et hoc coluit institutum; illud autem inhabitantes, virtutis ornamento excoluerunt civitatem. Accolae illius fuerunt veri nominis indigetes civitatis. Sicut religiosorum, ita et sanctimonialium, pluribus gaudebat regnum Hungariae institutis. Romana quoque olim respublica, dum maxime floruit, tunc vestalium honor maximus fuit. Teste autem historia, quo maior campus adest huiusmodi instituta sponte ingrediendi: eo minor coactive, longe alia loca impopulandi.

Sed ut ad institutum redeamus: asceterii huius Albensis incolae, sicut conveniebat, non multum negotii mundo causarunt: turbas enim eius declinantes, Deo serviverunt, saeculi pallentes curas ignorarunt; ut a mundo quoque, quasi non essent, ignorentur. Solida virtus in silentio exercetur; cuius indicium est: non expetere multum circumferri scriptis et lingvis hominum. Unde et antiqua documenta cum hoc asceterio Albensi parum occupantur; scriptores simplici earum mentione contenti. Quisquis enim eorum circa antiquae civitatis Albensis historiam versatur, sanctimoniales has uno alterove verbo saltem commemorat. Gabriel Szerdahelyi: „Sanctimonialium (Albensium) chorus prorsus obmutuit.“ — Bombardi: „intra (civitatis Albensis) ambitum denas stetisse sacras aedes reperio (inter quas) Sanctimonialium.“ Ladislaus Turóczi „co-

[1]) Annales Eremus Claustrina. p. 284. 285. 293. Ms.

Digitized by Google

luere praeterea (Albam) et virgines claustro addictae [1]." Ad hoc fere redit totus earum historiae complexus. Quare nec nos in Sanctimonialium harum Albensium ultro nectenda historia moramur, sed adducto uno adhuc testimonio, ad alia, iuxta propositum, recensenda, progredimur.

Tavernici, et quondam Palatini Moys soror, in asceterio hoc Albensi fuit monialis. Cum autem Moys decessisset, uxori suae Sabinae, quae fuit Belae IV. filia, aliisque, facta testamentaria 1280. dispositione, regia firmata auctoritate, bona sua reliquit. Sed et sorori suae, moniali Albensi, quasdam relinquendo possessiones, eiusdem taliter meminit: „Item marturinas de Megiche, reliquit et legavit domine sorori sue *Albe* inter sanctimoniales manenti. Item villam Nek reliquit eidem domine sorori sanctimoniali *de Alba*. Item villam Zokol legavit eidem domine sorori sue [2]."

XX.

Capella B. Mariae Virg., S. Stephani., S. Emerici., S. Martini., S. Barbarae.

Series narrationis exigit, ut ad propositum (pag. 39.) ordinem redeamus, et Capellas, antiquae pietatis vestigia, in memoriam revocemus.

Ingredienti, via regia Budensi, civitatem, occurrebat:

a) *Capella B. Mariae Virginis.* Dum reges ad solennia inauguralia Albam peterent, hic paulisper constiterant, ibique Numini gratias agentes; ac pro decore majestatis induti, splendido cum comitatu procerum in civitatem, tum in ipsam Basilicam fuerunt ingressi.

---

[1]) Szerdahelyi. Hungariae Chorographia pag. 134. — Bombardi. Topographia magni Regni Hung p. 244. — Turóczi. Ungaria suis cum Regibus pag. 52.

[2]) Cod. Dipl. T. VI. p. 260. Edit. Acad. Hung. 1876.

Digitized by Google

Hic mos saeculorum usu adeo invaluit, ut si quid ab eo discrepavit, populi acutos oculos non evasit. Unde Annalista notatu dignum esse existimavit: antiquam hanc consvetudinem per Carolum parvum non fuisse observatam. Idem enim ingressus in civitatem et in ipsam Basilicam, „non ut veteres, inquit, Hungariae reges, (qui) auro micantes, togisque pacificis amicti, intrabant; sed horrendis munitus armorum praesidiis subiit [1]).“

Tubero, Uladislai II. coronationem describens, de memorata Capella B. Mariae Virg. haec consignavit: „Albam Regiam magna deducunt frequentia (Uladislaum). Sed priusquam rex urbem ingreditur, regni insignia accepturus, *ad aedem Divae Virginis*, extra muros, in planitie satis patente sitam, divertit. Est in vestibulo huius templi porticus, quae templo annexa, eius parietes undique cingit; hanc, quia portis templi imminet, Rex cum selectis procerum ascendit, seseque conspectui universae multitudinis, in subiecta planitie consistentis, offert [2]).“

b) *Capella S. Stephani Regis*, de qua in antiquioribus quoque documentis mentio recurrit, fuit in suburbio, versus Budam. De hac Capella idem, qui Ferdinandi I. coronationis solennitatem 1527. descripsit, rememorat, qualiter, in templo S. Petri, creatis auratis militibus, ad Capellam S. Stephani itum, et quid ibi factum fuerit. „Rege vero, inquit, in Divi Petri templum ingresso, atque ibidem paulisper commorante, paratum est in eodem templo solium, in quo cum ipse resedisset, coepit ex omni natione, qui illo convenerant, creare equites auratos. Deinde pulcherrimo conscenso equo, e civitate *ad S. Stephani aediculam*, in suburbanorum finibus, Budam versus sitam, se contulit: quo illum ingens Episcoporum, Praelatorum, Principum, Comitum, Procerum, nobilium, ac pro-

[1]) Turóczi. Chron. P. II. Cap. 7.

[2]) Tubero. Comment. De Temp. suis L. II. §. 7. Edit. Schwandt. T. II. pag. 144.

Digitized by Google

miscui vulgi numerus, ingenti cum equitatu tum peditatu prosequutus est. Quina autem ... Regi praeferebantur vexilla. Ante aediculam sublime exstructum erat tabulatum, aureo tegumento circumornatum; ibi Rex rursus astanti populo jusjurandum praestitit, ipsi quoque populo idem multa quaedam praelegit. Ipse etiam Rex multa ad patriae defensionem, obedientiamque pertinentia, cum populo, e tabulato locutus est: altis vocibus propria lingva acclamante populo, Regique a Deo opt. Max. felicitatem, victoriam, fortunatumque regnum precante [1]).“

c) *Capella S. Emerici*, hanc exstitisse iam anno 1356. exhibet documentum, per locum credibilem Albensium Cruciferorum, hoc anno editum. Rector Capellae fuit Paulus nobilis de Berén, cui, et fratri eius Paulo, Vice-Castellano in Veteri Buda, nobilis Joannes de Dios, portionem possessionis Dios, ad sex annos in pignus dedit [2]). Anno 1378. Rector Capellae commemoratur in diplomate Ludovici magni, de hoc anno edito, Emericus Canonicus Albensis: „Ludovicus, Dei gratia Ungariae, Poloniae ... Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod discreti viri Magistri, Thomas Rector Altaris B. V. in Ecclesia Albensi siti, et *Emericus Rector Ecclesiae Beati Emerici Ducis*, de Castro Albensi, Canonici praedictae Ecclesiae Albensis, in personis, in nostrae Maiestatis adeuntes praesentiam“ etc. Concernit fassiones terrae Boor in Comitatu Baranyensi, Capitulum Albense concernentis [3]). Elisabetha regina, mater Ludovici magni, facta 1380., mortis causa dispositione, eidem Capellae reliquit villam Beed. „Item altari Beati Ducis Emerici de Albaregali villam nostram Beed nuncupatam reginalem, immobiliter per nostras manus constructo, donavimus [4]). „Fuit perseverans opinio eodem loco

[1]) Ursinus de Bello Pannon. pag. 187.
[2]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 2. pag. 523. et 526.
[3]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 7. pag. 401. et 42.
[4]) Fejér. Cod. Dipl. T. IX. vol. 5. p. 401.

Digitized by Google

natum fuisse hunc ducem, inquit Szvorényi, quo eius postmodum Ecclesia stetit [1]).“ Sancti huius laudes pluribus sermonibus celebravit, unus ex antiquissimis patriae scriptoribus, Pelbartus Temesváry, ab 1494. saepius editis [2]).

In hac Capella, horis matutinis morabatur Ferdinandus I. ante coronationis solemnitatem, anno 1527.: „Rex paulo post connubiam noctem, inquit Ursinus, *in divi Emerici* deductus est; quae est aedicula, in qua dux illè sanctus natus esse perhibetur, dein nomini eius, postquam esset divorum in numerum arrogatus, dedicata [3]).“

d) *Capella Sancti Martini extra civitatem.* Hic per Ferdinandum I. peracta solenni coronatione, praestitum est iuramenti sacramentum. Quia tamen ad hanc Capellam alia quoque acta et dicta fuerunt, eadem Ursini verbis, adferenda esse existimavimus: In divi Petri Ecclesia, inquit idem, „equitibus auratis, ut moris est, creatis, continuo extra oppidum in equo ad *Divi Martini* deductus sacramentum dixit, juratus Deum, et reliquos divos testes faciens, se annixurum sedulo, ut regni fines ab hostium, praesertim Turcarum, incursione tutaretur, eosque proferret: ante omnia juste, nullo habito discrimine personarum, regnum se administraturum. Dicto iuramento, confestim brevi, sed prudenfi oratione, ac gravi cohortatus est Pannonios, ut quo regnum tot cladibus ac vexationibus hostium externorum, domesticorumque labefactatum, ac pene exitio ruinisque datum integrari posset; suoque ductu et auspiciis restitui, in fide officioque permanerent, et dicto eius audientes essent; interim pollicitus, se nihil curae, laborisque omissurum, ut omni ex parte ipsorum salutem bonaque et facultates incolumes ab omni injuria, hostilique impetu, ac violentia tueatur; pro quibus conservandis suas ipse opes ultro sit effusurus, ac vitam, si necessitas ita postularit, ad

---

[1]) Szvorényi. Amoenit. Hist. Eccl. R. Hung. Fasc. 5. p. 89.
[2]) Sermones Pomerii de Sanctis. Edit. 1494. fol. p. XC—XCIII.
[3]) Ursinus Velius de Bello Pannon. p. 36.

Digitized by Google

discrimen oblaturus [1]).“ His actis a divi Martini aede, ad proximum illi collem rex ascendit, et ense districto, aëra quatuor ictibus diverberavit, secundum antiquissimam, in regum coronatione observatam, consvetudinem.

e) *Capella Sanctae Barbarae*, haec aeque fuit extra civitatem, non ad magnam distantiam. In eo loco quercetum quoddam, seu plaga arboribus consita fuit. Nunc sufficiat haec adnotasse, tardius in serie narrationis, et ad ipsam Capellam, et circumjacentes arbores, redituri sumus.

XXI.

Capella s. annae; et eius fundator.

In recensione Ecclesiarum et Capellarum, quarum superioribus articulis mentionem fecimus, studio reliquimus

f) *Capellam Sanctae Annae*, de qua nunc acturi sumus, postremo loco.

Quidam antiquorum poetarum finxerunt, lapides quoque locutos fuisse. Dum enim veterum et monumentalium aedificiorum tota compages cohaeret, neque lethali aliqua morbo veneranda eorum facies mutata existit; tunc lapides eorum, proceram statutam, comtam structuram, artis aetatem, aetatisque artem per saecula conspectui exhibent, et quasi loquuntur: obmutescunt autem, dum compages scinditur, et lapides aedificiorum in partes dissolvuntur. Quo autem pacis tempore status talium aedificiorum est sublimior: bellorum tumultibus eo est periculosior. Arbores quoque, quo eminentiori loco plantatae, et reliquis quo sunt excelsiores: eo magis sunt tempestatibus expositae. Humiliores autem durant, perseverant. Haec sors mansit Capellam Sanctae Annae, et vitam salvavit. Cuius altitudinis, amplitudinis et staturae fuerint aliae in civitate quondam existentes Ecclesiae, de quibus iam sermonem

[1]) Ursinus de Bello Pann. p. 38.

Digitized by Google

instituimus; vix exhiberi ac demonstrari potest. Prouti in agro, aliquae frumenti spicae sunt aliae, aliis altiores: dum autem messoris manu demetiuntur, omnes in terra sunt aequales. Jacentes, quae altior, maior, aut minor fuerit, cognosci vix possunt. Capella sanctae Annae inter alia urbis aedificia, quae demessuit aetas, substitit, perseveravit; et quia tota eius cómpages mansit, neque lapides eius obmutuerunt, imo, quia et superstes documentum de eius origine loquitur; idem mox per extensum exhibituri sumus, quo: et aetatem a Mathiae Corvini temporibus deduxisse, et fundatorem eius Dominicum Praepositum Albensem fuisse, monstratur.

„Nos Capitulum Ecclesiae Albensis memoriae commendamus per praesentes, quod honorabilis Magister Gregorius de Madocha socius et Canonicus, ac Rector Capellae Beatae Annae Matris Mariae, in latere aquilinari eiusdem Ecclesiae fundatae, in medio nostri personaliter constitutus, exhibuit et praesentavit nobis quasdam binas litteras privilegiales, unas Serenissimi Principis condam nostri Mathiae Regis Hungariae et Bohemiae fassionales in pargameno ab infra sigillo suo secreto consignatas, alias vero superinde introductorias, et statutorum Conventus Cruciferorum de Alba similiter in pargameno impendenti Communitas, petens nos debita cum instantia, ut easdem transsumi, et transscribi dignaremur: quarum quidem primum videlicet fassionalium tenor sequetur in haec verba:

Nos Mathias Dei gratia Rex Hungariae Bohemiae etc. Memoriae commendamus per praesentes, quod Egregius Emericus de Keresztur, et Joannes filius condam Stephani de Faisz personaliter per se ipsos, idem etiam Emericus pro nobili Domina Margaretha, alias relicta dicti condam Stephani de Faisz, nunc vero consorte sua, cum procuratoriis litteris Conventus Ecclesiae Szaladiensis, onera vero, et cuncta gravamina Nicolai, Benedicti, et Francisci filiorum, ac puellarum Luciae, Catharinae, et Barbarae filiarum suarum, si tempore in cunctis infrascriptis persistere nollent super se, et cunctas haereditates assumendas, coram nobis constituti sunt, et confessi in hunc modum:

Quomodo ipsi pro quibusdam ipsorum, ac dictorum Consortis filiorum et filiarum eiusdem Emerici necessitatibus totales portiones ipsorum, ac praefatorum consortis, filiorumque ac filiarum ipsius

Digitized by Google

Emerici possessionarias in praedio Keresztur vocato iuxta fluvium Sáár-viz vocatum in Comitatu Albensi existente habet, in quas scilicet totales portiones possessionarias Reverendus Dominus Dominicus Praepositus Ecclesiae Albensis, ac Gubernator Castrorum nostrorum maritimorum, ab eisdem per certa tempora tenuisset in feudum, teneretque in praesentiam, simul cum cunctis eiusdem utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet terris utpote arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, nemoribus, montibus, vallibus, aquis, piscinis piscatoriis, molendinis, aquarumque decursibus, generaliter vero cunctis eiusdem utilitatum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem totales portiones possessionarias, de iure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus praefato Dno Dominico Praeposito Ecclesiae Albensis, et per consequens Capellae Beatae Annae Matris Mariae ad latus Ecclesiae eiusdem Beatae Mariae vocatae in Civitate nostra Albensi a parte aquilonari per ipsum Dnum Dominicum Praepositum constructae, pro trecentis aureis puris hungaricalibus ab eodem iam habitis, et receptis, tum ex eo, tum vero ob respectum singularis devotionis, quae ipsi erga Beatam Annam Matrem Mariae, sub cuius nomine praescripta Capella fundata existit haberent, pro refrigerio salutis animarum ipsorum, ac praescriptorum consortis, filiorumque et filiarum praefati Emerici dedissent, vendidissent, et in perpetuum adscripsissent imo dederunt, vendiderunt, et in perpetuum adscripserunt, coram nobis Jure perpetuo, et irrevocabiliter tenent, possident, pariter et habent, nullum Jus, nullamque Juris, et Dominii proprietatem, quod et quam in praedio haberent apud se, ac dictos consortem, filiosque et filias praelibati Emerici reservarent, sed totum, et omne Jus, omnemque Juris et Dominii proprietatem, quod et quam in ipso praedio Keresztúr habuissent, in praefatum Dominicum Praepositum, ac dictam Capellam Beatae Annae Matris Mariae transtulerunt pleno iure. — Harum nostrarum vigore, et testimonio literarum mediante. Datum Budae die Dominico proximo ante festum beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum. Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto. (1486.) Regnorum nostrorum Hungariae Anno 29. Bohemiae vero decimo septimo.

Aliarum vero scilicet Introductoriarum continentia verbalis haec est:

Conventus Cruciferorum Ordinis Sancti Joannis Jerosolimitani domus hospitalis Ecclesiae Beati Regis Stephani de Alba, omnibus

Digitized by Google

Christi fidelibus praesentibus pariter et futuris salutem in omnium salutis largitore.

Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, nos litteras Serenissimi Principis, et Domini Domini Mathiae Dei gratia Regis Hungariae et Bohemiae e. c. t. Domini nostri Gratiosissimi Introductorias, et statutorias nobisque praeceptorie loquentes et directas omni cum reverentia et obedientia recepimus in haec verba:

Mathias Dei gratia Rex Hungariae, et Bohemiae, fidelibus nostris Conventus Cruciferorum de Alba, salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona fidelis nostri Reverendi Dni Dominici Praepositi Ecclesiae Albensis, quomodo ipse in Dominium totalis portionis possessionariae in praedio Keresztur vocato, iuxta fluvium Sáár-vize vocatum in Comitatu Albensi existens, habitum ipsum, et per consequens Capellam Beatae Annae Matris Mariae ad latus aquilonaris dictae Ecclesiae Albensis per ipsum Dominicum Praepositum constructam, titulo emptionis concernens, nomine dictae Capellae legitime vellet introire, super quo fidelitati vestrae harum serie firmiter praecipientis mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Andreas de Chuth, vel Antonius de Keresztur, aut Sebastianus de eadem, vel Emericus de Alba, sin Gregorius Erdi de Jhalhanfalva, seu Ladislaus de Alba, aliis absentibus homo noster ad facies praedictae totalis possessionis portionariae in dicto praedio Keresztur habitae, vicinis, et commetaneis eiusdem universis inibi legitime convocatis, et praesentes accedentes, introducat praefatum Dominicum Praepositum in Dominium eiusdem, statuatque eadem, eidem, et dictae Capellae Beatae Annae, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis, quibuslibet praemisso Jure ipsis incumbente perpetuo possidendi, si non fuerit contradictum, contradictores vero, si qui fuerint; evocet eosdem contra annotatum Dominicum Praepositum ad terminum competentem nostram Personalem in praesentiam, rationem contradictionis eorumdem reddituros.

Et post haec huiusmodi introductionis, et statutionis seriem cum contradictorum, et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum, qui praemissae statutioni intererunt, nominibus, terminoque assignato, ut fuerint expedientes dictae nostrae Personali praesentiae fideliter rescribatis. Datum Budae feria quinta proxima ante festum Pentecostes. Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto.

Digitized by Google

Unde nos mandatis Domini nostri Regis semper et in omnibus obedire cupientes, uti tenemur, una cum praenarrato Ladislao de Alba homine ipsius Domini nostri Regis, nostrum hominem videlicet religiosum fratrem Ladislaum Cruciferum, socium nostrum Conventualem Cantorem Ecclesiae nostrae praedictae, ad praemissam Introductionem, et statutionem fideliter peragendam nostro pro testimonio fide dignum duximus exmittendum. Qui tandem exinde ad nos reversi — nobis uniformiter retulerunt in hunc modum: Quomodo ipsi feria quarta proxima post festum apparitionis S. Michaelis Archangeli proxime praeteritum ad facies praedictae totalis portionis possessionariae in dicto Keresztur habito vicinis et commetaneis, eiusdem universis inibi legitime convocatis et praesentibus, et signanter nobilibus Michaele, Sebastiano, et Mathia de Kele, Benedicto filio Valentini, Petro filio Augustini de eadem, Andrea Chuth de veres Reketye, Dionysio Che, de Felső-Gerény, Benedicto similiter Che, Antonio filio Joannis Che, et Osvaldo filio condam Ladislai consimiliter Che, de eadem Felső-Gerény, aliisque nonnullis hominibus nobilibus, tunc ibidem existentibus accessissent, idemque homo ipsius Domini nostri Regis antelato nostro testimonio praesente eodem introduxisset, et praefatum Reverendum Dominum Dominicum Praepositum Ecclesiae Albensis in Dominium eiusdem statuissetque eandem, eidem, dictaeque Capellae Beatae Annae Matris Mariae simul cum cunctis utilitatibus suis et pertinentiis quibuslibet promisso iure ipsis incumbente perpetuo possidendam, nullo penitus contradictore pro tunc inibi, neque demum coram nobis apparente, legitimis tamen diebus in facie eiusdem moram facientes. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras Privilegiales pendenti, et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas easdem duximus concedendas. Datum sedecimo die diei introductionis, et statutionis praedictae. Anno Domini supradicto. Venerabilibus et Religiosis Dominis Stephano Preceptore, Petro Lectore, praefato Ladislao Cantore, et Benedicto Custode, ceterisque fratribus Ecclesiae nostrae praedictae existentibus. — Unde nos petitioni Magistri Gregorii de Madocha favorabiliter inclinati praescriptas litteras non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua parte sui suspectas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, sine augmento, et diminutione aliquali de verbo ad verbum transumi, et transcribi, ac praesentibus inseri facientes praefato Magistro Gregorio de Madocha Jurium suorum ad cautelam duximus dandas, et

Digitized by Google

concedendas. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras pendentis, et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas dedimus, et concessimus. Datum feria quarta proxima inter octavas Ascensionis Domini. Anno eiusdem millesimo quingentesimo trigesimo.

XXI.

Capella S. Annae et fundator.

(continuatio.)

Capellam igitur S. Annae per Dominicum Praepositum ante annum 1486. constructam, mox, empta possessione Keresztur, dotatam et fundatam fuisse, ex praeadducto documento patet. Rector eiusdem Capellae 1530. fuit Georgius Madocha Canonicus, qui documentum transcribi curavit.

De Dominico Praeposito, in cursu operis huius, saepius facta fuit mentio; dignum est, ut hoc loco, vitae quoque eius, qua Capellae fundatoris, lineamenta quaedam innotescant.

Initio regiminis Mathiae Corvini, Dominicus fuit Praepositus Ecclesiae S. Nicolai extra muros Albenses. Opera eius iam iis temporibus regem, in gravibus regni negotiis, usum fuisse, publica testantur documenta.

1462. Dominicus missus est per Regem, cum Stephano Zápolya, pro redimendis civitatibus: Késmárk, Gilnicza, Wagendrüsl, Schavnik etc. ut eaedem, e manibus Bohemorum recipiantur [1]).

Paulo post ablegatur, in negotio redimendae S. Coronae, ad Civitatem Bártfaensem: ubi in Literis Mathias rex scribit: „clarius mentem nostram ad hanc rem dicet vobis idem Dominus Praepositus, cuius verbis et dictis, tamquam nostris credatis, et ea, quae nostro nomine vobis dixerit, in effectum

[1]) Wagner. Anal. Scep. II. p. 106.

Digitized by Google

perducatis. Datum Szegedini in festo B. Laurentii Martyris. Anno D. 1462. [1])

Dominicus fuit una commendatarius Archi-Abbatiae S. Montis Pannoniae ab an. 1467—77., prout in serie continetur [2]).

Mortuo Nicolao Bodo, Praeposito Basilicae Ecclesiae, successit eidem. In Documentis enim 1474. iam qua talis comparet.

1476. mittitur ad Fridericum Imperatorem, caeterosque Germaniae Principes, qua orator. (Supra p. 17.)

Eodem anno rex, occasione nuptiarum, et Coronationis Beatricis reginae, hospitium apud eundem Praepositum sumit. Die coronationis sub sacro fungitur, Librum Evangeliorum ex ara allatum Archiepiscopo tradens, qui regi et reginae eum osculandum porrigit. (Supra pag. 21.)

His annis aedificium Capellae S. Annae perficit.

1485. Jam comparet, qua Segniae, et castrorum maritimorum Gubernator [3]).

1486. Emit possessionem Keresztur, et dotat Capellam S. Annae.

1488. Fungitur legatione ad Casimirum regem Poloniae [4]).

1490. Ultimum, quod Mathiae regi praestitit, fuerunt funebrales exequiae: corpus enim exanime, Vienna adlatum, easdem ipse in Basilica absolvit. Quanta fuerint hac occasione dona per Joannem Corvinum Ecclesiae oblata, iam supra commemoravimus. (pag. 45.)

Decedente rege Mathia, successori quoque Uladislao II. in regni negotiis servitia praestitit. Regem, occasione coronationis, 1490. mense Oct. excepit in curia, sive residentia Praeposituralí, et munere Diaconi, in solennitate coronationis functus est. Eodem hoc anno, qualiter per Joannem, Episcopum Vara-

[1]) Wagner. Dipl. Sáros. p. 124.
[2]) Fuxhoffer. Monast. I. p. 38.
[3]) Wagner. Anal. Scep. p. 357.
[4]) Bonfin. Dec. IV. L. 8.

Digitized by Google

dinensem distinctus fuerit, aeque superius (pag. 58.) iam commemoravimus.

Verum post solennia coronationis, mox tristia tempora subsequebantur. Eodem enim anno, per Maximilianum Caesarem, Alba die 16. Nov. 1490 occupata, Dominicus Praepositus, cum toto Capitulo, vitae, officii, fortunarumque suarum iacturae fuit expositus. Nam cum Maximilianus, militibus, urbem civesque depraedandi et diripiendi licentiam concesserit, hi nemini pepercerunt, sed quae poterant, res sacras et profanas rapiebant.

Dominicus, una cum civitatis primoribus, templi supellectilia ad se sumendo, in turri ecclesiae, tribus diebus se continuit; Maximiliano vero adveniente, omni substantia et dignitate est exutus, Praeposituram enim eius, Bernardo Pollheim idem contulit. Unde Dominicus, spoliatus omnibus rebus, ad regem Uladislaum concessit, qui eum, pro fidelitate collaudando, benevole excipiens, consolatus, meliora tempora sperare iussit. Alba-Regia 19-a Sept. 1491. recuperata, Dominicus pristinae dignitati fuit restitutus.

Interea Uladislaus rex, in castris Albensibus, occasione recuperatae civitatis, correptus aegritudine, infirmus iacuit in castro Palota Laurentii Ujlaky. Aemuli autem coronae, quo magis regem infirmitas premebat, eo magis vires erigebant, spem alebant. Albertus princeps, Casimiri Poloniae regis filius, cum exercitu usque Cassoviam venit. *Dominicus* igitur ad Albertum legatus mittitur. Quam gravi oratione allocutus, et quibus motivis ad pacis studia illum cohortatus fuerit, Bonfinius posteritati servavit [1]).

---

[1]) Bonfin. Dec. V. L. II. „Ecce, inquit, rursus ad te Alberte dux inclyte venimus, a Rege nostro fratre tuo, Ungarisque Polonorum sociis missi, ut exquiramus, pro ratis ne foedera inter vos paulo ante percussa sis habiturus? an quod minime decet, bellum, ut ostendis, nobis iterum illaturus. Regis quidem nostri sententia est, ut quidvis potius perferat, quam ut iterum cum fratre pernicioso bello decertet. Cuius nos consilium, quam pium, tam nostris

Digitized by Google

Inde, eodem munere, regis auctoritate instructus, ultro progreditur ad Casimirum Regem Poloniae Cracoviam, ubi effecit, ut Albertus cum exercitu, per patrem revocaretur [1]). Fatigia haec Dominici, Petrus Várday Archiepiscopus Colo-

---

rationibus alienum existimamus, quippe cuius indulgentia, quantae regno nostro calamitates acciderint, sentiamus. Tuus vero, qui sit in hac re gerenda sensus, valde audire cupimus. Regnum te, illo pulso, nostrum occupare velle, sunt qui dicant? Unde hoc tibi tandem venit in mentem sperare? quando nos alias, uno coronato rege, regnare alterum jussimus? Aut quando unquam aliquem sine suffragiis nostris Regnum obtinere passi sumus? Uladislaum fratrem tuum rite regem creavimus: desine sperare, Te, vivente illo, posse ad Regni fastigium pervenire. Desine credere, nos tibi amicos posse fieri, quos inimicorum more crudelissime divexasti. Non fratribus oppugnandis, non vexandis sociis, non foederibus violandis, sed pietate colenda, tuendis amicitiis, pactisque servandis regna parantur. Quae enim graviora nos a Turcis immanibus hostibus incommoda metuere possumus, quam a Polonis, cognatis amicisque nostris, Te imperatore accepimus? qui haud sibi satis arbitrati esse pro libidine rapere, auferre, incendere et servitute afficere: etiam (quod sine lacrymis dicere aut meminisse non possumus) virginum matronarumque pudorem, et sacrarum aedium Numen pro nihilo habuerunt. Non his artibus avus tuus Albertus, non Ladislaus patruus, non Sigismundus et alii hoc sibi regnum quaesivere: quorum facta, si tu in consilium, dux Inclyte! adhibueris, et si cum iis, quae per te acta sunt, compararis: non dubitamus, quin pro tua sapientia de suscepta subito sententia discessurus, et Te cum tuis copiis in fines Tuos recepturus sis. Quod ni feceris, ut Te brevi istius consilii, et audaciae Tuae poeniteat, eventurum, Deorum freti auxilio speramus. Haec ab eo magna libertate dicta, Albertus non modo non inique tulit, sed antistitem summo etiam honore ita locutum, sibi habendum putavit: cumque se purgandi sui causa, et propter pacta non servata et propter fratris, incertam ex gravi morbo vitam ad bellum adductum respondisset; posthac, cum eum iam incolumem esse audiverit, ab armis discessurum, et communibus commodis consulturum pollicitus est."

[1]) Bonfin. Dec. V. L. II.

Digitized by Google

censis, datis ad eum mense Nov. 1491. Literis, tristia regni tempora rememorando, gratus recognoscit [1]).

Inter eos, qui pacis, inter Uladislaum regem, et Maximilianum Caesarem conficiendae causa 1491. exmissi fuerunt; uti Ladislaum Losonczy, Bartholomaeum Drágfy, Georgium Thuróczi, Petrum Dóczy, et Nicolaum Pethewfy, adfuit et Dominicus Praepositus [2]).

1494. Comitabatur regem Leutschoviam et Cassoviam, ubi de pace inter Hungariam et Poloniam stabilienda, agebatur [3]).

---

[1]) Várday his in Literis ad Dominicum Praepositum inter alia haec scribit: „Quanto magis revolvimus praesentis temporis statum, et iniquam conditionem, tanto magis ingemiscimus miserati Dei iram super hoc miserabile Regnum, exigentibus peccatis nostris desaevire, et divina gratia destitutis hominum mentibus, charitatem exstinctam christianam in omnibus, solasque dissensiones, simultates, et odia, malorum incentore diabolo instigante, undique furere, atque debachari. Quo fit, ut omnium novitatum summam, unico facile complecti possimus, Poëtae Lucani verbo: *Omnia vulnus!* suspirare itaque possumus tantum et exclamare, quod alius Poëta exclamavit. *„Imus, imus praecipites.“* Porro, quoad pacem, per Dominicum Praepositum confectam haec adiicit: „Gratissimum vero fuit nobis intelligere nova illa, quae de pace et concordia Illustrissimi Domini Alberti, cum serenissimo Domino Uladislao Rege significavit nobis P. sua, quae utinam procedat! non procedat tantum, sed et citissime auxiliante Deo consumetur: si enim concordia, quae inter duos fratres pernecessaria est, non sequetur, sub hoc rerum tumultu veremur, ne deteriora etiam mala, quae hactenus, subsequantur... Bene valere optamus P. Vestram, et de transacta calamitate sua, propitio Deo in totum extricari. Ex castro nostro Bachiensi feria quinta proxima ante Elisabeth viduae 1491.“ Vide. Wagner. Petri de Wárda Epist. pag. 234. Quanta in literis cordatorum virorum de hac aetate huiusmodi praesagia, quae subsequuta tempora monstrarunt adimpleta fuisse!

[2]) Ursinus. De Bello Pann. p. 260.

[3]) Bonfin. Dec. V. L. 3. Katona. Hist. Crit. T. 17. p. 616.

Digitized by Google

Paulo post, interveniente Joannis Episcopi Sirmiensis morte, fit *Dominicus Locumtenens Praesentiae regiae* [1]).

1495. In turbulenti comitiorum Budensium defluxu, Dominicus qua Locumtenens, cum Joanne Episcopo Vesprimiensi, et Stephano Verbőczy exmittitur ad Decreta reformanda [2]). Eodem hoc anno factus Episcopus Magnovaradinensis; 1501. Transsylvaniensis; 1503. Archiepiscopus Colocensis, nominatus. Ultra hunc annum in actis non comparet. Ubi, quando fuerit mortuus, quo loco sepultus, ignoratur. Nomen quoque gentilitium diu ignotum fuit. Ex actis Vaticanae Bibliothecae per Theiner editis, non pridem innotuit — Kálmánczay fuisse [3]). Nunc Bibliothecae eius rudimenta sedulo inquiruntur [4]). Haec sunt vestigia vitae, qui fundamenta posuit Capellae [5]).

---

[1]) „In eius, scilicet Episcopi Sirmiensis, locum, inquit Bonfinius, regis auctoritate et senatus consulto, paucis post diebus *Dominicus*, praepositus Albensis est subrogatus; vir integritate vitae, singulari iustitia, et magno rerum gerendarum usu insignis; atque is Budae iurisdictioni una cum Blasio (qui fuit Raskai arcis Praefectus) per Regis absentiam praefuit.“ Bonfin. Dec. V. L. 3.

[2]) „Clamantibus et ante curiam exposcentibus, rex et patricii veriti, ne plebs, (ut est novarum rerum natura sua cupida et multorum capitum bellua) longius, siquid negaretur, vecordia et temeritate proveheretur: repentinum fluctuantis et tumultuantis multitudinis motum quacunque ratione sedare conantur... *Dominicumque Albensem*, et Joannem Vesprimiensem Antistites decretis renovandis praeficiunt: eisque protonotarios, qui ius dicenti semper adsunt, adjiciunt.“ Bonfin. Dec. V. L. 5. Istvánfy. Hist. L. 3. p. 27. edit. Vien. 1758. fol. Katona Hist. Crit. T. 17. p. 734. Kelemen Hist. Juris Hung. priv. p. 241.

[3]) Pauer. Mi volt Domokos fehérvári prépost családi neve? Székesfehérvár. 1870. 8.

[4]) Magyar könyvszemle. 1876. p. 169.

[5]) Memoria eius in hac Capella superstes. Mundus quam facile obliviscitur etiam eorum, qui in maximis regni dignitatibus excelluerunt, qui servitia per omnem vitam patriae praestiterunt. Nomen oportuit investigari; in antiquis actis perscrutari, ut e te-

Digitized by Google

XXII.

De scholis.

Si vetera quaedam de civitate, et in ea existentibus olim institutis minus attigissem, profecto non alia causa fuit, quam quod eadem vel limites propositi operis excesserint, vel, quod maluerim paucis verbis certa tradere, quam multis incerta prosequi.

Tale quid versatur prae oculis, dum scholas et mox Bibliothecas, commemoro. De his pauca sunt in scriptis historicorum notata, licet indubium sit, eas olim hac in civitate exstitisse. Mortalia sunt hominum gesta, mortales omnes doctrinae, nisi serventur literarum monumentis. Silentio tamen hic a me non sunt praetereunda, cum adsit quaedam de singulis dicendi materia.

Vix enim arbitrari possum, in libera civitate quempiam, sine quadam literarum cognitione, ingenui civis nomen mereri. Hae autem in scholis discuntur, proponuntur, suprema vitae principia ibi hauriuntur. Sine literis enim, non solum liberales disciplinae, sed ne minimae quoque artes edisci aut tueri, officiaque publica ex aequo impleri possunt. Ipsa mercatura, agricultura, qua, olim etiam, haec civitas magna ex parte occupabatur, sine his unquam fuisset satis tuta. Publicas igitur oportuit exstitisse, sicut in aliis civitatibus, scholas, ubi iuventus publicam nacta fuit institutionem. Neque privati quique pares fuerunt et olim expensas filiis suppeditando, vel mercede praeceptores, aut literatos tenendo. Literati autem inter magistratuales quoque huius civitatis, ut ex superius allato documento patet, non defuere. (pag. 26.)

---

nebris eruatur. Mortis tempus, ac sepulturae locus hucdum ignoratur. Quam multi minorum gentium vehementer se fatigant, ut in operibus suis, aliquo tempore in ore hominum perseverent. Quam pauci pedem movent, ut ultra etiam saeculorum seriem vivant!

Digitized by Google

Proponebantur his in scholis, antequam ad Turcarum devenisset potestatem, artes et disciplinae: verbo, scriptis, et exemplo, seu exercitio. Dum autem ars typis imprimendi libros inventa fuisset, etiam congruis libris scholaribus. Adest quoque in mea collectione huiusmodi liber „Donatus minor“ pro scholis p dñm Joannē Weissenburger, anno 1511. Norimbergae editus. Ad sphaeram propositarum disciplinarum spectabant: grammatica, principia religionis, et morum; aut ratione adjunctorum: Cantus, musica, pictura etc. Cum enim non alii, sed civitatis incolae fuerint, qui in excelsioribus gentis solemnitatibus, occasione coronationis, divinum cultum, cantu et musica prosequebantur, id procul dubio, sine praevio exercitio praestare nequivissent. His autem occasionibus ampla Basilica, seu „totum templum symphoniacis et musicis concentibus personabat.“ (Supra pag. 21.) Nec in Albensi quadam Ecclesia, „organum exquisitissimum“ fabricari, nec „fenestrae mira pulchritudine contici“ nec „sanctuarium insigni arte et ingenio“ decorari potuissent, sine praevio exercitio. (Supra pag. 61.) Delineandi quoque et pingendi ars non defuit. Capitulum quamdam controversam quaestionem territorii, medio mappae geographicae diremit. Cum autem Regina Elisabetha, mater Ludovici magni, quae erga hanc civitatem singulari affectu ferebatur, et ipsa pingendi artem non tantum coluerit, sed et exercuerit [1]), haec quoque culta fuit. Regum enim et magnorum exempla non solum docent, sed plane trahunt. Ad huiusmodi exempla totus componitur orbis. — Sed data historica, evidentiora quoque de scholis perhibent testimonia.

Quod antiquissimis temporibus scholae hac in civitate adfuerint, vel inde patet, quod, ex hic existente celebri, utpote gymnasio Albensi deductus fuerit magister Csanadinum,

---

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. 9. vol. 5. p. 401. „exceptis uno plenario, per Sanctum Lucam Evangelistam *manibus propriis depictam.*“

Digitized by Google

ut ibi praesit scholae [1]). Serius scholis Albensibus praecerant Dominicani. Mathias Corvinus rex, et docentes et discentes fovit, ubique in regno. Ad haec alludunt Petri Nigri Ordinis Dominicani, verba, dum opus suum „Clypeus Thomistarum" Mathiae regi dedicando, eius liberalitatem et quoad „preceptores" in scholis Budensibus, et quoad conservos suos Dominicanos extollit, dilaudat [2]). E iuventute scholastica Albensi, dum *Maximilianus* Caesar Albam occupat, per eius milites, in urbem irruentes, quidam caesi sunt. Tubero, coaevus scriptor, huius eventus taliter meminit: „Nemo enim ex oppidanis caesus est, praeter paucos *adolescentes*, qui subito captae urbis tumultu, *e ludo litterario exciti*, sive imprudentia, reique bellicae imperitia, atque adeo furoris militaris ignari, sive forte insita Hungaris ferocitate, in hostem arma-

---

[1]) „Misit ergo Episcopus fratrem Maurum ad salutandum Regem, praecipiens ei, ut eciam scholas ingrederetur, que tunc *in Alba solempnes erant*, (Wion addit: In Alba Regali erant famosae) ut in ipsis scholaribus doctorem, seu informatorem inveniret, et adduceret, qui veniens Albam, peracto apud regem negocio intravit scholas, ubi erat quidam tewtonicus nomine Henricus, qui erat puerorum vice-magister, quem cum allocutus fuisset, ille assensum prebens, acceptis libris suis venit cum eo ad Episcopum, quem Episcopus gratanter suscepit, et constituit eum scolaribus in lectorem, Waltherus autem preerat illis in cantura (seu cantu). Vide: Ign. C. Batthyan S. Gerardi scripta et Acta. p. 330—1. Albo-Carolinae 1790. 4.

[2]) Petrus Niger in memorato opere, has ad regem praemittit dedicatorias literas: „Epistola ad Regem. Gloriosissimo ac invictissimo domino dno Mathie Ungarie Bœmieque Regi: frater Petrus Nigri ex ordine predicatorum: sacre theologie professor servus exiguus felicitatem ac de perfido hoste victricem palmam insigneque triumphum... etc. Preceptores naq̄ ē qui regēdo studio presidentes habent auru quot annis abs tua maiestate affluenter excipiunt: scholaribus vō ipsis conservis meis cibos: vestimēta: lectos: ē que hominibus per diem et noctem opportuna sūt abūde largiris. Prese ferūt nempe hec in omnes beneficia tua." etc. Venetiis 1504. fol. Edit. altera. De litera ad literam ex originali.

Digitized by Google

tum et ipsi armati inciderunt. Qui quidem si *se ludo litterario*, vel tectis inclusi continuissent, seu inermes in conspectum hostium constitissent, prorsus fuissent inviolati [1]).“ Sicut autem e juventute academica Quinque-Ecclesiensi leguntur tercenti gloriosam mortem ad Mohács oppetiisse; ita in defendenda civitate Albensi, dum a Turcis 1543. expugnaretur, juventutem quoque arma sumsisse constat. Dum enim Italorum et Germanorum cohortes ex arce hosti obviam progrederentur; — Barkóczy, arcis Praefectus, Albanam juventutem in deductorum locum succedere iussit [2]).

XXIII.

De bibliothecis.

An adfuerit in ambitu urbis, intra parietes civitatis, quaedam libraria collectio, sive Bibliotheca; fere id foret, cum aliqua modificatione, repetendum, quod proxime de Scholis protulimus.

Interim sublevavit curam, alleviavit opus, subministravit dicendi copiam, Abbas Florianus Romer, Musaei Nationalis Hung. Custos, solertissimus et sagacissimus patriae nostrae antiquitatum scrutator et cultor, qui nuper in pagellis hungaricis „Magyar könyvszemle,“ de Bibliotheca Dominici, quondam Praepositi Albensis, tali sensu parentat, idiomate hungarico: „Dominicus Kálmánczay Praepositus, inter saeculi decimi quinti Praelatos Hungariae, eximium tenet locum. Sicut reliqui suae aetatis Praelati, fuit scientiarum artiumque cultor illustris. Habuit *exquisitam Bibliothecam*, ex qua in praesentiarum nota sunt quatuor exemplaria. Unum ex iis Lambacii custoditur; alterum est in Principis Lichtenstein Bibliotheca Viennae; tertium in thesaurario Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis, ob

[1]) Tubero. De tempor. suis. L. III. §. 7. Edit. Schwandt. Script. R. Hung. T. II. p. 160.

[2]) Istvánfy. Hist. L. XV. p. 165.

Digitized by Google

excellentes in eo picturas (miniature) exhibetur; ad quarti vestigia, non pridem fortuna contigit mihi, perveniendi [1]).“

Monstratur igitur in quibusdam rudimentis, seu pretiosis Bibliothecae reliquiis, in hac civitate, exquisitam librorum collectionem, Dominici Praepositi quondam adfuisse. Ea aetate, qua Mathias rex, ditissimam condidit Budensem Bibliothecam, celebrantur de eiusmodi collectionibus: Joannes Vitéz Archiepiscopus Strigoniensis, Nicolaus Báthory Vaciensis, Urbanus Dóczy Jaurinensis, Joannes Pannonius Quinque-Ecclesiensis, aliique Episcopi.

Commercium hoc Literarium, et existimatio librorum, vel ex epistola Petri Várday Archiepiscopi Colocensis patet, qui, cum in colloquio, a Dominico, iam Varadinensi Episcopo, intellexisset, Jani Pannonii Carmina in unum collecta et descripta librum, datis ad Michaelem Keszthelyi Lectorem et Canonicum Strigoniensem Literis, eum, ut opus sibi submitteret, requisivit [2]).

Dum de Bibliothecis saeculi decimi quinti sermo instituitur, saeculum hoc in duas partes, seu periodos dismembrandum est. Longe enim alter conspectus Bibliothecarum usque 1450—60. et quoad formam, et quoad numerum, et praeprimis

---

[1]) Magyar könyvszemle. 1876. p. 169.

[2]) His in literis Várday taliter scribit: „A Reverendo Domino Waradiensi nuper inter colloquendum, cum de Johanne Canonico Quinque-Ecclesiensi sermo incidisset, intelleximus Epigrammata illius, quae Nos alias *jussu Regis Matthiae* in unum collegisse meminimus, apud Paternitatem Vestram transscripta; quae nos certe avidissimo cuperemus videre animo... Noster liber, quem in pergamenam transscribi feceramus, sub adversitatis nostrae tempore amissus est: Rogamus Paternitatem Vestram, si carere libello ipso, parvo tempore poteritis; facite, ut illum habeamus, cito enim transscribi faciemus, vel si eo vos quoque interdum pro solatio indigetis, facite vos transscribi tantum, sed emendate. Anno 1496.“ Wagner. Petri Warda. Epist. p. 74.

Digitized by Google

quoad pretium, quam ab anno 1460. usque 1500. et sequentibus annis, quibus ars typographiae numerum librorum multiplicavit.

Quoties Bibliothecarum periodi prioris vestigia, humanae solertiae, sapientiae, ac adamantini pectoris haec lumina, contemplor; quoties mortalium animarum pulcherrima haec monumenta oculis intueor, toties animus in admirationem rapitur.

Singulus codex sistit ob oculos unius hominis integram aetatem, vitaeque diuturnum laborem. Saepe a primo paginarum ordine, ad ultimum usque constans literarum color et uniformitas, quasi uno ductu, et sine temporis intervallo picta et depicta fuissent. Non miror si quidam potentiores existimaverint ea aetate, opera illa thecis, pretioso auro gemmisque ornatis, vix satis includi posse, quae auri omnis, gemmarumque pretia, vera existimatione excesserint. Amabili fere insania conquiruntur et custodiuntur nunc illa, ut quasi manifestior appareat inertia, comparatione antiquae solertiae ac gloriae.

Codices hi, sine externis etiam ornamentis, ob exiguum exemplarium numerum, magno pretio constiterunt: unde non magno numero in praedivitum etiam Bibliothecis reperiri poterant. Nec ex Mathiae Corvini selectissima Bibliotheca possidet natio exemplaria multa. Sufficit, si ter tanta, quanta superius e Bibliotheca Dominici Praepositi exhibita sunt vestigia.

Archiva, seu loca credibilia, quae olim Albae exstiterunt, quorum custodes per totum regnum fidedigna auctoritate procedebant, fuerunt una instar Bibliothecarum. Haec enim archiva in actis magna ex parte complectebantur historiam gentis. Conservarunt in iis regum successionem, eorumque gesta: praesulum dignitatumque regni nomina. Motuum intestinorum, aut bellorum externorum memoriam. Familiarum origines. Per donationales literas in bello parta, aut in pace comparata merita. Urbium, possessionumque situm, et nomina. In metationibus ipsam regni quasi geographiam, et topographiam. Ubi aggeres, lapides congesti, rivuli, muri, silvae, templa, capellae, coemeteria et innumera alia, historiam patriae propius concernentia.

Digitized by Google

Quantus ordo in dislocatione fasciculorum, et in elencho oportuit fuisse, dum non raro post centenos etiam annos, literae donationales, testamentariae dispositiones, pro familiis, aut concernentibus in fidedigna copia, extradandae erant. Si temporum vicissitudines miserandam harum literarum iacturam non fecissent, certe obscuriores annalium tenebras, lumine vetustatis nunc illustrarent. Quae forte sors, dirae necessitati eripuit, sedulo conquisita, typis edita, ac in tomulis composita; sunt nunc Bibliothecarum ornamenta, quae olim Archivorum fuerunt acta.

Cum Bibliothecarum aetatem, ratione complexus seu copiae librorum, et pretii eorundem, distinxissemus in periodos; in illam quae praecessit annum 1460.; et quae sequebatur usque 1500., et ulteriora tempora; oportet ad posterioris Bibliothecarum aetatis quoque studia reflectere. Quantopere differunt ad saeculi decimi quinti finem Bibliothecae, ab iis, quae prioribus praecesserunt temporibus. Inventa enim nobilissima typographiae arte, beneficio huius, humilis et sobria egestas cenversa est in tumentem librorum ubertatem; quae mox, accedente ex una parte lucri, ex alia vero novi cupidine, totam inundavit Europam. Nullus conventus, nulla claustra religiosorum destituebantur iam amplioribus Bibliothecis, cum secus etiam, prioribus quoque saeculis, scientiae in iisdem repererint refugium. Iidem ordines religiosi: Dominicani, Augustiniani, Franciscani, et Paulini, qui Albae-Regiae sua domicilia habuerunt, viros eruditos, scriptores et editores ea iam aetate numerarunt. Nicolaus Colusvári, cuius opus, in membrana scriptum, ad Joannis Fabri Episcopi Viennensis e Bibliotheca Budensi devenit manum; Bernardus, Historiam scripsit virorum illustrium Patriae Rhagusinae; Joannes Barbeta, scripsit Historiam Dalmatiae; Petrus Ranzanus, scripsit temporibus Mathiae Corvini, sui temporis historiam, omnes ordinis Dominicani. Petrus Niger, in memorati operis, Mathiae Corvino dedicati, Praefatione commemorat scriptores Augustinianos, Franciscanos et Paulinos. Robertus ex ordine PP. Franciscanorum dedicat

Digitized by Google

opus suum fratri Beatricis reginae [1]); Vio Cardinalis ex ord. Dominicanorum opus suum Posonii inter ungaricae legationis discrimina finivit, anno 1523. [2]) Prodiverunt usque annum 1500. codices Bibliorum in diversissimis editionibus, et lingvis. Lucem viderunt fere omnia opera SS. Patrum, et Classicorum, in iteratis editionibus. Nonnullae harum sunt elegantissimae, ad membranas tenuissimas impressae. Appiani opus 1477. Venetiis editum, et quoad chartam, et quoad literarum characteres adeo elegans, ut modernis quoque editionibus, si non praeferri, certe quibusvis aequiparari possit [3]). Plurima item alia, quae aetatem vix tulerunt, pro temporanea lectione destinata, principiis diversis saturata. Nonnulla xylographicis etiam imaginibus ornata, vel deformata. Jam enim usque annum 1480. in Germaniae viginti, in Italiae quadraginta et ultra civitatibus, typographia diversissimorum operum editionibus continuo vacabat. Dum ab anno 1457—1470. in novem saltem Europae civitatibus exstiterit. Usque 1490., seu mortem Mathiae regis, in Europa iam centum septvaginta quatuor typographias numerant, qui harum chronologicae seriei conscribendae tempus sacrarunt; qui numerus usque annum 1500. ad ducentas et quatuordecim civitates excrevit, in quibus prelum occupabatur.

Cum ergo per typographiae artem nimis crevisset librorum copia, mox decrevit eorum vera existimatio. Nova et nova expetebantur, antiquiora negligebantur. Hinc evenit, ut ex editionibus usque annum 1500. exemplaria nonnulla raro, imo rarissime inveniantur, et inventa nunc in musaeorum armariis sub vitro monstrantur, custodiuntur.

---

[1]) Caracholus Robertus. Quadragesimale de peccatis. Venetiis 1488. 4. in fine: „qui apud sororium ungarie regem serenissimum apostolica legatione fungeris.“ etc.

[2]) Vide. Summula Caietana. Thomae de Vio. Lugd. 1523., 8. In fine: in singulis tractatibus una adnotat: quos Posonii, Budae, in Monte Pannoniae, et in Ujlak finivit.

[3]) In Libraria collectione haec scribentis. Opus rarissimum.

Digitized by Google

Nec consequentiae deerant. Jam multi, multa legerunt. Et quia mentis stomachus omnia non digessit, in multorum cerebro nocivos succos produxit. In tanto enim numero librorum: quid legatur, quid seponatur, saepe dubitabatur. Aetas disquirendo periit, optimis saepe sepositis. Multi autem experientia docti; se circa inepta fuisse occupatos, bona cum malis seposuerunt.

Respectu prioris aetatis igitur multi, inferioris etiam conditionis homines, ut possideant, possederunt iam bibliothecas, numero adeo amplas, quales olim nec principes habuerunt. Sed ex multitudine pauci possederunt veram sapientiam. Unde Perottus, editis 1473. ad Plinii secundi opera reflexionibus, non potuit se continere, quin has aberrationes calamo perstringat. Operae pretium est, ut ex incunabulis uno, et rarissimo exemplari, quantum hic typi characteres permittunt, memoratas reflexiones, e nostro originali, hic communicemus:

Volebam nuper etati noſtre gratulari mi franciſce quaſi magnū quoddā ac uere diuinum beneficiū hac tempeſtate adepti eſſemus: ob nouuꝫ ſcribendi genuſ e germania nuper ad nos delatu. Videbā. n. tantum uno menſe ab uno homine hoc tempore imprimi litterarū poſſe: quantū uix toto anno ſcribi alias a pluribus potuiſſet. Quod uno uerſu cāpanus noſter Aprutinus pōtifex elegantiſſīe ſcripſit: Imprimit ille die quantū non ſcribitur anno. Exquare tantum breui tempore librorū copiā ſperabam: ut nullum ſuperfuturū eſſet opus: quod uel ab inope atq egeno homine poſſet āplius deſiderari. Hinc fore exiſtimabā ut uigerent in dies magis ingenia hominū & florerent ſtudia litterarū: omnesq ad capeſſendas preclaras artes tanta librorū cōmoditate allicerentur. Jam uero: o uanas hominum cogitationes: longe aliter q̄ ſperabam uideo re ſuccedere. Nā cuꝫ liceat unicuiq pro libidine animi ſui quecunq uelit: īprimere ſit ut et ōmiſſis sepenūero que optīa ſunt: ea ſcribant placendi gratia: que obliterari potius ac deleri ex omnibuſ libriſ deberent. Et ſi quid ſcribunt boni: ita peruertant atq corrūpant:

Digitized by Google

ut melius ſit his libris carere: q̄ in exemplaria mille tranſcriptos per orbis omnis provincias mittere: ne ſcilicet ſtudioſis occaſio det tot mēdacia legendi. Quippe ſatiuſ eſt uera ignorare: q̄ falſa p diſcere: quēadmodum tacere uep: minus peccatum eſt q̄ mentiri."

Cuius corollarium est: quod mox post inventam artem typographiae — *nuper* enim dicit in Italiam delatam [1]), iam quilibet pro libidine animi sui, quod voluit, imprimebat; quod multi placendi gratia scripserint; et scripserint talia, quae oportuisset potius obliterari; quod multis his pervertatur lectorum sensus, et animus; cuiusmodi, expedit carere libris. etc.

XXIV.

Conversio rerum, et clades ad Mohács.

Nexus rerum, evolutio eventuum, et series narrationis exigit; et quasi dira necessitas cogit, ut calamus convertatur ad scribendam conversionem rerum.

Nullum ens, nulla societas, aut conditio humana; nulla civitas, in civitate nulla monumentalia aedificia, quantumvis sacra, gaudent immortalitate; nec quidquam sub sole est sempiternum. Unice de Ente supremo praedicatur: „in generationem et generationem anni tui." „Tu idem ipse es, et anni tui non deficient." De cunctis autem aliis rebus: „Omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur [2])."

Naturales sunt causae ortus et occasus; vicissitudinum et mutationum omnium rerum. Cuncta enim quae nascuntur,

[1]) Ars typographiae coepit exerceri in Italia. Anno 1465. in Subiaco; Romae 1467.; Mediolani et Venetiis 1469.; Veronae 1470.; Bononiae, Ferrarae Florentiae, Neapoli, Paviae, Treviso 1471.; Cremonae, Mantuae, Parmae, Paduae 1472. etc.

[2]) Ps. 101. 25—28.

Digitized by Google

ut concidant aliquando, et importunitate mortis, omnia demolientis, tandem obruantur, necesse est. Multae civitates, multae gentes et nationes prostratae atque sepultae iacent, quae olim rerum gestarum gloria fuerunt florentissimae. Cum obvia sint in omni historia huiusmodi exempla, non sunt eadem hic adducenda. „Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est, iam enim praecessit in saeculis, quae fuerunt ante nos," ut sacrae perhibent literae [1]). Et quia saeculorum serie multa praecesserunt, princeps autem eloquentiae romanae: historiam appellet testem temporum, vitae magistram, vitam memoriae, veritatis lucem, et vetustatis nunciam; historiae testimonio perhibetur: multas oportuisse semper in vita gentium emergere convulsiones, priusquam eaedem mergerentur. Causae enim subitae mutationis rerum non contingunt, sine quodam quasi fluctu animorum.

Civitas Alba-Regia, felici auspicio consita, rebusque gestis florens, dein legibus et institutis publicis corroborata, saeculorum decursu, cum toto regno ad maturitatem pervenit, atque amplitudinem gloriae. Crescentibus autem sensim divitiis, quibus nationis robur et secura pax viam aperuit, coepit luxuriare gentis felicitas. Divitias exceperunt vitia; comitabatur superbia, et magnificentia principum, et gliscens inter eos aemulatio, quae progenuit simultates et acerbas regnicolarum contentiones, patriam diu misere lacerantes. Cum autem regis et legis auctoritas sensim concidisset; cum tumultuosa plebs ad spem praedae, turbulentis et furiosis concionibus excitata, impetum iam facere ausa fuisset ad fortunas locupletum; cum, armata crudelitas, Dosae asseclarum in Albensi quoque territorio caede et sangvine civium agros et prata cruentasset; — cum novandi cupido, etiam in religionis negotio, animos hominum invasisset; novaque principia, novis, celerius eadem disseminandi, mediis ultro in diversa studia accendissent; — apertae quoque conspirationes contra regem Ludovicum, caput

[1]) Eccle. 1, 10.

Digitized by Google

extulissent; et diversissima mortifera tela in totum regni corpus immissa exstitissent, fieri quo modo potuisset, ut civitas quoque Albensis eadem non persentisceret, ac sensim non contabesceret [1]).

Postquam autem Ludovicus e consiliariorum, qua teneri et inexperti adhuc Principis latus stipantium svasu, Solymanni Turcarum imperatoris legatos, de pace, aut saltem de induciis acturos clam, cum toto comitatu, interficere, et ne vestigium caedis exstaret, in piscinam, ad arcem Tatam proiici iussisset; aut, velut mitigata sententia, tantum naribus mutilatos, remisisset, teste Petro de Reva [2]) eo facto, contra omne jus gentium, apud quas omnes jus legationis sacrum habetur, perpetrato; Solymannum contra se, concitavit. Unde is, licet Rhodo oppugnandae intentus; ea relicta, totis viribus

---

[1]) Postquam Istvánfy seditiosos coram multitudine servatos sermones, coniurationum molimina, conflictus magnatum apertos, rixasque; tumultus item populorum, posthabita legum et magistratuum auctoritate; expilationes privatarum domuum, et multa alia, sub specie boni publici patrata facinora, quae immediate, uno alterove anno praecesserunt infelicem cladem Mohácsianam, descripsisset; de miserabili statu regni haec commemorat: „Multa praeterea pessima dictuque enormia flagitia effrenis iuventus. Ac plebis indiscreta multitudo nusquam castigata licentia designavit; quae defleri magis, quam defendi possunt: nemo siquidem salutis et permansionis Reip. curiosus erat; nemini civilis concordiae studium inerat. Sed omnes, (neque iis, qui sacerdotii honore caeteros anteeunt, exceptis) libertate et licentia lascivire, discordias agitare, sua curare, pessimis quibusvis sermonibus aures praebere, denique otium et luxum cupere, disciplinam et laborem aspernari. Scio pleraque eorum, quae paulo ante memoravi, parva forsitan et levia nonnullis videri, ac vix digna, quae literis mandentur: non tamen sine usu fuerit, haec quoque veluti fatalia exempla ad posteros transmitti, ex quibus, quasi initiis nobilissimi Regni excidium manifeste appareat.“ Istvánfy. Hist. L. 8. pag. 71. Edit. Vien. 1758. fol.

[2]) Reva. De Monarch. Cent. 6. Schwandt. Scrip. R. Hung. T. II. p. 707.

Digitized by Google

in Hungariam, intestinis malis iam alioquin multum agitatam, furibundus expeditionem suscepit, anno 1526. ubi Ludovicus rex, paucis copiis stipatus, semet hosti opposuit. Dum enim Palatinum Bathorium ad Mohács progressum, caeteri, qui cum eo mittebantur, nisi rex quoque veniret, sequi recusarent, privilegia sua allegantes, rex subito in iram versus: „Video, inquit, ego, unumquemque capite meo — excusationem et salutem capiti suo quaerere. Ego personam et Caput meum ideo in haec pericula adduxi, ut illud pro huius regni et vestra salute, omni fortunae discrimini obiicerem. Ne quis igitur sit, qui possit excusationem aliquam suae ignaviae capite meo praetendere; ibo ego, Deo optimo bene iuvante, cras vobiscum in persona eo, quo alii sine me ire nolunt [1])." Cum autem pugna decerneretur, Franciscus Perényi, Episcopus Varadinensis, dum alii in consultatione continerent se ab enunciatione, palam et libere dixit; eum diem, quo pugnandum esset, viginti millium martyrum fore consecrandum. Advenit fatalis dies Hungariae 29-a Augusti. Duravit certamen iustum, per unam fere et mediam horam. In hac acie, *Praepositus Albensis Laurentius* ad levam regis, post Cancellarium Brodericum, ante secretarios et cubicularios regios, fuit collocatus, prout Brodericus scripto haec omnia reliquit, de clade Mohács. Cecidit rex, equi casu suffocatus, non procul a Mohács, sub pago Czelie vocato, qui locus tunc, Danubii inundatione, aquam solito maiorem habebat. Cum rege ceciderunt Praelati et regni Proceres, quos Brodericus de nomine recenset; praeter hos, nobiles potiores circa quingenti. Periere vero partim in loco praelii caesi, partim paludibus hausti, partim denique ex fuga intercepti, tria supra viginti millia. Causam infelicis pugnae, erudite disquisivit, qui opus scripsit: „De Dominio Nobilium Hungariae, deque cladis ad Mohácsium causa, pag. 199. et seq. Posonii et Comaromii 1790. 8."

[1]) Brodericus. De clade Mohács. Edit. Sambuci; in Append. ad Bonfin. Hanov. 1606. fol. pag. 764.

Digitized by Google

XXV.

Memoria supellectilis alba-regalensis.

Post cruentam pugnae famam, quae universum pervasit regnum, horror et trepidatio pervasit cunctos. Alba civitas proxime victima fore credebatur. Buda deseritur. Maria, Ludovici coniux, collectis vasis et supellectili pretiosa, comitante Thoma Nádasdy, et nonnullis aliis Proceribus hungaris, Posonium, magnis itineribus defertur. Solimanus Budam profectus, oppidis et villis obviis omnibus exustis... usque Jaurinum omnia ferro et igne vastavit, plurimis ad Maróth caesis. Universim vel caesi vel capti sunt, prope ducentena millia hominum. Solimanus Buda, in ulteriorem transeundo Hungariam, ubique pari crudelitate saeviendo.

„Interea, Alba-Regalis, inquit Petrus de Reva [1]), metu admisso, hosti triumphanti nihil invium et difficile cogitabat, (praestim, cum Bohemicae copiae quoque, quae in succursum venerant, audita clade, discesserint). Itaque, prosequitur idem, quod urbs haec praecipue publicis solennitatibus clarissima fuisset, quod loca regni authentica, mundo ecclesiastico amplissime ornata, literarum, et literalium instrumentorum repositorium credibile, rebus praecipue hisce publicis et lectissimis securitatem quaesitam manifestum est; dum hodie adhuc bona supellex illius pars, Posonii, in templo Cathedrali S. Martini dicto asservatur; duo nimirum Capituli Albensis sigilla, Protocolla, ladulae fassionibus et attestationibus refertae, et alius ornatus ecclesiasticus. Erat enim templum Albense ob Regum inaugurationem et sepulturam multa quoque regali munificentia praestantissimum, ut vel ipse Mathias moriens, donaria illi Ecclesiae supra quam viginti millibus aestimata reliquerit. (supra pag. 45—46.) Haec de citato loco, ex opere Petri Reva, temporibus Mathiae II. custodis coronae, protulimus verbis.

[1]) De Monarchia Cent. VI. Apud Schwandt. Scr. R. H. T. II. p. 710.

Digitized by Google

XXVI.

In basilica ultimae regni solennitates.

CORONATIO JOANNIS ZAPOLYAE. EXEQUIAE LUDOVICI REGIS. CORONATIO FERDINANDI I. ET ANNAE REGINAE. EXEQUIAE LUDOVICI REGIS. NUPTIAE JOAN. ZAPOLYAE, ET CORONATIO ISABELLAE. SEPULTURA JOANNIS ZAPOLYAE.

Vastata undique per Solimanum Hungaria, quaedam arces, cum his, inquit Brodericus, „Thata, et Comarum, atque etiam *Alba-Regalis:* propterea ab hoste non fuerunt captae, quod is, nescimus quo consilio, regnum vastare tantum contentus, de arcium et locorum munitiorum expugnatione nihil habuit pensi... Ipse satis iam in miseram Hungariam debachatus, domesticis, quae interim in Asia minore (quam Natholiam vocant) exorta fuerunt, dissidiis eum revocantibus, omnibus, quae intra Dravum et Danubium, occupaverat, locis, atque etiam ipsa arce, et civitate Budensi, ullo praesidio relictis, domum reversus est[1])." Flagellum transiens, plaga visitans, doctrina commonens!

Hac igitur vice, primum impetum et furorem hostium, felici omine, Alba evasit. Decursu septemdecim annorum, seu usque 1543., quo Solimanus eam occupavit, duorum adhuc regum, duarumque reginarum solemnia inauguralia vidit; tres item lugubres exequias duorum regum, quae manibus eorum pendebantur.

Joannes Zápolya anno 1526. die 11. Nov. hic in solemni concursu procerum et populorum, undique confluentium, in Basilica, per Stephanum Podmanitzky, Episcopum Nitriensem *exstitit coronatus.* Procerum nomine Stephanus Verbőczy; nobilium nomine Franciscus Bodo sermonem conferebant. Inter

[1]) Brodericus. De clade ad Mohács. pag. 773—4.

Digitized by Google

festivas adclamationes praestito fidelitatis iuramento. Mox leges quoque latae sunt [1]).

Pridie coronationis, pro anima infelicis Ludovici regis, iusta *servata* sunt *funebralia.* Post cruentam enim cladem, iussu viduae reginae Mariae, a Francisco Sárffi, Praefecto arcis Jaurinensis corpus perquisitum, repertum, et e signo, quod rex pede dextro habuit, recognitum, illudque luto purgatum, ac decenter compositum, Albam Regiam est delatum. Comites cum exuviis civitati adpropingvantes, dum Czetritz praecurrens, corpus adesse nunciaret, clerus cum populo frequentissimo, obviam profectus, regis exuvias in urbem solemni cum processione induxit, et in Praepositi domo, sub quadam testudine, magno cum honore deposuit.

Aperta tumba, regium corpus iudici civitatis ostensum. Postquam ab eo Domini sui corpus recognitum fuisset, mox conclusum, Martini Horváth custodiae fuit concreditum.

Postquam duos menses omni funebri honore caruisset, adveniens Joannes Zápolya, priusquam coronaretur, regium in morem, pompam defuncto funebrem haberi constituit. Ludovicus publico omnium luctu atque comploratione, in aede divae Virginis, in mausoleo regum, inter S. Emerici, et Uladislai patris sui sepulchra, fuit reconditus [2]).

Sequenti anno 1527. die 3-a Nov. *Ferdinandus I.*, altera vero die *Anna*, eius uxor, Ludovici II. soror, in eadem Basilica *cingebantur sacra corona* [3]).

Inter solennes adclamationes coronam capiti imposuit Stephanus Podmanitzky Episcopus Nitriensis. Adfuerunt Proceres regni magno numero, qui fidelitatis iuramentum praestiterunt, comitiaque mox servarunt.

In Comitiis Albensibus post coronationem Ferdinandi, qui consequuti sunt magistratus, et qui fidelitatis sacramentum praesti-

[1]) Fraknói. Magy. orsz. gyül. emlékek. I. p. 18.

[2]) Istvánfy. Hist. R. Hung. L. 8. Bethlen. Hist. de rebus Trans. T. I. p. 70.

[3]) Kovachich. Solennia Inauguralia. Ferd. I. p. 1.

Digitized by Google

terunt, patet e documento coaevo, in Ven. Capituli Posoniensis archivo, asservato, ubi haec continentur:

1527. Die Dominico X. Novembris, hora nona ante prandium, infrascripti Magistratus distributi sunt per serenissimum Regem Ferdinandum in civitate Alba-Regali:

Paulus de Warda. Archiepiscopus Strigoniensis Suppremus Cancellarius.

Thomas de Zalahaza, Episcopus Agriensis Cancellarius.

Alexius Thurzo de Bethlenfalva Judex Curiae.

Andreas Bathor, Magister Thavernicorum.

Emericus Orzaag de Gwth, et

Nicolaus de Thwrocz, Magistri Curiae.

Caspar Horwath de Wyngarth, Magister Cubiculariorum.

Antonius Lossonczy, Magister Pincernarum.

Joannes Lengyel, Magister Dapiferorum.

Franciscus de Rewa, Personalis Praesencie.

Item alii, qui in Velio Ursino L. II. pag. 40. 41. recensentur. Tum in chartario sequitur Forma Juramenti Civitatum: in margine eadem manu notatum est: 1527. 9. Novembris Juramentum praestiterunt:

Anno Domini Millesimo Quingentesimo vigesimo septimo in festo beati Emerici Ducis et Confessoris. Quae erat quinta dies mensis Novembris, Tertia autem felicissime coronationis serenissimi Principis Domini Ferdinandi Regis Hungariae et Bohemiae etc. in civitate *Alba-Regali* Domini Prelati et Barones, aliique consiliarii ejusdem Majestatis Regiae, ad observandam fidelitatem quilibet singillatim, et seorsum personaliter modo infrascripto Juramentum praestiterunt.

„En n. Eskezem az elew ystenre. az ew zenth anyara mynd az zentekre. hogh felseges feyedelmnek ferdinandos Wramnak. magyarorzagnak es csehorzagnak Kiralyanak, az en Kegyelmes Uramnak, myndenek ellen. yelesben pedeek. az ew ellenseghy es engedetleny ellen, atalan fogwa senkyt ki nem veven, hyw es engedelmes lezek, es az en ertelmem zerent igaz es haznos tanachot adok mynd azokrol kyket ew felsegenek meltosagara haznara avag artalmara esmerendewk leny ew felseget zorgalmatosson es hyven todossa tezem az Ew yavara telyes ereymvel gondolok, gonozat el tawoztatom az ew felsegenek tytok tanachat, meg nem yelentem, ysten Engemet ygh segelyen es ystenek mynd Zenthy.“

Digitized by Google

Nomina Dominorum Praelatorum qui Juraverunt:
Paulus de Warda Archiepiscopus Strigoniensis.
Thomas de Zalahaza, Episcopus Vesprimiensis et postulatus Agriensis, Cancellarius.
Georgius Swlyok, Episcopus Quinque-Ecclesiensis.
Stephanus de Podmamym, Episcopus Nittriensis.
Joannes Orzag de Gwth, Episcopus Vaciensis.
Joannes, Episcopus Chanadiensis.
Andreas Episcopus Tininiensis.
Ladislaus de Macedonya Episcopus Varadiensis.
Laurentius Praepositus Albensis.
Emericus Bebek, Praepositus S. Nicolai Albensis.
Franciscus Wylaky Praepositus Posoniensis Secretarius.
Nicolaus Olah Archidiaconus Strigoniensis Secretarius.
Nicolaus Gherendj.
Nomina Dominorum Baronum et Procerum, qui Juraverunt.
Stephanus de Bathor, Palatinus.
Petrus de Peren Vayvoda Transylvanus.
Alexius Turzo de Bethlenfalwa Judex Curie.
Ladislaus More de Chwla.
Emericus Orzag de Gwth, supremus Magister Curie.
Caspar Horvath de Wyngarth, Cubiculariorum Magister.
Petrus Erdewdy de Monyorokerek, Comes Castri ferrei.
Comes Volfgangus de Bozyn.
Stephanus Despotus Rascie.
Antonius de Lossoncz, Magister Pincernarum.
Joannes Comes Corbavie, Banus Croatiae.
Valentinus Therek de Ennyng.
Georgius Comes de Zlum.
Petrus Crwsyth, Capitaneus Segniensis.
Joannes Lengyel de Tothy Magister Dapiferorum.
Thomas Nadasdj Castellanus Budensis.
Andreas de Bathor Comes Zathmar. Magister Thavernicorum.
Franciscus Comes de Bozyn.
Vitus Fladnyczer de Zolnok.
Petrus Keglewyth,
Joannes Horwath, Banus Jaycensis.
Nicolaus Gylethffy, Banus Jaycensis.
Joannes Castellanffy,

Digitized by Google

Joannes Zalay Comes Posoniensis.
D. Georgius Marchio Brandenburgensis.
Nicolaus Gherendy Custos Albensis.
Stephanus Zechy de Felsewlyndwa.
Stephanus Pemfflinger, Provisor Curiae Budensis.
Stephanus de Deshaza Consiliarius Regius.
Joannes Hampo de Csaakthornya.
Georgius de Homonna, nomine Matris, ac fratrum suorum Gabrielis, Stephani, Antonii et Emerici.
Joannes de Thah praestitit Juramentum Strigonii [1]).

Solemnem coronationem sequenti die exceperunt *lugubres exequiae* pro manibus Ludovici regis, quae, Ursino Velio, oculato teste, post hominum memoriam, nulli unquam regi celebratae sunt sumptuosius et magnificentius. Excitatus fuit in medio Ecclesiae tumulus temporaneus, nigro panno obductus, circa quem cerei, plusquam sexcenti collucebant. Regis Ludovici insignia, atris depicta chartis, templi parietibus et columnis suspensa haerebant; sed praecipue ad tumuli ipsius latera, cuius in medio feretrum stabat, serico nigro undique coopertum, in quo imposita fuit ex orichalco corona, sceptrum, et pomum, regum gestamina. Epitaphium, soluta oratione, majusculis literis fuit exscriptum et circumfusum, quod apud Velium legere est [2]).

Adfuit his exequiis regina quoque vidua Ludovici regis, quae post cladem Mohacsianam ex imminentibus turbis, fuga salvavit vitam. Quas hic formidavit, in eas incidit, facta Gubernatrix Belgii, motuum intestinorum fluctibus ibi diu exposita.

Ultima, quae Albae-Regiae peracta est in Basilica S. Stephani *coronatio*, fuit *Isabellae*, Sigismundi regis Poloniae filiae, ac Joannis Zapolyae uxoris, 1539. die 22-a Februarii, quae in Dominicam primam Quadragesimae incidit.

Huius solemnitatis, ac una nuptiarum, Istvánfy taliter meminit: „Joannes ad deducendam sponsam legatos misit... Brodericum et Petrum Perénium, et Stephanum Homonaium,

---

[1]) Koller. Hist. Ep. Quinque-Eccl. T. V. p. 204.
[2]) Casp. Ursinus Velius De Bello Pannon. p. 41.

Digitized by Google

cognomine Drugetum, iique eam e Polonia Cassoviam, atque illinc Budam magnifico apparatu et luxu deduxerunt. Budae tridui quiete sumta, Albam contenderunt; qua in urbe Joannes eorum adventum exspectabat, eo consilio, ut una cum nuptiis, coronatio quoque novae nuptae simul perageretur."

Erecta erant in campo Albano aliquot tentoria phrygii operis, eleganter acu picta, Solymani ac Ibraimi, dum floreret, munera, in quibus Joannes sponsam excepit: ac post iunctas dexteras, et mutuos, haud tamen prolixos sermones, reditum in urbem est: celebratisque singulari pompa nuptiis, primo die solis, qui in Quadragesimae initium incurrit, in templum Divae Deiparae Virginis itum est; ibique peractis sacris, nova nupta rite coronata est. Deinde absolutis, quae ad praesens necessaria esse videbantur, Budam reversi sunt: et ibi per multos dies tripudia et ludi, ac caetera, quae, in eiusmodi pompis fieri vulgus amat, omnia in regium morem continuata [1])."

Vix annus, et quinque menses a nuptiarum et coronationis solemnitate defluxere, dum Joannes rex, Szász-Sebesini in Transylvania 21-a Julii 1540. ultimum diem clausit. *Corpus* Albam delatum ac *in mausoleo Basilicae reconditum*, seriem clausit regum Hungariae, hic tumulatorum. Lugubris huiusmodi solennitas, et in Basilica, et in civitate, haec fuit in aera illa, in qua scribenda hucusque versabamur, ultima; annus autem, celeri passu adpropinquantis aerae funestioris, si non primus, certe proximus.

XXVII.

ALBA-REGIA PER TURCAS CINGITUR ET EXPUGNATUR.

ADUMBRATIO STATUS. DISCRIMEN ECCLESIARUM, ET QUARUNDAM RUINA.

Joannes rex morte sua coronam quidem, et regiam dignitatem, sepulchro intulit: sed dissidia animorum morte non

[1]) Istvánfy. Hist. Regni Hung. L. XIII. et: Bethlen. Hist. de rebus Transsylv. T. I. p. 274.

Digitized by Google

exstinxit. Aemulatio; et principum, et regnicolarum; horum neutri regi sat obedientium, pridem in partes dissecuit regnum. Bella intestina et arma cruenta in visceribus regni desaeviebant.

Ipsa civitas Albensis iam in hanc, iam in aliam partem, prout adiuncta tulerunt, distrahebatur; sicut favor, protectio aut imperium vertebatur. Omne autem, quod a versione incipit, necesse est, ut versioni subiaceat. Fiebat autem hoc, non tantum ratione magistratus, sed etiam dignitatis ecclesiasticae. Ferdinandus protexit Laurentium Praepositum, quem ad cladem Mohács adfuisse commemoravimus. Zápolya Alba potitus, in illius locum, Stanislaum Váralyi nominavit. Post annum civitas in Ferdinandi veniens potestatem, Laurentium restituit. Uterque regum, urbem iam privilegiis exornavit, bonisque providit; iam iisdem privavit. Non multo post cives homagia denuo Zápolyae praestiterunt, et Váralyi fuit restitutus. Nec indiguit aetas illa pluribus huiusmodi exemplis, dum mens et iudicia hominum adeo mutabilia erant, ut non modo in diem, sed ne in horam quidem firmae fuerint. Cum autem pro homogeneis actibus alii graviter plecterentur, alii intacti relinquerentur, necesse fuit mentes et ingenia multitudinis turbari. Unde alium timor, alium odium, alium spes, alium metus, alium ambitio aut avaritia compulit ea saepe sequi, quae non modo iusta, verum etiam contra mentem fuerunt. Hinc concordia, sine qua nulla firma potest esse omnino civilis societas, plene cessavit. Instabilis enim omnis humana conditio, in qua concordia civium cessat. Fovendo accessit ad haec novae religionis aura, qua utriusque regis consiliarii saepe ad captandam popularem auram, pro modulo utebantur [1]).

Magni autem et diuturni huiusmodi motus armorum et animorum non facile componuntur. Difficilius animorum quam armorum; illi enim in generationes propagantur. Excitatum

[1]) E Farnesiano quondam archivo productae literae perhibent, utriusque regis consiliarios huiusmodi argumentis quoque usos fuisse. Vide: Századok. A magy. tört. Társ. közl. 1877. p. 5. 6. 9. 10. etc.

Digitized by Google

enim semel ventis mare non subito, sed per gradus mitescit, et si remittat etiam tempestatis ira, non tamen desinunt spumarum et fluctuum attritus, qui navigantium securitatem interrumpunt. Hi armorum et animorum motus, sicut aetas subsequa ostendit, tamquam ad spectaculum gladiatorium, oculos Europae populorum diu in se converterunt; nemini magis faventes, quam aemulis spectatoribus, qui gentis nostrae turbis existimarunt se consolodari, egestate ditari, infirmitate roborari. Inanis gloriae, vanaeque laudis studium et coeca regnandi cupiditas, homines plerumque rapit, ut nullis finibus contenti, nullo pacis munere oblectentur. Solymanus ex Europa petiit Asiam, ex Asia venit in Europam, et dum quarta vice depopulatus fuisset Hungariam, tum primum pervenit ad moenia usque Albensia; qua expeditione victima cecidit civitas. Arbores, quae centenis annis crescunt, una saepe hora succiduntur, aut flammis consumuntur. In atroci oppugnatione, iteratisque assultibus, generosa item plurium dierum civitatis defensione, succisa et consumpta sunt plura urbis, Deo sacrata aedificia, capellae, claustra, templa, quorum in superioribus articulis facta est mentio. Series autem, tristis huius eventus, est sequens: Postquam Solymanus, quem Galliarum rex Franciscus, ut Austriacorum principum vires distraheret, ad bellum Hungariae inferendum impulisset, quartam in adflictum hoc regnum suscepit expeditionem. Solymanus movit ingenti cum exercitu. Valponem, Siklosium ac Quinque-Ecclesias cepit. Strigonium magno suorum sacrificio 10. Aug. occupavit. Postquam Tatam quoque succendisset, ad obsidendam Albam contendit, quo Solymanus 13-a Aug. perveniens, castra metatus est circa lacum Sóstó, eademque die Urbis moenia in diversis partibus aggreditur.

Jam tunc, dum civitatem Quinque Ecclesiensem die 20. Julii ad Turcarum venisse potestatem rumor attulisset, una vulgatum fuit, Albam magnis itineribus hostem, properare. Cives ingens pervasit horror et metus Destituti autem omni auxilio, e circumvicinis agris sic dictos Hajdones milites advocant, ac in urbem admittunt. Ad hos accesserunt Germani cir-

Digitized by Google

citer octingenti, e Roggendorffii exercitu. Quamquam autem inevitabile praevideretur periculum, initio omnia segniter agebantur, tamquam, ut Verancius scribit, vel securitati aquarum quae moenia civitatis undique circumdabant, confisi, vel Turcae gratia, de qua antea egerant [1]).“ Ferdinandus rex de his certior factus, existimavit ducem esse mittendum, qui maiori auctoritate polleret, et cuius virtus aliis etiam temporibus perspecta fuit. Georgius Varcóczi, (Barkóczy) vir et genere clarus, et factis notissimus, per ambages, et inter diversa pericula, cum quinquaginta cataphractis militibus Albam venit. Jam enim in circumvicinis montibus Vértes, Turcae ubique apparebant. Misit item rex quatuor Italicos praefectos... cum totidem cohortibus [2]).

Cum de urbis defensione quaestio agitaretur, non deerant, ut in maxime periculosis quoque adiunctis fieri solet, opinionum differentiae „Varcocius enim, coacto militari concilio, cui etiam Praetor Albanus, Thomas Zigiessus (Szigethy), cum toto decurionum ordine interfuit: an suburbana aedificia deserere ac incendere, seque in interiorem urbem recipere praestaret, longo sermone disputavit. Albanis sublata repente voce negantibus: se passuros, ut suburbia tot tantisque templis et aedificiis, magnitudinem urbis aequantia delerentur [3]).“

Coepit oppugnatio moenium in diversis partibus, uti iam attigeram, 13. Augusti, et duravit integris viginti diebus, fuitque irrequieta, ut nullus fere dies sine impetu transiret.

1-a Septembris autem fuerunt suburbia assultu per Turcas occupata.

Tempore oppugnationis nonnulla templa discrimen subiverunt eversionis, alia vero sunt penitus diruta. Etenim

Inter *Ecclesiam B. Mariae Virginis* et divi Francisci aedem, quam in peripheria moenium, in eodem situ cum

---

[1]) Kovachich. Scrip. R. Hung. min. T. I. p. 70.

[2]) Istvánfy. Hist. L. XV. p. 165.

[3]) Istvánfy. Hist. L. XV. p. 165.

Digitized by Google

Basilica, non magno spatii intervallo ab invicem exstitisse commemoravimus (pag. 57.), indefesso labore propugnaculum quoddam erectum fuit. Istvánfy resultatum consilii nunc memorati, de suburbiis quoque contra Turcas defendendis narrando, prosequitur: „Itaque pari militum et civium labore ac caeterorum, qui metu hostium eo se receperant, promiscuae sortis hominum studio et concursu, suburbia muniuntur: idoneis in locis tormenta distribuuntur; excubiae ac custodiae diurnae nocturnaeque ordine disponuntur; *munitio* instituta inter templa *Divo Francisco* ac *Deiparae Virgini sacrata*, diurnis nocturnisque laboribus educi ac perfici iubetur. Verum Turcae advenientes, ad eam partem suburbii, quae ad Budensem portam vergit, omnibus viribus incumbendum existimarunt: *edocti ab iis*, qui situs locorum et opportunitates omnes apprime cognitas habebant. Varcocius perspecto hostium consilio, praesidia Italorum et Germanorum a reliquis portis ad Budanam transfert; Ungaros, qui ex agris in urbem magno numero confluxerant, ac Albanam iuventutem in deductorum locum succedere iubet [1]).

In alia parte civitatis quoddam *monasterium, eius templum et turris, in munimen* contra Turcas convertitur; *capella* autem, seu aedicula quaedam sacra, non procul a monasterio distans, quae instar frontis serviebat, a nostris diu acriter defenditur; tandem Turcis relinquitur. Qui dum eandem occuparunt, succenso ibi pulvere dislocato, *capella diruitur*, et magna strages inter Turcas causatur. Cuius eventus seriem, Martinus Stella, scriptor coaevus taliter memoriae reliquit:

„Erat in eo loco *monasterium* quoddam, *cuius templum et turrim, pro arce*, in ipsis munimentis constituerant, unde hostibus multa incommoda, magnamque cladem intulerunt. Principio obsidionis simulabant, se extra has munitiones, *aediculam* quamdam *sacram*, velut frontem retinere velle: eam Turcae, non ignari, quantum sibi allatura esset utilitatis, summis

[1]) Istvánfy Hist. L. XV. p. 165.

Digitized by Google

viribus oppugnabant; nostri, quasi inviti, locum deserentes, diu restitere; et tandem, tamquam frustra repugnassent, se ad suos recepere. Hunc hostes, velut cuneum habituri, contra nostros etiam munire, et bombardas eo adducere coeperunt: interim ignis, sub materia, ac aliis, velut temere desertis, subito accensus, et *aedem illam sacram discussit,* et hostes multa clade male mulctavit. Nostri in hanc occasionem intenti, erumpentes, omnia longe lateque turbavere, et post multa damna illata, victores in oppidum rediere. Ceciderunt in pugna illa tumultuaria, multi nobiles ex Turcis, ac inter eos maxime existimationis Bassa quidam Eunuchus... Verum hostes, nihil eo animis remissiores, omnia, quae ad obtinendum locum opportuna putabant, administrarunt. Contra illud igitur *monasterium,* etiam ipsi altam molem, e lignis et terra congerere, pontibus et tabulatis, per paludes iter sibi parare adnitebantur. Erat vicinum nemus quoddam; unde sexcentis quotidie curribus, tantum caesae materiae convehere, ut paludem, quam nostri hactenus, nisi hyemis rigore duratam, inviam et insuperabilem putaverunt, minori spatio, quam duodecim dierum, plurimis locis sibi perviam effecerint. Hinc effossis transversis semitis, ad fossas, sub ipsum vallum accesserunt: cumque iniecta terra et materia, sibi ad nostras munitiones iter stravissent, quater conati sunt, per vim irrumpere, et locum expugnare, verum et opportunitate operum, et nostris fortissime resistentibus, cum conatus suos, supra vires esse viderent, intermisere [1]).“

Idipsum factum fuisse per Turcas, contra munimen inter duo templa exstructum, narrat Istvánfy, quo, a divae *Barbarae Capella* situato querceto, cuius (p. 67.) meminimus, ad tantam altitudinem congesserunt ligni, et terrae, „ut nemo e nostris in muro versaretur, quin ad primum conspectum binos ternosque ac plures ictus glandium corpore exciperet.

---

[1]) Stella. De Turcarum successibus. p. 616. Schwandt. Scrip. R. Hung. T. I.

Digitized by Google

Facta autem Turcarum in suburbium vehementi irruptione, *bina templa* sunt ab iis occupata, quorum muros transverberantes, *ex eorum lateribus perforatis*, nostri per patentes rimas, occultis glandibus et sagittis petebantur. Munitiones tamen, quas Itali exstruxerant, mira virtute et constantia, adjuvantibus etiam foeminis et pueris, ac nonnullis e collegio Monachorum, eo quoque die sunt egregie defensae.

Haec facta fuerunt a 13. usque 31. Augusti. Occuparunt quidem Turcae unum e suburbiis, sed arce et reliquis nondum potiebantur. Duces Turcarum a Solymano acrioribus verbis castigati, edictoque inter milites promulgato, ne quisquam, nisi victor ex acie reverteretur, novus moenium urbisque decernebatur assultus in 1-am diem Septembris, quae fuit multorum, et mensis et vitae ultima. Ingens et densa caligo occupavit totam peripheriam urbis. Turcae, maximis agminibus, novaque vi, et quia ultima, totum invadunt vallum, inceptis fortissime inhaerendo, iamque non sclopis et machinis bellicis, sed manibus rem gerebant. Ab obsessis quidem magna virtute prohibiti, sed ab oppugnantibus tandem superati. Verantius ad quadraginta millia aestimat hac vice Turcarum exercitum. Igitur intra sex horae spatium, superatis aggeribus, Turcae irruerunt in suburbia, ubi facta est caedes magna. Fugientes, et in interiori civitate salutem quaerere volentes, impediebantur per demissa portarum ferrea clathra. Ceciderunt ad mille quingenti viri; ad portas vero moenium invenerunt mortem, amplius tercenti. Cecidit quoque arcis Praefectus Barkóczy, cui, cum multis aureis annulis exornatos haberet digitos, nec ii caeso aliter detrahi possent, truncata simul cum capite dextra manus fuit.

Cum Turcae iam quos caederent, non haberent, et ab aditu urbis vi machinarum arcerentur, receptui cecinere, et retracto pede ab urbis moenibus, in suburbio consedere, Caesari suo nunciata victoria.

Barkóczyo, Verantius ita parentat: idem equo insidens, non postrema bellicae virtutis commendatione dignus, quantum

Digitized by Google

in uno strenuo viro fortitudinis contra tot esse potuit, ultimus omnium, qui fugam capessebant, existens, inhibere conabatur insequentium hostium impetus, non quod speraret ullam victoriam, sed ut clarius occumberet, postquam evadere nequierat. Igitur ipse quoque in ponte, qui portis adhaerebat, obtruncabatur. Sunt, qui affirmant ipsum, cum reliquis ducibus praecepisse, ne, si quo casu victi sic fugerent, ut hostibus miscerentur, porta illis patefieret. Minus damnum regem percepturum ex morte tam paucorum militum, quam si urbs tanti momenti in hostium potestatem deveniret [1]).“

Post infelicem pugnae exitum, ut Martinus Stella scribit, nil adeo civium animos deiecit, quam mors arcis Praefecti Barkóczy, viri integerrimi, et qui regiae custodiae, multis annis, fidelissime praefuit. Varii igitur intra urbem motus animorum; aliis sese dedere, aliis potius omnia tentare, ac vim ulterius repellere volentibus. Tandem magistratus civium, quorum post hanc cladem, maior quam militum, et numerus et auctoritas erat, maluerunt paciscendo clementiam victoris, quam irati hostis immanitatem experiri. Jam enim e praesidio militari vix quingenti supererant; tercenti pedites et ducenti equites. Multi enim, quos gladius non absumsit, ad extremam, ancipitemque vitae spem redacti, in fossas, aquis profundas, vitae salvandae gratia semet proiecerunt, quorum plurimi, natando imperiti, extemplo mergebantur; alii vero in coenosa palude colluctati, et vada quaerentes, Turcarum telis et sagittis confixi occubuerunt. Qui autem in urbe remanserant, occupatis praesenti periculo et terrore omnium animis, ac amissis ducibus, nemo omnium erat, qui vel imperare commode posset, aut parere velle videretur. Ad extremas igitur angustias redactis, non amplius de tuenda urbe, sed de servanda per aequas deditionis conditiones vita et salute cogitandum fuit. Praetor igitur civitatis, nomine civium, e muro cum Turcis proloquutus: ut legati in castra mitti possent,

[1]) Kovachich. Script. Rer. Hung. min. T. I. p. 75—6.

Digitized by Google

impetravit. Judex igitur civitatis, cum selectis quibusdam et civibus et militibus, ad castra Turcarum egressus est, ut deditionem omnium nomine paciscatur, retenta civium libertate pristina, et rerum possessione; milites autem, quocunque vellent, libere proficisci valeant. Turcae Italis et Germanis militibus incolumi vita libertatem polliciti sunt; civibus autem anceps et dubium datum est responsum: Veniam nempe eis dari, sed non omnibus. Statuisse enim Solymanum investigare, quorum opere et studio a regina (Isabella, Zápolyae uxore) ad Ferdinandum defecerint. His actis Achometes Beglerbegus pridie nonas Septembris primum urbem ingressus, Italis et Germanis, ut altera die cum sarcinis se ad iter parent, pronunciari iussit. Civibus alia conditio praescripta fuit: ut iidem domi se continerent, et Solymani edictum exspectarent. Sic cecidit, miseranda sorte, clara olim haec civitas, caput regni, urbs coronationis et locus regum sepulturae, in historia gentis per saeculorum seriem tantopere celebris. Subacta autem diu sub Turcarum dominatu gemuit. Leo enim fortis, captam semel, non facile ex ungvibus dimittit victimam.

XXVIII.

Civitas sub Turcarum dominatu.

Cruenta caedes civium. Expilatio basilicae. Exuviae Zapolyae.

Misera sors est illius civitatis, quae a valido hoste cingitur, diutius acriter oppugnatur, ac tandem expugnatur, ac in potestatem redigitur. Victoria etiam mitiores reddit ferociores, et si natura tales non sint, saepe necessitate esse coguntur. Natura autem feroces, victoria non raro exuit humanitate. Id evenit hac in urbe. Ubi mox, expugnata eadem,

Cruenta caedes civium facta est. Initio, velut clementer acturus Turca ingreditur urbem, sepulchra regum visitat, pro-

Digitized by Google

ponitque edictum, ne quid durius de se timeatur, non enim Hungaros debellatum, sed a servitute Germanorum venisse liberatum. Tribus deinde aut quatuor interiectis diebus, principes cives, velut solenne ab iis fidei iuramentum accepturus, in campum non procul a civitate, evocari curat, quo cum omnes, quam poterant ornatissime, velut ad solenne festum instructi, convenissent, Solymanus, nullius pacti aut conventionis religione motus, ad unum omnes interfici curat.

Annales taliter crudelitatis huius reminiscuntur: „Albanorum maior pars, qui nimirum locupletiores erant, et quorum spoliis truces barbari inhiabant, et inter alios Thomas Praetor, ad castra convenire iussi, crudeliter mactati sunt, bonaque eorum et domus et fundi publicati, aut in equites, qui Albae praesidio relinquebantur, distributi [1]).“ Alter coaevus scriptor funestam hanc scenam ita describit: „Tyrannus insolentia victoriae furens, victos in uno plano, non procul ab urbe convenire iussit, quasi in fidem eos recepturus: venerunt illuc vestibus et armis solito induti, ac in aciem ordinati, quos obequitans Tyrannus, dum inspexisset, alios robustiores selegit, alios a tergo circumventos, gladiis concidi iussit, alios pro scopo iaculatoribus proposuit, ac praesertim filiis suis, quos duos secum habebat, pro experimento sangvinario, uter nimirum eorum profundiora, aut conspectiora vulnera infligere posset; et caurorum corpora, ita Christianos appellabant, proscindere habilior videretur [2]).“ Memorabiles civitatis et territorii campi, quos tot nobilium virorum, civiumque sangvis cruentavit! Tantam calamitatem, quis poterit iudicare, an non commeruerint tempora! Quingentos item viros Albae captos, truncatos et rasos, misit Solymanus in Graeciam dispergendos, ut partae suae victoriae testes essent.

Post discessum Solymani, Achometes Albae Praefectus, de quadraginta Hungaris, Ferdinando faventibus, supplicium

---

[1]) Istvánfy. L. XV. p. 166—7.

[2]) Reva. De Monarch. Cent. VI. p. 732. Schwandt. T. II.

Digitized by Google

sumsit; arcem Csókakeő, in alta rupe contra Albam sitam recepit; inde Szent-Endre arcem adortus, suam fecit. Adiicit idem Historiographus.

Iisdem his temporibus per eundem facta est

Basilicae expilatio, sacrorumque vasorum, quae superfuerant, direptio. Quod inaudiens Quaestor Budensis, de ea re ad Solymanum refert, qui ira accensus, Quaestori demandavit, ut Albam Regiam profectus, ea de re cognosceret, et hominem puniendum ad se dimitteret. Itaque Achometes, Albae-Regalis primus turcicus Praefectus, ob avaritiam, aurique cupidinem de peculatu convictus, quidquid abstulit, restituere debuit, ac ignominiae causa, solus absque comitibus ire Constantinopolim, et se Imperatori sistere iussus, Mahometis gratia, cuius propingvus erat, aegre capitis supplicium effugit: reo tamen vita relicta, inusta nomini foedae ignominiae nota, ut quoad viveret, ad urbanos magistratus et militiae honores nullum aditum haberet.

Sed Quaestor adhuc diligentius, quam Achometes aedem B. Virginis perscrutatus, nec a Regum sepulchris abstinuit; inventa Regni insignia, coronae, sceptra, orbes seu poma, aut ex solido auro aut ex argento, auro illita, adhaec aurei torques, magni pretii gemmae annulis insertae, quae omnia Quaestor in rationes Imperatoris referendo abstulit.

Cadaver Joannis Regis e sepulchro eiectum, Praetori urbano tradidit, quasi ex aliorum Regum censu eximeretur, quod Solymanno summum jus tenente, nomine tantum Rex, non re fuisset, eo addito, ut Bethlen scribit: Hic unus est e vestris Diis. Illud postea Praetor ad aedem S. Michaelis in suburbio tumulavit [1]). Haec est illa Ecclesia, de qua superius (pag. 51.) scripsimus, quod: crudele factum ex una, humanum opus ex alia parte servaverit eius memoriam.

---

[1]) Reva. De Monarch. Cent. VI. p. 732. Bethlen. Hist. De rebus Trans. T. I. p. 420.

Digitized by Google

XXIX.

Civitas sub Turcarum dominatu.

(sors templorum, ministrorum, et in vicinia ecclesiarum.)

Jam templa, monasteria religiosorum, et asceteria virginum non resonuerunt amplius psalmis et hymnis, quibus olim in his Deo laudes persolvebantur. Depopulata conticuerunt. Occasione oppugnationis, vitiata aut diruta templa et monasteria conversa fuerunt in moenium reparationem. Omnis enim Turcarum cura ad muros solummodo roborandos defixa fuit. Neque a longe existimabant lapides advehendos esse, cum iidem praesentes fuerint, in aedificiorum ruinis. Si quae permanserunt templa, partim in Turcarum sunt conversa religionis cultum; partim in armamentaria, depositoria, aut in equorum et iumentorum stabula. Crucibus e cacumine turrium deiectis, locum earum semiluna, insigne Turcarum occupavit. Ita exhibent civitatis imaginem antiquissimae delineationes, e temporibus dominatus Turcarum derivatae. Campanae liquefactae in tormenta convertebantur. Quaedam ex iis in visceribus terrae, a quibusdam ante stragem reonditae, saeculo priori sunt inventae. Una ex iis, in statu originario, in turri cathedralis Ecclesiae nunc pro pulsu inservit agonisantium. In viis ac plateis cruces, imagines, marmoreae statuae, sepulchralia monumenta, quibus ab antiquo pietas maiorum civitatem suorumque memoriam decoravit, dirutae, consumptae et in diversos fines conversae fuerunt, prout id Budae quoque factum fuisse constat [1]). — Ubertus Foliata, eius aetatis scriptor, de causis

[1]) „Ipsum balneum intus incrustatum et stratum est monumentis marmoreis, quae antea in templis fuere posita, imaginibus tamen, si quae insculptae fuerunt, resectis et toto opere perpolito.“ Wernherus De Admir. Hung. aquis. p. 850. Edit. Schwandt. T. I. Bocatius autem: „Templa diruta, iumentis hospitia... Monimenta marmorea, ex coemeteriis prolata in angulos et plateas, vel sedilia praebent, vel mensam mercatoriam.“ Bél. Adpar. ad Hist. Hung. p. 333.

Digitized by Google

magnitudinis imperii Turcici scribens, inter caetera commemorat: Turcas, quidquid antiquae nobilitatis originem, artem, sensum, culturam, sive in personis, sive in rebus repraesentavit, ad summum squalorem, horridamque intuentibus, redegisse. „Neque enim, inquit, Turcae satis habent partas provincias imperio suo subiugare, sed omnibus, quicunque ingenio, fortuna, opibus, dignitate excellunt, exstinctis; tum omni nobilitate vel trucidata, vel in remotissimas terras procul amandata; ad hoc omnibus praeclaris artibus, omnibusque ornamentis detractis, illas in omni genere deformatas, exangves, enectas, ad summum squalorem, horridamque intuentibus redigunt [1]).“

Nullum amplius in civitate cultus divini, institutionis pubis scholasticae, aut fungentis alicuius sacerdotis vestigium. Quibus ante occupatam urbem fuga obtigit salvandi vitam; hinc-inde per devia latitantes, arduos trahebant dies. Praesentes vel ferro sunt consumti, vel urbe exesse iussi.

Ordines religiosi, qui Albae sua domicilia habuerunt, sunt dissipati. Cruciferorum conventus exstinctus. Paulinorum, Dominicanorum, Franciscanorum, ac monialium eadem fuit sors.

Annales Paulinorum in unum complectuntur vulnera, quae ordo in Hungaria sub dominatu Turcarum pati debuit: „Istud etiam infelicitatis malum noster ordo in Hungaria subire coactus est: nam vigintiquinque Fratres a Turcis trucidati sunt, alii horrendis vulneribus concisi; Monasteria undecim igni et desolationi data [2]).“

Ferrarius in Annalibus Ord. Praedicatorum meminit: Turcis „universa sacra profanaque occupantibus, demolientibus, (nam et sacratas Deo aedes nostras in stabula convertere [3]).“

Eadem fuit vicissitudo PP. Franciscanorum, quam historia ordinis, his verbis complectitur: „Profligata nempe Hungarorum acie per Mahomedanos ad Mohács 1526. paulo post

---

[1]) Foliata. De causis magn. Imp. Turcic. p. 5. Lipsiae 1595. 8-o.

[2]) Annales. Eremus Paulina. p. 318.

[3]) De rebus Ung. Prov. Ord. Praed. p. 593.

Digitized by Google

luctuosissima supervenerunt tempora regno ... et cum hoc Provinciae quoque nostrae; quod palam fiet, si consideraverimus: quod 1533. adhuc 9. Custodias, et in his 37. conventus numeraverat; cum exitu vero huius saeculi, 6. duntaxat Monasteria remanserunt [1]).“

Stanislaus Váralyi, Praepositus Albensis, paulo ante in Quinque-Ecclesiensem Episcopum nominatus, vix ibi capessivit sedem, dum adpropinquans turcicus exercitus 20-a Jul. subegit civitatem; unde, relicta maiori supellectilium et bonorum suorum parte, asylum Albae quaesivit, quam hic non reperit. Mox adproximante hoste, secessit Scepusium, ubi annis et morbis gravatus 1548. 21. Apr. e vita discessit, ibique sepultus [2]).

Nec alia fuit sors Ecclesiarum in tota provincia, quae nunc limitibus cincigitur Dioecesis. Sacri curiones vitae periculo expositi, consilii inopes, attoniti, qua quisque potuit, in varias partes discessit; insidiis ubique expositi, rebus spoliati. Solymanus enim, inquit Istvánfy, captis tribus clarissimis urbi-

---

[1]) Balázsovits Hist. Conv. Ord. S. Franc. p. 15.

[2]) Jacet in Ecclesia S. Martini. Ad marmoreum lapidem sepulchralem hi versus sunt incisi:

S. Q.

Summa petens Virtus, humiles levat; atque superbos,
Qui se contemnunt, deprimit in vitiis.
Ecce Stanislaus virtute ascendit honores
Praesulis, etsi humilis Cibiniensis erat.
Regibus acceptus: quoniam jus novit utrumque,
Discordes gnarus conciliare viros.

In dextra parte lapidis:

Quid iuvat in mundo titulos habuisse superbos?
Magnus eram; et modo sum pulvis, et umbra, cinis.
Orta cadunt, si quae durant, vetera senescunt:
Sola manet virtus; caetera mortis erunt.

Obiit Anno MDXLVIII. XXI. die Aprilis.

Wagner. Anal. Scep. P. II. p. 339.

Digitized by Google

bus, (Quinque-Ecclesiis, Strigonio et Alba-Regia) satis se gloriae adeptum ratus, nihil amplius eo tempore tentandum existimavit: sed *expurgandis*, quae ceperat locis, ac *muniendis* operam dedit, quod suos fessos et dibilitatos hostibus obiicere nollet; ac domum redire maturaret. Interea tamen Tartarorum equitatum, cuius in obsidione, praeter pabulationum auxilia, modicus erat usus, ad *populandum* emisit: qui proxima quaeque loca *urendo*, atque *vastando* percurrerent [1]). In hac, et saepius reiterata vastatione; derelicta, succensa, combusta sunt plura templa, claustra, et asceteria Deo sacratarum virginum. Quorum nunc in gremio Dioecesis hinc inde, magnifica rudera, visuntur; quibus licet edacitas temporum multum detraxerit, monumentorum tamen quorundam majestatem, non exstinxit. Vicissitudo illorum temporum consumpsit abbatias et Praeposituras: Pilis de B. Maria Virg., S. Nicolai E. C. de Ercsi; S. Mauritii de Both; S. Pantaleonis de Insula Ráczkeve; in eadem insula Abbatiam S. Abrahae; et monasteria Virginum; Abbatiam S. Andreae prope Visegrád; S. Michaelis Archangeli in Insula B. Mariae Virg. iuxta Budam; S. Jacobi de Insula Danubii; S. Crucis, de Vertes-Keresztur, cuius rudera existunt; Praeposituram S. Joannis Bapt. de Buda; S. Michaelis Archangeli de Insula Leporum; S. Joannis Bapt. de Zsámbék, cuius rudera, ob magnificam structuram, nostra aetate saepius sunt in xylographica incisione edita; descripta [2]). Praeter memorata fuerunt plura alia. Haec, eo tantum adducta sunt, quia licet iniuria temporum fuerint exstincta, vivunt tamen in titulis; et a regia et apostolica Majestate, viris de Ecclesia et Patria bene meritis actu conferuntur. — Multorum aliorum exstinctorum vero nomina et memoria saltem in documentis historicis sunt deposita, et conservata, ideo hic commemorare praetermittimus.

---

[1]) Istvánfy. Hist. L. XV. p. 167.

[2]) Henszlmann. Magy. orsz. Ó-Kereszt. Mű-emlékek. pag. 110. Pest 1876. 4-o.

Digitized by Google

Multae item sub dominatu Turcarum conciderunt populosae, amplae et florentes communitates, quae Ecclesiis parochialibus provisae fuerunt. Si quae communitates ex antiquioribus gaudent nunc parochiis, eaedem e cineribus surrexerunt, et propter absumptam iniuria temporum originariam fundationem, et interruptam curatorum seriem, ad unum omnes sunt novae vitae, ac recentioris aetatis. Ante devastatam igitur per Turcas provinciam illam, quam nunc Dioecesis Alba-Regalensis in se complectitur, antiquissima vestigia supersunt Parochiarum: Guth, Szent-Miklós, Alap, Acsa, Csákvár, Timár, Csókakeő, Berén, Dad, Pátka, Moor, Arki, Kuldó, Doboz, Vereb, Hard, Urhida, (olim civitas) Csepel, Füle, Venyim, Csuth, Érd, Ercsi, Adony, Berke, Monostor, Jenő (Boros Jenő), Keszi, Káloz, Zsámbék, Csurgó, Forna, Csaba, Megyer (Pócs), Egres, Bodaik, Moha, Csoor, Pomáz, Gánth, Vál, Pákozd, Kozma, Tököle, et multarum aliarum, quarum in antiquis documentis hinc inde recurrit memoria. Sufficiat has commemorasse. Nonnullarum communitatum, possessionumque nomina sunt adeo obsoleta, ut vix agnosci possint. Nonnullae penitus excisae; cum nominibus oblivioni sunt traditae. In antiquis comparent documentis, sed amplius non existunt. Nec desunt e temporibus dominatus Turcarum, exempla quod omnes et singuli pagorum incolae, domos resque immobiles, quas asportare nequiverant, penitus reliquentes, aliorsum ad loca securiora emigraverint, antiquas sedes suas desolationi committentes.

Quantopere studuerint cordati viri imminentia haec mala a Patria nostra, imo ab universa avertere Europa, et populos ad eventura attentos reddere, e Bessarionis oratione patet, qui e propria experientia, pluribus ante cladem Mohács annis, iam 1481. ita allocutus est principes: „Quis adeo infirmi atque imbecillis animi est, adeo sui negligens, et propriae salutis oblitus, qui si viderit Dei immortalis templa, domos, sedes, aras, focos, sepulchra maiorum, leges, libertatem, liberos, patriam in periculo versari, non excitetur adversus hostem, et non modo fortunas omnes, quas aut habet, aut habiturus est,

Digitized by Google

sed vitam ipsam in discrimen offerat, et cum dignitate cadere malit, quam cum ignominia servire [1]).“ Post aliquot decennia, Franciscus C. Frangepan Archiepiscopus Colocensis, in comitiis Ratisbonensibus 1541. de intermissae curae funestis consequentiis, iam haec protulit verba: Turcae „Hungariam partim magnis copiis, partim excursionibus quotidianis adeo iam vastarunt, ut magna ex parte omni humano cultu deserta videatur [2]).“ Haec partium regni vastatio, cuius Frangepan hic meminit, duobus annis praecessit expugnationem Albensis civitatis, et depopulationem provinciae eiusdem; cuius iam superius tristem exhibuimus faciem. Ex professo autem de totius regni miserabili statu egit, qui opus edidit „Magyarország a Török Hóditás korában“; ubi Albam-Regiam quoque concernentia, plura notatu digna reperiuntur [3]).

XXX.

Civitas sub Turcarum dominatu.

EXCIDIUM CAPITULI. — PRAEPOSITI ET CUSTODIS DIGNITAS SUPERSTES.

Quo hostis truculentior, eo pro devictis formidabilior. Victoria natura sua et insolens et superba. Una salus victis, nullam sperare salutem. Nulli venia datur. Omnis perit et personarum et rerum securitas. Omnis, etiam moralis actionis succiditur et nervus et libertas. Turcae non tantum subiugarunt civitatem, sed in eadem et instituta quaeque exciderunt, subverterunt.

Capitulum antiquissimum, olim florentissimum, quod a quingentis et ultra saeculis, a regni incunabulis, in urbe hac

[1]) Bessarionis Niceni Card. Orat. edit. Lips. 1595. 8-o p. H. 3.

[2]) Oratio D. Francisci Comitis De Frangepan. pag. 2. Edit. Lips. 1595. 8.

[3]) Salamon. Magy. orsz. a Török Hóditás korában. Pest 1874. 8.

Digitized by Google

regia fundatum exstitit, cum omnibus aliis institutis eandem sortem subiit. Omnia haec instituta in excidio aequavit mors et miseria. Membris Capituli quibusdam caesis, aut, quibus successit, se in tutiora regni loca recipientibus, qua corpus fungens, aut collegium quoddam constituens, nunquam amplius comparet.

Sed etsi emortua fuerint sensim membra, quodammodo superstes tamen mansit in Praepositi et Custodis dignitate, donec eliberata e Turcarum iugo civitate, cum erecta sede Episcopali revivisceret.

Praepositi enim et Custodis dignitas, cum emolumento bonorum et possessionum, quae e tanto diluvio aerumnarum salvari poterant, continua successione perseveravit. Et quia serius, lege de Capituli restauratione lata, ipsa Episcopatus erectio huic innitebatur fundamento, seriem Praepositorum et Custodum hic ultro nectere et exhibere recta exigit historiae ratio.

Et Praepositi et Custodis dignitas post subiugatam quoque civitatem, et excisum Capitulum, collata fuit per reges viris ecclesiasticis, secus in dignitatibus constitutis, ut iis, e Praepositurae et Custodiatus bonis manantes quidam proventus, subsidii instar servirent. Episcopatuum enim bona passim sub Turcarum potestate constituta, vix aliquid emolumenti subministrarunt.

Post Stanislaum Váralyi, quem Ferdinandus I. 1541. 20. Oct. Quinque-Ecclesiensem Episcopum nominavit, usque annum 1601. quo a Turcis recepta, sed post unum annum denuo amissa exstitit civitas, sequentes fuerunt:

Praepositi Albenses. Franciscus Ugody 1549. Episcopus Csanadiensis. Hae partes regni, cum tota Dioecesi, a primo Turcarum irruptionis tempore, plurimis expositae fuerunt direptionibus.

Andreas de Keress, nominatus 1553. 4-a Jun. in Episcopum Vesprimiensem. Praeposituraе quoque Albensis et titulum et bona tenuit. In comitiis regni, 1556. Posonii cele-

Digitized by Google

bratis, quoad Praepositurae Albensis labores art. 7. haec continentur: „... Universa bona, quae Dominus Vesprimiensis possidet, tam ratione Episcopatus, quam Praepositurae Veteris Budensis, *Albae-Regalis*, et Prioratus Lövöldensis, et alia, quae habet in comitatu Szaladiensi; et Simigiensi, sunt deputata ad Arces eiusdem Domini Episcopi Simeg et Cómár.“ Obiit 1567. Hunc in serie excepit:

Joannes Kutassy, Rector scholarum Tyrnaviensium; successive ad summas regni dignitates evectus. Anno 1587. Episcopus Quinque-Ecclesiensis; 1593. Jaurinensis; — 1596. Colocensis Archiepiscopus; 1597. Archiepiscopus Strigoniensis, et una Locumtenens regius; obiit Tyrnaviae 1601.[1]) Praeposituram tenuit usque finem vitae.

Custodes Albenses, Nicolaus Oláh, in Hierarchia Hungariae magni nominis et summorum meritorum vir. Zelosus, eruditus, scriptis operibus clarus, et moecenas eruditorum. Tardius Archiepiscopus Strigoniensis et Locumtenens regius. Obiit Posonii 1568. 14-a Januarii. Sepultus Tyrnaviae. Literae eius, et correspondentiae cum summis Europae status viris et eruditis, recentisssime, cura et opera Illmi Arnoldi Ipolyi Episcopi Neosoliensis viderunt lucem. Cum in iisdem quaedam una lucem affundant, non tantum ad gestam Custodis Albensis dignitatem, sed etiam ad vicissitudines eorum temporum, hic e literis eius pericopen quamdam communicamus.

Nicolaus Oláhus Bruxellis constitutus, reginam enim Mariam, Ludovici II. viduam, in Belgium comitabatur (supra pag. 96.) ad Cornelium Scepperum, oratorem Regiae Majestatis, 14-a Jan. 1533. inter caetera haec scribit: „Ut ergo rem nostram a primo ovo accipias: antequam rex Ferdinandus veniret in Hungariam, pleraque habui beneficia in Hungaria in diversis Ecclesiis, quibus, relicta mea fratri meo in Transsylvania paterna haereditate, me sustentabam; post electionem

[1]) Szvorényi. Amoen. Fasc. V. p. 81. Katona Hist. Metr. Eccl. Coloc. P. II. p. 55.

Digitized by Google

et coronationem Ferdinandi, Nicolaus Gerendy meus singularis ab ineunte aetate nostra amicus, tunc Custos, sive Thesaurarius, ut vocant, Ecclesiae Albensis, translatus fuit ad Episcopatum Transsylvaniensem, tunc casu per mortem vacantem. Cuius hanc *Custodiam Albensem,* in qua beneficium non poenitendum rex, cum maius tunc non vacaret, quod mihi iuxta aliquot diplomata sua mihi data, quae et nunc apud me habeo, promissionibus suis satis firma, conferri posset, per illius translationem mihi contulerat; in cuius possessione fui bienno. Ex bonorum eius aliqua parte ego et mei fuerunt postea expulsi, cum rex noster Budam amisisset; aliquam tamen illorum partem etiam tunc mei in Comitatu Zaladiensi utcunque retinuerant, quam et meo nomine possederunt tempore induciarum annuarum, quae erant factae post Viennensem obsidionem anni 1529. Quibus exspiratis meus *consocius* fuit in bonis *captus et cruciatus,* et bona occupata; ab eo tempore meis spoliatus sum; quae nescio, cui per Joannem regem sint collata[1]).“ Circa bona Custodiatus, Oláhum respicientia, in Comitatu Zaladiensi sita, idem Cornelius Scepperus die 12-a Apr. 1533. haec rescribit Oláho: „Dimisi et memoriale bonorum tuorum Zaladiensis Custodiae, Simigiensium et Rosthas, ut interim recuperentur, dum huc rediero. Quod si nunc non fiat, at saltem meo in reditu cogemus latrones illos ad restitutionem[2]).“ Bona enim Custodiatus Albensis, turbulentis his temporibus, prout quisque potuit, rapuit, retinuit donec potuit. Haec taliter violento modo occupata esse querulatur Oláhus in Literis suis 16-a Julii 1535. ad Franciscum Ujlaky, electum Jaurinensem Episcopum datis: „De rebus, inquit, privatis meis, quid scribam, nescio; possem dicere, quod est in evangelio: Missam esse sortem in vestem meam. *Custodiam* quadrifariam partiti sunt: Valentinus Tewreck, Bakyth, Andreas Choron,

[1]) Monumenta Hung. Hist. — Oláh Miklós Levelezései. Ipolyi Arnold p. 273—4. Pest 1875.

[2]) Ibidem p. 349.

Digitized by Google

Hieronymus Vasony. Abbatiam de Thapolcza Bebek occupat... Omnibus praedae sum expositus, etiam iis, de quibus ob servitia mea essem bene meritus [1]).“

Tenuit Oláhus bona Custodiatus Albensis usque annum 1563. Hoc anno nominavit, contulitque haec bona successori qui fuit

Franciscus Esztergomi, alias a Strigonio dictus. De quo nullum aliud superest vestigium, nisi ea in actis provocatio, quod Nicolaus Oláhus Literas Donationales eidem desuper impertitus fuerit. In memoratis actis haec continentur: „Anno 1563. Nicolaus Olahus vi iuris, et iurisdictionis,... qua ordinarius contulit Custodis officium in *Alba-Regali* D. Francisco a Strigonio [2]).“ Huius successor fuit:

Mathias Draskovich, ex antiquissima Comitum Draskovich familia ortus, iunctus cognatione Georgio Martinusio. Idem Custodiatum obtinuit 1598., et tenuisse videtur usque 1601. De obtenta Custodis dignitate, in memoratis actis haec reperiuntur: „Anno 1598. Joannes Kutassy electus Strigoniensis Archiepiscopus eandem *Custodis Albae-Regalis* dignitatem contulit Mathiae Draskovich [3]).“

E recensitis Praepositis et Custodibus nunquam patuit alicui accessus Albam. Nemo enim per Turcas intra muros civitatis admittebatur, eo minus, si quis iuris antiqui quidquam ibidem habere putabatur. Absque praevie impetrata facultate nemini consultum fuit ingredi arcem; nisi se vitae discrimini obiicere voluisset. In nonnullis saltem civitatibus dabatur indultus, ut Patres Franciscani aliquantum in iis perseverent; aut, ut in turcico vestitu, fideles instruendi et consolandi causa, easdem ingrediantur, tempore induciarum. Diuturna tamen commoratio nemini secura fuit. Praeprimis, si recuperatio civitatis dum et quando tentata fuit. Hoc autem tentamen, quoad Albam-Regiam evenisse, sequens monstrabit eventus.

[1]) Ibidem p. 558.

[2]) Pray. Hier. Hung. P. I. p. 12.

[3]) Pray. ibidem.

Digitized by Google

XXXI.

CIVITAS SUB TURCARUM DOMINATU.

URBIS RECUPERATIO TENTATUR.

Tam intra moenia a praesidiariis, quam extra illa, ab homogeneis hostibus, Alba-Regia undique coangustata fuit. Nam licet urbs validissimo turcico praesidio custodiretur, ne tamen illi quomodocunque Ferdinandus rex succurrat, Solymannus in territorio Albensi Tartarorum equitatum continuo circumcursare iussit, qui omnia caedibus, incendiis et rapinis complebant. Hinc factum est, ut in aliquibus pagis et oppidis vix remanserint aliquot incolae, et domus. In Pátka, e 30 domibus manserunt 14; in Zámoly e 30 manserunt 10; in Csákberény fuerunt domus 30; manserunt 4; in Moor e 30 dom. manserunt 5; etc. Aliqui pagi plene deserti [1]).

Ut his malis Ferdinandus quoquomodo medelam adferat, anno 1545. cum Turcis, erga triginta millia aureorum annuam solutionem, inivit inducias. Succedente 1564. eius filio Maximiliano, hae ruptae sunt. Albenses cives, teste Petro de Reva, pertaesi tyrannidis Turcicae, comitem Salm Jaurinensem Praefectum, datis obsidibus ad sui eliberationem e manibus Turcarum evocarunt; sed Solymannus anno 1566. duce Osmane Bassa Caramaniae, decem mille equites et totidem pedites, ad tuendam Albam-Regalem, ne a Germanis reciperetur, misit [2]), qui ad lacum Sóstó, ob adaquationis opportunitatem castra metati sunt; eo tamen non obstante, Comes Salm ad liberandam Albam iter ingressus est, iamque ad arcem Csókakeő pervenit, et celeberrimum sui aevi heroem, Georgium Thury ad explorandum turcici exercitus situm, Albam misit: qui Turcis inexspectato suo adventu ingentem metum incussit,

---

[1]) Ex Actis Arch. Moor.

[2]) Istvánfy Hist. L. XXIII. p. 290.

Digitized by Google

spesque maxima affulsit de optato rei successu. Dum haec aguntur, Comes a Salm Literas a Maximiliano accepit, quibus illi serio inhibetur, ne hostes invaderet, sed re infecta, reditum maturaret, cum de novis cum Turca ineundis induciis tractaretur, malletque pacem, quam incerto eventu aleam belli tentare. Quae donec concluderentur, Mahmuthus Albae-Regiae Praefectus, cum Osmane Caramano collocutus, in Albenses proditores inquirit, et Judicem, Consulem ac Capitaneum Civitatis ad portam Palotaensem mortis supplicio affecit. Dein ipsum Caesarem in Castris ad Jaurinum positis adgreditur, sed ipse vivus capitur, Turcae magna clade, virtute nostrorum, praesertim Georgii Thury reiecti sunt, qui ob hoc, et alia heroica facta, in equitum auratorum numerum, spectante toto exercitu, a Caesare cooptatus est [1]). Mox novennales induciae cum Turcis initae sunt; quibus per Turcarum Praefectos saepius perfide violatis, anno 1576. Maximiliano fatis functo, et Regnum filio eius Rudolpho obtinente, cum huic status et ordines auxilia contra Turcas promisissent, sicut aliarum urbium, ita et Albae receptio per nostros saepius tentabatur. Et quidem anno 1585. a Nicolao Pálffy Jaurinensium Praefecto, qui eo iam penetravit, ut vallum construxerit circa urbem *Albensem*, ut inde eam commodius oppugnare posset; Turcae ad illud destruendum ex urbe erumpunt, fit acre certamen, Palffyus Albenses Turcas quidem fugat, et dissipat, sed pluribus e vicinia accurrentibus Turcis re infecta redire coactus fuit.

XXXII.

CIVITAS SUB TURCARUM DOMINATU.

URBIS RECUPERATIO ITERUM TENTATUR.

CONTINUATIO.

Post hanc Palffyii excursionem, quae instar praeludii tantum pugnae considerari potest, majora longe meditantur

[1]) Istvánfy Hist. L. XXIII. p. 301.

Digitized by Google

sub Rudolpho ad Consilium evocati totius exercitus celebriores duces, quorum nempe Suffragiis integrum elaboratum Turcas ex tota Hungaria eiiciendi planum, et pro prima bellica expeditione *Albae* receptio decreta fuit anno 1593.[1]) Promoventur castra Jaurino die 28-a Oct. Supremo belli Duce Comite ab Hardek, et ducibus Nicolao Palffy et Zrinyio. Praemittitur pro exploratione tribunus militum Huszár, cum quatuor millibus, qui sequenti die post promota castra, quamquam ingens et nebulosa caligo aërem ita obtenebrasset, ut cohortibus et turmis mutuum aspectum adeo eriperet, ut equites, hastarum, quas manu tenebant, summos cuspides nequaquam viderent, itum tamen est recta *Albam* versus, et relictis ad medium milliare tormentis et impedimentis, sub solis occasu eo perventum. Turcae nihil tale suspicati, otium et quietem agitabant, quum equites aliquot fortuito urbe egressi, in cohortes hungaricas incidissent, qui celeri cursu reversi, nostros adesse nunciarunt. Fit ingens confusio, Isacus, tunc Praefectus turcicus Albensis, inopinata re perculsus, ex suburbano vallo, quod Ingovány appellabatur, convasatis rebus, in urbem fugit. Huszarorum cohors mox vallo potitur, iamqne ad portam usque civitatis penetrat. Nunciatum id Hardeko, qui ad auroram castra huc promovit, et urbem acrius oppugnare coepit. Turcae interim Albenses, Budam ad Hassanem Bassam periculum nunciant, vicinos etiam Turcas, crebris tormentorum fragoribus; incenso

[1]) In hoc consilio bellico, in quo determinatum fuit primo *Albam-Regiam* adgrediendam et recuperandam venire, praesentes fuerunt: Comes Georgius Zrinyi, C. Franciscus Nádasdy, Baro Nicolaus Pálffy, omnes meritis in patriam, et fide erga regem insignes, praeter militaris rei peritiam. Porro aderant: Georgius Thurzó, Sigismundus Forgách, Franciscus Dersffy, Nicolaus Istvánffy, Andreas Révay, Petrus Révay; Comes Hardek Capitaneus Jaurinensis, et Erasmus Praun Praefectus Comaromiensis. Petrus Reva adiicit: „primum *Alba* tentata, ac per negligentiam ducis, qui apparatuum bellicorum curam, cui illa prae aliis incumbebat, intermiserat, relicta.“ De Monarchia Cent. VI. pag. 757. edit. Schwandt. T. II.

Digitized by Google

item suburbio, nec non e stramine, foenoque excitatis nocturnis ignibus, advocarunt. Nostri frustra verberatis moenibus ad Sárvizium castra locarunt.

Interim Hassanes cum exercitu 25. millium, Calendis Novembris *Albam* Buda movet. Die 5-a Novembr. fit cruenta pugna, caeduntur omnes Janicsari, equites pauci fuga elabi potuerant. Pedites fugientes in lacu Pákozdiensi ingenti numero submersi. Via Budensis Pákozd versus fuit strata cadaveribus; ipse Hassanes graviter vulneratus, verbo: exercitus Turcarum ad internecionem deletus. E vigintiquinque millibus Turcarum in hoc conflictu vix quatuor millia salva evasisse scribit Petrus Reva [1]). Estque hoc admirabile, subiicit idem, quod dum Turcarum ingens hic exercitus, insciis nostris adpropinqvasset, divina providentia factum sit, ut Dompos quidam, qui ante aliquot annos ad Mahomedanismum defecerat, et necdum penitus naturalem erga christianos affectum exuerat, ad partes christianorum transiret, hostisque insidias, et propinqvum adventum, ne imparati opprimerentur, nunciaret; ipse nostris, in colle, Turcis opposito, stationem sumendam svadens. Circa ortum solis, disposito ad pugnam exercitu, nubes densissima oculis christianorum offusa fuit, ut hostem non viderent, cuius si conspexissent multitudinem, animis concidissent. Nomine Jesu inclamato, dum classicum personuisset, subito ventus exortus, nebulam et fumum e tormentis in Turcas repulit, nostris aërem patefecit, Turcis vero visum ademit, et actiones eorum perturbavit. Est ergo hoc singulare exemplum, inquit idem Petrus de Reva, victoriam non in multitudine consistere, sed a Domino dari [2]). Qua fortuna bellica si nostri uti non intermisissent, Alba indubie recepta fuisset, cum Turcae, de deditione facienda consultarent: sed duces praeposteris, praesertim Hardekii usi consiliis, sequenti die, quin deditionem urbis ursissent, disces-

---

[1]) Reva. De Monarch. Cent. VI. p. 757—8.

[2]) Reva. De Monarchia Cent. VI. p. 758. edit. Schwandt. T. II.

Digitized by Google

serunt. Facta sunt haec 1593., neque tentata fuit urbis recuperatio, nisi post octo annos.

Fama nunc memoratae victoriae diffusa et aucta ad Imperatoris et regis quoque aures pervenit, cuius rei Decius Barovius ita meminit: „Huius autem rei gestae fama adeo late per omnes vicinas regiones fuit statim diffusa, ut non id tantum, quod gestum est, sed plura semper, uti fit, affigente vulgi sermone, iam *et Albam*, et Vesprimium, Palotamque receptas esse, constanti ubique rumore spargeretur, usque adeo, ut ipsi etiam Rudolpho Caesari a plerisque persvaderetur, isque ad Pontificem Maximum, et ad Hispaniarum regem avunculum, laeti de iis rebus nuncii literas scripserit. Qua de causa postea iratus Hardekio, cum aliorum etiam, qui ei bello interfuerant, querelae accessissent, uno omnium ore affirmantium, ipsius culpa vanos esse rumores exstitisse, qui, is si virum se praestitisset, facile veri esse potuissent. Parum abfuit, quin et honorem ei abrogaret, et gravius etiam quid in eum statueret [1]).

XXXIII.

Civitas exuit turcarum dominatum.

URBS RECUPERATUR.

Semiluna nondum pervenit ad potestatis et splendoris plenilunium, dum ad moenia Albensia unius anni eclypsim passa est. Saepius, sine effectu tentatam fuisse urbis recuperationem, vidimus. Tandem successit, anno 1601.

Advenit enim nostris quidem, utpote futuri ignaris, exoptatus, urbi tamen et Basilicae seu Ecclesiae collegiatae Albensi fatalis annus.

Rudolphus tot calamitatibus Hungariam inundantibus obicem positurus, Summum Pontificem Clementem VIII. et Hi-

[1]) Decius Barovius. Comment. De rebus Ungar. p. 313. edit. Kovachich. Scrip. Rer. Hung. T. II.

Digitized by Google

spanos, aliosque Imperii Principes, pro majoribus auxiliis contra Turcas interpellavit. Fratrem suum Archi-Ducem Mathiam Diaetis et bellis gerendis praefecit, quem Hungari in regnicolari congregatione Posoniensi omni genere subsidiorum se adjuturos spoponderunt. Mercuriano duci *Albae obsidio* demandatur. Mercurianus, ad Turcarum Albensium consilia distrahenda, Jaurino castra ad obsidendam Budam se movere velle spargit. Turcae itaque Budenses sibi metuentes, conjuges, liberos, carioremque supellectilem suam, Albam transmittunt. Mox flexo itinere Mercurianus Albam versus tendit; potitur Castris Csókakeő, et Csikvár, dein Albam, primo astu capere volens, transvestitos more rusticorum milites, tamquam agricolas ad nundinas urbem intrare volentes adornat, sed exploso unius sclopo, fraus patefacta est.

Interim ne gratis venisse putentur, abegerunt jumenta, sicque ad Praedium Csókakeő rediverunt, inquit Volfgangus Lazius [1]). Postmodum Mercurianus ab incolis locorum peritis resciendo paludes, ad urbem Albam prorsus invias esse, nisi ex parte meridionali ad suburbium, cui Insulae nomen, Roswurmio igitur, vadi explorationem committit, qui per delectos duos hungaros, et duos vallones transitum explorari iubet; quibus referentibus: paludem quidem superari posse, sed non sine magna cum coeno colluctatione: Roswurmius mox mille viros, ex omnibus selectissimos deligit, cum quibus ipse circa occasum solis, die 16. Septemb. paludem ingreditur, quam paulo post invenit longe profundiorem, quam putarat, adeo, ut tam ipse, quam milites, modo umbilico-tenus, modo usque ad humeros mergerentur. Eo tamen non obstante, paulo ante auroram, ad suburbium Insulanum, cum parte suorum commilitonum eluctatur, et ne luce exoriente ab hostibus deprehendatur, non exspectatis residuis, invocato nomine Jesu magnum edit clamorem, quo perterriti custodes, Turcae stationes suas deserunt. His fugientibus, alterius quoque suburbii vigiles fugam arripiunt,

[1]) Lazius. Descript. Belli Turcic. p. 627. edit. Schwandt. T. I.

Digitized by Google

et in urbem se recipiunt. Quo obtento Roswurmius signo dato Mercuriano, qui confestim advolat, tormenta atrahi, urbem acerrime verberari, et muros scandi iubet. Et quamvis Turcae non tormentis tantum, sed et saxis, ollis sulphureo pulvere, aqua item ferventi plenis sese defenderent, virtute tamen nostrorum repulsi, et e moenibus detrusi, terga verterunt. Quibus partim caesis, partim captis, ad tria millia promiscui generis et sexus, inter quos sexcenti milites Turcae erant, praeter innumeros, qui inter carecta et arundinem semet abdiderunt, aut in paludem se praecipites egerunt, ibidem suffocati. In ipsa autem urbe Turcae se receperunt ad majores domos, imprimis ad Regiam, ubi ducenti inclusi erant, et se extreme defenderunt; re autem desperata, pulveres pyrios, quos secum habebant, succenderunt, et sic ingens in civitate exortum est incendium, vehementi flante vento. Sic nostri urbe 20. Sept. 1601. potiti sunt, postquam ea 58. annis sub iugo turcico gemuisset [1]).

XXXIV.

JUNIUS ANNI INTERVALLUM.

BASILICA DIRUITUR.

Quanta laetitia! quanta gratulatio, de recuperata civitate! Sed quam incerta est humanae mentis providentia! Turcae pulverem sulphureum circa majores domos, et imprimis circa vestibulum Basilicae B. Mariae Virg. infra subterraneos furnulos praevie disponentes, dum urbem amplius defendere se non posse viderunt, nostris nihil tale ominantibus, sed de parta victoria in summo gaudio constitutis succenderunt; qui derepente, cum ingenti fragore, disjectis domibus, earum materiam

[1]) Istvánfy. Hist. L. XXXII. p. 477. Ortelius Redivivus p. 292 - 94. Frankf. 1665. fol.

Digitized by Google

et tecta succenderunt, emergentesque subito flammae, tam insigne illud, uti in prioribus articulis vidimus, toto orbe celebratum Deiparae Virginis templum, una cum tota urbe Alba-Regali, in bustum et cineres redegerunt [1]), excepta capella Mathiae Corvini, de qua pag. 42. loquuti fuimus.

XXXV.

Unius anni intervallum.

NUMI IN MEMORIAM RECUPERATAE CIVITATIS CUSI.

Quanti momenti fuerit eventus recuperatae civitatis Albensis, vel inde etiam coniicere licet, quod numis memorialibus, idem concelebratus fuerit. Et principes et artifices collaborarunt, ut tanti eventus memoriam, diversis huiusmodi numis, posteritati relinquant. Raro evenit casus, ut tot species numorum cudantur, quot pro urbis huius solatioso eventu

---

[1]) Istvánfy. Hist. L. XXXII. p. 477. Ortelius Redivivus miserabilis huius eventus taliter meminit: „Andere, deren bey 200. haben sich in ein Hausz, so man den Königlichen Pallast nennet, versperrt, die viel Pulver bey sich gehabt, und für das Thor inwendig im Hausz ein grosz geladenes Stück Geschütz gestellt. Als nun die unsern solches öffnen wollen, haben die Türcken dasselb lossgebrent, und ihrer bey 60. und der Christen bey 10. verbrent und geschlagen. Die übrigen alle haben die unsern niedergestochen, und gehawen; Wie dann auch die Türcken hin und wieder Pulwer und Sprengwerck, so sie in die Heuser gelegt, angezündet, also, dass die Kirchen, Burgk, sampt noch andern 3. Thürnen, so nahend der Rinckmauer, neben viel schönen Gebäwen und Häusern der Stadt, darzu auch der starke Wind viel geholffen, alles zersprengt und Hauffenweist, (so erbärmlich anzusehen gewest) über einander geworffen, darüber der unsern bey 200, so wol auch viel der Türcken durchs Fewer zerstossen, verzehret und jämmerlichen umbkommen seyn.“ Ortelius. Ung. Kriegs-Empör. Frankf. 1665. fol. p. 294.

Digitized by Google

recuperationis editae fuerunt. Septem huiusmodi noscuntur; quinque ex iis de anno 1601., duo de anno 1602. Quia hi, tamquam totidem vivi testes, de generatione in generationem circumeuntes, facta loquuntur; earundem descriptionem, qua narratae historiae testes, heic inserendam esse existimavimus.

Sequentes numi conservant memoriam receptae Albae-Regalis.

Numus 1-us.

Pars. ant. OMNIS VICTORIA A DOMINO.

Exhibetur conspectus civitatis Alba-Regalensis, supra quam biceps aquila coronata pectore gerit parmulam Austriaco-Burgundicam. Infra adumbratur adventus Caesarei exercitus. In imo numi segmento legitur. C. PRIVIL. CAES. V. M. Idest: Valentinus Maler, huius numi auctor.

Aversa. ALES VT PHOENIX REVIVISCIT: SIC. VNGARIA. OPE. DEI. SVB. IMP. RVDOLPH. II. EXPVGNATA ALBAE REGIAE ARCE. M. DCI. DIE XX. SEPT. REVIRESCIT.

Foenix pectore gerens scutum coronatum Hungariae expansis alis super accenso rogo. In Collect. Széchényi. Tab. 23. n. 3.

Item apud Schönvisner: Tab. VII. n. 221. — Weszerle Tab. IV. n. 4. In his duabus Tabellis perigraphe differt a priori.

Numus 2-us.

Pars. ant. OMNIS. VICTORIA A DOMINO.

Conspectus civitatis ut supra.

Pars revers. OPE. DEI. PRECE. CONSILIO. ET. ANIMO. ALBAE. REGIAE. MVNIMEN. ILL. PRIN. DD. PHIL. EMMANVELIS. DE LORRAIN ET MERCVRIO ELECTI. AB. IMP. RVDOLPH. II. CHRIST. EXERCITVS. CONT. TVRC. DVCIS. EXPVGNAT. A. S. MDCI. XX. SEP.

Infra hanc epigraphen occurrit laurea cum duobus ramis decussatis.

Széchenyi. Tab. XXIII. n. 4.

Numus 3-us.

Pars ant. 1601. ALBA REGALIS.

Digitized by Google

Thronus quatuor columnarum sub conopeo, cum ascensu graduato; in supremo gradu corona culcitrae imposita, retro, velut in pariete sceptrum, et gladius crucis decussatae, addita litera R.

In aversa: DVRCH AVFGAB NĀS EIN SOLIMAN. 1543. MIT SCHWERDT. ES KAYSER RVDOLF. GWAN. 1601.

Schönvisner. Tab. VII. n. 227. Veszerle Tab. IV. n. 5.

Numus 4-us.

1601. Obulus argenteus. Nulla epigraphe, nisi annus recuperatae civitatis. Deipara coronata, nimbata, intra lunam bicornem, cum Jesulo in sinu dextro. K. B. et quatuor rosulae.

Pars aversa. Scutum, in quo solita insignia Hungariae, Dalmatiae, Bohemiae et parmula Austriaca. Supra scutum annus 1601. ad latera duae rosae.

Schönvisner. Tab. VII. n. 226.

Numus 5-us.

1601. Sicut Nro 3. Pars ant. plene concordat.

Pars aversa: RVDOLHI IOVE ET MARTE MDCI. SOLIMĀ VI ET FRAVDE MDXLIII.

Superius sol et luna. Inferius trophaea bellica, super quibus erigitur lilium in formam crucis, solem et lunam dividens.

Veszerle inter memor. Tab. I. n. 1.

Numus 6-us.

Eiusdem significationis, sicut sub Numero 3. sed formae rhomboidalis seu quadrangularis.

Pars ant.: DVRHC. AVF GAB NAMBS EIN SOLIMAN 1543. MIT SCHWERD ES KAYSER RVDOLPH GWAN 1601.

Pars aversa. Sicut in Superiori sub Nro 3. STVLWEISENBVRG 1602. Differt a priori in eo, quod superius insigne sit Hungariae; gradus vero clathris sunt obducti; quod eam induit significationem, quia 1602. Turcae hoc anno denuo recuperarint. Veszerle. Tab. IV. n. 6.

Digitized by Google

Numus 7-us.

1602. Concordat cum supra memorato Nro 6. sed epigraphe latina. Inferius ALBA REGALIS. item germanice ut Nro 6.

Pars aversa: REGIA TER MAGNO FERT ALBA TROPHAEA-RODOLHO. Superius aquila biceps coronata. A duobus lateribus scutum Hungariae, et Bohemiae. Inferius Habsburgicum cinctum Stellis duabus. Veszerle memor. T. I. n. 2.

Fecimus dispositionem, ut ectypa memoratorum numorum hoc in opere exhibeamus, si non hic, certe in tabellis, ad finem huius operis adiiciendis.

XXXVI.

JUNIUS ANNI INTERVALLUM.

TURCARUM MOLIMINA AD RECUPERANDAM CIVITATEM. DISPOSITIONES AD MOENIA REPARANDA.

Post recuperatam civitatem, vix gaudii tempus quoddam fuit, dum urbi novum imminet periculum. Adhuc cadavera, sanie et tabe polluta iacebant, in loco, quem casus assignaverat; rara domus, quae non caesorum sangvine maderet, in quibus foede lacerati, aut flammis exusti in cruore palpitabant, dum Hassanes purpuratus, cognomento Gimesgis, in locum Ibrahimi purpurati, nuper Budae peste sublati, suffectus, Albae amissae dolore simul et ira stimulatus, inquit Istvánffy [1]), raptato, citatis passibus per invia et aspera quaeque itinera, exercitu, in Albanis campis castra posuit, duobus validissimis agminibus stipatus. Praesidio Albensi, praefuit Marcus Insulanus Bononiensis, arcium muniendarum et obsidendarum peritissimus, dummodo hoc idem praestandi tempus, et locus ei suppetivisset, cum mille peditibus germanis, et sexcentis Hungaris equitibus, sed quam exigua haec copia

[1]) Istvánfy L. XXXII. p. 478.

Digitized by Google

contra tam enormem hostium exercitum? Turcarum adventum inaudiens Mercurianus, Roswurmium cum mille equitibus Insulano in succursum mittit; mox ipse quoque adest, et aciem 28. Oct. contra hostem in ordinem disponit. Ad Mathiam Archi-Ducem quoque citato equo procurrens, si ei videretur, tempus adesse svadet, venientem hostem prelio excipiendi.

Nec mora, Mathias unanimi impetu cum equitatu germanico et Hungarico in hostes fertur. Enititur hic virtus Mathiae Archi-Ducis, qui non curato, quod aliquoties ab hoste circumventus, plurimis ferreis pilis hinc inde peteretur, semper tamen ad finem usque praelii imperterritus in campo mansit; non solum fortissimi militis, sed etiam optimi ducis munere functus; cuncta militaria officia implevit, immortalemque nominis sui gloriam consecutus, Monarchiam sacrae coronae summo obligavit beneficio, inquit Petrus de Reva.

Irrumpentibus itaque utrinque exercitibus, quamquam Turcae decuplo plures essent, tantum tamen tamque atrox certamen exortum est, ut multis retroactis annis, maiori vi ac pertinacia et periculo pugnatum fuisse nemo ferme meminerit, inquit Istvánfy. Hungarici duces Kolonich, Hadik, Nádasdy, Thurzó, Forgách immortale nomen tunc sibi pepererunt. Laurentius quoque Brundusinus, Capucinorum ordinis monachus, Christi Dei Cruci affixi imaginem manu tenens, et Jesu nomen identidem inclamans, milites ad pugnam accendebat, pilos circumvolantes nihil moratus; et sic post triduanum certamen, factum est, ut hostes a nostris fusi fugatique sint, postquam ambos suos duces primarios caesos, Muratem Budensem Bassam et Mehemetem Kihajam, cum septem Agis amisissent.

Eventus hic totum regnum commovit. Servatis Posonii 1602. 22-a Februarii congregationibus regni, Mathiae Archi-Ducis virtus bellica ad *Albam-Regiam* inarticulata est: „Archi-Duci Mathiae ... quod iam multis vicibus vitam quoque suam, in periculum et discrimen adducere non dubitavit, (uti quidem id conflictus proxime ad *Albam-Regiam* celeberrime et

Digitized by Google

laudatissime factus clarissime ostendit)... quas possunt, agunt habentque (Ordines) gratias [1]). " Dispositiones factae sunt in comitiis de vectura tormentorum; pro vehenda in *Albam-Regiam* annona; „pro convectione... victualium in ipsam hanc civitatem, pro qua offerunt Comitatus Cis-Danubiani, et Ultra-Danubiani, pro unica hac vectura, de singulis quinquaginta portis, singulum currum [2]). " Pro restauratione moenium: „Ad *Albam-Regalem*, Comitatus Mosoniensis, Soproniensis, Comaromiensis, Jaurinensis: ex comitatu vero Castriferrei, processus Michaëlis Egerváry [3]). " Facta est dispositio, ut milites Vallones Albam-Regiam dislocentur: „ut supra dicti milites, ob certas, evidentes, et rationabiles causas omnino ad *Albam-Regiam*, vel quocunque serenissimo Archi-Duci Mathiae etc. visum fuerit; transferantur [4]).

XXXVII.

Civitas in Turcarum recidit potestatem.

In comitiis itaque regni, Posonii a 22-a Februarii, usque 20. Aprilis 1602. celebratis, latae sunt nunc memoratae leges de moenibus Albensibus restaurandis; de advehendis tormentis, et arce, annona sufficienti providenda.

Interim, dum de his legibus in effectum deducendis consilia agitarentur, et quantum temporis ratio, et regni, in miserando statu constituti, adiuncta permiserunt, etiam perficerentur; hostis alia consilia versabat mente, de urbe scilicet recuperanda, vindicta sumenda, et macula sangvine abstergenda.

Hassanes enim ob Albam ante oculos suos amissam, et ob Mehemetem Principem, quem ipse circumciderat, occisum, ira incensus, pudoreque suffusus; sed a Sultano, et collegis quoque suis purpuratis stimulatus, qui urbis iactu-

[1]) 1602. art. 25.
[2]) 1602. art. 11. §. 4.
[3]) 1602. art. 14. §. 17.
[4]) 1602. art. 24. §. 4.

Digitized by Google

ram iniquissimo animo ferebant, — collectis undique ingentibus copiis contra Albam revertitur. Quod dum Mathias ab exploratoribus didicisset, Ovarino, ubi castra metatus est, praeter pecuniam, in militum stipendia, quinque millia hominum Marco Insulano Praesidiario Albensi mittit, mandatumque edit, ut priusquam urbs ab hostibus circumvallaretur, ea, quae essent necessaria urbi, celeriter inferantur. Expedit itaque plurima plaustra, in quibus praeter ingentem pilarum ferrearum ac sulphurei pulveris copiam, duo millia modiorum farinae salisque, ac octingenti sex modii panis bis cocti continebantur.

Marcus Insulanus arcis Praefectus, et Franciscus Vattay nihil, quod ad fortissimorum ducum et militum officium pertineret, agendo ac vigilando, conatusque hostium propulsando, praetermiserunt quidem, sed quia moenia urbis magnos hiatus egerunt, neque, ut Insulanus volebat, ea celeritate reparari potuissent, res erat in summum adducta discrimen; praesertim cum hostes, situs locorum iam peritissimi, nihil intentatum reliquerint, ut desiderio urbis capiendae potirentur. Hassanes, duabus ex partibus nostros arctandos et oppugnandos ratus; imo ex ea parte quoque, qua ante annum Ruswurmium paludes superasse, ac urbem coepisse diximus; ne virtute inferiores christianis sui viderentur, rem adgredi Tribunos iussit. Qui etiam viam hanc paludibus et coeno impeditissimam ingressi, fasciis secum acceptis, lacunas explere conati, modo ad pectus usque, modo vero pube tenus mersi, in continentem circa Szigeth tandem eluctati sunt, ibique pedites hungaros, locum magna virtute defendentes submoverunt, ac una cum Germanis, qui subsidio adcurrerant, magna strage loco pulsos in urbem retrofugere compulerunt. Quibus cum Insulanus opem tulisset, vulnus supra genu acceptum, reportavit, eoque, quominus stationes militares saepius visitare posset, impeditus fuit. Quod in rem suam vertentes Germani milites ex gregariis, inscio Insulano et tribunis, occulta consilia inter se miscere de deditione coeperunt, factaque conspiratione, missus est clam ad Hassanem purpuratum in Castra Joannes Bagner excubi-

Digitized by Google

torum seu vigiliarum magister, qui ea conditione, ut proditores libere dimitterentur, de tradenda urbe cum Turcis pactum iniit, ac duos signiferos sceleris, ac perfidiae conscios pro obsidibus reliquit. Quibus consiliis initis, perfidi, armis, animisque abiectis, hostem praestolantur. Nec mora, 29-a Augusti, nobis semper fatali die, Janitsari, hortatu Gallorum, qui in obsidione arcis Pápa e Castris Schvarzenberg ad Turcas profugerunt, tormenta nudata, ac apertos, defensoribusque destitutos muros, invadunt, obvios quosque summa crudelitate trucidant, aut capiunt, et socios tubis ac tympanis, missisque nunciis ad praedam invitant.

Nacti sunt hic Turcae decem tormenta nova, praeter ea, quae antea hic fuerant; pulveris sulphurei 40,000 libras, 500. cubulos globorum, salis, panis, etiam pecuniae copiam non contemnendam 10,000 fl. Postremo captis Marco Insulano arcis Praefecto, Vattayo, nec non Herbersteinio, multisque aliis Hungaris, urbe ac arce potiuntur: stationes in moenibus ac propugnacula occupant; captivique ad Hassanem in Castra perducuntur, ubi cum Insulanus, Vattay ac Herbersteinius cum aliis Hungaris interrogati fuissent, et negassent suis consiliis ac consensu tam subito factam esse deditionem, Hassanes ira excandescens, quandoquidem, inquit, deditionem facere noluistis, potentissimi Imperatoris nostri captivos vos esse iubeo. Caeteros vero milites, qui nobis nostram urbem tradiderunt, liberos abire permitto.

Nec mora, dimissis gregariis germanis, Insulanum, Vattayum ac Herbersteinium cum Hungaris, barbara feritate in vincula conjici iussit, eosque secum Belgradum duxit, inde vero Byzantium ad Mehemetem Principem misit, ubi Insulanus et Herbersteinius, dum eorum redimendorum rationes nimium cunctando expedirentur, morbo ac taedio carceris interierunt. Vattayum vero, postea permutatione cum Tataensi Praefecto, Caesar redimendum curavit.

In hunc itaque modum Alba-Regia nondum expleto a nostris in eius possessione integri anni spatio, foeda excubi-

Digitized by Google

torum proditione iterum Turcis cedere coacta est, 1602. die 29-a Augusti, qui Divo Joanni Baptistae decollato sacer, et Hungariae ad Mohács, Albensi item Ecclesiae collegiatae anno praecedenti, et nunc toti urbi denuo infaustus erat, quae sub tyrannide Turcica deinceps integris ac continuis 86. annis gemuit. Cuius temporis decursu, ut arx deinceps nostris non facile recuperabilis redderetur; templa, quae nondum antea in propugnacula fuissent conversa, cum Basilicae ruderibus ad redintegranda moenia arcis per hostem adhibita fuerunt.

Rarum certe in vastissimis historiarum monimentis exemplum! arcem, aquis, vallis moenibusque munitam tam brevi tempore mutare dominum. Victoriarum armorumque alea stupenda, cito vertitur. Ludit fortuna in rebus humanis. Ferme sicut eadem die coelum saepe serenam, mox atram monstrat faciem. Numi, sub numero 6. superius adlati incisor, qui eundem in memoriam recuperatae civitatis paravit, nec plene finivit opus, iam capta iterum per Turcas urbe, mutando annum, adiecit 1602. et ut sensum habeat, gradus ad ingressum clathris obduxit, insinuare volens, civitatem denuo amissam esse.

XXXVIII.

Civitas sub Turcarum dominatu.

Tantis sacrificiis anno 1601. 20. Sept. recuperata civitas, nec unius integri anni spatio a nostris retenta, die 29-a Augusti 1602. ad Turcarum igitur devenit potestatem; quam nec dimisit usque annum 1688. fortiter adprehensam: nos autem cum tristi hoc eventu devenimus ad illas historiae tenebrosas noctes, ferreorumque temporum rubiginem, quibus fere per saeculum teguntur omnes res gestae, quae in ambitu civitatis evenerunt. Omnes personae, earum calamitates et lacrymae, omnis rerum et actionum fama, oblivioni succubuerunt. Haec est illa pars historiae nostrae, haec temporis diritas, et mortuae quasi civitatis infelix intervallum, ac deliquium, quo res

Digitized by Google

quaecunque in ea gestae, ultra parietes urbis non progressae, a spectaculo omnem posteritatem excluserunt, et velut in publica clade et ruina civitatis, cum incolis exciderunt. Frustra consulimus annales, aut scripta documenta; frustra inquirimus in traditiones, quae vices annalium gerunt; frustra evolvimus e visceribus terrae Basilicae saxa, musiva opera, aut pulcherrimi operis diversaeque speciei marmorea fragmenta, squalore et carie pretiosa, nunc quaedam ex iis in area mea reposita, cum lustrata omnis huius temporis antiquitas, quae manus ea fregerit, aut e loco devolverit, nil promat. Junxerunt omnia mortem et mortalitatem, et suos hodie investigatores vacuos relinquunt. Diruerunt haec tempora non tantum magnificarum aedium Ecclesiarumque sculpturas et lapides, sed etiam ipsorum regum cineres confuderunt. Hoc nulla modestia hosti condonare potest, quod is per hoc non tantum sibi defuerit, cum diu in hac civitate dominium tenuerit, sed omni post se futuro saeculo nocuerit. Quod dissipaverit regnum, quod exhauserit vires, et rapuerit thesauros, per hoc, cum reparari potuerint, non adeo nocuit; sed quod diruerit omni thesauro quid pretiosius; quod in sepulchralibus statuis; in tabulis lapideis aeneisque quasi annales nostras, scripta et incisa regum monumenta, fontem et vinculum historiae, et praesidium ac pignus immortalitatis, annihilaverit; per hoc vulnus irreparabile inflixit. Eadem fuit haec agendi ratio ubique terrarum, quo Turcae pedem fixerunt, in Graecia et Pannonia [1]). Huius damni nullum est remedium.

[1]) Busbeqius in Legat. sua Constantinopolitana haec connotavit: „Inter sepulchra Turcarum nonnunquam incidimus in columnas, aut lapides antiquos, ex egregio marmore: in quibus inscriptionum Romanarum, aut Graecarum exstabant vestigia, sed ita mutila, ut legi nequirent. Nam in eo quidem omnis oblectatio mea consumebatur, cum attigeram hospitium, quod vel inscriptiones antiquas, vel numismata Romana aut Graeca, vel certe rariores plantas inquirebam.“ Busbequii D. Legat. Turcicae Epistolae IV. Hanov. 1629. 8. p. 59. item: pag. 6. — Testimonium autem Wernheri et Bocatii quoad Budam, iam supra, pag. 108. attulimus.

Digitized by Google

Frustra utique reconcinnamus has vetustatis Patriae cicatrices, cum ab oculis nostris proripuerit haec omnia vastitatis immanitas. Periit in his maiorum labor, periit historia, custos apposita pereunti naturae; in cuius indagine, et si quae supersunt, reliquiis, fatigant eruditi industriam, et velut in literarum justitio sedent ad bustum, et super tot annorum monumentis, tamquam cadaveribus lamentantur.

Praeter haec entia inanimata, diruerunt et subverterunt etiam plurima animata. Consulamus eius aetatis virorum eruditorum, Bessarionis, Frangepani, Foliatae, Lauterbachii, Agricolae, aliorumque scripta, qui ex experientia ruinas quoque animarum, pro futuris temporibus, connotarunt. Audiamus Agricolam: „Qui, inquit, christianus Turcam contumeliosius tractat, aut vulnerat, licet id faciat iustissime, vel circumcidi more gentis, *fide nostra abnegata*, se patiatur necesse est, vel vivus crudeli et iniquo decreto comburitur ... sacerdotum, et eorum, qui optimis artibus student, longe peior conditio est. Non modo eisdem eos malis, quibus plebem, adficit; sed sacram quoque doctrinam publicare, et disciplinas docere, prohibet edicto ... Necesse itaque est; ut homines, in quos Turca dominatur, maxima ex parte, non ita multos post annos plane impii, et belluini evadant; atque non modo innocentem, et sanctam vitam, quod christianos decet, sed ne civilem quidem, quod homines rationis compotes, agant [1]).“

XXXIX.

Civitas sub Turcarum dominatu.

Praepositi usque annum 1688.

Post Joannem Kutassy, Tyrnaviae anno 1601. vita functum (supra pag. 115.) in Praepositura Alba-Regalensi suc-

[1]) Georg. Agricola. De Bello adversus Turcas. Lipsiae 1594. 8. pag. 25. 26.

Digitized by Google

cessit Mathias Herovits, ante Praepositus Quinque-Ecclesiensis. Recurrit eius mentio in actis Pacificationis Viennensis. Contra hanc, anno 1606. conclusam, in specie autem contra articulos Diaetales, in Comitiis Posoniensibus 1608. latos, in quantum in iis dicta Pacificatio adprobata est, per Franciscum Comitem Forgách Archiepiscopum Strigoniensem facta est Protestatio. Huic documento Praelati Hungariae subscribentes, inter eos, post Joannem Thelegdy Praepositum Strigoniensem, subscriptus comparet Praepositus „Mathias Herovitius Albae-Regalis [1]).“ Eodem hoc 1608. anno, memoratur Episcopus Csanadinensis, retenta Praepositura Albensi; quo anno et Abbatiam Tihany obtinuit. Quoad hanc notat Pray: „Confertur illi 6-a Sept. Abbatia Tihaniensis, quam post annum 1573. Gabriel Mayláth, Stephani illius, qui Constantinapoli in carcere, Jedicula dicto, obiit, filius ex collatione regia habebat [2]).“ Quod Praeposituram, qua Episcopus Csanadinensis anno adhuc 1621. tenuerit, patet e tenore documenti, per Georgium Pray citati: „Simul, inquit Praepositus Albensis, et Abbas Tihoniensis. Hoc anno de Praediis Kis-Bir, et Nagy-Bir, quae Joannes Syei de Balogh-Falva possedit, et ad Praeposituram Albensem veteri iure pertinebant, ita cum eo convenerat, ut ad compensandos sumtus, quos idem Joannes fecerat, dicta praedia ab eo, et eius haeredibus viginti annorum spatio possiderentur, his evolutis ad Praeposituram redirent [3]).“

Georgius Nagy Praepositus Albensis et Canonicus Posoniensis, 1621—29. comparet in actis synodi Dioecesanae Strigoniensis, per Petrum Pázmán Tyrnaviae anno 1629. die 4-a Oct. et sequentibus servatae. Ubi haec continentur: „Nominati igitur sunt ab Illustrissimo Archi-Episcopo, pro Examinatoribus, et a Synodo approbati, sex Canonici Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, qui ordinarie resident Tyrnaviae, ubi Examen

[1]) Péterffy. Sacr. Conc. Hung. P. II. p. 191.
[2]) Pray. Hier. Hung. P. II. p. 302.
[3]) Pray Hier. ibid.

Digitized by Google

Parochorum institui solet et debet," ac recensitis eorum nominibus adiicitur: „Et quoniam Posonii, et Scepusii quoque nonnunquam examinari Parochos necesse est: adiuncti sunt, Reverendissimus Dominus Paulus David, Nominatus Episcopus Vaciensis, Praepositus Posoniensis: Revendus Dominus *Georgius Nagy, Praepositus Albensis*, et Canonicus Posoniensis" etc. qui quidem in Synodo hac exstitit nominatus examinator, sed eidem non interfuit, in fine enim Actorum Synodalium adjicitur: „Abbas de Gyák; *Praepositus Alben.*: etc. iustas causas suae absentiae attulerunt; ob quas eorum absentia, pro hac vice excusata fuit [1])."

Joannes Kaposy Praepositus Alba-Regalensis et Capituli Castriferrei, et *Custos*, 1629—38. In Synodo Dioecesana Tyrnaviae sub Emerico Losy Archiepiscopo Strigoniensi 1638. 13. Junii et sequentibus servata, capite VIII. de Seminariis sonante, ubi puncto 3-o circa bona Praelatorum demortuorum fiunt dispositiones, inter constitutos exequutores comparet Joannes Kaposi Praepositus; prout etiam in subscriptione actorum Synodalium: „Et ego Joannes Kapori (Kaposi) *Albae-Regalis* et Castriferrei Praepositus et Custos subscripsi [2])."

Joannes Szalay Praepositus Albensis, Lector et Canonicus Vesprimiensis, 1638—54.

Post mortem Joannis Kaposy obtinuit Praeposituram Albensem, die 26-a Oct. an. 1638., ut Hevenessy ex Archivi Vaticani manuscriptis adnotatum habet.

Synodo Provinciali, sub Emerico Losy Archi-Episcopo Strigoniensi et Primate Regni, Tyrnaviae 1638. die 13-a Junii celebrata interfuisse legitur pro Capitulo Vesprimiensi, qua Archi-Diaconus Albensis, et in eadem Synodo pro Capitulo Vesprimiensi electus est Executor Testamentorum, ab intestato decedentium Beneficiatorum. Subscripsit se actis Synodalibus:

---

[1]) Acta et Decr. Synod. Dioec. Petri Pázmán. Posonii 1629. 4-o pag. 27. et 77. Item: Péterffy Conc. Hung. P. II. p. 245. et 265.

[2]) Péterffy Sacr. Conc. Hung. P. II. p. 370. et 375.

Digitized by Google

„Joannes Szalay Canonicus Vesprim. et Archi-Diaconus Albensis nomine Capituli subscripsi [1])." Ex quo sequitur eundem usque 26-am Oct. 1638., quo ex Archivo Vaticano eius denominationem ad Praepos. Albensem Hevenessy adnotatam habet, oportuisse eum in Capitulo Vespr. intra hoc tempus, ad stallum Lectoris promotum fuisse. Et qua talis resolutus est Praep. Albensis. Jam enim in Synodo nationali sub Georgio Lippay Archiepiscopo Strigoniensi an. 1648. 14. Sept. celebrata, qua Praepositus Albensis subscriptus legitur. „Ego Joannes Szalay Praepositus Albae-Regalis subscripsi m. p." [2])

Stephanus Pallovits, *Praepositus Albensis*, Lector et Canonicus Vesprimiensis, 1655—1668. De quo ob defectum documentorum, nihil aliud superest, quam quod fuerit Lector et Canonicus Vesprimiensis, et resolutus Albensis Praepositus. Szvorényi e manuscriptis Hevenessy, ubi collatio Praeposituraе Albensis, facta Stephano Pallovits adnotata habetur, haec adducit: Anno 1655. die 20. Decembris Honorabili Stephano Pallovits Lectori et Cantori Ecclesiae Vesprim. Praepositura Alba-Regal., per mortem quondam Joannis Szalay vacans effecta, collata est: quam usque ad mortem an. 1668. tenuisse, e denominatione successoris conjicimus.

Joannes Szakonyi Praepositus M. Ecclesiae Vesprimiensis et Albensis, 1668—1684.

Ad penitiorem notitiam Praepositorum Albensium ab an. 1638. usque 1668. plurimum lucis affundere possent acta Capituli Vesprimiensis, si quae intra hos annos in Archivo eius reposita reperirentur. Nam tres in continuo Praepositos Albenses, e gremio eiusdem Capituli denominatos esse Hevenessy, Jakosits et hos secutus Michaël Szvorényi, adnotatos reliquerunt.

Joannem Szakonyi Praepositum Capituli Vesprimiensis fuisse, et Albensem quoque Praeposituram ei collatam esse,

---

[1]) Péterffy. Sacr. Conc. Hung. P. II. p. 375.

[2]) Péterffy. ibid. p. 385.

Digitized by Google

Szvorényi aeque e manuscriptis Hevenessy adnotatum habet. „Venerabili, inquit, Joanni Szákony Praeposito M. Ecclesiae Vesprim., Praepositura Alb.-Reg. per mortem quondam Stephani Pallovitsii vacans, collata est, anno 1668. die 10. Martii, quam usque ad mortem, seu 1684. tenuisse videtur e collatione sui successoris.

Petrus Kuzmits Episcopus Scardonensis, Abbas Tihanyiensis, et Praepositus Albensis, 1684—1687.

E saepius citatis manuscriptis Hevenessyanis Josephus Jakosits, in suis adversariis de Petro Kuzmits adnotatum reliquit; eum fuisse quidem Episcopum Scardonensem, sed quoniam hic Episcopatus sicut modo, ita etiam tunc, in manibus infidelium fuit, eidem Petro collata est pro subsidio Abbatia Tihanyiensis; accidit interim, ut templum, residentia, ac molendina Abbatiae per incendium fuerint consumpta, eotum addita est etiam Praepositura Albensis: Verba e citatis Mss. Hevenessy: „Anno 1684. die 30. Junii Ven. Petro Kuzmits Episcopo Scardonensi, intuitu recenter ignis voragine consumpti templi, Residentiae, ac molendinorum Residentiae Tihany, quae eidem collata fuit, confertur etiam Praepositura Albensis, per mortem quondam Joan. Szákony vacans effecta, quam tenuit usque ad mortem seu an. 1687.

XXXX.

CIVITAS SUB TURCARUM DOMINATU.

CUSTODES USQUE ANNUM 1688. VESTIGIA BONORUM CUSTODIATUS.

In Custodiatus antiqui Capituli dignitate et bonis, post Mathiam Draskovich pag. 117. successit:

Georgius Mathisyus, 1601—12., cuius vestigium in Literis Episcoporum, Posonii anno 1618. congregatorum supermansit, in quibus continetur; quaestionem ortam fuisse de collatione beneficii Custodiatus Ecclesiae Alba-Regalensis, per

Digitized by Google

Cardinalem et Archiepiscopum Strigoniensem, post mortem et decessum Georgii Mathisy, ultimi et legitimi Possessoris vacantis, Andreae Jankovich Canonico Posoniensi collati [1]). Unde patet eundem Custodem Albensem fuisse. Fuit hic nepos Stephani Mathisyi, in Concilio Tridentino a Secretis Georgio Draskovich, postmodum anno 1582. Csanadinensis, 1587. vero Episcopi Vaciensis [2]).

Andreas Jankovich, Custos Albensis et Canonicus Posoniensis 1612—18. Eruitur hoc e testimonio Capituli Posoniensis, quod ita sonat: „Nos Capitulum Ecclesiae Posoniensis, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod R. Dominus Andreas Jankovichius, *Custos Albae-Regalis*, frater, et concanonicus noster ... Datum Feria quinta proxima post Festum B. Valentini M. Anno Dom. 1612.“ [3]) Quod autem Custodiatum Albensem usque annum 1618. tenuerit, patet e superius, ad Georgium Mathisy citatis Literis Episcoporum Posonii congregatorum.

Joannes Kapoczi Custos Albensis, intra annos 1620—1629. Eruitur ex actis, colonos in bonis Custodiatus concernentibus, ubi e parte eorum quaedam adferuntur testimonia. Praeter alios producitur testis 25-us „Nobilis Andreas Korontari, in Possessione Felső-Dergicse degens annorum circiter octvaginta ... ad secundum scit, pro certo, dum socer suus Petrus Borka, Spanus existens eotum *Custodis Albensis Joannis Kapoczi* [4]).“

Franciscus Gorup Episcopus Noviensis, Praepositus Vesprimiensis, tum Jaurinensis et *Custos Albensis* 1636—1664. In transumpto Literarum, per Capitulum Vesprimiense anno 1643. editarum, vocatur Vicarius et causarum Auditor Gene-

---

[1]) Acta Archivi Dioec. De veteri Custod. et Visit. Canon.

[2]) Pray. Hier. Hung. P. I. p. 353. P. II. p. 301.

[3]) Szvorényi. Dissert. Hist. De Albensi Custod. Veszpr. 1809. 8. p. 18.

[4]) Szvorényi. Diss. de Albensi Custod. p. 18.

Digitized by Google

ralis, et Beneficiatus Soproniensis. Anno 1644. 29. Januarii obtinuit Praeposituram Rátóth, e collatione Christophori Gyulafy de Rátóth, arcis Csobáncz Domini haereditarii; cuius tenor est sequens: „Nos Christophorus Gyulafy de Rátoth S. C. R. A. Majestatis, Arcis et Praesidii Csobáncz Supremus Capitaneus, nec non eiusdem Haereditarius Dominus. Memoriae commendamus etc. quod Nos inducti praeclarissimis virtutibus ac meritis Rdssimi D. Francisci Gorup, electi Episcopi Ecclesiae Noviensis, Venerabilis Capituli Veszprimiensis Praepositi Majoris; Vicarii et Causarum Auditoris Generalis, nec non *Albensis Custodis* et Beneficiati Soproniensis etc. Eidem Praeposituram B. Mariae Virg. de Rátoth, dandam, donandam, conferendam duximus... Datum in Arce nostra Csobáncz die 29-a Januarii 1644. — Anno 1661. Bonorum Custodiatus Albensis administrationem Gorup commisit Mathiae Karachich Capitaneo Tihanyensi, datis ad eum 1661. die 11. Aprilis Literis, lingva hungarica exaratis, quas proxime per extensum adlaturi sumus. Anno 1663. domum suam Jaurinensem dedit claustro Paulinorum in Pápa existentium, nec non vita comite usum fructum e bonis Custodiatus Albensis, de quo in Annalibus Paulinorum haec sunt notata: „Papensi adhaec Coenobio Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Franciscus Gorupp, Episcopus Noviensis, et Praepositus Jaurinensis, liberali manu domum suam Jaurinensem, cum omnibus ad eam pertinentibus, atque uno eleganti horto, in dotem contulit; et ad firmius donationis robur, Fassione in Capitulo roboravit. Insuper in huius gratiae augmentum, universa *bona* Venerabilis *Custodiae Albensis* (utpote actualis eiusdem administrator) quoad usum fructum, vita sua durante, percipiendum, annuente super his eodem Capitulo Jaurinensi, cessit et donavit [1]).“

Quis fuerit status, hac aetate sub recensitis custodibus, bonorum Custodiatus Albensis, clarificat quoddam documenti fragmentum, per Michaëlem Szvorényi de anno 1653. adlatum,

[1]) Benger Annal. Paul. Vol. II. p. 42.

Digitized by Google

quod hic exhibendum esse duximus. In hoc sequentia bona taliter enumerantur. „*In Comitatu Szaladiensi* Boldog-Aszszony-Dörgicse, et Sz.-Péter-Dörgicse, habent censum annualem fl. novem. Item Ságh-Dörgicse, et Kisfalud-Dörgicse, sunt pagi desolati. Ságh-Dörgicse, alias debet annuatim fl. sex. Item Kisfalud praedium, ex quo hucusque praeter decimam, nihil dederunt, imposterum tamen dent ab una sessione populosa denarios 25. et unum Caponem, iuxta antiquam consvetudinem, etiam unam tortam. Item in possessione Loas, sunt tres Jabbagiones, qui tenentur Domino Custodi annuatim pendere florenos tres. *Bona in Somogy:* Öszed dat tributum annuatim Dominio terrestri, talleros 15. idest: fl. viginti duos, denarios quinquaginta. Sz.-Miklós dat talleros 44. idest fl. sexaginta sex, et a duobus molendinis, florenos duos. Gelle dat tributum tallerorum quadraginta quatuor, idest, fl. 66. et ab uno molendino fl. unum. Mernye dat censum annualem, tallerorum viginti quinque, idest, florenorum triginta septem, denar. 50. Ab uno molendino, fl. unum. Várong dat annuatim talleros tredecim, idest fl. novemdecim, denar. 50. Fonó dat talleros 15, idest fl. 22. den. quinquaginta, et ab uno molendino fl. unum. Csökel dat annuatim talleros 15, idest florenos 22. denarios quinquaginta, et ab uno molendino fl. unum. Inám dat annuatim talleros tredecim, idest fl. novemdecim, denarios 50., et ab uno molendino fl. unum. Rácz-Inám, dat talleros decem, idest fl. 15. Kis-Falud, dat annuatim talleros decem, idest fl. quindecim. Taszár tributum tallerorum viginti sex, idest fl. triginta novem. Teleki praedium. Huius possessionis subditi, habitant in Sz.-Balázs, et dant annuatim fl. quatuor. Tekes praedium. Huius territoria possident Kereszturienses, et dant annuatim fl. quatuor. Vadi praedium, cuius territorium possident Gamásienses, et Mocsoladienses.

Anno 1661. memoratus Franciscus Gorup, Custodiatus Albensis bonorum, in suis literis, sequentia nomina recenset: Eőszed, Szent-Miklós, Mernye, Magyar-Gelle; Várong, Csökel, Taszár, Rácz-Atala, Magyar-Atala, Inám, Magyar-Inám, Kis-

Digitized by Google

falud, Szent-Balázs, Keresztur, Teleki, Köbli, Hetény, Szent-Ágota, Nagy-Dobsa, Kis-Dobsa, Petend, Taszár, Maros, et Vámház, Fok-Szabad, Töröki, Jodi; penes Danubium: Gergyen, Fadd, Hetmen, Szent-Katalin, Ökörvölgy, Szatina, Almás, Aszód, Eördöglika, Hertelend, Bisztricze, Rákocsa, Bakcs, Szent-Lélek, Korpád, Bükesd; Erdő (praedium), Váde, Nosztán, Chemént, Szotjag, Györcz, Fölket, Komonicza, Fejéregyház, Szakály, Ábrám, Konda, Magveső, Ó-Szikszó, Kónya, Kistana, Nagytana; Lovasi, Szent-Péter-Dörgicse, Boldog-Aszszony-Dörgicse, Ságh-Dörgicse, Akal-Dörgicse, Kisfaludi-Dörgicse, Kékkut.

Tenor autem superius mentionatarum Literarum Francisci Gorup, 1661. linqua hungarica, ad administratorem bonorum Custodialium directarum, est sequens:

Én Gorup Ferentz, Noviai Püspök, Győri Nagy Prépost Fejérvári Custos, a Felséges Romai Császár és Magyar országi Koronás Király Urunk Tanácsa etc. Adom mindeneknek az kiknek illik, tudtára, hogy énnékem távul-való Residentiam miatt, minthogy azon Fejérvári Jószagomnak gondgya-viselésére nem-érkezem, biztam az Nemes, és Vitézlő Karachich Mátyás Tihanyi Kapitány Uramra, hogy eö Kegyelme jövedelmét az ott lakó jobbágyságon exigálhassa, magához vehesse, és mások ellen oltalmazhassa is, nevezet szerént pedig a melly jószágomat birtam, és adtam az eö Kegyelme gondviselése alá, a' mi Somogy Vármegyében vagyon, ugymint Eöszedet, kinek adója tizenöt tallér. Sz. Miklóst, kinek adója negyven négy tallér, a malomtól száz pénz. Mernyét, a kinek adója huszon négy tallér, és a malomtól két forint. Várongot, kinek adója tizen-négy tallér. Chökel, kinek adója tizen öt tallér. Taszárt, kinek adója huszonhat tallér, és száz pénz. Ezeknek határokat nagyobb részre Zimányi Rátzok birják, szántyák, vetik és kaszállyák, azokon mit vonhat Kapitány Uram, legyen az eö Kegyelméjé. Rátz-Atalát, azoknak adójok tiz tallér. Magyar-Atalát, adójok három forint. Inámot, adójok tiz tallér. Magyar-Inámot, adójok tizenöt tallér. Kisfaludot, mellyet Rátzok lakják, adójok nyoltz tallér. Kisfaludot, mellyet Magyarok lakják, azoknak adójok tizen öt tallér. Sz. Balázsiakat, azoknak adójok két tallér. Kereszturiakat, Teleki pusztámat, és többi, kik élik adtak szünyeget s pénzt is róla, azt is oda engedem Kapitány Uramnak fáradságáért. Köbli Rátzokat, azok adnak öt forintot, ezt is eö Kegyelmének engedem Kapitány Uramnak. Hetényi Rátzo-

Digitized by Google

kat, azoknak adójok öt forint, és egy pár csizma. Sz. Ágotát, a Sáár mellett, attól adnak négy mázsa vizát. A Kereszturiakat többen is élik, Kapitány Uram, mit vehet rajtok, tartsa magának. Nagy-Dobsát, Kis-Dobsát, és Petendet, Sziget előtt valókat, a Taszáriakkal. Felszokott járni adójok ötven forint, csizma, paputs, kötőfék és abrakos tarisznya. Maros és Vám házi pusztákot, Fok-Szabadiak szántyák, élik és vetik. Adnak róla minden vetésből dézmát, négy forintot, és egy csizmát, ez is legyen Kapitány Uramé fáradságáért. Töröki pusztát élik Kilitiek, adnak róla tiz forintot. Jódi pusztát élik Zamárdiak, Kilitiek, és a többi; ennek is haszna legyen Kapitány Uramé. Duna mellett Gegyent, és Fadot, mindeniknek adója négy forint, és két szivatos pohár. Ezen kivül Zilichségi Jobbágyokat, ugymint Hetment, Sz. Katalint, Ökörvölgyet, Szatinát, Almást, Aszódot, Eördöglikat, Hertelendet, Bisztriczét, Rákocsát, Bakcsot, Sz. Lelket, Korpádot, Bükesdet, azoknak az adójuk mindenestül harminczöt forint, négy csizma, négy tarisznya, és négy kötőfék. Item Erdei puszta, ott van kilencz malom, kilentz tallér jár tőle. Szép makkos erdeje vagyon, a honnent sok ártány jöhet. Item Vadei pusztámat, mellyet ez ideig árendáltam Dörgicsei Ispányomnak nyoltz talléron. Mind ezek elejétől fogva vóltanak a Fejérvári Custosé, mellyeket ennek előtte huszon öt esztendővel, a' második Ferdinand Császárnak kegyelmes akaratjából kezemhez vettem, és kezemnél lévén birtam, 's szabad uraságában voltam. A' szerént Kapitány Uramra bizom. Ezeken kivül, leveleimben találom, Nostánt, Chemént, Szotjagot, Györczöt, Fölket, Komoniczát, Fejéregyházat, Szakályt, Abrámot, Kondát, Magvésőt, Ó-Szikszót, Kónyát, Kistanát, Nagytanát. Adóztanak is azok énnékem, mig Weszprémben laktam, van is levelem nálok. Ezeket is mind Kapitány Uramra bizom, mivel Egyházi jószág, visellye gondját, legyen Istennek is, énnékem is, Eö Kegyelmének is fáradsága után. Ezeken kivül kérem eő Kegyelmét, legyen segitségül, és oltalmul a' Balaton mellett lévő jószágomnak is, ugymint Lovasi Portzionak, Sz.-Péteri-Dörgicsének, Boldog-Aszszony-Dörgicsének, Ságh-Dörgicsei pusztának, Akal-Dörgicsének, Kisfaludi-Dörgicsének, és Kékkuti falunak. És mivel mind azokrúl dézmám mindenféle, és adóm jár, az ott való Ispányommal egygyet értvén, midőn annak ideje, meg-dézmáltassa, be-takaritsa, és kezemhez hordassa. Mind ezekre adtam Tihanyi Kapitány Uramnak e' pötsétes levelemet cum plenipotentia. Actum Jaurini die 11. Mensis Aprilis anno Domini 1661. Franciscus Gorup. El. Episc. Novicus. (L. S.) De Alb. Custod. p. 28—35.

Digitized by Google

Franciscum Gorup in dignitate et bonis Custodiatus Albensis excepit Andreas Matusek, Episcopus Scopiensis, et Canonicus Jaurinensis. Eundem iam 1688. seu, quo anno Alba-Regia e Turcarum erepta fuit potestate, Custodem fuisse, docebit eventus. Unde hic nomen tantum commemorando, ad aliam transimus narrationis materiam.

XXXXI.

GRASSATIO PRAESIDII TURCICI ALBENSIS.

Qualiter grassati fuerint Turcae Albenses in circumvicinia, quae damna intulerint, quos homines occiderint, aut in captivitatem deduxerint, apparet e gravaminibus confiniorum, de anno 1626—27. Alba-Regia enim hoc tempore confinium fuit Regni. Juxta haec gravamina intra duorum annorum defluxum Albenses et Palotaenses Turcae, e peripheria arcis *Csetnek*, ultra ducenta abegerunt iumenta, hajdones autem decusserunt. Anno 1626. circa festum corporis Christi, iidem Albenses Turcae circa Csetnek duos viros, quemdam nomine Kovács, et Martinum Tót occiderunt, et 200 finis spoliarunt. Eodem anno circa diem S. Martini, Georgium Szabó occiderunt. Simontornyenses vero in Sárréte quatuordecim homines interceperunt, et abduxerunt, spoliatos vero quatuor equis et tercentis finis, remiserunt. Item eodem anno rapuerunt Joanni Nagy tres equos, duos famulos; Stephano Alföldi et Benedicto Gerencsei filium, tres equos et sex boves; Item eodem anno die 10-a Maii Albenses Turcae Joannis Kalmár equum valoris centum finorum; Stephani Posztómettő duos equos ducentorum fl. valoris; Stephani Szabó unum equum, et quinquaginta iumenta cum famulo abduxerunt. Joannis Kalmár generum concusserunt. Georgium Tót, cum uxore abduxerunt, una cum equo; hi redemti sunt 366. finis; eodem anno duos mendicantes studiosos captivos fecerunt. Anno 1627. iidem Albenses

Digitized by Google

Turcae plures pueros rapuerunt. Universim intra duos annos in captivitatem e comitatu abduxerunt 3316. homines; occiderunt 607., e trans Danubianis partibus vero 48. incolas peremerunt. Damna vero intulerunt in summa 3962. florenorum [1]).

Quis tandem finis cladium et funerum? Effusi sangvinis et lanienae? Merito existimabant omni aetate viri cordati: Bella esse flagella generis humani, ruinas urbium et gentium. Non gemuisset tot annis civitas Albensis sub iugo Turcarum, si regnum discors animo non fuisset. Calamitates enim cumularunt continuae seditiones, sub praetextu religionis excitatae. Dum autem Patriae filii mutuis telis cecidissent, sine ulla parsimonia sangvinis, Turcae inter dissidia gentis tuto dominabantur, et messuerunt e communibus miseriis auream messem, ad tantamque eluctati sunt potentiam, ut non defuerint hac aetate scriptores, qui edito opere, Turcicum imperium insuperabile et perduraturum asseverarint [2]). Donec tandem divina providentia populi adflicti miserta, insultantium Turcarum audaciam retudisset, potentiam fregisset, deiectos animos erexisset, et ipsum regnum, adeoque hanc quoque Albensem civitatem e jugo eorum liberasset. Sed multis adhuc remediis acutisque adustionibus opus erat, donec aegerrima temporis ratio eo convalescat.

XXXXII.

Ratio temporis. alea vertitur victoriarum. clades iteratae turcarum.

Sensim maturuit tempus, Albam-Regiam e manibus Turcarum eripiendi. Usque enim annum 1688. urbis recuperatio serio nec tentata fuit. Cum enim Imperatores, una reges nostri, in tricennali bello religionario exterius; domi autem continuis

---

[1]) Salamon. Magy. orsz. a Török Hóditás korában. Pest 1864. 8. p. 426.

[2]) Turcici Imp. Status Lugd. Batav. 1634. p. 148.

Digitized by Google

revolutionum turbis distenti fuissent, nec de Turcarum vi frangenda serio quid praesuscipere potuerunt.

Cum enim superiori saeculo per molimina auctorum dictae religionis reformatae, Germania et vicina quoque regna in partes veluti scissa fuissent, mox concordia quoque ordinum corruere coepit, atque sic necesse fuit, ut rupta semel cum Deo, et Ecclesia eius pace, pax quoque genuina inter homines evanesceret. Malum, sicut fere omnia, initio modicum, confestim ad belli iusti molem evaluit. Donec tandem christiani principes, postquam mutuis dissidiis in propria viscera saevissent, ad saniora reducti consilia, ultro mutuis caedibus ac bellis invicem lacessere supersedissent; initoque inter se foedere, ad communem christianitatis hostem Turcam debellando manus sibi dedissent.

Domi: Jam in comitiis Regni 1662. 1-a Maii coeptis et 19-a Sept. terminatis, Leopoldus rex tam in Literis Regalibus, quam in propositionibus suis rogavit Status et Ordines, ac benigne commonuit: ut „sepositis, et in aliud opportunius tempus dilatis quibusvis odiosis, ac privatis etiam quaestionibus, ea duntaxat, quae pro defensione, conservatione, et salute Regni proficua viderentur, communi voto tractarentur, et concluderentur [1]). Nunquam tamen acerbius et tumultuosius de negotio religionis disceptatum est [2]). Sicut tamen temporis ratio, impendensque Patriae periculum exigebat, latae sunt in iisdem

[1]) 1662. 1.

[2]) Postquam Protestantes libellis suis querulis, regem et ministros eius diu, multumque fatigassent, puta 5-a et 12. Junii; 8-a et 24-a Julii; 2-a et 16-a Aug.; nec eorum rationi, et legi consonis, iam viva voce, iam scripto datis responsis adquievissent, nec ut publicis consultationibus interesse vellent, permoveri potuissent; sed nec Palatini inter lacrymas obtestantis preces, nec Directoris causarum Regalium D. Nicolai Majláth, medio Jurati I. Tabulae Regiae Notarii denunciata prohibitio, apud ipsos valuisset; die 2-a Sept. penitus dilapsi, domum quisque suam discessere; quae res articulo 53. e. a. condendo causam praebuit. Post tantam rerum convulsionem, et legitimae Diaetae perturbationem, quaestio illa

Digitized by Google

comitiis multae ad defensionem Patriae leges, prouti articuli 3—27. eiusdem Regnicolaris congregationis demonstrant. Initis itaque foederibus, tandem felici armorum successu, vires Turcarum sensim fractae fuerunt. Ad obsidionem Viennensem 1683. exercitu turcico dissipato, ac fere deleto; Strigonium a Germanis et Polonis auxiliaribus eodem anno receptum; Vacium 1684. Eodem hoc anno Eperjesinum; Cassovia per Generalem Schultz et Capraram; Szolnokinum per Merzi et Heisler; Aradinum itidem per Capraram; Ujvarinum a principe Lotharingo 1685. recuperatum; Dubnicza in Croatia 1685. per Lesleum; Buda 1686. aeque per Lotharingum; Szegedinum, Simontornya, Quinque-Ecclesiae, Siklós, Kaposvár, a Ludovico Principe Badensi. Eodem, quo comitia celebrabantur anno 1688. Transsylvaniam Lotharingus in fidem Leopoldi recepit; Dunewaldus cum altera exercitus parte Eszekinum, Valponem, Carloviczium, Petrovaradinum, Posegam, totamque Slavoniam Turcis eripuit; paulo post Belgradum assultu captum, Banyaluka, Zwornik et tota Bosnia subacta, item Szigeth, Kanizsa, Lippa, Varadinum, Agria. In vicinia Albae-Regalis: Csókakeő, Palota, Zsámbék, etc. recuperatae.

Unde status et ordines in praefatione ad Decret. IV. an. 1688. palam recognoscunt: „Deo optimo Maximo propitio succurrente ... gloriosam et victricium armorum felicitatem ... ad haec tempora reservatam longe majorem esse; quam quae humana lingva, et calamo exasse commemorari valeat. Unde pro immortalibus (Leopoldi) in regnum meritis et plusquam

---

suborta est, an illis discedentibus, publica regni negotia pertractari, concludique possint? Cui Anonymus quispiam libello peculiari plenissime satisfecit, ex legibus, gravissimisque rationibus docendo: Contumacium aliquorum absentiam, qui alioquin statum regni non constituerent, legali comitiorum auctoritati nihil officere, praesertim eo tempore, quo securitas, conservatio, ac salus reipublicae prompta remedia et praesentissimas constitutiones deposceret. Kazy Hist. L. 8. Quare praesentes SS. et OO. quo serius eo diligentius curam regni complexi sunt.

Digitized by Google

paterna propensione, amore, sollicitudine benignitateque eas, quas animo concipere possunt gratiarum actiones, cum homagiali humillimorum suorum obsequiorum obligatione referre non desinunt. Praef. §. 1. 3. 4.

XXXXIII.

Molimen bassae albensis. incendium civitatis.

Partae undique victoriae, quanto magis erigebant animos nostrorum, tanto magis coarctarunt audaciam hostium. Circa circum iam arces, fortalitia, oppida et pagi in Hungarorum rediverunt potestatem. Solum Turcae in arce Albensi existimarunt se ultro tueri posse.

Ut igitur Bassa Albensis tanta repararet cladium vulnera, ac impediret futura, per proditionem tentavit occupare Budam. Invenit etiam proditorem juvenem Borussum Finckium de Finckenstein, qui spondebat se Budam Praefecto Turcico praesidii Albensis pro bis mille aureis traditurum; statioque ad semilunam arcis Budensis, nondum plene restauratam, ubi proditio perageretur, defixa fuit. Hic fuisset hostis, vino sopitis excubitoribus, in arcem intromittendus. Qui tamen deprehensus, ac crimen confessus, poenam luit infidelitatis suae 1687. mense Aprili [1]).

Praecessit hoc uno anno, grande incendium, quod in civitate Albensi, consumsit, quidquid e priori aetate supermansit [2]).

---

[1]) Istvánfy Contin. pag. 605. Edit. Colon. 1724.

[2]) Theodorus Tscherning de anno 1686. haec, quoad incendium connotavit: „Anno 1686. zu Anfang des Brachmonats ist die Vorstadt abgebrannt, indeme das Feuer unvermuthet ausgekommen, dergestalt, das nicht allein besagte Vorstadt, sondern auch ein guter Theil der Stadt, nebenst vielem Proviant und Fourage verbrannt und eingeäschert worden, welches bey der darinnigen Türkischen Besatzung grossen Schrecken verursachet hat.“ Vide: „Das von den Türcken lang-gequälte, nun Durch die Christen Neu-beseelte, Königreich Hungarn.“ Nürnberg. 1687. 8. pag. 408.

Digitized by Google

XXXXIV.

Civitas recuperatur.

Post partas autem coniunctis viribus victorias, vix alia in regno momentosior arx supermansit Turcis eripienda, nisi civitas Alba. Copiae igitur 9. Maii 1688. undique ad excubias dispositae, interclusoque omni commeatu, fame ad deditionem cogere coeperunt Turcas; qua, in dies cum praesidiariorum incolarumque tumultu increscente, Achmet Praefectus arcis, primo quidem tabellarium, cum secretis Literis misit Belgradum, urbis necessitatem exponendo, ac succursum petendo; qui tamen Erdődini deprehensus, Danubium insiliens, natatu Valkovarinum effugit, ubi traiecturus, christianorum exclamans insidias, a caesarianis militibus, lingvam turcicam callentibus detentus, Viennam cum Praefecti Albensis Literis est deductus. Ubi autem status Praesidii Turcici e Literis penitius innotuisset, Leopoldus rex obsidioni arctius insistere praecepit. Viae omnes occupatae, ne cuique in urbem ingressus aut exitus pateret, interclusoque strictius omni commeatu, alimentorum subvectionem prohibuit. Turcae aliquot diebus, belli incommoda pertulerunt, a Vezirio subsidium venturum in diem sperantes. Cum autem omnis eos spes destituisset, ut imminentis famis periculum propulsarent, cibi quantitatem coarctarunt. Tum ut tumultuantis urbis malo Achmet mederetur, incolis licentiam abeundi est impertitus, quorum plures, accepto salvo conductu, Jaurinum, aut quo spes ferebat, pervenerunt, conditionem suam urbisque sortem deplorantes. Gliscente autem magis et magis penuria, omnes lethalis fames oppressit; corpus et animos deiecit.

Tempore hoc sub moenibus Albensibus castra metati sunt: dux Ariezaga cum septem Germanorum millibus, ad dextram partem portae Budensis; ad sinistram vero partem comes Eszterházy de Galantha cum exercitu hungarico. Adfuit Princeps Badensis, aeque cum hungaricis copiis, qui ad Sárviz fixit castra. Advenerunt item Stephanus Comes Batthány, et,

Digitized by Google

aeque Stephanus Comes Zichy, cum suis copiis. Cum igitur civitas undique valida manu armata cingeretur; sicque praesidiarii Turcae de die in diem magis coarctarentur, ac ad humanorum malorum prope ultima devenissent, tandem urgebant omnes deditionem. Praefectus igitur arcis Achmet; Janicsarorum commendans Osman Zaghargy; et Cadi (seu iudex Turcicus) Mustafa, missis ad duces interpretibus, declararunt: si tolerabiles impetrarent conditiones, facturos se deditionem. Renunciatum: hanc non aliter acceptandam, nisi omnem supellectilem bellicam, mancipiaque christiana libere dimitterent. Interpretem egit Marcus Antonius Mamucha, qui ante annum regni consequutus est indigenatum [1]). Pactis igitur conditionibus, Achmet Praefectus cum octo mille praesidiariis; cum tercentis circa curribus, liberum obtinuit discessum; sicque civitas 1688. die 19-a Maii, post superatos 145. annos, e manibus Turcarum exstitit liberata [2]). Quidam eo tempore, aeri incisa urbis imagine, servavit memoriam deditionis, cum inscriptione: „Alba-Regalis, oder Stuhlweissenburg. N. Auszug der Türcken," repraesentando exercitus Turcici ex urbe egressum. Ichnographia haec civitatis, de anno 1688., scenam hanc repraesentans, recte dum hos ordines scriberem, innotuit mihi, gratiose submissa Graecio per Alexandrum Comitem a Pappenheim. Praesidiarii dearmati, securitatis causa, per Danubium usque Illokinum sunt deducti. Paulo post discessum, Achmet et Zaghargy duces, Buda ex Luna-Regeb, de dato 22. Maii, tam ad Principem Badensem, quam ad Comitem Batthány gratificationales pro praestito conductu Literas dederunt [3]).

Et sic finit drama historicum in actionum varietate defluens, in gentis nostrae, specialiter autem civitatis Albensis

---

[1]) 1687. art. 29. §. 6.

[2]) Vide. Operationi di Leopoldo Primo 1688. Descr. Da Paolo Zenarolla Praep. infulato a S. Nicolo d' Alba Regale. Viennae 1689. 8. pag. 92—109. ubi Literae, actaque concernentia reperiuntur.

[3]) Vide Zenarolla. ibidem pag. 107—9.

Digitized by Google

aevum memorabile. Non reiteramus, quae articulo primo pagina quarta protulimus, sed ad ea nunc provocamus. Locus actionum: urbs, moenia, valles et tota peripheria. Tempus: saecula. Actores: reges, principes, agitatores, varii exercitus, duces et legislatores; et quotquot in decursu operis protulimus personas. Nemo e primis actoribus vidit evolutionem eventuum, et grandem regni catastrophen, quibus praeluserunt. Partem quamdam vidit, imo, cum plurimis adhaerentibus, ad futurorum temporum perennem doctrinam, miserando modo expertus est, suae aetatis maximus agitator, Stephanus Verbőczy, actor in hac quoque urbe, qui poenam luit talionis; cuius praecedentem et subsequentem aetatem, procellae prioribus dispares, et aerumnae diviserunt. Intra angustam illam, qua se receperat Budae, domum, bello et hostibus aliquamdiu superstes, aspiciebat tergum malorum, donec annis et moeroribus urgentibus depastus, ei beneficii instar fuit eripi mortalibus, ac in morte reperire quietem ac felicitatem. Hoc ipsi nunc tribuendum est, tribueturque quondam magis, quod etsi splendente eius in altum sole, ramos arescentes, futuri non conscius, adusserit; radicem tamen non tantum non suffoderit, sed foverit et coluerit; unde, licet excitata flamma stipitem etiam ferme combusserit, radix tamen in procellis salva, post eas et stipitem et ramos recreando par fuerit.

XXXXV.

Paulus Széchényi servat te deum.

Inter primam illam diem, qua olim Solimanus gloriosus victor Albam ingressus est, et inter Turcici dominatus ultimam, qua exercitus inglorius ex urbe egressus, Caesareo regius, autem eam ingressus est, generationes in aerumnis suis sine solatio religionis e vita excesserunt. Dignum profecto fuit, ut illa dies, qua civitas gravi iugo, et ancipiti morbo liberata, portumque salutis ac novae vitae ingressa est, religiosa recordatione, et gratiarum actione consecretur.

Digitized by Google

Qui aderant duces, grato animo beneficium victoriae Deo offerebant, laus et gloria potentiae illius et benignitati tribuebatur, a quo omnis victoria venit, qui tandem patriae misertus, horrendam calamitatem averruncavit.

Ingressi enim in urbem, 19-a Maii, incolae, in foro civitatis collecti, ac inter spem et metum constituti, eventum praestolabantur. Cum enim Turcae deditionis factum omnimode occultarent, licet fundata non defuerit conjectura, latuit tamen cives, quae proxime sint eventura. Sed cum quidam ex eis propius ad portas et moenia accederent, turcicis signis sensim disparentibus; salutis, liberationis et victoriae signis vero adpropingvantibus, omnes gaudio, et laetitia de felici successu repleti, corde et animo erecti sunt.

Occupata autem arce, mox aderat Paulus Széchényi Episcopus Vesprimiensis, qui primum post tot annos sacrificium obtulit, et hymno S. Ambrosii pro obtenta victoria Deum collaudavit. Servata fuerunt divina in foro civitatis; nec enim aliqua Ecclesiarum, quae erepta fuit e communi strage, in statu exstitit, fideles suscipiendi, ut in eadem condigne illa servari potuissent [1]). Mox accurrerunt e vicinia populi, et qui paulo ante ob famem in arce dominantem, aliorsum se receperunt, ad sua reversi sunt. Nec quidquam per urbem audiebatur, quam vox plaudentium et exultantium, et tormentorum laetitiae fragor; campanis enim, gaudii interpretibus destituebantur. Quamvis autem memoriam praeteritorum bonorum, ac dissipatam avorum gloriam praesens victoria non resarciverit; gaudium tamen de recuperata, post tot annorum iugum civitate, dolorem antecedentem, superatasque aerumnas mitigavit, et civium animos laetificavit.

---

[1]) „Partirono, inquit Zenarolla, li 20. quei Barbari verso Gian Curtaran, et il Conte Batthyani ordino il devuto rendimento di gratie al Sourano Dispensatore delle Vittorie; per il che si cantó la Messa, e Te Deum da Monsig. Vescovo di Vesprimio, e di quella Piazza, Paolo Schezzeni, sotto lo sbarro di tutto il Cannone.“ Zenarolla ibid. p. 99.

Digitized by Google

Memoria recuperatae civitatis, in Cathedrali Ecclesia, usque hodiernam diem, ea recolitur devotione, quod Cranium S. Stephani primi regis, die 19-a Maii, a mane usque vesperam exponitur, et fideli populo in signum venerationis, qua veri hungari sensus erga tanti regis reliquias fertur, ad osculandum, sub crystallo exhibetur.

XXXXVI.

Spolia belli.

Quidquid Turcae armorum, aut rei militaris in arce possederunt, ea secundum Capitulationis puncta relinquere debuerunt. Continuator Historiae Istvánfyi, brevibus verbis eadem taliter comprehendit: „reperta 79. tormenta bellica, et quidem 24. christianorum Principum Ferdinandi I. Maximiliani II. Rudolphi II. et Leopoldi I. insignibus, et nominibus insignita: tantus etiam fuit apparatus bellicus, ut exercitui modico instruendo suffecerit [1]).“

Mentionatus Zenarolla, repertarum omnium rerum dat Inventarium. Sumpto enim, inquit, post servata divina, prandio, Stephanus Comes Batthány Generalis, arcis depositaria inspexit, et catalogum rerum bellicarum confici curavit. Cum haec spolia belli, narratorum eventuum partem integrantem constituant, neque ab historicis uberior facta sit spoliorum mentio, opus autem, in quo inventarium communicatur, nunc inter rariores merito adnumerari debeat, quaedam ex eo hic connotanda esse existimavi. Inventa igitur sunt post discessum Turcarum in arce Albensi: Tormentum majus Rudolphi II. de anno 1598. unum. Tormenta majora germanica tria.

Item: Ferdinandi I. de anno 1531. 2. Maximiliani II. de an. 1571. 1. Minora germanica 9., Ferdinandi I. de an. 1531. 2., Leopoldi I. de anno 1663. 1., Turcica de an. 1531.

---

[1]) Istvánfy Cont. Libr. XLVII. pag. 612. Edit. Colon. 1724. fol.

Digitized by Google

1584. 4.; item sine anni signatura partim turcica partim germanica tormenta 53., Maioris crateris tormentum Maximiliani I. de anno 1513. quinque frusta; eiusdem generis germanica 3.; tormenta incisa: Ferdinandi I. de an. 1533., Maximiliani de an. 1569., Rudolphi de an. 1596., Friderici ducis Saxoniae de an. 1553. — *Tormentum cum scuto civitatis Albensis* unum; item diversa e ferro et cupro 34. frusta. Sclopeta millena. Invenerunt item globos, glandines, bombas 532. centenariorum; proiectiles granatas 7937. centenariorum; instrumenta ad muros frangendos, et diruendos, seu machinas bellicas; incudes, currus; pulveres pyrios, ferrum, plumbum, sulphur, oleum, cannabim, tegumenta diversa ad belli usum, omnia in magna copia, quae victoribus, qua spolia cesserunt [1]). Annonaria plene vacua reperta sunt.

XXXXVII.

Numi memoriales recuperatae civitatis.

In memoriam recuperatae civitatis duos numos novimus cusos fuisse, quorum hic descriptionem damus, in fine vero operis ectypa etiam eorum adiiciemus.

Numus 1-us.

Ant. EX VOTO HVNGARIAM SVBIGIS LEOPOLDE LEVASQVE (Chronosticon. 1688.)

Imperator Leopoldus, cum filio Rege Josepho, in curru triumphali a duabus aquilis tracto sedentes, advolante victoria, cum circulo serpentino, aeternitatis symbolo, cumque laurea, quam capiti imponit. Caput victoriae cingitur septem stellis. Infra currum repraesentantur hostes prostrati.

Avers. EXITIVM TVRCIS ANNOTAT ALBA REDVX. (Chronosticon 1688.)

---

[1]) Zenarolla. ibid. pag. 99—105.

Digitized by Google

Prospectus civitatis Albae-Regalis antiquioris, qua incisores passim utebantur, quam sol exoriens illuminat, luna decrescente, et in occasum vergente. Infra: ALBA REGALIS RECVPERATA. $\frac{9}{19}$ MAI. 1688.

Vide Catal. Num. Musaei Nat. Széchenyi. Tab. 38. n. 46. Veszerle memor. Tab. I. n. 3.

Numus 2-us.

Ant. STVHLWEISSENBVRG. EROBERT DEN $\frac{9}{19}$ MAI 1688. Effigies urbis Albae-Regalis. In imo numi incisoris nomen L. G. L.

Avers. LEOP. MAG. Imperator coronatus throno insidet cum sceptro, inter duo scuta, hinc Austriacum, inde Hungaricum. Perigraphe: DEIN STUHL SOLL BESTEHEN EWIG. 2. S. 7. Desumtum e S. Scriptura: sedebit Dominus rex in aeternum. In gradu infimo Throni, nomen incisoris G. H.

Hanc faciem numismatis fecit Georgius Hautsch, quod denotat G. H., alteram faciem Lazarus Gottlieb Laufer, quod superius indigitatae literae denotant. Ambo fuerunt Norimbergenses numismatum incisores. Vide Sammlung berühmter Medailleurs Nro 43. et 240. Schönvisner. Tab. XI. Nro 290. Veszerle. Tab. XIII. n. 3.

XXXXVIII.

STATUS CIVITATIS ET INCOLARUM.

Quanta debuerit fuisse post recuperationem vastitas et desolatio in civitate; quam tristem et squalore plenum oportuit induisse prospectum, vel inde concludere licet, quod urbs toties oppugnata, expugnata, pulvere pyrio succussa et igne consumpta fuerit, ut adeo minime mirandum sit, si dicamus eandem pene dirutam esse. In ruderibus iacuerunt, vel evanuerunt in ea prioris, et splendidae aetatis omnia vestigia.

Digitized by Google

In civitate vix ducentae domus inventae sunt, eae quoque passim miserae, ex ligno et asseribus potissimum conflatae. Zenarolla, praesens deditioni non aliam exhibet faciem [1]). Civibus, in tantis rerum perplexitatibus et facultas, et animus defuit aedificandi. Turcae autem praeter moenia et portas, tuendae arcis causa, ad quae curam et operam solum impendebant; reliqua orientali indolentia negligebant; partim, quia ipsis diurnum stipendium fuerit vita, nihilque suppetebat, aedibus sarciendis aut tegendis. Num igitur tectum perpluerit, aut parietes vitium fecerint, non magnopere curarunt, dummodo equum in sicco loco collocare, et sibi lectum sternere potuerint. Caetera non curarunt. Partim, ut Busbequius scribit, quia ab aedificationis magnificentia abhorrebant; quod superbi elatique, neque se suo modulo metientis animi esse iudicaverint studere magnificis aedibus, ut si quis sibi immortalitatem et perpetuam mansionem in hac vita polliceatur [2]). Dum olim Mauri in Hispania, sicut Turcae in Pannonia dominabantur, illi dominatus sui vestigia in magnificis aedificiis Cordubae et Granadae, hodie quoque existentibus, et cultui divino deservientibus, reliquerunt. Apud nos in civitate, nullae aedificiorum reliquiae, nulla memoria. Plateae, et putei unius nomen a Janicsaris compellatum, solummodo superest; item e lapidibus sepulchralibus, quantum mihi notum, unicus remansit, in cinctura murorum areae Seminarii, versus portam minorem ad angulum, visibilis.

In territorio Albensis civitatis, ac Comitatus, praesertim versus Sárkeresztur, Szent-Ágotha, et ulterius versus Quinque-Ecclesias, in certa distantia ab invicem colles in planitie quidam supermanserunt, unde igne aut vexillis ulterius signa dabantur, qui, e vestigio historicorum, de Turcarum derivantur

---

[1]) „La Citta, inquit, continente 200. Case incirca, tutte fabricate di legno all' antica, e la maggior parte rouvinate, con un bel Borgo contiguo.“ Zenarolla. Operationi. etc. p. 105.

[2]) Busbequius. Legat. Turcic. p. 16.

Digitized by Google

temporibus [1]). Item in planitie oppidi Érd turris quaedam arcta et angusta, vulgo Minaret.

Sicut conspectus civitatis ratione aedificiorum: ita quoad statum incolarum, religioso moralem magnam subiit mutationem. Centum quinquaginta fere annorum cum Turcis convictus et cohabitatio, multum de christiana et nobili maiorum virtute et moribus defalcavit. Supermanserunt: quaedam feritas et barbaries, summaque religionis ignorantia, et eius funestae sequelae, indifferentismus. Ab illo enim tempore, quo Turcae in civitate dominatum tenuerunt, religiosam institutionem iuventuti aut adultioribus nemo impertiebatur. Unde in eodem vexillo, instrumento seductionis ad confundendam in re religionis mentem, et Christi et Mahometis nomen insutum; promiscue utrumque inclamatum ac invocatum. Vexillum huiusmodi, recuperata civitate, Viennam est delatum.

Mahometani duxerunt uxores christianas, christiani mahometanas acceperunt. Turcae non tantum vi, prout e superius allatis documentis historicis patet, multos ad amplectendam religionem suam coegerunt: sed nec e christianis quidam in regno defuerunt, quos fortuna, respectus temporales, liberior vitae sensualis ratio, potestatisque Turcarum hac aetate praeeminentia obcoecavit et seduxit. Fortuna Turcarum fuit multis norma vivendi, cui ad turbidam conscientiam pacandam, mollis et fallax interpres se associavit, quae plane ipsum flagellum poenamque christianorum, qua specialem Turcarum Dei protectionem repraesentavit. In ferrea porro hac aetate, in aliis regni partibus grassatores, fures, sicarii, perduelles

---

[1]) Huiusmodi collium facit mentionem Busbequius, in epistolis, inter caetera de collibus loquens, quos Turcae facere consveverunt: „Fuimus inquit Philippopoli... est ea tota planities tumulis terrestribus veluti consita: quos Turcae de industria excitatos fabulantur, ut essent monumenta pugnarum, quas olim crebras iis in Campis fuisse pugnatas credi volunt, hominumque, quos belli furor hausit sepulchra.“ Vide Busbequii D. Legationis Turcic. Epistolae IV. Hanov. 1629. 8. pag. 31.

Digitized by Google

adulteri, coniuges discordes, profugi, fidefragi, qui, si Turcicam amplectebantur religionem, in securioribus eorum locis, qualis una fuit haec, moenibus validis cincta civitas, quaesiverunt asylum et protectionem, quam etiam invenerunt, sicque futuram innocentemque progeniem secum eo devolverunt.

Recuperata civitate, secundum Capitulationis puncta, octodecim annorum liberi ex patre Ottomanno, et matre christiana, permittebantur sequi patrem, remanente matre: infra illam vero aetatem, liberi omnes, et ii, qui christianam voluerunt sequi religionem, in urbe detinebantur. Plures e Turcis Albensibus baptismum suscipientes, Jaurinum se receperunt, alii vero ex iisdem Budae in aquatica civitate consederunt, quod Ludovicus Némethy nuper, servata Pestini in societate hungarica sectionis historicae, dissertatione, e protocollo parochiali Budensi comprobavit, plures adducendo huiusmodi Turcarum literas baptismales [1]).

De quibusdam autem mulieribus, continuator Istvánfyi adnotavit, quod flammis maluerint comburi, quam suos maritos Turcicos deserere [2]). In eo sensu scribit etiam mentionatus Zenarolla [3]).

XXXXIX.

Quae ecclesiae sub Turcis desolatae, quae superstites.

In funesto illo statu, in quo per omne dominatus Turcici tempus, civitas et incolae eius constituebantur; sub quo

---

[1]) Kelet Népe 8-a Dec. 1876.

[2]) Istvánfy. L. XLVII. p. 612.

[3]) „E quello, inquit, fu piu rimarcabile, 300. Donne christiane, non só, come allacciate dall' affetto di quei Barbari, posposti li sentimenti della vera Catholica Religione alli Dogmi perversi della Maometana perfidia, si disposero, á sequirli nella Turchia.“ Zenarolla. Operationi“ etc. pag. 98.

Digitized by Google

nullus animarum curator, nullus cultus divinus, nulla institutio religiosa, nulla sacramentorum dispensatio, cui fuisset cura de Ecclesiis. Hostem nulla tenebat sollicitudo: sunt, vel non sunt. Una non defuit cura: destruendi, diruendi, aut si quae supermanserunt, in suos profanos usus, in armamentaria, depositoria, aut stabula convertendi. Incolae nec suas domos conservandi in statu fuerunt, destituti omnibus facultatibus. Et si eae adfuissent, non defuit e parte hostium impedimentum, quo conatus huiusmodi praescindebantur.

Occupata enim 1602. altera vice per Turcas civitate, suppositoque maioribus aedificiis, ipsique Basilicae pulvere pyrio, tota civitas succussa, diruta, aut ruinata, ignique consumpta fuit. Quod infortunium saepius reiteratum fuisse, superioribus articulis meminimus (pag. 124. 149.). Plene disparuerunt itaque templa, monasteria, et capellae, de quibus a pag. 39—63. egimus. Uti: Basilica, (cuius rudera, hinc inde e terra prominentia aliquo tempore supermanserunt). Ecclesia S. Petri; S. Nicolai; S. Michaëlis; Conventus Cruciferorum; Praedicatorum; Franciscanorum; Augustinianorum, Paulinorum, Asceterium monialium, cum adiacentibus Ecclesiis: disparuerunt Capellae: B. Mariae Virginis; S. Stephani; S. Emerici; S. Martini; S. Barbarae. — Tantam stragem supervixerunt: Ecclesia S. Jacobi (pag. 51.) Capella Mathiae Corvini (pag. 42.) et Capella S. Annae (pag. 67.) E tribus his, in praesentiarum unica haec S. Annae superstes. Inter omnes civitatis aedes antiquissima, et unica, saeculis omnes alias aetate praecedens. Priores duae, in ruinoso statu, pro armamentariis et depositoriis serviverunt temporibus Turcarum. Recepta civitate conversae sunt in cultum divinum. Ecclesia S. Jacobi aliquantum reparata, brevi tempore inservivit cultui divino parochiali. Cum autem periculum ruinae minaretur, clausa, in locum eius, successivis temporibus, moderna Ecclesia Cathedralis ac una parochialis exstructa est Ecclesia. Capella Mathiae Corvini, aeque aliquo tempore inservivit cultui divino fidelibus labii germanici. Postquam autem ad iteratas repraesentationes nullus

Digitized by Google

succursus, nullique sumptus sive ad reparationem, sive ad conservationem suppetiissent, ad finem saeculi prioris, iam-iam ruinae proxima, aeque exstincta est, quibusdam partibus ad structuram Ecclesiae nunc Cathedralis, eotum aedificatae, conversis. Cancelli, sanctuarium et navim Ecclesiae dividentis, e rubro marmore affabre facti, hinc est origo deducenda.

Cum de repraesentationibus, quoad conservandam hanc Capellam, mentio facta fuerit, unam ex iis, qua singulare, et momentosum, adiicimus documentum. Secundus, post recuperatam a Turcis Albam Praepositus, Joannes Felix de Barnabeis, iuri suo insistendo, omnem movit lapidem, ut modum inveniat, non tantum hanc Mathiae Corvini Capellam restaurandi, sed plane ipsam quoque Ecclesiam Basilicam noviter exstruendi, si decimae, de iure et collatione regia ipsum concernentes, restituendae fuerint. Documentum hoc, duodecimo anno post eliberatam e iugo Turcico civitatem, Neo-aquisticae commissioni Hungaricae exhibitum, est sequens.

, Praesentatum 8-a Januarii 1700. Ad Excelsam in neo-acquisitis Hungariae Deputatam Commissionem obsequiosa supplicatio Joannis Felicis de Barnabeis, Episcopi Prisserensis, et Praepositi Albae-Regalis.

Excelsa Commissio, Colendissimi Domini. Sua Caesarea Majestas per Excelsam suam Cameram mihi assignavit omnes Decimas ad meam Praeposituram Albaeregalis spectantes, ut videtur sub *A.* sed praefata Camera solummodo aliquos decimandos Pagos mihi consignavit, et reliqui pro servitio, et necessitate belli retenti fuerunt. Finito bello supplicavi pro reliquis Decimis Civitatis Albensis, Tolnae, et totius Comitatus Albaeregalis, et Decretum, ut *B.* [1]) emanavit solummodo pro Decimis civitatis Albae, quae nihilominus deinde etiam non fuerunt datae. Itaque ad hanc Excelsam Commissionem recurro obsequiose supplicando, pro Decreto promotoriali ad Excelsam Cameram Aulicam, quatenus sine ulteriori prolongatione, vigore suae Caesareae Majestatis mandati, mihi consignentur omnes Decimae in natura non solum Albaeregalis, et Tolnae, ubi Parochos alere volo, et Regularibus subministrare deputatum, sed totius Co-

[1]) Repraesentationi adnexa documenta denotant. A. B.

Digitized by Google

mitatus Albaeregalis ad me et meam Praeposituram spectantes, et me obligo quolibet anno Excelsae Camerae dare pro reaedificatione Arsenalis, et aliquibus Capellis extra meam destructam Ecclesiam existentes (existentibus) quibus modo utuntur loco Arsenalis, ipsamque *Basilicam*, a S. Stephano exstructam, *cuius tantummodo fundamenta apparent, reaedificare*, ubi Reges coronabantur, et sepeliebantur, et forsan adhuc etiam eorum reliquiae ubi (ibi) sunt, quas Deo dante in solatium afflicti Regni invenire confido.

Et cum praefatae Decimae absque hoc ad me, et Praeposituram spectant, et Sua Caesarea Majestas se voto obstrinxit omnes Ecclesias a Turcis destructas reaedificare, *Basilica* autem B. V. M. Albaeregalis *primario reaedificanda sit*, Ego indubiam delationem petiti mei spero. Ad quam me obsequiose commendo. Excelsae Commissionis obsequiosus Joa. Felix de Barnabeis, Episcopus Prisserensis et Praepositus Albaregalis.

Huic documento subscriptum fuit: „Postquam Reverendissimus exponens intromentionata sua asserta legitime comprobaverit, deque de amplo Decimandi Jure documenta sufficientia produxerit, a tunc ulterior subsequetur Resolutio. Ex Deputata Commissione Caesareao Regia Hungarica Aulica. Viennae 22. Januarii 1700. Franciscus Josephus a Khrapff [1]). Effectu tamen caruit.

L.

Cura ecclesiae parochialis.

Etsi in rerum adiunctis, ad quae nunc per filum deducimur, narrationis, nequeamus vetus illud historicorum et politicorum inserere dictum, quod magnifica immortalis Dei templa civitates reddant clariores ac illustriores: id tamen merito extollendum est, quod urbis incolae sensu religionis movebantur, et patrios Deos, quos a maioribus acceperunt, colendos sibi diligenter et retinendos arbitrabantur; nec patrum religionem inter graves tentationes et calamitates repudiarint, exceptis qui-

1) Fundament. Jurium pro Decimis Custod. Alba-Regal. Viennae 1700. fol. pag. 11.

Digitized by Google

busdam, quos infelix aura temporis rotavit, deiecit, et hostium cumulo involvit.

Primus, qui curam parochiae administravit, fuit Martinus Lajos, constitutus per Andream Matusek Episcopum Scopiensem et Canonicum Jaurinensem, qua tamen Custodem Ecclesiae Albensis. Quousque functus fuerit primus hic animarum curator munere Administratoris, ob defectum documentorum non liquet. Patres quoque Jesuitas, eo ipso tempore, quo caesareo-regius exercitus, post Turcarum discessum arcem occupavit, adfuisse, et in praesidio, una castrensium sacerdotum munere defunctos fuisse, constat testimonio documentorum. Divina, initio in Ecclesia memorata S. Jacobi fuerunt servata, quae multum desolata, servivit instar Ecclesiae Parochialis. Capella enim, dicta Mathiae Corvini, duodecimo etiam post recuperatam civitatem, anno, prout ex allato superius Barnabeis documento patet, Arsenal, sive depositorium fuit armorum. Inter primos Patres Jesuitas, qui hic partim castrensium sacerdotum, partim parochiae administratorum officia obierunt, nominantur Zacharias Reichinger, tum Leopoldus Müller, et Georgius Landonics, qui tamen, secundum societatis regulam, loco non affixi, iuxta superiorum dispositionem mutarunt de tempore ad tempus stationem. Patres hi, quales vires tardius evolverint, quae merita, exstructis amplis aedificiis, de civitate, et institutione iuventutis scholasticae, comparaverint; quae item fata subiverint, tardius in serie narrationis uberior recurret agendi occasio et campus. Nunc proposito inhaerentes, abruptum reassumimus filum, et nectimus seriem successivam Praepositorum et Custodum Albensium, usque aetatem, ubi quoad hanc materiam attingemus finem principii nostri, ex quo in opere hoc scribendo egressi sumus, ut ingrediamur ipsum terrenum, seu Historiam erecti Episcopatus Alba-Regalensis. Sed una interim reflectimus, plura adhuc superesse obiecta; quorum mentio facienda erit: tempus enim ingruit, post superatam stragem Restaurationis.

Digitized by Google

LI.

PRAEPOSITI USQUE ANNUM 1777.

Tempore, quo Alba e manibus Turcarum exstitit liberata, post mortem Petri Kuzmits, pag. 139., Praepositi dignitatem et bona tenuerunt:

Joannes Franciscus Müller, SS. Theologiae Doctor, Proto-Notarius Apostolicus, Capellanus Caesareo-Aulicus; in Praepositum Albensem die 8-a Aug. 1687. nominatus.

Cum idem ad busta Praepositurae suae consideranda Albam adpulisset, investigatis omnibus, eum in antiqua iura et tenutorum Albensium possessionem, commissarii Caesareo-regii, qua Praepositum, introduxerunt. Juxta acta Dioecesana anno 1692. factus est idem Episcopus Tergestinus. Requiescit Posonii in Capella Ecclesiae ad S. Martinum.

Joannes Felix de Barnabeis, Episcopus Prisserensis, et Praepositus Albensis. Idem, a quo documentum, circa jura sua tuenda superius pag. 161. attulimus; qui si ea consequutus fuisset, Capellam Mathiae Corvini spopondit plene se restauraturum. Obiit 1703.

Vilhelmus Franciscus Joannes Bertramus, e Baronibus de Nesselrode, S. R. Imperii Comes, Praepositus Albensis, tenuit Praeposituram ab anno 1703—1729. In actis Dioecesanis, secundum excerpta e manuscriptis Hevenessyanis, haec de eo continentur: Anno 1703. die 4-a Febr. Hon. et Magnifico Vilhelmo Francisco Joanni Bertramo de Baronibus Nesselrode, Consiliario Aulico Imperiali, Ecclesiarum Monasteriensis et Leodinensis respective Praeposito et Canonico, olim S. R. Rotae Auditori, collata est Praepositura Alba-Regalis, vacans per mortem Joannis Felicis de Barnabeis. Verum quoniam Nesselrodius cunctis aliis nunc enumeratis dignitatibus et beneficiis cessisset, imo et oblatum sibi a rege Galliarum Episcopatum quoque Catalaunensem, in gratiam Caesaris et regis Leopoldi remisisset; sed etiam complures pro eo legationes felici cum exitu obivisset, dignum omnino iudicabat idem Imperator et

Digitized by Google

rex, amplioribus eum beneficiis cumulare, ea propter vix tribus mensibus fuerat Praepositus Albensis, eodem enim adhuc anno, circa 19-am Apr., eum ad Episcopatum Quinque-Ecclesiensem, per mortem Mathiae Radonay vacantem, promovit, et una Supremi Comitis Tolnensis et Baranyensis dignitate condecoravit [1]).“

Quia vero adhuc in Sub-Diaconatus tantum ordine constitueretur, anno 1711. a Georgio Patachich, Episcopo Bosnensi Diaconatum et Presbyteratum; ab Emerico Csáky Archi-Episcopo Colocensi Episcopalem consecrationem hic Albae-Regiae die 24. Sept. suscepit, assistentibus Joanne Comite Volkra, Episcopo Vesprimiensi, et Georgio Patachich Bosnensi Episcopo [2]).

Quantis conatibus nitebatur Praepositurae, et bona et iura revindicare, continui illius, hoc in negotio passus, demonstrant, et scripta exhibent, quibus eadem ubique sollicitavit. Horum vestigia, et quoad ipsam supersunt civitatem Albensem. Tandem in favorem nepotis sui, anno 1729., resignavit Praeposituram. Hoc eodem anno in Comitiis regni, membra Familiae Comitum a Nesselrode, obtinuerunt indigenatum regni [3]).

Bertramus Franciscus Comes a Nesselrode, Praepositus Albensis ab 1729—1777. Fuit prioris Praepositi et Episcopi Quinque-Ecclesiensis ex fratre nepos. Cum una Canonicus fuerit Ecclesiae Leodinensis, passim ibi residebat. Juvit Carmelitas huiates. Sub huius Praepositi aetate, ad iteratas Statuum et Ordinum regni preces, lata est anno 1765. in regni Comitiis lex, de restaurando Capitulo antiquo Alba-Regalensi, quae tamen aliquot annis differebatur; donec per Mariam Theresiam Reginam quaestio haec saepius renovata, per erectam anno 1777. sedem Episcopalem soluta fuit. Unde praefatus Comes a Nesselrode, Praeposituram resignando, clausit seriem Praepositorum antiquorum, hac in dignitate ab anno 1543., seu ab occupata per Turcas civitate Albensi, constitutorum.

---

[1]) Acta Dioec. Item Szvorényi Amoenit. Fasc. 5. p. 81.

[2]) Brusztle. Recens. Cleri. Dioec. Q.-Eccl. T. I. p. 471. Q.-Eccles. 1874. 8.

[3]) 1729. art. 46.

Digitized by Google

LII.

Vestigia bonorum praeposituraе et capituli.

Quae bona et possessiones spectaverint antiquissimis temporibus ad Capitulum Albense, exhibet amplissimum Diploma Andreae II. de anno 1229. emanatum, ubi specifice Praepositum et Capitulum concernentia recensentur [1]). Haec referuntur ad tempora, antequam regnum per Turcas fuisset dissipatum. Occupata autem per Turcas Alba, dispersisque Canonicis, et sensim emortuis, (remanente Praepositi et Custodis dignitate,) plura Capituli bona, partim potentiores quidam in turbulentis illis temporibus vi occuparunt, partim mediante donatione *ad tempus*, viris saecularibus, de Patria secus bene meritis, collata fuerunt, prout id constat, de Francisco Tahy, et Thoma Magócsy, aliisque.

Caeterum extractus e Libri Regii Regestro, anno 1570. 1578. conscripti, plurima et Praepositi et Capituli recensentur bona, adnexis mutationibus, quibus ob temporum vicissitudines subiecta fuerunt. Sicut dedimus superius pag. 141—4. vestigia bonorum Custodiatus: ita recensebimus Praepositi et Capituli bona iuxta extractum Regii libri, mentionati.

In possessione *Wynyola* olim ad Capitulum Alben. pertinen. nunc vero ad arcem occupata; habentur integrae sessiones: Nro 11. Desertae N. 4. — Ad Festum S. Georgii nomine census solvunt fl. 2. den. 75. — Ad festum S. Martini similiter fl. 2. den. 75. Ad festum Paschatis dant ova N. 66. — Panis Tortas N. 22. Ad festum Natalis Domini dant Capones vel Gallinas N. 11. Panis Tortas N. 22. — Officiali dant Hordei vel Avené Palothien. Cub. N. 11. — De Tritico, siligine, Hordeo, et Avena solvunt nonam. De vineis tenentur quoque dare Nonam, et proveniunt circiter vasa vinorum 2. Ibidem habetur molendinum unius Roté, cuius proventus dimidietas percipitur ad arcem.

In possessione *Chór*, cuius dimidietas ab antiquo ad arcem Palotha, dimidietas vero ad Capitulum Alben. pertinebat. Sunt in-

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. III. vol. II. pag. 172—189.

Digitized by Google

tegrae, mediae et tertiariae sessiones N. 19. faciunt integras sessiones $8^1/_2$. Inquilinus 1. cui nihil solvunt. Officiali dant hordei v. avené Alben. mensuras N. $3^3/_4$. De vineis dant decimam, et singuli tertiam partem mensurae Alben. hordei et avené. Habentur ibidem molendinae quatuor, de quibus dimidietas proventuum datur ad arcem. De tritico, avena, hordeo et siligine dant Decimam.

In *Feveny* olim ad Capitulum Alben. pertinens ab antiquo ad arcem Palotha occupata. Sunt integrae sessiones N. 7. Et ad festum S. Georgii ratione census dant fl. 1. den. 75. Ad festum S. Martini similiter fl. 1. den. 75. — Ad festum Paschatis ova N. 21. Panis Tortas N. 11. Ad festum Natalis Domini Capones vel gallinas N. 7. De tritico, siligine, hordeo et avena dant nonam, de porcis vero decimam. Habetur in hac Possessione Thelonium, cuius dimidietas proventuum ad arcem percipitur. Item habetur ibid. Molendinum per Capitaneum noviter erectum, quod dicitur Capitaneo, p. S. C. Mattem esse collatum durante beneplacito regio. Anno vero 1578. connumeratae sunt Possessiones populosae 12. desertae 15. ac unus Inquilinus piscator. — Vaccam unam mactabilem valentem fl. 2. den. 50. dant.

In *Nana* olim ad Capitulum Alben. pertinen. sunt integrae sessiones N. 8. Et solvunt ad festum S. Georgii ratione census fl. 2. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 2. Ad festum Paschatis ova 48. Ad festum Natalis Domini Capones vel Gallinas N. 8. — De tritico, siligine, hordeo vel avena, item porcis et apibus dant decimam. Anno vero 1578. populosae sessiones 9. desolatae 13. numeratae sunt, ac duo inquilini. Molendinum quoque aedificatum repertum unius Coloni, ex quo nil ad arcem solvebat.

In *Beged* olim *ad Capitulum Alben.* pertinen. sunt integrae sessiones N. 5. Et solvunt ad festum S. Georgii nomine census fl. 2. den. 60. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 2. den. 60. De tritico, siligine, hordeo et avena dant nonam. De porcis dant decimam. Ibid. habetur molendinum, cuius proventuum dimidietas percipitur ad arcem Palotha. Inquilini sunt N. 3. nihil solvunt. Anno vero 1578. sessiones populosae 9. et desertae 4. connumeratae sunt. Ad festum Natalis Capones N. 6. unam vaccam mactabilem valentem fl. 3.

In possessione *Lángh* ad *Capitulum Alben.* olim pertinen. habentur integrae sessiones N. 11. Et ad festum S. Georgii nomine census solvunt fl. 5. den. 50. Ad festum S. Martini similiter dant fl. 5. den. 50. Ad festum Natalis Domini a singulis sessionibus Ca-

Digitized by Google

ponem unum. Unam vaccam mactabilem valentem fl. 3. — De tritico, siligine, hordeo et avena dant nonam; de porcis vero decimam. de agnellis nonam; pelles vulpinas dant etiam, et grues aliquot, similiter officiali dant hordei vel avenae Alben. mensuras 11.

In *Zentmihály* olim *ad Praeposituram Albensem* pertinente sunt integrae sessiones N. 7. Et solvunt ad festum S. Georgii nomine census fl. 1. den. 40. Ad festum S. Martini similiter fl. 1. den. 40. Officiali dant hordei vel avenae Palothien. Cub. 7. Habent Promonthorium vinearum, de quibus dant nonam. Et ut informat D. Zongor proveniunt ex vineis Zentmihály et Saagh vasa vinorum circiter 12. Anno vero 1578. numeratae sessiones 11½ populosae; desertae vero 14. Inquilini 3. Ad festum Natalis a singulis sessionibus Caponem 1. Ad festum Paschatis de singulis sessionibus ova 4. Nonam de omnibus seminaturis; decimam de porcis.

In Saagh olim ad Praeposituram Alben. pertinen. sunt integrae sessiones N. 10. Qui ad festum S. Georgii nomine census solvunt fl. 2. Ad festum S. Martini similiter fl. 2. Habent Promonthorium Vinearum de quibus nonam. De tritico, siligine, et avena nonam; de porcis vero decimam. Officiali hordei vel avenae Alben. mensuras N. 10. Inquilini 2. Anno vero 1578. sessiones populosae numeratae 7½; desertae vero 8. A singulis sessionibus pro festo S. Georgii et Martini dant den. 20. Capones 2. et ova 4.

In Kalaz olim ad Capitulum Albense pertinentes sunt sessiones integrae N. 14. Et solvunt ad festum S. Georgii nomine census fl. 3. den. 5. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 3. den. 50. De tritico, siligine, hordeo et avena dant nonam; de ovibus ac porcis decimam. Officiali dant hordei vel avenae Palothaen. Cub. 14. Anno vero 1578. sessiones populosae numeratae 19. desertae 8. Muneralia pro beneplacito. Apum decimam. Bovem mactabilem, unam gruem, omnia servitia praestant.

Ad arcem Wesprimiensem bona Capituli Albensis occupata.

In oppido *Lejlee* ad Capitulum et Praeposituram olim Albensem pertinen. habentur integrae sessiones: 56½. Et solvunt nomine census ad festum S. Georgii fl. 14. den. 18½. Ad festum S. Michaelis similiter dant fl. 14. den. 18½. Ad festum Paschatis ova N. 227. et den. 28½. Ad festum Natalis Domini Capones N. 57. Larda 2. mactabilem bovem 1. De vineis nonam. Extranei praeterea de singulis vineis dant Caponem 1. et unam mensuram Albensem avenae. De frugibus dant decimam. Servitia praestant.

Digitized by Google

In Gam ab antiquo ad Capitulum Albense pertin. in comitatu Simighien. habita habentur sessiones integrae N. 6. Et ad festum S. Georgii nomine census dant fl. 1. den. 50. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 1. den. 50. Muneralia dant, quae possunt. Inquilinus unus. De vino dant decimam. Itidem de frugibus decimam cum extraneis.

Possessio Fokszabad ad Praeposituram Albensem pertinen. in eodem Comitatu habita; sunt sessiones integrae N. 22½. Inquilini, qui nihil dant, 7. De vineis dant nonam. De frugibus itidem; servitia, quae possunt, praestant. Habetur molendinum unum, cuius proventus medietas ad arcem percipitur. Et ad festum S. Georgii nomine census dant fl. 5. den. 62½. Muneralia dant, quae possunt. Bovem mactabilem unum, porcum unum.

Possessio Kleth, Capituli Albensis in Cottu eodem sunt integrae sessiones 23. Inquilini, qui nihil dant. Ad festum S. Georgii nomine census dant fl. 5. den. 75. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 5. den. 75. mactabilem bovem, saginatum porcum. De vineis et frugibus nonam administrant. Servitia omnia, quae possunt, praestant.

Possessio Joth Capituli Alben. in eodem Comitatu existens; habet integras sessiones 3. desertas vero N. 6. A singulis integris sessionibus ad festum S. Georgii dant, den. 50. Itidem ad festum S. Michaelis. A dimidiis den. 25. Dant praeterea quolibet anno saginatum porcum. Mactabilem bovem unum. De vineis et frugibus dant decimam. Servitia obeunt, quae possunt.

Possessio Saaghwar Capituli Alben. in eodem Cottu habet integras sessiones N. 27. Et ad festum S. Georgii nomine census dant fl. 13. den. 5. Ad festum S. Michaelis itidem. Mactabilem bovem 1. saginatum porcum 1. De vineis et frugibus dant decimam; servitia praestant.

Possessio Kys Beryn Capituli Alben. in eodem Cottu habet integras sessiones N. 6. Et ad festum S. Georgii nomine census dant fl. 1. den. 50. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 1. den. 50. Ad festum Paschatis ova N. 24. Ad festum Natalis Domini Gallinas 6. Panis Tortas 12. Saginatum porcum 1. De vineis et frugibus decimam. Servitium praestant.

Possessio Chege Capituli Alben. in eodem Comitatu, habet integras sessiones N. 7. Inquilinos, qui nihil dant, 2. Ad festum S. Georgii nomine census communiter dant fl. 2. den. 50. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 2. den. 50. Ad festum Paschatis dant agnel-

Digitized by Google

lum 1. Mactabilem bovem 1. Saginatum porcum 1. De vineis et frugibus dant decimam. Servitia praestant.

Possessio Kys Endred Capituli Alben. in Cottu eodem, habet integras sessiones N. 2. Inquilinos 3. Et ad festum S. Georgii nomine census dant communiter fl. 3. Ad festum S. Michaelis similiter fl. 3. Saginatum porcum 1. Mactabilem bovem 1. De vineis communiter dant vini urnas 20. Servitia praestant omnia, prout possunt.

Possessio Kowachy Praepositi Alben. ad arcem Palotha occupata, habet sessiones populares (ita) 3. desertas 5. Nonam dant de omnibus frugibus, unum porcum saginatum.

Possessio Thapi Capituli Alben. solvunt in paratis annuatim ad Palotham fl. 10.

Possessio Waytha, sita iuxta Simontornya arcem Capituli Alben.

Possessio Fad., sita apud Tolna Capituli Albensis.

Zenthgeorgh. Praedium Capituli Albensis.

Rostas, portio possessionaria spectans ad Custodem Alben.

Tyhan, Bona Capituli Albensis et Praepositi occupant.

Chyepen, portio possessionis Capituli Albensis.

Custo. possessio *Erőzeröd*, possessio *Boyna*, *Praepositi.* Possessio *Zaward*; possessio *Kissendre*, haec penes Tyham monasterium.

In Comitatu Zaladiensi dicatae possessiones sunt 1533. anno.

Cust. Possessio *Kewkwthy* Capituli Albensis.

Possessio *Zelesers* Praepositi.

Possessio *Kaptolomszilva* Praepositi.

Possessio *Hoszupat* Praepositi.

In Comitatu Wesprimiensi, dicatae sunt 1536. anno.

Cust. Possessio *Rostas.* Possessio *Zenthgeorgh* Capituli Alben.

In Comitatu Simegiensi dicatae anno 1588.

Possessio *Gele*, Custodis; Possessio *Telek* Capituli Albensis.

Haec e Regestro Libri Regii Nro 1. 3. et 4. quoad veteris Capituli Albensis possessiones sunt Posonii die 15-a Decembris 1698. per Georgium Branik Camerae Hungaricae Regestratorem exscripti.

Cum superius pag. 166. mentionem fecerimus de quibusdam bonis Capituli Albensis, quod eadem, donatione regia, ad certum saltem tempus, viris saecularibus, de Patria secus bene meritis; uti Tahy, et Magócsy concessa fuerint, huius quoque, saltem unum exemplum, e pluribus, aeque ductu mentionati Libri Regii, adducimus. Illud est sequens:

Digitized by Google

„Anno Domini, quo supra millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto Viennae sexta Septembris datae sunt Literae Suae Majestatis Regiae in duplici papyro patenter confectae, manu, sigilloque Suae Majestatis secreto et maiori subscriptae et communitae, quibus mediantibus eadem sua Majestas Possessiones *Mindszent* et *Apor* in Comitatu Csongradiensi habitas *ad Capitulum Albae-Regalis*, nunc Capitularibus destitutum, simul cum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, egregio Thomae Magócsy, *durante beneplacito* Suae Majestatis, tali modo, ut ipse quandocunque Sua Majestas mandaret, et ipsum Capitulum Albae-Regalis restitueretur, et Capitulares in locum restituti fuerint, easdem Possessiones Mindszent et Apor, sine omni tergiversatione, et iuris aliquo strepitu, statim, et de facto remittere, et manus suas ex iisdem Possessionibus eximere, ipsisque Capitularibus libere possidendas dare teneatur, prout dedit, donavit, et contulit salvo iure alieno."

Postscriptum et authenticatio: „Praesentem Copiam ex Libro Regio penes Regestraturam Inclytae Camerae Suae Majestatis Hungaricae asservari solito per me collationatam per omnia convenire, et de verbo ad verbum conformem esse recognosco Posonii 15-a Decembris Anno Domini 1698. Georgius Branik praeinsinuatae Camerae Hungaricae Regestrator m. p. [1])

Quanta cura et sollicitudine intenderit Vilhelmus Comes Nesselrode Episcopus Quinque-Ecclesiensis et Praepositus Alba-Regalensis bona haec, et iura Praepositurae revindicare, vel eo etiam, ne per taciturnitatem, atque silentium videatur consentire, iam in vitae eius delineatione breviter attigimus. Erecta enim per Carolum III. regem, Commissione neo-aquistica, qua etiam in Comitiis anni 1715. art. 10. pro investigandis iuribus possessionariis per disturbia amissis, stabilita, Nesselrodius, ad praelibata Praepositurae bona revindicanda, omnem movit, lapidem. Cum autem eiusdem, in hoc obiecto, contra civitatem quoque Albensem commemoraverimus passum, consequenter documentum concernens adducimus. Omnis enim historia ita scribenda est, ut lector in illam aetatem, de qua agitur, quasi praesens deduci videatur [2]).

[1]) Ex Actis Archivi Dioec.

[2]) Guilelmus Franciscus e Sacri Romani Imperii Comitibus de Nesselrod Episcopus Quinque-Ecclesiensis. Praepositus Alba-Regalensis etc. in forma solennis Protestationis, Contradictionis et reclamationis detegit in hunc modum: Qualiter Libera Regiaque Civitas Alba-Regalensis, nescitur, quibus ex rationibus ducta et mota de Jure et ab antiquo Piscinam Sósthó nuncupatam hocce in Comitatu Alba-

Digitized by Google

LIII.

Custodes usque annum 1777.

Andream Matusek iam innuimus superius, Albensem fuisse Custodem, dum civitas 1688. e iugo Turcarum liberata fuit. Hic constituit primum Parochiae administratorem Martinum Lajos presbyterum saecularem, proxime post discessum Turcarum Albam veniendo. Idem Custos in exequiis Georgii Széchényi Archiepiscopi Strigoniensis, die 18-a Martii 1695. servavit lingva hungarica sermonem funebralem [1]). Dignitatem Custodis tenuit usque an. 1710. Fautor fuit literaturae hungaricae vita comite, imo post mortem quoque. Eius enim sumptibus prodivit Pauli Baranyi jesuitae 1719. vastum opus sermonum funebralium, lingva hungarica conscriptorum [2]).

[1]) Arbor tangens coelum, az az: Legfőbb Tisztre emeltetett Méltós. és Nagyságos Fejedelem Széchény György Esztergami Érsek etc. mellynek a' Magyar Országi Egyházi Fő-Rendeknek közepéből, az irgalmatlan halál által való szomorú ki vágását, a több halotti tisztességek között Magyar élő nyelvvel praedikállotta. Tekéntetes és Nagyságos Matusek András Scopiai Püspök, *Székes-Fejérvári Custos.* etc. Posonyban 18. Mart. 1695. Nagyszomb. 4. fol. 16.

[2]) „Imago Vitae et mortis. Az eletnek es halalnak képe. Avagy halotti Prédikatiók mellyek irattattak... Gyula-Feiervarott a' Jesus Társaságából valo P. Baranyi Pál által és most a néhai... Matusek Andrásnak Tininiai Püspöknek, Nemes Nagy Györi Káptolon Nagy Prépostának..... Nemes *Székes-Fejérvári Káptolon Custossának.... költségén* az egész Magyar Nemzet szemlélésére ki tétettek. Nagy-Szombat. 1719. 4. pagina 1000.

Regalensi situatam et habitam, auctoritate propria ab Ecclesia et Praepositura avellere, abalienare, sibimetipsis appropriare, tum plateas duas, una intra, et altera extra civitatem, item et domunculas in fundo ipsius Ecclesiae et Praepositurae situatas Juri suo subiicere niteretur, cum gravi et manifesto damno, praeiudicio et derogamine Praepositurae et Ecclesiae Suae; Ne per taciturnitatem, altumque silentium abalienationi, abstractioni, sibimet applicationi, Jurisdictioni consentire videatur, contradictionis velamine obviando coram Inclyto Comitatu solennem interponit protestando protestationem; contradicendo contradictionem, palam, publice petens testimoniales sub authentico Cottus sigillo extradare, Jurium suorum futura pro Cautela, eandem civitatem inhibendo, prohibendo ab usuatione, usuumque fructuum perceptione. Publicatum in Generali Congreg. Inclyti Cottus Alben. Die 9-a Dec. 1713 Michael Kolosváry m. p. Judlium Cottus Alben. Ex origin.

Digitized by Google

Ladislaus e Comitibus Nádasd, Episcopus Csanadiensis, eiusdem nominis Comitatus Supremus Comes, et *Custos Albensis* 1710—30. Ortum duxit e Familia, una e regni Hungariae antiquissima, cuius progenies hac eadem aetate, et patriae et ecclesiae nobile tributum dedit, toga sagoque viros inclytos. Ladislaus in tenera aetate Ordinem S. Pauli primi Eremitae ingressus, in eodem diversa munia gessit, prout, proxime de Ordine hoc acturis, sermo recurret. Erga hunc ordinem, qua originis hungaricae, singulari affectu et inclinatione ferebantur gentis filii. Plures e prosapia progeniti, huic ordini dederunt nomen, summosque viros annales eius exhibent. Georgius Martinusius, Episcopus Magnovaradinensis tum Cardinalis; Augustinus Benkovics, aeque Magnovaradinensis Episcopus; Joannes Kéry Episcopus Csanadiensis tum Vaciensis; Paulus Széchényi Archiepiscopus Colocensis; Emericus Eszterházy Archiepiscopus Strigoniensis, et plures alii, summis dignitatibus decorati, de Patria optime meriti, omnes ex Ordine S. Pauli fuerunt. In hunc ordinem ingressus Ladislaus Nádasdy, Prioratum gessit Tyrnaviae, Papae, et Ujhelyini; tum factus Secretarius Ordinis, et Generalis Vicarius. Ex Ordine evocatus per Josephum I. Imperatorem et Regem, anno 1710. Episcopatus Csanadinensis infula decoratur, ac una fit *Custos Alba-Regalensis* [1]), quam dignitatem tenuit usque mortem 1730. Renovari curavit Capellam S. Annae sive Custodiatus Albae-Regiae. Supra aram hodie quoque scutum gentilitium Nádasdyorum visitur.

Gerardus Guilelmus Baro a Dalberg Cathedr. Eccl. Augustanae Canonicus Capitularis, Consiliarius Episcopalis, et *Custos Albensis,* 1730—1769. Fuit Dalbergiorum in Romano-Imperio Germanico prima et celeberrima equestris ordinis familia. Hinc est, quod more et consvetudine Imperiali receptum fuerit, ut post singulam novi Imperatoris inaugurationem, Caesareus Praeco exclamare debuerit: Ist kein Dalberg da! Nullus est hic Dalberg! Et si quis ex hac familia aderat, pro-

[1]) Orosz. Synops. Annal. Ord. S. Pauli. p. 298.

Digitized by Google

diit in medium, et flexo poplite recenter coronatum Caesarem venerabatur, et ab eo, percussione gladii, ut moris est, receptus fuit in Ordinem Equestrem, velut primus eques Imperialis.

Ex hac familia ortum duxit Gerardus Dalberg, Custos Albensis, qui, qua talis, etiam in Regni Comitiis, Posonii 1741. servatis comparuit [1]). Custodis dignitatem usque mortem, 3-am Dec. 1769. tenuit.

Rudolphus e Comitibus ab Edling, Princeps, Archi-Episcopus Goritiensis, et *Custos Albensis*. Natus 1723. in partibus Goritiensibus. Eidem Dioecesi adlectus, ad Archi-Episcopalem dignitatem virtute et scientia fuit eluctatus. Custodiatum Albensem anno 1774. donatione Mariae-Theresiae reginae consequutus; tenuit dignitatem et bona Custodiatus viginti novem annis. Eius aetate erecta est Dioecesis Alba-Regalensis anno 1777. Evolutio igitur eventuum, partitur tempus Custodiatus eius in illam, quae erectionem Dioecesis praecessit, quae tres saltem complectitur annos; et in illam, quae subsequuta est, viginti sex annorum aetatem. Quamvis nullus eius nexus, nullum officium Custodis, quoad erectum novum Capitulum; quia tamen, qua ultimi Custodis, magna correlatio historica quoad antiquum; eiusdem vitae lineamenta, et quae post mortem sequuta sunt, ad reintegrandam et complendam antiqui Custodiatus historiam, hic quaedam, ratione etiam bonorum, in quos Ecclesiae fines conversa fuerint, commemoramus.

LIV.

Memoria ultimi Custodis, et bonorum Custodiatus.

Comes Rudolphus Edling in possessione bonorum Custodiatus antiqui Albensis, erecto etiam Episcopatu et Capitulo Alba-Regalensi, usque finem vitae 1803. perseveravit. Novit

[1]) Kolinovics. Nova Ungar. Periodus pag. 20.

Digitized by Google

illum Paulus Simonyi, quondam Praepositus Albensis Capituli neo-erecti, dum hic, qua adhuc alumnus, in Collegio Imperiali Germanico-Hungarico, temporibus Josephi II. Imperatoris, Ticini studio Theologico operam navasset; praefato Archiepiscopo et Custode Albensi eotum Laudae-Pompeiae commorante. Campum habuit Simonyi cum eo saepius conversandi; erga alumnum enim Albensem, prout idem scripto reliquit, singulari affectu ferebatur. Dolenter, sermocinando commemoravit, quantopere desiderasset in possessionibus Custodialibus parochias invisere, nisi Archiepiscopali munere et curis impeditus fuisset; pro Ecclesiarum tamen et domorum parochialium reperatione, praeter necessariorum materialium suppeditatione, bis mille flnos annue suppeditavit. Temporibus Josephi II. Archiepiscopatum resignando, se retraxit a mundo, ac Laudae-Pompeiae apud Patres Congregationis Oratorii Sancti Philippi Nerii habitationem fixit, cunctas religiosas exercitationes cum iisdem patribus frequentando. Annus 1795. fuit ultimus, quo eum Paulus Simonyi vidit. Eo anno iam pro 24. derelictis senibus, unum; alterum vero, aeque pro 24. orphanis prolibus, erexit institutum. Pro iisdem his finibus Albae quoque 2080. flnorum fundationem fecit. Obiit 9-a Decemb. 1803., et seriem clausit antiqui Capituli Albensis Custodum.

Post mortem eius Franciscus Imperator et rex, ad succolandam juventutis scholasticae institutionem, bona Custodiatus contulit S. Ordini Scholarum Piarum, sequenti Diplomate Regio donationali:

Nos Franciscus I. Divina favente clementia Austriae Imperator, Hungariae, Hierosolymae, Croatiae, etc. Rex Apostolicus. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod Nos pro paterna nostra sollicitudine, qua rectae Juventutis educationi, ac institutioni benigne prospectum esse volumus, Ordini Scholarum Piarum Provinciae Hungaricae, ut gravi et salutari vocationi suae, quoad institutionem, ac educationem iuventutis, eo magis respondere possit, clementer subvenire cupientes, Custodiatum Ecclesiae Albensis, per mortem, et ex vita decessum,

Digitized by Google

fidelis nostri, nobis sincere dilecti, Reverendissimi in Christo Patris, nec non Spectabilis, ac Magnifici Comitis Rudolphi Edling, Archi-Episcopi Goritiensis, eiusdem Custodiatus Albensis ultimi, veri, et legitimi Possessoris, de iure et facto vacantem, authoritate Juris Patronatus nostri Regii, quod generaliter in conferendis omnibus antelati Regni nostri Hungariae, ac partium eidem annexarum Ecclesiis, earumque Beneficiis instar Divorum quondam Hungariae Regum, Praedecessorum videlicet nostrorum gloriosae reminiscentiae, optimo jure habere, et exercere dignoscimur, simul cum universis illius Bonis, et juribus temporalibus, Castris nimirum, Castellis, Oppidis, Possessionibus, Villis, et Praediis, ubivis sub sacra praedicti Regni nostri Hungariae Corona habitis, et reperibilibus, ad dictum Custodiatum Albensem de jure, et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, eorumque proventibus, obventionibus, et emolumentis, praenuncupato Ordini Scholarum Piarum Provinciae Hungaricae, pro sustentatione ejusdem Ordinis; sed eo usque duntaxat, donec ordo hicce, obligationem circa institutionem, et educationem Juventutis, sibi incumbentem, expleverit, ac ea ratione dandum, et conferendum esse duximus, ut idem Custodiatus Albensis, pro toto Ordine Scholarum Piarum Provinciae Hungaricae commune Beneficium constituat, administrationem autem eiusdem Custodiatus semper pro tempore constitutus Provincialis, adhibitis tribus sui Ordinis individuis, per Capitulum eligendis, dirigat, ac proventus cum praescitu, et consensu praedictorum, ipsi adlateratorum Religiosorum, inter Concernentia Provinciae suae Collegia, et Residentias, pro ratione necessitatis, et quantum circumstantiae admittunt, singulo anno dividere, dein vero super administratione, prout et perceptis proventibus, eorumque subdivisione, Capitulo dicti ordinis, dum congregatum fuerit, rationes reddere teneatur. Volumus attamen, ut praedictus ordo Scholarum Piarum, ad Cassam Parochorum, 1492. florenos, 42. cruciferos et alios 1492. florenos et 42. cruciferos titulo subsidii Ecclesiastici, pro Fortificatorio destinati, ad Cameram nostram Regiam Hungarico-Aulicam, quotannis dependere teneatur. Si demum fors successivis temporibus, praefatus Ordo Scholarum Piarum obligationi suae, institutioni quippe, et educationi Juventutis debite haud incumberet, ac exspectationi non satisfaceret, aut quacunque demum ex ratione dissolveretur, aut aboleretur, eotum praementionatus Custodiatus Albensis, immediate ad collationem nostram regiam devolvatur. Prouti damus et conferimus harum nostrarum vigore,

Digitized by Google

ac testimonio Literarum mediante. Datum in Archi-Ducali Civitate nostra Vienna Austriae, die decima mensis Julii Anno Domini 1807. Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae; et reliquorum, anno decimo sexto. Franciscus m. p. Josephus Babos m. p.

LV.

RELIGIOSI ANTIQUAS REQUIRUNT SEDES. NOVI SUCCEDUNT.

Dum vehemens flumen magna vi et mole, rapidoque impetu quamdam adgreditur provinciam aut civitatem, pervagatur omnia. Quidquid arripit mobile, evellit, subvertit, dissipat, congerit. Domos, hortos, fundos, possessiones dispescit, confundit. Ipsam adeo plagam relinquit mortalibus quasi ignotam.

Id fere accidit cum regni et civitatis huius incolis, antiquas sedes suas, post Turcarum discessum requirentibus. Quaedam familiae profugientes prae flumine; nunquam redituraе, omnia sua dereliquerunt. Quidam, earum descendentes, reversi; cum suos fundos amplius non agnoverint, in derelictis domibus ac possessionibus consederunt.

Accedite et vos, veteres urbis accolae, viri religiosi, et Deo sacratae virgines! Venite, inquirite; videte et considerate avorum vestrorum templa, monasteria, asceteria, cellulas, imagines, statuas. — Plures e veteribus familiis religiosis, quocunque modo evocentur, aut ut se moveant, moneantur, non se movent. Lethali temporis plaga, impetuque fluminis subversi, radicitus sunt evulsi. Quidam, quasi arbores frondibus decussis, membris attenuati, nec vitae suae dant indicium. Cruciferi, apud quos olim locus regni credibilis fuit, (pag. 52.) diuturnitate belli sunt consumpti. Dominicani (pag. 55.), Augustiniani (pag. 58.) in individuis imminuti, quasi cum ruderibus sunt consepulti. Hi nunquam amplius in urbem sunt reversi. Nec Praepositura S. Nicolai, (pag. 51.) nec asceterium monialium (pag. 62.) suscepit amplius suos incolas. Post recuperatam urbem advenerunt Patres Soc. Jesu, et Carmelitae, qui exstinctis succeserunt.

Digitized by Google

Ii, qui e veteribus religiosorum familiis post stragem primo salutarunt urbem, quos cives et fideles consalutarunt, Patres Ordinis S. Francisci fuerunt. (pag. 56.) Pro tantillo temporis advenerunt Patres quoque Ordinis S. Pauli primi Eremitae (pag. 59.), quasi hospites unius diei, qui nec vestigia antiqui monasterii invenientes, post brevem commorationem iterum discesserunt, ut pro exiguo tempore tardius denuo revertantur.

Sicut horum, ita et Patrum Ordinis S. Francisci antiquae mansiones penitus disparuerunt. Rapidi fluctus bellorum, veluti vehemens diluvium, subverterunt et confuderunt omnia, et nota quaeque, ipsos adeo fundos, reddiderunt ignota.

Postremi hi, quos commemoravimus, religiosi, repererunt patronorum lapideas statuas; quondam Ecclesiarum et monasteriorum ornamenta, in angulos coniectas, comminutas, hinc inde per plateas membratim iacentes, igne et fumo adustas. Nemo existimet limen veritatis historicae transgressum esse eum, qui hic ducit calamum. Adfuerunt plures recentiori adhuc aetate, qui horum recordabantur. Ille idem, qui data haec historica chartae mandat, ab 1688. computando 137. annos, qua puer 1825. in diversis cumulis congesta adhuc vidit huiusmodi statuarum fragmenta, commixta cum aliis sculptis aedificiorum lapidibus. Quaedam post plures annos, una cum romanae aetatis reliquiis, qua Secretarius, e gratioso Inclyti magistratus civici indultu, collegit; e parietibus domorum civitatis oeconomicarum excepit, et cincturae horti Episcopalis adaptari curavit.

Facta aliqua hac digressione, de singulis Ordinibus religiosis et eorum restaurationis operibus acturi sumus.

LVI.

PATRES S. FRANCISCI DONATIONE REGIA LOCUM OBTINENT PRO CLAUSTRO ET ECCLESIA. AEDIFICANT. ECCLESIA CONSECRATUR.

Eo tempore, quo Alba-Regia recuperata fuit, Patres S. Francisci redeuntes, dum pristinum domicilium requisiverunt,

Digitized by Google

illud destructum invenerunt. Antiqua acta conventus huiatis haec taliter perhibent: „nos quoque ad cultum divinum augendum pro loco quopiam habitationis institimus. Fuitque nobis assignata domus Praepositurae, quam ultra duos ferme annos in spiritualibus servitiis inhabitaveramus. Ignorantes eandem esse sub possessione Praepositurae. Dum autem re magis comperta et elucidata, Rndissimus Praepositus nomine Franciscus Müller advenisset, praememoratamque domum in suam legitimam accepisset possessionem, loco huius, per Perillustrem D. Laurentium Vánosy, tunc temporis Plenipotentiarium et Provisorem regium nobis assignatus est locus, in quo actu degimus, qui tribus constabat domibus, quarum una rasciani cuiusdam pellionis, altera sutoris hungarici, tertia figuli cuiusdam germanici; quibus exsolutis, sine praetensione ulla nobis hic traditus est locus. Et cum in eodem fundo annexum erat armamentarium quoddam turcicum, illud per modum capellae pro divinis peragendis adaptavimus.“

Patres hi, donatione regia iam haec loca obtinuerunt. Edito autem 7-a Aug. 1690. Diplomate, Leopoldus I. Capitulo Vesprimiensi commisit, ut eosdem Patres in possessionem eorundem fundorum introducat, et statuat, quae etiam eodem anno 29-a Augusti peracta fuit, edito desuper per Capitulum Vesprimiense documento. Quod cum ad totius negotii huius proceduram, personas item eo tempore magistratuales, aliosque in civitate existentes officiales, lucem affundat, per extensum existimavimus communicandum esse:

Sacratissimo Principi ac DD. Leopoldo Dei gratia electo Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regi, seu Domino ipsorum naturaliter clementissimo Capitulum Ecclesiae Veszprimiensis, humillimorum, ac perpetuo fidelium servitiorum suorum in gratiam eiusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae demissam animorum subiectionem, et assidua in Deo orationum suffragia. Vestra nosse dignetur S. C. Regiaque Majestas Nos benignas eiusdem Litteras pro parte et ad instantiam Religiosorum Patrum Sacri Ordinis S. Francisci Seraphici Provinciae Beatae Mariae Virginis in Hungaria

Digitized by Google

introductorias, et statutorias in Regali papyro clause confectas, et amanuatas, sigilloque eiusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae ab extra in superiori earundem margine suo modo communitas, Nobisque pro executione earundem praeceptorie sonantes, et directas, ea, qua par erat, submissionis reverentia et debito fidelitatis cultu recepisse in haec verba.

Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Fidelibus nostris Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Veszprimiensis salutem et gratiam. Quum Nos ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam supplicationem Nostrae propterea factam Majestati, cum vero moti pietate et clementia Nostra Regia, qua erga Religiosos Patres Ordinis S. Francisci Seraphici Provinciae B. Mariae Virginis in Regno Nostro Hungariae existen. (quod Suffragiis piisque precibus in prosperitate armorum contra hostes nostros iuvari quoque Nos credimus) ducimur, sed et ex eo, quod idem sacer Ordo Seraphicus antiquis etiam temporibus ex pia Divorum quondam Hungariae Regum, felicis recordationis praedecessorum nostrorum fundatione in Libera et Regia Civitate Nostra Alba-Regalensi monasterium cum Ecclesia habuisse eandem Majestatem Nostram privilegialibus Litteris edocuisset, certam Ecclesiam et fundum pro aedificando monasterio eidem S. Ordini, in praementionata Civitate Nostra Alba-Regalensi et Comitatu Albensi situatam habitum per prius iam ex Benigna annuentia Nostra pro Residentia designatum, in cuius Ecclesiae et Loci pacifico usu et possessione, de praesenti quoque imperturbate idem sacer Ordo Franciscanorum se persistere, sacrasque functiones pro discrimine nationum ibidem praestare assereret, totum item et omne Jus Nostrum Regium, si quod in praefata Ecclesia ac fundo etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem et idem Nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concerneret Majestatem, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad praedeclaratam Ecclesiam, ac fundum de Jure, et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, rebusque sic ut praefertur stantibus, seque habentibus, memoratis religiosis Patribus sacri ordinis Seraphici Provinciae Beatae Mariae Virginis, in attacto Regno Nostro Hungariae, ipsorumque successoribus, universis, vigore aliarum Litterarum Nostrarum Donationalium, superinde emanatarum, dedimus, donavimus et contulimus, velimusque eosdem Patres praedicti Ordinis ipsorumque successores in Dominium praerepetitae Ecclesiae et fundi, in iam

Digitized by Google

saepefata Civitate Nostra Alba-Regalensi habit. Jurisque nostri Regii per Nostrum et Vestrum homines legitime introduci facere, superque fidelitatibus Vestris harum serie firmiter praecipientes committimus, et mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem, Vestro pro testimonio fidedignum, quo praesente fideles Nostri Egregii et Nobiles Franciscus Ujváry, vel Laurentius Vánosy, sive Franciscus Babócsay junior, aliis absentibus homo noster Regius ad id specialiter transmissus, ad facies praefatae Ecclesiae, ac fundi in suprafata civitate Nostra Alba-Regalensi, Comitatuque Albensi situatae, vicinis et cometaneis eiusdem Ecclesiae et fundi, praesentibus accedendo introducat eosdem in Dominium eorundem, dictique juris Nostri Regii in eiusdem habiti, statuatque eadem iisdem, successoribusque eorundem Patrum Franciscanorum Provinciae Beatae Mariae Virginis in Hungaria, praemissaeque Nostrae Donationis titulo ipsis incumbente, perpetue possidenda, si non fuerit contradictum; contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem idem Testimonium vestrum contra annotatos Patres Franciscanos, successoresque eorundem, in Curiam Regiam Nostram, scilicet in praesentiam, rationem contradictionis eorundem reddituros efficacem, et post haec super huiusmodi introductionis et statutionis, totiusque inibi peragendi negotii serie, simul cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint nominibus, praemissae statutioni intererunt, terminoque assignato, Nobis suo modo fideliter rescribatis. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae Die septima Mensis Augusti Anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo. Nos itaque pro benignis eiusdem Majestatis Vestrae Sacratissimae mandatis et Commissionibus in omnibus uti tenemur, ex debito subiectionis nostrae humillime obtemperando satisfacere volentes, una cum Egregio Francisco Ujváry, homine Majestatis Vestrae Sacratissimae Regio in praeinsertis Litteris introductoriis et statutoriis, inter reliquos homines regios nominatim contentos denominato, per eandem Majestatem Vestram Sacratissimam ad id specialiter transmisso nostrum hominem, utpote A. Reverendum Dominum Thomam Homolya, fratrem nimirum socium et Concanonicum nostrum ad praemissa rite legitimeque effectuanda, ac tandem nobis suo modo fideliter reportanda, Nostro pro Testimonio e medio nostri fidedignum duximus exmittendum, qui tandem abinde ad nos una reversi, mentionatus quidem homo Majestatis Vestrae Sacratissimae Regius sub juramento suo in generali Regni decreto superinde contento, iam fatum vero testimonium nostrum conscientiae suae puritate

Digitized by Google

fideliter uniformiterque retulerunt nobis in hunc modum. Quomodo ipsi die vigesima nona praeterlapsi mensis Augusti noviter evoluta, in et ad praescriptam Liberam ac Regiam Civitatem Alba-Regalensem, consequenterque faciem loci dictae Ecclesiae ac fundi impetrati, vicinis et cometaneis eiusdem universis, notanter autem religiosis Patribus societatis Jesu, utpote Georgio Landonics superiore, Zacharia Reichinger Concionatore, iam dictae civitatis Alba-Regalensis, Generosis item ac Egregiis Dominis Christophoro Flor substituto Commendante, Hercule ab Ebersuano Laidinantio, Joanne Baptista Videranff, Praefecto domus armamentariae, Henrico Huss Annonae Praefecto, cum aliis officialibus Suae Majestatis Sacratissimae in praeattacta Civitate Alba-Regalensi degentibus, prudentibus item ac circumspectis Laurentio Plenigs Judice Primario, Joanne Honorio Hannold, Christiano Faisz, Ladislao Tötösi, Senatoribus saepe attactae Civitatis Alba-Regalensis, praeterea Andrea Faabcsi substituto Tricesimatore eiusdem civitatis, aliisque quamplurimis, inibi legitime convocatis, et praesentibus erga peragendam eandem introductionem et statutionem accessissent, ubi toties fatus homo Majestatis Vestrae Sacratissimae Regius annotato testimonio nostro, et praescriptis vicinis ac cometaneis secum semper praesentibus introduxisset praetitulatos Religiosos Patres Sacri Ordinis S. Francisci Seraphici Provinciae Beatae Mariae Virg. in Hungaria, in Dominium praerepetitae Ecclesiae et fundi, dictique iuris Regii Majestatis Vestrae Sacratissimae in eisdem habiti, statuissetque eadem et idem, eisdem, successoribusque eorundem universis praeattactae Donationis et juris Regii titulis ipsis incumbentibus, simul cum cunctis suis appertinentiis perpetuo possidenda. Cui quidem introductioni et statutioni mox ibidem praenominatus Religiosus in Christo Pater Georgius Landonics uti Plenipotentiarius, et personam moderni Rmi D. Praepositi Albensis gerens, nomine et in persona eiusdem D. Praepositi, ea vel maxime de causa, quod cum praevio modo impetrata Ecclesia et fundus ad praesens esset in controversia, et ad quemnam eorundem pertinerent, nihil certi constaret, adeoque ad ulteriorem eatenus rei fiendam cognitionem, ac simul memorati Rmi D. Praepositi dispositionem contradictionis velamine obviasset, ob quam etiam illius contradictionem suprafatum testimonium nostrum praementionato homine Majestatis Vestrae Sacratissimae Regio sibi assistente, eo facto ibidem repetitum Dominum Praepositum medio praenominati Patris Georgii Landonics, tamquam ut praemissum est Plenipoten-

Digitized by Google

tiarii eiusdem contra annotatos Patres Franciscanos, successoresque eorundem in Curiam Regiam Vestrae scilicet Majestatis Sacratissimae porsonalem in praesentiam ad terminum competentem, pro reddenda contradictionis suae ratione citasset et evocasset. Et sic nos seriem praemissae Introductionis et statutionis simul cum Contradictorum et evocatorum, vicinorumque et cometaneorum, qui eidem intererant nominibus, terminoque assignato, ut fuit expedit. Vestrae Majestati Sacratissimae fideliter rescripsimus. Datum decimo sexto die, diei Introductionis et statutionis praenotatae Anno Domini 1690. praemisso.

E transumpto Authentico Ven. Capituli Cathedralis Ecclesiae Veszprimiensis.

Stabilita Patrum mansione, coeperunt promovere cultum divinum, verbi Dei praedicatione: et missarum sacrificiis, aliisque spiritualibus servitiis munificentiam benefactorum omni modo promereri.

Triginta annis habitarunt Patres in mapalibus illis, seu tribus domunculis; divina in armamentario, quod pro Capella adaptarunt, peragentes. Succurrentibus autem benefactoribus: coeperunt modernam exstruere Ecclesiam.

Inter primos et maximos benefactores commemoratur Laurentius Vánosy, cuius in nunc communicato diplomate recurrit mentio. Item Adamus Mecséry, Camerae Hungaricae Posoniensis Secretarius, qui in bono suo Csóór, pro exustione calcis; ligna locumque fornacis tamdiu, tantumque concessit, vita comite, quantum pro exstructione Ecclesiae, ac sensim Residentiae suffecerit. Item Inclytus magistratus, qui in fundo civitatis locum prd erectione fornacis tegulariae, pro tempore aedificationis assignavit. Comparatis itaque materialibus, Ecclesiae modernae lapis fundamentalis die 1-a Sept. 1720. depositus est, per Joannem Capistranum Sebach Provincialem, sub Melchioris Paulikovics residentiae Praesidentatu. Solennem actum condecoravit praesentia sua, et Comitatus et civitatis magistratus. Adfuerunt: Franciscus Comes Eszterházy supremus Comes; Joannes Meszlényi Vice-Comes; Georgius Ányos et Paulus Vörös, iudices nobilium; item: Georgius Suhóczy, Perceptor

Digitized by Google

Comitatus. E parte civitatis: Michael Hiemer iudex; Antonius Fridl Syndicus; Laurentius Payrl Camerarius; Casparus Heik; Michael Ubellacker, Joannes Boors; Michael Perzel; Stephanus Vörös; Mathaeus Trumauer, senatores. Adfuerunt: Leopoldus Baro Bagnereck, Vice-Colonellus et Commendans arcis; item: Leopoldus Lósy, et Joannes Szendrey, patres Soc. Jesu, eo tempore Ecclesiae parochialis administratores.

Ad tegendos aedificandae Ecclesiae sumptus, benefactorem obtinuerunt Patres in Emerico Comite Eszterházy Archiepiscopo Strigoniensi, qui iisdem 17-a Sept. 1728. annue 25. fl., in natura autem 30. metretas Pos. frumenti, et decem urnas vini, aeque annue in subsidium resolvit. Quantum hac aetate hoc subsidium effecerit, vel inde licet concludere, quod anno $17^{29}/_{80}$. totius civitatis Albensis contributio in 4554. fl. 59. den.; Comitatus vero Albensis universa contributio in 27,787. fl. 23. den. stabilita fuerit.

Consurgentibus muris paratisque Ecclesiae capellis, demum Sanctuarium templi inchoatum est 1742.; finitum 1743. Appositum est supra Sanctuarium campanile minus. E beneficentia Francisci Comitis Eszterházy illocata est campana. Turricula haec amplius non existit. In Ecclesia, e munificentia benefactorum, altaria sunt erecta. Unum ex iis expensis viduae Daróczy. Eoque perducta est structura Ecclesiae interioris et exterioris, ut consecrari potuerit, quam Sigismundus Comes Berényi Episcopus Quinque-Ecclesiensis, die 1-a Augusti 1745. pro fidelium solatio peregit, edito desuper documento [1]). Ara

[1]) Nos Sigismundus e Comitibus Berényi de Karancs-Berény, perpetuus in Bodok, Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Quinque-Ecclesiensis, locique eiusdem nominis, et Comitatuum de Baranya, Tolna, ac Valpo Supremus, et perpetuus Comes, Serenissimae ac Potentissimae Principis Dominae Dominae Mariae Theresiae Dei gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae etc. Reginae etc. Consiliarius actualis intimus. Notum facimus vigore praesentium, et attestamur, Quod nos Anno Domini infrascripto Dominica octava post Pentecosten, in diem primam aeque ab infra signati mensis

Digitized by Google

tamen maior, uti nunc est, anno sequenti, e pia liberalitate Francisci Comitis Eszterházy coepit construi, qui Patribus in hunc finem 1500 flnos dedit. Plene perfecta, et ex oblatis fidelium colore obducta serius, anno 1766. exstitit.

Dum Ecclesiae muri consurgerent, Patrum cura convertebatur una ad modernum claustrum quoque exstruendum. Inchoatum est opus 1741. destructis quibusdam aediculis, ruinam minantibus; cinctura quoque parata est. Successivis autem annis deductum est claustrum ad illum statum, in quo primam erectae sedis Episcopalis diem salutavit; in quo hodie quoque se exhibet. Hoc fuit, cum adiacente Ecclesia, e primis maioribus, urbis recentioris, aedificiis.

LVII.

Patres ord. s. pauli veniunt, mox discedunt.

Cum Ordo Paulinorum ante devastatam per Turcas Hungariam, florentissima quaeque habuerit in regno monasteria:

Augusti incidente, de licentia Celsissimi ac Rndissimi S. R. I. Principis, Regni Primatis, et Archi-Episcopi Strigonien. Domini Dni Emerici e Comitibus Esterházy de Galantha. Ecclesiam Rndorum Patrum Ordinis S. Francisci Seraphici Refor. Albae-Regalis, ac in eadem, altare majus, in honorem S. Emerici Ducis Hungariae, et Confessoris; simul et aras laterales, primam in honorem B. M. V. dolorosae; secundam in honorem S. Francisci Seraphici, iuxta ritum et consvetudinem Sacrae Romanae Ecclesiae consecraverimus, ac in omnibus altaribus, sacras reliquias SS. Clementis et Columbini Martyrum incluserimus; pro die vero consecrationis anniversaria, mox dictam dominicam designaverimus. In quorum fidem hasce sigillo et syngrapha nostris munitas mandavimus per Secretarium nostrum expediri. Datum in Castro nostro Episcopali Quinque-Ecclesiensi. Die decima tertia Mens. Suprascripti Augusti An. Dni millesimo Septingentesimo quadragesimo quinto. Comes Sigismundus Berényi Eppus Quinque-Eccles. m. p. Ad gratiosum altaefatae Suae Excell. Eppalis Mandatum Joannes Rosos Secretarius. m. p.

Digitized by Google

recuperatis partibus, ipsaque Buda felici armorum successu 1686. liberata, iam duobus annis prius, quam Albae civitati felix haec sors obtigisset, Patres Ordinis coram Leopoldo I. Imperatore et rege supplices fuerunt, ut antiqua monasteria rehabere possint. Memoriale eorum P. Felicianus Gvarient exhibuit Imperatori, a quo clementissima haec verba audire meruit. „Reverentia Vestra confidat in verbo nostro Caesareo, et assecuret suam sacram religionem, quod nihil permittemus eam pati citra aequitatem; interim mi Pater Prior oret cum suis diligenter, et instanter, ut Deus prosperet arma nostra; cum non minus in precibus, quam in armis spem nostram collocemus [1]).“

Accepta autem a quibusdam, Ordini faventibus, inviatione, ut patres, perlustratis veterum monasteriorum statu et ruinis, luculenta repraesentatione, proponerent postulata; servato Papae generali definitorio, ad investiganda antiqua monasteria exmissi sunt: Casparus Mallechich Ordinis secretarius, et Paulus Majthényi Prior conventus Elephantensis; qui peragrarunt Garam-Mikola, Nagy-Lóth, Nostre, et pervenerunt Budam. Hic in suburbio, prope stabula Vezirii, quoddam ruinatum, formam monasterii referens aedificium, invenerunt, veterum coenobiorum Paulinorum structurae simillimum; exstantibus adhuc fenestris, portis, et signis cellularum, nec non Ecclesia monasterii, in fanum Turcicum versa. Cum autem post duos annos a recuperata Buda, Alba quoque fuisset vindicata, iidem Patres et hic fixerunt domicilium. Significabatur enim altiori loco, Coenobii Papaensis priori, Emerico Nagy, quod Andreas Tompa, iuxta commissionem sibi datam, coram Camera Aulica, productis instrumentis, edocuerit ius possessionis antiquae, et domus iisdem Albae assignata fuerit. Obtenta igitur designationis ratificatione, ad possessionem capiendam P. Bernardus Horváth, cum P. Ladislao Nádasdy Albam venerunt. Hic idem est, de quo inter Custodes Albenses

[1]) Benger. Annales Ord. S. Pauli. vol. II. p. 225.

Digitized by Google

pag. 173. egimus. Hanc tamen Residentiam, ut Ordinis Annalista scribit, post aliquot annorum defluxum, sponte dimittentes, Religiosis S. Francisci, qui ab observantia nomen habent, cessere [1]). Videntur et munus et residentiam cessisse, quae ubi fuerit, non liquet. Sequor Annalium ductum, qui superstruitur publico documento. Nec constat, quae causa celeris discessus. Ex actis tamen, Ordinem hunc concernentibus, constat Emericum Ujváry bona Ordinis Acsa et Felcsuth, adeoque media sustentationis, diversis viis occupasse, et eadem 1696. iam tamquam propria considerasse. Patres, iura sua coram Deputatione neo-acquistica, tum coram Tabula Regia, et Septemvirali tuebantur. Tempora haec, in huius Comitatus quoque quibusdam possessionibus, ob seditionem Rákóczyanam, turbulenta fuerunt. De eodem Ujváry, in actis processus adlegatur, quod: „rusticorum potiores (e praefatis bonis), variis pollicitationibus ad se Budam pertraxerit, eisdem libertatem adpromittendo," quem tamen tardius, quidam, promissa non assecuti, cum „ut Dominus terrestris eo advenisset, perdurante populi in ipsum rabido et vindicativo animo, crudeliter enecarunt." Vidua eius bona haec, Comiti Friderico a Schmidegg, erga deposita 27. millia flnorum, demum vendidit. Patres tardius in iura sua repositi fuerunt [2]). Albam quoque ante erectam sedem Episcopalem, in aliis longe circumstantiis, reversi sunt.

---

[1]) Benger. Annales. ibid. pag. 252.

[2]) Ultra medium saeculum duravit hic processus. Comes Fridericus a Schmidegg, viso eo, quod Patres possessorium edocuerint, quod violentam eiectionem, per suum Cessionarium factam, probaverint, quodque unanimi voto per Tabulam Regiam Patres reponendos ad possessorium deliberatum sit; Comes Personalem Praesentiae Regiae requisivit ad amicam rei complanationem. Accesserunt ad haec; Comes Franciscus Eszterházy Tavernicus; item: Episcopus Agriensis; nec non Comes Károlyi, et Baro Péterffy aliique supremi iudices, qui antequam ad amicabilium proiecta devenissent, rursum causam assumpserunt, ac processum noviter reviderunt, visisque in processu actis et productis, unanimiter iudicarunt bonum et summe

Digitized by Google

LVIII.

CARMELITAE AEDIFICANT CLAUSTRUM ET ECCLESIAM.

Carmelitae, seu Fratres B. Mariae Virginis de monte Carmelo nuncupati, viri religiosi mox, post Turcarum ex urbe discessum, hic consederunt. De his in priori civitatis periodo nulla facta fuit mentio. Exstitisse tamen temporibus Ludovici magni huius Ordinis viros in Hungaria, e veteri documento, e Collectione Jankovicsiana producto apparet [1]).

Saeculo decimo sexto, et sequenti florentissimos quosve conventus habuerunt in omnibus fere Europae regnis. Provinciae Ordinis, ratione regnorum compellabantur: Gallica, Flandro-Belgica, Germanica; Hibernica, Lombardica, Lusitanica, Pedemontana, Polonica, Russica, Sardiniae, Terrae Sanctae, Tolosana, Tuscica, Vasconia, Venetana. Quae Provinciae, nascentibus novis conventibus, subsidia aedificationis et sustentationis reciproce subministrarunt. Quantos viros, et protectores Ordo numerarit, e vasto opere, Bullario Carmelitarum patet [2]).

Huius Ordinis viri hac in civitate locum obtinentes, propriis, per Provinciales subministratis sumptibus, Ecclesiam et claustrum aedificarunt, fidelium indigentiis spiritualibus, institutione et sacramentorum administratione succurrerunt. Claustrum eorum cum Ecclesia nunc inservit Seminario.

---

consultum esse, ut Comes ad quamdam summam, ad quam Patres persvaderi possent, acceptaret, et sic partes deliberationi Regiae Tabulae sponte se accommodarent. Patres itaque interpositione tantorum virorum, primo: intuitu summae investitae; secundo aedificiorum, et meliorationum; tertio intuitu mobilium ipsi Comiti deposuerunt quinquaginta millia florum, sicque in possessionem bonorum introducti fuerunt.

[1]) Fejér. Cod. Dipl. Tom. IX. vol. VI. Suppl. p. 200.

[2]) Monsignanus. Bullarium Carmelitarum. Romae 1718. Tomi 2. fol.

Digitized by Google

Postquam ordo religiosus in Comitiis regni 1723. lege receptus fuit [1]), coepit aedificare. Initium operis incidit in annum 1731—32. Fuit autem consumatum 1769. Pictura testudinum templi, et crux in oratorio, artis peritorum Gallorum et Italorum attentionem provocavit. Opera sunt celebris pictoris suae aetatis Maulpetsch.

Constitit Ecclesia, una cum ara maiori, Cathedra, organo, aris lateralibus, Capellis duabus, turribus, oratoriis, portis duabus et imaginibus; et adiacente claustro 45,494. fl. 13. den. In claustro erecta est Bibliotheca, deaurata, emblematibus exornata.

Sumptus aedificationis, per Ordinem successivis annis ab 173½—1745—1762—1765—1769. subministrati fuerunt, prout Rationes inter acta Dioecesana demonstrant. Quando, et in quibus adjunctis conversum fuerit hoc aedificium in Cleri junioris seminarium, serius recurret sermo.

LIX.

Societas Jesu erigit residentiam. gymnasium. ecclesiam, et perficit alia humanitatis opera.

Quosdam e Societate Jesu viros religiosos, Ecclesiam Parochialem in civitate administrasse, iam retulimus. Cura haec usque sublatum ordinem penes illos fuit. Viri hi saeculi

---

[1]) Recepti sunt 1723. art. 96. §. 3. 4. quae sic sonat: Religiosi Ordines... Carmelitarum Calceatorum et Discalceatorum... conformitate articuli 102. Anni 1715. in Regnum istud Hungariae, et Partes eidem annexas recipiuntur. Qui omnes (non secus et hactenus quandocunque recepti, et quocunque nomine insigniti Ordines) in signum pietatis, et gratitudinis, singuli duodecim sacrosanctae Missa Sacrificia, pro Suae Majestatis Sacratissimae, Successorumque Hungariae Regum, Regnique huius Apostolici incolumitate, incremento et prosperitate, singulis annis, et in perpetuum dicere, et celebrare... teneantur."

Digitized by Google

decimi sexti quanto zelo sublimi huic muneri incubuerint, actu supersunt in hac civitate monumenta.

Societas saeculo priori nata, brevi tempore consolidata, perfecit saeculorum opera. Fundator una heros et sanctus, anno 1537. deflexit oculos in aevi sui statum, et nobili sacroque incensus igne, votum fecit errantes animos ad veritatis agnitionem perducendi, et ad Dei amorem in cordibus accendendi. Vidit Europam ex una parte haeresi et schismate laceratam, parte ex altera per Turcarum tyrannidem devastatam, et tenebris religiosae ignorantiae inmersam.

E scopo igitur hoc nobili condidit societatem, per Christi in terris Vicarium anno 1540. adprobatam. Huius societatis membra susceperunt in hac, per Turcas omnimode devastata civitate curam animarum, et mox in scholis futurae generationis educationem.

Brevi tempore, nec unius saeculi hac in urbe commorationis periodo, erexit societas Residentiam, vastissimum duarum contignationum aedificium. Instituit pro iuventute gymnasium. In contiguitate horum aedificavit Ecclesiam. Conservavit, et administravit Capellam S. Josephi, pro cultu divino fidelium, in eodem suburbio existentium. Ut aegris bene sit, mediaque recuperandae sanitatis obtineant, curam et impensam adhibuit; et adornavit pharmacopoleum, actu, ratione internae structurae, in statu quo existens. In promontorio plantavit magnae extensionis vineam, et hortum frugiferis insitum arboribus; ibi quoque amplum exstruendo aedificium.

Haec ex adiunctis illius temporis et incolarum considerata, centenis praebuit societas, honesta vitae, et sortis meliorandae media. Artifices, statuarii, caelatores, pictores, murarii, lapidarii, cementarii, fabri-tignarii, asciarii, fusores, fabri-ferrarii, vitrarii, vinicolae, communes operarii, mercenarii, adeo ipsi mercatores nacti sunt occasionem promerendi, et civilem honeste manutenendi conditionem; artifices autem ultro in arte semet una perficiendi. Dum inquirimus:

Digitized by Google

Quibus auxiliis et quando fuerint haec in effectum deducta, aedificiaque consummata? Magna ex parte sumptus in hos fines consecravit iam toties memoratus, in communicato Leopoldi I. diplomate, et inter benefactores Patrum Franciscanorum commemoratus praedives Laurentius Vánosy, et alter Antonius Vánosy, qui ingressus Societatem Jesu, omnem suam haereditatem, centum millium florenorum, efficientem, in hos fines convertit; idipsum praestitit P. Dominicus Griener. Vidua Baronissa Amade, centum millia subministravit, ad cuius fundationales literas saepius fit provocatio.

Societas aperuit gymnasium 1727. Ampliavit 1737. perfecto autem 1745. Residentiae aedificio, illuc palaestram intulit. Haec prima cura. Optime intelligens, cum homo perfici possit, eum educandum esse. Mature formanda et perficienda adolescentum voluntas, ad sanctum Dei timorem, christianos civilesque mores, ad memoriam, imaginandi vim, et rationem. Haec est Instituti educationis ratio. Nisi enim docilitas et voluntas pueri mature flectatur, erit iugi impatiens, et vitae civilis prima virtus, obedientia subruitur. Et quia, iuxta ethnicorum etiam philosophorum effatum: Nemo vir bonus, sine Deo. Imprimis venerare Deos. Initium autem sapientiae timor Domini: ad exercendas has in prima educatione virtutes:

Ecclesiam coepit societas aedificare 1745., quam consummavit 1751., in honorem S. Joannis Nepomuceni. Structa est tanta cum firmitate e solidis materialibus, ut subsequi terraemotus, qui tantam stragem in regno et in hac civitate causarunt, nec Collegium, nec Ecclesiam vitiaverint. Lapidi fundamentali haec illata sunt:

D. O. M. A. sub Eccles. Cath. Capite. Benedicto XIV. et Regni Apostol. Regina *Maria Theresia*. Eiusdem. Regni. Primate. Emerico e Comitibus *Eszterházy*. Universam *Jesu* Societ. moderante. *Francisco Resz*. Provinciam Austriae gubernante *Mathia Pock*. P. Ant. *Vánossi* sumptus procurante. Cottus Albensis. Supremo Comite *Francisco* e Comitibus *Eszterházy*, Civitatis huius Albaeregiae commendante. Barone Jacobo Gey-

Digitized by Google

man. Judice vero Joanne Nagy de Séllye. Lapis hic pro Ecclesia aedificanda Honoribus. D. *Joannis Nepomuceni M.* positus est. P. *Ignatio Stocker* Missionis S. J. Superiore. Praesentibus sociis. P. Ant. Brankovits. P. Carolo Teuffl. P. Francisco Xav. Loyth. P. Leopoldo Pfeiffer. P. Mart. Lőcsei. P. Sigism. Ferentzsi. Frat. Bernar. Paumgartner. Anno Domini MDCCXLI. Die 22-a Martii.

Annum vero exaedificatae Ecclesiae perhibet lapis, ad ingressum, supra portam magnam, cum lemmate: Quoniam tacui. Ps. 31. v. 3. MDCCLI.

Pictura Ecclesiae elegans, aeque per celebrem Maulpetsch procurata, qui et Carmelitarum pinxit Ecclesiam. Sacristia propter singularem sculptoriam artem omnino elegans et rara. Imagines e ligno sculptae nobilissimi artificis manum demonstrant. Opus est fratris e Societate Jesu.

Praeter alias reliquias, in Capella laterali ad ingressum adest totum S. Candidi M. corpus, P. Antonio Vánosy 1754. die 10. Maii cum hoc documento donatum:

Fr. Jo. Antonius Miseratione Divina Episcopus Tusculanus S. R. E. Card. Gvadagni SSmi D. N. Papae Vicarius Generalis, Romanaeque Curiae eiusque Districtus Judex Ordinarius. Universis et singulis praesentes nostras Literas inspecturis fidem facimus, et attestamur, quod nos ad maiorem Omnipotentis gloriam, suorumque Sanctorum venerationem dono dedimus R. Patri Antonio Vánossi Soc. Jesu, Sacrum Corpus Sancti Christi Martyris Candidi proprio nomine repertum cum hac inscriptione in calce exarata — Candidus — et cum vase vitreo sangvine resperso — per nos de mandato Sanctiss. D. N. Papae ex Coemeterio Pontiani extractum, quod in capsula lignea, carta undulata cooperta, bene clausa, et funiculo serico coloris rubri colligata, ac sigillo nostro signata, supradicto R. P. Antonio Vánossi Soc. Jesu concessimus, eidemque, ut praedict. V. sacrum corpus S. Candidi M. apud se retinere, aliis donare, et collocare valeat in Domino facultatem concessimus, absque tamen officio et missa ad formam Decreti S. Congre-

Digitized by Google

gationis Rituum edit. die 11. Augusti 1691. in quorum fidem has Literas testimoniales manu nostra subscriptas, nostroque sigillo firmatas per infrascriptum Sacrar. Reliquiarum Custodem expediri mandavimus. Romae ex aedibus nostris die 10-a Maii anno 1754. L. S. A. Cardi. J. Vic. S. gratis ubique Augustinus Honoranti Custos.

Facta superius de Baronissa Amade mentione; eiusdem pro Ecclesia et Residentia Jesuitarum exstruenda centum millium florum oblatum, compellavimus *fundationem*. Expedit, ut ad hanc paulisper redeamus. Summae enim huius Capitalis fundationalis tantummodo interusurium fuit ad aedificiorum expensas conversum, manente Capitali. Pia enim domina Patri Antonio Vánossi, superiori domus Residentiae, praefatum Capitale ea conditione resignavit, ut census annuus, sex mille finos efficiens, illucusque ad Ecclesiae et Residentiae fabricam convertatur, donec eaedem, ad plenam et integram perfectionem deductae fuerint; postmodum autem ad orphanos, specialiter ad fidem conversos educandos et intertenendos, impendatur. Conditio haec, durante templi et Residentiae fabrica, observata fuit.

Superatis autem aedificiorum praeattactorum laboribus, duo e Residentia Patres, qui in vicinis pagis et possessionibus, Ecclesiis ac Scholis adhuc destitutis, missiones servarunt, et institutionem impertiebantur; complures orphanos in urbem intulerunt, qui per domos civium distributi, victu et vestitu e suprafata fundatione provisi fuerunt. Ut adeo diuturno hoc usu, ipsa fundatricis intentio semper magis fuerit probata et firmata. Sublato serius Ordine cessavit.

LX.

NATALES ECCLESIAE PAROCHIALIS, NUNC UNA CATHEDRALIS. TEMPUS ET VICISSITUDO AEDIFICATIONIS.

In eo loco, in quo stat Ecclesia Cathedralis, quondam fuit aedes sacra, honori S. Jacobi dicata. (pag. 51., 160.) Circa

Digitized by Google

eam exstitit caemeterium. Ante quinquaginta annos, dum Capitulum muros Ecclesiae sectis et quadratis lapidibus cingi curavit, et scrobes pro calce foderentur, puer oculis conspexi ossa humana, cum lapidibus sepulchralibus, eruta.

Post Turcarum discessum inservivit eadem pro Ecclesia parochiali, quem in finem Patres e Soc. Jesu adaptarunt. Quam in misero statu exstiterit eadem etiam post hanc exiguam reparationem, demonstrant quaedam superexistentia documenta. Tempus omnia consumit, eo citius, quo minus cura adhibetur humana. Antiquissima illa Ecclesia centenis annis exposita fuit, aëris, tempestatum, bellorumque vicissitudinibus.

Universa civitatis communitas hanc parochialem Ecclesiam, in tam misero et desolato statu constitutam, invita quidem spectavit; verum sub iugo turcico exuta facultatibus, ad reparandam, vel ad novam e fundamentis exstruendam Ecclesiam, etsi voluntas non defuisset, efficaciter nequivit concurrere. Accesserunt ad haec, turbulenta Rákoczyanae seditionis tempora, cui civitas, secus iam, instar navigii, a procellis diu et multum agitata, dum ad portum securae tranquillitatis invehi videbatur, involuta fuit. Pro avito tamen religionis zelo, et sensu pietatis facere non intermisit, quod potuit.

Bonae voluntati, disponente providentia, succurrunt adjuncta. A Primate Regni exiguo pretio decimas in arendam obtinens civitas, quod ultra ex iisdem confluxit, in aedificandam Ecclesiam impendere statuit. Accidit item, quod anno 1702. moenia arcis e parte diruerentur; unde obtentis lapidibus, eodem anno turres, actu existentes, e fundamento erexit.

Appositae sunt hae ad occidentalem partem dictae Ecclesiae S. Jacobi, seu ad eius sanctuarium. Planum fuit successive ab his turribus incipiendo, in linea recta, versus orientem, cum parietibus progrediendi, et corpus Ecclesiae sensim exaedificandi; sed in perficiendo, propter adiuncta temporum, series defluxit annorum. Evenit enim illud grande damnum, et in prosequendo opere impedimentum, quod *Turres deiectae fuerint tempestate.* Anno enim 1740. vehementi Boreae impetu eaedem

Digitized by Google

decussae; tectis, cupulis, crucibusque deiectis, non sine murorum etiam laesione nudatae fuerunt. De huius venti impetu in actorum Dioecesanorum provocatis haec habentur: „Anno 1740. die 20. Dec. feria 3-a circa decimam, tam vehemens ortus ventus, ut plura tecta probaverit, dejecerit; foeni cumulos dissipaverit; pars domus decidens senem Zieglerianam viduam, in propria domo oppresserit; deiecit totum tectum turris parochialis, et utramque horologii campanam; destruxit horologium, tectum sacrarii, et alteram turrim e parte laceravit. Duravit ventus usque ad 5-am matutinam Festi S. Thomae."

Unde, ne injuriis coeli, vicissitudinique tempestatum diutius expositae hae turres, majora adhuc in dies caperent detrimenta, paulo post restauratae, novis tectis, cupulisque e lamina alba confectis, nec non crucibus, e ferro summitati impositis, provisae sunt.

Et quidem una earum, sinistro latere ventis septemtrionalibus magis exposita, reparata est anno 1742. Documentum et chronosticon eotum, cum reliquiis Sanctorum pyxidi lamineae impositum fuit, huius tenoris:

Anno 1742. 23-a Maii. Ab erectione Turris novae quadragesimo. Ad majorem Dei Gloriam. Beatissimae sine labe conceptae Virginis, nec non S. Regis Stephani Honorem. Benedicto XIV. Pontifice. Maria Theresia Augusta Regina. Emerico Eszterházy loci ac Templi Ordinario. Adm. Rdo Patre Francisco Retz Soc. Jesu Generali. A. V. Patre Antonio Vánosy Provinciali Austriae. Patre Sigismundo Meltzl S. J. Superiore ac Parocho. Haec Turris veteri per ventum dejecta, hoc novo tecto coronata est, sub Judicatu Perillustris Domini Francisci Xav. Chorher. Praefecto Ecclesiae Georgio Kováts. Aedili Joanne Petro Reichenhueber. Chronosticon autem sequens:

PRIMITVS EXSTRVCTA 1702. BOREIS DISIECTA 1740. REVIXI 1742. IOSEPHO REGE TVRRIS PRIOR POSITA CADENS CADENTE CAROLO CAESARE NVNC SVB REGINA THERESIA RVRSVS STABIT CIVITATIS ALBENSIS HONORI. 1742. LEOPOLDO IMPERANTE COEPIT. 1702. — CAROLO SEXTO MORTVO, VENTO EXVRGENTE DELAPSA FVERAT. 1740. NVNC RVRSVS SVB MARIA THERESIA HVNGARIAE REGINA SENATVS REAEDIFICAVIT. 1742.

Digitized by Google

Altera vero dextro latere, austrum versus respiciens, duobus sequentibus annis, usque 1745., pariter in pristinum statum restituta fuit. Documentum huic quoque appositum est, fere eiusdem tenoris, sicut superius; et ad Ecclesiam Patrum Jesuitarum (pag. 191.) retulimus, cum Ecclesiae illius aedificatio, et turris huius reparatio, coinciderint. Nisi, quod huic, chronosticon sequens fuerit adnexum:

tVrrIM hanC e rVDerIbVs, senatVs, popVLVsqVe aLbensIs restItVIt. 1745.

In capsula exterius: Crux duplicata, cum his verbis: A fulgure et tempestate: Libera nos Domine. Eidem Capsulae, documentum in pergameno scriptum, cum reliquiis Sanctorum et imaginibus S. Ignatii de Loyola, et S. Xaverii inclusum fuit.

Atque sic, prout praemissa documenta exhibent, turres hae an. 1702. e fundamentis erectae, et annis 1742. 1745. restauratae quidem sunt, verum de ulteriori Ecclesiae aedificatione eotum nihil actum est: sed duodecim annorum fere decursu, in desolata illa Ecclesia peragebantur adhuc divina.

Donec tandem 1758. zelosissimus ea aetate Societatis Jesu missionarius, P. Buffler, spiritu inflammatus, in civitate hac, in finem hunc sic dictam missionem servavit.

Idem, in Ecclesia illa desolata, iterato cum animi ardore loquutus, adeo commovit populum, ut auditores in fletum eruperint, et exclamaverint: épitünk, épitünk = aedificabimus, aedificabimus.

Nec mora, obtulit quisque sua oblata. In sequentis diei sermone, publice instar exempli, protulit: quamdam, ex eleemosyna victitantem mulierem fuisse primam, quae primum obtulit marianum (20. xros). Mox indiscriminatim incolae civitatis, iuvenes, senes, viri, mulieres, divites et pauperes, domini et servi; alii manualibus, alii currulibus, alii denique aere et opere, prout quis potuit, ad aedificandum succurrit.

Atque sic unitis totius civitatis incolarum viribus, indefessoque labore et conatu effectum est, ut insigne hoc Alben-

Digitized by Google

sium pietatis monumentum, intra decem annorum defluxum, consurrexerit. Testatur id supra chorum sequens inscriptio:

Pietas Senatus, Populique Alb.
Deo optimo Maximo.
In honorem S. Stephani.
Primi Hungarorum Regis et Apostoli
E fundamentis erexit Anno 1768.

Ecclesia e solidis materialibus, potissimum e moenium lapidibus est constructa. Mira in mundo rerum conversio. Quondam, Basilicae; claustrorum; ecclesiarum domorumque ruinas, dura bellorum tempora converterunt in moenia; eversis autem moenibus, subsequens generatio, eorum ruinas convertit in domos et ecclesias. Hominum manus et ingenia volvunt, et revolvunt lapides; saecula autem volvunt ingenia et homines. Leopoldi I. decreto moenibus dirutis [1]), denuo consurgit ex iis magna pars civitatis.

Ipsa Ecclesiae moles ex his consurrexit. Interna eius structura et compositio est respectabilis. Ingredientis oculos in se convertit, animumque defigit arae maioris conspectus; et maiestas sex columnarum ad omnem elegantiam artis Corinthiacae circa eam efformatarum. Dum Regia et Apostolica Majestas die 14-a Aug. 1857. ingressa est Ecclesiam, de structurae eius amoena impressione verbis suam declaravit complacentiam.

Imagines in tribus testudinibus templi, desumptae sunt e historia, et genio gentis, et antiquae civitatis. Cuiusvis in-

[1]) Decretum hoc taliter sonat: Pro paterna nostra cura et sollicitudine, plurimarumque rationum, tam politicarum, quam vero militarium impulsu, inter alias autem, ut inclytum nostrum Hungariae Regnum a tot praesidiorum onere aliquatenus sublevetur, benigne resolvimus, simulque demandamus, loca praedicti Regni nostri Hungariae, in adnexo Schemate recensita dirui, ac munimentis exui. Datum in civitate nostra Viennae Austriae 24-a Febr. 1702. Leopoldus m. p. Ladislaus Mattyasovszky Ep. Nitriensis. Ladislaus Hunyady. m. p.

Digitized by Google

genii partus sit compositio, aestimanda; sicut et ars, qua ideae hae in tam amoena proportione in effectum sunt deductae.

In prima testudine eleganter repraesentatur S. Stephanus, diademate ornatus, dextra sceptrum, sinistra filium Emericum tenens, cupidinem pede calcantem, pone eum stante Gerardo moderatore, manu Decalogi tabulas tenente, et digito in praeceptum sextum intento. Ex una parte S. Stephanus sceptro prosternit idololatriam, ex alia parte sangvis Christi, e cruce per angelum sustentata, profluens eandem exstinguit. Supra regem repraesentatur sedens Christus, et symbolum religionis cum monstrantia ad latus eius; et vexillum, veluti signum triumphi; angelus item volans, palmas et serta ferens victoribus adumbratur. Ad quatuor angulos apsidis depicti sunt quatuor Doctores Ecclesiae Latinae.

In secunda testudine repraesentatur S. Stephanus, fundationales literas Archi-, et Episcopatuum, Ecclesiarumque elargiens; penes eum diversae ecclesiasticae et saeculares personae, de locis, ubi Ecclesiae erigantur, consultantes. Ad utrumque latus huius imaginis, versus septemtrionalem et meridionalem partem fenestrarum, repraesentantur Cancelli, ultra quos in parte septemtrionali exhibentur personae magistratuales, tempore aedificatae huius Ecclesiae, aeque de loco et structura erigendae domus Dei cum uno Patre e Soc. Jesu consultantes, et plenam suam in Deo collocatam fiduciam, positione corporis, et manu coelum versus protensa indicantes. In meridionali parte, aeque civitatis magistratuales; in medio iudex civitatis, et Pater e societate Jesu, ambo manu tenentes chartam, in qua aedificandae Ecclesiae repraesentatur planum. In quatuor angulis testudinis depicti sunt quatuor maiores prophetae.

In tertia testudine, supra sanctuarium, exhibetur imago Sanctissimae Trinitatis, coram qua praesentatur S. Stephanus per angelos sustentatus; quasi diceret: Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ad quod illi Christus porrigit sceptrum, ad exprimendum illud effatum,

Digitized by Google

quod de fideli servo in his terris versatus, pronunciandum fore in coelis adpromisit: Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini Tui. Ex alia parte huius picturae repraesentantur per genium coelestem insignia regni, corona, sceptrum; in quatuor angulis autem testudinis visuntur quatuor evangelistae.

Ultra aram maiorem arcus, qui sustentatur columnis, ad omnem regulam artis Corinthiacae efformatis. Ad summitatem usque apsidis evecta est crux inaurata, sustentata a geniis coelestibus. Infra hanc visitur inauratum, radiisque circumdatum Monogramma Nominis Mariae, circumdatum gloria coelesti, et angelicis choris. In summitate imaginis visitur symbolum providentiae, seu oculus, in signum, quod e providentia Dei Ecclesia haec exsurrexerit.

In arae maioris imagine repraesentatur Beata Virgo, Jesulum stantem in ulnis tenens, in throno coelesti sedens, circumdata a volantibus angelis. Inferius conspicitur S. Stephanus, ad gradus altaris flectens, in quo supra byssinum pulvinar collocatam coronam, et sceptrum regium dextra ostendit, sinistra vero tangit pectus; indicans corde et oculis se, regnumque Hungariae sub tutelam B. Mariae Virginis a se offerri ac dedicari. E regione eius penes altare sunt genii, ichnographiam Basilicae olim Albensis, caeteraque symbola religionis, uti monstrantiam, infulam, pedumque exhibentes. Haec imago altaris, in maiori proportione eadem est, quae in minori visitur, Budae in Capella Residentiae Regiae, S. Sigismundi, ubi S. Dextera S. Stephani Regis custoditur. Pinxit utramque imaginem, prout et aliam in Ecclesia Albensi, ad aram lateralem, S. Emerici, pictor aulicus Viennae Fischer; ipsam autem, superius descriptam Ecclesiae navim adornavit Cymbal.

Cum tempus celeri cursu advehat erectae Sedis Episcopalis et Dioecesis saeculare festum, et coarctet huius operis editionis terminum, non immoramur aliis partibus describendis uberius. Aedes haec sacra iam suum 1868. transegit saeculum. Quod centum annorum aetas e primaevo nitore ipsi detraxit,

Digitized by Google

zelus, pietas et liberalitas bonae memoriae virorum, et Capituli supplevit. Tota compages eius pro festo illo saeculari restaurata, deaurata, renovata, decorata, solemniter consecrata, et edito desuper opere, per manus has descripta habebatur. Ut adeo quasi novis vestibus induta, praestoletur nunc suae in Cathedralem Ecclesiam exaltationis saeculum.

LXI.

ABOLITIO SOC. JESU. JUDICIA QUORUMDAM. GYMNASII CURA ORDINI S. PAULI TRADITUR.

Consummatis per Societatem Jesu praerecensitis aedificiis, perfecta item 1768. Ecclesiae nunc memoratae structura, 21-a Julii 1773. Societas sublata, et 20. Sept. in effectum deducta fuit. Zeli eius, augendae gloriae Dei, in hac Ecclesia quoque supermansit memoria. Vis motrix et anima enim, in aedificatione, ab initio usque finem, eiusdem Instituti individua fuerunt. Societas in educatione iuventutis, in institutione populi, non ante pro publico bono fructus proferre, quam existere, desiit. Gymnasia, templa, cathedras, aliasque pias exercitationes, ad extremum usque diem, in urbe hac frequentavit, continuavit.

Post fata, quae Societas in Gallia, et aliis Europae regnis amare experiri debuit, in Hungaria adhuc ultra decennium integra stetit. Leges et merita praesidio fuisse videbantur. In comitiis enim regni, Posonii 1687. servatis, ut Soc. Jesu, nomine collectivo sumpta, in Regnum Hungariae et Partes eidem adnexas pro recepta et stabilita habeatur, unanimiter sancitum fuit [1]). Ad Comitia Regni 1715. 1741. regalibus invitata, sessionem cum voto inter Status et Ordines locum habuit [2]). In postremis his Comitiis Societatem repraesentavit Stephanus Dobner, Rector Collegii ad S. Salvatorem Posonii;

[1]) 1687. art. 20.
[2]) 1715. art. 73.

Digitized by Google

et Stephanus Raab, Superior Residentiae ad Basilicam Capituli, aeque Posonii, aut horum alterutro impedito, Carolus Péterffy.

Neque igitur exterorum clamoribus, neque sparsis famosis libellis, neque promulgatis aliorum regum et principum decretis, quibus ex illorum ditionibus Societas eiecta est, zelus Instituti, et piorum hominum animus erga Societatem imminutus est. Iis non tantum non commovebantur, imo magis acuebantur et exstimulabantur; ex una parte ad sacras functiones peragendas, parte autem ex alia, maiori cum fervore ad illas frequentandas. Ad haec tempora recidit Ecclesiae, in priori articulo descriptae, aedificatio, internaque decoratio; et in hac, erga Societatem gratitudinis illa contestatio, qua in meditullo apsidum, memoriam quarundam ex ea personarum, perennem esse voluit.

Tandem, ignis tecto suppositus, et cunctis incentivis mediis diu et vehementer sustentatus, Societatem quidem dissipavit, sed altores flammarum miserando modo corripuit, uritque populos continuo. Una e speciosis causis, quasi pax inter Ecclesiam, Principes et populos conservari non posset, nisi tollatur Societas, effectum sortita est. Multa ab illo tempore non exspectata venerunt; multa promissa et exspectata non comparuerunt. Nec mirum imperia temporalia eos destruere, qui spiritualia nequeunt ferre. Dum celeberrimus Patriae nostrae Jurisperitus, sublationem societatis commemorat, adjicit: „Quis consilia Dei perspexit, an non suppressionis eius consectaria eadem Domus (Bourbonica) persenserit [1])?“

Id historice constat, multos, qui prius Instituti societatis eversionem, variis praeiudiciis abrepti, vel desiderarunt, vel laetis admurmurationibus comprobarunt, in dies. quid amiserint, magis sentire coeperunt, votisque partim tacitis, partim etiam apertis, eius restitutionem expetierunt.

Regina Maria Theresia nihil diligentiae praetermisit, quo malis, quae hinc quoad educationem oritura timebantur,

---

[1]) Kelemen. Hist. Juris Hung. Privati. p. 418.

Digitized by Google

praeverteret. Constitutis igitur stipendiis, alios e sacris, alios e saecularibus viris designavit, qui iuventutem scholasticam erudirent, scholisque praeessent.

Sed quia tantis hiatibus explendis, post sublatam Societatem, mora longior necessaria fuit; scholae iusto tardius fuerunt apertae. Ad inclyti magistratus civici preces, quotquot acquiri poterant, ex abolita societate, professores aliquo tempore in scholis civitatis adplicabantur, cum Societatis docendi methodum utilissimam ex experientia noverit [1]).

E sublatis Jesuitis Albae-Regiae manserunt, et partim in scholis, partim in cura animarum fungebantur: Franciscus Vajland, Ignatius Kapuváry, Josephus Kőszegi, Josephus Tann, Dominicus Griener, Georgius Bors, Josephus Ibellaker, Antonius Vaisz, Ignatius Schiningen, Carolus Praun, Ignatius Kovács, Mathias Hill, qui fuit Curator apothecae; item fratres laici: Andreas Seboth, et Bernardus Schneider.

[1]) Dum Jesuitae e diversis Europae regnis pellerentur, eos suscepit Russia et Borussia. Nec Catharina II. nec Fridericus II. sublationi consensit. Catharina Russorum imperatrix 1783. scribit: „Die Motive, welche mich bestimmen, den Jesuiten meinen Schutz angedeihen zu lassen, sind auf Vernunft und Gerechtigkeit, so wie auch auf die Hoffnung gegründet, dass sie meinen Staaten nützlich seyn werden. Diese Versammlung friedfertiger und unschuldiger Männer soll in meinem Reiche bleiben, weil sie unter allen katholischen Versammlungen die fähigste ist, um meine Unterthanen zu unterrichten und ihnen mit den wahren Principien der christlichen Religion die Gefühle der Menschlichkeit einzuflössen. Ich bin entschlossen, diese Priester gegen jede, sey esz was immer für eine Macht zu erhalten; und ich thue hierin nur meine Pflicht, weil ich sie als treue, nützliche und unschuldige Unterthanen betrachte.“ Fridericus autem II. die 5-a Jul. 1770. ad Voltairum ita scribit: „Was mich betrifft, hätte ich Unrecht, mich über Ganganelli zu beklagen; er lässt mir meine lieben Jesuiten, die man überall verfolgt. Ich werde dieses kostbare Samenkorn aufbewahren, um diejenigen damit versehen zu können, welche eine so seltene Pflanze bey sich anzubauen wünschen sollten.“ Histor. Ehrentempel. Wien. 1841. 8. p. 143. 149.

Digitized by Google

Post abolitam Societatem, bona cum piis fundationibus et hic, et in aliis regni partibus occupata et commassata, constituunt nunc fundum Studiorum et Universitatis.

Societas anno 1773. numeravit in Hungaria, Croatia, et Slavonia universim 17. Collegia; 17. Residentias; 8. Missiones, in quibus diversa munia obierunt: 495. presbyteri; 138. Magistri Scholastici; 186. Coadiutores, seu fratres laici; et 31. novitii. Penes Collegia intertenuit et educavit Societas centenos, praesertim depauperatorum nobilium filios, qua convictores.

De universis autem commassatis bonis Martinus Schwartner, in Universitate quondam Professor, anno 1811. haec scribit: Die Einkünfte der Abtey der heil. Helena von Földvár *ausgenommen*, ist der sämmtliche ungarische Studien- und Universitäts Fond, der jetzt järlich über 700,000 Gulden einbringt, eine *Verlassenschaft* der vor 38. Jahren erloschenen Gesellschaft Jesu. Lasset uns für dieses schöne Andenken... dankbar seyn, und auch das Gute nicht vergessen, das wir, und unsere Nachkommen, dem, freylich oft zu heftigen, Religions-Eifer dieser orthodoxen Väter schuldig sind [1]).

Auctor autem operis „Der neue Leviathan," minime secus fautor Jesuitarum, qui suo hoc opere magnam excitavit sensationem, de sublato iam Ordine huiusmodi depromit iudicium: Man verdamme den Jesuiten-Orden von Seiten seines Endzweks und seiner Mittel, so viel man wolle; immer wird seine Organisation ein Muster von monarchischer Verfassung bleiben... In der That, diese war so sehr ein Meisterstück des menschlichen Verstandes, das die Regierungen sie, nach der Aufhebung des Ordens, eben so eifrig hätten studiren sollen, als angehende Bildhauer den Torso oder irgend ein anderes Ueberbleibsel der alten Kunst zu studiren flegen. Die glückliche Folge dieser Organisation war nämlich, dass kein Mitglied des Ordens sich als Individuum fühlte, und diess ist

[1]) Schwartner. Statistik des Königr. Ungern. III. Th. p. 385.

Digitized by Google

unstreitig die höchste Wirkung, welche eine Organisation hervorbringen kann. etc. [1])

Tribus annis post sublatam Societatem; uno anno ante erectam sedem Episcopalem, Residentia Jesuitarum, cum Ecclesia et Gymnasio, die 4-a Octobris 1776. resignata est Patribus S. Pauli primi Eremitae, qui, prout pag. 187. adnotavimus, huc commigrarunt; brevi, intra decem annorum decursum, eandem cum Jesuitis sortem experturi.

LXII.

Lex de restauratione capituli in comitiis 176⁴/₅. lata.

Capituli Alba-Regalensis fata et vicissitudines; tandem in eventibus 1543. eiusdem conspeximus occasum; nunc suspicimus ortum, aut orituri solis crepusculum.

Pro Regni Comitiis in diem 17-am Junii 1764. indictis, et continuative etiam 1765. celebratis, Status et Ordines Posonium congregati, gravamina et postulata Regni, Partiumque eidem adnexarum, pro facienda repraesentatione diaetaliter stabiliverunt.

Recensitis igitur sequentibus duodecim postulatis, uti 1. De Residentia Regis in Regno tenenda 2. 3. De celebrandis, ob sumptuum compendium Budae Comitiis. 4. De Palatini dignitate et activitate restabilienda et inarticulanda. 5. De educendo praesidio militari ex arce Strigoniensi, et Sede Archiepiscopi et Capituli ibi figenda. 6. De Cancellariae Hungarico-Aulicae activitate. 7. De Consilio Regio Locumtenentiali. 8. De personis ad idem Consilium et Dicasteria nominandis. 9. De officio et dignitate Tavernicorum Regalium Magistri ad antiquum vigorem restituendis. 10. De Custodibus et Conservatoribus Sacrae Coronae, et militia illuc destinanda. 11. De

[1]) Der neue Leviathan. Tübingen. 1805. 8. pag. 61. 62.

Digitized by Google

Camera Regia Hungarico-Aulica restabilienda. 12. De dignitatibus et beneficiis, veris Patriae filiis conferendis; his inquam duodecim postulatis praemissis, puncto 13. Status et Ordines Regni, postulata sua de restaurando Capitulo Alba-Regalensi his verbis repraesentarunt:

„Cum porro Praepositura et Custodiatus Albensis tantos inferant proventus annuos, qui ad plura etiam florenorum millia se extendunt, nihilque eo piae fundatorum Regum Antecessorum suorum gloriosorum menti et intentioni Majestas Vestra Sacratissima instituere valeat conformius, supplicant Status et Ordines, ut Capitulum Albense Turcica tyrannide deletum, post decessum, vel mutationem modernorum dictae Praeposituraе et Custodiatus possessorum restauretur, bonaque et reditus eorundem beneficiorum ad subsistentiam dicti Capituli convertantur, et applicentur, sicque pia intentio ipsius Divi olim gloriosae reminiscentiae Imperatoris ac Regis Caroli sexti hoc in passu adimpleatur [1]).“

Tempore hoc Praepositus Albensis fuit Bertramus Franciscus Comes a Nesselrode; Custos autem: Gerardus Guilelmus Baro a Dalberg.

Ad praemissam Statuum et Ordinum repraesentationem, in Sessione 7-a, die 11. Julii celebrata, sequens benignum regium rescriptum fuit publicatum:

„Ad 13-um. Circa Capituli Albensis post modernorum Praepositi et Custodis decessum, vel mutationem suscipiendam restaurationem, Majestas Sua pro incumbente sibi tuendae ac propagandae verae Religionis cura non est defutura, ut de iis, quae hunc in finem tendunt, omni tempore provideatur.“

Benigno hoc rescripto ad Deputationem, iam initio Comitiorum circa postulata Regni exmissam, devoluto, eadem cum aliqua modificatione, Codici Legum, Statibus et Ordinibus tardius proposuit illud inserendum.

---

[1]) Acta Diaetalia $176^{4}/_{5}$.

Digitized by Google

In negotio postulatorum regni, Deputationis membra fuerunt:

E parte Excelsae Tabulae: Carolus Comes Eszterházy Episcopus Agriensis; Ignatius Koller Episcopus Vesprimiensis; Antonius Comes Grassalkovics Agazonum Regalium Magister et Camerae Praeses; Adamus Comes Batthyány Tavernicus. *Supremi Comites:* Joannes Comes Csáky; Antonius Comes Károlyi; Joannes C. Forgách; Joannes C. Illyésházy junior; Baro Franciscus Dőry.

E parte Inclytae Tabulae: Ladislaus Kvassay Vice-Palatinus; item: quatuor Proto-Notarii.

E parte Croatiae: Nicolaus Skerlecz Proto-Notarius.

E Clero: Josephus Bajzáth Canonicus Strigoniensis; Paulus Kiss. Canon.

Ex Inclytis Comitatibus: Christophorus Ordódy Trencsinensis; Joannes Balogh Neogradiensis; Michael Bezerédy Jaurinensis; Joannes Tallián Simeghiensis; Georgius Szatthmáry Borsodiensis; Paulus Tiszta Abaujvariensis; Gabriel Hegyi Hevesiensis; Gabriel Baranyi, Bihariensis; Ladislaus Hrabovszky Békesiensis;

Ex absentium ablegatis: Joannes Jeszenák, Georgius Bernáth;

E quarto Statu: Christophorus Gabriel Soproniensis; Joannes Simonffy Tyrnaviensis; Alexander Dubniczay Cassoviensis;

De sessione 84. die 25-a Febr. 1765. celebrata, haec sunt in Actis Diaetalibus notata: „Modificationibus, imo et novis conceptibus nonnullorum articulorum per Excelsam Cancellariam adductis, Dominus Protonotarius Palatinalis legerat paragraphos adiectos ordine articulorum observato; uti: De Personali Regiae Majestatis in Regno hoc Residentia; *Stat modificatio;* De novatione articulorum 13. et 19. 1741. in modificatione Status et Ordines coaluerunt. De Conservatoribus S. Regni Coronae, *Stat modificatio; De restauratione Capituli Albensis,* stat modificatio.“ etc. etc.

Digitized by Google

Facta igitur in cunctis aliqua modificatione, Status et Ordines conceptum, codici legi inferendum, et cum reliquis, Sanctioni substernendum decreverunt, quod tali modo factum, et sancitum fuit.

„*Articulus 10. De restauratione Capituli Albensis.*“

„Circa Capituli Albensis post modernorum Praepositi et Custodis decessum, vel mutationem, suscipiendam Restaurationem, ad humillimas Statuum et Ordinum preces, resolvit clementer Majestas Sua, quod pro suo tuendae ac propagandae verae religionis zelo, benigne provisura sit.“

LXIII.

MARIAE THERESIAE AETAS ET GUBERNII MEMORIA.

Lex lata, indiguit tempore, ut effectum sortiatur. Cunctis, qui praesunt, ipsis principibus, regibus, ac imperatoribus, saepe temporum adiuncta imperant. Regum autem intentiones et consilia regit, tardat, impedit aut promovet, qui tempora moderatur.

Sub gubernio piae memoriae Mariae Theresiae lex 1765. lata, per eam 1777. in effectum fuit deducta. Expedit, ut priusquam ad hunc eventum devolvatur narratio, in summis lineamentis expendamus difficilia regiminis tempora; et ea, quae sint Reginae illius curae, et maternae populorum sollicitudini tribuenda, cui et Episcopatus Alba-Regalensis referre debet initia.

Maria Theresia patri Carolo III. 1740. fatis functo succedens, haud laeta habuit regiminis auspicia. Pater tot heroum, in novos toties flexus et gyros revolutum trium saeculorum agmen clausit. In hoc rerum statu unica ara et asylum, filia Maria-Theresia supermansit, ut ruentibus in nobilissima regna fatis, adferret moram, et ad evolvendas, quae circumstabant, rerum ambages manum admoveret. Reges enim et principes,

Digitized by Google

imperiorum per orbem iam olim compotes, exquisitis causis, sceptrum e manibus eripere contendebant.

Primos motus, imminente hostium multitudine, fecit Fridericus II. rex Borussiae, qui iam mense Decembri 1740., facta irruptione, inferiorem occupavit Silesiam.

Sequenti anno Bavari, Gallorum auxilio muniti, in Austriam penetrarunt. Mox Hispani ditiones Italicas, Galli vero et Saxones in Bohemiam infusi, Pragam hinc, illinc Lincium occupantes, ipsi Viennae imminebant urbi.

Hostium proin multitudinem Regina contra se armari prospiciens, in gente Hungara omnem collocavit fiduciam, regnique Ordines pro 24. Maii 1741., tum coronationis, cum etiam impetrandorum defensionis mediorum causa Posonium accersivit, pronissimosque in vota sua reperit, impetusque hostiles, per omnes, quibus praefuit regiminis annos, adeo strenue sustinuit, ut ditiones eius nullam passae fuerint diminutionem.

Sub eius gubernio in Jure publico, et privato; in rebus politicis, et in re literaria, pro regni prosperitate multa salubriter sunt constituta. Quia vero in his omnibus, pietatem secum locavit in solio, et id effecit, nequid in Regno cultu divino esset augustius.

Temporibus eius latae sunt in Comitiis regni leges: De negotiis Hungaricis per Hungaros tractandis 1741. art. 11. De auctoritate et independentia Cancellariae Hungarico-Aulicae art. 13. De Camerae Hungaricae independentia art. 14. — Jaurinum, Comaromium, Neoplanta, Zombor, Liberis ac Regiis Civitatibus accensentur 1751. art. 27. Capitaneus Turmae Praetorianae Regni Baronibus adnumeratur 1765. art. 6. etc.

Articulus 68. anni 1715. uberiorem in materia pupillari accepit regulationem et declarationem art. 26. etc. etc.

Occasione belli septennalis Borussici fundavit Equestrem Militarem Ordinem, a nomine suo dictum 1757.; coordinata ac instituta fuit per Ipsam nobilis Praetoriana Hungarorum Turma, dum 1760. Josephus, coronae haeres, uxorem duxisset Isabellam Parmensem. Insignem vero Ordinem Equestrem S.

Digitized by Google

Stephani Regis Apostolici, occasione Comitiorum anni 1764. In eisdem Comitiis: De Consilii Regii Locumtenentialis ad meditullium regni translatione art. 3. De redimendis oppidis 13. Scepusiensibus art. 15. De Libero per Portum Buccari commercio art. 31. etc.

Educationem Juventutis, debitamque eius institutionem inter praecipuas adnumeravit curas. Hinc, in cunctis haereditariis regnis opportuna quaeque instituit. In Hungaria Tyrnaviensem novis Cathedris et studio medicinae auxit, fundationibusque 1770. locupletavit; quam postea, pro majori undique confluentis Juventutis commodo, 1777. transtulit Budam. Quatuor praeterea instituit dotavitque Academias, Tyrnaviae, Jaurini, Cassoviae, et Zagrabiae collocatas, studiisque tam philosophicis, quam Juridicis ornatas. Denique complura Gymnasia et Scholas Grammaticales partim restauravit, partim instituit. Pro educatione nobilis Juventutis Convictus varios iam fundavit, iam locupletavit et auxit. In his autem omnibus quam sollicitam curam gesserit Fundationum, his finibus destinatarum, docent eius Decreta, et quidem Pazmanianae Tyrnaviae art. 43. et Foglarianae Agriae art. 44. Anni 1741., Lövenburgianae Viennae art. 21. Anni 1751. Szirmayanae vero et Hrabovszkyanae art. 13. An. 1765. His accessit pro nobilium virginum educatione institutum monialium Notre-Damarum art. 43. An. 1765. etc.

In rebus autem Sacris: Decreto anni 1751. Sedis Archi-Episcopalis et Capituli Strigonium translatio art. 3., — et Capituli Colocensis restitutio art. 7. inseritur. Ordo Dominicanorum 1741. art. 65.; S. Francisci minor. art. 42. 1765. recipitur.

Ad regimen Ecclesiasticum curamque animarum rite obeundam, nequid desiderari pateretur, per Regnum quinque novos fundavit Episcopatus: Neosoliensem, Rosnaviensem, Scepusiensem, Albensem et Sabariensem. Praeter hos etiam Graeci Ritus Catholicorum, utpote Magno-Varadinensem, Munkácsien-

Digitized by Google

sem, et in Croatia Crisiensem, quos partim noviter fundavit, partim locupletavit.

Nihilque praetermisit toto regiminis tempore, ut bearet et tranquillos redderet populos. Nemo de gubernii tempore momentosius dedit testimonium, quam successor filius Josephus II., qui matris relinquendo vestigia, post novem annorum tentamina, et varias mutationes, ut gentem conquietaret, 28-a Januarii 1790., datis ad omnes Jurisdictiones Literis, declaravit, ut interea, donec Comitia servarentur „cunctae administrationis publicae, reique iustitiariae partes ad eum plane statum reponantur, in quo eae fuerunt, dum anno 1780. post fata Serenissimae Dominae Imperatricis viduae ac Reginae Apostolicae Matris nostrae desideratissimae Regni Gubernacula adivissemus [1]).“

LXIV.

Praesules Hungariae anno erectae 1777. sedis episcopalis.

Anno, quo Sedes Episcopalis et Dioecesis Alba-Regalensis erecta est, universam Ecclesiam gubernavit *Pius VI.* Summus Pontifex a 15. Febr. 1775.

Ecclesiae autem in Hungaria praefuerunt: Primas Regni et Archiepiscopus Strigoniensis Josephus Comes Batthyány ab an. 1776.

Archiepiscopus Colocensis: Adamus L. B. Patachich ab anno 1776.

Agriensis Episc. Carolus C. Eszterházy ab an. 1761.

Bosnensis et Syrmiensis: Matthaeus Kerticza ab an. 1773.

Csanadiensis: Emericus Krisztovich an. 1777. nom. 11. apr.

Crisiensis: Basilius Bosichkovich ab an. 1776.

Fogarasiensis: Georgius Major, ab an. ante 1775.

---

[1]) Collectio Repraes. R. Hung. Pestini 1790. I. p. 1.

Digitized by Google

Jaurinensis: Franciscus C. Zichy ab an. 1743.
Munkácsiensis: Andreas Bacsinszky ab an. 1773.
Neosoliensis: Franciscus C. Berchtold ab an. 1776.
Nitriensis: Joannes Gusztinyi ab an. 1763 a 31. Jan. 1777. vacat.
Quinque-Eccles.: Georgius Klimo ab an. 1751. a 2-a Maii 1777. vacat.
Rosnaviensis: Antonius C. Révay ab an. 1776.
Sabariensis: Joannes Szily a 17. Febr. 1777.
Scepusiensis: Carolus Szalbeck ab an. 1776.
Segniensis, Modrus. seu Corbav. Joannas Caballini aban. 1773.
Syrmiensis: idem, qui Bosnensis.
Transsylvan. Ladislaus C. Kollonich ab an. 1774.
Vaciensis: Christophorus C. Migazzi ab an. 1761.
Magno-Varad. L. R. per translationem Adami L. B. Patachich ad Coloc. Archi-Episcopatum ab 8. Martii 1776. vacat.
Magno-Varad.: G. R. Moyses Drágossy, an. 1777.
Vesprimiensis: Josephus Bajzáth an. 1777. 5. Aug. install.
Zagrabiensis: Josephus Gyaluff ab an. 1772.
Montis Pannoniae Archi-Abbas: Daniel Somogyi ab an. 1768.

Venerabilium horum Patrum, Ecclesias Dei 1777. gubernantium Collegio accessit Ignatius Nagy de Séllye, primus Episcopus Alba-Regalensis; et Dioecesibus recensitis adnumerata est nova haec alma Dioecesis Alba-Regalensis, cuius historiae limites, post varios eventuum per saecula anfractus itinerando, favente divino Numine, nunc ingredimur.

LXV.

MARIA THERESIA REGINA DOTAT EPISCOPATUM; CATHEDR. ECCLESIAM; ET CAPITULUM.

Maria Theresia, piae memoriae vidua Imperatrix et Regina apostolica, legis 1765. 10. dispositionem, ac voluntatis suae declarationem, ita in effectum clementer deducere dignata

Digitized by Google

fuit, ut non tantum Albensium, sed omnium regnicolarum superaverit exspectationem, dum anno 1777. in locum antiquae Praepositurae, quae olim in hac urbe floruit, novum Episcopatum; in locum antiqui Capituli Collegiati, novum Cathedrale Capitulum, utrumque e bonis antiquae Praepositurae, et Capituli quondam Collegiati fundare, et Ecclesiam parochialem regia munificentia ex iisdem bonis et fundationibus dotare, atque sic una Cathedralem esse voluerit.

In hac sua erga Ecclesiam Dei munificentia aemulata est regina Proto-Regis S. Stephani studium ac pietatem, nec non erga Sanctam Sedem Apostolicam Romanumque Pontificem, qua Caput Ecclesiae et Vicarium Christi in terris venerationem; eius consensu et adprobatione omnia haec in effectum deducendo.

LXVI.

Literae fundationales episcopatus Alba-regalensis 17. febr. 1777.

Nos Maria Theresia Romanorum Imperatrix vidua, Hungariae Bohemiae Dalmatiae Croatiae Slavoniae ... Regina Apostolica ... etc. Damus pro memoria Nostro Successorumque Nostrorum nomine significantes quibus expedit universis. Quod Nos in provehenda et firmanda felicitate Regnorum, quae a majoribus nostris Jure haereditario accepimus, inter caetera subsidia illud efficacissimum esse compererimus; quod totius Rei Christianae firmitas, Religionis orthodoxae propagatio, hancque consequens animarum salus, secundum Deum a sublimi Episcoporum munere, vigilantia, sollicitudine, doctrina, verbo et exemplo potissimum dependeat, neque proinde ullum dubium supersit, quin quo plures e specula intendant saluti animarum vigilaturi Pastorum oculi, eo majus Res christiana sumat incrementum, mores populorum ad humanitatis Leges amplius excolantur; vita plebis innocentior reddatur, per con-

Digitized by Google

sequens divinis non secus ac humanis legibus major etiam reverentia exhibeatur, Reipublicae salus et tranquillitas solidioribus fundamentis fulciatur. Hinc cum Dioeceses Jaurinensis, Weszprimiensis ac Zagrabiensis adeo vastos hactenus complexae fuerint limites, ut impossibile quodammodo fuerit iisdem Episcopis pastoralis officii partes in tantae extensionis Dioecesibus ita exequi, ita omnibus attendere, ita universos instruere ac regere, ut rei magnitudo ac necessitas, vetusque Ecclesiae disciplina postulat; per consequens haec ipsa memoratarum Dioecesium ampla adeo extensio, et exinde promanans Administrationis ecclesiasticae difficultas, congruam a Nobis, qua Apostolica Regina et Summa Ecclesiarum in praefato Regno nostro Hungariae existentium Patrona exegerit medelam, in eo cumprimis consistentem, ut remotioribus ab Ordinariis Sedibus Episcoporum Jaurinensis Weszprimiensis ac Zagrabiensis Comitatibus ac Districtibus magis vicini Pastores constituantur, qui Dioeceses suas arctioribus limitibus constitutas frequentius visitent, cleri disciplinam urgeant, excessibus quibusvis, qui promotioni orthodoxae fidei obstaculo esse possent, propius solerter invigilent, ac denique procurandae animarum saluti magis et facilius intenti esse possint. Eapropter exemplis etiam Praedecessorum nostrorum Divorum quondam Hungariae Regum gloriosae memoriae impulsae, pro summo illo jure Patronatus, quod qua Apostolica Regina Hungariae in conferendis, et pro ratione necessitatis ac utilitatis publicae ordinandis Dioecesibus optimo jure habere et exercere dignoscimur; pro solita item, qua ad majorem divini cultus promotionem et orthodoxae fidei propagationem ferimur cura et sollicitudine nostra, praeattactos Episcopatus Jaurinensem, Weszprimiensem et in parte etiam Zagrabiensem dividendos, et e limitibus eorundem, in remotioribus quippe Comitatibus et Districtibus praeter alium novum Episcopatum Sabariensem, Alba-Regalensem quoque, a libera Regiaque Civitate nostra Alba-Regalensi denominationem habiturum ea ratione benigne erigendum et fundandum esse duximus, ut nominis huius Ordinarius Dioecesanus Episcopus Residentiam

Digitized by Google

Suam in Ecclesia Cathedrali, et Capitulo ex Praeposito, Lectore, Cantore et Custode, duobus item Canonicis, adeoque sex Individuis consistente in praefata Civitate Alba-Regalensi habeat. Limites vero Dioecesis huius Alba-Regalensis integrum Comitatum Albensem, ex Comitatu vero Pilisiensi partem ad Episcopatum et Dioecesim Weszprimiensem praevie pertinentes ambitu suo complectatur. Quoad juniorem clerum eam respectu Dioecesis huius fecimus benignam provisionem, ut tot numero clerici, ad rationem Dioecesis huius in Generali Cleri Regni Hungariae Seminario penes universitatem Regiam constanter, erga pendendam nempe per Episcopum a proventibus mensae Suae Episcopalis attributis ad idem Seminarium in annos singulos ter mille florenorum summam interteneantur; quot nempe secundum tractatum cum ejusdem Seminarii Praefecto eatenus ex parte Dioecesis huius ineundum, ac per nos subinde ratihabendum cum omnibus suis necessitatibus ex eadem ter mille florenorum summa annua interteneri poterunt, qui clerici dein praecise ab ipsius Episcopi Alba-Regalensis seu in receptione, seu evocatione libera plenariaque dispositione dependeant. Pro condecenti demum Episcopi subsistentia neo-erecto huic Episcopatui Alba-Regalensi universa bona ad exemptam olim Praeposituram Alba-Regalensem pertinentia et hactenus per Praepositum possessa dehinc in qualitate dotis pro Episcopatu hocce Alba-Regalensi assignatae consideranda, una cum decimis tam ad antelatam Praeposituram ubicunque, quam et ad Episcopatum Weszprimiensem in Districtu Budensi et Pilisiensi, nec non Comitatu Albensi hucdum pertinentibus, ac percipi, et respective in summa decem mille florenorum annue elocari solitis, non secus vineam cum domo et cellario in Liberae Regiaeque Civitatis nostrae Alba-Regalensis territorio existentia ac antea ad abolitae Societatis Residentiam Alba-Regalensem pertinentia simul cum cunctis castris, castellis, oppidis, villis, possessionibus, praediis et eorundem appertinentiis terris scilicet arabilibus cultis ac incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, hortis et pomariis, sylvis, nemoribus, dumetis, virgultis,

Digitized by Google

exstirpaturis, montibus, collibus, vallibus, vineis et earum pomariis, promontoriis, fluviis, aquis, piscinis, piscaturis, pisciumque clausuris et aquarum decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum obventionum, redituum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus ad modo fatam Praeposituram de Jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, ubicunque sub sacra praerepetiti Regni nostri Hungariae corona existentibus, et habitis caeterisque privilegiis, Juribus et Jurisdictionibus de Lege Regni et passim recepta consvetudine clero, qua Domino terrestri legitime competentibus, Donationis ac piae fundationis titulo pleno Jure Dominii Regio et perennali (salvo tamen Jure aliorum, siquod praeattactis bonis inesse legitime comprobatum fuerit) benigne conferenda esse duximus. Imo conferimus, donamus et fundamus perpetuo et irrevocabiliter tenenda, possidenda, habenda pariter et usuanda, reservantes caeteroquin nobis et successoribus nostris Hungariae Regibus omnia in Capitulo beneficia ecclesiastica et Canonicatus Jus conferendi, admissa duntaxat ipsi Episcopo in casu singulae vacantiae pro tali supplenda duorum idoneorum subiectorum electione, et nobis demissa praesentatione, citra tamen potestatis nostrae in hoc vel illo subiecto denominando restrictionem; quae omnia dum mente animoque deliberato, et e plenitudine potestatis nostrae regiae hisce clementer statuimus, fundamus, ac ordinamus, una non ambigimus, quod quemadmodum hic per Nos clementer neo-erectus, fundatus Episcopatus unice ad incrementum religionis orthodoxae, per idque magis et melius promovendum animarum salutem directus est, eique ad suam consistentiam perducendo nos omni cura et sollicitudine intentae fuimus: ita nostri quoque successores non minori sollicitudinis studio salutare hoc et pientissimum institutum nostrum ad omnem aetatem firmiter manutenturi, subsequenter totum id, quod ad neo-erectum et fundatum huncce Episcopatum praevia ratione per Nos clementer destinatum habetur, tamquam pro

Digitized by Google

perpetuo stipulatam, et pactatam fundationalem dotem absque diminutione in sua integritate conservaturi, et pro ratione circumstantiarum novis etiam gratiis et favoribus adaucturi sint. Quapropter omnibus et singulis, quorum interest, benigne praecipimus et mandamus, quatenus praesentem salutarem, pientissimamque fundationem et ordinationem nostram, quibusvis evenire queuntibus casibus ad amussim observare noverint, neque eidem sub incursu indignationis nostrae Regiae quaqua ratione contravenire praesumant. In quorum majus robur perpetuamque firmitatem hasce secreto majori sigillo Nostro, quo ut Regina Hungariae Apostolica utimur impendenti communitas extradandas esse duximus et concedendas Literas fundationales. Datum per manus fidelis Nostri, Nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Francisci Eszterházy de Galantha, Perpetui in Fraknó, Aurei Velleris et una insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Equitis, Camerarii Consiliariique nostri actualis intimi, Comitatus Mossoniensis Supremi Comitis, Curiae Nostrae Regiae per Hungariam Magistri, et per antelatum Regnum Nostrum Hungariae Aulae nostrae, prout et dicti Ordinis S. Stephani Cancellarii. *In Archi-Ducali* Civitate Nostra Vienna Austriae Die decima septima mensis Februarii Anno Domini Millesimo Septingentesimo septvagesimo septimo. Regnorum nostrorum Hungariae Bohemiae et reliquorum anno trigesimo septimo. Reverendissimis, Illustrissimis, Reverendis item ac Venerabilibus in Christo Patribus Domino Josepho e Comitibus de Batthyán, Perpetuo in Nemetujvár S. R. I. Principe, Strigoniensis; Adamo Libero Barone Patachich de Zajezda Colocensis; et Bacsiensis Ecclesiarum canonice unitarum Metropolitanarum Archi-Episcopis; Comite Francisco Zichy de Vásonkő Jaurinensis; Georgio Klimo Quinque-Ecclesiensis; Comite Carolo Eszterházy de Galantha Agriensis; Christophoro e Comitibus Migazzi de Vaal et Sonnenthurm S. R. E. Cardinale Principe S. R. I. Administratore Vaciensis; Josepho Gallyuff Zagrabiensis; Joanne Baptista Caballini de Slavignrad Segniensis et Modrusiensis seu

Digitized by Google

Corbaviensis, Mathaeo Francisco Kerticza Bosniensis seu Diakovarensis et Syrmiensis; Comite Ladislao Kollonich de Kollegrad Transylvaniensis; Carolo Szalpek Scepusiensis, Comite Francisco Berchtold Libero Barone ab Ungerschütz Neosoliensis; Comite Antonio de Reva Rosnaviensis; Josepho Bajzáth electo Weszprimiensis (Sedibus Magno-Varadinensi, Nitriensi et Csanadiensi vacantibus) Antonio Zlatarich Belgradiensis, Stephano Nicolao Jaklin electo Almiensis; Joanne Szily Tinniensis, Comite Sigismundo Keglevich de Buzin electo Makariensis Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus; nec non Serenissimo Duce Domino Alberto per Regnum Nostrum Hungariae Locumtenente Nostro Regio; Spectabilibus item ac Magnificis Comite Georgio Fekete de Galantha Judice Curiae Nostrae Regiae; Comite Francisco de Nádasd Regnorum Nostrorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Bano Comite Adamo de Batthány Tavernicorum; Illustrissimo S. R. I. Principe Nicolao Eszterházy de Galantha nobilis Nostrae Turmae Praetorianae Hungaricae Capitaneo; praelibato Comite Francisco Eszterházy de dicta Galantha Curiae, Comite Joanne Csáky de Keresztszeg Agazonum; Comite Francisco Dőry de Jobbaháza Pincernarum, Comite Joanne Erdődy de Monyorokerék Cubiculariorum, Comite Antonio Károlyi de Nagy-Károly Dapiferorum, Comite Leopoldo Pálffy ab Erdőd Janitorum nostrorum Regalium per Hungariam Magistris, ac Comite Joanne Pálffy ab Erdőd Comite Posoniensi, caeterisque quamplurimis saepefati Regni Nostri Hungariae Comitatus tenentibus et honores. Maria Theresia mp. Comes Franciscus Eszterházy. Adamus Trajcsik.

LXVII.

LITERAE FUNDATIONALES CATHEDRALIS ECCLESIAE 17. FEBR. 1777.

Nos Maria Theresia Divina favente clementia Romanorum Imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae,

Digitized by Google

Croatiae, Sclavoniae Gallitiae Lodomeriae Bosniae Serviae Cumaniae et Bulgariae Regina Apostolica, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae Styriae Carinthiae et Carnioliae Magna Princeps Transylvaniae Marchio Moraviae Dux Brabantiae Limburgiae Lucemburgae Geldriae Vürtembergae, superioris et inferioris Silesiae Mediolani Mantuae Parmae Placentiae Gvastallae Auschvitzii et Zatori, Princeps Sveviae Comes Habspurgi Flandriae Tyrolis Hannoniae Kiburgi Goriciae Gradiscae; Marchio Sacri Romani Imperii Burgoviae, superioris et inferioris Lusatiae, Comes Namurci, Domina Marchiae Sclavonicae et Mechliniae vidua Dux Lotharingiae et Barri, Magna Dux Hetruriae.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, qualiter Nos benigno revolventes animo, quam salutare atque decorum sit, quantumve stabiliendis et firmandis Regnorum nostrorum Imperiis expediat in augendum atque ampliandum orthodoxae Religionis bonum promptissima quaequae conferre studia, quo et posteritas laudabilia praedecessorum suorum vestigia conspiciendo, ad parem virtutem, et aliorum bonorum pientissimorumque operum prosecutionem erecta, gloriam hanc quasi simulacrum prae oculis semper habere possit; quocirca spectato eo, quod Dioeceses Jaurinensis, Weszprimiensis ac Zagrabiensis adeo vastos hactenus complexae fuerint limites, ut impossibile quodammodo fuerit iisdem Episcopis Pastorales officii partes, in tantae extensionis Dioecesibus ita exequi, ita omnibus attendere, ita universos instruere ac regere, ut rei magnitudo ac necessitas, vetusque Ecclesiae disciplina postulat; per consequens haec ipsa memoratarum Dioecesium ampla adeo extensio et exinde promanans administrationis Ecclesiasticae difficultas congruam a Nobis, qua Apostolica Regina, et Summa Ecclesiarum in praefato regno Nostro Hungariae existentium Patrona exegerit, medelam in eo cumprimis consistentem, ut in remotioribus ab ordinariis Sedibus Episcoporum Jaurinensis, Weszprimiensis ac Zagrabiensis Comitatibus et Districtibus magis vicini Pa-

Digitized by Google

stores constituantur, qui Dioeceses suas arctioribus limitibus constitutas frequentius visitent, cleri disciplinam urgeant; excessibus quibusvis, qui promotioni orthodoxae fidei obstaculo esse possent, propius solerter invigilent, ac denique procurandae animarum saluti magis et facilius intenti esse possint; ac ideo pro summo illo Jure Patronatus, quod qua Apostolica Regina Hungariae in conferendis et pro ratione necessitatis ac utilitatis publicae regulandis Dioecesibus optimo jure habere et exercere dignoscimur, praeattactos Episcopatus Jaurinensem, Weszprimiensem et in parte etiam Zagrabiensem dividendos et e limitibus eorundem in remotioribus quippe comitatibus et districtibus, praeter alium novum Episcopatum Sabariensem, Alba-Regalensem quoque in Libera Regiaque Civitate Nostra Alba-Regaleni distinctam Sedem Episcopalem et Dioecesim suis limitibus circumscriptam, cum sufficienti dote benigne constituere ac una Cathedralem illic Ecclesiam, ac praeterea ad rationem novae huius Dioecesis Alba-Regalensis penes universitatem nostram Regiam in Generali Clericorum seminario studia sua prosecuturos sufficienti numero clericos, fundare benigne visum nobis fuerit. Hinc praemissum in finem, pro dote videlicet Cathedralis Ecclesiae Decimas Alba-Regalenses, hactenus per Archi-Episcopum Strigoniensem perceptas, simul cum quarumlibet utilitatum, obventionum redituum et pertinentiarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, nec non certum quatuor millium florenorum Capitale, per Leopoldum condam Korn Ecclesiae quidem abolitae Societatis Alba-Regalensi, cum aliis adhuc bis mille florenis testamentaliter destinatum, sed per Nos Ecclesiae huic Cathedrali sufficienti dote destitutae addictum; pro intertenendis porro in Seminario Generali tot numero clericis, quot nempe secundum tractatum cum eiusdem Seminarii Praefecto eatenus ex parte Dioecesis hujus Alba-Regalensis ineundum, ac per Nos subinde ratihabendum cum omnibus suis necessitatibus, ex infra denotanda summa interteneri poterunt, in annos singulos trium millium florenorum summam, per Episcopatum hunc Alba-Regalensem

Digitized by Google

e proventibus mensae Episcopalis rite et absque defectu eidem Seminario Generali deponendam, eidem Cathedrali Ecclesiae Alba-Regalensi, nec non eiusdem Dioecesis Seminario pro Clericis ad rationem Dioecesis huius in antelato Seminario Generali intertenendos, et studiis operam daturis, titulo perpetuae dotis ea ratione clementer assignandam et conferendam esse duximus, uti e proventibus et reditibus decimarum ac interusurio praespecificati Capitalis quatuor millium florenorum per Capitulum Alba-Regalense sub inspectione tamen Episcopi, et cum onere reddendarum Rationum administrandorum, quibusvis Ecclesiae necessitatibus et ministrorum, ad Ecclesiam requisitorum subsistentiae, aeque erga reddendas Rationes per Capituli Custodem prospiciatur. Porro trium millium florenorum summa ad Seminarium Generale Cleri Regni Hungariae, pro intertenendis nempe, ut ante dictum, ad Rationem Dioecesis huius Alba-Regalensis numero definiendo alumnis, ac in universitate nostra Regia studiis operam daturis, nec non quibusvis aliis eorundem clericorum necessitatibus explendis, ratione quorum ex parte Dioecesis huius cum Praefecto eiusdem Seminarii Generalis tractatus, uti attactum est, suo modo inibitur, ex Proventibus Episcopatus Alba-Regalensis mensae Episcopali adtributis rite dependatur. Imo assignamus, conferimus, donamus et fundamus perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum, habendum pariter et usuandum. Dum igitur salutarem hanc fundationem animo deliberato et de plenitudine potestatis nostrae, qua Summa in praefato Regno nostro Hungariae Ecclesiarum Dei Patrona, pro solita Nostra in Deum pietate ad majorem cultus divini promotionem, orthodoxae religionis propagationem, et Cleri (cuius devotis ad Deum precibus et suffragiis fausta et felicia suscepti regiminis Gubernia, prosperitatem armorum, et secundos adversus hostes victoriarum successus, Imperiique ac Augustae Domus Nostrae felicitatem ulterius quoque nos consecuturos pie confidimus) commodorum incrementum constanter directa cura, sollicitudine et vigilantia nostra benigne instituimus, una nihil prorsus ambigimus, quin

Digitized by Google

nostri quoque in Regimine successores pientissimam hancce ordinationem nostram nonmodo adimplere, quin potius eandem, pro ratione circumstantiarum, novis etiam gratiis ac favoribus augere omnimode adnitantur. Quapropter benigne praecipimus et mandamus, quorum interest, vel in futurum intererit universis, quatenus praesentem salutarem fundationem et ordinationem nostram, in quibusvis evenire queuntibus casibus ad amussim observare noverint, neque eidem, sub incursu indignationis Nostrae Regiae quaqua ratione contravenire praesumant. In quorum majus robur, perpetuamque firmitatem hasce Secreto majori sigillo nostro, quo, ut Regina Hungariae Apostolica utimur impendenti communitas extradandas duximus et concedendas Literas fundationales. Datum per manus fidelis nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Francisci Eszterházy de Galantha, perpetui in Frakno Aurei Velleris et una insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Equitis, Camerarii Consiliariique nostri actualis intimi, Comitatus Mossoniensis Supremi Comitis, Curiae Nostrae Regiae per Hungariam Magistri, et per antelatum Regnum Nostrum Hungariae Aulae nostrae, prout et dicti Ordinis Sancti Stephani Cancellarii, in Archi-Ducali Civitate nostra Vienna Austriae, Die decima septima mensis Februarii Anno Domini Millesimo septingentesimo septvagesimo septimo. Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno trigesimo septimo. Reverendissimis etc. (Ut in conclusione Documenti superius allati.)

LXVIII.

Statutionales eccl. cathedralis. 12. julii 1777.

Sacratissima Caesareo Regia Apostolica Maiestate Domina Domina clementissima, in Libera Regiaque Civitate Alba-Regalensi distinctam Sedem Episcopalem et dioecesim suis limitibus circumscriptam cum sufficienti dote, iuxta alterius ordinis sub eodem dato elargitas Benignas Collationales suas

Digitized by Google

Regias Benigne constituente, ac una Cathedralem quoque illic Ecclesiam, ac praeterea ad rationem novae huius dioecesis Alba-Regalensis penes Universitatem Regiam in Generali clericorum Seminario studia sua prosecuturos, sufficienti numero clericos benigne fundante praemissumque in finem pro Dote Cathedralis Ecclesiae Decimas Alba-Regalenses hactenus per Archi-Episcopum Strigoniensem perceptas, simul cum quarumlibet utilitatum obventionum, Redituum et pertinentiarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, nec non certum quatuor millium florenorum Capitale, per Leopoldum quondam Korn, Ecclesiae quidem abolitae Societatis Alba-Regalensium aliis adhuc bis mille florenis testamentaliter destinatum, sed per Eandem Maiestatem Sacratissimam Ecclesiae huic Cathedrali sufficienti dote destitutae addictum; pro intertenendis porro in Seminario Generali tot numero clericis, quot nempe secundum Tractatum cum eiusdem Seminarii Praefecto, eatenus ex parte Dioecesis huius Alba-Regalensis ineundum, ac per Altefatam suam Majestatem Sacratissimam subinde ratihabendum cum omnibus suis necessitatibus et mox denotanda summa interteneri poterunt, in annos singulos trium millium florenorum Summam, per Episcopatum hunc Alba-Regalensem e proventibus mensae Episcopalis rite et absque defectu eidem Seminario Generali dependendam, Eidem Cathedrali Ecclesiae Alba-Regalensi, nec non eiusdem Dioecesis Seminario, pro clericis ad rationem Dioecesis huius in antelato Seminario Generali intertenendis, et studiis operam daturis, titulo perpetuae dotis, ea tamen ratione, ut e proventibus et reditibus Decimarum, ac interusurio praespecificati Capitalis quatuor millium florenorum, per Capitulum Alba-Regalense, sub inspectione tamen Episcopi, ac cum onere reddendarum rationum administrandorum, quibus Ecclesiae necessitatibus, et ministrorum ad Ecclesiam requisitorum subsistentiae, aeque erga reddendas rationes per Capituli Custodem prospiciatur. Porro trium millium florenorum summa ad Seminarium Generale Cleri Regni Hungariae pro intertenendis nempe, ut ante

Digitized by Google

dictum ad rationem huius Dioecesis Alba-Regalensis numero definiendo alumnis, ac in universitate Regia studiis operam daturis, nec non quibusvis aliis, eorundem clericorum necessitatibus explendis, ratione quorum ex parte Dioecesis huius cum Praefecto eiusdem Seminarii Generalis tractatus, ut adtactum est, suo modo inibitur ex proventibus Episcopatus Alba-Regalensis, mensae Episcopali adtributis, rite dependatur clementer assignante, penes praesentes benignas Collationales ac fundationales Regias, tam eadem toties fata Cathedralis Ecclesia in Dominium praedeclaratarum Decimarum Alba-Regalensium, hactenus per Archi-Episcopatum Strigoniensem perceptarum, nec non supra adtactum quatuor millium florenorum Capitale, per Leopoldum condam Korn Ecclesiae quidem abolitae societatis Alba-Regalensi, cum aliis adhuc bis mille florenis testamentaliter destinatum, sed per suam Maiestatem Sacratissimam huic Cathedrali clementer addictum, quam et neoerectae huius Dioecesis Alba-Regalensis Seminarium in dominium Illorum annuorum trium millium florenorum, quos pro intertenendis ad rationem Dioecesis huius Alba-Regalensis numero definiendis alumnis ac in universitate Regia studiis operam daturis, nec non quibusvis aliis eorundem clericorum necessitatibus explendis, ex proventibus Episcopatus Alba-Regalensis mensae Episcopali adtributis, ad Seminarium Generale cleri Regni Hungariae rite dependi praevio modo jubet, summe nuncupata Sua Majestas Sacratissima per Illustrissimum Dominum L. B. a Pföffershoven Regiae Camerae Hungarico-Aulicae Consiliarium, vigore B. idcirco ad Regiam hanc Cameram Hungarico-Aulicam sub 17. mensis Februarii anni currentis emanati Introductorii et installatorii mandati Regii cameraliter deputatum, in praesentia ad hunc actum specialiter convocatarum tam Ecclesiasticarum quam saecularium personarum, sub praeexpositis conditionibus, clausulis et cautelis solemniter installata et introducta exstitere. Posonii 12. Julii Anno Domini 1777. Ex Consilio Regiae Camerae Hungarico-Aulicae Anno, Die mense uti supra. Ignatius Fröhlich.

Digitized by Google

LXIX.

Literae fundationales capituli 17. Febr. 1777.

Nos Maria Theresia Romanorum Imperatrix vidua, Hungariae Bohemiae Dalmatiae Croatiae ... etc. Regina Apostolica .... Memoriae commendamus Praesentium tenore significantes, quibus expedit universis. Qualiter nos benigno revolventes animo, quam salutare atque decorum sit, quantumve stabiliendis et firmandis Regnorum nostrorum Imperiis expediat in augendum atque ampliandum orthodoxae religionis bonum promptissima quaeque conferre studia, quo et posteritas laudabilia Praedecessorum suorum vestigia conspiciendo ad parem virtutem et aliorum bonorum pientissimorumque operum prosequutionem erecta, gloriam hanc, quasi simulacrum prae oculis semper habere possit; Quocirca spectato eo, quod Dioeceses Jaurinensis Weszprimiensis ac Zagrabiensis adeo vastos hactenus complexae fuerint limites, ut impossibile quodammodo fuerit iisdem Episcopis Pastoralis officii partes in tantae extensionis Dioecesibus ita exequi, ut omnibus attendere, ita universos instruere ac regere, ut rei magnitudo ac necessitas, vetusque Ecclesiae disciplina postulat, per consequens haec ipsa memoratarum Dioecesium ampla adeo extensio, et ex inde promanans ecclesiasticae administrationis difficultas, congruam a Nobis, qua Apostolica Regina, et summa Ecclesiarum in praefato Regno nostro Hungariae existentium Patrona exegerit, medelam in eo praecise consistentem, ut remotioribus ab ordinariis Sedibus Episcoporum Jaurinensis, Weszprimiensis ac Zagrabiensis Comitatibus et Districtibus magis vicini Pastores constituantur, qui Dioeceses suas arctioribus limitibus constitutas frequentius visitent, cleri disciplinam urgeant, excessibus quibusvis, qui promotioni orthodoxae fidei obstaculo esse possent, propius solerter invigilent, ac denique procurandae animarum saluti magis et facilius intenti esse possint; ac ideo pro summo illo Jure Patronatus, quod qua Apostolica Regina

Digitized by Google

Hungariae in conferendis, et pro ratione necessitatis ac utilitatis publicae regulandis Dioecesibus optimo Jure habere et exercere dignoscimur, praeattactos Episcopatus Jaurinensem, Weszprimiensem, et in parte etiam Zagrabiensem dividendos, et e limitibus, signanter Episcopatus Weszprimiensis in Libera Regiaque Civitate nostra Alba-Regalensi distinctam Sedem Episcopalem, et Dioecesim suis limitibus circumscriptam, cum sufficiente dote benigne constituere, ac una penes Cathedralem illic Ecclesiam, consentienter cum Sancta Sede Apostolica, ad Deo jugiter famulandum, et in Ecclesiae huius Regiminis amplius auxilium, Canonicorum quoque Capitulum, quod ex Praeposito, Lectore, Cantore, Custode, et aliis duobus Canonicis, adeoque sex individuis consistet, fundare benigne Nobis visum fuerit, hinc praefatae Ecclesiae et Capitulo Alba-Regalensi quinque Possessiones, utpote: Sokoru, Pákozd, Ettyek, Gyuró, et Sooskuth, Comitatui Albensi ingremiatos, ante hac per Comaromiensem abolitae societatis Residentiam titulo inscriptitio possessas, et actu sub Camerali administratione existentes, quae videlicet majori ex parte originaliter ad vetus Capitulum Alba-Regalense quondam spectasse praetenduntur, una cum diverticulo Baratháza, quod alias Juris saecularis, at possessioni Sooskuth quasi incorporatum est, simul cum cunctis appertinentiis, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, hortis, pomariis, sylvis, nemoribus, dumetis, virgultis, exstirpaturis, montibus, collibus, vallibus, vineis et earum promontoriis, fluviis, aquis, piscinis, piscaturis, pisciumque clausuris, et aquarum decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, obventionum, redituum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus, ad praespecificata loca de Jure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, ubicunque sub sacra praerepetiti Regni Nostri Hungariae corona existentibus et habitis eidem Cathedrali Ecclesiae et Capitulo, titulo perpetuae dotis ea ratione clementer assignanda et conferenda

Digitized by Google

esse duximus, ut e proventibus et reditibus Bonorum ejusmodi non modo Capitularium et ministrorum ad Ecclesiam requisitorum subsistentiae, verum generaliter omnibus reliquis etiam seu ipsius Capituli, seu vero Ecclesiae Cathedralis et chori necessitatibus per Episcopum cum Capitulo, nunc statim, occasione Introductionis definiendis, ac per Nos subinde clementer ratihabendis in quantum etiam proventus eiusdem Ecclesiae non sufficerent, prospiciatur; quantumvis autem Praebendam Canonicalem inter Capitulares personas aequalem esse oporteat, nihilominus volumus, ut omnes praespecificatorum Capitularium Bonorum proventus, expletis primum communibus necessitatibus et expensis in septem portiones dividantur, atque sex inter totidem Canonicos aequa sorte dispescantur, residuae septimae Portionis autem duae quartae Praeposito Capitulari, una porro quarta Lectori, et demum residuae quartae duae tertiae Cantori, ac denique reliqua quartae huius tertia Custodi, qua Capituli huius Columnis, ultra simplicem portionem Canonicam assignetur: Imo assignamus, conferimus, donamus et fundamus perpetuo et irrevocabiliter tenenda, possidenda, habenda pariter et usuanda. Dum igitur salutarem hanc fundationem animo deliberato, et de plenitudine potestatis nostrae Regiae, qua summa in praefato Regno nostro Hungariae Ecclesiarum Dei Patrona, pro solita nostra in Deum pietate, et ad majorem cultus divini promotionem, orthodoxaeque religionis propagationem; prout et cleri (cuius devotis ad Deum precibus et suffragiis fausta et felicia suscepti Regiminis gubernacula, prosperitatem armorum, et secundos adversus hostes victoriarum successus, Imperiique ac Augustae Domus Nostrae felicitatem ulterius quoque nos consecuturos pie confidimus) commodorum incrementum constanter directa cura, sollicitudine, et vigilantia nostra benigne instituimus, una nihil prorsus ambigimus, quin nostri quoque, in Regimine successores, pientissimam hancce ordinationem nostram non modo adimplere, quin potius eandem pro ratione circumstantiarum novis etiam gratiis et favoribus augere omnimode adnitantur. Quapropter

Digitized by Google

benigne praecipimus et mandamus quorum interest, vel in futurum intererit universis, quatenus praesentem salutarem fundationem et ordinationem nostram, in quibusvis evenire queuntibus casibus ad amussim observare noverint, nec unquam sub incursu Indignationis nostrae Regiae quaqua ratione contravenire praesumant. In quorum majus robur perpetuamque firmitatem hasce, secreto majori sigillo nostro, quo ut Regina Hungariae Apostolica utimur, impendenti communitas extradandas duximus et concedendas Literas fundationales. Datum per manus fidelis nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Francisci Eszterházy de Galantha, Perpetui in Frakno.... Cancellarii; in Archi-Ducali Civitate nostra Vienna Austriae Die decima septima Februarii Anno Domini Millesimo septingentesimo septvagesimo septimo.... etc. (Conclusio prout in superius allato primo documento.)

In sensu fundationalium harum Augustae Mariae Theresiae Reginae Apostolicae, per Josephum L. Baronem Pföffershoven Camerae Regiae Hungarico Aulicae consiliarium, vigore Benigni idcirco ad Regiam Cameram Hung. Aul. sub 17-a mensis Febr. 1777. emanati Introductorii ac Installatorii Mandati Regii Cameraliter deputatum, in praesentia ad hunc actum specialiter convocatarum tam ecclesiasticarum quam saecularium Personarum, Capitulum solenniter installatum ac introductum exstitit Posonii Die 12-a Julii 1777.

LXX.

REGIAE COLLATIONALES IGNATII NAGY, PRIMI EPISCOPI ALBA-REGALENSIS. 17. FEBR. 1777.

Nos Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix, vidua, Hungariae, Bohemiae Dalmatiae Croatiae Sclavoniae Regina Apostolica, Archi-Dux Austriae, etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, Quod Nos pro ea, qua in constituendis Ecclesiarum

Digitized by Google

Dei Pastoribus tenemur cura et sollicitudine, benignam habentes reflexionem ad praeclaras virtutes laudatosque et acceptabiles mores, singularemque doctrinam et eruditionem omnibusque gratam et acceptam exemplaris vitae conversationem, ac caeteras excellentes animi dotes et qualitates Fidelis Nostri Nobis Dilecti Reverendi Ignatii Nagy de Séllye, electi Episcopi Drivestensis, Praepositi Sancti Benedicti de Kaposfő, Cathedralis Ecclesiae Weszprimiensis Cantoris et Canonici, nec non ad Consilium Nostrum Locumtenentiale Regium Hungaricum Consiliarii, quibus ipsum Dei Altissimi munere insignitum et ornatum esse tam aliorum fidelium Nostrorum fidedigno testimonio, cum etiam propria experientia Nostra benigne cognovimus, Eundem itaque Ignatium Nagy tamquam Personam idoneam, ac de Ecclesia Dei, sacraque dicti Regni Nostri Corona Hungariae ac Maiestate quoque Nostra bene meritam, Nobisque gratam et acceptam ad neo-erectum et suis limitibus circumscriptum Episcopatum Alba-Regalensem, Authoritate Juris Patronatus Nostri Regii, quod generaliter in conferendis omnibus praedicti Regni Nostri Hungariae et partium ei adnexarum Ecclesiis earumque beneficiis, instar divorum quondam Regum Hungariae, Praedecessorum videlicet Nostrorum gloriosae reminiscentiae optimo Jure habere et exercere dignoscimur eligendum et nominandum, Ipsumque ad praefatum Episcopatum Alba-Regalensem promoventes, universa bona ad Exemptam olim Praeposituram Alba-Regalensem pertinentia, et hactenus per Praepositum possessa dehinc in qualitate Dotis pro Episcopatu Alba-Regalensi assignatae consideranda, una cum Decimis tam ad antelatam Praeposituram ubicunque, quam ad Episcopatum Weszprimiensem in Districtu Budensi et Pilisiensi, nec non Comitatu Albensi hucdum pertinentibus ac percipi solitis; non secus vineam cum domo et cellario in Libera Regiaque Civitate Nostra Alba-Regalensi existentia, ac antea ad abolitae Societatis Residentiam Alba-Regalensem pertinentia, simul cum cunctis castris, castellis, oppidis, villis, Possessionibus praediis, fructibus reditibus obventionibus ac

Digitized by Google

emolumentis, ad modofatam Praeposituram de Jure et ab antiquo spectantibus, ac pertinere debentibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ubicunque sub sacra praerepetiti Regni Nostri Hungariae corona existentibus et habitis, prouti nempe per antelatum Praepositum Alba-Regalensem, et respective Episcopum Weszprimiensem, nec non abolitae Societatis Residentiam Alba-Regalensem possessa fuerunt, danda duximus et conferenda, prouti praesentium per vigorem nominamus, eligimus, et promovemus, damusque et conferimus; Quem quidem a pendendo ex novo hoc Episcopatu seu ad Fortificatorium, seu Parochorum Cassam onere clementer eximimus; volumus tamen, ut idem nominatus Episcopus tria millia florenorum annue ex proventibus mensae Suae Episcopali adtributis ad Seminarium Generale Cleri Regni Hungariae pro internendis ad rationem Dioecesis Suae Alba-Regalensis viginti alumnis, ac in universitate Nostra Regia studiis operam daturis rite dependere teneatur, reservantes caeteroquin Nobis et successoribus Nostris Hungariae Regibus omnia in Capitulo beneficia Ecclesiastica et Canonicatus ius conferendi, admissa duntaxat antelato Episcopo in casu singulae vacantiae pro tali supplenda duorum idoneorum subiectorum electione, et Nobis demissa praesentatione, absque tamen nostri omni ad hanc Praesentationem restrictione. Quocirca vobis fidelibus nostris Honorabilibus Praeposito, Lectori, Cantori, Custodi caeterisque Canonicis et Beneficiatis tam ipsius Ecclesiae Alba-Regalensis, quam etiam aliarum Dioecesi illi subiectarum, harum serie firmiter praecipientes committimus et mandamus, quatenus a modo imposterum praenominatum Ignatium Nagy pro vestro vero legitimo et indubitato Episcopo et Praelato habere, tenere et recognoscere, eidemque debitam reverentiam, Honorem et obedientiam, prout bonos et pios Ecclesiae ministros decet, praestare et exhibere, in omnibus denique licitis et consvetis rebus Jurisdictioni illius parere et obtemperare debeatis et teneamini secus non facturi. Datum per manus fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis et Magnifici Comitis Francisci Eszterházy de Galantha

Digitized by Google

Perpetui in Frakno Aurei Velleris ac una insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Equitis Camerarii Consiliariique nostri actualis Intimi, Comitatus Mossoniensis Supremi Comitis Curiae Nostrae Regiae per Regnum Hungariae Magistri, nec non per antelatum Nostrae Hungariae Regnum Aulae Nostrae, prout et dicti Ordinis S. Stephani Cancellarii in Ducali Civitate Nostra Vienna Austriae Die 17-a mensis Februarii Anno Domini 1777. Regnorum nostrorum Hungariae Bohemiae et reliquorum anno trigesimo septimo.

Penes has Benigno-Gratiosas collationales Literas ad bona temporalia Episcopatus, vigore Benigni ad Cameram Regiam Posoniensem sub 17-a mensis Februarii emanati Introductorii et Installatorii mandati Regii, per L. Baronem a Pföffershoven Camerae eiusdem Consiliarium, utpote pro hoc actu specialiter deputatum, in praesentia convocatarum tam Ecclesiasticarum quam saecularium personarum praefato die 17-a Febr. solemniter introductus et installatus exstitit.

LXXI.

Literae apostolicae.

Pius Sextus Pontifex Maximus, Ecclesiam Alba-Regalensem in Cathedralem elevat. Datum Romae apud S. Petrum Anno Incarnat. Dom. 1777. Quinto decimo Kalendas Julii Pontificatus Anno tertio.

Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. In universa Gregis Dominici cura, ab ipso animarum Pastorum Principe Christo Domino, licet immerentes constituti, illud ex debita Apostolicae Servitutis animadvertere satagimus, ut ubi multiplex ovium numerus adest, unus tantum Pastor invigilet, qui licet eis in pascendis maxima praestet experientia, vox tamen illius ob agrorum distantiam non facile potest audiri; ob id quandoque gregem ipsum dividendo studemus, ut illius una et altera pars in eo, in quo pabulantur

Digitized by Google

agro proprium habeat Pastorem; qui, si ovem aliquam longe aberrare contingat, aut lupus insidiator illam devoraturus accedat, promptius in eius ire possit occursum, atque id tanto citius ac libentius ad optatum perduci curamus effectum, quanto laudabiliora Personarum Regia dignitate fulgentium pia vota ac desideria, maxima quidem animi nostri laetitia, in idipsum noscimus collimare. Alias siquidem videlicet de anno praeexposito pro eo, quod sicut tunc acceperamus, Dioecesis Weszprimiensis ea erat amplitudo, et extensio, ut unus tantum Pastor tam gravi ferendo oneri impar, ac spiritualibus singularum Christi fidelium sibi commissorum necessitatibus adesse nequiret, ad charissimae in Christo Filiae nostrae Mariae Theresiae Imperatricis viduae, ac Hungariae et Bohemiae Reginae Apostolicae, quo pro Catholicae Religionis incremento desiderio flagrat, preces nobis tunc per suas Literas oblatas, ab eadem Weszprimiensi Dioecesi integrum Comitatum Albensem nuncupatum, ac alterius Comitatus Pilisiensis etiam nuncupati partem Apostolica Authoritate perpetuo dismembrari et dividi, nec non etiam in Regia ac Libera Civitate Alba-Regalensi exemta, in qua olim, sicut acceperamus vetus aderat Capitulum, temporum vicissitudine deletum, in Ecclesiam Cathedralem certis modo et forma tunc expressis, extunc prout ex ea die, videlicet postquam Praepositura et Custodiatus ipsius Ecclesiae ex personis illam, et illum in titulum tunc respective obvenientium quovis modo vacare contigisset, aut alia quacunque ratione de congrua futuri Episcopi Alba-Regalensis dote provisum fuit, dicta apostolica authoritate iuxta unum perpetuo erigi, interim vero, et donec vacatio Praepositurae, et Custodiatus praefatorum advenisset in dicta Ecclesia praefatae Civitatis in Ecclesiam Cathedralem in supradictum eventum (ut praefertur), tunc erigenda Capitulum eiusdem Ecclesiae collegiatae, quod ex Praepositura, quae inibi Principalis pro uno Praeposito, ac Lectoratu, qui secunda pro uno Lectore, ac Cantoratu, qui tertia pro uno Cantore, ac Custodiatu, qui quarta respective dignitatis excrevit, pro uno Custode, ac duobus Canonicatibus

Digitized by Google

totidemque Presbyteris, pro duobus Canonicis participantibus nuncupandis constare debuisset ea tamen lege: ut Capitulum praefatum in Sua Ecclesia collegiata sic instituendum, una cum Dioecesi etiam tunc desuper assignata eidem Weszprimiensi Dioecesi, donec ad realem dictae Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis erectionem deventum fuisset subiectum foret; iuxta alterum Decretum Congregationis Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium rebus Consistorialibus propositae, sub die duodecima mensis Novembris eiusdem anni praeexpositi, respective edita, et a nobis respective adprobata, eadem Apostolica authoritate institui, respective concessimus, prout in uno et altero Decretis praefatis plenius respective continetur. Postmodum vero per eam, sicut accepimus, Eadem Maria Theresia Regina Apostolica loco facto eidem vacationi quomodolibet prospicere, cuius dum illa pro tempore vacat collatio proprie, et omnimodo alia disquisitio ad praefatam Mariam Theresiam Reginam Apostolicam, ut similit. accepimus spectat, et pertinet, per liberam Resignationem Dilecti Filii Caroli Comitis a Nesselrod, nuper istius Ecclesiae Praepositi, de illa quam tunc obtinebat, sponte factum, et Canonice admissum dictae Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis in supradictum eventum (ut praefertur) erigendae, nec non illius Seminario Ecclesiastico prospexerit, proindeque nobis enixe supplicaverit, quatenus dictam Cathedralem Ecclesiam Alba-Regalensem effective ac realiter ex nunc erigere dignaremur, veluti in aliis suis Literis nobis itidem datis uberius exposuit: Nos ad praemissorum relationem, per Dilectum etiam filium Magistrum Petrum Mariam Negroni, utriusque vigore nostro referimus, ac praefatae Congregationis Decretum nobis factum, omnibus mature perpensis eiusdem Mariae Theresiae Reginae Apostolicae votis hac in parte clementer annuere volentes, motu proprio et ex certa scientia praefatam Liberam ac Regiam Civitatem Alba-Regalensem iuxta canonicas Sanctiones Civitatis Episcopalis titulo, et honore, dicta Apostolica authoritate perpetuo deco-

Digitized by Google

ramus, nec non praeexistentem ibidem Parochialem Ecclesiam de Apostolicae Potestatis plenitudine in Ecclesiam Cathedralem Alba-Regalensem pro uno Episcopo Alba-Regalensi, qui omnibus Episcopalibus insigniis, privilegiis, ac praerogativis eisdem modo et forma, quibus caeteri Episcopi, praesertim Hungariae digne perfruuntur et gaudent, cum omnimoda Jurisdictione Episcopali in praefata Civitate Alba-Regalensi, et infrascripta Dioecesi, ut infra assignanda perfruatur et gaudeat, et in ea unam propriam, quae inibi post Pontificalem major, pro uno Presbytero futuro ipsius Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis, ut infra erigendae, Praeposito, ac unum Lectoratum, qui secunda, pro uno Lectore, ac unum Cantoratum, qui tertia, pro uno Cantore, et unum Custodiatum, qui quarta respective dignitatis erunt, pro uno Custode, ac duos Canonicatus totidemque Praebendas pro duobus Canonicis participantibus nuncupandis noviter, etiam respective futuris eiusdem Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalen. pro tempore existenti pro congrua sui sustentatione dictique Seminarii, dote videlicet pro eiusdem Seminarii bona ac decimas ad praedictam Praeposituram (ut praefertur) pertinentia, nec non Decimas in Districtu Budensi et Pilisiensi, prout etiam Albensi, Districtibus praefatis, olim ad Episcopatum Weszprimiensem spectantes, et ab eo perceptas, pro dote vero Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis per nos (ut praefertur) erectae, respective dote, Decimam in praefata Civitate Alba-Regalensi per pro tempore existentem Archi-Episcopum Strigoniensem, dum adhuc eadem Civitas, qua exemta ad Jurisdictionem Spiritualem dicti pro tempore existentis Archi-Episcopi Strigoniensis pertinebat, pariter perceptas, et a Honorabili etiam fratre nostro moderno Archi-Episcopo Strigoniensi ad effectum supradictae erectionis per nos, (ut praefertur) factae, respective cessas et resignatas dicta Apostolica Authoritate similiter perpetue adtribuimus, et respective adplicamus, et adpropriamus; nec non pro Dioecesi futuri Episcopi Alba-Regalensis praefati, supradictum integrum Comitatum Albensem eandemque partem alterius Comitatus Pilisiensis praefati ad Dioecesim antea

Digitized by Google

Weszprimiensem pertinentem (in quo terrarum tractu sexaginta et duae Parochiales et Matrices Ecclesiae praeter filiales actu, ut pariter attigimus, numerantur), praevia illorum a dicta Dioecesi Weszprimiensi divisione ac dismembratione praefatis, eadem apostolica authoritate itidem perpetuo concedimus, et assignamus, et insuper Jus nominandi seu praesentandi a dicto Maria Theresia Regina Apostolica eiusque in Regno Hungariae Pro Successoribus, a quibus infra tempus a iure praefixum Nobis et Successoribus nostris Romanis Pontificibus pro tempore existentibus Personam idoneam ad dictam Episcopalem Ecclesiam Alba-Regalensem per nos (ut praefertur) erectam a primaeva illius erectione vacantem tam pro prima vice, quam etiam imposterum in futuris illius vacationibus pari prorsus modo quoad nominationem, seu praesentationem Episcopi aliarum Ecclesiarum Cathedralium in praefato Hungariae Regno existentium a Sede Apostolica praefici consveverunt, ea tamen lege: ut tam ipse futurus Episcopus Alba-Regalensis per nos (ut praefertur) erecta et ex primaeva illius erectione huiusmodi (ut praefertur) vacante, primo instituendus, quam eius in praefata Ecclesia Cathedrali Alba-Regalensi etiam (ut praefertur) erecta, Episcopi successoris ordinariae Jurisdictioni eiusdem pro tempore existentis Archi-Episcopi Strigoniensis, uti eorum Metropolitano subiecti sint et esse debeant Apostolica Authoritate praefata similiter perpetuo clementer admittimus, parique modo Eidem Mariae Theresiae Reginae Apostolicae eiusque in dicto Hungariae Regno successoribus Regibus praefatis Jus omnia beneficia ecclesiastica omnesque Canonicatus et Praebendas in Capitulo dictae Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis (ut praefertur) erectae praefato per nos (ut praefertur) institutae existentia, et existentes conferendi dicta apostolica authoritate eidem perpetue reservantes, concedimus et assignamus, decernentes easdem Praesentas semper et perpetuo validas et efficaces esse, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab omnibus et singulis ad quos nunc spectat, et pro tempore spectabit, quomodolibet in futurum

Digitized by Google

firmiter et inviolabiliter observari debere, et nullo unquam tempore ex quocunque Capite vel qualibet causa quantumvis juridica et legitima etiam ex eo, quod causae propter quas eaedem praesentes emanarunt adductae, verificatae, et justificatae non fuerint, de subreptionis vel obreptionis aut nullitatis vel invaliditatis vitio, aut intentionis nostrae, seu quopiam alio quantumvis magno substantiali in excogitato, in excogitabili ac specialem et individuam mentionem et expressionem requirente defectu, seu etiam ex eo, quod in praemissis eorum aliquae solemnitates et quaevis alia servanda et adimplenda servata et adimpleta non fuerint, aut ex quocunque alio Capite de Jure vel facto seu statuto vel consvetudine aliqua resultante, seu etiam enormis, enormissimae totalisque laesionis aut quocunque alio colore, praetextu aliaque rationabili causa etiam quantumvis justa, rationabili, legitima, juridica, pia privilegiata, etiam tali, quae ad effectum validitatis praemissorum necessario exprimenda forent, seu quod de voluntate nostra et aliis superius expressis nullibi appareret, seu alias probari posset, notari, impugnari, invalidari, retractari, in Jus vel controversiam vocari, aut ad diem et terminos Juris reduci, vel adversus illas restitutionis in integrum, apertionis corporis, reductionis ad viam vel terminos juris, aut aliud quodcunque Juris vel facti, aut gratiae vel justitiae remedium impetrari, seu quomodolibet etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus concesso et impetrato vel emanato quempiam uti, seu se juvare in judicio et extra illud posse, neque easdem praesentes sub quibusvis similium vel dissimilium gratiarum revocationibus seu sponsionibus, limitationibus, modificationibus, derogationibus, aliisque contrariis dispositionibus per quascunque Literas et constitutiones Apostolicas aut Cancellariae Apostolicae Regulas, quandocunque etiam in crastinum assumptionis nostrae, et successorum nostrorum Romanorum Pontificum, ad Summi Apostolatus apicem etiam, motu, scientia et potestatis plenitudine, paribus etiam consistorialiter, et quibuslibet causis, et sub quibuscunque verborum expressionibus, tenoribus et formis, ac

Digitized by Google

etiam quibusvis clausulis et decretis, etiamsi in eis de iisdem proventibus eorumque toto tenore ac data specialis mentio fiat, editas et imposterum edendas comprehendi, sed semper et omnino ab illis excipi, et quoties illae emanabunt, toties in pristinum et validissimum statum restituatur, repositus et plenarie redintegratus fore et esse; sicque et non alias per quoscunque Judices ordinarios vel delegatos, quavis authoritate fungentes, etiam causarum Pallatii Apostolici Auditores, ac eiusdem sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales etiam de Latere Legatos, Vice-Legatos dictaeque Sedis Nuncios, aliosque quoscunque, quavis authoritate, potestate, facultate, praerogativa ac privilegio fungentes, ac honore et praeeminentia fulgentes sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi vel interpretandi facultate, et authoritate in quocunque judicio, aut in quacunque instantia judicari ac definiri debere irritum quoque et inane. Si secus super his a quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari non obstantibus, quibus opus sit nostra et Cancellariae Apostolicae praefatae Regula de jure quaesito non tollendo aliisque in contrarium praemissorum quomodolibet etiam in Synodalibus Provincialibus Generalibus et Universalibus conciliis editis, vel edendis specialibus vel generalibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, privilegiis quoque indultis, et literis Apostolicis, quibusvis superioribus et personis sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis derogatoriorum derogatoriis, aliisque efficacioribus efficacissimis et insolitis clausulis, ac irritantibus et aliis decretis in genere vel in specie etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine huiusmodi pro tempore concessis et concedendis, quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illarum sufficienti derogatione alias de illis eorumque toto tenore specialis specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem importantes mentio, aut quaevis alia expressio, seu quaelibet etiam alia exquisita forma, ad hoc servanda foret, tenores huiusmodi ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et

Digitized by Google

forma in illis tradita observata inserti forent, eisdem proventibus pro pleno et sufficienter expressis et insertis habentis, illis alias in suo robore permansuris latissime et plenissime ad praemissorum validissimum effectum specialiter, et expresse nec non opportune et valide hac vice duntaxat, harum serie, motu, scientia et potestatis plenitudine similibus derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem quod Ecclesia Cathedralis Alba-Regalensis per nos (ut praefertur) erecta, iuxta eius reditus de more taxari, et huiusmodi taxa in Libris Camerae Apostolicae describi debeat; quodque in executorem pro e x e c u t i o n e tantum earundem praesentium Dilectus etiam F i l i u s noster et Sedis A p o s t o l i c a e praefatae Nuncius V i e n n e n s i s cum facultate subdelegandi deputetur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae decorationis, erectionis, institutionis, adtributionis, adplicationis, adpropriationis, dismembrationis, concessionis, assignationis, admissionis, reformationis Decreti, derogationis et voluntatis infringere, vel ausu temerario contraire; Siquis autem hoc attentare praesumserit Indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae Millesimo Septingentesimo Septvagesimo Septimo Quinto decimo Kalendas Julii Pontificatus Nostri Anno tertio.

LXXII.

PIUS VI. PAPA AD IGNATIUM NAGY. LITERAE PRAECON.

Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Dilecto Filio Ignatio Nagy de Séllye, electo Alba-Regalensi Salutem et Apostolicam Benedictionem. Apostolatus officium meritis licet imparibus nobis ex alto commissum, quo Ecclesiarum omnium Regimini divina dispositione praesidemus utiliter exequi coadiuvante domino cupientes, solliciti corde reddimur et solertes,

Digitized by Google

ut cum de Ecclesiarum ipsarum regiminibus agitur committendis, tales eis in Pastores praeficere studeamus, qui populum suae curae creditum, non solum doctrina verbi, sed etiam exemplo boni operis informare, commissas sibi Ecclesias in statu pacifico et tranquillo velint et valeant, auctore Domino, salubriter regere et feliciter gubernare. Sane Ecclesia Alba-Regalensis per nos nuper in Cathedralem erecta, et a primaeva illius erectione huiusmodi apostolica auctoritate facta Pastoris solatio destituta, ad quam nominatio personae idoneae nobis et Romano Pontifici, pro tempore existenti dum pro tempore vacat, praeficiendae ad charissimam in Christo Filiam nostram Imperatricem viduam Mariam Theresiam, Hungariae et Bohemiae Reginam Apostolicam ex privilegio apostolico ei nuper concesso spectat et pertinet, nos ad provisionem eiusdem Ecclesiae Alba-Regalensis celerem et felicem, ne illa longae vacationis exponatur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de praeficiendo eidem Ecclesiae Alba-Regalensi utilem et etiam fructuosam personam cum Venerabilibus fratribus nostris, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, habuimus; diligentem demum ad Te in Theologia Magistrum, de legitimo matrimonio ex catholicis nobilibusque parentibus in civitate Alba-Regalensi ortum, quadragesimum quartum tuae aetatis annum agentem, et a pluribus annis presbyterum, qui curam animarum laudabiliter exercuisti, ac Venerabilis Fratris nostri Episcopi Vesprimiensis Consiliarii, Concionatoris, aliaque officia, pie, docte, et solerter explevisti, ac usque ad praesens Cathedralis Ecclesiae Vesprimiensis Canonicus et Cantor exstitisti, nec non fidem Catholicam iuxta articulos iam pridem a Sede Apostolica propositos expresse professus fuisti, quemque praedicta Maria Theresia Regina Apostolica, nobis ad hoc per Suas Literas nominavit, ac de cuius literarum scientia, cum generis nobilitate coniuncta, vitae munditia, honestate morum, spiritualium providentia, et temporalium circumspectione, aliisque multiplicium virtutum donis fide digna testimonia perhibentur, direximus oculos

Digitized by Google

nostrae mentis, quibus omnibus debita meditatione pensatis, Ecclesiae Alba-Regalensis praedictae, de persona Tua nobis, et eisdem Fatribus nostris, ob tuorum exigentiam meritorum, accepta de Fratrum eorundem consilio, Apostolica authoritate providemus, Teque illi in Episcopum praeficimus et Pastorem, curam, regimen et administrationem ipsius Ecclesiae Alba-Regalensis Tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gratias, et largitur praemia, confidentes, quod dirigente Domino actus tuos praeattacta Alba-Regalensis Ecclesia sub tuo felici gubernio regetur utiliter et prospere dirigetur, ac grata in eisdem spiritualibus et temporalibus suscipiet incrementa; iugum igitur Domini tuis impositum humeris prompta devotione suscipiens, curam et administrationem praedictas sic exercere studeas, sollicite, fideliter et prudenter, quod Ecclesia ipsa Alba-Regalensis gubernatori provido et fructuoso administratori gaudeat se commissam, Tuque praeter aeternae retributionis praemium nostram, et dictae Sedis benedictionem et gratiam exinde uberius consequi merearis. Volumus autem, quod Tu ex fructibus ipsius Ecclesiae Alba-Regalensis, summam trium millium florenorum monetae illarum partium ad favorem Seminarii Generalis Cleri Regni Hungariae, pro alendis in eo viginti alumnis Alba-Regalensis Dioecesis quotannis persolvere tenearis. Volumus etiam, quod Canonicatus et praebendae, ac Cantoratus praedictae Ecclesiae Vesprimiensis, insimul absque dispensatione apostolica soliti obtineri, quos ut accepimus ad praesens obtines, per solas provisionem et praefectionem huiusmodi vacent, eo ipso quodque tu domus Episcopalis perfectioni pro viribus incumbas, ac Theologalem et Poenitentiariam praebendam ac Seminarium in dicta Ecclesia Alba-Regalensi, ad praescriptum concilii Tridentini instituas, montemque pietatis erigi cures, conscientiam super his onerantes. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis dominicae Millesimo Septingentesimo Septvagesimo Septimo nono Kalendas Julii Pontificatus nostri Anno tertio. Loco † plumbi.

Digitized by Google

Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Dilecto Filio Ignatio Nagy de Séllye Presbytero Alba-Regalensi in Theologia Magistro Salutem et Apostolicam Benedictionem. Apostolicae Sedis consveta Clementia, ne dispositiones per eam de Cathedralibus Ecclesiis pro tempore factae valeant quomodolibet impugnari, sed personae ad eas promovendae illis puro corde et sincera conscientia praesidere valeant, remedia, prout convenit, adhibet opportuna. Cum itaque Nos hodie Ecclesiae Alba-Regalensis per Nos nuper in Cathedralem Apostolica Authoritate erectam, et ad praesens a primaeva illius erectione huiusmodi Pastoris solatio destitutam, de Persona tua, nobis et Venerabilibus Fratribus nostris, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, ob tuorum exigentiam meritorum, accepta de Fratrum eorundem consilio Apostolica Authoritate providere, teque illi in Episcopum et Pastorem praeficere intendamus. Nos, ne si forsan aliquibus sententiis, censuris et poenis ecclesiasticis ligatus sis... ad hoc duntaxat.. Apostolica Authoritate praedicta tenore praesentium absolvimus. Datum Romae (ut supra.)

LXXIII.

Pius VI. papa ad Mariam Theresiam reginam apost.

Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Charissimae in Christo Filiae Mariae Theresiae Imperatrici viduae Hungariae et Rohemiae Reginae Apostolicae Salutem et Apostolicam Benedictionem! Gratiae divinae praemium, et humanae laudis praeconium acquiritur, si per Saeculares Principes Ecclesiarum Praelatis, praesertim pontificali dignitate praeditis, opportuni favoris praesidium, et honor debitus impendatur. Hodie Ecclesiae Alba-Regalensis, per Nos nuper in Ecclesiam Cathedralem Apostolica Authoritate erectae, et ad praesens a primaeva illius erectione huiusmodi Pastoris solatio destitutae, de persona Dilecti Filii Ignatii Nagy de Séllye electi Alba-Rega-

Digitized by Google

lensis, Nobis et Venerabilibus Fratribus nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, ob suorum exigentiam meritorum, accepta de Fratrum eorundem consilio, Apostolica Authoritate providimus, ipsumque illi in Episcopum praefecimus et Pastorem; curam, regimen et administrationem ipsius Ecclesiae Albae-Regalensis ei in Spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur. Cum itaque Filia Charissima! sit virtutis opus, Dei ministros benigno favore prosequi, ac eos verbis et operibus pro regis aeterni gloria venerari, Majestatem Tuam Regiam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem Ignatium electum, et praefatam Ecclesiam Albensem Suae curae commissam habens, pro nostra et Sedis Apostolicae reverentia propensius commendatos, et in ampliandis et conservandis iuribus suis sic eos Tui benigni favoris auxilio prosequaris, quod ipse Ignatius electus, Tuae Celsitudinis fultus praesidio, in commisso sibi curae Pastoralis officio, possit Deo propitio prosperari, ac Tibi exinde a Deo perennis vitae praemium, et a nobis condigna proveniat actio Gratiarum. Datum Romae apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicae Millesimo Septingentesimo Septvagesimo Septimo; nono Kalendas Julii Pontificatus nostri anno tertio. Loco † plumbi.

LXXIV.

Pius VI. papa ad archiepiscopum strigon.

Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Venerabili Fratri Archiepiscopo Strigoniensi Salutem et Apostolicam Benedictionem. Ad cumulum Tuae cedit salutis et famae, si personas ecclesiasticas, praesertim Pontificali dignitate praeditas, divinae propitiationis intuitu, opportuni praesidii et favoris gratia prosequaris. Hodie siquidem Ecclesiae Alba-Regalensi, per Nos nuper in Cathedralem Apostolica authoritate erectae, et ad praesens a primaeva illius erectione huiusmodi Pastoris

Digitized by Google

solatio destitutae, de Persona Dilecti Filii Ignatii Nagy de Séllye electi Alba-Regalensis, Nobis et Venerabilibus Fratribus nostris, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, ob suorum exigentiam meritorum, accepta de Fratrum eorundem consilio, apostolica authoritate providimus, ipsumque in Episcopum praefecimus et Pastorem, curam, regimen et administrationem ipsius Ecclesiae Alba-Regalensis ei in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, prout in Nostris inde confectis literis plenius continetur. Cum igitur, ut idem Ignatius electus in commissa sibi dictae Ecclesiae Alba-Regalensis cura facilius prosequi valeat, tuus favor ei fore noscatur plurimum opportunus, Fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, Tibi per apostolica scripta mandantes, quatenus eundem Ignatium electum, et praescriptam Ecclesiam Alba-Regalensem, Suae curae commissam, suffraganeam tuam habeas, pro nostra et apostolicae sedis reverentia propensius commendatos, in ampliandis et conservandis iuribus suis sic eum tui benigni favoris auxilio prosequaris, quod ipse Ignatius electus, per tuae auxilium gratiae possit in commisso sibi dictae Ecclesiae Alba-Regalensis regimine utilius exercere, Tuque divinam misericordiam, ac nostram et dictae Sedis Benedictionem et gratiam valeas exinde uberius promereri. Datum Romae apud S. Petrum (ut supra).

Idipsum, sub eodem dato notificat summus Pontifex Capitulo Cathedr. Ecclesiae Clero Civitatis et Dioecesis Alba-Regalensis; universis item Vasallis Ecclesiae, ac populo civitatis et Dioecesis eiusdem.

Vigore igitur harum Bullarum Ignatius Nagy in Posoniensi collegiata Ecclesia, die 27-a Julii 1777., Dominica post Pent. X. consecratus est per Primatem Regni et Archi-Episcopum Strigoniensem, Josephum Comitem de Batthány; assistentibus Georgio Richvaldszky cons. Episcopo Tenagriensi, et Stephano Nagy cons. Episcopo Themisciriensi, suffraganeis Provinciae Tyrnaviensis, et Strigoniensis.

Digitized by Google

LXXV.

IGNATIUS NAGY PRIMUS EPISC. ALBENSIS.

Ignatius Nagy de Séllye patrem habuit nobilem Joannem de Séllye, conspicuum civem Albensem, qui multis annis Senatoris, iteratisque vicibus in L. Regia Civitate hac Judicis officium gessit. Idem, de quo pag. 192. mentio facta est.

Natus est ei filius Ignatius 1733. Scholis humanioribus philosophicisque scientiis, ac morum disciplinis probe excultus, ad statum ecclesiasticum amplectendum animum adiecit. In numerum Cleri Dioecesis Veszprimiensis 1752. cooptatus; Praesul eiusdem Dioecesis, Martinus Biro, vir eruditione, virtute, et apostolico zelo celeberrimus, advertens in iuvene praeclaras animi dotes, ac excellens ingenium, misit eundem Romam, ad collegium S. Appollinaris, pro scientiis theologicis condiscendis. Ubi egregios, amplosque fecit progressus. Die 17-a Dec. 1757. presbyter ordinatus, sequenti die in Basilica S. Petri primum Deo obtulit Sacrificium. Lauream Doctoratus 14-a Martii 1758. consequutus est, graecae quoque lingvae optime gnarus. — Roma die 3-a Apr. anno eodem reducem, Episcopus Martinus Biro, ut eum aliquando Pastorem verum efformaret, artemque artium difficillimam, regendi animas, ipse coram, ad exemplum veterum magnorumque Episcoporum, imbueret, in qualitate Secretarii, ad latus suum assumpsit. Die 31-a Junii 1759., Canonici honorarii titulo condecoravit. Die 1-a Junii 1760., in collegium actualium Canonicorum cooptavit.

Functus est aliquot annis in Sacro Capituli senatu judicis Consistorialis, et Consiliarii Episcopi munere. Mox Praeposituram S. Benedicti de Kaposfő consequi meruit. Hoc tempore vertit opus Muratorii „De vera Devotione“ in idioma hungaricum, et Agriae 1763. edidit[1]). Paulo post: 1773. Ec-

[1]) „Lamindus Britaniusnak, avagy Muratorius Lajos Antalnak..... A Keresztény embernek valóságos áhitatosságáról költt munkája.“ Eger 1763. 4-o pag. 332.

Digitized by Google

clesiae eiusdem Cantor et Canonicus; item Inclytae Tabulae Regiae Judicariae Praelatus. 1775. Episcopus Drivestensis ac una ad Tabulam septemviralem Cojudex. Mox ad Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum Consiliarius. 1776. Regiae Universitatis Budensis primus Cancellarius.

In cunctis his dignitatibus officiisque, indefesso zelo, ac diligentia, mira iudicii perspicacia, acerrimaque ingenii acie merita cumulavit, ac nomen sibi peperit.

Unde Maria Theresia regina, Albensi Episcopatu fundato, eundem primum Pastorem et Episcopum designavit, ut idem novellae huius Dioecesis prima poneret fundamenta, eamque coordinaret. Ob singularem enim eius zelum, eruditionem, in rebus gerendis dexteritatem, omnium oculi in eum intenti erant.

Cum autem idem e civitate Albensi esset oriundus; Augusta vero Regina, celeberrimam hanc quondam urbem, tot calamitatum fluctibus mersam, ac pene sepultam, e cineribus suscitare, et nova vita splendoreque donare, et cives, amissas suas libertates, possessiones ac fortunarum iuriumque iacturam plangentes, pro materno affectu consolari intenderet, non dubitavit solamen eo etiam adlaturam, si concivem pro primo Episcopo obtinerent. Hinc eundem die 17. Februarii 1777. clementer nominavit (ut supra pag. 227.). Romae, inter solemnia praeconia in Episcopum fuit confirmatus (pag. 237.).

Obtentis Bullis Pontificiis, anno eodem, Dominica X. post Pentecosten in 27. Julii incidente, ut supra iam innuimus, per Primatem Regni et Archi-Episcopum Strigoniensem, Josephum e Comitibus Batthyán, Posonii, in Ecclesia collegiata ad S. Martinum, solemniter in Episcopum consecratus est. — Obtenta gratia consecrationis, per literas die 4-a Aug. idipsum significavit Capitulo, clero, magistratui civitatis, comitatui, ac Patronis Ecclesiarum, proximamque sui in sedem episcopalem installationis diem nunciavit; addens: de recto ordine fore: ut prius neo-erectum Capitulum introducatur, ut occasione Episcopalis inaugurationis Capitulares suo defungi possint officio.

Digitized by Google

Statuit proinde, ut in pervigilio Assumptionis B. Mariae Virginis, seu 14-a Augusti installetur Capitulum; sequenti vero die, quam Hungari semper, ipsa praesertim haec civitas, exemplo S. Stephani regis, adeo exoptatam ac celebrem habuerunt, qua is olim urbis huius, ac celeberrimae Basilicae ac Collegii Canonicorum fundator, se, suumque regnum, divae Virgini Assumptae in coelos, tam enixe commendavit; novum etiam hoc Capitulum sumat suum exordium. Ac divae Virgini, velut totius regni, et imprimis Albensium peculiari Patronae se devovere, ac eius potentissimum pro hac novella Dioecesi ac Capitulo, patrocinium exorare possit. Suam vero installationem in 20. Augusti, Sancto Stephano regi sacratam elegit. His igitur describendis, et nos quosdam hic sacrabimus ordines.

LXXVI.

Capituli installatio.

Resuscitatum igitur, a tempore occupatae 1543. per Turcas civitatis, adeoque post 234. annos, e cineribus Capitulum, iuxta praevie factam Episcopi dispositionem, die 14-a Augusti, idem solemniter in Ecclesia Cathedrali sequenti modo introductum et installatum est.

Die installationis ordinata est processio hora nona ex Ecclesia, seu dicta Capella Corviniana, quae e ruderibus Basilicae S. Stephani post bellorum strages supermansit.

Adfuerunt parochi e Dioecesi, item religiosi, et frequentia populi. Hinc deducta est processio in neo-erectam Ecclesiam Cathedralem, ubi, praeter Sigismundum Grubanovits Praepositum Majorem, omnes Canonici neo-nominati uti: Paulus Szegedy, Cantor; Josephus Bartakovics Lector; Balthasar Nagy Custos; Josephus Vlasits; et Stephanus Balassa, sine mozettis, quemadmodum in processione incesserant, ante altare constiterant, usque dum ipsis Canonicatus insignia et consvetum

Digitized by Google

stallum fuisset assignatum. Praepositus major Grubanovits, quippe iam antea Capituli Veszprimiensis Cantor et Canonicus, veste Canonicali indutus, processionem comitatus est. In Cathedrali quoque Ecclesia usque installationem sic indutus permansit.

Constitutis suo loco omnibus, quae huic solemnitati subservire debuerant, in medio presbyterii, pro Paulo Horváth Capituli Vesprimiensis Cantore et Canonico, qua Installatori, cui vices suas Episcopus pro hoc actu detulerat, constituta est sedes.

Perlecta per Josephum Szabó Episcopi Caeremoniarium Bulla erectionis Cathedralis Ecclesiae; tum lectis per Josephum Hoffman Regiae Civitatis Vice-Notarium literis fundationalibus regiis, invocatum est divini Spiritus auxilium, quo felicius novo huic operi accedat incrementum; terminatoque Hymno Veni Sancte, installans subiunxit orationem de Spiritu Sancto. Tum singuli e Canonicis elicuerunt professionem fidei, et deposuerunt iuramentum. Sicque unumquemque suo ordine installans deduxit, et suo stallo illocavit, imposita quibuslibet humeris mozetta, et capiti byreto. Post haec divinum officium a Tertia persolutum, et sacrum solemne pro incolumitate Reginae Fundatricis decantatum est.

Sequenti die, festo Assumptae Virginis, sacrum ut alias, tam in Capella Episcopali, dicta Corviniana; quam in Cathedrali Ecclesia cum omni solemnitate servatum fuit; cui totus inclytus Magistratus, prout pridie, cum magna fidelium copia interfuit.

LXXVII.

Episcopi ingressus in civitatem et installationis solemnitas.

Die 19-a Augusti, pridie nimirum Divi Stephani, advenientem Veszprimio Praesulem Iguatius Vörös de Farád,

Digitized by Google

Inclyti Comitatus Albensis Vice-Comes, in sua Sár-Penteleensi Residentia cum selectissima hospitum frequentia praestolatus, condecenti cum hospitalitate excepit, ibique insequentem noctem exegit.

Vix altera illuxit dies, cum ducenti et amplius nobiles, novum Praesulem praestolantur, qui eundem longo agmine, sub tribus Inclyti Comitatus huius vexillis in suam Sedem Episcopalem adducerent. Carpentum, quo Episcopus vehebatur, duodecim praenobilibus juvenibus, ad huius diei solemnitatem splendidissime adornatis, cinctum erat. In tali pompa a Pentelensi Residentia procedenti Dioecesano iam in limitibus territorii urbis, obviam venerunt tam hungari, quam germani equites prope ducenti, quorum postremi, ut tanto maiorem laetitiam et venerationem erga Praesulem contestentur, propriis impensis curata uniformi viridi veste se a reliquis distinxerunt.

In ipso ad urbem aditu, pone suburbanam villam Episcopalem, (nunc forum Vörösmarty dictum) adparatum erat tentorium, in quo Praesul Pontificiis vestibus indueretur. Ibi Praepositus major, cum Canonicorum Collegio et Dioecesis clero et religiosis personis, circumfusa undique civium multitudine, in advenientis Praesulis complexum obviam venerat, atque in sublimi ad id delecto loco constiterat; cum subito facto tormenti sonitu, prae gaudio diversis clamoribus unus quidam sonus advenire Praesulem designabat.

Praeibat igitur cohors equitum hungarorum civium, quos centum e germanis, phaleris ornati nitidissimis, sequebantur. Hos rursum Inclyti Comitatus nobiles suo in splendore excipiebant, claudente ordinem equestrium, longo peditum civium agmine. Continuabant ordinem Gymnasii Juventus, et diversi instituti religiosi, utpote Carmelitae, Franciscani, Capucini, Paulini, Trinitarii et Dominicani. Hos sequebantur familiares Episcopi, tum Venerabilis Clerus pulchro et magno ordine, uno ex iis Crucem Capitularem praeferente progressus est. Episcopus pontificiis vestibus indutus, sub umbella, quam e senatu quatuor detulerant, Episcopalem impertiendo benedictionem processerat,

Digitized by Google

eumque frequentissimi magnates ac alii e clero eminentioris dignitatis secuti sunt.

Post partem vero pompae supremam, germani cives prope ducenti, cum vexillo, Episcopi et regiae urbis insignia referente, gradum aequalem et prorsus militarem fecerunt. Agmen clausit plebs caetera prope infinita, quae ad sui Pastoris intuitum, velut ad salutem prorepere anhelabat; referta erant undique tecta, oppletae undique viae, et senes juvenesque gestientis animi fundebant lacrymas. Atque sic inter innumerabilem hominum multitudinem, in ipsam urbem ingressus factus est, perstrepentibus undequaque tormentorum fragoribus et campanarum sonitibus.

Dum ad Francisci Comitis Nádasdy, supremi Comitatus Albensis Comitis domum (quae nunc Marich-Szögyéniana est,) deventum est, puellulae veste pastoritia indutae, gratulantes novo Praesuli accinerant; et continua nobilium multitudo, et civium armata manu longissimo, parte utraque, ordine ad salutandum suum Pastorem constiterat, gaudium et laetitiam manifestantes; cum istud ornamentum et decus in Patriam suam primus Hic Alba-Regalensium Praesulum induxerit.

Prope Civitatis Curiam arcus triumphalis, quadraginta duos pedes altus, et mole et artificio insigni erectus, huiusmodi inscriptionem exhibuit: Ingredere Magne Ignati et primus in ordine Praesulum. Tertius inter Tutelaria numina numerator. Hanc urbem tibi natalem. Tuoque nomini deditissimam: Religione, sapientia, aequitate, virtutibus Tibi propriis cures, foveas, modereris.

Ab hoc arcu ad portam usque Cathedralis Ecclesiae, omnium coetuum vexilla tali ordine fuerunt collocata, ut totidem arcus continuari viderentur, et deliciosam ingredientibus viam aperirent. Sub his coetuum vexillis, ut primum ad Cathedralem Ecclesiam deventum est, in limine ipsius Ecclesiae, Praepositus major ministravit Episcopo aquam benedictam, qua omnis populi comitatus conspergeretur; et facta aspersione, processum est ad majorem Ecclesiae aram, stipantibus parte

Digitized by Google

utraque clero et populo latus Praesulis. Peracta dein in medio sanctuarii adoratione Sanctissimi Sacramenti, Episcopus in sua se Sede Episcopali collocavit, ubi lectionem Pontificiarum Bullarum per Civitatis Vice-Notarium factam audivit.

Perlectis Actis tum a Vice-Notario, quam ab uno Canonico ad hoc destinato, Sigismundus Grubanovics Praepositus Major, introductum in novam hanc Sedem Alba-Regalensem Episcopum, nomine Capituli et cleri salutavit. (Sermonem in sequentibus proxime adnectemus.)

Hunc excepit Episcopi gravis sane et ponderosa oratio. Postquam omnipotenti laudes decantatae sunt, primo Capitulum, dein clerus Dioecesis, ac tandem diversi instituti Ordines religiosi, ad manus osculum accesserunt.

Sacrum Praesul servavit, assistentibus Canonicis. Peractis divinis Episcopus magno e clero ante eunte numero, et innumerabili hominum multitudine septus, redivit ad praememoratam domum, quam usque perfectionem suae Episcopalis Residentiae incoluit; excepitque salutationes. Tali modo usque meridiem inter gestientes omnium animos haec solemnia peracta sunt. Hospites condecenter in civium domibus excepti fuerunt.

Imminente nocte, arcus triumphalis, plus quam octingentis lampadibus, varias figuras referentibus illuminatus est. Idem spectare fuit apud Monasterium PP. Paulinorum, qui compluribus symbolis, festivae huius diei solemnia expresserunt. Nonnullorum etiam civium domus tanto lumine refulserunt, ut festivis ignibus triumphans tanto Praesule Alba-Regalis, etiam dissitis incolis conspicua fieret. Sic nimirum Alba-Regia, quondam throno inclyta, dum sepulta ab hostibus, suo in squallore gemebunda hucdum iacuit, sacro nunc ornata solio, se iam suis redivivam e cineribus resurgere amplius gloriatur.

Digitized by Google

LXXVIII.

SERMO SIGISMUNDI GRUBANOVITS PRAEP. AD EPISCOPUM.

Vere stupendae sunt viae Domini, et adoranda potius, quam perscrutanda consiliorum altitudo, atque profunditas; quorum divinitas tum demum nobis affulget, cum illius providentiae fines, inusitatis prorsus eventibus, evolvuntur.

Quis enim unquam sive urbi, in qua consistimus, sive divinis aedibus, sive denique sacerdotibus, eorum imprimis antistiti, decorem pristinum atque auctoritatem instaurandam tunc putabat, cum Barbarorum cladibus et furore omnia prostrata atque eversa sunt? Et quis rursum antea, quam haec acciderant, cum ab rege omnium sanctissimo magnifica illa, et duorum potentissimorum principum thesauris superba moles assurgeret, atque Mathiae Corvini studio, et insanis prope sumptibus ornaretur, quis inquam tam adeo infelici funere casuram vaticinaretur, ut vix aliqua vestigia supersint? Et quis etiam eorum omnium, qui frequentissimi adsunt, licet te adolescentem etiamnum noverint, quis, inquam, cum in hac urbe nascereris, tuis auspiciis haec omnia reviviscere aliquando debere, Teque huius antiquissimae urbis Praesulem, in qua nemo unus omnium aliquando esset, futurum ominaretur? Quippe licet antea rebus maiorum nostrorum integris atque florentibus ea fuerit Antistitum huius urbis dignitas, atque auctoritas, ut neque inauguratio, neque ipsa regum nostrorum coronatio iis absentibus fieri ullo modo posset, quod illi istiusmodi solemniis, cum ipso Archi-Episcopo pari fere auctoritate accederent, neque ulli, vel maximorum Praesulum, nisi id ipsi vellent, rem divinam agere liceret. Licet inquam his, atque etiam multo pluribus — ut qui nulli, nisi Pontifici Romano parebant, — excellerent, nunquam tamen Episcoporum numero et auctoritate censebantur. Quis ergo nunc vetustissimam hanc clarissimamque urbem, hac nostra demum aetate, Episcopali dignitate ornandam, Teque ipsum, qui in ea natus es, ad tanti muneris amplitudinem primum omnium evocandum auguraretur?

Digitized by Google

Et si mihi per Te Illustrissime Domine! eorum temporum meminisse licet, neque enim sine tenerrimo animi sensu illorum subit recordatio, cum te, Spiritu Domini in sortem sacerdotii vocatum adolescentem, iam ad immortalis memoriae Antistitem Martinum Biró, ego ipse adducerem, etiamne tunc praesagire poteram, ut quem tunc adducerem, Eundem ego ipse, pontificia dignitate illustrem, in ea urbe; in ea, quae te adeo feliciter genuit, carissima Patria, oratione prosequerer? Id enim in hac nostra admiratione summum est atque praecipuum, quod natali solo, ubi nusquam ullus antea, Episcopus affulgeas! Magnum enim Ecclesiae Hungariae fulcrum iam tunc non ominabantur, sed aperta voce declarabant. Nec ego me adolescentem florentissima aetate, pulcherrimis excultum studiis et verecundia, vero illo, ut Plato inquit, virtutis indicio insignem, sed Praesulem his manibus ducere sentiebam: adeo feliciter, adeo benigne ipsa natura tecum transegerat, ut praeclaras animi virtutes, in ipso vultu, totiusque corporis habitu et conformatione expresserit, quas ingenii tui felicitas eo provexit, ut Romanae, et quod in paucis solet, graecae facundiae luculenta specimina omnes suspicerent: idque Romae, in ea urbe, in tanta eruditorum omnium, quo ad Te audiendum confluebant, copia et frequentia, ubi etiam humanarum divinarumque scientiarum orbem, ea praeclara ingenii commendatione emensus es, ut Doctorum insignia consequerere.

Quo animo nos tunc in Patriam reducem excepimus! Sed quo praesertim, et quam paterno affectu magnus ille Vesprimiensium Antistes te complectebatur? in quo tantam spem et virtutum suarum haeredem, eumque propinquitate coniunctum intueretur! Ideo ille te veterum Episcoporum exemplo sibi adiunxit, ut Ecclesiae Dei virum illum efformaret penitus, quem te revera esse conspicimus. Erat enim illius tota vitae ratio, si cuiusquam alterius, certe Martini Biro vera atque constans virtutis et apostolici muneris exercitatio, si cum primorum Ecclesiae Praesulum eruditione et sanctitate conferatur; cui non modo clarissimorum Purpuratorum Collegium,

Digitized by Google

sed Benedictus XIV. sapientissimus, isque maximus Pontifex, nunquam tantum pro vera laudis commendatione dixerat, quin plura sibi dicenda superesse fateretur.

At vix ex hac virtutis omnisque ecclesiasticae eruditionis, quasi quadam Schola, ad Canonicorum Collegium accesseras, cum utriusque iuris dicendi occasionem, quae in Senatu sacro se frequentissimam obtulit, nanciscebare; atque opes illas sacrae facundiae, et divinarum literarum doctrinam, ea promptitudine et sapientia profuderas, ut praeter humanae laudis, quae tamen nullo apud te loco fuerat, christianarum virtutum fructum, ex auditorum animo, multo uberrimam referres. Quod quidem veri ecclesiastici dicendi, docendique munus non antea dimiseras, quam Augustae imperio ad Regium et Septemvirorum tribunal evocareris. Tum, quasi virtutibus et sapientiae fortuna minus aequa fuisset, eadem celeritate fere, qua ad Consilii Locumtenentialis dignitatem, eadem inquam etiam ad Pontificiam evexit, ut proinde e constanti hac virtutum Tuarum integritate, et nunquam interrupta Sapientiae exercitatione, tamquam apertissima divinae providentiae vestigia colligamus, et opus manuum Domini, quibus te ab adolescentia ad pascendum gregem duxerat, agnoscamus.

Non sine arcano Numinis consilio factum est, cuius manibus, ut sapiens inquit, corda principum vertuntur, ut haec Provincia, Augustae Clementia, Tibi decerneretur; neque enim facile praeclarae illae virtutes et scientiae, quae Praesulem potissimum exornant, ad eos fines, quos Augusta intendit, tantum conferre poterant, quantum in eo, qui praeter illas ita ducitur charitate Patriae, ut caeteros antecellat, ideoque ad gregem fidelium sibi commissum Spiritu Domini, Spiritu verae virtutis et fidei, nec muneris dignitate tantum, sed affectu charitatis et mansvetudinis accedat.

Gratulamur ea de causa nos ipsi nobis eam obtigisse felicitatem, ut tuis primum accederemus; nec observantiae tantum, sed omnis etiam cultus vota concipimus. Accede ergo, quod bene feliciterque cedat; accede, inquam, ad hanc Tuam

Digitized by Google

tam sublimem muneris dignitatem, ut inclytae urbis, cuius quondam filius, modo in eius Patrem divina miseratione promotus es, Totiusque Provinciae votum, quae sua frequentia, et summis laetitiae signis undique affunditur, compleatur.

LXXIX.

Sermo Ignatii Nagy ep. occasione installationis, ad clerum.

Commune sit oportet, nostrum in Domino gaudium Venerabiles in Christo Fratres! quod in hac urbe, in sacra hac huius urbis aede, pro eo, quod cuique nostrum divina obtigit dispensatione, ecclesiasticae functionis munere nos ad invicem salutemus. Urbs ipsa, paucis adhuc vetustae suae magnificentiae ruderibus, ac eximii illius splendoris, quo caeteras regni urbes gentilitio quodam iure, praecelluit, recordatione haud exiguo nos afficere debet solatio, quos vel una hac spe sinu suo peramanter excipit; quod auguretur fore, ut tristis illa praeteritorum temporum recordatio, et in quo diu gemebunda iacuit, hostilis ruinae squalor, si non ex toto, parte sui maxima per nos aboleatur. At plus in nobis gaudii excitet, haec, insigni populi pietate conspicua domus, quae tametsi augustae illi, toto christiano orbe huius urbis Basilicae, veteri sanctissimorum regum pietatis documento nec mole, nec amplitudine, nec illis immensis populorum divitiis, quae aliquando huius urbis sanctuarium, ad omnium nationum admirationem, stuporem, et prope dixerim, invidiam, mirifice exornarunt, possit comparari; est tamen civium huius urbis maxima in Deum pietatis tam praeclarum argumentum, ut et regiam Augustae munificentiam exacuerit, et quibus non aliud, quam manifesta populi in Deum pietas et amor, pro muneris nostri ratione, cordi esse debet, maximo nos gaudio perfundere debeat.

Et vero: tam eximiam in ornando Dei cultu, populi istius pietatem respexit ex alto Dominus, et cor Regis; quod

Digitized by Google

in manu Dei est, ex pelagi temporalium curarum profundo eduxit, ut in id intendere possit, quod aeternae populorum felicitati, et ipse pro sua Sapientia praevideret conducentissimum, et priscis etiam patrum consiliis sciret esse opportunum. Viderat nempe Augusta mater, qui ab olim constitutus est, in hocce Apostolico regno Pastorum numerus, non illum esse, qui pro amplitudine provinciarum, et populi diuturnae pacis beneficio plus iam aucti multitudine, par sit tam divino muneri obeundo, quin aliqua semper multitudinis pars in iis, quae sunt creditu necessaria, et opere necessario praestanda, pro magnitudine rei, et aeternae salutis pretio non satis erudita, non satis commonefacta, praeteriretur. Atque illud etiam mente revolvit stupendae memoriae Princeps, quod in ipsa iam Tridentinae synodi coalitione, non aliud ab Hungariae rege Apostolico fuerit quidquam ardentius expetitum; nihil ab eius oratore publico, aut maiori eloquentiae ubertate, aut vehementiori animi commotione semel atque iterum fuerit adursum, quam ut amplae, imo vastae adeo Dioeceses, quibus obeundis vix unus Antistes suffecerit, in plures minutioresque subdividantur, quo singularum ovium vultus, suis Pastor oculis intueri, singulis attendere, fidei singularem firmitatem per se possit explorare. Idcirco, cum et alibi in hoc regno Apostolico, tum in hac urbe nostra, praecipue de sententia et auctoritate Pii Sexti P. O. M., qui vicaria in terris hodie pro Christo potestate fungitur, perpetuam Supremi Pastoris sedem esse iussit, ut et tanti muneris amplitudo celeberrimam olim regni huius urbem condecoret, et pastoralis vigilantiae utilitas certius per totam hanc inclytam Provinciam diffundatur.

Verum si me ipsum, qui utriusque supremae huius in terris potestatis annutu, primus hanc supremi in hac Provincia Pastoris sedem, singulari Dei munere conscendi, mente et oculis circumspicio; etsi ob immortale decus illud, quod tanti dignitate officii toti huic inclytae Provinciae atque urbi ipsi illatum est, et quae ex hoc praeclare gesto sempiterna in populos dimanatura est felicitas, exultare gaudio mihi sit

Digitized by Google

necesse; dum tamen ad ea solertius animum adverto, quae sublime hoc munus perpetuo nexu comitantur, quod mentem trepidatio, animum formido ingens occupet, inficiari non sustineo. Enimvero excellens adeo finis, in quem diu noctuque intenta mens esse debeat; tot et tam copiosae animae, non corruptibilibus auro et argento, sed pretioso Christi sangvine redemptae, quibus via salutis commonstranda est; propriae deinde mentis infirmitas, qua omnis Pontifex ex hominibus assumtus circumdatus est; innumera illa obstacula, quae inferorum portae qualibuscunque positura sunt conatibus; atque ipsi tot, tamque diversi per omne hoc regnum Apostolicum, hancque inclytam Provinciam iam prope vetere toleratione sparsi in fide errores; illa denique dies, quae mundi ipsius ultima, qua sangvinem eorum omnium, quos dedit mihi Pater, severus de manibus meis iudex requisiturus est: An, inquam, haec et tanta, non anxium vehementer sollicitudine tenere debent animum? An non gravissimis mentem obnubant difficultatibus? et ea imbecillitati humanae imponant onera, quorum vel tota recogitatio, etiam quam optime praeparatum animum, vehementer concutiat.

Succumbat profecto omnis humanae mentis firmitudo, et sub tanti oneris pondere, quod vel ipsi coelorum Spiritus immortales, suis reformidant humeris sustinere; fatiscat mortalis infirmitas, ni adoranda illa Salvatoris nostri providentia, Semetipsum cum Ecclesia, quam proprio acquisivit sangvine, usque ad finem saeculorum omnium, permansurum esse divino suo testimonio polliceretur. Nempe divina illa virtute suam per universum orbem sparsit Ecclesiam; divina quoque virtute eandem, nec per tales, qui suapte ingenio et viribus possint, ubi locorum voluerit, pro suae divinae voluntatis beneplacito, ambit conservare. Infirmos ad confundenda fortia cum initio statim Ecclesiae elegit; debiles ad retundendos fortes; stultos ad confundendam mundi sapientiam; nihil, ut in Ecclesiae consummatione humanum, sed divini operis plenitudo semper et ubique reluceat. In hac unice coelestis auxilii

Digitized by Google

ope; in hac duntaxat Salvatoris providentia, meam spem, omnem fiduciamque pono, huius rei gratia flecto genua mea, ad Patrem Domini nostri Jesu Christi: ut det mihi secundum divitias gloriae suae virtute corroborari, et illuminare omnes: quae sit dispensatio Sacramenti absconditi a saeculis a Deo, qui omnia creavit.

Ast frustra votis et supplicationibus coeleste imploramus auxilium, si parte ex nostra socordiae et ignaviae nosmet ipsos tradiderimus. Vigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia succedent. Nostro igitur in munere, quicunque a saeculi negotiis sponte nos abstraximus, hoc unicum atque praecipuum sit studium nostrum, ut ea omnia, quae in aedificationem Corporis Christi, ipsa suscepta vitae nostrae ratione, praestituros nos pollicemur, pro suo unusquisque gradu, tamquam fidelis et bonus Christi servus, indefesse praestare adlaboret. Vos primum Cathedralis Ecclesiae Canonici, quos a Domino accepi; Ecclesiae meae Doctores; ad consummationem sanctorum; in opus ministerii originis; et vestrae primae institutionis; nullo non tempore meminisse oportet. Eratis initio iidem, qui Ecclesiae presbyteri et Diaconi, unum cum Episcopo corpus senatumque Ecclesiae formantes; quos idcirco Sanctus Ignatius Martyr, scribens ad Magnesianos, ait esse loco senatus Apostolici. Assumpti ergo estis in iis omnibus, quae amplificandi honoris Dei causam; et fidelium salutis operam; quacunque ratione contingunt sacerdotes; qui habeatis voluntatem in lege Dei.

Ut igitur ministerium vestrum, quod a Domino accepistis, possitis quam optime adimplere, ea vobis omni contentione sectanda sunt adminicula, quibus causa Dei, religio, pietas, adversus criminatores defendi possit, et splendidissimi instar syderis eminere. Si enim, quod sapienter a divo Hieronymo observatum est, corporum Rector Salamon: non divitias, non lubricam huius vitae gloriam; sed vim iudicii optimamque rerum scientiam a Deo postulavit; multo ardentius ea vobis appetere convenit, qui animis hominum praelucere debetis, quod haec, ut prosequitur, omnia illa, quae ad fidem spemque in-

Digitized by Google

gressum faciunt, edocere ac demonstrare possint; scientiam, ut praecipuum Sacerdotii ornamentum et munus, quod barbari etiam populi fecerunt, quibus iidem erant sacerdotes, qui rerum humanarum divinarumque cognitione praestantes. Sed ne aliunde, quam a sacris tabulis argumenta conquiramus, ad Malachiam, vatem illum divinum, mentem advertite; qui laudem sacerdotis, numine concitatus, his definivit: Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius. Oportebit enim vos magnam Pastoralis sollicitudinis meae partem in vos derivatam experiri: promptis consiliis; expedita susceptorum consiliorum executione; coniuncta mentis et manuum opera: quidquid perit, mecum requirere; reducere, quod abiectum est; quod confractum, alligare; consolidare quod infirmum; quod pingve et forte custodire.

Atque ita, parte altera muneris vestri; eius, sine cuius numine, nihil fit in homine; coeleste et potentissimum auxilium, mihi vobisque obtinere satagite. Sacrificium propitiationis offerre, et victima salutaris hostiae, Deum omnibus quidem, sed maxime, quorum beneficio in hoc altaris et templi ministerio sustinemur, reddere propitium, quotidiana est, Venerabiles Fratres! vestri muneris obligatio; ut quotidie tanti memoriam beneficii, quo Augusta Princeps, et vos, et populum, vestri institutione adfecit, pii ad aram recolatis. Pro eius incolumitate, et quod plurimarum eius virtutum praemium futurum est, aeternum in coelis, post huius mundi coronam, Regnum a Deo deprecemini. Almae Sionis vos aemulos, omnes Ecclesiae sanctiones, constituunt; ut cum rerum mundanarum curis implicitus fidelis populus, eo pietatis cultu, continuas Creatori suo laudes reddere non possit, qui Majestatis eius numinis conveniat, selecta vos sacerdotii portio, publicae orationis et laudis sacrificium, tam pro vobis, quam et cuncto populo persolvatis; ob id namque ordinari sacerdotes vel ipsa lex imperialis innuit, ut suis precibus, benignitatem humanissimi Dei, rebus acquirant communibus. Accedentes itaque ad Ecclesiam: memineritis vos, totius populi nomine, Creatori no-

Digitized by Google

stro, laudis pensum oblaturos; et in oculis omnia videntis Dei, et in conspectu innumerabilium angelorum stare; ut votis et devotis precibus, pias aures Domini, ad misericordiam flectatis; lacrymis ac suspiriis, pro totius populi excessibus, illum clementer exoretis. Fluctuantium ergo cogitationum tumultus, melliflui Doctoris sunt verba, cum ad Ecclesiam intraveritis, exterius relinquite; curamque exteriorum penitus obliviscamini, ut soli Deo possitis vacare, atque sic, canticis spiritualibus laudate et glorificate; nihil enim magis supernis civibus spectare libet; nihil Regi summo iucundius exhibetur, sicut ipse testatur: Sacrificium laudis honorificabit me. O felices nos! exclamat idem sanctus, si spiritualibus oculis semel intueri possemus, quomodo praeveniunt principes coniuncti psallentibus; videremus, qua cura, quove tripudio intersunt cantantibus. Diligunt siquidem suos concives supernae potestates, et pro iis, qui haereditatem capiunt salutis, sollicite congaudent; omnes confortant; instruunt; protegunt; providentque omnibus; omnes enim ipsi desiderant adventum nostrum, quoniam ipsi de nobis exspectant civitatis suae ruinas restaurari; solliciti discurrunt medii inter nos et Deum, nostras voces, gemitus, et preces, fidelissime ad eum portantes; ipsiusque gratiam devotissime ad nos reportantes; non dedignabuntur esse socii nostri, qui facti sunt ministri nostri.

Angelico tam cognata ministerio, Venerabiles in Christo Fratres! omnis Vestri muneris ratio: quemadmodum primi vos gradus clericos in ecclesiasticae hierarchiae ordine constituit; ita talem in vobis vivendi rationem iniri postulat, ut omnis vita vestra, singulare sit omnibus, scientiae legis documentum, et virtutum omnium singulis exemplum. In vita nostra inveniantur verba nostra; in factis nostris cognoscantur labia nostra.

De vobis ardentior mihi cura, Fratres mei charissimi et desideratissimi, quos posuit Deus Pastores et Evangelistas, ut dispersum per vicos, et provinciae huius deserta, dominicum gregem doceatis testimonia Dei, et in lege eius lumen detis; vestris enim animis alte ea defixa vehementer cupio, quae tam

Digitized by Google

ardui, tam districto examini obnoxii muneris vestri partes exstent. Videte totam officii vestri oeconomiam, in imagine boni Pastoris, a principe Pastorum adumbratam. Egregium utique Labano pastorem se probat patriarcha Jacob, qui sine iactantia de semetipso dicere potuit: diu noctuque aestu urebar et gelu; fugiebatque somnus ab oculis meis, sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi. Sed meminerimus, quem Jacob praefigurabat, Salvatorem nostrum, tribus supra triginta annis, toto itaque vitae suae tempore, in egestate summa, persecutione, passione, doloribus, omnem huius vitae acerbitatem, pro ovibus suis, invicto animo pertulisse; nullo unquam, qui gregis sui eum aliquando immemorem redderet, vel sopore tentatum; quod regius de illo vates, multo antea praedixit: non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel. Vigil profecto et bonus Pastor! de quo, ut apud Ezechielem praedictum est; in pascuis uberrimis pascam eas; qui ad pascua deducit, ubi non modo saturantur, sed cum multo etiam voluptatis sensu pascuntur; qui, ut oves defendat, exemplo Davidis, non solum leones, et ursos ovibus insidiantes adgreditur; sed et infernali lupo, et quam is, gregis desolationem minari potest, se opponit, vitam et sangvinem prodigit; animam suam ponit pro ovibus, ut tueatur, et a faucibus infernalis bestiae eripiat; qui non solum obtemperantes sibi custodit; sed et procul a grege aberrantes, per avia et devia consectatur; nec antea conquiescit, donec perditam unam inveniat, et suis impositam humeris, ovans et gaudens, ad caulam reportet.

Sane, non aliud gregi detrimentum maius adfert, quam socordia et oscitantia pastoris; et maior de semetipso, quam de gregis salute sollicitudo. Praedicit quidem gentium Apostolus lupos rapaces, a quibus gregi suo quam maxime metuit: Scio, inquit, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi; sed et illud una innuit, nequaquam hos gregi nocituros, si hunc pastoris vigilantia non destituit; ideo addit: propter quod vigilate, memores, siquid detrimenti gregi vestro eveniat, id oscitantia vestra et socordia

Digitized by Google

fieri; quemadmodum iam olim Deus, amarissima per Jeremiam conquestione, pastoribus Israel exprobravit: Haec dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: vos dispersistis gregem meum; vos, inquit, non lupi rapaces; non bestiae agri; dispersistis gregem meum, quia vosmetipsos pascebatis; gregem autem meum non pascebatis, sed cum austeritate imperabatis et potentia; propterea dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor, et factae sunt in devorationem omnium bestiarum agri.

Nimium istud in pastoribus, sui commodi et propriae utilitatis studium, quod unica est eaque maxima gregis pernicies, ne in novae quoque legis pastoribus, quos Dominus et Salvator noster constituit, damno aliquando ovibus esset; in ipso, quod Apostolorum Principi Petro dedit, unico, eoque brevissimo praecepto: Pasce oves meas; ab omnibus nobis quam longissime amotum voluit. Pauca enim verba, sed quae multam in se habent significationem, ut Augustinus exsplicat: Pasce oves meas, idest: sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam quaere in eis, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua; sic namque ab ipsis statim initiis, ut Chrysostomus ait: Petrus aliorum commoda suis ut praeponeret, institutus erat. Non enim egredietur de Sanctis, veteris iam legis prohibitione, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctae unctionis super eum est; de sanctis egridietur sacerdos, cum, neglectis animarum curis, per desideria terrena vagatur.

Meminerimus ergo, qua simus vocatione vocati, ut digne coram Deo ambulemus. A portu huius saeculi vitae nostrae cymbam solvimus, quando istud genus vitae amplexi sumus, ut tot animarum, inter procellas huius saeculi navigantium, rectores itineris constituamur. Gubernator, ait Chrysologus, a littore, cum navim solvit; domus, patriae, coniugis, pignorum curas deponit; et ita, totus mente, corpore, sensu, nauticis laboribus occupatur, ut et fluctuum possit superare discrimina, et stationem lucrosi portus, periculi victor, intrare.

Digitized by Google

Charitas Christi urget me, ut vos, quos misit Dominus in ministerium propter eos, qui haereditatem capiunt salutis, et de singulari Sacramento humanae salutis edocuit, interpellem Fratres Charissimi; qui portatis vasa Domini, ut sanctificemini et ambulate in vocatione vestra sancta. Instant enim tempora periculosa, in quibus consurgent homines, seipsos amantes, elati, superbi, incontinentes, ingrati, resistentes veritati, corrupti mente, reprobi circa fidem; state ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam iustitiae, et calceati pedes in praeparatione evangelii pacis; in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere.

Dispensatores facti mysteriorum Dei, et armati illius potentia, satagite, ut creditae vobis oves, Christi sangvine redemptae, a noxiis pascuis arceantur, constituti ministri Christi in populo, ut sanctificetis evangelium suum; perficite, laborate, arguite, obsecrate, increpate in omni patientia et doctrina. Vestrum est aberrantes et declinantes a lege Domini propterea admonere, obiurgare, obsecrare, et nonnunquam durius increpare, verum tamen in omni patientia et doctrina. Arguetis; si quovis rationum pondere, et mansvetudine sermonis, erroris convincere, sicque proprio errantem iudicio, pudefacere adnitamini. Obsecrabitis; si sermone, opere, zelo, benefaciendi studio, tales vos exhibueritis, ut non alio ex fine, quam ex christiano erga proximum amore, et ob maius illorum bonum felicitatemque, correctionem intendere vos experiantur. Si nec hoc sufficiat; increpabitis, loquamini durius, poenas et omnia mala comminari non negligite, sed in omni patientia et doctrina. Per patientiam semel atque iterum correptum, tamdiu sustine, quoadusque lucratus non fueris animam proximi tui; per doctrinam, coecitatem cordis sana; ut et errorem ipsus agnoscat, et quantum aberraverit, poeniteat. Tota enim opera nostra Fratres, inquit Augustinus, in hac vita est: sanare oculum cordis, unde videtur Deus. Ad hoc sacro-sancta mysteria celebrantur; ad hoc sermo Dei praedicatur; ad hoc agunt, quidquid agunt sanctae et divinae

Digitized by Google

literae, ut purgetur illud interius ab ea re, quae nos impedit ab aspectu Dei.

Agite Fratres in Christo charissimi et desideratissimi! pro loco, quem tenetis; pro munere; quod assumpsistis; pro potestate; quam a Domino accepistis. Ad vos enim pertinet tueri fidei sanctimoniam; et corruptos vitiorum fontes, unde morum corruptelae scaturiunt, obstruere; ne pereuntes animae, de manu vestra requirantur. Detegite fideli populo vulpes, quae vineam Domini demoliuntur. Monete, ne seduci se sinant, quae apud nos tolerantur: haeresum dissentiendi libertate et proterva illarum sectarum licentia. Custodite a novissimorum seductorum, quibus nulla est religio, impietate execranda; ne circumferatur nequitia, et astutia hominum ad circumventionem erroris. Uno verbo: execrari ea omnia a vobis discat populus, in quibus aliquid resideat, quod fidei, religioni, bonisque moribus adversetur, et christianam non sapiat honestatem. Me quod attinet, qui maxima sane singularum etiam Ecclesiarum Vestrarum sollicitudine angor et distineor; etsi nulli parsurus sim labori, vestro maxime in tanto regiminis animarum naufragio, adiuvari exposco. Deum interim in humilitate cordis rogare non desinam, ut det vobis auxilium de sancto, ad perficiendum, quod operatus est in vobis; et ad ministerii vestri partes cumulate implendas.

Vos perinde, curarum mearum haud ignobilis pars, qui illud, quod Tertullianus de se ipso, de vobismet ipsis haud vane dicere potestis: ego nihil foro, nihil campo, nihil curiae debeo; nihil officio advigilo, nulla rostra praeoccupo; nulla praetoria observo; iura non conturbo; non milito; secessi a populo; unicum mihi negotium est: vacare Deo. Viri, regularis vitae disciplina praestantes, qui tanta instituti vestiumque varietate Ecclesiam Dei exornatis, ut totidem distinctae cohortes habeamini, quae in agro Domini operantium subsidium, quoties messis abundantia exposcit, submitti valeatis; mementote Patrum vestrorum; qua mente Sancti isti

Digitized by Google

Ordinum vestrorum Patriarchae, sub vitae regularis observantiam vos collegerint, nempe, ut ab omni saecularium negotiorum cura semoti; mentem et animum, assidua coelestium contemplatione percolatis; atque, dum etiam proximi charitas postulat, ut vitae regulari, laborem Apostolicum nonnunquam coniungatis; aut agatis quidpiam aliud, quo necesse fiat saeculo vos intimius commisceri, ea ubique divinarum virtutum species in vobis reluceat; isque in vobis odor Christi bonus in omnes transpiret, quem sanctitate ipsa instituti, et externa christianae modestiae specie pollicemini. Nolite quaeso, eo solo esse contenti, quod tam eximiae sanctitatis virorum rationem, vitae institutaque vivendi amplexi sitis, quales illos Ecclesia honorat, a quibus nomen regulamque vitae estis sortiti. Ne coeperitis dicere: Patrem habemus Ahraham. Quid est, quod Praecursor Domini prohibet Judaeos vocare Patrem Abraham, ubi Dominus ipse testatur: Scio, quod filii Abrahae sitis. — Haec, ait Chrysostomus, dixit non prohibens illos dicere ex illo se esse, sed prohibens in hoc confidere, virtuti non insistentes. Nolite, subiungit, gloriari, sed magis erubescite, quia filii estis eius, sed sanctitatis eius non estis haeredes. Non parva est equidem filiorum laus, gloria parentum. — Laudentur Patres vestri ob merita, sed hoc laudis illis concedite, quod filii eorum sitis, idest: voce simul et actione, laudes eorum celebretis, et famam vestram, bene vivendo, et eos imitando, ad seros usque posteros transmittatis. Eorum exempla nos incitent, ne eorum exempla nostram poenam augeant.

Vos autem Filii dilectissimi! gaudium et corona mea; quos diversa a nobis vitae ratio, mundanarum curarum vinculis compeditos tenet, non possum in tanta saeculi, quod vivimus depravatione, quin, quod mearum est partium, initio statim suscepti Pastoralis officii mei, vos commonitos esse velim, haec esse, quae vivimus tempora illa periculosa, et novissimos adesse dies, quos Paulus, Timotheo praenunciavit. Execrabilis etenim erroris perversitas, et inimicorum hominum audacia,

Digitized by Google

in medio tritici, qua voce, qua scripto superseminat zizania. Perditi homines, ad fabulas conversi, sanam doctrinam non sustinentes, undiquaque invadunt sanctissimam religionem; et pestiferam opinionem morumque contagionem diffundentes, in christianae plebis exitium conspirant; purissimos fontes fidei corrumpunt; et ipsa religionis fundamenta succutiunt. Ipsi, ipsi, dicite amabo: si talium aut scripta aliquando legistis, aut intimiori talibus consortio fuistis adstricti: an est aliquid tam divinum, tam sanctum, et vetustissima omnium temporum religione consecratum, a quo impias contineant mentes, et in quo deridendo, exsibillando lingvas suas, tamquam gladium, non exacuant? Irridetur simplicium fides, eviscerantur mysteria fidei, quaestiones de altissimis rebus per ipsum ventilantur, eoque praesumptionis et audaciae deventum est, ut quod Augustinus de sui temporis ethnicis refert: ubicunque invenerint christianum, qui depravatae mentis eorum consiliis, propudiosae eorum vitae licentiae adversetur, solent insultare, exagitare, irridere, vocare hebetem, insulsum, nullius cordis, nullius peritiae. Ast, cum videant nihil sua se perversitate eousque profecturos, donec canes, qui eorum insidias adlatrant, circuiverint custodia gregem; donec sacerdotes, qui canum nomine ob vigilantiam in sacris literis appellantur, in opprobrium plebis et contemptum non adduxerint; hos, uti viles, et nescio, quam inania terrae pondera ubique proscissum eunt; hoc perdito, absque dubio, consilio adducti, quod iam olim in Haeresiarchae Lutheri, adversus sacerdotium furentis insaniis, Henrici Octavi Angliae regis detexit sagacitas, conatum illum fuisse: sacramentorum viles reddere ministros, ut et ipsa sacrosancta mysteria, quae per tales tractantur, contemptibilia facilius mundo persvadeat. Hoc omne est, mihi credite, hodierno aevo, subvertendae religionis fundamentum, ut percusso pastore, facilius dispergantur oves, et depulsis sacerdotibus, liberius Ecclesiae membra discerpantur.

Adversus talium conatus munite vos, et forte obvertite pectus insidiis. Fugite, velut a facie colubri, qui contemnendos,

Digitized by Google

nec audiendos aiunt, quos misit Dominus in ministerium propter vos, qui haereditatem capitis salutis. Hos dedit vobis Pastores, iuxta cor suum Dominus, ut pascant vos scientia et doctrina. Super muros vestros hos constituit custodes. Tota die, et tota nocte in perpetuum, non tacebunt. An ignoratis, quaerit Chrysostomus, quid sit sacerdos? Angelus utique Domini est. Quia angelus Domini exercituum est, et cum legatione pro Christo fungatur, honor sacerdoti collatus, ad Deum ipsum pertinet. Licet enim, quod S. Prosper ait, sanctorum meritis et vita longe inferiores simus, idem tamen sacrum ministerium, quod indigne suscepimus, non minoris dignitatis existit; et ideo in nobis non est contemnendum. In omni itaque virtute, quod a vobis non ego, sed Spiritus Domini per Ecclesiasticum postulat: Dilige Eum, qui te fecit: et ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes.

Primum autem rogo obsecrationes et orationes et postulationes fieri pro Regibus; et omnibus, qui in sublimitate sunt. Hos Deus sui vice summa in terris potestate exornavit. Ministri eius sunt in hoc ipsum servientes. Revocate ante omnia in mentem, quo novo hodie debito, summo terrae Principi, obstringamini. Augustae in nostram felicitatem indefessa sollicitudo, tanto hodie munere, inclytae huic Provinciae et urbi exhibita, hoc a vobis, debitae gratitudinis pensum exposcit, ut eius, sine intermissione, in orationibus memoriam faciatis. Absurdum enim est, ut ait Chrysostomus, cum reges idcirco militent, ut nos in tranquillitate simus, si nos pro periclitantibus, aut nostri causa laborantibus, preces effundere detrectemus.

Sed nec eorum nos effugiat memoria, quos diversus a vera religione sensus obstupefecit, et diuturna mentis et animi aberratione, sensibus omnibus obrigescentes, sedent in tenebris et umbra mortis, sicut vulnerati dormientes in sepulchris. Supra mortuum plora, deficit enim lux eius; et supra fatuum plora, deficit enim sensus eius. Harum animarum pericula cum fletu et moerore misereamur, et cum multis lacrymis exoremus misericordiam Dei, qui erigit elisos; illuminat coecos,

Digitized by Google

et solvit compeditos, ut excitet, auxiliante sua gratia, corda eorum, ad investigandam legem. Pro hoc vos maxime obtestor, eiusdem mecum sacerdotii comparticipes; etenim et hae, inaestimabili sunt sangvinis pretio redemptae; pro quibus nos peraeque vigilare oportet, tamquam et pro illis rationem reddituri. Non cessetis cum fletu et lacrymis misericordiam Dei pro his exorare. Rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

Universos denique, quibus susceptum pastoralis oficii munus arctius me devinxit, paterno affectu, et intimae charitatis sensu, in Domino amplector: tenete, quae didicistis, et quae audistis. Haec agite, et Deus pacis erit vobiscum.

Te iam ego compello dive Stephane! Tuis, cum pusillo hoc sacerdotum grege, et omni populo, genibus advolvor! Sub tuam nos, quaeso protectionem recipe, et paternam de coelis, pullulanti huic plantae, benedictionem impertire, qua, velut coelesti irrigata rore, maiora in dies sumere possit incrementa. En et sacerdos, et populus hic omnis, huic adscriptus Ecclesiae, sub tui sancti nominis invocatione sumus. Memento, quaeso, haereditatis tuae, respice, quam tuis apostolicis laboribus, Christo peperisti urbem hanc, huiusque nominis omnem provinciam, quam tantis, tamque illustribus virtutum exemplis collustrasti. Effice, ut evulsis penitus haeresum schismatumque zizaniis, mundum inveniatur triticum, et tota pulchra sine ruga, sine macula appareat in conspectu Domini. Protege Mariam Theresiam reginam nostram, quae tanto hodie zelo, e cineribus resuscitat, quidquid tu olim in hac urbe, pro religione utiliter simul et gloriose constituisti. Protege, et ab omni periculo tuere Josephum Romanorum Imperatorem, in spes regnorum amplissimas, ut a te olim fuit divus Emericus, ab Augusta educatum matre. Tuo, iterum oro, prosequere patrocinio Reginam nostram, tui cultus studiosissimam! En ipsa, in tui honorem nominis, non modo celeberrimum instituit Ordinem, quo suus erga te divum Hungariae regem cultus et pietas publico confirmetur

Digitized by Google

testimonio: sed sacra etiam tui corporis lipsana, quae coleremus, procul terra marique advecta, altaribus nostris inseruit; et urbem hanc ipsam, in qua sedem elegisti, in qua toti nostrae genti, regali honore, praefulsisti; quam, tuae commorationis sede sacram; tua autem sepultura universae genti sacerrimam plane praestitisti, quo hodie munere exornat! Pontificalis dignitatis sublimitate, qua nihil dignius, nihil sanctius, nihil ipsa habet Ecclesia amplius.

LXXX.

Prima cura. status et coordinatio dioecesis.

Primi Praesulis, et Statoris Dioecesis solemnem introductionem, primamque ad clerum Dioecesanum allocutionem, operi huic inserendam esse censui. Reflectit enim ad incunabula et primam Dioecesis auroram; estque pro jubilari anno e praecipuis eventibus et documentis. Post saeculum nunc primum prodit sermo, nec antea vidit publicam lucem. Fax exstincta et seposita non lucet; e scrinio prolata et accensa illuminat. Prunae emoriturae, nunc ex occasione anni jubilaris suscitatae, aptae sunt, ut animo iis accedens calefiat.

Superatis igitur solemnitatibus, inter multos et varios curarum fluctus antistes conscendit primus navim, quam suscepit gubernandam. Fatigatur mens, sola rerum in actis eius consideratione, quas vias duodecim annorum decursu perfecerit. Nulli portus, quos non perquisivit. Nullus, in eodem navigio, cui idem ara et portus non exstitisset. Nequeunt exiguae hae paginae comprehendere miram illam sollicitudinem, qua omnes muneris episcopalis partes complectebatur ad organisandam Dioecesim; spiritus ardorem in clero fovendum, et populi fidelis salutem promovendum.

Capitulo dedit sapientissimas constitutiones, quibus in Cathedrali Ecclesia ordinem divinorum tam diebus festis, quam

Digitized by Google

feriatis celebrandorum defixit. Unicuique sua distribuit officia, et omnem tam spiritualem, quam temporalem rerum capitularium administrationem praescripsit.

Ordinem, horasque servandorum divinorum, in cunctis civitatis Ecclesiis, uti: in Capella Episcopali, seu antiqua Corviniana; in Ecclesiis intra et extramoeniali; item apud Patres Paulinos, Franciscanos et Carmelitas, ad spirituale fidelium emolumentum coordinavit. Die 31. Aug. 1777. horis ante et postmeridianis sacramentum confirmationis 2004. individuis contulit.

Sacrum Tribunal, seu consistorium Episcopale constituit, cunctis suas functiones distribuit. Prima, Sacri huius Tribunalis membra fuerunt: Sigismundus Grubanovics Praep. Major, causarum Auditor Generalis. Assessores: Canonici. Item: Franciscus Vajland Parochiae intramoenialis Administrator; Pater Hieronymus Marton Ord. S. Pauli Residentiae Superior; Pater Basilius Tóth Conventus Patrum Franciscanorum Definitor et Quardianus; cui paulo post et in munere et in Assessoratu successit Pater Josephus Csehy. P. Eduardus Conventus Carmelitarum Prior; item: Matthaeus Brigelius Civitatis Albensis medicus die 23-a Nov. 1777. nominatus [1]). His accessit Josephus Szabó erectae 1778. Parochiae extramoenialis die 21-a Sept. 1778. installatus primus Parochus, et Districtus Albensis Vice-Archi-Diaconus, antea Secretarius Episcopalis.

Defensor matrimonii et religiosae professionis fuit: nunc memoratus Josephus Szabó, cui successit Franciscus Hell, aeque Secretarius et Caeremoniarius Episcopalis. *Notarius Consistorialis:* Franciscus Frideczky, una Capellanus aulicus. *Fiscus Consist.* Joannes Bajcsi de Eadem.

---

[1]) „In Assessorem, inquit in denominationis Decreto, Consistorii nostri Episcopalis, cum omnibus illis privilegiis, honoribus et emolumentis, quibus tam de Jure, quam de Consvetudine Assessores nostri Consistorii uti, frui, potiri et gaudere solent, et debent, eligimus et constituimus."

Digitized by Google

Mox Dioecesim, quae sexaginta tres parochias sive administraturas cum 84,239. animabus catholicis complectebatur, in duos Archi- et octo Vice-Archi-Diaconales Districtus subdivisit. Singulis singulos praeposuit Vice-Archi-Diaconos. Determinavit eorum officia erga condistrictuales parochos; sicut et horum erga suos Vice-Archi-Diaconos et parochianos. Munia et obligationes singulorum dilucide exposuit.

Expedit, ut primae huius divisionis in Districtus; parochiarum item, et in iis fungentium primorum Curatorum conspectum exhibeamus:

In Libera Regiaque civitate Albensi parochiam intramoenialem (extramoenialis enim sequenti tantum 1778. anno fuit erecta) solius Ordinarii, et Vicarii eius iurisdictioni esse voluit subiectam: In hac fuit:

Parochiae administrator: Franciscus Vajland quondam Residentiae Soc. Jesu Superior.

Cooperatores: Josephus Kőszeghi Concionator hungaricus; Ignatius Schiningen, Capellanus Praesidii militaris, et S. Congregationis Agoniae Praeses. Antonius Weiss, Catecheta Scholarum Nation. Dominicus Griener Cooper., omnes ex abol. Soc. Jesu. Franciscus Patzona Curatus Capellanus.

Duos autem Archi-Diaconatus sequenti modo subdivisit:

I. Archi-Diaconatus Cathedralis: Archi-Diaconus. Josephus Vlasits Canonicus. — In hoc Archi-Diaconatu fuerunt:

Districtus Alba-Regal. Vice-Archi-Diaconus tantum ab an. 1778. Josephus Szabó, parochus civitatis extramoen. Praeter hunc in toto hoc Districtu tantum unus fuit investitus Parochus in *Füle*, Ludovicus Grubanovits, in reliquis administratores fungebantur: In

Aba. Georgius Bors, missionarius e Soc. Jesu.

Csoor. P. Ladislaus; mox Stanislaus, Carmelitae, Administr.

Isztimer. P. Aquilinus Capucin. Adm.

Iszka-Szent-György. Stephanus Horváth, tum Joannes Czeberer, Adm.

Káloz. Joannes Füle, Adm.

Digitized by Google

Lángh. Superius nominatus Dominicus Griener, instar missionarii.

Sár-Pentele. Unus e Patribus Franc.

Szabad-Battyán. P. Paulus Papp ex ord. S. Franc. Prov. Marian.

Districtus Adonyensis. Vice-Archi-Diac. Josephus Karvászi, parochus Adonyensis.

Dunapentele. Martinus Komjáthi, Par.

Előszálás. P. Cisterc. Administrator.

Hantos. Josephus Ibellaker Mission. ex ab. Soc. Jesu.

Perkáta. Mathias Aranyosy, Par.

Seregélyes. E Patribus S. Franc., Admin.

Szent-Miklós. Franciscus Perits, tum Casparus Szabadi, Par.

Vajta. Georgius Sóós, Par.

Districtus Csákvárensis. V.-A.-Diaconus: Martinus Molnár, in

Bicske. Parochus idem, qui V.-A.-Diac., Cooperator: Josephus Knecht.

Bodaik. Residentia Patrum Capuc.

Csákberény. Joannes Czeberer, tum Stephanus Horváth, Par.

Csákvár. Stephanus Némethy, Par.

Kozma. Franciscus Szalay, Par.

Magyar-Almás. Michael Süttő, Par.

Moór. Conventus PP. Capucin.

Puszta-Vám. Conv. Patr. Capuc., Admin.

Szaár. Joannes Broszek, Par.

Districtus Lovasberényensis. V.-A.-Diaconus: Joannes Szalay, parochus Pázmándensis.

Acsa. Ex ord. S. Pauli. Administr.

Boglár. Joannes Szevald, Par.

Lovasberény. Michaël Berderics, Par.

Nadap. Simon Pelczl, Par.

Pátka. Stephanus Szerecz, Par.

Pázmánd. Idem, qui Vice.-A.-Diac.

Velencze. Joannes Györy, Adm.

Digitized by Google

Districtus Vaalensis. V.-A.-Diaconus: Joannes Jantalek. — Joannes Novák, Coop.

Ercsi. Paulus Novák, Par.

Martonvásár. Solanus Kovacsis ex ord. S. Franc.

Ráczkeresztur. Ant. Bajczi, tum Joannes Horecsni, Par.

Sóskuth. Joannes Bulovszky, Par.

Tárnok. Jacobus Clementis, Par.

Vaál. Idem, qui V.-A.-Diac.

II. Archi-Diaconatus Budensis. Archi-Diaconus: Stephanus Balassa Canonicus. Archi-Diaconatum hunc in sequentes Districtus et parochias subdivisit.

Districtus Insulanus. V.-A.-Diac. Joannes Tomichich Canonicus Hon. Veszpr. et Proto-Notarius Apost. et parochus Érdensis.

Érd. Idem, qui V.-A.-Diac.

Csepel. P. Capistranus Rasztl ex ord. Capistr.

Promontor. Joannes Szabó; tum P. Jos. Capuc., Adm.

Ráczkeve. P. Gerardus Hubay, Dominicanus.

Tétény. Emericus Kőszeghy; tum Joan. Fakó, Par.

Tököle. Georgius Devics, Par.

Sziget-Ujfalu. P. Tobias Vaingartner Dominicanus.

Districtus Budensis Superior. V.-A.-Diac. Paulus Veroni.

Bogdány. Emericus Kőszeghy, Par; tum Philip. Jacobus Clementis Par.

Monostor. Paulus Gyurkovics, Par.

Perbál. Andreas Engel; tum Paulus Veroni, idem qui V.-A.-Diac.

Pomáz. Michaël Kománovits, Par.

Pilis-Csaba. Paulus Gyurkovits, Par.

Pilis-Szánthó. Jos. Szalátovits, Par.

Vörösvár. Franciscus Hollajder, Par.

Weindorf (Boros-Jenő). Ignatius Gottwald Par. ex abolito Ord. Nazaraeor.

Districtus Budensis Infer. V.-A.-Diac. Emericus Plajer, Par. Ettyekensis.

Digitized by Google

Budakesz. Antonius Jäger, Par.
Ettyek. Idem, qui V.-A.-Diac.
Hidegkuth. Joannes Czimmernan (fuit ordinatus ad titul. Civit. Budens.)
Nagy-Kovácsi. Leopoldus Niszák, Par.
Solmár. Franc. Perczel, Par.
Torbágy (Kis). Franc. Sárl, Par.
Török-Bálinth. Chrysostomus Munier, e Dioec. Posnaniensi (fuit ordinatus ad titulum patrimonii).
Zsámbék. Georgius Kummer, Par. (fuit ordinatus ad titul. Civit. Sopron).

Facta tali modo universae Dioecesis divisione, ad religiosos Ordines, e quibus, uti in recensione parochiarum videre est, ob penuriam sacerdotum Dioecesanorum, plures administratoris officio fungebantur, pastorales dimisit literas. Haec enim aetas his institutis Ecclesiae, praesertim quibus bona quaedam temporalia obtigerant, nimis ardua et inimica fuit. Publica propemodum calumniandi rabies, quidquid sanctum, scriptis traduxit in contrarium. Paterne igitur adhortabatur eos, ut si calumnias exire non possint, saltem non mereantur. Livor hic inimicorum ea aetate, quae per excellentiam de philanthropia gloriabatur, eo magis nunc quoque commiseratione dignus, quod noverit gaudere de alienis malis, et concivium aerumnis, absque proprio bono; in hoc perversus, quod et salutaria haec subverterit Ecclesiae instituta, et bona, cultui divino sacrata, ut subsequens monstravit aetas, verterit in propria mala. Torquebatur non solum a malo, quod de iis ecclesiae institutis sibi imaginabatur; sed etiam a bono, quod in iisdem experiebatur.

Tum, ut indigentias Ecclesiarum parochialium primus hic Praesul cognoscat, et ubi necesse fuerit, medelam adferat populum item fidelem verbi divini annunciatione in fide instruat et roboret, Canonicam singularum Ecclesiarum constituit Visitationem, puncta praevie communicando, ac salutares paternasque cohortationes adhibendo.

Digitized by Google

Inter has dispositiones laetum accipit a Francisco Comite Eszterházy Cancellario Regni nuncium, quo idem significat, Cranium Sancti Stephani Regis, ab Augusta Maria-Theresia Cathedrali Ecclesiae Albensi adpromissum ac donatum, esse recipiendum, et in urbem hanc, quondam Sancti Regis sedem, deferendum.

De hoc igitur Augustae Reginae dono, ac praecipuo Cathedralis Ecclesiae thesauro, erit nobis hic, pro merito, uberior tam concernentium documentorum exhibitio, quam solemnis receptionis descriptio.

LXXXI.

Maria Theresia donat S. Cranium S. Stephani Ecclesiae Cathedrali. Literae C. Eszterházy Cancellarii.

Tenerrima Mariae Theresiae Reginae in S. Stephanum Proto-Regem pietas, postquam Sacram Dexteram 1771. arci Budensi donavit, nec Ecclesiae Cathedrali, a se fundatae, deesse voluit. Huic igitur, eiusdem Sancti Regis Cranium dono obtulit. Religiosae huius venerationis, et doni, per Reginam arci Budensi dati, meminit Episcopus in prima ad clerum allocutione, dum ait: En Ipsa, in tui honorem nominis, non modo celeberrimum instituit Ordinem, quo suus erga te, divum Hungariae regem cultus et pietas publico confirmetur testimonio: sed sacra etiam tui corporis lipsana, quae coleremus, procul terra marique advecta, altaribus nostris inseruit. — Sacrae huius Dexterae Historiam Georgius Pray integro libro complexus est [1]).

Sacrum autem Cranium Divi Stephani, quod olim capsulae argenteae antiquae inclusum, Rhagusa adlatum, et ab anno

[1]) Pray. Dissertatio Hist. Crit. De Sacra Dextera Divi Stephani Primi Hung. Regis. Viennae 1771. 4.

Digitized by Google

1775. in Ecclesia divi Martini Posonii custoditum fuit, Ecclesiae Albensi donavit. Loco antiquae capsulae, quae in Cathedrali hac Ecclesia aeque asservatur, Regina elegantem et sane pretiosam ex argento fieri curavit, divi Stephani statuam; quae dum Viennae parata fuisset, Comes Franciscus Eszterházy Cancellarius, e nutu Augustae Reginae, has, quoad receptionem S. Cranii ad Episcopum direxit die 13-a Febr. 1778. Literas:

Illustrissime! etc. Sacra Sua Caesarea et Regia Apostolica Majestas, pro Suo, quo erga Divum Stephanum Hungariae olim Regem et Apostolum fertur cultu, Cranium eiusdem, adusque in Collegiata Posoniensi Ecclesia devote asservatum, Albam-Regiam transponendum, ibidemque in Cathedrali Ecclesia, quae Regia Sua munificentia recentius erecta est, cum publica populi veneratione deinceps, in Instrumento argenteo, finem in eum affabre facto, conservandum clementer decrevit; nec aliud superest, quam ut ad locum sibi destinatum omni cum fidedignitate transponatur.

Cum igitur sigillo Capituli Posoniensis, quo hactenus munitum fuit, reserato, ad praeattactum noviter paratum argenteum instrumentum per plenipotentiatam idcirco a Domino Principe Regni Primate et Archi-Episcopo Strigoniensi personam ecclesiasticam, coram exmisso Excelsae Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae omni cum authentia transponenda sit Sacra haec reliquia, necessarium est, ut Illustrissima quoque Dominatio Vestra unum e Capitulo Cathedralis Ecclesiae suae individuum tali cum instructione quamprimum horsum exmittat, ut is praeattactam Sacram Reliquiam, Sibi Authentice resignatam, convenienter Albam-Regiam deferre, atque ibidem ad destinandum eidem peculiarem in Catherali Ecclesia locum reponi, cultuique publico exponi valeat. In reliquo solito officiositatis cultu persevero Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Vestrae Servus obligat. Comes Franciscus Eszterházy m. p. Viennae 13-a Februarii 1778.

Nexu harum literarum, pro authentico testimonio, et

Digitized by Google

S. Cranio Albam-Regiam adferendo, Viennam e Capitulo Alba-Regalensi deputantur Sigismundus Grubanovits Praepositus Major, et Paulus Szegedy Cantor et Canonicus. Quo pervenientes, L. Baro Emericus Perényi Canonicus Strigoniensis, qua Josephi Comitis Batthyán Primatis et Archi-Episcopi Strigoniensis pro hoc actu Plenipotentiarius, ex antiqua argentea capsula S. Cranium, die 14-a Martii 1778., coram Francisco Comite Eszterházy Cancellario, Petro Végh, et Josepho Ürményi, nec non praememoratis Capituli Albensis Ablegatis excepit. in novum argenteum conservatorium transposuit, sigillo munivit, et Ablegatis Capituli Albensis deferendum resignavit. Prout haec in sequenti Diplomate regio uberius continentur.

LXXXII.

Mariae Theresiae de S. Stephani Cranio Diploma. 16. mart. 1778.

Nos Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Regina Apostolica. etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod posteaquam Nos, zelo propagandae orthodoxae Religionis in memorato Regno nostro Hungariae inductae, in Libera Regiaque Civitate Nostra Alba-Regalensi Divorum olim Regum Hungariae, Nostrorum videlicet gloriosae memoriae Praedecessorum Sede Regia, novum Episcopatum cum Capitulo, unitis cum Sede Apostolica consiliis erexissemus: in id demum curam animumque Nostrum peculiariter intendimus, qualiter erectae ibidem novellae Cathedralis Ecclesiae ornamentis optime prospicere possemus, ac proinde, dum in summi Dei gloriam, et augendum Sancti Stephani Regis Apostolici, et eiusdem Dioecesis Patroni cultum hasce cogitationes nostras devote direxissemus, nullo pretiosiore thesauro eandem Cathedralem Ecclesiam a Nobis illustrandam

Digitized by Google

adinvenimus, quam si eius Reliquiam, videlicet Cranium, publice in illa Christi fidelibus colendam suppeditaremus, qui olim non huius tantum, verum totius Regni Apostolus fuerat, hac porro pia intentione Nostra benigne decrevimus, ut quod die vigesima mensis Decembris, Anni Millesimi septingentesimi septvagesimi quinti, Collegiatae Ecclesiae Posoniensi ad Sanctum Martinum pro interimali conservatione, in theca argentea, sigillo et documento authentico munita traditum erat, eiusdem Sancti Stephani Regis Apostolici Cranium, Nobis per fidedignam ad id specialiter per Reverendissimum Nobis sincere dilectum Sacri Romani Imperii Principem Josephum de Batthyán Archi Episcopum Strigon. memoratique Regni Nostri Hung. Primatem exmittendam Personam iterum restituatur; et demum ad antelatam Cathedralem Ecclesiam Alba-Regalensem per exmittenda pro receptione illius, e gremio Capituli Alba-Regalensis duo Individua authentice deferatur. In cuius benignae ordinationis Nostrae consequentiam, per memorati Sacri Romani Imperii Principem Archi-Episcopum Strigoniensem et Regni Primatem legitime plenipotentiatus fidelis Noster Nobis Dilectus Honorabilis Magnificusque Baro Emericus de Perén, praeattactum Sacrum Cranium praesentibus fideli Nostro Nobis sincere Dilecto spectabili ac Magnifico Comite Francisco Eszterházy de Galantha, Perpetuo in Fraknó, Aurei Velleris et una Insignis Ordinis Sancti Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Equite, Camerario Consiliarioque Nostro Actuali intimo, Comitatus Mossoniensis Supremo Comite, per Antelatum Regnum Hungariae Aulae Nostrae, prout et dicti Ordinis Sancti Stephani Cancellario, et per idem Regnum Hungariae Curiae Nostrae Regiae Magistro; fidelibus item Nostris Nobis dilectis Consiliariis et Referendariis Nostris Hungarico Aulicis, et Insignis Ordinis saepius dicti Sancti Stephani Regis Apostolici Equitibus, ad novum Conservatorium, quod affabre ex argento fieri fecimus transposuit, et hac ratione authentice omnino transpositum, exmissis pro illius receptione duobus Antelati Capituli Alba-Regalensis deputatis, Honorabilibus utpote Sigismundo Gruba-

Digitized by Google

novics Praeposito Majori, et Paulo Szegedy Cantori praementionatae Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis Canonicis, iisdem, quibus supra, praesentibus resignavit, eatenusque Nobis fidedignas in omni humilitate exhibuit Literas Testimoniales tenoris sequentis: Emericus Liber Baro de Perén Perpetuus Arcis Dominiique Nyiláb, Terebes Perén, Szikszó, Nagy-Ida, Nagy-Szőllős, Canonicus Strigoniensis, Praefectus Collegii Pazmaniani, Celsissimi ac Reverendissimi Domini Domini Sacri Romani Imperii Principis, Inclyti Regni Hungariae Primatis et Archi-Episcopi Strigoniensis Plenipotentiarius; Vigore praesentium fateor et recognosco, quod in conformitate Plenipotentialium Literarum, quarum tenor sequens est: Josephus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Sacri Romani Imperii Princeps, Archi-Episcopus Strigoniensis e Comitibus de Batthyán, Perpetuus in Németh-Ujvár, Primas Regni Hungariae, Legatus natus, Summus et Secretarius Cancellarius, Insignis Ordinis Sancti Stephani Regis Apostolici Praelatus, et Magnae Crucis Eques, Comitatuum Castriferrei Perpetuus, Strigoniensis vero itidem Perpetuus ac Supremus Comes, utriusque Sacrae Caesareae et Regio Apostolicae Majestatis Actualis Intimus Status, Excelsique Consilii Locumtenentialis Regii Hungarici Consiliarius, nec non Excelsae Tabulae Septemviralis Co-Judex, Dilecto in Christo Filio Magnifico Libero Baroni Emerico Perényi, Ecclesiae Nostrae Metropolitanae Strigoniensis Canonico, Collegii Pazmaniani Viennae Praefecto, salutem et Paternam Benedictionem! Cum Augustissima Imperatrix vidua Regina Hungariae Apostolica Maria Theresia Domina Nostra clementissima pro singulari sua pietate in Divum Stephanum primum Regem Hungarorum Cranium eiusdem Sancti, quod anno Millesimo septingentesimo septvagesimo quinto die vigesima mensis Decembris in Theca argentea sigillo et documento Authentico munita Collegiatae Ecclesiae Posoniensi ad Sanctum Martinum asservandum tradidit, ad majorem eiusdem Sancti cultum et venerationem procurandam, in Ecclesia Albae-Regalis, quam Regio Apostolica munificentia sua nuper in Episcopalem Cathedram evehi fecit,

Digitized by Google

et in urbe, quae locus est sepulturae Divi huius Regis, in futurum conservari cupiens, idem Sacrum Cranium a praedicto Capitulo Posoniensi repetierat, unde etiam per manus Excellentissimi Domini Comitis Pauli Festetits Camerae Regiae Hungarico-Aulicae Vice-Praesidis sigillo, Capituli huius munitum, Posonio Viennam Austriae transpositum, iamque in novum Argenteum Conservatorium, Regiis impensis praeparatum, omni cum fidedignitate transferri clementer ordinaverit. Ideo ad huiusmodi actum, quem nos ipsi, ob negotia nostra absentes in Persona perficere nequimus, specialiter Te deputantes, una committimus et mandamus, ut nomine et in Persona nostra Thecam illam, in qua sacra hac Reliquia sigillo Capituli Posoniensis, ut praefertur, munita Viennamque delata fuit, Tibi exhiberi facias, ac coram persona Ecclesiastica, quae ex parte Domini Episcopi Alba-Regalensis pro recipiendo sacro hoc Cranio deputata fuerit, nec non in praesentia exmissorum Excelsae Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae, reserato Capituli sigillo, tum etiam apertis aliis ex antiqua argentea capsa excipias, et integre ad illud novum Conservatorium, quod insignis pietas Reginae Apostolicae procuravit, reverenter transponas, filamentis demum reclusum sacrum Cranium, sigillo tuo gentilitio obsignes; ac super taliter per Te gestis, scriptum Testimonium (cui praesentes quoque Plenipotentiales nostrae Literae per extensum insertae habeantur) iis, quibus competit, praebeas ac resignes ad perpetuam Rei memoriam in Sancta Ecclesia Albae-Regalis deservituram; Nobis autem scriptam pariter de executione creditae Tibi functionis relationem facere noveris. Datum Posonii in Curia Nostra Archi-Episcopali, Die decima octava mensis Februarii Anno Incarnationis Dominicae Millesimo septingentesimo septvagesimo octavo. Josephus Archi-Episcopus Strigoniensis Princeps a Batthyán. mp. (L. S.) Ad mandatum Celsissimi Principis Martinus Görgei, Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, et Suae Celsitudinis a Latere Canonicus mp. Quod scilicet Sacrum Cranium Sancti Stephani primi Regis Apostolici ex antiqua capsa, fracto sigillo, Vene-

Digitized by Google

rabilis Capituli Posoniensis, ruptisque filamentis, ad novum argenteum Conservatorium, regiis impensis praeparatum, cum reverentia transposuerim coram Excellentissimo ac Illustrissimo Domino Domino Francisco e Comitibus Esterházy de Galantha, perpetuo Comite in Frakno, Aurei Velleris et una Insignis Ordinis Sancti Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis Equite etc. et coram exmissis ab Excelsa Cancellaria Hungarico-Aulica Illmis Dominis Petro Végh, et Josepho Ürményi Consiliariis Aulicis, et Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Equitibus, ac insuper coram Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Episcopi Alba-Regalensis Ignatii Nagy de Séllye deputatis, Reverendissimis Dominis Sigismundo Grubanovics Praeposito Majore, et Paulo Szegedy Canonico Cathedralis Ecclesiae itidem Albensis, dein filis sericeis violaceo rubri coloris reclusi, et sigillo meo gentilitio obsignavi. Antiquam Thecam Argenteam, figuris distinctam, Inscriptionibus munitam, tamquam Vetustatis reliquias, authentici documenti loco, ad novum Conservatorium infra reposui, ac ita tandem praetitulatis Dominis Deputatis Illustrissimi Episcopi Albensis deferendum tradidi, in pignus perpetuum Regiae clementiae. Ob quam Augustissima Domina Maria Theresia Regina Nostra Apostolica Suum Haereditarium regnum Hungariae non solum temporalibus, sed et iis maxime ornamentis et adjumentis, quibus ad aeternam praeparamur felicitatem, inde ab initio Gloriosissimi sui Regiminis fovere procurat. Super qua praevio modo per me peracta transpositione, et respective resignatione Sacri Cranii praespecificati, Praesentes meas, usuali sigillo, et nominis subscriptione munitas extradandas duxi Literas Testimoniales. Datum Viennae Decima quarta mensis Martii Anno Millesimo septingentesimo septvagesimo octavo. Emericus L. B. de Perén Canonicus Strigoniensis et Praefectus Collegii Pazmaniani mp. Nos itaque in praemissorum omnium perpetuam memoriam, pro futura antelatae Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis cautela, et praecavenda quavis suspicandi vel dubitandi causa, hasce in papyro conscriptas, et sigillo Nostro minori, quo ut Regina Hungariae

Digitized by Google

Apostolica utimur, impressione communitas extradandas duximus et concedendas Literas testimoniales. Datum in Archi-Ducali Civitate Nostra Vienna Austriae, die decima sexta Mensis Martii Anno Domini Millesimo septingentesimo septvagesimo octavo. Regnorum Nostrorum Hungariae Bohemiae et reliquorum Anno Trigesimo Octavo. Maria Theresia mp. Comes Franciscus Eszterházy. Adamus Trajcsik.

LXXXIII.

S. CRANIUM ADFERTUR USQUE MOOR. INDE ALBAM-REGIAM.

Per deputatos Capitulares, Sigismundum Grubanovits et Paulum Szegedy, adlatum est Vienna S. Cranium ad limites Dioecesis. Pervenerunt ad oppidum Moor die 20. Martii, ubi illud tamdiu obvelatum mansit, donec 25-a Martii Ignatius Nagy Episcopus advenisset, recognosceret, et de receptione documentum edidisset. Tum per Episcopum publicae fidelium venerationi exstitit expositum, mansitque usque 29-am Martii. Interea ad aram, ubi collocatum fuit, quotidie omni hora partim per Episcopum, partim per alios Sacerdotes illuc confluentes, missae Sacrificium offerebatur.

Eadem occasione, cum ingens foret undique populi confluxus; e vicinis quoque parochiis, cum praevie dispensatio Sacramenti confirmationis promulgata fuisset, confirmandorum accresceret numerus, per duos continuos dies Sacramentum hoc Episcopus contulit. Diebus his a meridie lytaniae solemnes sunt servatae, et mane ac a meridie, ad osculum populo fideli S. Cranium exhibitum fuit.

Etsi autem magna fuerit undique confluentis populi erga sanctum Stephanum devotio, singularis tamen, et ad omnium aedificationem exstitit tum in oppido militiae Brodensis, ob temporis asperitatem moram ibi trahere coactae, pietas, quam, gregarius miles, una cum officialibus, ad aram, in qua

Digitized by Google

expositum fuit Sacrum Cranium manifestavit; ut adeo Episcopus, facta de solemni receptione S. Cranii, ad Comitem Franciscum Eszterházy Cancellarium literali relatione, hanc desuper observationem fecerit: „Si par in toto Suae Majestatis Sacratissimae exercitu pietas viget, iusta Principis nostri arma semper erunt triumphatura", quod etiam effectus, hac eadem Mariae Theresiae aetate probavit. Unde Episcopus pios ac exemplares hos Reginae Hungariae Apostolicae milites, pridie abitus eorum, post consvetas Lytanias, omnes simul congregatos, Pontificalibus indutus solemni Benedictione benedixit, et bene illis precatus est. Efficax militiae religiositas. Exemplum et quasi liber subditorum est vita superiorum. Communitas quoque, quidquid ad augendam conferebat solemnitatem, pro modulo contulit.

Ex Moor die 29-a Martii, cum sacro Cranio Episcopus Albam versus iter est ingressus. Circa horam quartam a meridie, ad limites Civitatis Albensis perveniens, ab equitum civicorum turma est exceptus. A limitibus Civitatis, superpellicio et mozetta indutus, demissis currus fenestris, sacrum Cranium manibus tenens, cunctis spectandum exhibuit. Sic praecedentibus equitum turmis, et denudatis vehentium aurigarum capitibus, ad Ecclesiam suburbanam S. Sebastiani perveniens, pontificalibus vestibus semet induit. Saeculari et regulari clero, praecedente, comitante cum vexillis populo; ac Civico Magistratu praesente; ad aram sacrum detulit bustum, depositoque eo, veneratus est. Tum conscendit ambonem, et sermone, super illo Matthaei textu: „Dicite filiae Sion, ecce rex tuus venit tibi", populum omnem, et de reliquiarum cultu instruxit, et miram temporum, quoad priora tristissima tempora felicitatem adumbrando, ad tenerrimam erga Reginam Majestatem, veram et pientissimam suorum populorum matrem, in animis excitavit amorem[1]). Absoluto sermone hymnus Ambro-

[1]) Sermonis huius, adminus exordium, hic communicamus, ut sit quoddam ingenii eius florentissimi, verique ac genuini patriae amoris testimonium:

Digitized by Google

sianus concinebatur inter armatorum pedestrium civium sclopos et mortariorum sonitus; servatisque ultimo lytaniis, ipsum sacrum Cranium populo ad osculum manibus ipse Episcopus porrexit.

In Ecclesia S. Sebastiani S. Cranium usque 2-dam Aprilis, solemni processioni destinatam, ferialem ideo, ut parochi, sine neglectu muneris sui, domo abesse possint, sacrum depositum sub diurna nocturnaque civium custodia ita asservatum est, ut singulis diebus, ab hora septima, missae ad

---

Dicite filiae Sion: ecce Rex tuus venit tibi. Mondjátok meg Sion leányának: ime a te királyod jön neked. Matth. 21.

Áldott követség! boldog sors, kit e szolgálat megillet. Bátran mondhatom neked kedvelt város: ime a te királyod jön neked. Mi külömbség is Jerusalem és te közötted. Midőn Sion királyai: Dávid és Salamon a templomot és királyi várlakot épitették, Sion eme leányának megmondatott, hogy az abba menendő király, ezen királyainak ágyékából származandó lészen. Valjon te, nem a nemzetünk királya által épültél-e e helyen, a templommal együtt, királyaink lakhelyének. Vagy a ki ma hozzád jön, nem véredből, ágyékodból, igaz magyar eleidtől nemzett királyod-e? Ime ezen fő és koponya, mely az ezüst és arany fényétől elborittatik, a te nemzeted nagy vezérének, Gézának fia; ki nem atyja szándékából, hanem a ki Krisztus neveért első bizonyság vala, annak titkos jelenéséből keresztteltetett Istvánnak. A ki nem csak születésénél fogva következett atyja után az ország uralkodásában, hanem az égből küldött koronával is, nemzetünk királyává koronáztatott; fölkenetett, fölszenteltetett az, a kinek kezei alkotmánya városunk; melyet ő azért, hogy ehhez közel, vagy talán épen ennek helyén, az akkori föld népén győzedelmeskedő serege Árpád vezérnek megtelepedett, nemzetünk ezen eseményének örök emlékére ide épitett. Ki azután városunk utczáit, piaczát szüntelen járta, részint azért, hogy tanitásával az igaz hitnek igájától irtózó pogány szilaj erkölcsöt megszeliditse; részint, hogy a kik a roppant templomon munkálkodtak, azoknak sörénységüket szorgalmaztassa. Az a király, mondom, a ki városunkat nemcsak főrenden levő papsággal ékesitette; hanem ezeknek segitségükre, más szerzetes renden levő férfiakkal is gyarapitotta, hogy az ujonan plantált hit közé konkolyt az ellenség ne hinthessen. Ez

Digitized by Google

aram fierent. Episcopus sibi horam octavam reservavit. Sub sacro, cantilenae, quae hodie quoque in usu sunt, quas una cum Lytaniis, pro hac solemnitate Episcopus composuit, imprimi, ac inter populum distribui curavit, canebantur; Lytaniis, post singulum sacrum, cum populo recitatis, — eidem ad osculum praebebatur; quod etiam a meridie post servatas Lytanias observatum fuit.

Illucescente die 2-a Aprilis, hora 7-a matutina, concurrente innumerabili hominum, e vicinis quoque possessionibus

---

az, a kinek oly sok nyomát látjuk városunkban; oly sok emlékeit találjuk föl a falak romjaiban. Vajha beljebb áshatnánk magunkat a földbe: vagy a mocsárral elöntött földünk fenekén tul járhatnánk szemeinkkel, hová az irigység és az ellenség dühössége nem férhetett. Boldog Isten! mi nyomait láthatnánk városunkban tett nagy dolgainak! Talán ama kivánatos helyre is reá találnánk, hová eme boldog test, melynek ereklyéjében ma részesülünk, az örök nyugalomra letétetett. Ez, mondom, neked Sion leánya! ez az, kiről még a porban játszó gyermekeid is fogyhatatlan hagyományból tudják és éneklik, hogy ő a magyarok első királya. Ez a te királyod jön neked.

Oh! a Felséges jobbjának változása! Ime az Ur, ki rettenetes az emberek fiai fölött való tanácsaiban. Meggondolta, hogy elbontsa városunk kőfalait. Megvonta az ő ijjának kötelét, és el nem forditotta kezét az elvesztéstől. És sirt a bástya és a kőfal is egyetemben, mert elbontatott. Beteljesitette az Ur a pusztulás napját. Kiöntötte az ő busulásának haragját. És meggyujtotta a tüzet városunkban, és megemésztette annak fundamentomait. A földbe szegeztettek az ő kapui. Elvesztette és elrontotta az ő zárjait. A pogányok bemenének az ő szent helyére. Elhányattak a szent helynek kövei minden utczáknak kezdetin. Városunk utczái szomorkodtak; minden kapui elrontattak; és maga elnyomatott a keserüségtől. És eltávozott minden ő ékessége. Az ő fejedelmei elmenének erő nélkül a kergetőnek szine előtt; és széjjel hányta mind a kertet, mind az ő sátorát. Elbontotta az ő hajlékát, és megalázásnak adta a királyt. Városunknak minden ő népe fohászkodott, mert fölötte igen letétetett, nem lévén vigasztalója. Látták őtet az ő ellenségei és megcsufolták. Kezekkel tapsoltak te rajtad minden uton járók. Üvöltöttek és hajtogatták fejüket a Jerusalem leányán, mondván: Ez az a

Digitized by Google

advenientium multitudine; ad Ecclesiam S. Sebastiani, Episcopus, Cappa indutus curru devectus est; habitoque parvo sacro, initium sumpsit ad urbem processio. Populus cantilenas supra nominatas cecinit; clerus autem Lytanias omnium sanctorum. Sacrum Cranium in feretro, humeris quatuor parochorum elevatum, portabatur; pedestri civium milite praccedente et subsequente ordine militari; et sic sacrum Cranium in ipsam arcem, quondam Sancti Regis sedem, deferebatur, inter explosionem mortariorum, et concentum musicum, tam illum, quem militia civica secum duxit, quam et qui processiones comitari

---

tökéletes ékességü város, az egész föld öröme? Valamint Babylon vizei mellett ülvén siránkozva emlékezett Israel népe Sionról, ugy a mi eleink szomorkodva emlékeztek a városról, az oltárról, mely porában hevert, és hiában keresték.

Folyt az idő, esztendők multak, seculumot meghaladták; reménység sem volt városunk boldogulásához. Igen megfogyasztotta nemzetünket az ellenségnek irigy pallosa. Megszüntek az erősek Israelben, kik által megszabadulhattunk volna; és meg nyugovának, mind addig, mig nem támadna Debora; nem támadna Anya Israelben; mind addig szomoru nyomdokit kellett szemlélnünk az ellenség dühösségének, miglen ez az örök emlékezetben nálunk tartandó felséges név, dicsőségesen uralkodó aszszonyunk Mária Theresia, hatalmas karjával hazánk ellenségeit meg nem alázta, és egy könnyen föl nem bomolható békességgel tartományait a félelem halálából föl nem élesztette. Könyörülő és irgalmas az Ur, a ki sebesit és gyógyit; öl és elevenit, büneinkért hoszszas pusztulásban nem hagyott megmohosodnunk; a keserüség könyeit szemeinkről letörölte, szomoruságunkat örömre forditotta. Felséges Aszszonyunk anyai szeretete által vigazság ruhájába öltöztetett, mert megadta az örökséget: szent királyunknak, apostolunknak, országunk istápjának legnemesebb tetemét, ime drága öltözetekkel együtt, oltárunkra ajándékozta.

Ha ennek sok jótéteményit, életének nagy cselekedeteit elölszámlálni mai naphoz illenék, sokasága a munkából kifárasztana. Ma az ő holt testének ereklyéje tér viszsza városunkba. Mire becsülendő legyen ez, és mi helye van az egyházi tiszteletben, az irásból, az anyaszentegyháztól megtanulnunk ugy tartom illendőbb. stb. Et prosequitur, exponens doctrinam de reliquiis sanctorum.

Digitized by Google

solent, Ecclesiae musicorum. Aris ante duas Ecclesias, Paulinorum scilicet et Franciscanorum, per quas transitum fuit, extructis, supra quas Sacrae depositae sunt reliquiae, donec illarum Ecclesiarum Religiosi thure venerati fuissent; hocque ordine ad Ecclesiam Cathedralem pertingentes, sub cantu hymni Ambrosiani fiebat populi fidelis ingressus. Tum per Canonicum Lectorem perlegebatur Decretum Reginae Majestatis, post hoc vero Episcopi authenticatio reliquiarum. Quibus perlectis coepit concio hungarica per unum Canonicum dicta, dein sacrum solemne. Sub Sacro juvenis Samuel Szép, hungarus Pápaensis, in manibus Episcopi fidei deposuit professionem. A meridie devotio pariter servata, et concio germanica dicta. Cranium vero pro osculo fidelibus exhibitum.

Dum de solemni hac S. Cranii receptione et publica devotione Episcopus ad Comitem Franciscum Eszterházy Cancellarium regni 3. Apr. 1778. referret, inter caetera adjicit: „Fateor Excellentiae Vestrae, me non esse in statu describendi magnitudinem gaudii et solatii, quod cepit universus populus, praesertim civitas haec, quae diu se abiectam esse lugebat, videndo et cernendo dona haec Regia, quibus se decorari experta est. Ipse vidi lacrymari prae gaudio plurimos ad aspectum sacrorum illorum ornatuum, quos de clementia Regia accepimus, dum populo universo videndos exposui, atque illis explicui laborem esse manuum Regiarum, qui octodecim annis absolutus sit. Hoc ego die, ipso ornatu indutus, sacris pro incolumitate Suae Majestatis Sacratissimae Matris et Benefactricis Nostrae clementissimae, et prospera Regnorum gubernatione operatus sum; eritque dies haec illationis sacri Cranii in hac Ecclesia, Suae Majestati Sacratissimae perpetuo consecrata, qua pia ad aras accepti singularis huius doni memoria continuo recoletur.“

Digitized by Google

LXXXIV.

IGNATII NAGY EPISCOPI DE RECEPTIONE S. CRANII DOCUMENTUM. ET CONSTITUTIO DE ANNUA EIUSDEM EXPOSITIONE.

Nos Ignatius Nagy de Séllye Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Alba-Regalensis, Sacratissimae Caesareae et Regio Apostolicae Majestatis Consiliarius, et Regiae Universitatis Budensis Cancellarius etc. Universis et Singulis has praesentes Literas Nostras inspecturis fidem facimus indubiam et attestamur, quod Sacrum Cranium Divi Stephani Primi Regis Apostolici incorruptum, quod a die vigesima Mensis Decembris Anni Millesimi septingentesimi septvagesimi quinti ex traditione Regia in authentico Conservatorio Collegiatae Ecclesiae Posoniensis ad S. Martinum in Theca argentea, sigillo authentico munita, asservatum, modo vero ad novum conservatorium argenteum, seu statuam argenteam inauratam, humanam speciem referentem, affabre et operose elaboratam, cuius vertex Sacrum Cranium continens, ad amplitudinem Sacri depositi Cristallo vestitus, ope claviculae aperiri, et deponi potest, impensis Suae Majestatis Sacratissimae Mariae Theresiae Reginae Apostolicae praeparatum, coram Excellentissimo ac Illmo Domino Francisco e Comitibus Eszterházy de Galantha (ut supra) et coram exmissis ab Excelsa Cancellaria Hungarico Aulica Illustrissimis Dominis Petro Végh et Josepho Ürményi Consiliariis Aulicis, et Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Equitibus, ac insuper Reverendissimis Dominis Sigismundo Grubanovics Praeposito Majore, et Paulo Szegedy Cantore Cathedralis Ecclesiae nostrae Alba-Regalensis ad id peculiariter per nos deputatis, per Illmum ac Rsmum Dominum Emericum L. B. de Perén Canonicum Strigoniensem, Collegii Pazmaniani Viennae Praefectum, Celsissimi ac Reverendissimi S. R. I. Principis, I. Regni Hungariae Primatis et Archi-Episcopi Strigoniensis

Digitized by Google

Josephi e Comitibus de Batthyán etc. Plenipotentiarium Viennae reverenter transpositum, filis sericeis violaceo-rubri coloris reclusum, et sigillo eiusdem gentilitio obsignatum, et per supra nominatos nostros Deputatos cum sacri Cranii antiqua Theca argentea, figuris distincta, Inscriptionibus munita, tamquam Vetustatis Reliquii authentici, Documenti loco horsum delatum, reverenter recognoverimus, insuperque funiculo sericeo albi coloris rursus per Nos colligatum, ac sigillo nostro obsignatum, Curae Capituli Nostri Cathedralis Ecclesiae Nostrae Alba-Regalensis, cui pretiosum hunc thesaurum in pignus perpetuum Sacratissima Majestas Maria Theresia clementer obtulit, concrediderimus, facultatem in Domino tribuentes, ut in praenuncupata Cathedrali Ecclesia Nostra Alba-Regalensi, ad augendam Christi fidelium devotionem, et promovendum Divi Stephani Regis Apostolici cultum, illis praesertim diebus, qui per Nos ex specialibus motivis designati sunt, utpote: Die secunda Aprilis, qua Sacrum Cranium ad Cathedralem Ecclesiam illatum est, per triduum. 19. Maii, qua Alba-Regalis a Turcis erepta est. In Festo S. Ladislai Regis Hungariae. In festo S. Stephani per triduum. Die 11. Octobris, qua olim Inventio Corporis S. Stephani in Hungaria celebrabatur. Et in festo S. Emerici per triduum *publicae* Christi fidelium venerationi exponatur. In quorum fidem praesentes propria manu Nostra subscriptas, Nostroque sigillo firmatas expediri mandavimus. Datum in Moor in Conventu Ordinis S. Francisci Capucinorum in Festo Annunciationis Beatissimae Mariae Virginis Anno Domini 1778.

Pro Sacro Cranio conservando Episcopus adaptari curavit Capellam, quae existit ad sinistram partem, dum per portam magnam intratur in Cathedralem Ecclesiam. Supra aram est excavatura instar fenestrae, in qua sub clathris ferreis inauratis, et seratura provisis, destinavit locum conservationis. In fornitura Capellae imago picta repraesentat baptismum S. Stephani per S. Adalbertum Episcopum Pragensem, levante eum Adeodato comite patrino.

Digitized by Google

Capellae huius aram Episcopus 19-a Aug. 1779. consecravit, et singulis Christi fidelibus, a praedicta die annum unum; in anniversario autem consecrationis, ipsam devote visitantibus, quadraginta dies de vera indulgentia, in forma Ecclesiae consveta concessit. Capella haec anno 1867. ex integro renovata, et incrustatione marmorea obducta fuit.

LXXXV.

Inscriptio tabulae marmoreae in memoriam erectae dioec. et s. cranii.

In navi Cathedralis Ecclesiae, e regione sacri ambonis, visitur marmorea tabula nigra, parieti immurata. Posita est haec in tesseram gratitudinis Augustae Mariae Theresiae Reginae Apostolicae, fundatricis Ecclesiae, Episcopatus et Capituli, et in perpetuam accepti ab Eadem S. Cranii memoriam. Inscriptio refert annum 1777., quo sacrae hae reliquiae certo adpromissae fuerunt. Epigraphe autem, aureis literis insculpta est sequens:

MARIA THERESIA
AUGUSTA UNGARIAE REGINA
Devictis. Saepius. Bello. Hostibus. Receptis. Pace. Provinciis.
Aperto. Mari. Commercio. Stratis. Magni. Operis. Pontibus.
Exsiccatis. Paludibus. Milite. Aucto. Et. Perfecto. Institutis. Equitum. Ordinibus. Temperatis. Ad Omnem. Humanitatem. Justitiae. Legibus. Literis. Et. Bonis Artibus.
Accitis. Et. Constabilitis. Moribus. Populorum. Et.
Animis. Excultis. Multiplicato. Religionis. Antistitum. Numero. Efformatis Parvulorum.
Scholis. Augusta. Sobole. Per Universa.
Europae. Sceptra. Et. Coronas Distributa. Solio. Pace. Et. Amore. Populi.
Firmatis.

Digitized by Google

ROMANO-CATHOLICAE. RELIGIONI.
SANCTI. STEPHANI UNGARORUM. REGIS. CULTUS.
Urbis. olim. toto. Regno. celeberrimae. Saluti.
Perpetuam.
ANTISTITI. ET. SACERDOTIO. SEDEM.
REGIA
Munificentia. posuit.
AUTHENTICUM. SANCTI. STHEPHANI. REGIS. CRANIUM.
Auro. gemmisque. ditatum.
pie. venerandum.
Ecclesiae. Huic. Dono. dedit.
Anno.
INCARNATIONIS. DOMINICAE.
MDCC. LXX. VII.
REGNI. SUI. UNGARICI.
XXXVI.
AETATIS. SUAE.
LX.

LXXXVI.

Tempora primi praesulis.

Nequit calamus hic singillatim recensere, quam difficilia fuerint prima Dioecesis tempora, et quos primus Praesul, pro emolumento eiusdem, ad communem felicitatem, sempiternam populi fidelis salutem, inexsplicabili quodam zelo et studio susceperit labores, et quos cumulatissime etiam perfecerit.

Ipsa Dioecesis in ortu suo, pro educanda iuventute ecclesiastica destituebatur Seminario. Pars Budae, alia pars Vesprimii dislocabatur. Pro senescentibus et in vinea Domini viribus fractis, ut ultimos vitae dies tranquille possint transigere, defuit domus emeritorum. In cultu divino, pro Majestate servando, vix ulla adfuit assistentia Episcopo celebranti, nisi omni occasione e Patribus Paulinis et Carmelitis requisita.

Digitized by Google

Vestes haud aliae, nisi quas liberalitas Mariae Theresiae Reginae Cathedrali obtulit Ecclesiae. Episcopo, non alia aedes, aut residentia, quam quae e ruinis civitatis supermansit antiqua Praepositura. Capella Episcopalis, dicta Corviniana, temporis edacitate, et bellorum vicissitudine adtrita, collabescens.

In Dioecesis sexaginta tribus parochiis non fuerunt plures stabiles ac investiti curatores, sed multae per missiones provisae. Cooperatores paucissimi.

Templa passim ex asseribus aut ex luto confectis lateribus constructa, angusta. Domus parochiales et scholae in quibusdam nullae. Curatorum et Ludirectorum provisio gratuita, non coordinata. Haec fuerunt adhuc vulnera diuturni belli, quae non facile sanantur. Nec enim centum defluxerunt anni, a quo Provincia haec a iugo Turcarum exstitit liberata.

Nec laboris gravitas, nec operis dificultas deterruit animum Praesulis. Non abhorruit arduos labores. Humeros oneri non recusavit. Non angores, ac timores reformidavit.

Magnum opus, magna merendi seges adfuit, ut pascat verbo Dei et populum, et qui populo praefuerunt. Ut illibatam religionem conservet, consolidet, et agat et adimpleat Summi Pastoris munus.

Primas igitur curas eo convertit, ut pro alumnis Dioecesis suae Seminarium, et pro emeritis sacerdotibus institutum erigat. Jam leges instituti condidit, planumque aedificii confici curavit, minime dubitans, propositum in effectum deducturum; nesciens, brevi adesse tempus, ubi existentia quoque in Dioecesibus huiusmodi instituta conticescent.

Tum oculos convertit ad Capellam Corvinianam restaurandam, de cuius statu 20. oct. 1777. hanc facit ad Gubernium repraesentationem: „et Ecclesiae veteris, Residentiae adnexae, lapsui proximum statum, per eosdem opifices describi iussi, ut Suae Majestati Sacratissimae innotescat veneratione dignum hoc antiquitatis monumentum, quod unum adhuc ex piis Sancti Stephani regis operibus superest, ruinam, lapsumque minari. Cui quidem avertendo cum imparem me

Digitized by Google

esse experiri debeam, tantae autem vetustatis dignitas et sanctimonia ad conservandum hoc unum gentis nostrae cimelium de medio cogitando admoneat, necessitor totum huius structurae statum liberali Suae Majestatis Sacratissimae pietati de genu substernere?"

Apostolico fervore, quo flagrabat, noscere volens Dioecesis suae statum, visitavit Ecclesias. Ipse multas partim ornavit et dotavit, partim locupletavit, et dotavit. In Sárkeresztur autem e fundamentis erexit. Pro Scholis Catechismum ipse conscripsit, et Curatoribus communicavit. Facta visitatione, concernentes patronos rogavit, animavit ad reparandas, exstruendas Ecclesias, erigendas et dotandas parochias. De his suo loco recurret uberior sermo.

Ad augendam fidelium devotionem instituit sacras congregationes; leges eis praescripsit, doctrinam medio pastoralium Literarum proposuit. Cohortatus est fideles ad bona opera, ad orationem pro regibus, principibus et superioribus. Congregationis: „De adorando sanctissimo altaris Sacramento" devotionem integro libro complexus est [1]). Huius Congregationis Albensis ipsa Augusta Maria Theresia regina quoque membrum fuit, propria manu schedulae aggregationis nomen adscribens. Hanc schedulam Franciscus Comes Eszterházy Cancellarius, post mortem reginae, in perennem memoriam Episcopo remittens, eius precibus animam commendavit.

Praeterea multa alia zeli, amoris patriae, eruditorum, literaturae praesertim hungaricae, et lingvae in institutione pubis scholasticae promovendae, testimonia. His enarrandis uberior campus et occasio esset necessaria.

Morte Reginae interveniente, subsequutae sunt in regno, et in administratione politica, in rebus religionariis Josephi II. Imperatoris mutationes gravissimae; ubi omnis muneris ratio adeo restricta fuit, ut quaelibet administratio id nonnisi agere potuerit, quod altiori loco admissum fuit.

[1]) Az oltári szentséget szüntelen imádó ajtatos Társaság Székes Fehér-vári Püspökségben, Pest 1780. 8-o.

Digitized by Google

Supervenerunt item Imperatoris complures dispositiones: uti circa religiosos Ordines, circa Catechismi reformationem, dispensationes, et matrimoniales contractus, nexumque inter Episcopos et Pontificem.

Religiosi quoque ordines, Albae-Regiae constituti, uti Paulini et Carmelitae sublati sunt, res sacrae occupatae, templa clausa fuerunt.

Quidam, de ordine S. Pauli, eodem tempore membrum Residentiae huius Albensis, actum sublationis his verbis connotavit: Anno 1786. Die 20. Martii hora 10. ante meridiem perlectum est nobis Decretum Josephi II. Imperatoris, quo ex rationibus frivolis Religio nostra in omnibus Ditionibus Austriacae Domus suffertur, quinque mensibus definitis, quibus nobis adhuc una liceret in veste religiosa habitare: assignati sunt cuilibet individuo dietim pro sustentatione cruciferi 40. Commissarii Principis fuere Vandalis cognati. „Anno eodem 21-a Augusti veste alba deposita ac nigra assumpta emigrandum fuit ex monasterio, nunquam heu! nunquam redituris. Monasterium ipsum paulo post traditum est militiae pro annona conservanda, et Ecclesia prius expilata, clausa. Anno eodem, die 11. Novembris aperta est iterum Ecclesia nostra ex indultu Imperatoris; et Germanis, pro divinis concessa, ad preces iteratas, et magnas expensas germanorum potissimum civium hic degentium cum summo applausu totius civitatis, cuius egregii cives iuxta facultates suas certatim omnia ad instruendam et ornandam Ecclesiam et cultum divinum promovendum cum gaudio contulerunt, quae necessaria fuerant."

Hae, et innumerae innovationes aliae[1]), zelosissimi Episcopi, sed et regnicolarum cor vehementer vulnerarunt[2]). His accessit infirmitas corporis, ex hydrope pectoris proveniens.

---

[1]) Vide. Collectio Resolut. in materia Commis. Eccl. usque an. 1785. Pest. T. I. II.

[2]) Collectio Repraesentationum SS. et OO. Regni Hung. Pest. 1790.

Digitized by Google

Curandae igitur valetudinis causa Pestinum discessit; sed medicaminibus nihil proficientibus, die 5-a Nov. 1789. ex hac vita, aetatis suae 56. discessit. Vir magni consilii, summae eruditionis ac indefessi laboris. Brevi tempore, inter arcta Episcopatus sui adiuncta, egit magna. Destinavit animo adhuc magnas et praeclaras agere res, tum ad Dei honorem, tum ad fidelium salutem, et Dioecesis gloriam augendam spectantes. Sed quod destinavit animo, ob temporis adiuncta non fuit ei datum omnia exequi. Ea est enim rerum humanarum fragilitas, inconstantia et vicissitudo, ut nihil certi homo sibi polliceri valeat. Quis enim eum, velut e coelo Dioecesi Albensi primum destinatum, tot animi dotibus decoratum, tanta in Deum pietate, zelo, religione praeditum persvadere sibi potuisset tam mature Dioecesi eripiendum: Anchoram illam sacram tam subito esse praescindendam; columnam, in quam Dioecesis inclinata recumbebat, solo aequandam.

Corpus exanime Albam delatum, et ordinatione Josephi II. Imperatoris, de recondendis ad cryptam defunctis obstante, ad coemeterium commune, vulgo Hosszutemető, penes Capellam SSS. Trinitatis, sepultum est. Franciscus Vörös de Farád, cognatione iunctus Episcopo, filius Vice-Comitis, qui Praesulem in Sárpentele pro solenni installatione Albam venientem excepit, 1802. posuit ei sepulchralem Lapidem cum hac inscriptione:

D. M.
Ignatio Nagy de Séllye Civi et Primo
Cathedrae Albensis Praesuli
Aeterna memoria digno.

Hoc pietatis monumentum
L. Q. posuit Amicus et Cognatus
Franciscus Vörös de Farád 1802.

Postquam autem loco antiquae ac desolatae Capellae, nostris diebus, in eodem coemeterio, aliquantum remotius a priori, nova exstructa, et per eum, qui hos ordines scribit,

Digitized by Google

ritu Ecclesiae solemniter benedicta exstitisset, ossa eiusdem die 9-a Julii 1874. levata, et in cryptam novae huius Capellae illata et recondita fuerunt. Locum quietis nunc signat lapis e rubro marmore, paratus; exhibens scutum gentilitium et novam inscriptionem. Monumentum hoc, his diebus seu, 25. Maii 1877. appositum est.

LXXXVII.

Nicolaus milassin 1790—1811.

Post mortem Ignatii vacavit sedes duobus mensibus et quatuor diebus. 19-a Jan. 1790. nominatus est in Episcopum Nicolaus Milassin, qui Bartholomaei nomine insignitus est in Baptismo. Natus anno 1736. die 1-a Maii in possessione Csávoly, Comit. Bacsiensi ingremiata, a Petro Milassin et Catharina Pangyity, ignobilibus quidem sed honestis parentibus; cuius videns egregiam indolem loci Cooperator P. Bonaventura ex Ord. S. Franc. S. Joannis Capistrani, stimulavit parentes, ut filium suum scholas frequentare permitterent, cuius ipse deinceps peculiarem curam gessit, qui serius Budam transpositus, puerum secum accepit, ubi idem scholis humanioribus terminatis, auctor ei fuit, ut Ord. S. Francisci, in eadem secum provincia amplecteretur. Paruit Milassin, et anno 1756., sub nomine Nicolai sacrum religionis habitum induit. Pro cursu philosophico absolvendo Radnam dispositus, pro theologia vero audienda Budam revocatus, ob defectum presbyterorum, antequam cursum terminasset, sacro presbyteratus ordine an. 1760. initiatus est. In Protocollis parochiarum prope Budam, in Solmár, Csepely adsunt indefessi ipsius zeli vestigia. Imprimis in contagiosis morbis, Budae praesertim in Tabán grassantibus, tanta cum sui abnegatione, et ardenti erga infirmos charitate inservivit, ut nec periculo, nec mortis metu fuerit ab operibus charitatis deterritus. Quam heroicam eius virtutem tardius, qua Praesul quoque retinuit. Dum enim in

Digitized by Google

contagioso morbo, eiusdem Secretarius Paulus Simonyi militibus Gallis captivis inserviendo, contraxerat, eidem propriis manibus, medicamenta, cibos, fomentaque ministrare non abhorruit.

Has egregias eius virtutes perspicientes superiores, pro repetendo et absolvendo integro cursu theologico, eum Florentiam miserunt, ubi omnibus, ex toto Ordine eo confluentibus theologiae auditoribus palmam praeripuit. Absoluta Theologia, pro docenda philosophia concurrit, et eam, in urbe Insubriae, quae vetus Pompeji laus nuncupatur, fratribus Ordinis sui tradidit; et una stativanti ibidem militiae, plurium lingvarum gnarus, inservivit: Quo facto adeo complacuit Regiminis Proprietario, ut eum pro Capellano Regiminis sui expetiverit, et denominaverit 7-a Mart. 1767. Qua in qualitate existens, dum, cum Regimine Viennam pro servitiis concederet, indefesse instruebat et suos milites, et militares proles: quo suo zelo notum se reddidit, imprimis apud Castrensem Episcopum S. Hyppoliti. Sed etiam Josephi II. Imperatoris attentionem in se excitavit, dum is eum, occasione, qua turris pulveraria disrupta, ingentem stragem ederet, de medio periculo videret Nicolaum, suis humeris vulneratos exportare milites. Unde, data apertura, 1782. die 7-a Martii eum Superiorem Castrensem nominavit. In bello Turcico magis adhuc eius praeclaram indolem coram intuens, singulariter eum distinxit, et in suum Confessarium delegit. Tandem Anno 1790. die 19-a Januarii ad Albensem Episcopatum, per mortem Ignatii Nagy vacantem, denominavit.

Mortuo 20. Febr. 1790. Imperatore Josepho, negotium aliquantum differebatur; sed Leopoldus II. Imperator, successor Josephi, de meritis Nicolai, a filio Suo Francisco, Archiduce informatus, denominationem ratihabuit, eandem a Summo quoque Pontifice confirmari petiit, et Nicolaum Milassin, cum universa cognatione, nobilitavit. Die 8-a Sept. 1790. in Ecclesia Patrum Franciscanorum Budae, a Matthaeo Francisco Kerticza Episcopo Diakovăriensi, assistentibus Josepho Fengler

Digitized by Google

Episcopo Jaurinensi, et Francisco Kalatay Episcopo Magno-Varadinensi, in Episcopum consecratus, 11-a Octobris in sedem suam installatus est.

Factus Episcopus, nihil antiquius habuit, quam rectum ordinem constitutionesque, a Praedecessore Suo salubriter inductos, quoad omnia confirmare. Literas Pastorales dimisit; Dioecesim annis 1796, 1797., 1805. visitavit. Sub suo praesidio saepius Capitula Districtualia, celebravit. De parochis, cooperatoribus, fidelibus, ludimagistris, scholis, caeterisque curae suae spirituali subiectis accuratas informationes, exegit; edidit ordines de exercitiis spiritualibus omni anno servandis.

Cum autem per totum vitae tempus gallicum bellum grassaretur, et saepe milite, aere, caeterisque necessariis ad succurrendum Patriae altiori iussu, populus excitandus fuisset, ut eo esset efficacior, ipse ineredibili liberalitate aliis exemplo praeivit.

Loquuntur id Recognitionales Literae, altiori loco saepe datae. Anno 1796. die 19-a Januarii de mille metretis avenae. 19-a Febr. eiusdem anni, iterum de mille metretis avenae; 21-a Martii eiusdem anni de 1000. flnis; loco quingentarum metret. avenae. Unde Franciscus Imperator et rex pro patriotico hoc zelo Intimi Status Consiliarii titulo 1796. distinxit. Qua gratia animatus Milassin, eodem adhuc anno notabile omnino subsidium bellicum dedit.

Archi-Dux Carolus anno 1801. die 2-a Apr. de submissis mille flnis pro vulneratis militibus; die 12-a Julii 1802., Magistratus Budensis pro civico hospitali datis 500 fl. agit gratias. Anno 1805. die 9-a Dec. extradatae sunt recognitionales militares de mille metretis avenae et mille metretis tritici. — Die 31. Junii 1806. misit 4000. flnos pro damnificatis Austriacis, Bohemis et Moravis. Anno 1808. die 10. Dec. in pecunia et vino notabile subsidium contulit infirmis militibus Comaromiensibus. Pro Academia Ludovicaea dedit 5000. flnos, quod 1808. art. 7. illatum legitur. Pro insurrectione augenda ultra suam competentiam,

Digitized by Google

quae sane fuit notabilis, obtulit 12,000. flnos. Tandem quidquid auri et argenti in pecunia; in utensilibus habuit; excepta exigua, pro suo usu, quantitate, in aerarium regium intulit, ut testantur Literae Archi-Ducis Caroli Ambrosii Primatis Regni.

Non obstantibus his praestationibus, magnificam Residentiam episcopalem, exaedificavit, consummavitque; in quam septvaginta quinque millia flnorum impendisse fertur.

Insuper, cum clericos Dioecesis Suae, hactenus dispersos, in quatuor-quinque Seminariis debuisset curare educari, et nec iam eos recipi posse, ab Ordinariis rescriptum accepisset; item: quod multos inde reduces alumnos, vix sibi notos ordinare debuisset; praeterea cum in Cathedrali Ecclesia divina, ea, qua par fuisset, solemnitate, ob defectum assistentium celebrare non potuisset, ad Franciscum I. Imp. et regem, pro obtinendo claustro abolitorum Carmelitarum recurrit. Difficultas quidem obmovebatur ratione instructionis aedificii; clericorum intertentionis, sed his non obstantibus Praesul declaravit, se vita comite Seminarium hoc instruere, conservare et intertenere velle.

His proinde motivis, cum de gratia etiam valuerit apud Imperatorem et regem, obtinuit praefatum claustrum. Cum autem per captivos Gallos, infirmos item milites, ac insurrectionale depositorium avenae, armorum, vestium, totaliter illud desolatum fuisset: suis impensis restauravit, instruxit, et clerum juniorem 1802. eo introduxit; propriis sumptibus institutum intertenuit; professores victu, hospitio ac solutione providit, donec ab hoc onere, e gratia Regis Anno 1805. relevatus fuisset. Sciens vero a bona educatione cleri multum dependere, cum alacritate ac paterna affabilitate tam ipsos educatores, quam etiam alumnos, ad ecclesiasticas disciplinas, virtutumque culturam excitavit; eos saepe visitavit, singulos hortabatur; tentaminibus tam publicis, quam privatis praesedit; praemiis diligentiores donavit, animavit; ut adeo eius aetatis Curatores, ut occasio semet obtulit, declarare non dubitaverint: Nemo est nostrum, qui paternam eius benevolentiam expertus non fuisset.

Digitized by Google

Ne vero etiam seniorum sacerdotum, aut viribus in cura animarum fractorum oblivisceretur, Praepositum Majorem Sigismundum Grubanovits eo permovit, ut suam domum, pro emeritis parochis reliquerit; e cuius dein venditae pretio fundus deficientium maiori ex parte consurrexit.

His tandem curis et sollicitudinibus fractus, iam 1797., post longas praesertim in Diaeta regni Sessiones, quae ipsi adversae fuerant, apoplectico ictu tentabatur; videns igitur, velut praenuncio se admoneri, se ad mortem praeparavit. Expleto igitur erga Ecclesiam Dei, regem, patriamque boni sacerdotis, et civis officio, non dubitavit etiam cognatis suis iuste se prospicere posse. Pro quietanda tamen conscientia, non obstante, quod 1798. iam ab Imperatore et rege Francisco facultatem, condendi de rebus suis testamentum, obtinuerit, cum tamen fuerit religiosus, voto paupertatis obstrictus, ad Summum quoque Pontificem, Pium VII. anno 1807. recurrit, isthoc negotium ei proponendo, qui non dubitavit eum id libere facere posse. Atque sic, praemissa pro animae suae refrigerio, Seminario, Deficientia, pauperibus, aliisque piis institutis dispositione, quod supermaneret, distribui inter suos cognatos, supremis tabulis iussit. Iteratis autem apoplexiae ictibus tactus, tandem 2-a Julii 1811., in Festo Visitationis B. M. Virginis, quam semper peculiariter coluit, annum aetatis 75. agens, Episcopatus vero 21-o, omnibus Sacramentis moribundorum provisus, ex hac vita decessit. Corporis eius exuvias recondit crypta Cathedralis Ecclesiae.

Exaequiae, pro anima eius servatae sunt 13. Aug. eodem anno. Sacri oratores fuerunt: Joannes Horváth Abbas et Canonicus Veszprimiensis (tardius Episc. Albensis); et Joannes Schmidt de Wallenstein Abbas et Parochus Ráczkevensis. Primus hungarice, alter germanice manibus parentavit [1]).

[1]) Horváth János, rudinai apát és veszprémi kanonok. A Tökéletes Fő-Pásztor... Milasin Miklós... emlékére érdemeiből ábrázolta. Veszprém 1811. 4. Ubi in Appendice continentur vitae lineamenta, et recensentur singillatim merita.

Digitized by Google

LXXXVIII.

Josephus vurum 1816—1821.

Mortuo Nicolao Episcopo, cum bellum Gallicum 1813. iterum recruduisset et nunquam maiori virium intensione ac animorum coniunctione a Principibus Europae usque 1815. continuatum fuisset; et cum Summo Pontifice Pio VII., in Captivitate per Napoleonem Bonaparte detento, omnis communicatio interrupta fuisset, continuae hae turbae effecerunt, ut Dioecesis Alba-Regalensis per quinque annos Episcopo destitueretur. Quanto autem diutius orbitas duravit; tanto ardentioribus votis et suspiriis novus a Deo Praesul exoptabatur.

Quae est potestas, cui non sit parata ruina, proculcatio. Quae est: quae tandem non inveniret Dominum? Nec magnis intervallis divisa, sed quasi horae momentum interfuit iam inter solium eius, et inter aliena genua, qui diu conturbavit universa Europae regna. Sol Napoleonis 1815. occidit, et pax redivit.

Franciscus Imperator et rex Oeniponti; in reditu ex Italia constitutus, die 2. Junii 1816., in quem eo anno incidit Festum Pentecostes, invocato Spiritus Sancti auxilio, Josephum Vurum in Episcopum Albensem denominavit.

Fuit is ad Excelsum Consilium Locumtenentiale Hungaricum Consiliarius, electus Episcopus Sardicensis, Abbas natae Reginae Angelorum de Kompolt, ac Metropolitanae Ecclesiae Agriensis Cantor et Canonicus.

Advolante fama, gaudium et solatium occupavit animos; cum noverint virum vitae Sacerdotalis integritate, eruditione, consilio et sapientia celebratissimum.

Natus fuit Josephus Vurum 1763. Tyrnaviae. Clero Nitriensi adscriptus 1781. Absoluto Posonii et Viennae stu-

---

Joann Nep. Schmidt v. Wallenstein Abbt... Dechant und Pfarrer in Ráczkeve. „Trauer und Gedächtniss-Rede, auf... Nicolaus v. Milassin Bischof von Stuhlweissenburg.“ Ofen. 1811. 4.

Digitized by Google

diorum theologicorum quinquennio cursu; 1788. sacerdotio initiatus, mox penes Praesulem Franciscum Xav. Fuchs Secretarii officio defungi coepit.

Postquam a morte Josephi II. Imperatoris, cessantibus generalibus Seminariis, clerus iunior ad suas Dioeceses remissus fuit, dispositione eiusdem Praesulis 1791. Cathedrae Theologicae admotus, in Lyceo Episcopali Nitriensi Historiam Ecclesiasticam et Jus Canonicum docuit usque annum 1805. Hoc anno ad Archi-Episcopi Francisci Xav. Agriam, ad neoerectam sedem Archi-Episcopalem translati, supplicationem, ab Imperatore et Rege Francisco, Canonicus Metropolitanae Ecclesiae Agriensis nominatus, atque ab Archi-Praesule aegrotante ad Latus in adjutorium assumptus, cui usque mortem, quam Anno 1807. obiit; prout etiam in Archi-Episcopatu Successori, L. B. Stephano Fischer, operam suam, in qualitate Canonici a Latere, usque annum 1810. in finem vergentem, commodavit; functus simul eodem tempore in publico Archi-Episcopali Lyceo Agriensi munere studiorum Directoris. Anno 1810. die 19-o Oct. ad Regni Dicasterium Consiliarius Regius Locumtenentialis renunciatus, eodemque anno 15-a Dec. electi Episcopi Sardicensis Honorem ac titulum accepit, cum antea iam titulum Abbatis natae Reginae de Kompolt Angelorum, ab an. 1807. gesserit. Ad Exc. Consilium S. R. negotia cleri tractavit usque annum 1816.; inde, qua Cantor Metropolitanae Ecclesiae Agriensis die 7-a Junii anni eiusdem ad Episcopatum Alba-Regalensem provectus, a Pio VII. Pontifice Max. octavo Calend. Octobris confirmatus, et 10. Nov. 1816. in Ecclesia Parochiali Budensi ad Assumptam B. M. Virg. a L. B. Stephano Fischer Archi-Episcopo Agriensi, conconsecratoribus Episcopis Ladislao Kámánházy Vaciensi, et L. B. Carolo Prényi Episcopo Cons. Tiberiensi solemniter est consecratus.

Qua solemnitate peracta, Episcopus posteaquam praevie Albam datis Literis, attenta rerum omnium caristia ad ingressum suum omnem sibi solemnitatem enixe deprecatus fuisset, cum magnas omnino tam clerus, quam etiam Incl. Comitatus

Digitized by Google

et Civitas Albensis ad eum excipiendum fecisset praeparationes, ipse, pro sua modestia his devitatis, die 19-a Nov. 1816. ab incognito, ut dici solet, in silentio Buda, Albam advenit, ac ad Residentiam Episcopalem condescendit; et quod pro pompa hac occasione expensum fuisset, id pauperibus egenisque elargitus est. Utpote 500. flnos pro parte domesticorum pauperum. 200. flnos pro instituto militari; alios item 200. flnos stativanti militiae distribuendos dedit.

Die insequenti, 24. Nov. subsecuta est solemnis installatio. Salutavit eum nomine totius Capituli et Cleri, Balthasar Nagy Lector-Canonicus, stallo Praepositi eotum vacante.

Ad solemne sacrum assistebant Praesuli Joannes Kovalik el. Episcopus Tribunicensis, et Generalis Vicarius Strigoniensis; Antonius Makkay, el. Episcopus Makariensis, et ad Excelsam Tabulam Septemviralem Assessor; honorarii Diaconi: Paulus Nagy Abbas et Cantor-Canonicus; Paulus Simonyi, Abbas S. Mauritii de Both, et Archi-Diaconus Budensis. Fungentes Diaconi: Joannes Marich Canonicus Hon. et Vice-Archi-Diaconus Ercsényensis ac Parochus Érdensis; item: Georgius Fejér, in Regia Scientiarum Universitate Pestiensi Professor, aliique.

Pro 16-a Dec. indixit consistorium, ac praemisso sermone, Assessores Consistoriales nominavit: Franciscum Spetykó Canonicum Hon. et Vice-Archi-Diac. Bicskensem. Joannem Schmidt de Wallenstein, Abbatem S. Pantaleonis de Insula Ráczkeve, et eiusdem oppidi Parochum; item duos Civitatis Albensis Parochos: intramoenialem Ignatium Puretits et extramoenialem Josephum Májer. Item: Josephum Perger Theologiae Professorem; et Franciscum Farkas Secretarium.

Ordinavit: per Vice-Archi-Diaconos ter per annum celebranda Districtualia Capitula, ac in iis servandis ordinem et rerum pertractandarum modum praescripsit, et in singulo Districtu, ut unus Infirmarius, alter vero eligeretur Actuarius sive Secretarius Districtualis. Multaque alia saluberrima constituit. Paulo post indixit tam toti Dioecesi, quam et Capitulo visitationem Canonicam. Cuius puncta singulari industria, eru-

Digitized by Google

ditione et multimoda historica cognitione elaborata sunt per Paulum Simonyi Canonicum et Archi-Diaconum Budensem, quae in historica hac Episcopatus delineatione uberrimum scriptori fontem praebuerunt.

Post quinque Albae-Regiae transactos Episcopatus annos, 21-a Dec. 1821. ad Magno-Varadinensem, quae a morte Francisci Miklósy per decennium Antistite destituebatur, translatus est. Ubi die 21. Junii 1822. fuit installatus. Occasione hac, sermone ad clerum Dioecesis Magno-Varadinensis habito, his verbis pioris sponsae suae recordatur: „Sextum in annum sacro vinculo, eoque svavissimo, Ecclesiae illi, primae Sponsae meae adstrictus, nullo alio, quam eidem commoriendi, et convivendi flagrabam desiderio. — Divelli ab illa, in qua nihil fuit, quod ad amorem non rapuisset. — Agrum Dominicum multo labore subactum; vineam diligenter excultam: oliveta sedulo rigata: fructus iam-iam maturescentes relinquere, triste animo meo accidit, et peracerbum. Sed dispositioni eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae, qui toto vitae meae tempore, mirabiliter me per varias semitas circumduxit, nihilque cogitantem me ad summum sacerdotium Alba-Regalense evexit, et nunc exire iussit de terra dilecta, ac proficisci in regionem longinquam... humili corde obtemperandum fuit[1]). Post mortem Josephi Kluch 1827. Nitriam translatus. Obiit 2-a Maii 1838. Parentarunt latine: Franciscus Szaniszló Canonicus Magno-Varadinensis. Hungarice: Emericus Farkas Abbas et Canonicus Alba-Regalensis[2]).

[1]) Dictio... Josephi Vurum... Dum Regimen Suae Dioec capesseret. Magno. Varad. 1822. 4. pag. 4.

[2]) Vide. Episcopatus Nitriensis eiusque Praesulum memoria. Posonii 1835. 8. pag. 466. — Franciscus Szaniszló. „Memoria Josephi Vurum.“ Occasione solemnium Exsequiarum die 10. Julii 1838.“ Pest. 4-o. Ubi pag. 19. plurimae eius fundationes, in pios fines factae recensentur. — Farkas Imre „Isten Igassága a keresztény Főpap életében.“ Vurum József nyitrai püspök „Gyász-Ünnepén.“ Székesfehérvár, 1838. 4. Ubi pag. 20. aeque connotantur vitae lineamenta, et fundationes.

Digitized by Google

LXXXIX.

Josephus II. Kopácsy 1821—1825.

Eodem tempore, quo per nunc memoratam Episcopi translationem Dioecesis Alba-Regalensis est contristata: una etiam per nominationem Josephi Kopácsy exstitit consolata. Installatio amborum Episcoporum in sedes suas ferme eodem evenit tempore. Magno-Varadini Josephi Vurum die 27. Junii 1822., Albae-Regiae Josephi Kopácsy 14-a Julii celebrata est.

Josephus Kopácsy natus est Veszprimii 30. Maii 1775. Patre Michaële: matre Juditha Gyöngy. Ex optima parentum disciplina ad omnia religionis et virtutis rudimenta mature instructus, tum etiam literarum elementis imbutus, mite et acre, quod sortitus erat, ingenium ostendit, simulque intimum pietatis sensum, quo erat adfectus. Ut vero a pueris excessit, in grammatices et humaniorum literarum studia diligenter incubuit. Recordor, libros, e quibus prima scientiarum elementa hausit, me Strigonii vidisse. Magna laus aetatis puerilis, et exantlatae iuventutis. Quo rarius hoc exemplum, eo laudabilius. Decimo Sexto aetatis anno vix inito, statum ecclesiasticum in solo natali amplexus est. Hinc Posonium, quod tunc temporis Athenaeum scientiarum in regno erat, a Praesule missus, philosophicis, tum theologicis disciplinis sedulam navavit operam, et numerosis condiscipulis longe praestare visus est.

Sacerdos inauguratus, multo magis studuit ad lucrum revocare talenta, quae ei fuerant concredita. Nam postquam studiis alumnorum Praefectus et a Secretis fuisset Vicarii Episcopalis, Historiam ecclesiasticam et Jus Canonicum alumnos Dioecesis docere iussus, id munus summa industria praestitit. Hoc tempore Historiam Fleurii de moribus et consvetudinibus Hebraeorum et Christianorum, in idioma hungaricum vertit, et adnotationibus locupletatam edidit[1]). Anno 1806. Parochus

[1]) Az Israelitáknak és a kereszténveknek szokásaik és erkölcseik. Irta Frantzia nyelven Fleury. Forditotta Kopácsy Jósef. Veszprém. 1801—2. 8. I. 358. II. 502.

Digitized by Google

Veszprimiensis ac una eiusdem Districtus Vice-Archi-Diaconus renunciatus est. 1807. in numerum Canonicorum adlectus, varia pro bono utriusque reipublicae munia gessit. Eloquentiae fama adeo inclaruit, ut qua Canonicus etiam frequenter ad spectatam auditorum coronam habuerit orationem. Hanc laboriosam vitae rationem, ad ultimum usque vitae tempus toleravit. 1817. ad Tabulam Regiam Praelatus, 1819. Septemvir, et el. Episcopus Pristinensis. 1822. Praesul Dioecesis Alba-Regalensis nominatus est. Per Principem Primatem Alexandrum Rudnay Strigonii 16-a Junii consecratus, 14-a Julii in Dominicam 7-am post Pentecostes incidente installatus est. Qua talis in Synodo Posoniensi ad Patres orationem, typis vulgatam, habuit [1]). Gubernavit Dioecesim non integris tribus annis. Interveniente autem 8-a Jan. 1825. Antonii Makkay Episcopi Veszprimiensis morte, eodem anno in hanc Sedem exstitit nominatus. 1838. Primas Regni et Archi-Episcopus Strigoniensis. Mortuus 18. Sept. 1847. aetatis 73. [2])

LXXXX.

Paulus Matthias Szutsits 1827—1830.

Josephus Kopácsy die 24. Aug. 1825. Alba Veszprimium discessit, comitante usque Csoor agmine curruum. Sedes Episcopalis vacans reddita mansit usque 5. Maii 1827. quo nominatum accepit Paulum Matthiam Szutsits de Pacsér, mox iterum amittendum. Praesulem dedit Metropolitana Ecclesia Colocensis, ubi is in Capitulo Custos et Canonicus fuit.

---

[1]) Sermo Josephi Kopácsy ad Synod. Posonii die 6. Oct. 1822. Posonii. 1822. 4-o.

[2]) Vide. Sigism. Deáky. Oratio in solennibus exequiis Principis Josephi Kopácsy... die 25. Oct. 1847. Strigonii. 4. — Szalay Imre. Gyász-Beszéd Herczeg Kopácsy József... hamvai fölött. Veszpr. 1847. 4. Török János. Magyarország Primásai. Esztergom. 1859. 4.

Digitized by Google

In lucem editus fuit Paulus Matthias Szutsits Theresiopoli 1767. Scholas min. gymnasiales Albae-Regiae, Philosophiam Budae absolvit. Adscriptus clero Archi-Dioecesis Colocensis, Theologiam Agriae, Pestini et Viennae studuit. Redditus Dioecesi, fuit Cooperator in Parochiis Kernya 1790. Monostorszeg 1791. Zombor 1792. Baja 1793. tum in Csataallya, et Karavukova. Anno 1797. Parochus in Bukin [1]); 1804. Mariae-Theresiopoli. Postmodum Canonicus et Archi-Diaconus Colocensis. E Canonico Custode et Praeposito S. Pauli de Bács 5-a Maii 1827. nominatus in Episcopum Alba-Regalensem, et Colocae 23. Martii 1828. per Petrum Klobusiczky Archi-Episcopum consecratus, assistentibus raro exemplo duobus antea Episcopis Alba-Regalensibus, utpote Josepho Vurum iam Nitriensi; et Josepho Kopácsy Veszprimiensi. In Sedem Episcopalem Albae installatus 18-a Maii 1828.

Pro brevi gubernii tempore singularem impendebat curam et sollicitudinem, ut iuventus tam in gymnasio, quam in Seminario rectam et probe disciplinatam obtineat educationem. Unde instituta haec et paterne saepius visitavit, et professores, eorumque discipulos praemiis diversis animavit.

Dioecesi praefuit uno anno decem mensibus et octodecim diebus. In Bosnensem et Syrmiensem Episcopum enim 28. Febr. 1830. denominatus, eiusdem anni 26. Decembris Alba discessit. Ob intervenientem tamen Pii VIII. mortem 28. Febr. 1831. seu integro anno post nominationem exstitit praeconisatus. Mortuus Diacovarini 13. Aprilis 1834. aetatis suae inchoato anno 68.

LXXXXI.

Joannes Horváth 1831—1835.

In Serie Episcoporum, qui Paulo Matthiae successit, sextus, fuit Joannes Horváth. Primam lucem conspexit 4. Nov. 1769. in possessione Csicsó Comitatus Zaladiensis. Scholas hu-

[1]) Katona. Hist. Metr. Eccl. Coloc. P. II. p. 481.

Digitized by Google

maniores Papae, et Veszprimii, philosophicas vero Posonii 1786—88. absolvit, quo anno in numerum cleri Veszprimiensis assumptus, in Seminario Posoniensi cursum theologicum 1792. absolvit. Presbyter ordinatus Cooperatorem egit Veszprimii usque annum 1797. Eodem anno Parochus Szölős-Györkensis. — 1801. Keszthelyensis, et Abbas B. Margarithae de Hahóth. — 1808. Cathedralis Ecclesiae Veszprimiensis Canonicus; 1822. ablegatus Capituli ad Synodum Nationalem Posonii celebratam; 1825. Deputatus ad Comitia Regni; 1826. Theologiae Doctor graduatus ad Universitatem Pestanam; eodem anno el. Episcopus Bozonensis, et ad Exc. Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum Consiliarius. — 1829. ad Exc. Cancellariam Hungarico-Aulicam Referendarius. — 1831. 8. Sept. nominatus Episcopus Alba-Regalensis; 31. Sept. praeconisatus; 18. Decembris per Josephum Kopácsy Episcopum, conconsecrante et assistentibus Antonio Juranits Episcopo Jaurinensi, et Joanne Marich el. Episcopo Scuttariensi ac Canonico Albensi. — 8-a Jan. 1832. in sedem Episcopalem installatus est.

Hac eadem occasione, insigne Capituli, seu crux octangularis, clementia Imperatoris et Regis Apostolici Francisci I. Albensi Capitulo data, solemni ritu per Episcopum exstitit singulis capitularibus resignata.

Huic caeremoniae Episcopus hanc praemisit allocutionem: „Superest adhuc, ut summam in vos Venerabiles Fratres, Regis Apostolici Domini nostri clementissimi Francisci I. gloriose regnantis benignitatem, qua solemnitatem huius diei nobis geminam reddidit, adnunciem. — Insigni collegiatae Ecclesiae Alba-Regalensi nulla paene ab exordio Monarchiae Hungaricae praeteriit aetas, ubi novis quibusdam augusta Regum Hungariae munificentia aucta non fuisset decoris et ornamentis; ex his attamen ego ea duntaxat memorabo, unde clarior in illam refulget splendor. Historia teste, inter Ungaricas Ecclesias, in quibus Canonici Collegiati laudes Domino persolvebant, primum locum tenuit Ecclesia B. M. V. de Alba-Regali, velut, quam S. Stephanus regiis impendiis magni-

Digitized by Google

ficentissime structam, in propriam Capellam sibi retinuit; diva Regina Gisela aureis crucibus, calicibus, gemmis et ornamentis munificentissime ditavit. Quis porro nescit, diutius superstes mansisse Albensi Ecclesiae illud gloriae genus, quod sicut Hungariae Reges et Reginae, unam Giselae coronationem Strigonii peractam si demas — Apostolica Regni corona, in ea redimiti fuerant: ita sacri Diadematis conservatio Custodi Capituli huius comissa fuerit; imminente autem Regis coronatione, regalia paramenta supra altare praeparandi, Regem mox inungendum vestibus exuendi honor Canonicis Albensibus obtigerit? Quis nescit, ultra haec et Capitulo complures alias eximias partim Regum, Pontificum partim benevolentia concessas fuisse praerogativas, et Praeposito et Custodi peculiaria iura? Caeterum his silentio praetermissis, merita potius in Regem, et Patriam, ceu pulcherrima boni civis ornamenta, attingam, quibus insigne hoc Collegium favoribus his se dignum praestare satagebat. Sane viri... e gremio Albensis Capituli... semel iterumque graves pro republica sacra et civili labores ultro susceperunt. Conspicua Regni gessere munera, pietateque sui in Deum, fide in Regem, charitate in Patriam futurae aetati gloriosa exempla reliqueruut. Verum adversa sors, quae Patriam calamitati involvit, Capitulo quoque huic anno 1543. fatale exitium excidiumque intulit, adeo, ut ex hinc nuspiam Capituli Albensis vestigia reperiantur, usque dum immortalis memoriae Augusta Maria Theresia, illud anno 1777 non restituit solum, sed etiam ad honorem Cathedralis Capituli, Roma consentiente, evexit: et ut a quo istius honor exordia sumserat, consepultus diu postea, redderetur ab eodem pristino vigori, Augusta Regina Cranium S. Stephani Regis, quod antehac in Collegiata Posoniensi Ecclesia colebatur, novae huic Ecclesiae Cathedrali donavit."

Tum commemorando Capitularium de Civitate Dei, et Patria laudabiliter gesta, prosequitur: eadem neque Regis Apostolici attentionem effugere. Piissimus hic Princeps, probe gnarus, quantum munificentiae monumenta ad recti incitamentum

Digitized by Google

valeant, devotissimis Episcopi precibus: ut Capitulum Alba-Regalense, celeberrimum olim, sed vi hostili oppressum, ac subinde Austriaca pietate reflorescens, publico quopiam gratiae et clementiae indicio distingueret, inclinatus, publico hoc ornamento, cruce octangulari, toti actualium Canonicorum Collegio, edito desuper diplomate, contulit. Quod insigne hac eadem solemnitate traditum exstitit Capitulo. Eleganti oratione nomine totius Capituli respondit Paulus Simonyi Praepositus Major [1]).

Pro brevi tempore, quo gubernavit Dioecesim, fecit et instituit saluberrima quaeque. Ad erigendum xenodochium civicum mille obtulit florenos; introduxit legum patriarum in Seminario Cathedram; ut in instituto militari puerorum, lingua hungarica proponatur, constituit, et annuo honorario providit. Intendebat visitare Dioecesim tempusque defixit. Verum inexspectata mors salutaria haec molimina succidit. Posonium pro Regni Comitiis discedens, numquam amplius in vita reversus est. Obiit 16. Januarii 1835. anno aetatis 66. Corpus exanime Albam Regiam delatum in Crypta Cathedralis Ecclesiae est reconditum. Vir eruditissimus et editis operibus clarus [2]).

---

[1]) Vide, Orationes occasione illa, dum ... Joannes Horváth ... Episc. solemni ritu Antistitium auspicaretur, et Capitulo ... benigne decreta ornamenta appenderet. 8. Jan. 1832. Albae-Regiae 4-o pag. 1—22.

[2]) Typis prodiverunt passim lingva hungarica. 1. Pásztori Dal 1796. 2. Az Istennek imádása 1796. et 1812. 3. Vitéz Kinizsi Pálnak Hamvai. 1797. 4. Jézusnak az emberi nemzetet tökélletes szentségre s boldogságra vivő Tudományának és Példaadásának szivreható Rajzolattya. Versio operis Danzer. 1800. 5. Buza Kalász Koszoru. 1801. 6. Miképen kell embernek a kereszteket viselni tiszti hivatallyában? 1811. 7. Hitbéli s Erkölcsi Oktatások. Versio ex opere Nicole 1815. 8. Az Ékesszólás a Koporsóknál 1816. 9. Egyházi Értekezések s Tudósitások. Viginti Fasc. 1820—1824. Sermones funebrales: a) Super Ludovico Festetits 1797. b) Ludovico Csapody electo Episc. Scopiensi 1801. c) Josepho Bajzáth Ep. Veszpr. 1802. d) Joanne Festetits 1809. e) Nicolao Milassin Episc. Albensi 1811. f) Georgio Comite Festetits 1818. h) Georgio Kurbélyi Ep. Veszpr. 1821. i) Antonio Tallian 1821. etc.

Digitized by Google

LXXXXII.

Ladislaus L. B. Barkóczy 1837—1847.

Sublato e vivis 16. Januarii 1835. Joanne Episcopo, Dioecesis usque 12. Januarii 1837. Praesule destituebatur. Hac die enim, per nominationem Ladislai e Liberis Baronibus Barkóczy exstitit consolata. Originem duxit ex antiqua Barkóczyorum Familia, quae toga sagoque optime meritos Patriae dedit viros. Natus est Ladislaus 9. Januarii 1792. in Imregh possessione Comitatus Zempliniensis. Scholas Agriae, tum in numerum Metropolitanae eiusdem Ecclesiae clerum assumptus, sacratiores disciplinas in Centrali Seminario Pestiensi absolvit. Ordinibus initiatus egit Cooperatorem in Parochia Jászladány. Inde Caeremoniarius L. B. Stephani Fischer Archi-Episcopi Agriensis. Tum Parochus Bogácsensis, serius Miskolczensis usque 1829. Eodem anno 3-a Nov. factus Canonicus et Archi-Diaconus Agriensis. — 6-a Nov. 1835. Pankotaensis; 6-a Maii 1836., Abbas B. M. Virginis de Abrám seu Abraham. Die 19-a Maii eiusdem anni Tabulae Regiae Judiciariae Assessor. 12. Januarii 1837. Episcopus Alba-Regalensis. Praeconisatus per Gregorium XVI. 19-a Maii. Installatus 15-a Augusti, festo Assumptae Virginis; praesentibus ex utroque statu plurimis Regni Proceribus. Adfuit et Josephus Vurum Nitriensis, quondam Albensis Episcopus, cum quo ad Officium Dioecesanum Agriae simul constitutus fuit.

Gubernium auspicatus Visitationem indixit Canonicam. 12. Sept. 1838. Vigesimus, inquit, iam labitur annus: quod perennis memoriae Antecessor Noster Josephus Vurum Canonicam Visitationem Ecclesiae Cathedrae nostrae, caeterarumque Dioecesis huius Paraeciarum magnis cum zeli, et laboris apostolici impendiis, Deo auspice feliciter non minus ac salubriter perfecerit, perque id apud suos omne in aevum gratitudinis erexerit monumentum. Pari zelo animati reliqui etiam optimae memoriae Praedecessores nostri, in

Digitized by Google

quantum per adiuncta temporum licuerat, varias partes Dioecesis nostrae, propriis lustrare oculis, Sacramentum confirmationis administrare, et pro bono Ecclesiae ac Religionis congruas facere ordinationes non destiterunt. Horum eximiis exemplis, et cumprimis SS. Canonum sanctionibus insistere, cleri item ac fidelium Nobis divinitus creditorum spiritualibus indigentiis succurrere, signanter iuxta praescriptum Sacrae Tridentinae Synodi Sess. 24. de Reform. cap. 3. sanam et orthodoxam doctrinam inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere ex animo gestientes, Canonicam Dioecesis nostrae Alba-Regalensis visitationem per partes cum Dei auxilio suscipere, et perficere intendimus.“ Quod ex animi sententia proposuit, successivis temporibus in effectum deduxit. Ad procurandam animarum salutem optima quaeque constituit. Alumnis seminarii leges dedit. Congregationem de immaculato corde B. Mariae Virginis introduxit, fecitque pro ea fundationem. Altare maius Seminarii novis Candelabris exornavit. Institutionem religiosam pubis scholasticae adursit, et pro pauperioribus libros distribuit; opus Fenelonii de educatione sexus sequioris e gallico idiomate in hungaricum vertit et edidit; Literaturae hungaricae deditos viros animavit, subsidioque providit; quaedam opera propriis expensis edi curavit. Ut fundus Instituti emeritorum sacerdotum symbolis augeatur, providit, ipse bono exemplo praeeundo.

Inter has curas, et labores apostolicos, e vivis ereptus est. Discedens enim Posonium ad Comitia Regni; 13. Decembris 1847. aetatis suae 55. obiit. Corpus Albam-Regiam deductum, iuxta expressam voluntatem, in coemeterio pauperum quiescit. Capitulum marmoreo monumento sepulchri locum signavit.

Idem annus, summos Patriae sustulit viros: Josephum Palatinum. Josephum Kopácsy Primatem et Archi-Episcopum; item Episcopos: Cassoviensem, et Jaurinensem.

Si consideraverimus, in quo statu reipublicae Barkóczy

Digitized by Google

e medio abiverit, et qui casus mox subsequuti fuerint mortem ipsius: profecto animadvertimus evenisse, ut non tam vita spoliatus, quam mortis grato munere videatur fuisse affectus. Quam multorum eventuum tristitiam declinavit obitu!

LXXXXIII.

ANTONIUS KARNER 1848.

In serie Episcoporum Alba-Regalensium memoramus hic Antonium Karner, qui nominatus, nunquam adivit Episcopatum; nec alias, nisi semel pro hora substitit in Episcopali Residentia. Antequam enim praeconisatus fuisset, Jaurinum translatus fuit.

Natus est Sopronii 20. Januarii 1794. scholis terminatis, ad numerum cleri Junioris Dioecesis Jaurinensis assumptus, Viennae in Instituto Pazmanaeo disciplinas theologicas laudabiliter terminavit. Emenso cursu 27. Jan. 1817. presbyter ordinatus, mox ad Institutum sublime Frintaneum missus, ubi suprema Doctoratus laurea exstitit condecoratus. A Principe Schwarzenberg Episcopo Jaurinensi in aulam receptus, usque 1822. Caeremoniarii, postea vero usque 1832. Secretarii fungebatur munere. Anno nunc memorato Cathedralis Ecclesiae Jaurinensis Canonicus; 1838. Rector Centralis Seminarii Cleri Junioris Pestiensis; 1839. ad Exc. Consilium Locumtenentiale Regium Consiliarius, et el. Episcopus Baciensis; 1843. ad Exc. Cancellariam Regio-Hungarico-Aulicam Referendarius. — 1848. post mortem Ladislai Barkóczy, Episcopus Alba-Regalensis exstitit 25. Junii benigne nominatus. Episcopatu hoc sponte resignato 27. Oct. 1849. ad Jaurinensem Cathedram translatus, et per Joannem Scitovszky Primatem et Archi-Episcopum Strigoniensem Quinque-Ecclesiis 12. Maii 1850. consecratus; 9. Junii eodem anno installatus est. Obiit 1856.

Digitized by Google

LXXXXIV.

Emericus farkas 1851—1866.

Emericus Farkas de Köveskuth natus est in plagae Alba-Regalensis vico Zámoly dicto 1788. die 9-a Aug. patre Emerico loci Notario, et matre Elisabetha Eberhardy. E sinu paterno egressus, primum Albae-Regiae ab anno 1795. usque 1800. literis elementaribus, tum usque 1804. studiis grammaticalibus et humanioribus Tatae apud Scholas pias vacavit. Inter clericos regulares Scholarum Piarum receptus, exacto in Collegio Trencsiniensi Sacro Tyrocinio, ad regia Gymnasia Magno-Carolinense et Nitriense cursus grammatici publicus Professor fuit; ubi cum classicorum veterum, imprimis Poetarum Latinorum amore teneretur, non mediocrem sibi, praecipue in elegiacis carminibus condendis, dexteritatem comparavit. Ex ingenti versuum farragine duae vulgatae sunt elegiae; altera quam ad onomasim patris Emerici Farkas 1807. typis Pestanis, instar monumenti pietatis; altera, quam honoribus Nicolai Milassin Episcopi Alba-Regalensis, cuius paterna gratia inter clericos almae Dioec. Alba-Regalensis adlectus est, typis Sabariensibus 1808. dicavit. Disciplinas severiores, philosophiam Sabariae orsus est, in Lyceo Regio, sed propter irruptiones belli gallici solutis collegiis, nonnisi privato Albae-Regiae studio consummavit, eo tamen cum successu, ut tam a Praesule, ad regium Generale Seminarium, pro audienda in Regia Scientiarum universitate Theologia disponeretur 1809.; tam a facultate philosophica, superatis rigorosis examinibus, Lauream Doctoralem emereretur 1811. Interim evenit, ut cursum quoque theologicum non ubi coepit, sed Albae-Regiae in Lyceo et Seminario Episcopali, semper tamen cum Eminentiae ac plerumque primae calculo consummare potuerit 1813. Inter seria haec, poeticis quoque musarum deliciis, per subcisivas horas, ita indulsit, ut iam non tantum latio, sed etiam patrio sermone, laudes grandium

Digitized by Google

virorum, et Abbatum Pauli Nagy et Pauli Simonyi Canonicorum Alba-Regalensium; atque Professorum: Josephi Perger et Josephi Majer, typis quoque Alba-Regalensibus expressas, suo, suorumque conscholarium nomine celebraret. Superato Theologiae studio, et sacris ordinibus initiatus, ad moderandam in clero Juniori domestico disciplinam muneri Studiorum Praefecti, ac extraordinarii Liturgicae et Normalis Methodi Professoris admotus est, donec 19. Martii 1814. in ordinarium Theologiae Historicae Professorem renunciaretur, quam Cathedram dein, cum alia, nempe Exegeticae Theologiae, iussu Superiorum, ultro commutavit. Renunciatus in Parochum oppidi Váál die 20. Dec. 1816. ab immortalis memoriae Judice Curiae Regiae Josepho ab Ürmény, Scholis saltem cum fine primi Semestris anni 1817. valedixit, atque rem pastoralem auspicatus est, quamvis iam a duobus annis, praevie in praedio Agárd, pridie singulorum Festorum eo excurrendo, sub auspiciis Maximiliani Ürmény Consiliarii, qua Pofessor divina, accurrenti undiquaque populo fideli, administraverit. Onere pastoris animarum hic usque annum 1833., hinc vero die 13-a Maii per Magistratum L. Regiae Civitatis Alba-Regalensis ad Parochiam intra moenia, seu ad S. Stephanum Regem, translatus, usque ad diem ultimum mensis Octobris anni 1835. tulit. Nam hoc anno, die 5-a Aug. in Capitulum Alba-Regalense Regis Apostolici Ferdinandi V. clementia pro Archi-Diacono Budensi denominatus, et 12-a Sept. in Festo SS. Nominis Mariae installatus, cum fine mensis Octobris munus Rectoris Seminarii Cleri Junioris auspicatus est, cum iam a prima die huius, qua Canonicus Theologus, etiam Theologiae Dogmaticae Professoris officio fungeretur. Indulgentia Ladislai L. B. Barkóczy Praesulis docere desiit cum initio Scholastici Cursus 183⅞. Et mensis Decembr. ultima die gradum Archi-Diaconi Cathedralis iuxta Gratiosam resolutionem, die 3-a eiusdem subscriptam, accepit. 1838. vero, die 28-a Januarii in Abbatem B. M. Virg. de Abrám, seu Abrahám, e benigna nominatione adhuc 9-a Dec. 1837. emanata, ab eodem Praesule, qua in eadem Abbatia

Digitized by Google

praedecessore, in Capella Residentiae Episcopalis, praecedente dispensatione A.-Eppi Colocensis, ad cuius iurisdictionem dignitas haec pertinet, privatim benedictus est: quin propterea vel a Rectoris Seminarii, vel a Praefecti Deficientiae onere sublevaretur. Anno 1837. die 11. Oct. pie in Domino defuncto Jaurinensium Praesuli Antonio Juranics; anno vero 1838. die 11. Julii immortalis memoriae Nitriensium Antistiti Josepho Vurum, quondam Alba-Regalensium Episcopo, in solemnibus exequiis sermone patrio parentavit, quorum uterque typis Alba-Regalensibus vulgatus est. Siquid ab officio residuum fuit temporis, illud maxime studiis Literarum, quibus ab ineunte aetate asvevit, atque asceticis, quemadmodum ethica christiana docet et saeculorum disciplina tradit, exercitationibus impendebat. Horum omnium perbene recordantur alumni, qui in Seminario, dum Rector eiusdem exstitisset, educabantur.

Post mortem Ladislai, et resignationem Antonii Episcopi, ut Pastor gregis Dominici fieret, tacitis omnium, tantum non eius, sensibus, desiderabatur. E Lectore Canonico 1851. in Episcopum nominatus, animo contremuit, dum nuncium adpulit. Concidit enim. — Strigonii per Joannem Scitovszky Primatem et Archiepiscopum consecratus 1-a Novembris; 4-a sedem capessivit. Diei solemnitatem auxit praesentia Alberti Archi-Ducis. Undique ex regno profluebant carmina gratulatoria, eucharistica. Quae fuerint sub eius gubernio acta, passim sunt typis edita, et versantur in manibus. Quos labores apostolicos susceperit, et diversissimis occasionibus quas institutiones impertitus fuerit, nondum delevit e memoria tempus. In sermone fuit facundus, et ex corde, ad cor loquebatur. Factus commendator Insignis ordinis Leopoldi Imperatoris 1862., post biennium Intimi Status Consiliarius. Universitas Pestiensis, in memoriam obtentae ante quinquaginta annos laureae Doctoratus, novo diplomate honoravit. Alterum Jubilaeum sacerdotii in Cellis Marianis recoluit. Licet ad ultimos usque vitae dies ad aram Domini perstiterit, praeoccupavit tamen tempus ultima rerum suarum dispositione. Haeredem fecit Dioecesim.

Digitized by Google

Paraeciis, scholis, institutis, egenis, pauperibus etiam post mortem benefacit. Pie obdormivit in Domino 7. Januarii 1866. Dominica infra Epiphaniam, aetatis 78. Episcopatus sui 15. Fideles audita morte sensu demonstrarunt, quod non sine dolore amittatur, qui cum amore possidetur: neque tantum gaudium veniens tulerit, quantum abiens doloris. Sepelivit Joannes Simor Episcopus Jaurinensis, comitante magna cleri, et populi fidelis multitudine. Quiescit in Crypta Cathedralis Ecclesiae. Vitam in compendio scripsit, eius quondam Secretarius, ad requisitionem concernentis Redactoris, qui et communicavit [1]).

Celata nobis fortasse fuissent animi eius decora, si nusquam in eundem intueri, nusquam cum eodem agere licuisset. At oculis nostris obversatus est, sive in scholis, dum sacras alumno traderet disciplinas; sive dum Dioecesana pertractaret negotia; sive dum sacra in aede Numen adoraret. Magna luce, ut tanto fungatur munere, opus fuit. In negotiis, quibus saepe circumvallatus exstitit, pro certis momentis se retraxit, ut expeditus humanis curis, res contempletur coelestes, et e coelo hauriat gratiam, quam suis infundat.

LXXXXV.

Vincentius Jekelfalusy 1867—1874.

Aeternitati maturus, in optima senectute decessit quidem Emericus Episcopus, sed memoria, veneratio, et cordis erga egenos misericordia, in piis fundationibus aevum superstes mansit. Mense undecimo benigne nominatus successit eidem Vincentius Ferrerius Jekelfalusy. Primam lucem vidit in Mucsony Comitatus Borsodiensis 1802. Terminatis Miskolczini gymnasialibus, Cassoviae et Pestini juridicis Scholis, albo cleri junioris Archi-Dioecesis Strigoniensis inscriptus est. Sacris initiatus ordinibus egit cooperatorem in Vásárut et Érsekujvár,

[1]) Kath. Néplap. 1866. I. 8. szám.

Digitized by Google

tum in aula Alexandri Rudnay Primatis et Archi-Episcopi Strigoniensis, Capellanum. In Füzesgyarmat, Párkány, Rimócz duodecim annos Parochus transegit. Hinc Posoniensis, dein Strigoniensis Capituli Canonicus. Ad Exc. Consilium Locumtenentiale Hungaricum Consiliarius et el. Episcopus Almisiensis anno 1846. Hoc in sublimi munere ac dignitate constitutum reperit annus saeculi quadragesimus octavus, dum in Provinciis, civium animi diu praeparati, coeperunt distrahi, et a tot mortibus redivivum toties regnum in clades suas reiicere, defletasque maiorum calamitates, post ductam per tot iam saecula cicatricem, novis vulneribus revocare; infelice regno, quod inter factiones; infestos ordines, scissa aut divulsa membra; aliquando bipartitum, etiam inter lauros et victorias, quam tristissime absumebatur.

In hoc ancipiti statu regni, Sedem Scepusiensem consecutus, non dicam, quam parum vel nihil felicitatis in duplicata hac vita expectandum sperandumque habuerit. Abdicato 1849. Episcopatu, se a mundo retrahens, primo in Superiori Austria; dein Viennae annos transigebat. Haec aetas, in Ecclesia Dei profundas reliquit cicatrices!

Tutissimum post intestinos bellorum motus remedium aut supplicium est: rebus in tuto positis, in primas inquirere causas; caetera scire: nescire. Nescire quantum quis erraverit; scire: cives esse, qui caederent; et cives esse, qui caederentur. Scire: huiusmodi animorum diluvio volvi et rapi nocentes, innocentes.

Anno 1866. Collegiatae Ecclesiae Posoniensis Praepositus; eodem anno 19. Nov. Episcopus Alba-Regalensis exstitit denominatus. Romae 22. Febr. 1867. praeconisatus; Jaurini 5. Maii consecratus; 8-a eiusdem mensis in Sedem Episcopalem solenniter est installatus.

Exiguum quid fuit temporis, quod transegit in sinu suae Dioecesis. Partem vindicarunt diuturna Comitia Regni; partem Concilum Occumenicum. Romam, salutato populo, et habito ad eum sermone, 21. Nov. 1869. discessit. Revertenti

Digitized by Google

31. Martii 1871., id evenit, quod in primo ingressu repererit Georgii Gózony Canonici a Latere exanime corpus ad ipsam mensam expositum, ad quam, in ultimo momento, dum Romam digressus fuisset, mane, simul consedit.

In Concilio Vaticano de sempiterna Ecclesiae circa Infallibilitatem Summi Pontificis doctrina deprompsit sensum, et dedit votum; per quod sinistras interpretationes, et amaras, si tamen in causa hac dici queat, adsciscebat horas.

Nullius, nec nostri saeculi errores mihi confodiendos desumpsi. Multo reverentius est in caligine, si qua occurrit, moliminum, in scribenda historia, bona de summis viris credere, supponere. Sed ipsam adeo animi convictionem pervadere hoc in negotio, grave saeculi pondus, ac in historia iudicium [1]).

Cum autem mortalium conatus atque labores non sint immortales, per hoc, quod in concilio egit; fecit Praesul sibi et Ecclesiae Albensi nomen immortale. Posuit monumentum, non aliena opera, sed sua usus. In historia vindicavit nomen. Consuluit futuris saeculis. Et cum, causa huius, tribunali sisteretur, nomen eo firmius futuris ad aevum annalibus insculpitur. Vel ideo dignus veneratione omnium temporum, quod ante se tempora conservaverit. Caetera omnia, mors, et fugacitas rerum, abrupit.

Una adhuc vice suscepit iter ad aeternam urbem, Romam. Morbo laborans, recuperandae valetudinis causa, 18. Martii 1874. discessit, ut per Romam ad Iscanas perveniat thermas. Interim Romae reperit vitae pariter et viae finem. Die 15. Maii inclinavit eius sol, et moribundorum sacramentis

---

[1]) Non est hic locus comparationis, sed exemplum quoddam similitudinis, dum Princeps oratorum, Pontifices et ethnicos ita alloquitur: „quid est tam arrogans, quam de religione, de rebus divinis, cerimoniis, sacris, pontificum collegium docere conari? aut tam stultum, quam si quis quid in vestris libris invenerit, id narrare vobis? aut tam curiosum, quam ea scire velle, de quibus maiores nostri vos solos et consuli et scire voluerunt.“ Cicero. Oratione: Pro Domo sua.

Digitized by Google

devote susceptis, impetratisque a Summo Pontifice plenariis indulgentiis, eadem die, hora 4. pomeridiana, ab instestato decessit, aetatis suae 73.

Tanti robur corporis unius febriculae spolium fuit, non autem animi, qui cum fatis fortiter paciscens, et solis instar, maior in occasu visus, intulit sepulchro intemeratam fidem. Cor Romae sepultum. Exuviis autem suis, et quidquid post fata non recipitur coelo, deportari Albam-Regiam iussis, magna pietatis agnitione, ea parte, qua mori potuit, naturae legem implevit. Romae in Ecclesia S. Andreae solemne requiem pro anima eius servatum est[1]). Corpus vero adlatum, ritu praescripto aeque servatis divinis, 28. Maii ad Cryptam Cathedralis Ecclesiae est reconditum. Fuit in serie Episcoporum decimus, e quibus, spatio fere centum annorum, saltem duo: Nicolaus et Emericus obiverunt Albae-Regiae, in aede Residentiae, supremos vitae dies.

---

[1]) Ephemerides Romanae „L' osservatore Romano" de 19. Maii 1874. datos Praesuli Albensi ultimos honores sic describunt: „Nella ven. chiesa parrocchiale di S. Andrea delle Fratte sono state celebrate questa mattina solenni esequie per l' Illmo e Rmo Monsignor Jekelfalusy Vescovo di Alba Reale (Ungheria) mancato ai vivi nella sera di venerdi passato, mentre trovavasi nella nostra città per motivi di salute.

La messa funebre è stata solennemente cantata dal Rmo Mgr. Grasselli, Vescovo di Trapezopoli e Visitatore Apostolico di Moldavia; ed assistevano alla pietosa ceremonia S. E. Rma il sig. Card. Tarnóczy, Mgr. Nardi uditore di S. Rota, Mgr. Lichnowski, l' Ambasciatore d' Austria presso la S. Sede col suo sequito il Pro-Rettore e i capellani dell' ospizio Teutonico di S. Maria dell' Anima, il Collegio Germanico, il Collegio Greco, i Canonici di S. Girolamo degli Schiavoni e molti distintissimi personaggi ungheresi ed austriaci.

Il cadavere dell' illustre e zelantissimo Vescovo è stato imbalsamato, e serà transportato nella catthedrale di Alba Reale.

Digitized by Google

LXXXXVI.

Ferdinandus Dulánszky 1875.

Devenimus ad primi saeculi finem; et in serie Episcoporum, qui utrumque coniungit: primum saeculum finit; alterum incipit: Ferdinandus Dulánszky, cuius vitae momenta damus.

Natus die 19-a Octobris 1829. Strigonii, patre Josepho Officiali dominali oeconomico et matre Barbara Szloboda.

Annos primae juventutis in Bóth, Comitatu Albensi; — in Bia, Comitatu Pestinensi; — et in Bajna, Comitatu Strigoniensi transegit, ac studia humaniora in Archi-Gymnasio Budensi absolvit,

1845. in numerum Cleri A.-Dioecesis Strigoniensis assumtus, studia Philosophica Posonii et Tyrnaviae; Theologica vero Vindobonae absolvit,

1853. Presbyter ordinatus; Cooperator in parochia Vetero-Budensi,

1854. C. R. Sublimioris presbyterorum educationis Instituti Vindobonensis ad S. Augustinum membrum, et SS. Theologiae Doctor creatus,

1856. Seminarii Archiepiscopalis, ad S. Stephanum, Strigonii, Studiorum Praefectus,

1857. Pesthini, in parochia ad Assumtam B. M. V. Cooperator.

1860. R. Generalis Seminarii Pestinensis Studiorum Praefectus, et R. Universitatis Professor supplens,

1862. R. Universitatis Pestinensis Theologiae Dogmatum Professor P. O. Ter emeritus facultatis theologicae Decanus; et Senatus, institutionis publicae, regnicolaris (országos közoktatási Tanács) membrum ordinarium,

1872. Ad Excelsum Ministerium Cultus et Institutionis Regio-Hungaricum Sectionis Consiliarius,

1873. Canonicus Strigoniensis, et Abbas S. Aegydii de Simighio,

Digitized by Google

1874. Electus Episcopus Bacensis,

1875. die 11. Junii nominatus Episcopus Alba-Regalensis. Obtenta praeconisatione, gratiam consecrationis Episcopalis, die 8. Dec. anni eiusdem, Festo Conceptionis Immaculatae B. Mariae Virginis, per manus Cardinalis Principis-Primatis, Strigonii in Basilica suscepit; conconsecratoribus: Antonio Maria Grasselli, Archi-Episcopo Colossensi, Delegato Apostolico, et Vicario Patriarchali Constantinopolitano; ac Georgio Császka, Episcopo Scepusiensi.

Eadem die, in summa hyemis et tempestatum asperitate, et discrimine glacierum Danubii transvectus, Budam, inde 9-na Albam adpulit, et 14. Decembris, feria 3. post Dom. III. Adventus, solemni ritu in Cathedram suam introductus est, salutante eum ad aram nomine Capituli et universi cleri almae Dioecesis, Praeposito Majore. Sermones Praesulis ad clerum et populum servati typis sunt vulgati, atque distributi. Salutatus quoque adfluentibus diversis, latio et idiomate patrio exaratis et typo expressis carminibus, nec non chronosticis; e quibus compendiosum quoddam, concinnatum per Praepositum, et nitide editum, hic adnectimus[1]).

Pro brevi tempore, nullum institutum Albense, quod manuum liberalitate non succollasset, adiuvasset.

Ampliora nos ad tuam gloriam, illustriora ad muneris apostolici splendorem, firmiora ad posteritatis memoriam nobis de Te Illustrissime Praesul! promittimus, atque ut votorum damnemur, vitam Tibi diuturnam, omnemque e coelo prosperitatem a Superis precamur. In tui quoque gratiam suscepimus otium hoc scribendi opus. Tu finis praesens, tu inchoas futurum Dioecesis saeculum. Si quando Annales eius scribentur, sis in iisdem exordium, caput et principium.

---

[1]) **Chronosticon in 14. Dec.**

1.
FerDInanDVs DVLánszkI epIsCopVs ALbaregaLensIs InstaLLatVr.

2.
InDVe VestIMenta LaetItIae tVae ALba, tV sponsa eCCLesIa.

Digitized by Google

LXXXXVII.

CAPITULI STATUS. LOCI CREDIBILITAS. SIGILLUM. INSIGNE.

a) Juxta originariam institutionem, et literas fundationales Augustae Mariae Theresiae, Capitulum constitit ex sex membris. (Supra pag. 225.) Josephus Vurum Episcopus, ut plures bene meriti e Clero Dioecesis, viri, promoveri possint, numerum *ad octo* elevare contendebat. In ingressu ad Sedem Episcopalem effecit, ut 1817. septem nominarentur, altissima tamen dispositione, numerus iterum ad sex individua reductus est.

Temporibus Ladislai Episcopi, cum experientia doceret, e sex Canonicis dimidium fere e senioribus et aetate fractis consistere; ab alia autem parte onera Capitularia sine valetudinis ruina vix supportari posse, cum et loci credibilitas tardiori tempore Capitulo adtributa fuisset, expetito Capitularium voto, e vestigio huius facta est propositio. Unde ad homagialem Ladislai Episcopi repraesentationem, Ferdinandus V. rex octonarium Canonicorum numerum 1-a Junii 1841. benigne constabilivit. Unde praemissa graduali Capitulorum promotione, numerus quinque, pro tunc Canonicorum, benigna trium novorum individuorum interveniente denominatione, ad octo perductus est.

b) In Comitiis Regni, Posonii 1827. servatis, *Loci credibilitas* penes Capitulum Albense, lege sequenti fuit constabilita:

„Commoditatis Regnicolarum causa Capitulo Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis Privilegium et authentia credibilitatis cum benigno Suae Majestatis Sacratissimae annutu ea ratione tribuitur:

§. 1. Ut idem a modo in posterum expeditiones sub sigillo ac nomine suo facere, et functiones quasvis Locis credibilibus competentes peragere possit, legales una obligationes credibilitati adnexas explere teneatur. Huius in sequelam:

§. 2. Sua Majestas Sacratissima benigne providere

Digitized by Google

dignabitur, ut Documenta illa, quae e Tabulario Capituli sub occupatione Turcarum, ad diversa alia Archiva transportata sunt, quorum nimirum elenchum Capitulum isthoc remonstraverit, eidem restituantur.“ 1827. art. 26.

Enata est haec lex e communi Statuum et Ordinum Inclyti Comitatus Albensis, ipsiusque Capituli voto et desiderio. Cum enim a primaeva fundatione, et antiqui Collegiati Capituli Alba-Regalensis origine, credibilitas ac fidedignitas, ususque sigilli publici Capitulo obtigerit; ita, ut olim per totum Regnum fidedignitatis actus exercere potuerit, (vide supra pag. 32.) hac tamen praerogativa, a fatali urbis excidio, Capitulariumque dispersione, neque post pulsos ex urbe Turcas uti valuerit: Nobilitatis et cumprimis Provincialium Concivium commodum autem hanc fidedignitatis praerogativam, erecto novo Capitulo Alba-Regalensi, restituendam desideraverit, instar Postulati facta est Repraesentatio. Accedente vero Statuum et Ordinum in Comitiis Congregatorum assensu, publicis legum Tabulis inserta est. Emanatum autem desuper: et *de usu sigilli* Regium Diploma est tenoris sequentis:

Nos Franciscus Primus Divina favente clementia Austriae Imperator, Hierosolymae, Hungariae, Bohemiae... Rex Apostolicus. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod restituta vigore articuli vigesimi sexti Anni 1827. Capituli Alba-Regalensis fidedignitate, Capitulum Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis exhibuerit, et praesentaverit Nobis via Cancellariae Nostrae Regiae Hungarico Aulicae antiquum praefati Capituli sigillum, per Augustissimam olim Imperatricem et Reginam Apostolicam Mariam Theresiam Aviam Nostram piae memoriae desideratissimam Anno 1778. die 2. Mensis Januarii clementer concessum; Effigiem S. Stephani primi Regis Hungariae Apostolici complectens: supplicando Majestati Nostrae debita cum Instantia humillime, quatenus Nos memoratum sigillum clementer confirmare, utve tali expeditiones ab hoc Capitulo deinceps extradandae authenticae, muniri valeant, clementer admittere

Digitized by Google

dignaremur. Nos itaque benigno revolventes animo, quod Principes in publico Regimine constituti, non solum populos sibi subiectos, ad conservandum internum tranquillae permansionis eorundem statum, in legum observantia, mutuaeque concordiae cultu continere, verum caeteris quoque privilegiorum indultis, et specialibus praerogativis, imprimis vero sigillorum authenticorum, sub quorum munimine contractus solemnes, nec non emptiones ac venditiones, aliaeque publicae negotiationes, et expeditiones firmiores et fidedigniores reddi possunt, concessionibus ad perpetuam rei memoriam, et rectarum actionum normam ut plurimum facientibus eosdem condecorare illustrareque soleant, unde velut ex limpido fonte tam bene ordinatae Reipublicae vitii incapax rectitudo, quam etiam quorumvis literariorum instrumentorum ex processibus etiam causarum emergentium indisputabilis veritas, perpetuumque robur regulariter procedere consveverunt, antememoratum vetustum Capituli Alba-Regalensis sigillum clementer confirmamus, huncque in finem eidem Capitulo Alba-Regalensi Arma, seu Insignia sigilli, in hunc, uti sequitur modum benigne conferenda et concedenda esse duxerimus. Scutum videlicet ad morem veterem rotundum coelestini coloris exhibens Divum Stephanum Hungarorum Regem Apostolicum, primum Capituli Alba-Regalensis fundatorem, a praedicta neo-erecta nominis eiusdem Dioecesi futuris quibusvis temporibus colendum, patrio amictu, argenteo, auro reducto, nodato, et fibulato vestitum, cingulo rubeo, et ocreis flavis, paludamento item aureo, argenteo suffulto conspicuum, caput circulo coccineo (sanctitatis tessera) ambiente, in scuti basi sinistra super tapetem rubeum cyano reductum, variegatumque ad genua prostratum, manu sinistra cordi admota, dextram versus insignia regni Hungariae similiter in basi per genium sustentata protendentem, et tam eadem haec insignia, quam et caetera Regni eiusdem clenodia, Diadema quippe, et pomum imperiale, ac infra haec in formam crucis Andreanae, seu deorsim locatum Sceptrum, et ensem, omnia aurea, ac in scuti parte dextra supra mensam et pulvillum coccineum auro

Digitized by Google

fimbriatum exposita, offerentem Virgini Dei parenti, nudum Jesulum, qui stans a dextris, elevata manu dextra divo Regi benedicere, sinistra vero minutum imperiale pomum cum Beatissima Genitrice simultanee tenere visitur, servanti, corona aurea caput redimitae, coccinea tunica indutae, ac coelestini coloris velamine, seu syrmate circumfluitante, in nubibus per totum quaque patet scutum diffusis subsidenti, circumferentia demum scuti anterior hac Epigraphe seu superinscriptione: *Sigill. Capituli Cathedr. Eccl. Alba-Regalen.* circumducta. Quemadmodum haec omnia in principio, seu Capite praesentium literarum nostrarum Pictoris edocta manu, et artificio, propriisque et genuinis suis coloribus clarius depicta, ob oculos intuentium lucidius posita esse conspiciuntur, annuentes, et ex certa scientia nostra animoque deliberato concedentes, ut idem Capitulum Alba-Regalense, a modo imposterum futuris semper temporibus, in omnibus et singulis literalibus instrumentis conficiendis, expeditionibusque et functionibus quibuslibet nomine suprafati Capituli exarandis et extradandis Literis, eodem sigillo et cera rubra, instar aliorum Capitulorum, Locorumve Regni Nostri Credibilium uti semper possit ac valeat. Imo indulgemus, annuimus, et concedimus, confirmamusque praesentium per vigorem, harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae Apostolicus utimur in pendenti communitarum vigore et testimonio Literarum. Datum per manus fidelis Nostri sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Adami Reviczky de Revisnye, Insignium Ordinum S. Stephani Regis Apostolici commendatoris; item Leopoldi Imperatoris et Regii Sardinici S. Mauritii, ac Lazari Equitis Camerarii Actualis Intimi Status Consiliarii Nostri, Curiae Nostrae Regiae per Hungariam Magistri, Comitatus Borsodiensis Supremi Comitis, nec non per idem Regnum nostrum Hungariae Aulae nostrae, prout et Ordinis S. Stephani Regis Apostolici Cancellarii, in Imperiali urbe nostra Vienna Austriae Die 14. Mensis Novembris A. D. 1828. Regnorum Nostrorum Hungariae Bohemiae et reliquorum Anno 37. Franciscus mp. Comes

Digitized by Google

Adamus Reviczky mp. Carolus Czillitz mp. Prostat in Libro Regio Class. 1-ae quod testatum redditur per Regestratorem et Archivi Directorem Mathiam Sztankovits. mp.

c) Capituli membra, e clementia Imperatoris et regis Francisci I. utuntur *Decoratione*, seu *Cruce octangulari*, e ligula viridi marginis coccinei coloris e collo pendente, quod Insigne, occasione solennis installationis Episcopi Joannis Horváth, Capitulo traditum fuisse, suo loco commemoravimus (supra pag. 306.) In regio autem desuper 22. Apr. 1831. emanato Diplomate sequentia continentur: „Eidem Capitulo Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis, ex reflexione meritorum, quae idem, velut ab Augusta Imperatrice et Regina Maria Theresia avia nostra piae memoriae desideratissima, in antiquissima Divorum olim Hungariae Regum Sede, coronatione et sepultura celeberrima urbe Alba-Regalensi fundatum, sub continuis homagialibus obsequiis, pro exigentia circumstantiarum, omni occasione sibi comparaverat, peculiari etiam signo seu Honore exornetur; ut proinde devotus in Ecclesiam Dei, propensusque in earum Ministris animus noster, eo magis eluceat, et hac ratione alii quoque ad propagandum cultum divinum exstimulentur, ex plenitudine potestatis nostrae Regiae, quam ut Rex Hungariae Apostolicus exercemus, eidem Capitulo Alba-Regalensi id clementer indulgendum et concedendum esse duxerimus: ut Actuales eiusdem Capituli Canonici moderni et successores, signum de collo dependens palam publiceque gestare possint ac valeant. Signum videlicet, seu crucem octangularem, infuso colore coccineo conspicuam auro reductam, ac latiori margine infuso viridi colore distinctam, cuius centrum formae ovalis, ac roteriis aureis frondicomis inter brachia eminentibus ornatum, in antica parte S. Stephanum Proto-Regem nudato capite super solo viridi penes aram lapideam ad genua prostratum, vestito patrio cyaneo, et Paludamento regio coccineo, in superiori parte vellere muris pontici ornato amictum, gladio aureo cinctum, clenodia Regni Hungariae, Diadema quippe, et Sceptrum super pulvillo coccineo, Virgini Dei Parenti, corona

Digitized by Google

aurea redimitae, coccinea tunica indutae, ac coelestini coloris velamine circumfluitante, nudum Jesulum super sinistro genu servanti, dextra Sceptrum tenenti, ac in nubibus considenti, media luna cornibus sursum versis infra pedem posita, offerentem exhibet, superinducta inter binos aureos circulos, centrum ambientes Inscriptionem: † *S. Stephani Proto Regis Honori.* In postica vero parte, cuius centrum coccineo colore infusum conspicitur, primae, seu initiales nominis Nostri Literae *F. I.* et inferius *1831.*, praeterea inter duos circulos aureos, centrum ambientes Epigraphe: † *Apostolici Regis Clementia* inserta legitur. Ipsum vero signum, seu crux, praemissa ratione descriptas figuras repraesentans, e ligula viridis coloris, marginalibus coccinei coloris, ac implicato huic scutulo, formam lyrae repraesentante, in quove Insignia Regni Hungariae conspiciuntur, quodve serto ex aureis lauri foliis, cum superposita Regni nostri Hungariae corona circumdatur, pendet. Quemadmodum haec omnia, in principio seu Capite praesentium Literarum nostrarum Pictoris edocta manu, propriisque et genuinis suis coloribus clarius depicta, lucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur; imo memorati Capituli Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis actualibus Canonicis praedescriptum signum distinctivum de collo pendens, ex benigno indultu nostro Regio, et speciali gratia, clementiaque nostra Caesareo Regia perpetuo publice gestandum benigne indulgemus, annuimus et concedimus, impertimurque, ac conferimus, harum nostrarum secreto sigillo nostro pendenti communitarum, vigore et testimonio Literarum. Datum per manus fidelis nostri .... Adami Reviczky de Revisnye (ut supra p. 324.) 22. Apr. 1838.

Ad homagiales Episcopi Ladislai Barkóczy Literas, Ferdinando V. Regi in negotio octo stallorum Capitularium substratas, etiam Insigne hoc Capituli clementissima resolutione, ad octo stabilitum exstitit, 1-a Junii 1841.

Digitized by Google

LXXXVIII.

SERIES PRAEP. ET CANONICORUM 1777—1877.

1. *Sigismundus Grubanovits,* Praepositus, 1777—1801. Fuit Dioecesis Veszprimiensis. Posteaquam Secretarii munus apud eius temporis Episcopum Veszprimiensem Martinum Biró gessisset, et parochus in pluribus locis, ultimo in Egerszegh exstitisset, in publicis negotiis, legibusque patriis, bene versatus in Capitulo Veszprimiensi factus est Canonicus. Cum anno 1777. Capitulum Alba-Regalense erectum fuisset: e Cantore Canonico resolutus est Praepositus major; quam dignitatem tenuit annis 24. Functus subin Vicarii Generalis munere, tam vivente Ignatio Nagy Episcopo, quam etiam mortuo. Eximia eruditione, vitae morumque gravitate, summam etiam apud primos Regni Proceres, praesertim autem apud Provinciae huius magistratus, sibi conciliavit venerationem. Anno 1791. in Comitiis fuit ablegatus.

Sub ipsius Praepositura introducti sunt 1793. duo Praebendati.

Videns diem sibi supremum instare, de Dioecesi sancte et salubriter cogitavit; domum enim suam, cum nonnullis supellectilibus, pro emeritis aut deficientibus in cura animarum Sacerdotibus, reliquit. Legatis item pro Seminario Cleri junioris, de cuius introductione recte tunc agebatur, bis mille flnis; pro anniversario sacro mille flnis; quingentis flnis Cathedralis Ecclesiae necessitatibus; nec non pro Ecclesia Gyuróensi exaedificanda mille flnis; et aliis 1000. flnis pro pauperibus in possessionibus Capitularibus; moribundorum Sacramentis provisus, obdormivit in Domino in senectute bona, annorum 81. die 12-a Maii 1801. Sepultus in crypta Cathedralis Ecclesiae.

2. *Josephus Bartakovics* Canonicus 1777—1780. Dioecesis Veszprimiensis. Ubi Secretarius Vicarialis. Homo erudite cultus. Factus est Parochus oppidi Váál, ac una Districtus

Digitized by Google

eiusdem Vice-Archi-Diaconus, quo in munere Josephi Ürményi, eo tempore Referendarii gratiam consecutus, idem, erecti novi huius Capituli occasione, pro Canonico Lectore eundem commendavit, quod etiam obtinuit. Hoc tamen beneficio diu fruitus non est; post tres enim Canonicatus sui annos 1780., mense Maio, repentina morte exstinctus est. Sepultus in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

3. *Paulus Szegedy* de Mezö-Szeged. Canonicus tum Praepositus 1777—1814. E praenobili familia ortus, licet in saeculo splendidioris promotionis spem habere potuisset, religionis ac pietatis studio incensus, a prima adolescentia mundo valere iusso, ingressus est Ordinem Societatis Jesu, in quo variis muneribus; professoris nempe in scholis docendis, Praefecti item Herulorum in Convictu Theresiano Viennae, nec non Missionarii Agriae ac Concionatoris in variis locis, signanter Jaurini, Ginsii, tam ante, quam post abolitionem Societatis gestis, factus est Canonicus et Cantor Capituli Albensis. Fuit Tabulae Judiciariae Comitatus Veszprimiensis Assessor. Post mortem Josephi Bartakovics Lector; et anno 1801., post Sigismundum Grubanovits, Praepositus Major. Paulo post el. Episcopus Catariensis renunciatus est.

Praeter has dignitates gessit compluribus annis, sub Episcopo Nicolao Milassin, Generalis Vicarii officium. — In actis Dioecesanis de Szegedy notantur: vir a svavi conversatione in agendo cum omnis generis, conditionis et status hominibus; prudentia ac discretione; porro erga pauperes et egenos profusa liberalitate et charitate; Deo et hominibus charus: tandem aetate, et variis infirmitatibus, imprimis frequenti vertigine capitis, et apoplexiae insultibus debilitatus, diu lecto affixus iacuit.

Condito testamento non diu supervixit. 24. Martii 1814, in Vigilia Annunciationis B. M. Virginis, quam semper specialiter coluit, moribundorum Sacramentis provisus, obdormivit in Domino, aetatis anno 79. Sepultus in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

Digitized by Google

4. *Balthasar Nagy* de Felsö-Bük Canonicus 1777—1821. Nobilibus parentibus Sopronii 14. Februarii 1738. natus. Ab ineunte adolescentia praeclara ingenii sui specimina dedit. Soproniensium Scholarum Soc. Jesu Praesides, singulis annis in humanioribus eum studiis publice distinxerunt. In numerum alumnorum Societatis receptus, Cassoviae ad philosophiae positiones; Tyrnaviae ad Theologiam universam defendendam, admiserunt. Ubique plenam tulit Superiorum adprobationem. Ab 1766., Comaromii, Sopronii, Tyrnaviae humaniores Scholas docuit, 1769. in Convictu Regio Tyrnaviensi juventutem nobiliorem philosophicis mathematicisque disciplinis informavit. Translatus ad Universitatem Tyrnaviensem, Doctoratus laurea, cum aditu Cathedrae suae, condecoratus est. Expost docuit Mathesim usque ad Societatis abolitionem. Post eam, concursu regnicolari adprobatus, in Academia quoque Jaurinensi philosophiam praelegit, donec tandem clementia Augustae Mariae Theresiae Cathedralis huius Ecclesiae Alba-Regalensis Custos et Canonicus 1777. resolutus fuisset. Successive: 1781., Cantorale; 1801. Lectorale Stallum obtinuit. Obiit 19. Oct. 1821. Quiescit in crypta Cathedralis Ecclesiae.

5. *Josephus Vlassits* Canonicus 1777—1802. Fuit abolitae Societatis individuum. Juxta professionem Ordinis, scholas inferiores docuit; et plerumque Missionarii Concionatoris; post abolitam autem Societatem, in Dioecesi Quinque-Ecclesiensi parochiae Görcsöny Administratoris munere functus est.

Cum Augusta Maria Theresia post sublatam Societatem, eius Ordinis Sacerdotes, in Monarchia existentes, materno affectu consolari cupivisset; Vlassits autem per fratrem suum, Cameralem Consiliarium, impense recommendatus fuisset; e clementia Augustae denominatus est Canonicus Albensis. Qua Ecclesiae Albensis Canonicus Poenitentiarius, officio diligentissime functus; per gradualem promotionem factus est Custos; tandem Cantor. 1-a Januarii 1802. repentina morte sublatus est. Tumulatus in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

6. *Stephanus Balassa* Canonicus 1777—1784. Antea

Digitized by Google

Dioecesis Veszprimiensis, Parochus Csákvárensis. Inde per Episcopum Ignatium Koller creatus Canonicus Hon. et Seminarii Veszprimiensis Praefectus, nec non Parochus eiusdem Civitatis. Translatus, sextus fuit inter primos Canonicos. Serius facta promotione, obtinuit Custodis stallum, Mense Januario 1784. vivere desiit. Domum suam, proprio aere comparatam, Capitulo legavit. Praeterea legavit pro animae suae refrigerio 1000 fl., 2000 flnos pro meliori subsistentia introducendi in Pákozd, Sukoró, vel Gyuró Parochi. Sepultus in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

7. Anno 1780. fatis functo Josepho Bartakovics, ut supra pag. 328. meminimus, Ignatius Nagy Episcopus non potuit impedire, quin antequam candidatio eius Viennam pertigisset, resolutus fuisset *Antonius Gabrieli*, Italus sacerdos, qui apud Archi-Ducem Albertum Capellani aulici munere functus est; illo vero ex Hungaria discedente, Gabrieli mansit apud eiusdem emeritum supremum stabuli Praefectum Generalem a Kempelen, cuius Oeconomiae Curatorem, in Possessione Pázmánd egit, suaeque adplicationis occasionem exspectavit. Mortuo itaque Josepho Bartakovics, per patrocinium ducis Alberti, Canonicus Albensis resolutus est 27. Julii 1781.[1]) Sed non diu obtento beneficio fruitus, nam 10. Jan. 1784. ex hac vita decessit.

8. *Martinus Komjáty* Canonicus 1784—1805. Eodem anno, quo Antonius Gabrieli decessit, eidem in stallo successit, Komjáty, qui exactis in Cura animarum viginti octo annis, ex

[1]) Episcopi Ignatii Nagy, pro emolumento Dioecesis suae zelantis, superest quoddam documentum, qualiter hanc conabatur denominationem impedire. Postquam lingvae hungaricae peritiam summe desiderari debere in denominando Canonico adtulisset, inaudita patrocinii fama, has ad Cancellarium Regni direxit Literas:

„Excellentissime etc. Insperata morte Lectoris et Canonici Josephi Bartakovics enata est in Capitulo meo Canonicatus vacantia, pro qua licet Antonius Gabrieli assecurationem circumferat, praesummo tamen ... humillimas preces meas proponere, quas ut Excel-

Digitized by Google

Parochia Duna-Pentelensi resolutus est Canonicus Albensis 1784. Per gradualem promotionem factus est Custos 1801. Cantor 1803., quod officium gessit usque 1805., quo anno 8-a Dec. Sacramentis moribundorum provisus, obdormivit in Domino, sepultus in Crypta Cathedr. Ecclesiae. Legavit pro piis finibus mille flnos.

9. *Paulus Nagy*, Abbas de Behel, Praep. Maj. et Canonicus AA. LL. et Phil. nec non SS. Theologiae Doctor, 1790—1819. Nobilibus parentibus in Zsitva-Gyarmath, Comitatui Barsiensi ingremiata Anno 1750. die 2-a Apr. natus, in adolescentia humanioribus studiis egregie excultus, in numerum Cleri Junior. Archi-Dioecesis Strigoniensis susceptus. Studia philosophica Tyrnaviae; theologica vero partim ibidem, partim Viennae in Seminario Pazmaniano tam egregio cum profectu absolvit, ut laurea doctorali insigniri meruerit. Inde redux Capellani, Parochi, et Praefecti in Convictibus munere functus. Ad Cathedram Philosophiae promotus, eam Tyrnaviae, tum Posonii, multis annis praelegit. Ob praeclara in re Literaria merita, a Leopoldo II. Rege Canonicatum Albae-Regiae 1790. obtinuit, gestisque in Capitulo diversis officiis, uti: Archi-Diaconatus, Custodiatus et Cantoratus muneribus; sub Nicolao Milassin Vicarius Episcopalis, post mortem eius, 1811. Capitularis electus est. Quo munere per quinque annorum decursum functus; 1816. in locum Pauli Szegedy Praeposituram Majorem consecutus est. Obiit die 11-a Januarii 1819. Sepultus in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

---

lentiae Vestrae Patrocinium efficaces reddat, enixis precibus oro, dignetur Excellentia Vestra Statum huius Ecclesiae, quem in instantia paucis attingo, expendere, adeoque impedire, ne tali extraneo, nullatenus apto, adhuc deterior reddatur. Quem ego desiderare significo, (proposuit scilicet Franciscum Hell doctrina praeditum; in negotiis Dioecesanis versatissimum, et praeclaris animi dotibus ornatum) talem esse probe scio, qui capacitate sua mihi polliceatur, se non tantum nunc statim Ecclesiae utilem futurum, sed efformari posse ad maiora etiam tum Ecclesiae, tum Reipublicae servitia.“ etc.

Digitized by Google

10. *Josephus Szabó*, 1801—1826. Abbas de Sóvár, Cath. Eccl. Alba-Regalensis Canonicus, AA. LL. et Philosophiae, nec non SS. Theol. Baccalaureus, e Libera Regia Civitate Alba-Regalensi oriundus; postquam humaniora studia terminasset, Veszprimii in numerum cleri junioris susceptus, pro studiis philosophicis et theologicis absolvendis Tyrnaviam ad Generale Seminarium missus est. Sede Episcopali Veszprimiensi vacante, Vicarius eundem, theologicis Studiis absolutis, primo Actuarium, dein Secretarium denominavit. Erecta Sede Episcopali, primi Episcopi Ignatii Nagy primus Secretarius. Mox in extramoeniali Civitate ad S. Sebastianum primus Parochus, cuius natales ad annum 1778. referuntur. Fungebatur una officio Vice-Archi-Diaconi Districtus Albensis Superioris. Exactis in cura animarum viginti tribus annis, per Franciscum I. Regem 1801. Canonicus clementer denominatus; sequenti anno, Archi-Diaconus Cathedralis; 1806. Custos; 1816. Cantor renunciatus est. Ad Lectoratum promotus 1821. — Obiit 28-a Febr. 1826.

11. *Franciscus Frideczky*, Abbas B. M. Virg. de Mogyoród, Custos et Canon. 1802—1823. Natus 1752. in oppido Váál. Absolutis studiis Budae, et Veszprimii; in Dioec. Veszprimiensem susceptus, pro studio philosophico et theologico Tyrnaviam, ad Seminarium Generale, missus est. Redux, exactis, qua Cooperator in Cura animarum duobus annis, Budae penes Regiam Scientiarum Universitatem, Clericorum huius Dioecesis Praefectum egit. Inde Ignatius Nagy Episcopus ad Aulam suam pro Capellano et Notario Consistoriali recepit. Post mortem Francisci Sárl († 13. Aug. 1781.) parochi Kis-Torbágyensis, hanc obtinuit 11. Sept. 1781. parochiam; hic vix exacto biennio, ad oppidum Ráczkeve translatus, ubi qua parochus novemdecim, qua Vice-Archi-Diaconus quatuordecim annis fungebatur. Hic primo Canonicus Honorarius, dein 1806. Canonicus et Archi-Diac. Cathedralis; anno 1816. Custos per gradualem promotionem factus. Ad Cantoratum promotus 1821. Obiit die 23-a Martii 1823.

Tribus annis ante mortem, 10. Jan. 1820. condito

Digitized by Google

testamento, domum suam, proprio aere comparatam, legavit in $^2/_3$ pro egenis parochis, aut neo-promotis ad parochiam. Fecit etiam fundationem pro pauperioris conditionis Ludirectoribus. Harum census convertuntur annue ad scopum, a fundatore destinatum. Fecit item pro Surdomutis Vaciensibus, et aliis pauperibus pias fundationes.

12. *Paulus Simonyi* Abbas S. Mauritii de Both, et Praepositus Major 1806—1835. Natus 1764. in oppido Baja, Comitatui Bacsiensi ingremiato. Scholis Colocae in Gymnasio Scholarum Piarum terminatis, inter eiusdem Instituti alumnos 1782. cooptatus fuit. Terminato novitiatu, Szegedini, in defectu Presbyterorum, Concionatoris Festivalis et quadragesimalis munere functus est. Postmodum ibidem Scholas grammaticales docuit, et una in Convictu S. Annae Herulorum Praefectum egit. Ad Universitatem Pestiensem pro absolvendis philosophicis studiis missus, terminatisque iis, ob varias eo tempore religiosorum mutationes, ad statum ecclesiasticum, et Dioecesim Alba-Regalensem 1791. transivit. Pro maiori sui cultura in Italiam, pro absolvenda Theologia missus, in Collegio Caesareo Regio Germanico-Hungarico Ticini, penes scientiarum Universitatem ea cum diligentia studiis operam dedit, ut e Theologia Universa et Jure Canonico Lauream Doctoralem consecutus fuerit. Ob praeclarum hunc profectum, Nicolaus Milassin, eundem, adhuc in Italia existentem, Secretarium suum denominavit. Quo munere usque 1802. functus est; eo vero anno, erecto Albae-Regiae Seminario Cleri Junioris, et Lyceo Episcopali, Rector eiusdem Seminarii, et Lycei Pro-Director, nec non Lingvarum Orientalium et Hermeneuticae Professor; a Francisco I. Imp. et Rege autem Canonicus Honorarius clementer denominatus; ad actualem vero Canonicatum 1806. promotus est. 1816. per gradualem promotionem Archi-Diaconus; 29-a Aprilis 1820. ex Archi-Diacono Cathedrali Praepositus Major benigne exstitit nominatus. Munere Pro-Directoris Lycei Epalis, inde ab exordio erecti anno 1802. Seminarii; Incl. Comitatus Albensis Assessoris, et Insitionis Vaccinae Depu-

Digitized by Google

tationis Praesidis, Ablegati Capitularis in Comitiis Regni, et in Synodo Nationali Posonii a die 7-a Sept. usque 17. Octobris 1822. celebrata, in qua membrum Deputationis coordinationis Fororum spiritualium, et reductionis missarum fundationalium fuerat; oratoris item latini in exequiis Georgii Kurbély Episcopi Veszprimiensis 6-o Idus Augusti 1821. celebratis; denique Vicarii Generalis tam Episcopalis, quam Sede vacante Capitularis, pluribus vicibus, indefesse functus fuit. Obiit die 21-a Febr. 1835. Quiescit in Crypta Cathedralis Ecclesiae.

Fuit vir excellentis animi, et intimae religionis. In dignitate constitutus humilis, mansvetus, misericors, charitate insignis erga proximos. His et multis aliis virtutibus splendescebat eius animus. Nihil in eo conspiciebatur, quod fastum redoleret, vel mundi gloriam. Quod in hominibus rarum et gloriosum esse sapientes semper existimarunt. In gravibus etiam negotiis reperit tempus quotidie, horis vespertinis circa se confluenti iuventuti scholasticae, institutionem religiosam impertiendi, eamque ad veram perfectionem exstimulandi. Quod divinum in eo iuventus exemplum vidit, et quam salutares exhortationes ab eo audivit! Vere zelus Dei comedit eum. Testamentaria quoque dispositione fecit fundationes pro pauperibus domesticis, servitoribus, Scholis, orphanotrophio, premiis Catecheticis, convertitis, et pro institutione religiosa infelicium, qui in carcere comitatus ob patrata detinentur delicta.

13. *Joannes Marich.* Electus Episcopus Scutariensis, Abbas B. M. Virg. de Campo Strigon. et Praep. Major. 1816—1837. Natus 1763. in Libera Regiaque Civitate Budensi; absolutisque ibi studiis, in alma hac Dioec. statum ecclesiasticum amplexus, Theologiam in Seminario Generali partim Budae, partim Posonii absolvit. Ob defectum aetatis nondum ordinatus, Cooperatorem, qua Diaconus in Parochia Ercsényensi et Érdensi egit. Mox Parochiam Perkátaensem obtinuit; inde vero per commutationem ad Érd translatus est; ubi, exactis in Cura animarum viginti novem, in Vice-Archi-Diaconali munere vigintiquatuor annis, primo Canonicus Hono-

Digitized by Google

rarius, dein 1816. Actualis, et Archi-Diaconus Budensis denominatus est. Anno 1819. ad Tabulam Regiam, expost ad Septemviralem Assessor, et una electus Episcopus Scutariensis. Post mortem Pauli Simonyi, 1835. mense Julio e Lectore Canonico Praepositus Major factus est. Verum post breve tempus, 20. Februarii 1837. Pestini vivere desiit. Corpus Albam delatum, in crypta Cath. Ecclesiae reconditum est.

14. *Josephus Mészáros* Abbas de Petur et Lector Canonicus, 1816—1839. Natus in possessione Ács Comit. Comaromiensis 22-a Febr. 1764. Scholas humaniores Comaromii, Papae, et Albae-Regiae; studia philosophica Pestini absolvit. Anno 1784. clero Jun. Alba-Regalensi ingremiatus, missus est ad Generale Seminarium Posoniense, ubi decursu quinque annorum disciplinas theologicas absolvit. Inde reversus Albam, et sacris ordinibus initiatus, expositus est ad Cooperaturam Bodaikensem 1789. Post semialterum annum Albam revocatus, in aula Episcopali annum egit qua Capellanus Episcopalis et Consistorialis Notarius. Inde dispositus ad Parochiam Iszkaszentgyörgyensem; anno vix evoluto translatus est ad parochiam Váálensem, ac post triennium Vice-Archi-Diaconi, nec non Sacrae Sedis Episcopalis Assessoris munere decoratus. Tandem anno 1816. in Canonicum nominatus, Rectoris Seminarii munus suscepit, illudque duodecim annis administravit. In Synodo Posoniensi Secretarii Synodalis munere functus est. Medio gradualium promotionum per dignitates Ven. Capituli transeundo, pervenit ad stallum Lectoris, quod usque finem vitae tenuit, senecio ac infirmus. Cuncta haec officia, pro gloria Dei ac sua proximorumque salute explevit. Diversis temporibus octodecim sermones sacros, plerosque funebres ac primitiales hungarico idiomate, publicae luci dedit, iudicio virorum eruditorum totidem paradigmata eloquentiae Sacrae. Obiit 14. Dec. 1839. Sepultus in crypta Ecclesiae Cathedralis.

Magnam partem substantiae suae, instar fundationis perpetuae, pro sublevanda sorte magistrorum Scholarum elementarium Dioecesis Alba-Regalensis, ut annue e censu iidem,

Digitized by Google

ratione recurrentium, et Capituli opinionem decem, aut viginti florenis adiuventur.

15. *Franciscus Spetykó*, Abbas S. Nicolai Ep. et Conf. de Ercsi, Custos Canonicus 1820—1831. Natus in privilegiato oppido Gyöngyös Comit. Hevesiensi ingremiato, 2-a Martii 1757. e civilis conditionis parentibus, patre Martino, matre vero Maria Gubicza. Studia grammaticalia et humaniora Gyöngyösini ac Vaczii absolvit, philosophica inchoavit Agriae, continuavit Tatae, ubi Metaphysicam publice defendit: Inde Pesthinum pro philosophia terminanda concessit. Cum fine anni 1778. ad clerum assumptus, Studia theologica in Generali Seminario Budae terminavit, ubi susceptis die 9-a Dec. eiusdem anni in Conventus PP. Carmelitarum Budensium Sacello [1]), quatuor minoribus ordinibus; a Praesule Ignatio Nagy in presbyterum 1782. ordinatus est, ac pro Capellano Dunapentelensi dispositus. Abinde post octo menses 1783. ad Pázmánd pro Administratore Parochiae constitutus; dehinc exactis quinque mensibus ad aulam Episcopalem receptus, munere Caeremoniarii, Secretarii et Notarii Consistorialis tribus

[1]) Ignatius Nagy Episcopus, dum negotia universitatis Budensis, qua Cancellarius tractaret, clericis suis passim in Ecclesia Carmelitarum contulit Ordines.

De fatis Ecclesiae huius Franciscus Schams, in Hist. urbis Budensis, haec notavit: „Die Aufnahme dieses Ordens in Ofen geschah erst in neurer Zeit, nach der letzten Eroberung. Man übergab den neuen Ankömmlingen die alte Josephs-Kirche, am nördlichen Ende des Georgi Platzes, und durch die namhafte Unterstützung des damaligen Graner Erzbischofs und Primas, Georg v. Széchény, war der Orden im Stande, selbe, nebst einem neuen Kloster, bald herzustellen. Nicht auf volle 100. Jahre konnte die Kirche ihr Daseyn bringen, denn schon 1784. erschien das mächtige Wort Josephs II. zur Auflösung dieses Ordens, und bald wuste das Militär Gebrauch von der Kirche zu Depositorien, seine Beamten, das Kloster zu Wohnungen zu benutzen; bis endlich Thalia und Melpomene ihren dauernden Wohnsitz darin aufschlugen.“ Schams vollständige Beschreibung der königl. freuen Hauptstadt Ofen.“ Ofen. 1822. p. 142.

Digitized by Google

annis functus est. Postea parochiam Füle, ac post triennium parochiam oppidi Adony, et post septem et medium annum, die 26-a Aprilis 1797. penes praesentam eotum Patroni Principis Cardinalis et Regni Hungariae Primatis Josephi Batthyán ad parochiam oppidi Bicske promotus. Jam qua parochus Fülensis in Vice-Archi-Diaconum pro tunc Districtus inferioris dicti Sármellékensis surrogatus, anno vero 1789. pro actuali stabilitus exstitit, quo munere constanter functus est. Inde 29-a Aprilis 1820. in Canonicum benigne nominatus, ab anno sequenti, usque 31. Maii 1829. Administratorem Piarum fundationum egit. Anno iam 1823. in Archi-Diac. Cathedralem, et 1826. in Custodem promotus, demum die 10-a Oct. 1831. defunctus est.

16. *Franciscus Farkas* de Királyhegy. Electus Episcopus Vovadriensis, Abbas S. Nicolai de Ercsi, Praep. Major. 1828—1864. Albae-Regiae 1786. natus, grammaticalibus humanioribusque literis in Regio Gymnasio Alba-Regalensi eruditus; philosophicis scientiis Sabariae excultus, anno 1803. clero Juniori Alba-Regalensi per Nicolaum Milassin Episcopum adscribi meruit. Theologicis expost in Lyceo Episcopali Alba-Regalensi per duos annos vacavit. Anno 1805. ad recenter erectum Generale Seminarium Pestiense dispositus Theologiae cursum eo cum profectu absolvit, ut quinque rigorosa examina cum laudabili adprobatione subiverit. Redux e Seminario Pestiensi Generali, anno 1808. in Studiorum Praefectum et extraordinarium Sacrorum Rituum, et Eloquentiae Sacrae Professorem nominatus, sequenti anno 1809. cum dispensatione pontificia in aetate, sacris majoribus ordinibus initiatus, et Cathedrae Theologiae Dogmatico-Polemicae admotus, continuis septem annis huic muneri se sacravit. Anno 1810. e Theologia terminato ultimo rigoroso examine, Laurea Doctorali penes Universitatem Pestiensem insignitus, Assessorisque Consistorialis honore condecoratus exstitit. Penes institutionem Theologiae Dogmatico-Polemicae, studia quoque philosophica privatim tradidit discipulis, subin ad clerum juniorem assumptis. Anno 1814. penes Ca-

Digitized by Google

thedram Theologicam, Notarii Consistorialis muneri adplicitus; anno 1815. Secretarii Vicarialis Capitularis et Archivarii officio decoratus, circa finem 1816. per Josephum Vurum Episcopum in Secretarium Episcopalem, resignata Cathedra Theologica, nominatus, Schematismum Dioecesanum, et ipsam Dioeceseos mappam ita elaboravit, ut Schematismus Alba-Regalensis B.-Gratioso 4. Aug. 1818. Nro 21,457. Intimato, pro paradigmate omnibus Dominis Dioecesanis praescriberetur, et ipsa mappa Dioecesana per Joannem Pongrácz, Vigiliarum Praefectum supremum, delineata, expensis praelaudati Praesulis aeri incidi et publicae luci dari disponeretur. Anno scholastico 182$^{0}/_{1}$. penes retentum Secretarii munus, Cathedrae Theologiae Moralis et Pastoralis admotus, post eiusdem Praesulis ad Sedem Magnovaradinensem translationem, per duos eiusdem in Sede Episcopali successores, Josephum Kopácsy, ad cuius latus anno 1822. in Synodo Posoniensi sedulam operam impendit; et Paulum Mathiam Szutsits, in duplici munere Secretarii Episcopalis et Theologiae Professoris relictus, anno 1828. in Canonicum Theologum et Archi-Diaconum Cathedralem clementer nominatus; mox per Inclytam Facultatem Theologicam, penes Regiam Scientiarum Universitatem Pestanam, diplomate membri collegiati condecoratus, munere Theologi Canonici perfunctus est usque annum 1835. Anno 1831. in Decanum Capituli electus, munus hoc annis tribus gessit. Anno 1833. e iussu Praesulis Joannis Horváth Districtum Váálensem, qua Archi-Diaconus visitavit. Ab anno 183$^{2}/_{3}$. usque 183$^{3}/_{4}$. in Rectoris Seminarii Alba-Regalensis ac Instituti Deficientium Praefecti officio functus est. Anno 1834. ad finem vergente, qua Ablegatus Capituli, in Comitiis Posoniensibus quatuor menses exegit. Interveniente morte Praesulis Joannis Horváth, et paulo post Pauli Simonyi Praepositi Majoris et Vicarii Capitularis, die 28-a Februarii 1835. per Capitulum communi voto in Vicarium Generalem Capitularem electus est: quo munere duobus et medio anno perfunctus est. Eodem anno per Ferdinandum V. Imp. et Regem in *Cantorem* clementer

Digitized by Google

resolutus, per Capitulum in Pro-Directorem Lycei Eppalis electus, demum titulo Abbatiali S. Nicolai Ep. Conf. de Ercsi benigne decoratus; ac anno 1837. in Praepositum Majorem nominatus est. Per Incl. Comitatuum Albensis et Comaromiensis universitatem, honore Tab. Jud. Assessoris fuit condecoratus. 1850. Ins. Ord. Leopoldi Imp. Eques; 1859. 19. Martii recoluit quinquagesimum Sacerdotii annum. 1861. Electus Episcopus Vovadriensis exstitit benigne nominatus. Obiit 11. Martii 1864. aet. 79. Requiescit in Coemeterio Szedreskert dicto.

Penes multiplicia, publicaque officia, studio etiam Patriae antiquitatis, ac eloquentiae culturae operam impendit. Anno 1825. Dissertationem de jure coronandi Reges Hung. Albae-Regiae, velut loco debito, patria lingva elaboratam, Incl. Universitati Comitatus Albensis obtulit; quae eandem typis vulgari curavit, et instar Postulati in Comitiis per Ablegatos suos proponi disposuit. Anno 1827. gloriosa Comitis Antonii Cziráky Judicis Curiae Regiae merita, occasione eiusdem in Supremum Comitem Albensem installationis, patrii idiomatis carmine celebravit. Praeter sermones Sacros, in maximis solemnitatibus ad populum dictos, anno 1835. die 26-a Martii Regi Francisco I. in solennibus exequiis, in Cathedrali Ecclesia Alba-Regalensi, patrio sermone parentavit. Praeter haec: sermo sacer de patriae amore in festo S. Stephani Regis in Cath. Ecclesia Alba-Regalensi anno 1832. Item paraeneticus sermo occasione benedictionis vexilli Gymnasii Regii Alba-Regal. in Cathedrali Ecclesia 1836. Sermo latio idiomate, occasione Installationis L. B. Ladislai Barkóczy de Szala, in Episcopum Alba-Regalensem ad eundem anno 1837. in Cathedrali Ecclesia dictus, luci publicae donati sunt. Edidit item: opuscula Szellemi Világ; et Világegyháza.

Institutum quoque Sororum S. Vincentii a Paula de charitate, ipsum veneratur benefactorem ac fundatorem. Ut enim Sorores hae pro educandis puellis in Civitatem introducantur, iam 1853. die 12. Martii edidit Literas fundationales, secundum quas domum suam cum horto adiacente,

Digitized by Google

eidem instituto post mortem cessit, assignato etiam Capitali fundationali. In aede hac constituit et exornavit futurum instituti sacellum, cuius primarium lapidem Sua Majestas Franciscus Josephus Imperator et rex 1857. in persona deponere dignabatur. Huius memoriam conservat lapis memorialis in aedis parietem illocatus cum hac inscriptione:

Pio Nono

Summo Romano Pontifice Ecclesiam Dei feliciter gubernante Augustissimus Austriae Imperator et Rex Hungariae Apostolicus

Franciscus Josephus I—us

hujus Sacelli lapidem primarium clementer deponere dignatus est Idibus Augusti Anno 1857.

Fundatore Instituti Reverendissimo

Francisco Farkas

de Királyhegy Ins. Ord. Leopoldi Imp. et Imperii Austriaci Equite Cath. Eccl. Alba-Regalensis Praeposito Majore.

17. *Josephus Majer* Custos et Canonicus. 1828—1834. Natus die 26-a Januarii 1785. Albae-Regiae, patre Stephano, matre Elisabetha Végh civilis conditionis. Studia humaniora absolvit Albae-Regiae, philosophica vero Quinque-Ecclesiis. Anno 1802. in numerum cleri Junioris almae huius Dioecesis cooptatus, in Seminario gremiali tribus annis Theologiae studuit eo cum profectu, ut pro quarti anni Theologia ad recens erectum Seminarium Centrale Pestiense dispositus sit; ubi cursum theologicum 1807. terminavit, et gradum Theol. Doct. suscepit. Eodem anno, Pestino rediens, in Seminario Praefectus Studiorum renunciatus, cum dispensatione Papali, die 18-a Augusti anni eiusdem in presbyterum ordinatus est. Praefectum Studiorum egit anno et quinque mensibus, quo tempore e vo-

Digitized by Google

luntate Nicolai Milassin Episcopi, juvenibus quibusdam pro clerica destinatis, studia philosophica simul privatim praelegit, et per duos menses parochiam Acsaensem, parocho graviter infirmo, et curae causa absente, administravit. Postea vero, ut pro cura animarum olim per se gerenda semet habilitaret, simul ut in lingva germanica, quam in Seminario didicit, se perficeret, Cooperaturae germanicae Alba-Regalensi intramoeniali adplicitus, simul in Vice-Notarium, paulo post in ordinarium Consistorialem Notarium renunciatus est. Anno evoluto ad Cathedram Historiae, Literariae Theologicae, Patrologiae, et Institutionum theologicarum promotus, una in Assessorem Ven. Consistorii denominatus est. Quod officium, dum in quintum annum ageret, ad Beneficium Parochiae Extramoenialis Alba-Regal. canonice vacans, per Magistratum Alba-Regalensem die 19. Martii 1814. praesentatus, die 29. mensis et anni eiusdem in Vice-Archi-Diac. Districtus superioris Alba-Regalensis constitutus; die vero 22-a Januarii 1815. per Franciscum Frideczky Canonicum et Archi-Diaconum Cathedralem in possessionem beneficii sui parochialis Canonice introductus est. Homileticos, Sacros Sermones dominicales et festivales in tribus Tomis 1824. in 8-o edidit. Ob sedulo navatam educatoriae militari domui pedestris legionis Nro 19. Principis Hessen-Hamburg Spiritualem Curam, iteratis vicibus, collaudatoriis tam supremae armorum Praefecturae Budensis, quam ipsius Regiminis, et Proprietarii, Principis Hassiae Philippi Georgii cohonestatus. Anno 1828. die 15-a Aug. in Canonicum et Archi-Diac. Budensem benigne nominatus, Rectorque Seminarii Cleri Jun. constitutus, binis vicibus in Comitiis regni 1830. et 1832., quo anno Custos denominatus est, cum praeclara distinctione, et datis facundiae suae speciminibus, qua ablegatus Capitularis versatus est. Jam antea auctus honore Assessoris Tabulae Judiciariae II. Comitatuum Aradiensis, Veszprimiensis, Albensis et Simeghiensis. Facultatis Theologicae in Regia Scientiarum Universitate Pestana exstitit membrum collegiatum, die 25-a Oct. 1828. nominatus. Ast mense Febru-

Digitized by Google

ario 1834. e Comitiis Posonio ob infirmam valetudinem reverti coactus, eodem anno die 13-a Dec. e hydrope pectorali obiit aetatis anno 49. necdum plene completo.

Exstant plura eius eloquentiae documenta, in Sacris Sermonibus, variis in solemnitatibus patrio idiomate dictis et impressis, ut in festo S. Stephani Viennae 1820. De Spirituali martyrio Albae-Regiae die 20. Jan. 1821. In Szántód in Ecclesiae benedictione 1821. Festo S. Stephani Budae 1821. In exequiis C. Nicolai Zichy in Palota 1826. In festo S. Bernardi Zirczii 1827. In secunditiis Joannis Schmidt Abbatis et Parochi in Ráczkeve 1828. In exequiis Chrysostomi Novák Archi-Abbatis in monte Pannoniae 1828. In exequiis Ignatii Ányos in Esztergár 1829. In exequiis Cardinalis et Primatis Regni Alexandri Rudnay Strigonii 1831. In festo Pentecostes, tum in Assumptione B. M. Virg. in Ecclesia Cathedrali Albae-Regiae anno 1832.

18. *Ignatius Puretits* Abbas B. M. Virg. de Bocconio, Lector Canonicus 1833—1847. E parentibus civilis conditionis, et urbis huius incolis ortus, grammaticales et humaniores classes partim Albae-Regiae, partim Comaromii; studia vero philosophica in Academia Pestiensi eo cum successu absolvit, ut per primum Ecclesiae Albensis Antistitem anno 1784. absque novo examine in clerum assumi meruerit. Susceptus, ad Seminarium Generale Cleri Regni Hungariae Posoniense missus, studia theologica ibi per decursum quinque annorum, absolvit. Terminatis studiis theologicis in presbyterum anno 1789. ordinatus, ad cooperaturam Pázmándensem missus, inibi menses undecim exegit. Erga personalem Sigismundi Grubanovits, eius temporis Praepositi Majoris et Vicarii Generalis Capitularis interpositionem, coram Comite Joanne Eszterházy, Dominii Csákvár proprietario, qua Patrono factam, ad Parochiam Magyar-Almás promotus, annis fere undecim parochum egit. Anno vero 1800., per resignationem Parochi Francisci Vajland vacans reddita parochia Albensi intramoeniali, facto concursu per Episcopum Nicolaum Milassin, Magistratui civico, jure

Digitized by Google

patronatus gaudenti, secundo loco propositus, maioritate votorum in Parochum renunciatus est. Anno subsequo Vice-Archi-Diaconus Districtus inferioris Albensis, et Assessor Consistorialis. Quae munia per decursum triginta trium annorum gessit. Imo anno erecti Seminarii cleri Junioris primo, necessitate Dioecesis ita exigente, penes haec munia in Lyceo Episcopali, primum e Theologia Dogmatica, dein e Theologia Pastorali supplentis Professoris vicem egit. E praememoratis triginta tribus annis, annos octodecim ob nimiopere devalvatarum Schedarum Bancalium, valorem, his enim congruam suam perceperat; atque ob summam victualium omnium caristiam, in angustiis et egestate transigebat. Anno 1833. die 26. Januarii, erga propositionem Episcopi Joannis Horváth, in Canonicum et Archi-Diaconum Budensem benigne nominatus est. — 1835. Custodiatum; 1837. Cantoratum; paulo post titulum Abbatiae B. M. Virg. de Bocconio obtinuit. In senectute, oculorum usu orbatus, mira patientia et resignatione defectum pertulit. Ad ultimos vitae dies vivax fuit in eo rerum memoria. Circa gesta et acta Capituli prompte ac secure dedit interroganti inviationem. Maturus morti, in grandaeva senectute, 19. Apr. 1847. obiit, aetatis suae 83. Quiescit in Crypta Cathedralis Ecclesiae. Pro piis finibus reliquit diversas fundationes.

19. *Franciscus Pendl* Abbas S. Crucis alias de Vértes-Keresztur Lector Canonicus 1835—1850. Natus 1-a Oct. 1785. Tatae, oppido Comitatus Comaromiensis, parentibus civilis conditionis Ignatio, et Rosalia Pfriem. Scholas elementares, grammaticales et humaniores Tatae in Gymnasio, philosophicas in Lyceo Sabariensi. Anno 1801. in numerum cleri junioris cooptatus, studia theologica primo anno in Seminario Veszprimiensi, tribus subsequis in neoerecto Seminario Alba-Regalensi eo cum profectu absolvit, ut mox, cum 1-a Nov. 1805. Studiorum Praefectus et extraordinarius Professor Sacrorum Rituum et eloquentiae Sacrae, in Seminario cleri Junioris, subsequo vero anno 1806., praestito praevie in Regia Universitate Pestiensi utroque, ex Hermeneutica et Lingvis

Digitized by Google

orientalibus rigoroso examine, earundem disciplinarum ordinarius Professor in eodem Lyceo nominari meruerit. Anno 1807. die 19-a Febr. in Subdiaconum, subsequo vero anno 1808. in Diaconum, atque cum dispensatione papali 31-a Januarii 1808. in presbyterum ordinatus, primum missae Sacrificium die 2-a Febr. in Ecclesia nunc Patrum Cisterciensium Omnipotenti Deo obtulit. Penes munus Professoris theologici, anno 1810. die 1-a Febr. etiam officium Vice-Rectoris Seminarii gerendum suscepit; ast, anno 1811., erga propositionem Pauli Nagy Vicarii Generalis, ab Archi-Duce Josepho Regni Palatino, die 18-a Julii Ecclesiae Weindorfensis, seu Borosjenőensis Parochus denominatus, curam animarum die 21-a Aug. anni eiusdem adiit, ac anni subsequi 1812. die 21-a Junii in dictae parochiae possessionem per Josephum Szabó Abbatem de Sóvár, et Custodem Canonicum introductus et installatus. Anno 1813. die 13-a Septembris vero, per Comitem Nicolaum Eszterházy de Galantha, pro vacante parochia Szászárensi praesentatus, in eandem die 26-a Junii 1814. per Paulum Simonyi Abbatem, et Canonicum Archi-Diaconum Budensem introductus fuit. Anno 1820. die 21-a Septembris Vice-Archi-Diaconus Districtus Csákvárensis a Josepho Vurum Episcopo denominatus. 1835. die 5-a Aug. vero per Ferdin. V. Imp. et Regem Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis Canonicus et Archidiaconus Cathedralis creatus; demum 1837. die 7-a Dec. ad Custodiatum promotus, ac eiusdem anni die 14-a Dec., erga propositionem L. B. Ladislai Barkóczy Episcopi, Abbatia titulari S. Crucis alias de Vértes-Keresztur condecoratus est. Praeter Custodis Cathedralis Ecclesiae ac Poenitentiarii munera, a 1-a Julii 1836. Decani Capitularis officio, functus est. Studiis potissimum theologicis, tum etiam historicis, geographicis et historico-politicis libenter vacabat. Qua Lector Canonicus obiit 13. Jul. aet. 65. Sepultus in Crypta Cathedr. Ecclesiae.

20. *Emericus Farkas* Abbas B. M. Virginis de Abrám, seu Abraham, Canonicus. Factus 1851. Episcopus Alba-Regalensis. Vide inter Episcopos.

Digitized by Google

21. *Josephus Ignatius Gaál* Abbas B. M. Virg. de Ugra, Canonicus et Archi-Diaconus Cathedralis 1838—1842. Anno 1777. die 6-a Dec. in oppido Móor Incl. Comitatus Alba-Regalensis, patre nobili Josepho Gaál, incl. Dominii Com. Berényi Provisore, matre Catharina Johanna Arregger Superioris Caes. Reg. Annonae Praefecti filia natus, in tenera aetate a parentibus primum Albam Regiam, dein Quinque-Ecclesias studiorum causa missus est; ubi grammaticalia inchoavit, ac una cum humanioribus philosophica terminavit, ita, ut in omnibus suis classibus constanter primum Eminentiae locum tenuerit. Ubi idcirco a Praesule Quinque-Ecclesiarum Comite Paulo Eszterházy, ac praeprimis ab Episcopo et Vicario Generali Francisco Szányi adamatus, ac pro clerico absque tentamine assumptus, cum fine mensis Octobris 1795. Seminarium Cleri Junioris ingressus, Theologiam primum in annum audivit, ubi 24-a Decembris eiusdem anni, per memoratum Antistitem ad primam tonsuram, et quatuor minores Ordines promotus est. Ast postea, agente maxime Josepho Szabó, pro tunc parocho Alba-Regalensi extramoeniali, et Districtus utriusque eiusdem nominis Vice-Archi-Diacono, a patre, qui eundem viciniorem habere cupivisset, persvasus, expetenteque eundem Domina vidua Baronissa Luzsénszky ab Episcopo, acceptis dimissorialibus, ad hanc transivit Dioecesim. Missus a novo Praesule suo 1796. pro continuandis studiis theologicis ad Seminarium Veszprimiense, ibi per triennium studia sua ita terminavit, ut licet in minoribus adhuc constitutus, anno 1799. initio mensis Nov. ad aulam Episcopalem assumptus, ac Notarius Sacrae Sedis constitutus sit. At ubi circa finem anni 1800. a Praesule Nicolao Milassin sacros ordines presbyteratumque suscepisset, una Caerimoniarius Episcopalis designatus, tum post, necdum exactum biennium, Assessoris Consistorialis munere honoratus est. Eodem anno, seu 1802. in novo Lyceo Episcopali Professor Historiae Ecclesiasticae ac Juris Canonici, subin vero Institutionum Theolog. Patrologiaeque denominatus, rigorosoque tentamine adprobatus, anno sequenti 1803. una Se-

Digitized by Google

minarii Vice-Rector factus, per septem, annos, haec munia gessit. Qua Professor edidit Prolegomena in Historiam Religionis et Ecclesiae christianae in Annalibus Austriacis mensis Februarii anni 1809. dilaudata. Anno 1809. post mortem Pauli Veroni Parochi Zsámbékensis pro Administratore Parochiae exmissus, ab Excelsa Camera Regio-Hung. Aulica Praesentam 30. Aug. eiusdem anni 1809 pro Parochia hac obtinuit. Accepta 30. Sept. eiusdem anni Investitura, per Vicarium Generalem Paulum Nagy, die 24. Septembris solemniter installatus est. Quam Parochiam duarum lingvarum hung. et germ. populosam viginti novem annis administravit; una ab anni 1824. initio, e votis Districtualium, denominatus Vice-Archi-Diaconus. Jam 1832. per Joannem Horváth Episcopum pro stallo Canonicali candidatus, ac 1837. per L. B. Ladislaum Barkóczy Episcopum pro vacante iterum stallo Canonicali primo loco propositus, exstitit, et per Ferdin. V. Imp. et Regem die 3-a Febr. 1838. Canonicus Cathedralis Ecclesiae benigne nominatus fuit. Penes Collationales de 8-a Febr. 1838. emanatas, die 17-a Martii in Canonicum Actualem et Archi-Diaconum Budensem, per Ignatium Puretits Cantorem Canonicum solemniter installatus exstitit. Qui ubi 2-a Junii ad gremium V. Capituli e parochia sua venisset, in Notarium Capitularem, ac postea in Piarum Fundationum Administratorem quoque electus est. Obiit 1842.

22. *Ignatius Petrik* Canonicus 1841—44. Natus 1796. in possessione Zsolna Comitatus Nitriensis. Terminatis in eiate gymnasio ac Posonii Scholis, in Concursuali examine 15. Septembris 1815., sub Rectoratu Pauli Simonyi, in numerum cleri Junioris cooptatus est, una cum concurrentibus Josepho Horváth, Joanne Koválik, Joanne Palkovits, et Josepho Rózsa coalumnis, eadem occasione simul concurrentibus. Absolutis 1819. in Seminario Albensi disciplinis theologicis, qua Diaconus in aulam Episcopi Josephi Vurum receptus, qua Actuarius Dioecesanus, mox Caeremoniarius et Notarius Consistorialis fungebatur. Promoto autem 1828. Francisco Farkas Secretario

Digitized by Google

ad Canonicatum, eidem hoc in munere successit, quod continuative sub tribus Praesulibus gessit. Cum Joannes Horváth Episcopus, iuris Cathedram in Lyceum introduxisset, alumnis Seminarii, qua Secretarius ac una extraordinarius Professor, Statisticam et Jus publicum Regni Hungariae proposuit. 1841. nominatione regia obtinuit stallum Canonici realis, cum antea iam fuerit honorarius. Qua Capituli Ablegatus Posonium discedens, in Comitiis Regni die 10. Julii 1844., vix cum aliqua infirmitate colluctatus, obiit. Sepultus ibidem.

23. *Antonius Korizmics* Canon. Archi-Diac. Cathedr. 1841—1847. Lucem primam conspexit in Sz.-Péter filiali Ecclesiae R.-Keresztur 1807. Absolutis Scholis in album cleri jun. inscriptus, theologica studia in Centrali Seminario Pestiensi 1829. absolvit. In Lyceo Episcopali constitutus Studiorum Praefectus, ob defectum aetatis saltem 1830. ordinatus. Tum Historiae Ecclesiasticae et Juris Canonici Professor usque 1841. Anno hoc benigne nominatus in Canonicum, Rectorem egit Seminarii. — 1847. Translatus ad Capitulum Cathedralis Ecclesiae Veszprimiensis. Tum Abbas S. Andreae prope Visegrád, Tabulae Regiae Judiciariae Praelatus Pestini, Facultatis Philosophicae in Regia Scientiarum Univ. Hung. Praeses, ac Studii Philos. Director. Tardius el. Episcopus Bacensis, et Referendarius ad Excelsam Cancellariam Hung. aulicam Viennae; obiit ibidem 19. Apr. 1866.

24. *Carolus Simontsits* Canon. Archi-Diac. Budensis 1844—1847. Natus 1782. in Possessione Tinnye Comitatus Pilisiensis, Dioecesi Albensi ingremiata. In clerum assumptus, superatis Scholis, ordinatus fuit 1805. Egit cooperatorem in Váál. Dein Parochus Ettyekensis, Districtualis Secretarius, ac Comitatus Strigoniensis Tab. Jud. Assessor. Emergente in Capitulo per mortem Josephi Gáál, 1842.; et Iguatii Petrik 1844. vacantia, ad stallum Archi-Diaconi Budensis 1844. exstitit benigne nominatus. Fuit piarum fundationum Dioecesanarum administrator. Valetudinarius, thermis Budensibus utendo, cum non proficeret, ad natale solum Tinnye transivit, ubi 22. Aug. 1847. aetatis suae 66. in Domino obdormivit.

Digitized by Google

25. *Josephus Schvanfelder* Abbas S. Benedicti de Terecske, Lector Canon. 1844—1875. Natus Albae-Regiae die 13-a Febr. 1792. Gymnasiales Scholas partim in hac urbe, partim Budae absolvit; ubi etiam beneficium stipendii obtinere meruit; studia vero philosophica ad universitatem Pestanam frequentavit.

Ad Clericatum 1810. susceptus, pro studiis theologicis ad Generale Seminarium Pestiense missus, cursum theologicum cum Doctoratu Juris Canonici conclusit 1815. Presbyter ordinatus, qua cooperator, ad Acsa dispositus, unum annum transegit. Inde pro studiorum Praefectoratu Albam evocatus, illum itidem per annum gessit. 1816. in Professorem Studii Biblici utriusque Foederis in Lyceo Eppali per Josephum Vurum Episcopum denominatus, viginti septem annos in Cathedra huius studii transegit. 1829. Assessor Consistorii; qua talis per quatuor annos, Defensoris matrimonii et professionis religiosae munus supplevit. 1844. mense Aug. Canonicus nominatus, adhuc sex annis docuit. Ad Lectoratum 1858. promotus, una titulum Abbatiae S. Benedicti de Terecske, obtinuit. Intermedio tempore Vicarius Episcopalis et Capitularis. Labefactato per aetatem 76. annorum valetudinis statu, muneribus resignatis, diu lecto affixus, 9. Febr. 1875. aetatis 84. Sacerdotii 60. Canonicatus 31. anno vivere desiit. Sepultus in coemeterio, de SSS. Trinitate nuncupato.

26. *Georgius Maurer* Abbas B. M. Virg. de Abrám seu Abrahám, Lector Canon. 1846—1857. Originem ducit e Comitatu Castriferrei. Natus 1790. Superatis Sabariae Scholis, susceptus 1806. in clerum. 19. Febr. eodem anno, per Nicolaum Milassin Episcopum, in Ecclesia Seminarii, collati sunt eidem minores Ordines, una cum Carolo Aigner. Dum Albae annum, Pestini vero in Centrali Seminario duos transegisset annos, mutavit consilium et 1-a Nov. 1809. redivit in saeculum; paulo post denuo susceptus et ordinatus presbyter, primo cooperatorem egit in Dunapentele; tardius Capellanus aulicus fuit in Lovasberény; inde Parochus Bicskensis, tum

Digitized by Google

Vice-Archi-Diaconus et Scholarum nationalium Inspector. — 1846. Canonicus; 1851. Abbas. Obiit in thermis Budensibus die 4. Julii 1857. aetatis 67. Corpus Albam adlatum in crypta Cathedralis Ecclesiae quiescit. Magnam relictae substantiae partem piis finibus testamentaliter reliquit.

27. *Ignatius Krizsány*, Abbas S. Pantaleonis de Insula Ráczkeve, Cantor Canon. 1848—1857. Natus Albae-Regiae, 1790. ubi et Scholas humaniores, et sacras disciplinas in Seminario 1809—13. absolvit. Egit Cooperatorem in diversis Parochiis per novem annos. Tum Parochus in Zámoly. Post mortem Francisci Orsonits Parochi Civitatis extramoenialis Albensis, pluralitate votorum 1831. electus, successit eidem. Factus Vice-Archi-Diaconus et Scholarum nationalium Inspector; Assessor Consistorii Episcopalis anno 1832. Synodalis Examinator 1847. Canonicus 1848. Abbas 1851. Morte repentina e vivis ereptus 9. Novembr. 1857. aetatis 65.

28. *Carolus Aigner* Praep. S. Joan. Bapt. de Zsámbék, Cantor Canon. 1848—1861. Natus Pestini 1788., ubi et scholas terminavit. Assumptus in Clerum Dioecesis Albensis, annum unum in Seminario huiate, duos in Centrali Seminario Pestiensi absolvit. Die 9. Octobris 1809. mutavit consilium et redivit ad saeculum, functus aliquo tempore Pestini ad Magistratum qua Concipista. Amore erga statum clericalem resuscitato, denuo recipi desideravit, Ordinesque sacros et presbyteratum 1813. suscepit. Capellanus in Parochiis; et in Lovasberény apud Familiam Comitum Cziráky aulicus; dum antea iam Actuarii Dioecesani, et Notarii Consistorialis munere functus fuisset. Parochiam Budakeszensem, ubi in Districtu Secretarii honore condecoratus fuit, viginti septem annis administravit. Tum fungebatur Vice-Archi-Diaconi et Scholarum Nationalium Inspectoris officio. — Assessor Consistorii Episcopalis anno 1847., et Canonicus Honorarius. — Actualis Canonicus 1848. Praepositus Zsámbékensis 1851. Familiaris, affabilis usque ad ultimos vitae dies, quos brevi infirmitate 22. Augusti 1861. clausit, aetatis 73.

Digitized by Google

29. *Joannes Bapt. Limbek* Canonicus Custos Abbas S. Gerardi, alias Bernardi de Csanád 1851—1865. In serie successiva Canonicorum 31-us. Primam conspexit lucem in Gátha, Comitatus Mosoniensis 8. Sept. 1800. Albo Cleri Junioris adlectus, in Centrali Seminario Pestiensi studia theologica eo successu tractavit, ut absoluto 1825. cursu, e disciplinis quidem theologicis Baccalaurei, e Jure Canonico vero Doctoris gradu, Inclytaeque Facultatis Juridicae membri collegialis honore insignitus fuerit. Egit Cooperatorem in Ráczkeve et Bodaik. Cum in priori loco constitutus fuisset, grassante cholera, circa curam infirmorum merita comparavit. E Cooperatore Bodaikiensi factus in Seminario Cleri Junioris Studiorum Praefectus, tum Professor Dogmaticae anno 1837. Interea fungebatur et munere Notarii Consistorii Episcopalis, ac Matrimonii et religiosae Professionis Defensoris. Cum una stativantis militiae divina servaret, in emolumentum eorum edidit libellum precatorium et cantionum sub titulo: „A közönséges keresztény vitézi rend ájtatossága," excusa exemplaria inter milites distribuendo. Benigne nominatus exstitit Canonicus 1851. consecutus Ins. Ord. Francisci Josephi Imp. Equitis honorem 1852. Creatus Abbas praememorati iam tituli 1855. Laboravit quidem diuturna pectoris infirmitate, sed nec una die aeger decubuit. E vivis ereptus 15. Julii 1865. aetatis 65.

Testamentaria dispositione gratam sui reliquit memoriam. Praeter notabiles enim fundationes, in pias causas factas: uti pro Xenodochio Civico 1200 fl. pro Schola Gáthaensi 1000. aliisque institutis humanitatis; pro Cathedralis Ecclesiae interna restauratione 10,000 flnos legavit. Tenor testamenti quoad hoc punctum est sequens: „Insuper Ecclesiae Cathedrali Alba-Regalensi, quam vita comite intendebam renovare, si mihi haec gratia ob mortem intervenientem non concederetur, pro interna eiusdem restauratione, per V. Capitulum Alba-Regalense effectuanda, lego 10,000. idest decem mille florenos val. Austr."

Quod sequenti anno, accedente Emerici Farkas de-

Digitized by Google

mortui Episcopi in eadem quantitate pio legato, in effectum deductum fuit.

30. *Ignatius Nyirák* Canonicus, tum Praepositus Major 1858—1873. In serie successiva Canonicorum 32-us. In Praepositorum 7-mus. Natus in urbe Eperjes, Comit. Sáros, 4-a Nov. 1800., patre cive et choriregente. Scholis normalibus Eperjesini, gymnasialibus vero partim ibi, partim Agriae terminatis, anno 1816. Ordinem PP. Minorum ingressus, exacto Nagy-Bányae novitiatu, studia philosophica Szegedini 1817—1818. cum publica thesium defensione; mox duos priores S. Theologiae cursus, Agriae 1819—1820. absolvit. Tum urgente vidua matre, obtentis dimissorialibus 29-a Sept. 1820., duos sequentes annos 1821—1822. in Regio Coronae Dominio Diósgyőr; subin vero ad Latus L. B. Lilien in Ercsi annum 1823. oeconomiae studens transegit. Interea, renovata pristina vocatione, die 1-a Sept. eiusdem anni, examen concursuale Albae-Regiae subiit, ita, ut pro tertio anni cursu Theologiae suscipi meruerit. Exactis itaque in Seminario duobus 1824—25. annis, a Praesule Dioecesano Josepho Kopácsy presbyter ordinatus, celebratis in Ercsi festo Assumptae primitiis, pro Cooperatore ad Zsámbék, tum ad Bicske atque ad Bodaik dispositus, unum ubique per annum 1826. 1827. 1828. cooperabatur; donec e Bodaik Literis Praesuleis Pauli Mathiae Szutsits 30. Dec. 1828. ad Seminarium Alba-Regal. in qualitate Praefecti Studiorum, transpositus fuisset. Singulariter isthic adnotatur, concernentem, pro speciali Praesulis Dioecesani, tum Capituli voluntate, loci credibilis, tunc penes Capitulum Cathedrale recenter erecti, Actuarium Creatum, novorum huius officii Protocollorum iecisse fundamenta. Subin Professore Hist. Eccl. et Juris Canonici, Mathia Dobrotkay, in Beneficium Parochiae Bogdány promoto, fatam Cathedram impetravit, et per biennium 1830. 1831. tuitus; interea duobus rigorosis, penes Incl. Facultatem Juridicam Pestanam superatis, diploma Juris Canon. Doctoris die 7-a Oct. 1830., una cum diplomate Collegiati membri est consecutus; simul autem et curam

Digitized by Google

animarum in Agárd, duos eosdem per annos, medio excursuum administrabat. Cum vero sub idem tempus Canonicus, una Theol. Moralis et Pastoralis Professor, Franciscus Farkas, Cathedrae renunciasset, Antonio vero Korizmics, eotum e studiis Seminarii Pestiensis recenter egresso, Cathedra memorata concedi haud posse videretur, iussu Praesulis Joannis Horváth, Cathedram praefatam Juris et Hist. Ecclesiasticae Korizmicsio tradidit, ipseque eam, Theol. Moralis et Pastoralis adoptavit; rigoroso subin apud Universitatem examine, pro utroque hoc studio adprobatus. Ad requisitionem Praepositi Capitularis chorum Cathedralis Ecclesiae frustatim inventatum, ac desuper Protocollum rite solemnisatum confecit 1837., cum idem iam ante triennium, honorem et officium Assessoris Consistorialis consecutus fuisset.

Completis in Seminario duodecim annis, parochiam Zsámbékensem, vigore Investiturae Episcopalis 14-a Maii 1841. auspicatus est; tum virtute Ord. Dioec. 6-ae Jun. 1846. officio etiam Vice-Archi-Diac. et Distr. Schol. Inspectoris auctus, duplici hoc munere adusque annum 1851. fungebatur, usque dum vi Altissimi Decreti 23. Aug. 1851. Cassoviam, ad ejatem Sectionem Locumtenentialem, in qualitate Consiliarii Scholastici, et Schol. Elem. Inspectoris transpositus fuisset, ubi vigore Altiss. Resolut. 19. Jul. 1852. titulo Abbatiae S. Petri de Cholt; anno vero 1854. iuxta Rescriptum Ministeriale 4. Jul. Ordine Francisci Josephi Cl. III. penes consvetum Diploma decoratus; tandem vigore Benig. Collationalium 19. Jan. 1858. Stallum Canonici, Archi-Diac. Cathedralis in Capitulo assecutus, atque ad idem 12-a Apr. anni eiusdem solemniter est installatus; mox nomine Capituli, una cum Joanne Pauer Can. et Archi-Diacono Budensi, ad Synodum provincialem Strigoniensem ablegatus fuit. Quia vero simul cum stallo Canonicali, de altiss. resolutione, etiam officium Inspectoratus Scholarum elementarium Dioec. assumserit, illud pluribus annis administravit. Neque praetereundum, quod ob peculiaria adjuncta, ab Episcopo Emerico Farkas, munus V.-A.-Diaconi pro recens

Digitized by Google

erecto Districtu S. Stephani Cathedrali, administrandum susceperit; ab eodem post biennium 5-a Sept 1863. relevatus. Francisco Farkas Praeposito Maj. 11 a Martii 1864. exstincto, eidem suffectus est, virtute Bullae Pontif Pii IX. dd. VI. Non. Mart. 1865. atque in sequelam Rescripti Vicarii Gen. Capitularis Josephi Schvanfelder 20-a Mart. 1866. a Joanne Pauer Abbate Canonico, die 22-a Mart. Feria V. post Dom. Pass. solemniter installatus est. Praeter Scholar. Dioecesanarum Inspectoratum, insuper officia Praesidis Consistorialis, item Collegii Examinat. Synodalium, atque Lycei Pro-Directoris ad tempus a Praesule eidem collata fuerunt. 4-a Oct. 1867. ultimo vitae anno, Suae Sanctitatis Summi Pontificis Praelatus Domesticus exstitit nominatus. In deliciis habuit, poeticis, sacri potissimum argumenti, laboribus occupari, signanter Epigrammatibus sacris, qualium unum tomulum typis vulgaverat[1]). Materia parata, intendebat et alterum edere tomum, nisi mors e vivis 28. Junii 1873. anno aetatis 73. eripuisset. Sepultus in coemeterio SSS. Trinitatis. Magnam partem substantiae reliquit in pios fines.

31. *Georgius Gózony* Canonicus 1867—1871. In serie successiva Canonicorum 36-us. Natus est in oppido privilegiato Ráczkeve, Incl. Comitatui Pilisiensi ingremiato die 15-a Apr. 1804. Scholas normales gymnasialesque absolvit Albae-Regiae et Pestini, philosophicas Pestini et Sabariae; theologicas, qua Collegii Pazmanei alumnus in Universitate Vindobonensi. Terminato cursu scholastico, duo e theologia sacra subivit rigorosa tentamina; e Dogmatica videlicet, Lingvis item orientalibus ac studio Biblico. Redux Vienna 1825. ob aetatis defectum, servitiis Ven. Officii Dioec. semet accinxit, ubi in qualitate Actuarii menses decem complevit. Ordinibus Sacris Strigonii anno 1827. die 31-a Martii initiatus, intra septa Dioecesis continuavit villicationem, signanter: qua Cooperator annis quinque,

[1]) Prodiverunt sub titulo: „Ignatii Nyirák Fragopolitani Epigrammata Biblica“ Albae-Regiae 1845. 16. p. 1—235.

Digitized by Google

simul apud Institutum milit. Legionis pedestris Nro 19., eotum Landgravii Philippi a Hessenhomburg, Catecheta et docens lingvae hungaricae. Mox ad Officium Dioecesanum revocatus, fuit Notarius Consistorialis et Caeremoniarius Episcopalis annis novem; Theologiae in Lyceo Episcopali Supplens Professor mensibus duobus; Ordinarius semialtero anno. Subin Juris patrii Professor ibidem annis octo. Assessor Sacrae Sedis Consistorialis 1834. Secretarius Episcopalis, tum Sede vacante Vicarialis, Archivarius Dioecesanus et Synodalis Examinator, anno 1841. Parochus Zsámbékensis; Vice-Archi-Diac. et Scholarum elem. Inspector Districtualis anno 1852. Canonicus Actualis et a Latere anno 1867. Praeter munia et officia, literariis quoque occupabatur lucubrationibus, e quibus, quaedam typis prodiverunt [1]). Obiit 30. Martii 1871. aetatis 67. Sepultus in coemeterio parochiae extramoenialis „De Resurrectione“ compellato.

32. *Alexander Pellet* in serie successiva Canonicorum 38-us. Natus in Comitatus Albensis oppido Bodaik, parentibus Josepho provisore dominali et Elisabetha Rauch. Politiores litteras Albae-Regiae; Philosophiae cursum Sabariae, Clero juniori almae Dioecesis Alba-Regalensis, jam adscriptus, Theologiam vero in huiate Seminario absolvit. Cursus theologicos emensus, herulorum Praefectus fuit apud nobilem familiam Meszlényi de Eadem in pago Velencze 1840. 18-a Aprilis aris ordinatus, duobus annis in Bogdány, uno in Zsámbék funge

[1]) Huiusmodi sunt: 1. Oda pro solemni installatione Episcopi Joannis Horváth, lingva hung. 1831. 2. Szent István magyarok első királya ünnepén. Beszéd. 1839. 3. Egyházi Beszéd uj mise alkalmával Lovasberényben. 1841. 4. A ker. tanulság és vigasztalás igéi Székesfehérvárott a nagy tüz után 1843. 5. Plebános-igtatási ünnepély alkalmával Ráczkevén 1845. 6. Szózat: mily kilátás, minő lépés katholikus és protestansra nézve a vegyes házasság. 1835. 7. Kalászok az életköréből, Korman Rupert után 1839. 8. Egyházi Törvénykezés 1841. 9. Mi az oka, hogy nem vagyunk ott, és ugy, a hol és mikép lenni óhajtanók 1866. 10. A házasság kérdése 1867.

Digitized by Google

batur munere cooperatoris. 1843. expetitus per familiam Comitum Batthyány de Németh-Ujvár ad Polgárdi fuit in qualitate capellani aulici et educatoris comitum juniorum dispositus; quae munera multiplici dexteritate instructus, laudabili gessit zelo. 1848. per eandem Comitum Familiam, ad Beneficium Parochiae Szabad-Battyán, vulgo Csikvár exstitit praesentatus. Anno 1850. Secretarius Districtualis; 1856. per Pium IX. Pontificem inter Capellanos pontificios extra muros, seu ad honores fuit adsertus. 1859. in Districtus Alba-Regalensis, tunc temporis interioris, modo medii, V.-A.-Diaconum fuit renunciatus. Qua parochus nunquam non sollicitam curam gessit animarum sibi concreditarum; unde fideles erga eum semper filiali fiducia ferebantur. Rem scholasticam in Districtu zelose promovit. Multum contulit etiam zelo ad novam in Csikvár exaedificandam Ecclesiam parochialem. Quaedam luci quoque publicae dedit, uti Sermonem funebralem de Comitissa Zichy, in Nagy-Lángh; et Biographiam Emerici Comitis a Batthyány. 1871. mense Junio Canonicorum collegio adlectus et in qualitate Commissarii Dioecesani ad Senatum Scholarem Comitatus Albensis deputatus, non diu his muneribus functus est; anno enim sequenti 11-a Octobris vitae suae mortalis cursum finivit, et in sic dicto coemeterio longo seu SSS. Trinitatis tumulo illatus est.

33. *Ladislaus Kuncz* in successiva serie Canonicorum 39-us. In praedio Alsó-Besnyő, parochiae Adony ingremiato, die 4. Junii 1827. natus. Scholas elementares et gymnasiales Albae-Regiae; philosophica studia vero Jaurini absolvit. Anno 1844. albo cleri junioris Alba-Regalensis inscriptus, primo anno Albae, tribus subsequis annis autem Pestini, in Seminario centrali, studiis theologicis incumbens, eadem 1848-o terminavit. 1849-o diebus 4-a 5-a 6-a Novembris Strigonii tonsura, ordinibus minoribus, Subdiaconatu ac Diaconatu initiatus, ad Csákvár in qualitate cooperatoris missus; 1850-o die 30-a Martii per Dominicum e Comitibus Zichy, antea Episcopum Veszprimiensem, obtenta in aetate Sedis Apostolicae dispensatione,

Digitized by Google

in Ecclesia Cathedrali Alba-Regalensi presbyter ordinatus. — 1853-o die 29-a Septembris ex Csákvár ad Institutum Viennense, de S. Augustino compellatum, missus, inde, superatis duobus rigorosis examinibus, ob indigentias individuorum Seminarii Alba-Regalensis revocatus, 1855-o die 12-a Septembris Director Spiritualis cleri junioris et Propaedeuticae Professor nominatus est. 1856. die 29-a Aprilis Director conscientiae sororum S. Vincentii a Paula in nosocomio civitatensi; 1857. die 27. Junii Professor Theologiae Fundamentalis et Dogmaticae, una, ab anno 1858—1866. Administrator capellae in Csősz. 1859. die 17-a Martii S. Sedis Episcopalis Fiscus ecclesiasticus, 28-a Aprilis vice altera Director Spiritualis cleri junioris, tum Examinator Pro-Synodalis. 1860-o 23-a Aprilis Assessor S. Sedis 1862. 25-a Augusti Administrator parochiae Budakesz et Districtus Budensis inferioris Vice-Archi-Diaconus renunciatus, ubi usque 8-am Decembris ejusdem anni fungebatur. Penes munus Professoris P. O. 1867. 3. Octobris Praefectus Studiorum cleri junioris ac catecheta in instituto S. Vincentii a Paula constitutus; ab his muniis 1868-o die 22-a Januarii pro brevi tempore, ut iterum suscipiat relevatus, in Secretarium Episcopalem et Archivarium Dioecesanum nominatus est. 1873-o die 13-a Januarii Canonicus Magister junior, Director Cancellariae Episcopalis, tum 3-a Septembris eiusdem anni per promotionem Canonicus Magister senior renunciatus, et Canonicus a Latere Ordinarii constitutus est. 1875. Summi Pontificis Camerarius ad honores. Brevi infirmitate correptus vivere desiit 9. Julii 1876. aetatis 50. Quiescit in Coemeterio SSS. Trinitatis.

LXXXXIX.

E CAPITULO SUMMA ECCL. HUNG. VIVENS DIGNITAS.

Quorum hucdum meminimus, immutabili lege naturae, ad portum pervenerunt aeternitatis. Decedente eorum stella,

Digitized by Google

cesserunt Stalla succedentibus. Nunc memoramus, qui in Capitulo locum alteri cessit, quin eius decessisset stella. Imo cuius fulget, et in Historia Capituli Alba-Regalensis nunquam non lucebit. Is

Joannes Simor Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis Canonicus et Archi-Diaconus Budensis, in successiva serie Canonicorum 29-us, ab anno 1851—1857.

Orta est ei lux prima Albae die 13. Aug. 1813. In elementaribus primis et gymnasialibus scholis nunquam secundus. Postmodum qua Archi-Dioecesis Strigoniensis in Instituto Emericano Posonii, et Pazmaniano alumnus Viennae. SS. Theologiae Doctor, Incl. Facultatis Theologicae penes Regiam Scientiarum Universitatem membrum collegiatum. Sacris ordinibus 1836. initiatus perbrevi aetatis exiguae curriculo amplissimorum officiorum, et grandium dignitatum semitam perfecit. Intra quindecim annorum defluxum munia diversa gessit: Cooperator; Professor in Regia Scientiarum Universitate, et Orator Sacer; tum in Instituto Pazmaneo Studiorum Praefectus; mox Parochus in Bajna; hinc Professor Theologiae, Secretarius Vicarialis, Matrimonii et religiosae Professionis Defensor; dein Capellanus Aulicus, et Instituti sublimioris presbyterorum Viennae Studiorum Director. Anno 1851. Canonicus Alba-Regalensis, Consistorii Episcopalis Assessor, Synodalis Examinator, ad Excelsum Ministerium Cultus Consiliarius, et Abbas B. Mariae Virg. de Széplak; anno 1855. Consiliarius Aulicus. Sicut oriens stella, ubi stadium semel ingressa est, nullis remoris ab instituto cursu retardatur; fere eius indolis cursus vitae et sortis. Non multo post 1857. Jaurinensium Pontifex; vix evoluto decennio Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis Archi-Episcopus, S. Sedis Apost. Legatus natus, Regni Hungariae Princeps Primas, Summus et Secretarius Cancellarius, S. Caes. et R. Apost. Majestatis Actualis Intim. Consiliarius; Ord. S. Stephani R. Apost. Praelatus; eiusdem, Ordinis item R. Sicil. S. Januarii Magnae Crucis Eques; Ecclesiasticae Commissionis Praeses; Incl. Comitatus Strigoniensis Perpetuus

Digitized by Google

Supremus Comes; Academiae Hung. Dirigens socius; Academiae item Religionis Catholicae Commembrum; Nobilis civis Romanus; tandem: S. Rom. Eccl. tit. S. Bartholomaei in Insula Presbyter Cardinalis.

Exili tenuique Minerva opusculum hoc lucubranti non est hic campus ultro procedendi, aut gestorum narratione paginas has illuminandi. Unum tamen praeterire non possumus; multis argumentis comprobatum erga almam Dioecesim, ac instituto civitatis affectum et benevolentiam. Quia lapides Capellae Coemeterii, altare marmoreum, eius ornamenta, fulgentes fenestrae; S. Gerardi reliquiae; pastorale pretiosum, eximia arte paratum, ac nuperrime, pro saeculari Dioecesis festo, Cathedrali Ecclesiae donatum, piaeque aliae fundationes, in solo hoc natali factae, loquuntur. Maxima laus benefacere semper potuisse, et sic voluisse.

C.

Capitulum cathedr. ecclesiae anno saeculari *).

Praepositus Major. *Joannes Pauer*, Episcopus consecr. Olympensis, electus Biduanensis, Suae Sanctitatis Summi Pontificis Capellanus ad honores, Abbas SS. Salvatoris de Szegzárd, Cathr. Eccl. Albareg. Praepositus Major et Canonicus, Vicarius et Causarum Auditor Generalis, S. Caes. Reg. et

*) E Schematismo Dioecesano, pro anno 1877. edito. Dein subnectemus brevem singulorum Capituli membrorum biographiam. Et hoc exigit historia. Quoad hoc punctum in communi reflectimus: minister Christi sicut nec laborare debet, nisi secundum voluntatem Dei, ut ad illum referat omnem gloriam et successum laboris: ita ardere debet ad conservandum cum gratitudine, quod accepit. Qui autem nihil habet, quod non accepit, nihil habet, unde glorietur. Quid est autem in Domino gloriari? Totum illi debere, semper ab illo pendere; nec alia habere merita, quam quae in nobis efficit sua gratia.

Digitized by Google

Apost. Majestatis Consiliarius, Collegii Examinatorum Pro-Synodalium Praeses, Lycei Eppalis Pro-Director, in Gymnasio majore Albaregalensi Commissarius Episcopalis, Societatis S. Ladislai Pro-Praeses, Academiae Hung. membrum correspondens. 19. Januarii 1858. benigne nominatus Canonicus. 1)

Lector. *Josephus Májer*, Abbas B. M. V. de Poroszló, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Lector et Canonicus, SS. Theologiae Doctor, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 1851. benigne nominatus Canonicus. 2)

Cantor. *Emericus Venosz*, Abbas S. Crucis alias de Vértes-Keresztur, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Cantor et Canonicus, cruce aurea decoratus, Nosocomii Comitatensis Praeses, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 19. Januarii 1858. benigne nominatus Canonicus. 3)

Custos. *Emericus Radnich*, Abbas S. Nicolai E. C. de Ercsi, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Custos et Canonicus Poenitentiarius, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor, Sacerdos jubil. in annum quintum. 27. Julii 1867. benigne nominatus Canonicus. 4)

Archi-Diaconus Cathedralis. *Joannes Matuska*, Praepositus S. Joannis Bapt. de Buda, Cathedr. Eccl. Albareg. Canonicus et Archi-Diaconus Cathedralis, Piarum Fundationum Dioecesanarum Administrator, SS. Theologiae Doctor, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 27. Julii 1867. benigne nominatus Canonicus. 5)

Archi-Diaconus Budensis. *Mauritius Kőnig*, Abbas S. Andreae prope Visegrád, Cathedr. Eccl. Albareg. Canonicus Archi-Diaconus Budensis, Cleri jun. Seminarii ad S. Josephum Rector, Instituti Presbyterorum emerit. ad S. Carolum Praefectus, Instituti Sororum de Charitate Curator, in Lyceo Eppali Hist. Eccles. et Juris Canonici Professor P. O., ad S. Sedem Eppalem matrimonii et relig. Professionis Defensor, SS. Theologiae Doctor, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 3. Sept. 1873. benigne nominatus Canonicus. 6)

Magister Senior. *Edmundns Pellet*, Cathedr. Eccl. Alba-

Digitized by Google

regal. Canonicus Magister Senior, C. R. Capellanus aulicus ad hon. SS. Theol. Doctor Collegiatus, Fiscus Dioecesanus, superior Scholarum elem. Dioecesanarum Inspector, in scholis realibus et elementaribus Albaregalensibus Commissarius Eppalis, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 18. Julii 1876. benigne nominatus Canonicus. 7)

Magister Junior. *Josephus Prifach*, Cathedr. Eccl. Albaregal. Canonicus Magister Junior, Suae Illustritatis Praesuleae a latere Canonicus, Cancellariae Episcopalis Director, Sororum de Charitate S. Vincentii a Paula Confessarius extraordinarius, Pro-Synodalis Examinator, S. Sedis Consist. Assessor. 18. Julii 1876. benigne nominatus Canonicus. 8)

1) Natus 1-a Aug. 1814. in Ráczkeve, Comit. Pestiensis, patre Georgio, matre Julianna Vecsey. Elementares et humaniores scholas Albae-Regiae, philosophicas Pestini; adscriptus vero albo cleri Jun., disciplinas theologicas in Lyceo Albensi Episcopali, absolvit. Ordinatus in presbyterum die 19. Aug. 1838. per L. B. Ladislaum Barkóczy; altera die, festo S. Stephani Regis, in Ecclesia parochiali Tököle primitias Deo obtulit. Ipso suscepti S. presbyteratus ordinis die, qua Cooperator ad Csákvár dispositus, ibi tres exegit annos. Hoc ipso tempore Franciscus Szaniszló, Capituli M.-Varad. Canonicus, et Rector Seminarii Pestiensis, postea M.-Varad. Episcopus, pagellas religiosas; unam idiomate patrio, sub titulo „Religio és Nevelés;“ alteram latio sermone, sub titulo: „Fasciculi Ecclesiastico-Literarii,“ 1841. edere incipiens, pro succollando Redactionis labore, Cooperatorem Csákvárensem, quondam suum in Universitate Pestiensi discipulum, a Praesule ad latus suum expetiit; unde idem per suum Praesulem illuc dispositus exstitit.

Translato autem per piae memoriae Franciscum Szaniszló 1843. initio mensis Julii, munere, ac Redactionis responsabilitate in Carolum Somogyi, actu Canonicum Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis, cum eodem usque finem mensis Oct. 1844. curas Redactionis partitus est; 12-a enim Sept. anni eiusdem, per Praesulem revocatur in Dioecesim, ac in Seminario constituitur Pater et Director Spiritualis Cleri Junioris; Professor supplens Theologiae, Administrator S. Congreg. de immac. Corde B. M. Virg., ac Assessor S. Sedis Eppalis; anno vero 1847. nominatus in synodalem Exami-

Digitized by Google

natorem. 1849. fit in Lyceo Eppali Professor Hist. Ecclesiasticae ac Juris Canonici publ. ordinarius; 1852. 4-a Jan. Secretarius Eppalis, et Archivarius Dioecesanus; 1854. 22. Dec. e gratia apostolica Sanctissimi Domini Pii IX. Pont Capellanus ad honores.

1858. die 19-a Jan. benigne nominatus in Canonicum et Archi-Diaconum Budensem; una fit Notarius Capitularis, et Cancellariae Eppalis Director; 1860. suscepit denuo Cathedram Professoris Hist. Eccl. ac Juris Canonici et tenuit continuative usque 1867. Ad synodum Nationalem a 19-a Sept. 1858. usque 3. Oct. Strigonii celebratam, e gremio Ven. Capituli, qua Ablegatus missus est, ubi a Cardinale Principe-Primate ad commissionem quintam synodalem, qua membrum deputatur, in Congregationibus autem Generalibus ad munus Notarii synodalis constituitur. Eodem anno 15-a Dec. eligitur in membrum Correspondens Academiae Hungaricae. 1859. per Cardinalem-Primatem invitatus, in Capituli Metropolitani festivitate votiva, S. Adalberto sacra, in Basilica Strigoniensi 22. April. ad concionem dicit. — 1862. 13-a Nov. benigne nominatus in Abbatem S. Salvatoris de Szegzárd; 1863. die 6-a Jan. per commissionem stabilem eligitur in membrum ordinarium commissionis Archeologicae Academiae Hungaricae; eodem anno eligitur in Praesidem commissionis, de ubi in Civitate Albensi erigendo monumento Vörösmarty; 1864. 18-a Apr. fit electae communitatis Civicae membrum; 19-a Maii fit Praeses instituti civici sustentandorum Senum, et Xenodochii; 9-a Sept. in Praesidem Commissionis e parte Civitatis ad restaurandam et choro augendam Ecclesiam extramoenialem S. Sebastiani; 19-a Oct. a Societate Oeconomica diplomate condecoratur; 1865. 22. Maii per Academiam Hungaricam eligitur in membrum deputationis ad Regiam Majestatem.

1866. qua testamenti pie denatorum Joannis Limbek Abbatis et Canonici († 15. Julii 1865.), item Emerici Farkas Episcopi († 6-a Jan. 1866.) executor, mense Majo adgreditur opus internae restaurationis Cathedralis Ecclesiae Alba-Regalensis. quae, usque 25-a Nov. consummata, — per Joannem Simor Card. Principem-Primatem, eotum Episcopum Jaurinensem, consecrata est. Eodem anno 19-a Nov. benigne nominatur in electum Episcopum Biduanensem, et ad Excelsum Regium Locumtenentiale Hung. Consiliarium, quo munere ad Excelsum Ministerium Cultus quoque pro tempore fungebatur. Eodem anno per societatem Budensem ad musicam ecclesiasticam provehendam, in Praesidem eligitur. 1867. die 27-a Julii, facta graduali in

Digitized by Google

Capitulo promotione, in Cantorem Canonicum benigne nominatur. — 1869. fit Vicarius Episcopalis et Causarum Auditor Generalis; – 1872. per Suam Sanctitatem Pium IX. Summum Pontificem nominatur Episcopus Olympensis in partibus; ac Festo SS. Petri et Pauli Apostolorum in Basilica Strigoniensi Assistentibus Conconsecratoribus Exc. D. Antonio Peitler Eppo Vaciensi, et Josepho Szabó cons. Episcopo et Suffraganeo, per Emin. Card. et Principem Primatem, Joannem Simor, A.-Eppum Strigoniensem consecratur; 1873. fit Praepositus Major, Capituli et Lycei Eppalis Pro-Director; 1874. mortuo Romae die 15. Maii Vincentio Episcopo, eligitur per Capitulum Vicarius Generalis Capitularis.

Bibliotheca eius quadraginta annorum defluxu comparata, excedit decem millium volumina.

1) De scholis ruralibus et elementaribus sub titulo „Népnevelés“ vertit eodem anno opus Parizek: Die Religion der Unmündigen. 1840.

2) A falusi Iskolákról, prodivit in Társalkodó. 1841.

3) Hunyady János végórája. 1841.

4) A görög egyház egyesüléséről. Leviczky Mihály lembergi érsek után. 1841.

5) Monumenta cathol. Regni Hung. Cleri. 1841.

6) Nevelő és tudományos intézeteink története a magyar első századtól korunkig. 1842.

Qui mox etiam in lingvam germanicam translati, comparuerunt.

7) Hazánk szent koronája és annak eredete. 1844.

8) Téritői és bibliai társulatokról. 1844.

9) Margitszigeti apácza-kolostor története. 1844.

10) Az egyházi rend érdeme Magyarország történetében. Ab Univ. Pest. facult. theol. premio condec. 1847.

11) A Székesfehérvárott felfedezett kir. sirboltról. 1849.

11) Elméletek a leélt forradalomról. 1850.

12) Az angol vallási mozgalmak kifejlése, s mit várhat azokból a kath. egyház. 1851.

13) A szent kereszt-ut. 1851.

14) A szentek canonisatiójáról. 1852.

15) Memoria Basilicae B. M. Virg. a S. Stephano Conditae. 1854.

16) A székesfehérvári régi harangról. 1855.

17) Memoria Capellae S. Annae sive Custod. Alb. 1858.

Digitized by Google

18) Ősök emléke, vagyis szerette-e a magyar nemzeti történetét s voltak-e hajdan évkönyvei. 1860.

19) A székesfehérvári szegények és betegek intézetéről. 1864.

20) Antigonus egy ismeretlen bölcs fölfedeztetése. Jellemvonásul Renan tudományosságáról. 1864.

21) Farkas Imre püspök életrajza. 1865.

22) Emléklap a székesfehérvári székesegyház felszenteléséről 1866.

23) Történelmi fejtegetés. Domonkos fehérvári prépost. 1870.

24) Székesfehérvárott koronázott királynők. 1872.

25) Officia Cultus Divini. 1873.

Item: Dissertationes variae de repertis in vicinia Albensis Civit. numis antiquis.

Et hoc, quod in saecularem erectae Dioecesis memoriam e Praesulis, et Ven. Capituli voto susceptum est.

2) *Josephus Májer* Abbas B. M. Virg. de Poroszló, Lector et Canonicus. Anno 1811. Albae-Regiae natus, studia humaniora in loco natali, philosophica vero Vacii; tum in clerum jun. cooptatus, disciplinas theologicas Albae-Regiae, et, qua Collegii Pazmaniani alumnus, ad Universitatem Vindobonensem absolvit. In presbyterum ordinatus, ac ad Caes. Reg. educationis Presbyterorum Institutum Viennam missus, ibidem lauream Doctoratus SS. Theol. meruit. Tum exactis tribus et dimidio, partim qua Cooperatar, partim Administrator Parochiae in Cura Animarum, annis, ad Seminari Cleri Jun. dispositus et in studiorum Praefectum, Patrem Spiritualem, Vice-Rectorem, Assessorem S. Sedis Episcopalis, Synodalem Examinatorem, fundationum piarum Administratorem successive denominatus, ibidem etiam philosophiam et theologiam, qua Professor docuit. Anno 1851. in Canonicum Magistrum Jun. et subin seniorem clementer nominatus, munus Rectoris Seminarii, Poenitentiarii et Scholarum elementarium Directoris quoque gessit; anno 1867. in Abbatem B. M. Virg. de Poroszló benigne denominatus, per gradualem promotionem Stallum Lectoris Canonici nunc tenet.

3) *Emericus Venosz* in Comitatus et Dioecesis Alba-Regal. possessione Száár, patre Georgio, Ludirectore et Notario loci; matre Anna Seiffert, anno 1814. die 4-a Oct. natus, scholas elementares, grammaticales et humaniores Tatae; subin in clerum jun. susceptus, studia philosophica in Lyceo et Seminario Sabariensi, theologica vero in Seminario gremiali cum Eminentiae calculo absolvit. Sed[e]

Digitized by Google

Episcopali eotum vacante, per Josephum Kopácsy Episcopum Veszprimiensem anno 1836. S. Ordinibus cum dispensatione papali initiatus, primum Missae Sacrificium anni eiusdem Dom. 1-a Nov. sub manuductione Francisci Pendl Abbatis et Canonici Albensis, in solo natali Deo obtulit; mox ad oppidum Csákvár pro Cooperatore exmissus, exactoque ibidem quadriennio, in eadem qualitate ad parochiam Alba-Regal. extra moenia translocatus, hic quoque quatuor transegit annos, defungendo una munere Doctoris Religionis et Catechetae in alumneo Militari Incl. Leg. Ped. Nro 19. in Civitate hac eotum stationante, ita, ut iteratis vicibus, collaudatoriis tam Supremae Armorum Praefecturae Budensis, quam ipsius Regiminis et Proprietarii fuerit cohonestatus. Porro 1844. in oratorem S. Cathedr. Eccl. evocatus, sed iam anni insequentis die 26-a Julii ad parochiam Csoor administrandam dimissus, perque Exc. Consilium L. Hung. praesentatus, in realem possessionem parochiae huius die 11-a Febr. 1846. solemniter introductus, installatusque fuit. Qua parochus, quidquid a functionibus pastoralibus residui temporis habebat, id totum ad speciale Praesulis sui L. B. Ladislai Barkóczy mandatum, quinque annis educatione et informatione Praenobilis heruli Ladislai Szőgyény, de Magyar-Szőgyény impendit, qui cum fide in Deum, amore in patriam, dexteritate in tractandis negotiis publicis emineat, favorabilis, quae de discipulo taliter fovetur opinio publica, magistro quoque non exigua suppeditat exantlatorum fatigiorum praemia. Anno 1855. in Inspectorem Scholarum Districtualium, mox etiam in Districtus Superioris Alba-Regalensis Vice-Archi-Diaconum per Antistitem Emericum Farkas, decreto in Villa Téés, festo Visitationis B. M. Virg. emanato renunciatus, abhinc cuncta sua studia et conamina in provehendam rem educationis, et scholarum ruralium organisationem eo cum successu direxit, ut in recognitionem suorum conatuum, cruce aurea pro publicis meritis, per Suam Majestatem condecorari meruerit; anno vero 1858. die 19-a Jan. in Canonicum benigne nominatus, et die 14-a April. per Carolum Aigner Cantorem Canonicum installatus, una officium Rectoris Seminarii, et Professoris Theol. Moralis et Pastoralis auspicatus est, quorum primum novem annis, et quinque mensibus; alterum autem, siquidem per Exc. Consilium in Scholarum elem. et normalium urbis Alba-Regalensis ordinarium, et intermedio tempore etiam in Scholae realis interimalem Directorem designatus exstiterit, uno solum anno gessit; qua Director tamen, una Commissarius episcopalis integrum complevit sexennium. Anno 1864. unanimi

Digitized by Google

Capitularium voto in Decanum electus, qua talis fungitur actu et vigilanti oeconomiae Capitularis directione, temporalem fratrum suorum Capitularium utilitatem indefesso conatu promovet. Tandem in Archi-Diaconum Cathedralem promotus anno 1867. erga propositionem Praesulis Vincentii Jekelfalusy, etiam titulum Abbatiae S. Crucis, alias Vértes-Keresztur obtinuit. In Congregationibus Comitatus et Civitatis variis exmissionibus decoratus et auctorisatus commodo publico inservit. Ad praesidium nosocomii Comitatensis, in publica congregatione, ante sex annos evocatus, — actu fungitur munere e nobili christianae charitatis officio, dum auxilium et consolamen, infirmis et cum morbis colluctantibus adfert, ac opera misericordiae incessanter exercet.

4) *Emericus Radnich* patre Stephano Turopolitano, matre Martha Viczke Perkataensi prognatus, lucem primam aspexit Perkatae 1797. 23-a Oct. Usque annum aetatis septimum Előszállásini apud parentes, in dominali servitio existentes educatus, inde ad patruum Paulum Radnich parochum Perkátaensem receptus, ibi in elementari Schola didicit rudimenta fidei; ibique ad Sacramentum poenitentiae et eucharistiae admissus, in confirmatione patrinum agente Josepho Rudics, Parocho Ercsényensi, sortitus nomen Georgii. Albae-Regiae ab anno 1807. per duas classes normales, tum gymnasii classes sex frequentando, in moribus et studiis scholasticis semper distinctos calculos promeritus. Philosophiam Pestini in Universitate pari laude terminando, ad Dioecesis Alba-Regalensis clerum 1817. 1-a Sept. susceptus, in Seminario annum unum Albae-Regiae egit; hinc Viennam ad Pazmaneum missus, in Universitate Professorum peculiari distinctione gavisus est. Terminatis studiis theologicis, Albae-Regiae die 30. Aug. 1822. in presbyterum ordinatus; primum Professor supplens Canonici Honorarii ac Professoris Perger in Hist. Ecclesiastica; mox ab Episcopo Studiorum Praefectus designatus, idem munus Professoris continuavit in studiis theologicis; simul Bibliothecarius, et Ecclesiae Seminarii Curator, usque annum 1828. Exinde ordinarius Dogmaticae Professor. Ab anno 1832. una Assessor Consistorialis. Tum 1834. 30. Apr. pro vacante parochia Ercsényensi praesentatus, 5-a Maii, ad proprias Episcopi manus, deposita fidei professione et fidelitatis juramento, investitus, per Commissarium Episcopalem Joannem Marich el. Episcopum et Septemvirum, die 8-a Junii festo Ascensionis Domini, ad parochiam Ercsényensem introductus, et Canonice installatus est. Ab anno 1839., qua Vice-Archi-

Digitized by Google

Diaconus surrog. in Districtu Érdensi functus. Anno 1867. 27-a Julii e clementia regia Canon. et Archi-Diac. Budensis nominatus, die 14-a Sept. elicita professione fidei, et deposito fidelitatis iuramento, ad competens stallum canonice introductus est, et Poenitentiarius Dioeces. una Curator Instituti Monialium et Confessarius designatus. Per gradualem promotionem factus in Capitulo Custos Canonicus; anno vero 1871. Abbas S. Nicolai E. C. de Ercsi benigne exstitit nominatus.

5) *Joannes Matuska* Canonicus et Archi-Diaconus Cathedralis. Natus 1815. mensis Oct. die 24-a in pago Knyazsá, Comitatui Arvensi ingremiato, patre Josepho, matre Helena Paulik, civilis conditionis parentibus; confirmatus fuit per Josephum Bélik Episcopum Scepusiensem die 13-a Julii 1833. obtento nomine Georgii. Studia humaniora partim Rosenbergae, in Comitatu Liptoviensi, partim Gyöngyösini, quo condiscendae linguae hungaricae causa profectus fuit; philosophica vero Pestini, ubi et iuridica per triennium, et quidem omnia studia cum Calculo Eminentiae absolvit. In numerum Cleri Jun. Alba-Regalensis anno 1837. cooptatus, Viennae in Pazmaneo Theologiae eo cum effectu operam navavit, ut qua theologus in annum 4-a examen rigorosum e studio Biblico utriusque Foederis deposuerit. Vienna redux Albam-Regiam anno 1841., per L. Baronem Ladislaum Barkóczy Episcopum, die 4-a Aug. ad minores ordines; 5-a Aug. ad Sub-Diaconatum; 6-a ad Diaconatum; 7-a denique ad presbyteratum promotus fuit. Eodem anno 19-a Aug. in Praefectum Studiorum cleri junioris et philosophiae Professorem renunciatus. Hoc tempore ex Historia et Jure Canonico; porro e Theologia Morali et Pastorali deposuit rigorosa examina ad Universitatem Pestanam. Postquam his officiis per biennium sedulo incubuisset, 1843. die 23. Aug., praxis pastoralis aquirendae causa, ad curam animarum disponebatur, et primo quidem ad oppidum Érd, seu Hanzsabég, ubi unum transegit annum, inde ad oppidum Ercsény translocatus est, ubi per tres annos, in qualitate cooperatoris fungebatur, et qua talis Parochiam Ráczkeresztur, demortuo parocho Josepho Barinkay per duos menses administravit. Qua Cooperator Ercsényensis 4-am rigorosum examen e Theologia Dogmatica Pestini deposuit, ubi asservando disputationem ex universa Theologia, electis quibusdam thesibus die 13. Maii 1846. laurea Doctoratus insigniebatur. Tandem in qualitate Cooperatoris anno 1847. die 4-a Sept. Albam-Regiam ad parochialem Ecclesiam ad S. Stephanum Regem

Digitized by Google

dispositus fuit. Fatis cedente Georgio Mihálik Parocho et Vice-Archi-Diacono, postquam iam in tertium annum Cooperatoris officium gessisset, Parochiam hanc per sex menses admininistravit. Anno 1850. die 12-a Dec. ad Cathedram Studii Biblici utriusque Foederis promovebatur, ita, ut simul officium Cooperatoris usque 15-a Apr. 1851. gereret, et interea ex aedibus parochialibus munus Theologiae Professoris obiret.

Postmodum 7-a Maii 1851. in numerum Assessorum S. Sedis Episcopalis cooptabatur; die 8-a Maii 1851. in Vice-Rectorem Seminarii nominabatur; die 9-a Sept. 1852. officium et honor Synodalis Examinatoris eidem collatus fuit. Die 29. Martii 1863. in Canonicum Honorarium nominatus fuit. Mox sequenti anno 21-a Mart. praeter recensita officia in Directorem quoque universarum Scholarum elementarium Alba-Regalensium, per Regium Hung. Consilium Budense renunciatus fuit. Qua talis anno 1869-o 6-a Aug. typis vulgavit Dissertationem sub titulo: „Közös vagy tisztán katholikus elemi iskoláink legyenek-e?“

Benigne nominato Vincentio Jekelfalusy in Episcopum Alba-Regalensem, per sex menses, nempe a 5-a Apr. 1867. Cancellariae Episcopalis officium gessit.

Tandem ad gratiosam Praesulis propositionem die 27-a Julii 1867. per suam Majestatem in Canonicum Magistrum Jun. benigne nominari dignus inventus fuit.

Die 3-a Oct. 1867. in Rectorem Seminarii et Praefectum Deficientium Sacerdotum constituebatur, quo munere, uti et illo Theologiae Professoris e Studio Biblico utriusque Foederis ad an. 1873. fungebatur.

Anno 1871-o 17-a Junii in Canonicum Magistrum seniorem. Anno 1873-o 3-a Sept. in Archi-Diaconum Budensem, una in Praepositum hon. S. Joannis Baptistae de Buda. Anno 1876-o 18-a Julii in Archi-Diaconum Cathedralem clementissime nominatus fuit. Per Venerabile Capitulum vero iam anno 1873-o in piarum fundationum Administratorem unanimi consensu electus fuit.

6) *Mauritius König*, die 22-a Sept. 1822., natus in Visk Comit. Hontensi; ast patre eodem anno ad regenda bona Familiae Comitum Forgách ad ripas Tibisci translocato, succrevit in oppido Mándok, Comit. Szabolcsensi. Scholas normales absolvit Cassoviae et Sátor-Allja-Ujhelyini; scholas vero grammaticales et humaniora in gymnasio majori Scholarum Piarum Pestini. Studiis philosophicis

Digitized by Google

operam navavit ad Reg. Scient. Universitatem Pestiensem; quibus finitis, anno 1840., a Ladislao e Lib. Bar. Barkóczy de Szala, Clero Dioecesis Alba-Regalensis adscriptus, et pro cursu theologico ad Collegium Pázmánianum Viennam dispositus est. Ibidem, qua theologus anni IV., deposuit primum examen rigorosum ex studiis theologicis. Quum aetatem pro suscipiendis sacris ordinibus praefixam necdum attigisset, in qualitate educatoris missus est ad L. B. Joannem Horváth de Muranics in Comit. Szabolcsensi.

Anno 1845. die 5-a Octobris in presbyterum ordinatus, munere cooperatoris fungebatur in Sziget-Ujfalu, unde post 10 menses ad Institutum sublimioris educationis presbyterorum ad S. Augustinum, Viennam missus est, ubi depositis residuis tentaminibus rigorosis, die 31-a Julii 1848. laurea Doctoris SS. Theol condecoratus est.

Redux in patriam, irruptione Croatarum gravissimis motibus agitatam, agminibus voluntariorum Pestiensium semet adjunxit, ast post pugnam ad Schvechat in Dioecesim reversus, in qualitate Cooperatoris dispositus est ad Boglár. Hic 17-a Augusti 1849., ob promulgationem proclamationum regiminis hungarici a populo excitato denunciatus, una cum parocho suo Nicolao Streith, a copiis Caesareis comprehensus, a iudicio militari ad amissionem bonorum et carceres 15. annorum condemnatus est.

Mense Septembri anni 1854. libertati restitutus, menses aliquot, qua Administrator et Cooperator transegit in Káloz, sed quum obstacula a gubernio provisorio sibi obmota cerneret, primum per quatuor annos apud L. B. Henricum Splény, dein per decem annos in domo Comitis Joan. Nep. Zichy de Vázsonkeő munere educatoris fungebatur.

Finita educatione, a piae memoriae Praesule Vincentio Jekelfalusy in Dioecesim revocatus, in Lyceo Episcopali Historiam Ecclesiasticam, et Jus Canonicum docuit; subin Praefectus Studiorum, mox Vice-Rector Seminarii renunciatus est, denique 3-ia Sept. 1873. in Canonicum Cathedr. Ecclesiae nominatus exstitit. Ab hoc tempore regit Seminarium Episcopale, administrat Fundum Deficientium Sacerdotum, docet Historiam et Jus Ecclesiasticum, et gerit officium Defensoris Matrimonii, et Examinatoris Synodalis. Die 22-a Julii 1876. in Archi-Diaconum Budensem promotus, eidem simul munus Curatoris Instituti localis Sororum Caritatis S. Vincentii a Paula,

Digitized by Google

concreditum; die vero 7-a Novembris eiusdem anni, a Rege Apostolico, in Abbatem S. Andreae prope Visegrád denominatus est.

7) *Edmundus Pellet*, primam lucem in oppido Comitatus Albensis Bodaik dicto aspexit 21-a die mensis Martii anni 1833. Pater ejus Antonius bonorum Inspector apud Comites Bethlen et Batthyányi; mater Johanna Bardon. Tenellus intra limina laris familiaris educabatur. Studiis humanioribus Albae-Regiae, philosophicis vero Jaurini absolutis, Clericum pro alma Dioecesi Alba-Regalensi Vindobonae in Collegio Pazmaniano induit, ibique ad antiquissimam Universitatem quatuor annorum Cursum Theologicum emensus, medio dispensationis papalis anno 1855. 5-a Augusti in presbyterum ordinatus et cooperator ad Szigeth-Ujfalu missus est. Circa finem anni 1857. sublimioris educationis causa, in institutum presbyterorum ad St. Augustinum Viennam remissus, unde biennio exacto, laurea et honore Doctorali ex SS. Theologia condecoratus, reversus fuit. Abhinc pene per omnes officiorum ecclesiasticorum gradus uti: denuo Cooperatoris in loco natali Bodaik; Catechetae in schola elementari puellarum in instituto Monialium; Directoris Spiritualis, Praefecti Studiorum, Professoris Propaedeuticae, Juris Canonici et Historiae Ecclesiasticae in Seminario Albensi episcopali pertranseundo, ac variis muneribus uti Capellani Aulici Caes. Reg. Suae Majestatis ad honores, SS. Assessoris, Pro-Synodalis Examinatoris, Censoris litteraturae scholasticae, Commissarii Episcopalis in scholis realibus et elementaribus distinctus fuit. Anno 1869. 31-a Maji per L. R. Civitatis Repraesentantes in Parochum intra moenia Albensem electus; ipsa eadem die per Ordinarium, in Districtus Cathedralis S. Stephani V.-A.-Diaconum denominatus fuit. Insequenti anno 1870. 26-a Novembris per Facultatem Theologicam Regiae Scientiarum Universitatis Hungaricae Albo Collegiatorum insertus est Doctorum. Eodem hoc anno Vindobonam; 1871. Buda-Pestinum; et 1873. altera vice Vindobonam occasione publicae exhibitionis, in Concionatorem hungaricum pro festo S. Stephani evocatus fuit. Anno 1876. 18-a Julii vero per gloriose regnantem Franciscum Josephum I. Regem Apostolicum in Canonicum Magistrum Seniorem Capituli Albensis benigne nominatus, et 5-a Augusti ejusdem anni, die anniversaria ordinationis Suae, solemniter installatus fuit. Mox in S. Sedis Consistorialis Fiscum ecclesiasticum, et Superiorem Scholarum elementarium Dioecesanarum Inspectorem renunciatus. Opera ejus tamquam scriptoris ecclesiastici trifariam subdivisa, et in lucem edita uti: Biographica;

Digitized by Google

Concionatoria et Theologica nec non uberiorem vitae descriptionem, vide in opere: „Magyar Irók Névtára“ szerkeszték Moenich Károly levéltárőr és dr. Vutkovich Sándor, Pozsonyban 1876.

8) *Josephus Prifach*, natus est in oppido Simontornya Comitatus Tolnensis, die 6-a Novembris Anno 1826-o, civilis conditionis patre: Josepho, et matre: Catharina Trautmann. — Parentibus mature orbatus, apud maternum avum Joannem Trautmann in oppido Adony Comitatus Albaregalensis educatus, ibidem scholas elementares frequentavit. Anno 1839-o a pie denato Carolo Jaeger, Dioecesis Alba-Regalensis Presbytero et tunc temporis Cooperatore Adonyensi, paterne susceptus, sub huius curis et vigilantia, Albae-Regiae maioris Gymnasii sex classes absolvit. — Anno 1845-o Ordinem Scholarum Piarum ingressus, pro novitiatu Trenchinium missus est. Exacto duorum annorum tyrocinio, anno 1847-o Becskerekinum Comitatus Torontáliensis dispositus, ibidem in prima maioris Gymnasii classe Professorem egit. Erumpentibus anno 1848-o belli civilis motibus, una cum 118 aliis sociis nondum professis, pro securiore vitae genere eligendo, ad seculum dimissus, apud Spect. Dominum Joannem Hunyady, Nagy-Abonyensem, in Comitatu Pestiensi, Compossessorem, huius tres filios in studiis gymnasialibus instituit. Sopitis belli disturbiis, anno 1849-o ad Ordinem Scholarum Piarum revocatus, post reiteratum Trenchinii tyrocinium, anno 1850-o et 1851-o in inferioribus maioris Gymnasii Temesváriensis classibus, lingvarum latinae et graecae, historiae item et geographiae professorem egit, quo tempore, ibidem etiam septimam, et octavam gymnasii classem privatim absolvit. — Anno 1852-o mense Octobri, pro suo curae animarum desiderio, in numerum Cleri Junioris Albaregalensis cooptatus, severiorum disciplinarum sacrarum percipiendarum causa Viennam ad Collegium Pázmánianum missus, cursum theologicum, superato e studiis biblicis rigoroso examine, ibidem confecit. — Anno 1856-o die 17-a Augusti per piae memoriae Emericum Farkas, Episcopum Albaregalensem, Presbyter ordinatus, tredecim mensibus in parochia intramoeniali Albaregalensi ad S. Stephanum Regem Cooperatorem egit. Anno 1857-o Cleri Junioris Albaregalensis Director Spiritualis, et Theologiae Propaedeuticae Professor renunciatus, hoc munus usque 2-am Maii Anni 1859-i gessit, subin etiam officio Administratoris Congregationis Sacri et Immaculati Cordis B. Mariae Virginis functus. — A die 2-a Maii 1859-i usque diem 29-am Januarii 1874-i, initio qua Administrator, dein a die 25-a Septembris

Digitized by Google

1859-i qua Parochus, Ecclesiam oppidi Lovasberény rexit, una districtualis Infirmarii officio, — a mense Maio Anni 1868-i vero, munere surrogati Vice-Archi-Diaconi, et scholarum elementarium Inspectoris Districtus Vaálensis ad S. Gerardum, auctus. — Initio anni 1874-i, a pie denato Antistite Vincentio Ferr. Jekelfalusy de Eadem et Margithfalva, ad acceptandum munus Secretarii Episcopalis provocatus, nutui Praesuleo obediendo, beneficium Lovasberényiense resignavit, et die 29-a Januarii eiusdem anni 1874-i, etiam S. Sedis Consistorialis Assessor renunciatus, oblata sibi Secretarii Episcopalis, Archivarii Dioecesani, et ad interim Ceremoniarii ac Actuarii munera capessivit gessitque. — Anno 1876-o, die 23-a Februarii Sororum Charitatis Albaregalensium a S. Vincentio a Paula nuncupatarum extraordinarius Confessarius, die 18-a Julii vero Anni 1876-i erga praesuleo-gratiosam propositionem Illustrissimi Domini Ferdinandi Dulánszky, Dioecesim Albaregalensem actu gloriose gubernantis Episcopi, a Sacratissima Caesareo-Regia et Apostolica Maiestate Francisco Josepho I. Cathedralis Ecclesiae Albaregalensis Canonicus Magister Junior clementissime nominatus, tum a praevenerato Praesule, die 31-a Julii e. a. Canonicus a latere, et Cancellariae Episcopalis Director, tandem die 19-a Septembris 1876-i Pro-Synodalis Examinator renunciatus est; queis muneribus, accedente, a die 5-a Augusti anni 1876-i, etiam Notarii Capitularis officio, e Dei gratia actu adhuc fungitur.

CI.

Canonici cathedr. eccl. honorarii usque 1877.*)

Josephus Szabó, L. R. Civitatis Alba-Regalensis Parochus Extramoenialis, Distr. utriusque Albensis V.-A.-Diaconus; dein Canonicus actualis pag. 331.

Antonius Jager, Ecclesiae Budakesziensis Parochus, et Inf. Distr. Budensis V.-A.-Diac. † 7. Oct. 1814. aet. 78.

*) Post erectam Dioecesim primum an. 1795. fuerunt Canonici Hon. nominati. Joannes Tomichich Par. Érdensis adhuc Dioec. Veszpr. fuit Canon. Hon. — Intimato de 23. Junii 1795. Nro 12138. ordines sunt editi, ut in Ecclesiis metropolitanis 8. in Cathedr. 6. Honorariorum Canonicorum titulo et praerogativa perfrui possint.

Digitized by Google

Paulus Veroni, Eccl. Perbál Parochus et Super. Distr. Budensis V.-A.-Diac. † 28. Maii 1809.

Ludovicus Grubanovits, Eccl. Pázmándensis Parochus, et Distr. Váálensis V.-A.-Diac. obiit 15. Dec. 1798.

Franciscus Frideczky, Eccl. Ráczkeve Parochus, et Distr. Ins. V.-A.-Diac. pag. 332.

Franciscus Hell, Eccl. Csákvár Par. et Distr. Cogn. V.-A.-Diac. nominat. 1798. † Junii 1806.

Franciscus Spetykó, Eccl. Bicskensis Par. et Distr. Cogn. V.-A.-Diac. pag. 336.

Paulus Simonyi, Seminarii Rector, S. Script. et Lingv. Orient. Prof. pag. 333.

Emericus Keőszeghy, Eccl. Bogdány Par. et Distr. Budensis Sup. V.-A.-Diac. nomin. 1804. † 4. Dec. 1805.

Gregorius Devits, Eccl. Tökölensis Par. et Distr. Ins. V.-A.-Diac. nomin. 1804. † 1810.

Joannes Marich, Eccl. Érd Par. et Distr. eiusdem nominis V.-A.-Diac. pag. 334.

Jacobus Maltzer, Eccl. Száárensis Par. nomin. 1804. † 1813.

Josephus Rudics, Eccl. Ercsényensis Par. et Distr. Adonyensis V.-A.-Diac. Canon. Hon. 1809. † 17. Aug. 1814.

Michael Schiller, Par. Acsaensis, et Distr. Váálensis V.-A.-Diac. † 1839.

Joannes Dobos, Par. Dunapentelensis et Distr. Adonyensis V.-A.-Diac. † 27. Dec. 1847. aet. 86.

Ignatius Puretits, Eccl. Alba-Regal. intramoen. Par. et Distr. cogn. infer. V.-A.-Diac. pag. 342.

Aloysius Valter, Par. Budakeszensis, et Distr. Budensis inf. V.-A.-Diac. † 1820.

Josephus Perger, Hist. Eccl. et Juris Can. Professor. † 9. Mart. 1823.

Ignatius Petrik, Secret. Episc. pag. 346.

Paulus Stockinger, Par. Iszkaszentgyörgyensis et Distr. Alb. Sup. V.-A.-Diac. † 11. Jun. 1855. aet. 69.

Digitized by Google

Andreas Lezsó, Par. Csákvárensis, et Distr. Cogn. V.-A.-Diac. tum Abbas de Vértes-Keresztur. † 20. Sept. 1855. aet. 68.

Josephus Schvanfelder, in Lyceo Episc. Lingv. Orient. et Studii Bibl. Prof. pag. 348.

Josephus Cserenyei, Par. Nagy-Kovácsensis et Distr. Bud. inf. V.-A.-Diac. † 13. Oct. 1847. aet. 66.

Carolus Aigner, Par. Budakesz. et Distr. Bud. inf. V.-A.-Diac. pag. 349.

Georgius Pilsák, Par. Pákozdensis. Sacerdos fuit Jubilaris. † 7. Maii 1853. aet. 75.

Josephus Szomolnoky, Par. Pázmándensis, et Distr. Váálensis V.-A.-Diac. † 1-a Dec. 1858. aet. 67.

Sebastianus Kiszner, Par. Velenczensis. † 24. Oct. 1862. aet. 74.

Joannes Lattyák, Par. Bogdányensis et Distr. Budensis Super. V.-A.-Diac. † 8. Oct. 1864. aet. 73.

Joannes Magka, Par. Promontorensis. † 25. Maii 1859. aet. 63.

Isidorus Adamovich, Par. Isztimérensis. † 5. Novembr. 1865. aet. 64.

Cajetanus Kopállik, Par. Szárensis, dein Albensis intramoen. Praep. † 12. Apr. 1869. aet. 61.

Joannes Matuska, Studii Bibl. V. et N. Foed. Professor, et Cleri Jun. Vice-Rector. pag. 366.

Carolus Schedt, Par. Ettyekensis et Distr. Bicskensis V.-A.-Diac. † 16. Nov. 1873. aet. 67.

Adnotamus, fuisse tempus, 1805. quo novem Canonici Honorarii insimul exstiterunt: uti Antonius Jager, Paulus Veroni, Franciscus Hell, Franciscus Spetykó, Paulus Simonyi, Emericus Keőszeghy, Georgius Devits, Joannes Marich, Jacobus Maltzer.

Digitized by Google

CII.

Canonici honor. anno saeculari.

Vilhelmus Horvátovszky, Cathedr. Ecclesiae Alba-Regalensis Canonicus Hon. Eccl. Budakeszensis Parochus, Vice-Archi-Diaconus emer. S. Sedis Consist. Assessor, Sacerdos jubil. in annum nonum, item Parochus jubil. in annum septimum. 1)

Paulus Balgha, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Canonicus Hon. Vice-Archi-Diaconus et Ecclesiae oppidi Sárosd Parochus emeritus, S. Sedis Consist. Assessor, Sacerdos jubilaris in annum quintum. Nestor Dioecesis. 2)

Ignatius Ernst, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Canonicus Hon. emeritus Vice-Archi-Diaconus, Ecclesiae Acsa Parochus, S. Sedis Consist. Assessor. 3)

Franciscus Gódinger, Cathedr. Ecclesiae Alba-Regal. Canonicus Hon. Vice-Archi-Diaconus emeritus, Ecclesiae Gyuróensis Parochus, S. Sedis Consist. Assessor, Sacerdos jubilaris in annum quintum. 4)

Sebastianus Haszlinger, Cathedr. Ecclesiae Alba-Regalensis Canonicus Hon. Ecclesiae oppidi Káloz Parochus, S. Sedis Consist. Assessor. 5)

Emericus Bacsák, Cathedr. Eccl. Alba-Regalensis Canonicus Hon. Districtus Budensis Inf. Vice-Archi-Diaconus et Scholarum elem. Inspector, Ecclesiae Vörösvár Parochus, SS. Theologiae Doctor, S. Sedis Consist. Assessor. 6)

1) *Joan. Vilh. Horvátovszky.* Natus 3. Martii 1795. Vacii Gymnasiales Scholas absolvit ibidem. Philosophiam in Lyceo Episcopal. Theologiam Vacii Viennae et Pesthini in Universitate. Examina Rigorosa e Studiis Theologicis subiit in Universitate Viennae, qua Presbyter Instituti subl. education. anno 1818. Ordinatus in Diaconum an. 1817. in Presbyterum 12. Mart. 1818. per Episcopum Jos. Vurum. Actuarius in Cancellaria Dioec. 1817. Studior Praefect. in Sem. Cleri J. 1817. a 18. Vice-Rector in Semin. Cleri Jun. 1818—1821. Parochus in Promontor, Ráczkeve, Budakesz ab a. 1821. 1-a Maj. — ad praesens usque — Vice-A.-Diac. a. 1844. Canon. Hon. ab an. 1845. Numerat annos gestor. Officior. 60.

Digitized by Google

2) *Paulus Balgha*, nat. in Szomolonka Comitatus Nitriensis 9. Januarii 1789. ordinatus in presbyterum 5. Julii 1812. Cooperator annis duobus. Administrator Parochiae annis quatuordecim. Parochus ab anno 1828. Canonicus Honorarius ab anno 1852.

3) *Ignatius Ernst*, natus 1-a Februarii 1806. in oppido Zsámbék, Comit. Pilis. Gymnasiales Classes Budae. Philosophiam Pestini absolvit.—Ordinatus die 23-a Augusti 1829. Albae per Eppum Paulum Mathiam Szutsits. Cooperator annis 10. Parochus annis 37. V.-A.-Diaconi munus gessit annis 4. Consist. Assessor ab anno 1850. Can. honorarius ab anno 1868.

4) *Franciscns Gódinger*, natus die 25-a Oct. 1795. In oppido Holics, Com. Nitriensis. Gymn. Szakolczae, et Quinque-Eccl. Studia Phil. Pestini. Theol. in Inst. Piar. Ordinatus die 16-a Sept. 1821. Nittriae per Jos. Kluch Eppum Nitr. munus Professoris, qua Scholarum Piarum membrum 21. annor. spatio diversis in locis: Cooperatoris in Budakesz, Csákvár, Perbál, Török-Bálint. Administratoris, in Tárnok. Parochi in Ráczkeresztur 24 annis, in Gyuró 6 annis, Vice-Archi-Diaconi 15 annis, Can. Hon. 6 annis, ab anno hoc saeculari computatis.

5) *Sebastianus Haszlinger*, natus die 4. Decembr. 1806. Budae. Scholas frequentavit Albae-Regiae, Budae et Vacii. Anno 1823. Clero junior. Albae-Regiae inscriptus Studia Theol. ibidem audivit; ordinatus per Paulum Mathiam Szutsits de Pacsér Episcopum Alba-Regalensem anno 1829. Finito cursu Theologico, ab anno 1827—1829. apud Comitem Augustinum Vécsey de Hajnácskeő in qualitate Educatoris commorabatur. Tum ad parochiam Száár in qualitate cooperatoris dispositus; ex hinc ad Kis-Torbágy. Anno vero 1832. Albam-Regiam extra muros, ubi, qua cooperator et in Instituto Militari, qua Catecheta et lingvae Hungaricae Professor fungebatur usque annum 1835., quo in Parochiam Sár-Pentele praesentatus, ibidem usque an. 1854.; abhinc vero in Káloz qua Pastor animarum fungitur. Anno 1870. 16. Apr. in Canonicum H. est denominatus.

6) *Emericus Bacsák*, natus 11. Oct. 1809. in Pápa, Comitatus Veszprimiensis. Scholas Papae, Veszprimii Sabariae, Jaurini et Albae-Regiae absolvit. In presbyterum ordinatus per Joannem Horváth Episcopum 1. Nov. 1832. Cooperator annis 10. Praebendatus annis 2½. Professor Theologiae annis quatuor. Assessor Consist. ab an. 1845. Parochus ab anno 1848. Vice-Archi-Diaconus et Scholarum

Digitized by Google

Nation. Inspector ab anno 1859. Canonicus Hon. ab anno 1876. In scientiis et literatura versatissimus, edidit diversa minora et maiora opera duodecim. Inter quae: „Egyházi, nevelési és politikai dolgozatok. Pest. 1873. in 8. pag. XI. et 646. In manuscriptis habet opera tria.

CIII.

CHORUS ECCLES. CATHEDR. ECCL. USQUE 1877.*)

Paulus Dobos e Coop. Vajtaensi † 22. Martii 1796.

Emericus Kecskés, Praeb. ab 1798. dein emeritus † 8. Dec. 1833. aet. 77.

Franciscus Baján, Emer. Par. Adony 1798. Haeres an. 1814. mortui Praep. Pauli Szegedy. Non diu superstes, anno eodem obiit.

Franciscus Molnár, e Cooperatore Dunapentelensi, 1810. non multo post obiit.

Emericus Vajas, e Cooperatore Isztimérensi 1817. † 1827.

Adamus Román, e Cooperatore Perkátaensi 1827. † 1837.

Josephus Gangó, 1829. e Coop. Sár-Szent-Miklós, dein par. in Aba; — Sár-Szent-Miklós; postea in Szőny Dioec. Jaur.

Joannes Klauszrigler, 1832. e Cooperatore Budakesz, dein Par. in Ondód, dein Tétény.

Josephus Légrády, e Cooperatore Adonyensi 1835. dein Par. in Sár-Szent-Miklós 1839.

Franciscus Zalay, Praeb. interimalis, tum Coop. et Paroch. in Dunapentele.

Aloysius Lentz, hinc ad Hidegkuth, tum Par. Albensis intram.

Carolus Szigly, factus Par. Ráczkevensis, et Praep.

Josephus Csurgai, e Cooperatore Sár-Szt.-Miklós. 1838. paulo †.

Carolus Jaeger, e Coop. Alb. † 31. Martii 1845. aet. 34.

Emericus Bacsák, dein Professor; Parochus Budakeszensis; tum Vörösvár.

Aloysius Szobovits tum Par. in Hidegkuth.

Joannes Kálmán, fit Par. in Zámoly; dein Albae extramoen.

Josephus Fligl emerit. Par. Váál. † 26. Febr. 1867. aet. 65.

Franciscus Nyáry, fit Par. in Sárkány; dein emerit.

*) Praebendatos Capitulares anno 1793. introductos fuisse pag. 327. memminimus. Primi fuerunt, qui ex abolitis ordinibus religiosis hoc munus suppleverunt.

Digitized by Google

Joannes Koller una V.-Not. S. Sedis Consist., tum Par. in Adony.

Ignatius Lenzsér, tum Par. in Pázmánd.

Josephus Ács, dein Par. in Füle.

Steph. Herczeg, hinc Par. in Tótfalu.

Aloysius Fogt, fit Par. in Csobánka; hanc resign. 1872.

Franciscus Szombathy, fuit Par. Csobánkaensis. † 9. Sept. 1871. aet. 51.

Alexander Pfriem, dein Par. in Ráczalmás, Ráczkeresztur.

Ignatius Krencz, hinc Professor, et Vice-Rect. Semin.

Josephus Dutke, e Parocho Sárkányensi, dein Parochus Csobánkaensis.

Aloysius Fogt, natus 19-a Aprilis 1834. Albae-Regiae. Ordinatus 21-a Aug. 1857. per Emericum Farkas Episc. Cooperator in Bogdány ab ann. 1857—1861. in Bodaik ab ann. 1861—1862. Albae-Regiae ab ann. 1862—1863. Praebend. ab ann. 1863—1864. Parochus in Csobánka ab an. 1864—1872. Praebendatus ab an. 1872.

Ladislaus Láng, natus 15. Junii 1840. Albae-Regiae. Ordinatus 1863. Jul. 26. per Emericum Farkas Episcop. Cooperator ab a. 1863—1867. in Váál; ab a. 1867—1869. in Vajta; ab a. 1869—1870. in Csákvár; ab a. 1870—1871. Káloz et Ráczkeve; ab a. 1871. Praebendatus V. Capit.

Regens chori musici: *Josephus Janny* Scholarum elementarium Alba-Regalensium Director, una in scholis elementaribus puellarum paradigmalis et dirigens Magister, cruce argentea cum corona decoratus.

CIV.

ABBATIAE INTRA AMBITUM DIOECESIS.

1) *Abbatia B. M. Virginis de Pilis.* S. Ordinis Cisterciensis, antiquissima; fundatorem veneratur Belam III. regem 1184. Andreae II. Regis coniux Gertrudis hic fuit sepulta 1242. Abhinc saepissime recurrit in historicis monumentis mentio. Monasterium anno 1526. per Turcas cum Ecclesia adiacente funditus eversum est. Vigore Diplomatis Caroli III. regis die 5. Oct. 1712. Abbatia haec iure postliminii Abbati Welehradensi in Moravia cum iure et titulo paternitatis, eaque sub conditione restituta, et reincorporata

Digitized by Google

fuit, ut solo aequatus conventus Pilisiensis cum Ecclesia restauretur; idemque 16. Oct. 1725. adurgebatur, donec per diploma Francisci I. Imp. et regis 19. Aug. 1814. Abbatiae Zirczensi unita fuisset.

Tempore erectae Dioec. Abbas: *Philippus Zuri*, Sacri et exempti Ord. Cist. Regiae Ecclesiae B. M. Virg. de Vellehrad in Moravia, et Pilis et Pásztó in Hung. Abbas, Caes. et Regio Apost. Majest. Consiliarius et Marchionatus Moraviae Praelatus Primus.

Nunc Abbatiam tenet:

Reverendissimus ac Amplissimus D. *Antonius Rezutsek*, Sacri et Exempti Ordinis Cisterciensis Abbatiarum B. M. Virg. de Zircz, Pilis et Pásztó Abbas infulatus, Ins. Ord. Leopoldi Imp. Eques, S. Sedis Consist. Veszprimiensis Assessor, eruditae Academiae Quiritum, Societatis item Geolog. C. R. Viennensis, nec non Regiae Societatis Scient. Natur. Pestiensis membrum, Sacerdos Jubilaris.

2) *Abbatia S. Nicolai E. C. de Ercsi.* fuit olim S. Ord. Cisterc. Fundata a Thoma Palatino Hung. circa annum 1260. Serius, uti 1499. possederunt Eremitae S. Augustini, sub titulo Prioratus. Post cladem Mohács adeo desolata, ut nec vestigia supersint.

Temporibus erectae Dioecesis titulum tenuit: *Franciscus Gradischai*, oppidi Perlak in Insula Muraköz Parochus.

Nunc eiusdem Abbatiae titulum gerit:

Rssmus D. *Emericus Radnich*, Custos Canonicus Alba-Regalensis. pag. 365.

3) *Abbatia S. Mauritii de Both.* Viguit temporibus Periodi Arpadianae. Jam enim in Literis Innocentii Papae de an. 1198. ad Saulem de Hedervára Archi-Episcopum Colocensem datis patet, a nunc memorato Archi-Episcopo praeter alia, etiam Ecclesiam S. Mauritii de Bóth Praepositurae Colocensis Ecclesiae collatam fuisse. Titulum temporibus erectae Dioecesis gessit: *Georgius Szerdahelyi* Canonicus Vaciensis. Nunc:

Rdissimus D. *Julius Meszlényi* de Eadem, Suae Sanctitatis Summi Pontificis Camerarius Secretus, Lib. Reg. Civitatis Comaromiensis Parochus, Acad. Pontif. ab Immac. Concept. Sodalis, penes locale Gymnasium minus Commissarius A.-Eppalis, Ins. Ord. S. Sepulchri Eques, Arcas Romanus.

4) *Abbatia S. Pantaleonis de Insula Ráczkeve*, antiquis-

Digitized by Google

sima, in nonnullis documentis historicis supersunt quaedam vestigia. Temporibus primi Episcopi Alba-Regalensis duae adhuc in campo oppidi huius desolatae Ecclesiae reperiebantur, quae victimae ceciderunt diuturni belli Turcici. Unde in repraesentatione ad Mariam Theresiam Reginam, de extruenda in ipso oppido Ecclesia, Ignatius Nagy 1777. hanc facit praeattactarum Ecclesiarum mentionem: „nec novae Ecclesiae structura multis venire impensis deberet tum ideo, quod populum paratissimum invenerim ad omnem manualem et currulem laborem, libenter pro Ecclesia praestandum, tum quod proxime sint *duae desolatae in Campo Ecclesiae*, quarum lapides et materialia advehi quirent ad novam in oppido struendam.“ Occasione erectae Dioecesis titulus Abbatiae vacavit, nunc tenet eum:

Rssmus D. *Joannes Dualszky*, Abbas S. Pantaleonis de Insula Ráczkeve, Cathedr. Eccl. Nitriensis Canonicus et Archi-Diaconus Cathedralis.

5) *Abbatia S. Andreae prope Visegrád.* Fuit Ord. S. Benedicti, fundata ab Andrea I. rege circa annum 1055. Auctore Csanadino de Telegd Episcopo Agriensi, Ordo S. Benedicti in hoc Coenobio Capitulum Provinciale celebravit 1342. Teste autem Thuróczio Carolus II. Rex in Claustro S. Andreae, infra arcem Vissegrad constructo, fuit tumulatus. Abbatia haec ad interventionem Thomae Jaurinensis Episcopi ab Uladislao II. Rege anno 1493. Ordini S. Pauli primi Eremitae collata est. Eremitae hi contra Turcas arcem Vissegrád, ubi corona fuit servata, strenue defendebant, et hostem repellebant.

Occasione erectae Dioecesisis titulum Abbatiae gessit: *Leopoldus Heymerle*, Abbas S. Andreae prope Vissegrád, Canonicus Neostadiensis, et Vicarius Eppalis. Nunc tenet eum:

Rssmus D. *Mauritius Kőnig* Canonicus Alba-Regal. pag. 367.

6) *Abbatia S. Michaelis de Insula B. Mariae Virg. iuxta Budam*, S. Ord. Cisterciensium. Cardinalis Petrus Pázmán, recensendo Abbatias huius ordinis, hanc solummodo adiicit notam: „Abbatia S. Michaelis, in Insula B. Virginis, iuxta Budam: viguit anno 1302.“ In vicinia arcis Budensis post cladem infelicem ad Mohács, monasteria primo derelicta, et desolationi exposita fuerunt, prout in superioribus articulis toties de hac re fecimus mentionem. Occasione erectae Dioecesis titulum Abbatiae tenuit: *Franciscus Draveczky* Canonicus Strigoniensis et Archi-Diaconus Nitriensis. Nunc gerit:

Digitized by Google

Rssmus D. *Casparus Lichtner* Abbas S. Michaelis Arch. de Insula B. M. V. iuxta Budam, emerit. Vice-Archi-Diaconus, Parochus oppidi Hold-Mező-Vásárhely.

7) *Abbatia S. Jacobi de Insula Danubii*, S. Ord. Cisterciensium. Quis fuerit fundator, temporum vicissitudo tenebris involvit. Petrus Pázmán his tantum verbis meminit huius Abbatiae: „S. Jacobi de Insula Danubii: Fundata 1274.“ Tempore erectae Dioecesis Abbatiae titulum tenuit: *Paulus Ordódy* Canon. Scepusiensis, SS. Theol. Doctor, et Proto-Notarius Apost. Nunc titulum gerit:

Rssmus D. *Antonius Huszár* de Baráthi, Abbas S. Jacobi de Insula Danubii, oppidi Nagy-Abony Parochus.

8) *Abbatia S. Crucis alias Vértes-Keresztur*, S. Ord. Benedicti. Tempus et fundator ignoratur. Ante saecula Abbatia haec collata fuit Dominicanis. Serius fuit Ord. S. Pauli primi eremitae. Magnifica quaedam ruderum vestigia initio saeculi huius superfuerunt, nonnulla actu visuntur. Aetate prima Dioecesis tenuit titulum: *Emericus Kelcz*, Canonicus Jaurinensis, et S. Adalberti de Jaurino Praepositus. Nunc habet titulum:

Rssmus D. *Emericus Venosz* Canon. Alba-Regalensis. pag. 363.

CV.

Praepositurae intra ambitum dioecesis.

1) *Praepositura Major Cathedr. Eccl. Alba-Regal.* De antiquissima hac Praepositura, ex professo, per complexum operis, iam fuse egimus. Eius fata et vicissitudines proposuimus. Ab erecta Dioecesi, et fundato Capitulo, Praepositi fuerunt ordine successionis:

1) Sigismundus Grubanovits a 1777—1801. 2) Paulus Szegedy 1801—1814. 3) Paulus Nagy 1816—1819. 4) Paulus Simonyi 1820—1835. 5) Joannes Marich 1835—1837. 6) Franciscus Farkas 1838—1864. 7) Ignatius Nyirák 1866—1873. 8) Joannes Pauer 1873—1877., qui in serie Praepositorum et Canonicorum superius recensentur.

2) *Praepositura S. Nicolai extra muros Alba-Regalis.* De origine et vicissitudinibus huius Praepositurae iam egimus p. 51. et in sequentibus. Eadem subivit fata belli Turcici, sicut ipsum colle-

Digitized by Google

giatum Capitulum, titulo solo remanente. Temporibus fundati Episc. Albensis Praepositus fuit: *Nicolaus Muszka*, SS. Theologiae Doctor, Eccl. Cathedr. Neosoliensis Praepositus Maj. et Proto-Notarius Apost. Fuit e Soc. Jesu. Magnae eruditionis, a quo magni pretii opera supermanserunt. Nunc tenet titulum:

Rssmus D. *Josephus Baán*, Cathedr. Eccl. Quinque-Eccles. Canonicus Custos, C. R. Capellanus aulicus ad honores, orphanotrophii Eccl. Cathedr. Regens, Examinator Synodalis, AA. LL. et Philosophiae ac SS. Theol. Doctor, Assessor Consist.

3) *Praepositura S. Joannis Bapt. de Buda*, vestigia historica monstrant in Regio Budensi Palatio, sub Rege Mathia Corvino exstitisse. In huius Praepositurae Ecclesia deponebatur Corpus S. Joannis Elemosynarii, Patriarchae Alexandrini, a Turcarum Imperatore dono missum, quod tardius ad Collegiatam Ecclesiam S. Martini Posonium est delatum, ibique quiescit. Post cladem infelicem ad Mohács Praepositura cessavit, manente titulo, qui a Rege Apostolico confertur. Gessit hunc occasione erectae Dioec. Albensis *Andreas Szabó*, Metropolitanae Eccl. Strigoniensis Canonicus, Proto-Notarius Apost. SS. Theol. Doctor, in Regia eotum Universitate Budensi Facultatis Theol. Director; erecto autem Episcopatu Cassoviensi, eiusdem Dioec. primus Episcopus. Nunc tenet titulum:

Rssmus D. *Joannes Matuska*, Canon. Alba-Regal. p. 366.

4) *Praepositura S. Michaelis Arch. de Insula Leporum.* Fuit olim S. Ord. Praemonstratensium. Insulam hanc a Bela IV. Rege, velut a Progenitoribus suis monasterio Praemonstratensium donatam, sed denuo receptam, ob salutem matris suae, memorato claustro 1249. restitutam fuisse, e Literis Andreae II. regis patet. Praepositura haec 1483. mandato Mathiae Regis ab Archi-Episcopo Colocensi Petro de Wárda Praemonstratensibus restituta fuit. Post occupatam per Turcas Budam cum aliis huiusmodi institutis parem subivit sortem. Erecta Dioec. Albensi tenuit titulum Praepositurae: *Josephus Taisperger* SS. Theol. Doctor, Cathedr. Eccl. Zagrabiensis Canonicus, et Proto-Notarius Apost. Nunc titulum gerit:

Rssmus D. *Joannes Hopf*, Metrop. Eccl. Colocensis Canonicus, et Archi-Diac. Bacsiensis, Metropolitanae Bibliothecae Praefectus, Rector Altariae S. Josephi de Temesvár, Pro-Synod. Examinator, SS. Theol. Doctor Collegiatus.

Digitized by Google

5) *Praepositura S. Joannis Bapt. de Zsámbék*, Secundum originariam institutionem fuit S. Ord. Praemonstratensium, verum sub Matthia Corvino, consentiente Sixto IV. Summo Pontifice, data est haec Praepositura 1476. Ordini S. Pauli primi Eremitae. Gemente sub iugo Turcarum Hungaria, et haec desolata est Praepositura. De superexistentibus eiusdem ruderibus, ab eruditis viris delineatis et descriptis, iam alias fecimus mentionem. Temporibus erectae Diocc. Albensis Praepositus fuit: *Joannes Tajnay*, Proto-Notarius Apostolicus. Nunc:

Rssmus D. *Josephus Chorényi*, Dioec. Nitriensis presbyter, Districtus Pruszkensis Vice-Archi-Diaconus, Schol. elem. Inspector, Parochus Bolessoviensis, Consistorii Episcopalis Nitriensis Assessor, Historicae Societ. Hung. membrum.

Ad gremium Dioecesis adnumeratae sunt initio etiam sequentes Praepositurae titulares, uti

B. Mariae Virg. de Adony; Praepositus fuit: *Andreas Ferk* Cathedr. Eccl. Zagrabiensis Canonicus et Proto-Notarius Apost. 1782.

S. Eusebii de Csuth: Praepositus *Josephus Volffinger*, Parochus Olaszensis 1782.

S. Joannis Bapt. de Develek, (nunc Develich) Praepositus: *Ignatius Koller*, Convictus Nobilium Jaurinensis Regens. 1782.

Ecclesiae Novae ante Castrum Budense. Praepositus: *Antonius Zdenkay*, Cath. Eccl. Zagrabiensis Custos et Canonicus, ac Proto-Notarius Apost. 1782.

Quae Praepositurae nunc in aliarum Dioecesium ambitu recensentur.

CVI.

Custodiatus alba-regalensis.

Existens ad latus Cathedralis Ecclesiae Capella, honori Sanctae Annae dicata, retinuit nomen antiqui Custodiatus Albensis. Haec dignitas coaeva fuit Capitulo antiquo collegiato. Patet id e documentis Historicis. Innocentius III. Pont. datis ad Praepositum Albensem 1198. Literis perhibet: „esse in Albensi Ecclesia quamdam dignitatem, quae Custodia dicitur, huiusque collationem ad Praepositi ius pertinere; curae autem Custodis commissa fuisse ornamenta, privilegia ipsius Ecclesiae, et Diadema etiam Regium [1]) “

[1]) Pray. Annal Reg. Hung. P. I. p. 183.

Digitized by Google

Hac praerogativa Custodes Capituli Collegiati usque 1307. utebantur, donec clenodia Regni Albae-Regiae asservata fuerunt; tempore hoc S. Coronam Ladislaus Transsylvaniae Vajvoda intercepit, qua restituta, anno 1310. Carolus Robertus Albae-Regiae coronatus fuit; postremo omnium Ferdinandus I. 1527. Paulo supervenerunt tristia regni tempora, quae Capitulum et Custodiatum consumpserunt. Custodis tamen dignitatem et bona Custodiatus, tempore quoque dominatus Turcarum, viris de Ecclesia bene meritis collata fuisse. Quae item fuerint eiusdem possessiones? quis postremus Custodum? quae post mortem eius mutatio? Jam suo loco narravimus. pag. 139. 172—174.

CVII.

Cancellaria et aula episcopalis 1777—1877.

a) *Secretarii.* Centum annorum decursu Secretarii munus gesserunt:

1) *Joannes Szabó* 1777—1778., qui, hoc anno, erecta parochia extramoeniali Alba-Regalensi, eiusdem primus exstitit Parochus; dein Canonicus.

2) *Franciscus Hell,* a 21. Sept. 1778. usque 2. Sept. 1783. Quamvis enim 27. Junii 1783. post mortem Joannis Szalay, Parochiam Pázmándensem obtinuerit, et Vice-Archi-Diaconi munere condecoratus fuerit, mansit tamen usque memoratum tempus Secretarius [1]); mortuo autem mense Aug.

[1]) In investitura, pro Pázmándensi parochia eidem data, Ignatius Nagy Episcopus, hanc adiicit clausulam: „Cum autem propter cognitam nobis rerum gerendarum dexteritatem, qua in Cancellaria nostra Episcopali per plures annos defunctus es, porro etiam velimus, ordinaverimusque, ut praeter parochialia munia Cancellariae nostrae Praefecturam et directionem in te assumeres et obires, ne spirituali tuae curae commissus fidelis populus ea ex ratione, quod subinde ad nos, vi muneris tui excurrere debeas, aliquem in spiritualium administratione defectum patiatur, tibi iniungimus, ut continuo in Parochia tua Capellanum interteneas, qui te in obeunda animarum cura adiuvet, et subinde in absentia tua fidelibus spiritualia ministret.“ etc. Datum 27. Junii 1783.

Digitized by Google

1783. Stephano Németh Parocho Csákvárensi, eidem 2-a Sept. successit. Fuit magnae dexteritatis, eruditionis ac culturae, primo Praesuli charus. Multa praeclara de eo in actis Dioecesanis.

3) *Franciscus Spetykó* 1783—86. administravit parochiam Pázmándensem loco Francisci Hell, dum ille qua talis fungeretur munere Secretarii. Eo autem ad Csákvár abeunte, munus hoc suscepit. Factus 2-a Martii 1786. Parochus Fülensis; hinc transivit 1789. ad Adony; 1797. vero ad Bicskensem Parochiam; unde factus Canonicus.

4) *Gerardus Genszky* e sublato Ordine Trinitariorum, Conventus Budensis; Secretarius penes Ignatium Nagy Episcopum 1786—1788. Hoc anno primus Ecclesiae Promontoriensis Parochus investitus. Erecto 1802. Seminario Cleri Jun. Albae-Regiae, ad Cathedram Professoris Theol. Dogm. et Polemicae 1804. evocatus, hanc usque 1810. tenuit, functus una Vice-Rectoris officio. Eo tempore, quo Ecclesia et aedes Seminarii, occasione belli gallici pro vulneratorum et infirmorum militum Xenodochio occupata est, et alumni ex Seminario ad aedem parochialem extramoenialem translocati sunt, obiit ibidem 24. Jan. 1810.[1])

5) *Thomas Aquinas Sigel* Carmelita, Secretarius 1789—1796. Dein Praefectus Herulorum apud Consiliarium Jankovits, hinc Professor Doctrinae Relig. et Exhortator Academicus Pestini ab 1805—1814. dein emeritus.

[1]) In protocollo Annalium Seminarii, Paulus Simonyi Rector Instituti, haec de Gerardo Genszky adnotavit: „Die 24. Januarii (1810.) hora 6. vespertina A. R. ac Clariss. Dnus Gerardus Genszky, alias ex Ordine SSmae Trinitatis, sed post abolitionem ordinis, partim apud defunctum Eppum Ignatium Nagy Secretarius; partim Parochus Promontoriensis; unde factus Professor Dogmaticae Theologiae et V. Seminarii hoc anno V.-Rector, vir zelosissimus et piissimus in aede Parochiali Alba-Regalensi, ubi Seminarium hoc anno fuit, vivere desiit, sepultus autem in crypta Seminaristica ad S. Josephum. Requiescat in Sancta pace. Hic pro Seminario reliquit suos libros et 200 flnos."

Digitized by Google

6) *Paulus Simonyi* 1796—1802. adhuc in Ticinensi Universitate qua alumnus Dioec. Albensis existens nominatus fuit per Nicolaum Milassin Episcopum Secretarius. Dum Simonyi studens adhuc in Universitate Pestiensi ad Collegium destinaretur Ticinense, Nicolaus Episcopus 1. Martii 1791. scribens ad Regni Palatinum, propterea dicit se desiderare mittendum esse illuc Simonyium, ut idem „sicut in Patria rei literariae palmam nulli facile cesserat; ita in extranea Provincia nemini secundus sit futurus.“ Conceptae spei, qua Secretarius quoque uberrime respondit. Aperto autem Septimo Idus Nov. 1802. Seminario, fit eiusdem primus Rector; Scripturae item Sacrae, ac Lingvarum Orientalium Professor, una Canonicus honorarius; mox primus Lycei Episcopalis Pro-Director. Serius Canonicus actualis, et Praep. Maj.

Post Simonyi munus Secretarii vacavit 1803—5. Commodavit enim idem vires, tempus et animi facultates.

7) *Emericus Tucich*, qua clericus Dioecesis Diakovariensis recipitur in Dioecesim, 3. Maii 1800. Cum autem fuerit in bello Gallico sex annis miles, fit recursus Romam pro dispensatione ab irregularitate 21. Apr. 1802. Accepit dein applicationem in aula Episcopali et munere Secretarii defunctus est usque 1811.

8) *Josephus Neiszer* parochus Ecclesiae Albensis extramoenialis, una surrogatus Secretarius Vicarialis ab 1812—1814. Munus Secret. 1815. vacavit.

9) *Franciscus Farkas* ex Archivario Dioec. Secretarius ab 1816—1828. dein Canon. et Praep. Maj.

10) *Ignatius Petrik* e Caeremoniario Secretarius 1829—1841. dein Canonicus.

11) *Georgius Gózony* e Caeremoniario et Notario, Secretarius 1841—1851. Tum Par. Zsámbékensis et Vice-Archi-Diac., hinc Canonicus.

12) *Joannes Pauer* e Lycei Episcopalis Professore Secretarius 1852—1858., tum Canon. et Cancell. Ep. Director.

Digitized by Google

13) *Carolus Huszár* e Notario Consist. Secretarius 1858—1868. dein Professor; 1872. Par. Zsámbékensis.

14) *Ladislaus Kuncz* e Professore Lycei Episcopalis Secretarius 1868—1873. Anno hoc Canonicus, Cancellariae Director. † 9. Julii 1876.

15) *Alexander Nyirák* e Caeremoniario et S. Sedis Consist. Notario Secretarius 1873. usque 31. Jan. 1874., quo Parochus Ettyekensis.

16) *Josephus Prifach* e Parocho Lovasberényensi Secretarius 1874—1876., anno hoc Canonicus et Cancellariae Director.

17) *Carolus Komáromy* Secretarius ab anno 1877. — Natus 20. Jan. 1840. in Váál, Comit. Albensis. Scholas absolvit: Pestini, Tatae, Albae. Ordinatus in presbyterum 19. Aug. 1864. Cooperator in Váál a 27. Oct. 1864. usque 25. Oct. 1866.; in Zsámbék a 25. Oct. 1866. usque 25. Aug. 1868.; in Parochia Albensi extramoen. a 25. Aug. 1868. usque 25. Oct. 1873. in intramoeniali a 25. Oct. 1873. usque 20. Jan. 1874. Ab inde S. Sedis Notarius, Protocollista, et Bibliothecarius, a 1-a Apr. 1877. Secretarius.

b) Caeremoniarii, Capellani, Actuarii 1777—1877.

Sub Ignatio Nagy Episc., una Caeremoniarii, quos inter Secretarios recensuimus. Primus Capellanus aulicus *Franciscus Frideczky*, una Notarius Consistorialis, paulo post 1781. Parochus Kis-Torbágyensis. Ultimus primi Episcop. Caeremoniarius, *Thomas Aquinas Siegel*, qui, discedente Gerardo Genszky ad Parochiam Promontor, Secretarius.

Josephus Jakosits Ex-Provincialis Provinciae Capistranae, apud Nicolaum Milassin Theologus et Spiritualis.

Joannes Ley Caeremoniarius. Fuit e sublato ordine Trinitariorum Conventus Tyrnaviensis. Durante bello Turcico Vice-Superior Castrensis, providit diu militaria hospitia; hinc venit ad latus Nicolai Milassin. Factus Parochus Zsámbékensis 1793.

Digitized by Google

Josephus Mészáros Capellanus aulicus; fit Parochus Iszkaszentgyörgyensis 1792. dein Váálensis; inde Canonicus.

Josephus Neiszer Caeremoniarius et Notarius. Fit Parochus Adonyensis 20. Nov. 1792. dein Par. Albensis extramoen.

Josephus Gáál Caeremoniarius; dein unus e primis Professoribus in Lyceo, 1802. aperto; hinc 1809. Parochus Zsámbékensis; inde 1838. Canonicus.

Franciscus Pálmaffy Caeremoniarius, dein Par. Isztimérensis, hinc 1815. Par. Bogdányensis et V.-A.-Diac.

Josephus Cserenyei Notarius, dein post Georgium Fejér 1808. Parochus Nagy-Kovácsensis, tum Canon. Hon.

Ignatius Lezsó Capellanus aulicus, una S. Sedis Actuarius, dein 1809. Par. Lovasberényensis.

Josephus Májer Archivarius Dioecesanus, Prof. in Lyceo, dein 1814. Parochus Albensis extramoenialis, tum Canonicus.

Carolus Aigner, Archivarius, Registrator, et Notarius, dein 1820. Parochus Budakeszensis, inde Canonicus.

Antonius László Capellanus aulicus 1820—1822. † 20. Junii 1822.

Josephus Ballyák Notarius et Actuarius 1823—1825., dein Capellanus aulicus apud B. Emericum Prényi in Csurgó; hinc 1829. Spiritualis Cleri Junioris.

Georgius Khauth e Parocho Sárosdensi, Notarius et Actuarius † 1827.

Carolus Berghammer Caeremoniarius, dein 1832. Parochus Tétényensis, inde Ondódensis, dein Praepositus B. M. V. de Majk.

Josephus Jaczek Actuarius, dein 1854. Par. Mányensis, inde Bogdányensis.

Aloysius Szobovits Actuarius, Caeremoniarius, Notarius, dein 1855. Parochus Hidegkuthensis.

Carolus Szigly Notarius, dein 1845. Parochus Rácz-kevensis, et Praep. S. Crucis de Aszód.

Joannes Pados Caeremoniarius, tum Admin. Hantosensis, Par. Zsámbékensis; resignavit 1872.

Digitized by Google

Josephus Kiss sen. Actuarius, Notarius, dein 1851. Par. Vajtaensis et V. A. Diac.

Franciscus Király ex Administratore Rácz-Almásensi Actuarius, Bibliothecarius et Vice-Notarius; tum Professor in Lyceo Eppali et Vice-Rector. † 16. Dec. 1872. Sepultus in Coemeterio SS. Trinitatis.

Josephus Kiss jun. Actuarius dein 1870. Parochus Tinnyensis, quam resignavit 1875.

Josephus Mertl Caeremoniarius, tum 1859. Parochus Csepelensis.

Aloysius Vaigl Caeremoniarius, dein 1863. Par. Sárkereszturensis.

Ladislaus Horváth Actuarius, dein Spiritualis, et Professor. † in Száár 20. Martii 1869. aet. 30.

Ignatius Burger Notarius S. Sedis, tum 1874. Administrator et Capellanus in Bogdány.

Stephanus Magdics actu Caeremoniarius, Actuarius, Protocollista et Bibliothecarius. Natus 1850. 17-a Decembr. in Ráczkeve, Comit. Pest. Frequentavit Scholas Pestini Albae-Regiae. Ordinatus 1873. 22-a Julii. Albae-Regiae. Cooperator in Budakesz ab anno 1873. 8-a Aug. — 1874. 8-a Aug.; in Török-Bálinth ab 1874. 8-a Aug. — 1874. 1-a Nov.; in Dunapentele ab anno 1874. 1-a Nov. — 1876. 1-a Oct. Ab anno vero 1876. 1-a Oct. Caeremoniarius Eppalis, etc.

CVIII.

Sacra sedes consistorialis. anno saeculari.

Primos Sacri huius Tribunalis Assessores, a primo Episcopo 1777. nominatos commemoravimus, dum de facta coordinatione Dioecesis Sermonem instituimus. (pag. 268.) Decursu saeculi, Sacrae huius Sedis membra fuerunt omnes Canonici; intra et extramoenialis Ecclesiae Parochi; stabilito item 1802. Lyceo Episcopali: Professores, et passim Seminarii Superiores.

Digitized by Google

Unde nunc eorum saltem Ven. huius Consistorii individuorum nomina recensebimus, qui saeculari hoc anno funguntur munere ac honore.

a) *Causarum Auditor Generalis.* Joannes Pauer, Praepositus Maj.

b) *Assessores:* Canonici Actuales et Honorarii.

c) *Item:* Robertus Maria Comes Lichnovsky, Comes de Werdenberg, Nobilis Dominus in Voschütz, Almae Metropolitanae Ecclesiae Olomucensis Praelatus infulatus primus et Decanus Capitularis, Archivarius et Bibliothecarius, Sanctissimi Patris Pii IX. Praelatus domesticus, Protonotarius Apostolicus ad instar participantium (cum usu Pontificalium), Referendarius utriusque Signaturae, S. Congregationis Rituum Consultor, S. item Cogreg. Concilii Tridentini Vindicum et Interpretum Praelatus, Insig. Ordinis Mexicani B. M. V. Guadelupe magnae crucis Dominus et regii Siculi Ordinis S. Georgii, Constantini Eques de Iustitia, A.-Eppi Olomucensis Consiliarius, A.-Eppalis Olom. prout et S. Sedis Consist. Alba-Regalensis Assessor, Fori A.-Epplis Judex, Juris utriusque Doctor.

Franciscus Zalay, Dist. Adonyensis V.-A.-Diaconus ordin., Parochus Dunapentelensis, S. Sedis Consist. Assessor.

Aloysius Szobovits, Parochus Hidegkutensis, S. Sedis Consist. Assessor.

Aloysius Stekl, Distr. Albensis superioris V.-A.-Diaconus et scholar. elem. Inspector, Parochus Iszkaszentgyörgyensis, S. Sedis Consist. Assessor, Pro-Synod. Examinator, AA. LL. et Phil. Doctor.

Carolus Huszár, Distr. Bicskensis V.-Archi-Diaconus et scholar. elem. Inspector, Parochus oppidi Zsámbék, S. Sedis Consistorialis Assessor, Pro-Synod. Examinator.

Martinus Kuti, Distr. Cathedralis V.-A.-Diaconus et scholar. elem. Inspector, Eccl. Alba-Regal. ad S. Sebastianum Parochus, S. Sedis Consist. Assessor.

Ignatius Zimándy, Parochus Törökbálintensis, S. Sedis Consist. Assessor.

Digitized by Google

Alexander Nyirák, Suae Sanctitatis Summi Pontif. Capel. ad honores, Parochus Ettyekensis, S. Sedis Consist. Assessor.

Eugenius Szuborits, Theol. Moralis, Pastoralis, Eloquentiae, Catech. et Paedagogiae in Lyceo Eppli Professor P. O., in Instituto Sororum de Charitate Catecheta, S. Sedis Consist. Assessor, Pro-Synod. Examinator.

Ignatius Krencz, Theol. Fundamentalis et Dogmaticae in Lyceo Eppli Professor P. O., Seminarii Cleri jun. Vice-Rector, S. Sedis Consist. Assessor, Pro-Synod. Examinator.

Joannes Koller, Distr. Adonyensis S. Vice-Archi-Diac., Schol. elem. Distr. Inspector, Ecclesiae Oppidi Adony Parochus, S. Sedis Consist. Assessor.

Stephanus Gremsperger, Eccl. Alba-Regal. ad S. Stephanum Parochus, S. Sedis Consist. Assessor.

Carolus Komáromy, Secretarius, S. Sedis Consistorialis Notarius, et Assessor.

d) *Assessores honorarii:* Carolus Pospischil, Capellanus Castrensis pensionatus, Cruce aurea pro piis meritis et numismate memoriali a. 1864. decoratus, Parochiae Isztimér Administrator, S. Sedis Consist. Assessor ad honores.

Joannes Wichta, Presbyter Dioecesis Brunnensis, caes. reg. Curatus militaris Garnisonis et Xenodochii Reginae Hradecensis, Cruce aurea pro piis meritis, et numismate bellico decoratus, S. Sedis Consist. Albareg. Assessor ad honores.

e) *Notarius:* Carolus Komáromy, una Secretarius Episcopalis.

f) *Matrimonii et Religiosae Professionis Defensor:* Mauritius Kőnig, Abbas, Canonicus et Archi-Diaconus Budensis etc.

g) *Fiscus ecclesiasticus:* Edmundus Pellet, Canonicus Magister Senior.

h) *Fiscus saecularis:* Spect. D. Franciscus Miskey, de Delne, Piarum Fund. Fiscalis Procurator, et pro I. Comit. Pilisensi Fiscalis Dioecesanus. Habitat nunc Budapestini.

i) *Advocatus Pauperum:* Spect. D. Joannes Szuborics, pro I. Comit. Albensi Fiscalis Dioecesanus.

Digitized by Google

k) *Medicus Consistorialis:* Spect. D. Franciscus Kövesy, I. Comit. Albensis Honorarius, et Nosocomii Comitatensis Physicus Ordinarius, Medicinae Doctor, Artis obstetriciae Magister.

CIX.

Lyceum et seminarium episcopale ab 1802—1877.

a) *Praecedens instituti huius tempus.* Quod originem Lycei Episcopalis et Seminarii Cleri Junioris, respective institutionem huius concernit, eandem in summis apicibus exhibebimus. Reflectendo praesertim: quales sub Josepho II. subiverit mutationes.

Erecta 1777. Dioecesi ac Sede Episcopali, de educatione Cleri Junioris non alia facta est provisio, nisi quod in Literis fundationalibus exprimitur, ut pro intertenendis in Seminario Generali tot numero clericis, quot secundum tractatum cum eiusdem Seminarii Praefecto, eatenus e parte Dioecesis inibitur, tria millia flnorum, e proventibus mensae Episcopalis, dependantur (pag. 222.) Itaque Ignatius Nagy primus Episcopus, vita comite, in Generali Seminario, penes Universitatem Regiam Budensem, alumnos suos curavit educari. Quanta tamen ferebatur sollicitudine, ut in ipsa Sede Episcopali huiusmodi erigat institutum, in vita eius commemoravimus. pag. 290.

Erepta e vivis 1780. Maria Theresia Regina, ad multas, quae a Josepho II. Imperatore per decursum regiminis novem annorum, in ecclesiasticis et politicis factae sunt rerum mutationes, accesserunt etiam illae Lyceorum seu Seminariorum Dioecesanorum.

Postquam enim 1783. decrevisset, ut Consilium Locumtenentiale Regium, et Dicasterium Camerae Regiae Hungaricae Posonio; suprema item Justitiae Tribunalia: Septemvirale nempe, et Tabula Regia Pestino Budam transferantur, anno 1784. in effectum deducta sunt. Prioribus primis Dicasteriis amplae aedes, generali Hungarici Cleri Seminario dicatae; in contiguitate

Digitized by Google

Ecclesiae Parochialis existentes; assignatae sunt. Ingens horum aedificiorum moles, quondam sumptibus Georgii Széchenyi Archi-Episcopi Strigoniensis in praefatum finem consurrexit, et in iis collocatum institum Dominio Kőszegh, liberalitate eius provisum exstitit. Tribunalibus vero Tabulae Regiae, et Septemviralis Pestino Budam translocatis, Monasterium Sacrarum Deo virginum a S. Clara nomen habentium, anno priori abolitum, fuit destinatum. Dicasterium Posonio 22. Aug. 1784. cum 17., 1-a Sept. cum 7. navibus Budam descendit, et occupavit praedictas Seminarii aedes; Tabulae autem supremae iudiciariae Pestino Budam, mense Augusto praefati anni ascenderunt, et iudicia celebrare coeperunt; sed paulo post iterum, nova superveniente dispositione, Pestinum, transmeare debuerunt.

Ex his translocationibus, necessario aliae quoque mutationes subseqni debuerunt. Budae, Universitas cessavit, quae Pestinum exstitit translata, ita, ut Juridica et philosophica et medica Facultas in diversis aedibus eam in rem occupatis fuerit collocata: uti, philosophica in aede scholarum Piarum; iuridica in coenobio Servitarum; medica vero in Paulinorum[1]). Seminaria et Lycea Episcopalia ubique in regno conticuerunt.

---

[1]) Dum de Universitatis et Seminarii Generalis translocatione rumor disseminatus fuisset, opinio vigebat in regno, quod instituta haec Buda transferenda, per Josephum II. Imperatorem, Pestini in aedem dictam militum invalidorum erunt illocanda. Reflexe ad hanc opinionem adnotamus.

Quemadmodum Seminaria Cleri Jun.; ita militaria quoque domicilia, Josepho regnante mutationem subiverunt. Carolus nempe Imperator, hoc nomine III. rex Hung., non ignarus, Hungaris numerosum illum militem, qui per regnum dispersus alebatur, admodum gravem et molestum esse, idcirco plures eis domos, ad quas contraherentur, in munitis urbibus constituit, illis autem, quos inimicus mucro mutilavit, aut gravior aetas ad quietem adegit, vastissimam Pestini molem eduxit, ac in medio sacram aedem operis pulcherrimi posuit. Josephus Imp. elegantissimum hoc templum in usum profanum convertit, et milites emeritos isthinc eduxit, Tyrnaviamque transposuit.

Digitized by Google

Facultas Theologica: Posonii, Agriae et Zagrabiae constituta, ea tamen lege, ut cum Pestiensi Universitate deinceps etiam unum corpus efficiat. Tota igitur institutio iuventutis Ecclesiasticae, ordinumque religiosorum unice in memoratis tribus locis perficiebatur; maxima tamen eius pars Posonii in arce regia collocata fuit; postquam Sacra Regni Corona inde Viennam ablata, Dicasteria vero, prout innuimus, Budam translocata fuerunt. Proinde Universa Cleri Seminaria in tria illa loca reducta fuerunt; exstinctis aliis huiusmodi in Dioecesibus educationis ecclesiasticae institutis. Antiquum Collegium Germanico-Hungaricum, Apollinare Romanum, aeque transtulit 1782. Ticinum, seu Paviam, quo e Clericis quoque Hungariae, quosdam mittendos statuit, ac Instituto huic Regulam praescripsit [1]). Clerici quoque e Seminario Pazmaneo pariter Posonium sunt translati. Ipsum vero Collegium; domus censualis; tenutaque eius gratis pro instituto surdomutorum resignanda praecipiebantur [2]). Decrevit porro Imperator: ut nullus sacris

---

Mense Septembri, ut Ephemerides Vindobonenses scripserunt; (ad an. 1783. pag. 462.) „Pestini promulgatum est Caesareum ac regium decretum, quo veteranis militibus, qui hactenus Pestiense militare Xenodochium, vulgo domum invalidorum incolebant, aliae stationes assignantur. Quinque igitur centuriae iam 17-a Sept. partim Tyrnaviam, partim Leopolim discesserunt, quas reliqui propediem sequentur. Aiunt amplissimas memorati Xenodochii aedes, *Sedi Regiae scientiarum Universitati, Buda Pestinum transferendae destinatas esse.*“ Haec opinio propterea potissimum invaluit, quod cum aedes ad Universitatem, dum Tyrnaviae floruisset, pertinentes, usui horum militum accommodatae fuerint, vicissim eorundem aedes Pestinenses, Universitati cessurae viderentur. At enim, etsi haec anno sequenti Pestinum Buda translata fuerit, nullam tamen ut commemoravimus, illic partem accepit. Totam enim illam domum aliquot pyrobolariorum cohortes occuparunt.

[1]) Vide. Instituta Collegii Germanici et Hungarici. Quod Joseph. II. Juventuti Ecclesiasticae Ticini paravit anno 1782. E Typogr. Galeati. 8-o.

[2]) Rimely. Hist. Coll. Pázmán Viennae 1865. p. 205. 209.

Digitized by Google

initiaretur, nisi, in aliquo trium memoratorum Seminariorum institutionem minimum sex annos transegisset. Edixit Rescripto iam 25. Nov. 1783. ut ex Seminariis Clerus Jun. ad Episcoporum divina facientium adstantias non evocetur. Ferme ita, quasi in instituto militari educatorio, iuventus in re militari non esset exercenda. Paulo post sicut plurium Dioecesium alumnos Agriam et Zagrabiam transtulit; ita 1786. inde iterum Pestinum commigrare iussit. Inter has mutationes sicut in politica officiorum: ita in Seminariorum administratione, minutissima quaeque, constituit: mox iterum immutata. Nec indifferens actus suo destituebatur in innumeris Rescriptis paragrapho. — Nondum oculos clausit, ob fluctuantium populorum animos, propria manu diruit, quod novem annorum decursu aedificavit, supermanente cicatrice et sementum radice. Coelum, quod ad auroram regiminis serenum invenit; ad occasum nubibus advolutum reliquit. — Leges, cura observandi stabiliuntur, multitudine vilescunt. Non cumulo sed usu valent. Magna item servitus est vix pedem movere, quin incedens impingat, aut violati edicti reus sit. Ubi multum praecipitur, multum delinquitur. Copia, reverentiae obstat, et imminutio auctoritatis est, sancire non observanda.

Edito igitur 28. Januarii 1790. revocationis decreto, sensim elementa, ad sua deducebantur principia. Praesules quoque cum magnis impensis conabantur sua restaurare, aut nova erigere, ratione gravium adiunctorum, Lycea, Seminaria. Mox enim post mortem eius luctuosa supervenerunt tempora. Insedit enim collo totius Europae bellum immane Gallicum, quod diutissime et Principes et populos exagitavit.

b) *Natales Lycei et Seminarii.* Nicolao Milassin post duodecim annos successit conamen in effectum deducendi. Praetereo phases ob impendens mihi tempus rememorare. Interea clerus junior Dioecesis Albensis, Veszprimii, Pestini, Sabariae, Vacii, aut nonnunquam etiam Quinque-Ecclesiis dislocabatur. Unus alterve, uti Simonyi, Hoffman Ticinum seu Paviam mittebatur. Donec tandem die 7-ma Novembris 1802. in claustro

Digitized by Google

abolitorum Carmelitarum (vide pag. 188.), solemni modo clerum introduxisset, Lyceum Episcopale et Seminarium aperuisset. Veni Sancte Episcopus servavit; Orationem habuit Paulus Nagy Praepositus Major [1]); Episcopus Clerum et Professores est allocutus; Paulus Simonyi Rector Seminarii, nomine omnium Praesulem salutavit. Ludovicus Zimányi e Scholis Piis et e primis Lycei Professoribus diem carmine celebravit [2]). Non defuerunt ad augendam solemnitatem ablegati, et hospites quoque e vicinia. Deputatus Capituli Veszprimiensis fuit Hertelendy, Canonicus. Sequenti die perlectae sunt Regulae, et distributa sunt officia.

c) *Primi Benefactores.* Expedit hic meminisse eorum, qui novellam hanc plantam munerum gratiis irrigarunt. Beneficii enim commodum, quod praestiterunt, non tantum tetigit proximos, sed etiam ratione temporis longius et remotius positos.

Episcopus praeter ter mille flnos, annue pendendos, ad victualia, aere parato comparanda, multum contulit; aedem Seminarii, Ecclesiamque eius interne et externe noviter instrui et tegi curavit. Capitulares quoque praeter ea, quae in naturalibus contulerunt, laudabili sacrificio, singillatim succursum praebuerunt. Sigismundus Grubanovits, uno anno ante erectum institutum defunctus, testamentaria dispositione, Bibliothecam, utensilia domestica et 2000. flnos reliquit. Paulus Szegedy Praep. Maj. 1600 fl. Josephus Szabó Canonicus annue, usque dies vitae 300 fl. Franciscus Frideczky Canonicus 300 fl. Paulus Nagy Canon. 200 fl. Martinus Komjáthy Canon. 100 fl. Balthasar Nagy Canon. 1000 fl. Jacobus Polimberger (Pálmafy) 1000 fl. Inter Benefactores Philippus C. Lamberg quoque memorandus.

---

[1]) Paulus Nagy. Oratio in solenni introductione Junioris Cleri Alba-Regalensis ad novum Seminarium.“ Budae 1802. 4. pag. 28.

[2]) L. Zimányi. Eucharisticon ad solennem in Seminarium Albae-Regiae institutum Cleri Junioris introductionem 1802. s. l. 8. pag. 8.

Digitized by Google

E Dioecesi per Curatos aeque praestabatur succursus. Et quidem:

E Districtu Érdensi. Joannes Marich Par. Érdensis 25 fl. Ignatius Oravecz Tárnokensis 10 fl. Joannes Szakál Török-Bálinthensis 10 fl. Carolus Csonth Ráczkereszturensis 5 fl. Joannes Bortniczky Coop. Érdensis 5 fl.

E Districtu Adonyensi. Georgius Sóós Parochus Vajtaensis 20 fl. Antonius Börsöny Nagy-Hantosiensis 10 fl. Josephus Neiszer Adonyensis 10 fl.

E Districtu Budensi Superiori. Emericus Keőszeghy Parochus Bogdányensis 10 fl. Aloysius Valter Csabaensis 5 fl. Joannes Novák P. Szánthóensis 5 fl. Josephus Knecht Vörösvárensis 10 fl. Josephus Richter P. Szent-Keresztensis 3 fl.

E Districtu Bicskensi. Franciscus Spetykó Can. Hon. et Par. Bicskensis 10 fl. Paulus Veroni Can. Hon. et Par. Perbálensis 10 fl. P. Alexander Hód, adm. Tinnyensis 5 fl. Andreas Brestyenszky Par. Sóskuthensis 6 fl. Franciscus Paisz Ettyekensis 10 fl. Joannes Ley Zsámbékensis 25 fl. et usque dies vitae pro singulis mensibus 2 flnos.

E Districtu Albensi Superiori. Josephus Szabó, qua adhuc Par. Eccl. extramoenialis 100 fl. Idem pro parte duorum Cooperatorum 10 fl. Georgius Pásztory Par. Iszka-Sz.-Györgyensis 15 fl. P. Maurus ex Ord. Capuc. admin. Sárkányensis 2 fl.

E Districtu Albensi infer. Joannes Dobos Par. Fülensis 10 fl. Joannes Lauffenbach Abaensis 15 fl. Leopoldus Kietreiber Ondódensis 25 fl. Bernardinus Fehér Szabad-Battyánensis admin. 10 fl. E Sár-Keresztur 8 fl. P. Urbanovszky admin. Seregélyes. 5 fl.

E Districtu Váálensi universim 70 fl.

E Districtu Adonyensi universim 50 fl.

E Districtu Csákvárensi. Franciscus Hell Can. Hon. et Par. Csákvárensis 20 fl. Franc. Szalay Boglárensis 12 fl. Josephus Szombathelyi Csákberényensis 12 fl. Franc. Bokor Föl-

Digitized by Google

csuthensis 6 fl. Joannes Jantschi Gánthensis 6 fl. Alexander Németh Kozmaensis 6 fl. Josephus Valenták Magyar-Almásensis 10 fl. Franciscus Horváth Pátkaensis 12 fl. Jacobus Maltzer Száárensis 20 fl. Antonius Freyschlag Coop. Száárensis 5 fl. Georgius Sárkány Coop. Csákvárensis 2 fl. P. Szalkay Capellanus Regiminis Ferd. 4 fl.

E Districtu Insulano universim 45 fl. Ex his Libri necessarii sunt comparati. E substantia defuncti Ignatii Nagy Episcopi accesserunt Seminario 10,000 fl. P. Jacobus Frölich ex abolito Ordine S. Pauli manuscriptorum Sermonum Sacrorum 12. Tomos in folio; et omnem librariam supellectilem Seminario reliquit. († 14. Julii 1803.)

Franciscus item Vörös de Farád, e Bibliotheca sua Sárpentelensi, instituto, opera magni pretii donavit, quae hodiedum Bibliothecae Seminarii thesaurum constituunt: eiusmodi sunt editiones Bibliorum de la Haye; Acta Conciliorum; Bullarium Magnum; opera S. Augustini, Chrysostomi, Hieronymi, Origenis, Tertulliani; Fleury opus vastum Hist. Eccl. etc.

A primis initiis Lycei Episcopalis et Seminarii, qui fuerint Pro-Directores, et Rectores; qui item Professores ac instituti Superiores? ad praesentem usque, connotamus hic, saeculi annum.

d) *Pro-Directores:* per septvaginta et ultra annos, Lyceum quatuor solummodo numerat. Diutissime fuit: 1. Paulus Simonyi 1804—1835. 2. Franciscus Farkas 1835—1864. 3. Ignatius Nyirák 1866—1873. 4. Joannes Pauer 1873—1877.

e) *Rectores Seminarii:* 1. Paulus Simonyi 1802—1816. 2. Josephus Mészáros 1816—1828. 3. Josephus Májer 1828—1832. 4. Franciscus Farkas 1833.— 5. Ignatius Puretits 1833—1835. 6 Emericus Farkas 1835—1841. 7. Antonius Korizmits 1841—1847. 8. Georgius Maurer 1847—48. 9. Carolus Aigner 1848—51. 10. Josephus Májer 1851—. 11. Joannes Limbek 1851—1858. 12. Emericus Venosz 1858—1867. 13. Joannes Matuska 1867—1873. 14. Mauritius Kőnig 1873—1877.

Digitized by Google

f) *Professores, Superiores, ab 1802—1809.*

$180^2/_3$.

Paulus Simonyi Can. Hon. Rector Semin., Pro-Director et S. Scripturae et Lingv. Orient. Professor.

Ignatius Oravecz, Eccl. Tárnok. Par. Theol. Moralis et Past. Professor; una Spiritualis. II. Semestri resignavit.

Ludovicus Zimányi, e Scholis Piis, Theol. Dogm. Professor. Tactus 3. Jan. 1803. apoplexia, resignavit.

Josephus Gáál Hist. Eccl. et Juris Canon. Prof.

Ambos; et Ign. Oravecz, et Ludovicum Zimányi supplevit Ignatius Puretits Par. Alb. intramoen. et V.-A.-Diac.

1804.

Paulus Simonyi Professor.

Josephus Gáál „

Georgius Fejér Eccl. Kovácsensis Parochus, Theol. Dogm. et Polem. Professor.

Franciscus Papp, Ecclesiae Csóórensis Parochus, Theol. Mor. et Past. nec non Juris Canon. Professor.

Spiritualis. Emericus Kecskés.

Studior. Praef. Carolus Simoncsich. Terminatis die 18. Aug. 1804. tentaminibus, Georgius Fejér, et Franciscus Papp resignarunt, et ad suas Parochias rediverunt.

1805.

Paulus Simonyi, Professor.

Josephus Gáál, una Vice-Rector.

Gerardus Genszky e Parocho Promontorensi Dogm. et Polemicae Professor.

Matthaeus Csáky, Eccl. Sziget-Ujfaluensis Paroch., Theol. Mor. Past. et Juris Canon. Professor.

Spiritualis. Theodorus Hollner Carmelita.

Studior. Praefectus. Josephus Perger. Terminato anno Schol. Matthaeus Csáky ad Parochiam redivit.

1806.

Paulus Simonyi Canon. Cath. Eccl. et Prof.

Josephus Gáál una Vice-Rector.

Digitized by Google

Gerardus Genszky.
Josephus Perger una Studior. Praef.
Spiritualis. Theod. Hollner.

1807—9.

Josephus Gáál Professor.
Gerardus Genszky, una Vice-Rector. † 24. Jan. 1810. pag. 384.
Josephus Perger.
Franciscus Pendl una Stud. Praef.
Spirit. Theodorus Hollner.

g) *Professores Lycei Episcopalis ab 1810—1877.*

Josephus Perger, qua Canon. Hon. et Prof. † 9. Martii 1823.
Franciscus Pendl pag. 343.
Josephus Májer pag. 340.
Franciscus Farkas pag. 344.
Carolus Schuster, e Professore 1814. Par. Ercsényensis, tum emerit. † in Szent-Iványi 10. Aug. 1849. aet. 61.
Ignatius Orsonits, e Cooperatore parochiae intramoeniali Professor 1815. resignavit 1820. † 1830. Sepultus in Coemeterio SS. Trinit.
Emericus Farkas, pag. 312.
Franciscus Horváth, e professore Par. Ráczkeve. 1828.
Josephus Schvanfelder pag. 348.
Mathias Dobrotkay, e Professore Par. Bogdányensis 1829. tum Zsámbékensis.
Emericus Radnich pag. 365.
Ignatius Nyirák pag. 351.
Antonius Korizmits pag. 347.
Georgius Gózony pag. 353.
Ignatius Petrik pag. 346.
Carolus Schedt e Professore Parochus Ettyekensis. 1844.
Joannes Limbek pag. 350.
Emericus Barits, e Professore Parochus Bicskensis 1850.
Josephus Májer pag. 363.
Emericus Bacsák pag. 375.

Digitized by Google

Franciscus Király, qua Professor, et V.-Rector † 16. Dec. 1872.
Joannes Pauer pag. 360.
Joannes Matuska pag. 366.
Aloysius Steckl, e Professore Parochus Iszka-Szent-Györgyensis et V.-A.-Diac. 1858.
Emericus Venosz pag. 363.
Ladislaus Kuncz pag. 355.
Josephus Prifach pag. 370.
Edmundus Pellet pag. 369.
Carolus Huszár, e Profes. Par. Zsámbék. et V.-A.-Diac. 1872.
Mauritius Kőnig pag. 367.
Franciscus Vavrecsány, qua Professor et Stud. Praef. † 11. Apr. 1877. aet. 32.

h) *Vice-Rectores ab 1810—1877.*

Josephus Perger, una Professor.
Franciscus Pendl, una Professor.
Antonius László, jun. † 1819.
Vilhelmus Horvátovszky, ex Actuario et Studior. Praefecto; dein 1821. Par. Promontorensis. pag. 374.
Paulus Kováts; e Parocho Promontorensi, ab 1821—1835. dein emeritus.
Carolus Schedt, una Professor.
Josephus Májer p. 363.
Joannes Matuska pag. 366.
Franciscus Király una Professor.
Mauritius Kőnig p. 367.

i) *Spirituales ab 1810—1877.*

Emericus Kecskés, qui inter primos Praebendatos; Spiritualis usque 1813. dein emeritus.
Carolus Schuszter, 1813. uno anno.
Antonius László ab 1814—1817. dein Capell. in aula Episc. ut suo loco commemoravimus.
Hyacinthus Trabáts Carmelita. 1817—1827. dein Capellanus aulicus apud B. Prényi in Csurgó.

Digitized by Google

Josephus Ballyák; e Capellano aulico B. Perényi, ab 1827. dein emeritus.
Josephus Májer pag. 363.
Joannes Pauer p. 360.
Franciscus Király inter Profess. et V.-Rectores.
Ladislaus Kuncz p. 355.
Josephus Prifach p. 370.
Edmundus Pellet p. 369.
Ladislaus Horváth. † 20. Martii 1869.
Eugenius Szuborics actu Professor.
Ignatius Krentz actu Professor et V.-Rector.
Stephanus Gremsperger, ab 1876. Parochus Alb. intram.

k) *Studiorum Praefecti ab 1810—1877.*

Franciscus Farkas pag. 344.
Josephus Virág absolvit cursum theol. 1810. Sequenti anno fungebatur, et mutavit consilium.
Antonius Grabócsay, cum moderno Dioecesis Nestore Paulo Balgha Can. Hon. terminavit 1811. cursum Theol., uno anno Praef. Studior., dein Coop. Bogdányensis, inde Capellanus Castrensis.
Franciscus Horváth, una Professor.
Josephus Schvanfelder p. 348.
Vilhelmus Horvátovszky p. 374.
Josephus Horváth, qua Sub-Diac. 1821. Praef. Stud. dein Coop. Pázmándensis.
Franciscus Hajland, an. 1822—3. Stud. Praef. dein Coop. Alb. extram.
Emericus Radnich p. 365.
Antonius Korizmits p. 347.
Carolus Schedt una Professor.
Joannes Limbek p. 350.
Emericus Barits una Professor.
Franciscus Király una V.-Rect. et Professor.
Aloysius Steckl una Professor.
Edmundus Pellet p. 369.

Digitized by Google

Carolus Huszár, una Professor.
Mauritius Kőnig pag. 367.
Franciscus Vavrecsány, una Professor.

l) *Lycei Episc. Professores et Seminarii Superiores anno saeculari.*

Rssmus D. Mauritius Kőnig Abbas Canonicus et Professor. pag. 367.

A. R. ac Cl. D. Eugenius Szuborits[1]).

A. R. ac Cl. D. Ignatius Krentz[2]).

A. R. ac Cl. D. Joannes Bókonits[3]).

---

[1]) *Eugenius Szuborits*, natus 19-a Septembris 1844. Jaurini — Comit. cognominis. Scholas elementares Viennae, — gymnasiales Albae-Regiae, — cursum theologicum Viennae in Universitate absolvit. Ordinatus 5-a Augusti 1868. Albae-Regiae, per Vincentium Jekelfalusy, Episcopum. Cooperator ab a. 1868. Spiritualis Cleri jun., Propaed. Professor, et Catecheta in instituto Sororum de Charitate ab an. 1869. Theolog. Professor, Administrator cultus Div. in instituto Sororum de Charitate, et S. Sedis Consistorialis Assessor ab a. 1873. Pro-Synodalis Examinator ab a. 1876. pag.

[2]) *Ignatius Krentz*, natus 26. Aprilis 1843. Albae-Regiae. Scholas in hac eadem absolvit Civitate. Ordinatus in presbyterum 22. Augusti 1865. per Episcopum Emericum Farkas. Ab anno 1865. Cooperator in Budakesz an. $2^1/_2$. Administrator eiusdem Parochiae mens. 6. — Dein Cooperator in Ettyek an. $^1/_2$. in Ráczkeve mens. 14. Praebendatus V. Capituli ab a. 1870. Catecheta schol. real. et norm. ab a. 1871. Una Director Spiritualis Cleri jun. et Propedeuticae Prof. a mense Martio 1873. usque finem Septembris anni 1873. Abhinc Vicerector Semin. Prof. Theol. Fund. et Dogm. p. o. Ecclesiae Seminarii ad B. M. V. de monte Carmelo Administrator, nec non Caeremoniarius Ecclesiae Cathedralis interimalis, item S. Sedis Consist. Assessor. Ab a. 1876. Prosynodalis Examinator. pag.

[3]) *Joannes Bókonits*, natus 11. Julii 1848. in Ercsi Comitatus Albensis. Studia absolvit Quinque-Ecclesiis et Colocae; item in Universitate Vindobonensi. Ordinatus 1873. 22. Julii. Coop. in Török-Bálint a 31. Aug. 1873. usque 11. Septembris anni eiusdem: in Érd usque 4. Octobris 1876.; inde Spiritualis interim. Cler. jun. et Professor Propaedeuticae.

Digitized by Google

CX.

Collegium examinatorum synodalium.

Pro Dioecesi Albensi coordinatum est Ven. hoc Collegium examinatorum Synodalium, medio Encyclicarum die 11. Apr. 1853. per piae memoriae Praesulem Emericum Farkas editarum.

Dum enim idem Praesul seria et sollicita, intra pectoris claustra, meditatione revolveret illud Sacro Sancti Concilii Trid. Sess. 24. de Ref. Cap. 18. editum decretum, quo omnibus, qui Rectores Ecclesiarum Dei futuri essent, ut condigni gregi dominico praefici possent custodes et operarii, antequam beneficia consequerentur, concursuale praescripsit examen: dum item Praesules Hungariae saluberrimam hanc et efficacissimam in Ecclesia Dei disciplinam, Strigonii, ad momentosa sane consilia congregati, ultro agnovissent, et unanimi consensu statuissent, „ut nullus deinceps presbyterorum ad parochiale beneficium a quocunque Patrono praesentari possit, nisi prius examen sic dictum Synodale, in sex annos valiturum, idque post exactum ab ordinatione presbyteratus triennium, bono cum successu subiverit; dumque Majestas Regia et Apostolica, edito die 10. Febr. 1853. N. 6447. rescripto, Praesulum Hungariae consilia haec summa auctoritate, e respectibus potissimum politicis firmaret, in Dioecesi quoque Albensi, cum in aliis iam viguerit, per memoratas Literas Pastorales stabilivit, et Collegium illud examinatorium coordinavit. Cuius membra nunc constituunt:

Praeses: *Joannes Pauer,* Praep. Major.

Examinatores: *Josephus Májer,* Abbas et Canonicus.
Emericus Venosz, Abbas et Canonicus.
Emericus Radnich, Abbas et Canonicus.
Joannes Matuska, Praepositus et Canonicus.
Mauritius König, Abbas et Canonicus.
Edmundus Pellet, Canonicus.

Digitized by Google

Josephus Prifach, Canonicus.
Aloysius Steckl, V.-A.-Diac. et Par. Sz.-György.
Carolus Huszár, V.-A.-Diac. et Par. Zsámbékensis.
Eugenius Szuborics, in Lyceo Episc. Professor.
Ignatius Krencz, in Lyceo Episc. Professor.

CXI.

Officium administrationis piarum fundationum.

Administrator: *Joannes Matuska,* Praepositus et Canon.
Fiscalis Procurator: Spect. D. *Franciscus Miskey,* p. 390.

CXII.

Archi-diaconatus, et subdivisio.

Universa Dioecesis subdivitur in Archi-Diaconatum Cathedralem et Budensem:

a) *Archi-Diaconatus Cathedralis* complectitur in se, septem Districtus Vice-Archi-Diaconales. Uti 1. *Cathedralem* ad S. Stephanum Proto-Regem Hungariae. 2. *Alba-Regalensem Superiorem* ad S. Ladislaum R. Hung. 3. *Alba-Regalensem medium* ad S. Emericum. 4. *Alba-Regalensem inferiorem* ad S. Vincentium a Paula. 5. *Csákvárensem* ad S. Petrum. 6. *Váálensem* ad S. Gerardum. 7. *Adonyensem* ad S. Paulum, cum Parochiis recensendis.

Archi-Diaconus Cathedralis est: Joannes Matuska Praep. S. Joannis Bapt. de Buda et Canonicus. pag. 366.

b) *Archi-Diaconatus Budensis* complectitur in se quinque Districtus Vice-Archi-Diaconales; uti: 1. *Bicskensem* ad S. Josephum in Comitatu Albensi et Pilisensi. 2. *Érdensem,* ad S. Michaëlem, aeque in iisdem Comitatibus diffusum. 3. *Insulanum* ad S. Martinum, in Comitatu Pilisiensi. 4. *Budensem inferiorem*

Digitized by Google

ad S. Pium. 5. *Budensem Superiorem* ad S. Adalbertum. Utrumque in Comitatu Pilisiensi.

Archi-Diaconus Budensis: Mauritius Kőnig, Abbas et Canonicus. pag. 367.

Nunc, secundum hanc seriem, de singulis Districtibus Vice-Archi-Diaconalibus agendum erit.

CXIII.

I. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. CATHEDRALIS.

Haec complectitur in se Parochias: 1. Alba-Regalensem intramoenialem. 2. Extramoenialem. 3. Pákozdensem. 4. Sárpentelensem.

Vice-Archi-Diaconus: Martinus Kuti Ecclesiae Alba-Regalensis ad S. Sebastianum Parochus;

Natus 13-a Octobris 1832., in Györköny, Comit. Tolna. Scholas elementares frequentavit in Kajdacs, D.-Pentele, Herczegfalva. Gymnasium Albae-Regiae; Seminarium Viennae. Ordinatus 6-a Julii 1859. Albae-Regiae per Emer. Farkas Episcopum. Cooper. ab 1859—1860. Csákvár. Professor in Gymn. majori ab 1860—1863. Albae-Regiae; Catecheta ab 1863—1866. ibidem. Director Schol. real. ab 1865—1866.; parochus ab 1866., V.-A.-Diac. ab 1876. Scripsit aliquot dissertationes philosophicas in ephemeridibus „Kalauz“ 1863—1865. Plures articulos in ephem. „Független lapok“ „Autonomia“ „Szabadegyház.“ 1868—1870. Fuit defensor patriae 1849., et per defluxum 2. annorum 1857—1859. educator in familia supremi Comitis Comit. Toln. Emerici Stankovánszky.

Parochiae in Districtu Vice-Archi-Diaconali Cathedrali.

1. **Alba-Regia** (Székesfehérvár) L. Regia Civitas interior. Parochia antiquissima; occupata per Turcas 1545. urbe, eversa; recuperata 1688. civitate, suscitata. In gremio sunt *Ecclesiae:*

Cathedralis una Parochialis ad S. Stephanum primum Regem Hungariae.

Seminarii Cleri Junioris ad B. M. Virg. de monte Carmelo. Item

Digitized by Google

Ecclesia ad S. Joannem Nepomucenum PP. *Cistercitarum.*

Ecclesia ad S. Emericum Ducem Conventus Patrum *Franciscanorum* Provinc. Marianae.

Quando et per quos Ecclesiae hae, ante erectam adhuc Dioecesim exstructae fuerint, uberius suo loco narravimus.

Capellae sunt: *Ad S. Annam*, quae et Custodiatus compellatur, cuius historiam pag. 67. dedimus.

Capella *ad SS. Trinitatem* in Coemeterio, aedificata 1872. et per ministerium manuum nostrarum consecrata est [1]).

Lingva in Parochia hung. et germanica. Patronus Lib. et Regia Civitas Alba-Regalensis.

Parochi Ecclesiae Alba-Regal. intramoen. ab 1777—1877.

Franciscus Vajland ex abolita Soc. Jesu. Administravit Parochiam iam 15. annis, dum praesentatus est per Magistratum Patronum 16. Sept. 1778. Installatus per Sigismundum Grubanovits Praep. 21. Sept. anno eodem. Accepit titulum Praep. de Drozó. Resignavit 1800. sequenti anno obiit.

Ignatius Puretits, e Parocho Magyar-Almás. 1800—1833. dein Canon. Hon. tum actualis p. 342.

Emericus Farkas, e Parocho Váálensi 1833—1835. tum Canonicus et Episcopus Alba-Regalensis. pag. 312.

Georgius Mihályik, e Parocho Sárpentelensi 1835—1850. tum V.-A.-Diac. † 14. Oct. 1850. aet. 58.

Franciscus Guitman, e Parocho Vajtaensi 1850—1855. tum V.-A.-Diac. † 16. Aug. 1855. aet. 55.

Aloysius Lentz, e Parocho Hidegkuthensi 1855—1863. tum V.-A.-Diac. † 27. Aug. 1863. aet. 58.

Cajetanus Kopállik, e Paroch. Száárensi; tum Can. Hon. et Praep. B. M. Virg. de Adony. † 12. Apr. 1869. aet. 61.

Edmundus Pellet, e Professore Lycei Episcop. 1869—1876. tum Canonicus. pag. 369.

---

[1]) Historia exstructae huius Capellae continetur in hoc opusculo: „A hosszutemetői kápolna alapköve letételének okmánya.“ Albae-Regiae 1872. in 4-o.

Digitized by Google

Stephanus Gremsperger, e Professore Lycei Eppalis et Cleri Junioris Spirituali ab an. 1876.

Natus 7. Decembris 1835. in Bia Com. Pest-Pilis. Scholas frequentavit Albae-Regiae. Ordinatus 21. Augusti 1861. Albae-Regiae per Emericum Farkas Ep. Cooper. in Perkáta 1-a Septembr. 1861 — 27. Octobr. 1861. In Zsámbék a 27. Octobr. 1861. — 25. Julii 1866. Albae-Regiae ad S. Stephanum a 25. Julii 1866. — 3. Octobr. 1873. — Administrator ad S. Stephanum a 12. Aprilis 1869. — 1. Junii 1869. Notarius hon. S. Sedis Consist. a 5. Septembr. 1868. Director Spiritualis Cleri junioris; et Professor propaedeuticae a 3. Octobris 1873. — 28. August. 1876. Instituti Sororum de charitate confessarius ordinarius a 16. Julii 1876. Parochus Alba-Regalensis ad S. Stephanum a 28. Augusti 1876. — Assessor S. Sedis Consistor. 18-a Septembris 1876.

Cooperatores:

Josephus Vavró, natus 25-a Decembris 1835. in Gyöngyös, Comit. Hevesiensis. Scholas absolvit: Gyöngyösini et Agriae. Ordinatus 6. Jul. 1859. Albae-Regiae per Ep. Emericum Farkas. Coop. in Adony ab anno 1859. usque 1861. Isztimér ab a. 1861. usque 1862. Csákvár ab a. 1862. usque 1864. Iszka-Szent-György ab a. 1864. usque 1868. Albae-Regiae ab anno 1868. usque 1877.

Eduardus Janky, natus 11-a Julii 1843. in Csákvár. Com. Albensis. Scholas absolvit: Pestini et Albae-Regiae. Ordinatus 22-a Augusti 1865. per Emericum Farkas Ep. Cooper. in Vajta a 19-a Sept. 1865. usque 1867. 12-am Aug.; in Ráczkeve a 12-a Aug. 1867. usque 10-am Mart. 1868. Administr. interimalis ibidem a 10-a Mart. 1868. usque 20-am Maji 1868., dein Cooper. ibidem usque 12-am Febr. 1869.; in Zsámbék Coop. a 12-a Febr. 1869. usque 1-am Nov. 1871. Ibidem Admin. interimalis a 1-a Nov. 1871. usque 1-am Januarii 1872. dein Coop. ibidem a 1-a Jan. 1872. usque 25-am Augusti 1872. In Váál Coop. a 25-a Aug. 1872. usque 3-am Octobr. 1873. Albae-Regiae in Par. extramoeniali a 3-a Oct. 1873. usque 8-am Martii 1874. Albae-Regiae in Par. intramoen. ab 8-a Martii 1874. usque nunc, tempore intercalari etiam administrator in Pázmánd. 1877.

2. **Alba-Regia** (Székesfehérvár) Lib. Regia Civitas *exterior*. Parochia antiquissima, cum titulo Praeposituraе S. Ni-

Digitized by Google

colai extra muros Albenses. Temporibus dominatus Turcarum eversa. Restaurata anno 1778. Hucusque administrata fuit per Parochum Civitatis intramoenialis [1]).

Ecclesia est ad S. Sebastianum et Florianum. Duabus turribus aucta est Ecclesia 1835. perfecta 1864.

Capellae: ad *S. Rochum* in hospitali civico; ad *S. Donatum* in Promontorio, ubi, usque tempora Josephi II. eremicolae constantem habuerunt mansionem, ultimus eorum fuit Malakovszky. — Item: Capella: *ad Christum Resurgentem* in Coemeterio exstructa 1862.

Patronus Libera Regia Civitas.

Lingva hung. et germanica.

Tempore erectae Dioecesis universa civitas numeravit ultra 10,000 incolas. Windisch in Geographica descriptione ponit ad undecim millia [2]). Contributio totius Civitatis effecit 10,332 flnos 30 xros.

---

[1]) In documento investiturae primi Parochi Josephi Szabó 21. Sept. 1778. hae adferuntur rationes dismembrationis: „Ea quae animarum pericula submovent, et populo nobis credito levamina praebent, sedulo amplectentes, desiderio hominum extramoenialium Liberae Regiaeque Civitatis Alba-Regalensis, vulgo Budai Város nominatae e rationibus, quod extra portas urbis, quae de nocte claudi, et clavibus sub iurisdictionem officii militaris depositis, seu ut amant dicere, ad Dominum Praesidii Commendantem, saepe procul a portis residentem delatis, nonnisi tardissime, et magna cum difficultate aperiri solent, habitarent, ac etiam praesertim verno, autumnali et hyemali, ac ideo tribus ferme anni temporibus potissimum senes, pueri ac dibiles, ob nimiam a civitate intramoeniali distantiam, absque maxima difficultate et periculo ad intramoenialem parochialem Ecclesiam pro divinis officiis audiendis, et percipiendis sacramentis accedere non possent, quodve sine illis ex hac vita nonnulli decesserint, concludenter verificatis, per nos ipsos experimento cognitis, deferentes ... parochiam dividimus etc.

[2]) Windisch. Geographie des Königreichs Ungarn. Parte I. pag. 368. Pressburg. 1780. 8.

Digitized by Google

Post quinquaginta annos, seu

			Cath.	Gr.	H. C.	A. C.	Jud.
1827.	Civit.	intram.	9698.	470.	22.	14.	—
—	—	extram.	9883.	—	29.	18.	10.
1877.	Civit.	intram.	10,277.	131.	1127.	161.	929.
—	—	extram.	9337.	23.	132.	21.	385.

Parochi Eccl. extramoenialis ab 1778—1877.

Josephus Szabó, Albensis, e Secretario Episcopali primus Paroch.; installatur 21. Sept. 1778. fit Canon. 1801. p. 332.

Josephus Neiszer e parocho Adonyensi invest. 12. Nov. 1801— † 1814.

Josephus Májer, e professore Lycei Episc. 1814—1828. fit Canonicus. pag. 340.

Franciscus Orsonits, e parocho Sáárosdensi 1828—1831. † 21. Febr. 1831. aet. 44.

Ignatius Krizsány, e parocho Zámolyensi 1831—1848. Tum Canonicus. pag. 349.

Joannes Kálmán, e parocho Zámolyensi 1848—1866. una V.-A.-Diac. † 1. Oct. 1866. aet. 60.

Martinus Kuti, e Directore Schol. realium Albensium ab 1866. vide pag. 405.

Cooperatores:

Emericus Földes, natus 15. Dec. 1837. in Kőröshegy, Comit. Sümeghiensis. Scholas frequentavit: Veszprimii, Albae-Regiae, Sabariae. Seminarium Pestini, Viennae. Ordinatus in presbyterum 19. Julii 1862. per Episc. Emericum Farkas, in Ecclesia Seminarii. Egit Cooperatorem in Perkáta, Csákvár, Váál, Iszka-Sz.-György, actu Albae.

Jacobus Tichy, natus 17. Apr. 1837. in Tétény, Comit. Pestiensis. Scholas frequentavit: Budae, Pestini et Albae-Regiae. Ordinatus in Bodaik 26. Julii 1863. per Episc. Emer. Farkas. Cooper. in Bogdány a 26. Aug. 1863. — 18. Sept. 1865. ubi per quinque menses una administrator Parochiae. Inde, Coop. in Vörösvár 1865—67. in Perkáta 1868—71. in Dunapentele, Ráczkeve ab 1871 74. Per quatuor menses administr. in Ettyek anno 1874. ab huius anni 14. Martii Cooperator Albensis.

3. **Parochia Pákozd.** antiqua e Saeculo 14. Nomen recurrit in vetustissimis regni historicis monumentis. Adest

Digitized by Google

prae manibus originale documentum, germanica lingva exaratum, de anno 1348. ubi nomina Parochiarum Pakaoztet Wall recurrunt. Antiquitatem loci comprobant ruinae quaedam, et ingentes lapides in sylva existentes [1]), manu humana, mirando modo dispositi. Fuit bonum antiqui Capituli Collegiati Albensis. Post eversum Capitulum et devastatum regnum, devenit ad Soc. Jesu possessionem. Sublata hac, et restaurato 1777. Capitulo, restituta. Diu administrarunt Patres ex Ordine S. Francisci Prov. Marianae. Pertinuit ad Parochiam Pátka. Inde avulsa, fundata est Eccl. Parochialis per Capitulum 1818. *Ecclesia:* ad S. Josephum Spons. B. M. Virg. Tempore erectae Dioecesis Cathol. fuerunt 173. Acath. 979. Anno 1877. Cathol. in matre 561. Ac. 1230. Aug. C. 2. Jud. 20. Habet *Filiales* Börgönd, Felső-Major, János-Major, et Kisfalud. *Lingva* hung. *Patronus* Ven. Capitulum.

Primus Parochiae Administr. Michael Isóo, 1818—28.

Georgius Pilsák e Parocho Tinnyensi 1828—1853. Canon. Hon. et Sacerdos jubilaris † 7. Maii 1853. aet. 75.

Josephus Hollner e Cooperatore Bodaik ab an. 1853. *Natus* 1815. 24. Aug. Albae-Regiae. Absolvit Gymnas. Albae. Philosophiam Sabariae. Theolog. Albae. Ordinatus 1838. die 28-a August. per L. B. Ladislaum Barkóczy Eppum. Cooperator ab 1838. usque 1843. Febr. in Bicske. 1843. usque 1844. Junii in Zsámbék, hinc usque 1846. April. in Váál; ab 1846. April. usque 1848. Aug. in Pázmánd. 1848. Aug. usque 1853. Junii in Bodaik. 1853. Junii ad Curatiam Pákozd relegatus.

4. **Sárpentele.** Olim filialis Ecclesiae Szabad-Battyán. Erecta est Parochia pietate Francisci Vörös de Farád, Equitis aurati anno 1818. *Ecclesia* est ad Exaltationem S. Crucis. *Lingva* hung. *Patronus:* Haeredes Comitis Ludovici Széchenyi de Sárvár et Felső-Vidék.

Habet filiales: Urhida, ubi Ecclesia ad Exalt. S. Crucis. Nunc Promontorium, olim, temporibus S. Stephani Regis

[1]) Horvát István. Rajzolatok a magy. nemzet történeteiből Pest 1825. pag. 42.

Digitized by Google

Civitas [1]). *Szent-Mihály,* ubi Ecclesia ad Exalt. S. Crucis. In huius vicinia, occasione aedificatae viae ferreae, anno 1871. magna copia reperta est parvorum denariorum, e periodo Arpadiana, et mixta quorum diversissimas species, in Tabella ad finem exhibituri sumus. — *Kis-Keszi.* Universim sunt Cath. 1507. Aug. C. 6. H. C. 1259. Gr. n. 7. Jud. 7.

Ante Parochiam erectam administrabatur per PP. Franciscanos. Primus Parochus:

Georgius Mihálik e Capellano domestico Francisci Vörös de Farád, Par. administr. 1818—1835. hoc anno Parochus Albensis intramoen.

Sebastianus Haszlinger, e Capellano Albensi extramoen. Par. 1835—1854. hinc Par. Kálozensis. pag. 375.

Josephus Blauman, e Cooperatore Albensi intramoeniali ab 1854—1861. hinc Par. Bodaikensis.

Joannes Molnár, e Parocho Kövesdiensi Dioec. Jaurin. ab 1861—1871. dein Szabad-Battyánensis, et V.-A.-Diac.

Joannes Tóth, e Catecheta, Exhortatore, ac in scholis realibus Directore interimali, Parochus ab 1871.

Natus 13. Mai 1834. Albae-Regiae. Scholas absolvit in loco. Ordinatus 16. Julii 1858. in Moór per Emericum Farkas Episcopum. Ab anno 1858—1861., coop. in Káloz. Ab anno 1861—63. coop. in Váál. Ab anno 1863—1867. coop. in Bodaik. 1867. die 1-a Apr. usque 1-a Decembr. coop. Albae-Regiae in parochia extramoeniali. 1867. die 1-a Decembr. Cath. in schol. real. et norm. usque 1870.; Director interimalis in scholis real. 1870—1871. Administr. in Sárpentele 1871.; Parochus ab a. 1872.

CXIV.

II. DISTRICTUS ALBA-REGAL. SUPERIOR.

Vice-Archi-Diaconus *Aloysius Steckl*, Parochus Iszka-Szent-Györgyensis. S. Sedis Episcopalis Assessor;

[1]) Fejér. Cod. Dipl. T. I. p. 289. in Diplomate S. Stephani 1009. quo dotat Ecclesiam S. Michaëlis Veszprimii, „in comparte Vrhida civitatis."

Digitized by Google

Natus 15-a Octobr. 1819. in Zsámbék, Pestinensis Comit. Scholas Normales Budae; Gymnasium Albae-Regiae; Philosophiam et Theologiam ad Universitatem Pestini. Ordinatus 22-a Sept. 1844. Albae-Regiae per Eppum Ladislaum L. B. Barkóczy de Szala. Anno 1843. AA. LL. et Phil. Doctoratus lauream adeptus, anno 1854. e Theologia Fund. et Dogmatica examen rigorosum subiit. A 10-a Nov. 1844. usque 15-am Jul. 1845. Cooperator in Perbál et Törökbálint. A 31-a Aug. 1845. — 31-a Maii 1852. apud L. B. Georgium Révay perp. Supr. Comitem de Turócz educator. A 9-a Sept. 1852. — 6-am Sept. 1855. Studiorum Praef. et Theol. Propaed. Prof. Hoc temporis intervallo S. Sedis Consist. Vice-Notarius, tum Assessor et Prosynodalis Examinator. A 6-a Sept. 1855. Parochus Iszka-Szent-Györgyensis, qua talis a 13-a Mart. 1856. Districtualis Secretarius usque 6-am Febr. 1858.; abhinc Districtus Sup. Alb. V.-A.-Diac. et Scholar. Insp. Scripsit Sermones S. Gyászbeszéd B. Bajzáth György fölött. Pest. 1869. Kegyelet a temetőkön. Székesfehérvár. 1872. Sz. István I. m. k. nagy kath. és nagy hazafi volt. Székesfehérvár. 1872. Idem etiam opusculum: „Jézus sz. gyermekségének társulata Székesfehérmegyére alkalmazva." Székesfehérvár 1853. Jussu Commissionis Centralis Alba-Regalensis dictae Congregationis qua Notarius continuavit. Porro articulos anonymos et poëmata in scriptis periodicis communicavit.

1. **Bakony-Sárkány.** Parochia erecta 1788. quo et matricae inchoant. Ecclesia: ad S. Stephanum Reg. Hung. Lingva: germ. hung. Patronus: Fundus Religionis. Incolae: Cath. 905. H. C. 1. Jud. 18.

Parochiam, Patres Capucini e Conventu Moórensi administrarunt.

P. Porphyrius Ord. Capuc. Capell. localis, qua Parochus investitur 31. Maii 1788. † 9. Febr. 1791.

P. Maurus adm. Capucin. e Coop. Torbágyensi 12. Maii 1791. par. praesentatur ad Sárkány.

Josephus Thurzó, e Capellano Curato Balinkaensi 1817. mox hinc ad Gánth.

Georgius Rezsnyi, e Coop. Bodaikensi 1818—1851. Emerit. Par. † Tatae 13. Dec. 1851. aet. 78.

Franciscus Nyáry e Praebendato Capitulari 1851—1858. Emerit. † Budae apud PP. Capuc. 15. Junii 1871. aet. 62.

Digitized by Google

Josephus Dutke 1859—1871. dein Praebendatus, tum Par. Csobánka.

Aloysius Peller ab 1871.

Natus die 1. Sept. 1833. Kossúth Comit. Posoniensis. Scholas frequentavit: Tyrnaviae, Posonii, Neosolii, Agriae, Alb.-Reg. Ordinatus 1859. die 6. August. Alba-Regiae, per Emericum Farkas Eppum. ab anno 1859. 1-a Sept. Cooperator in Sziget-Ujfalu usque 1-am Julii 1860. A 1-a Julii 1860. Coop. in Zsámbék usque 1. Oct. 1860. A 1-a Oct. 1860. Capellanus Castrensis usque 1. Nov. 1867. Et quidem a 1. Oct. 1860. usque 1862. 1. Nov. apud pedestr. legionem Jellacic Nro 69. ab hinc apud Pedestr. legionem Albrecht Nro 44. Deinde — 1867. 1. Nov. reversus ad Dioecesim — dispositus fuit ad Ercsi; hic Cooperator usque 10-am Maii a. 1869. A 10. Maii a. 1869. administrator in Sárbogárd usque 6. Aug. e. a. Deinde Cooperator in Bodaik, usque 18. Aug. a 18. Aug. adjutor in Perbál usque 1. Oct. dein Capellanus iterum in Bodaik usque 3. Julii a. 1871. — Hinc Cooperator in Perkáta usque m. Sept. Tum Cooperator in Érd usque 1-am Nov. e. a. A 1-a Nov. 1871. Administrator in Bakony-Sárkány.

2. **Balinka.** Curatia erecta 1784. Ecclesia ad S. Vendelinum, quae anno 1876. cum tota fere possessione igne consumpta est. Lingva germ. hung. Patronus nullus. In matre cath. 465. A. C. 1. Jud. 5. In filialibus: Eszeny cath. 9. in Mecsér cath. 70. AC. 14.

Administratores:

Joannes Bene, ex Ord. S. Pauli I. Erem. qua emeritus Albae-Regiae. † 19. Sept. 1801.

P. Herman Bauer Ex-Carmelita † 12. Junii 1802.

Joannes Kollár presb. Saec.

P. Cornelius Solfrank Carmelita.

Michaël Borovszky, qua Capell. Bodaikensis 1812—1813. hinc ad Ondód.

Josephus Thurzó, 1814. e Cooperatore Bodaikensi Capell. curatus hinc 1817. ad Sárkány.

Georgius Pótzik, e Coop. Bodaikensi Capell. curatus 1817—1828. dein emerit. † Albae-Regiae 1830.

Digitized by Google

Franciscus Sztanovits, e Coop. Bodaik. curatus 1828—1835. hinc ad Aba.

Josephus Juller, e Coop. Vörösvár. 1835—1850. † 28. Dec. 1850. aet. 54.

Ladislaus Győrdeák, e Cooperatore Bodaikensi Capell. curatus ab 1851.

Natus 23-a Novembris 1809. in Nagy-Gyimóth Com. Weszprimiensis. Normales, 4. Gymn. Papae — humaniores Weszprimii, Philos. Sabariae, Theol. Albae. Ordinatus 17-a Augusti 1834. Albae. per Joannem Horváth Ep. Munia gessit: Cooperator in Vajta 3 annis, Bicske 3, Török-Bálint 1½, Duna-Pentele 3, Rácz-Almás 3, Albae-Regiae 1½, Administrator in Csákberény ½, Bodaik Coop. 2½ in Balinka Administr. Curatiae 26. annis. Edidit Opus Poeticum: Versus Eleg. honoribus Episc. Joannis Horváth. Budae, et Honoribus Joannis Marich el. Ep. et Tab. Septv. Praelati Albae-Regiae. Munus gessit etiam Catechetae, et Exhortatoris in Instituto milit. Caes. reg. Albaregalensi annis 1½, gratis. anno 184⅞.

3. **Bodaik,** priori saeculo Parochiam administrarunt Patres Capucini, qui anno 1749. beneficentia Heredum Comitum a Hochburg stabilem mansionem hic acceperunt. Ad erigendam Ecclesiam honori B. M. Virginis auxiliatricis dicatam liberaliter concurrit Comitissa a Colloredo, et Primas Regni Hung. Leopoldus Comes Kollonich. Celebris ab imagine miraculosa B. M. Virg. ad quam a dissitissimis regni partibus magna fidelium confluit multitudo [1]). Claustrum a Josepho II Imperatore 1788. sublatum est.

Lingva hung. Patronus: Fundus Relig. In matre Cath. 1566. AC. 24. HC. 464. Jud. 30. Filiales habet: Csurgó, ubi Ecclesia ad S. Catharinam. Igar. Gaja. Szilvakut. Tárnok. Tőrös. Varjuvár. Kajmáti.

Parochi: Franciscus Gáál, e Coop. Bogdányensi a 9. Jan. 1789—1806. per cambium factus Par. Csoorensis.

[1]) Mennyei Korona. Herczeg Eszterházy Pál Nádor. 1696. Ubi pag. 121. de miraculosa imagine Albensi; Jordánszky de Bodaikensi agit simul 1836. pag. 75.

Digitized by Google

Franciscus Papp, e parocho Csoorensi 1806—1824. per cambium † 5. Augusti 1824.

Adamus Schmith ex administr. Nagy-Lángh 1824—1836. † 27. Nov. 1836. aet. 60.

Franciscus Mattesz, e parocho Ürömensi 1836—1860. † 30. Julii 1860. aet. 63.

Josephus Blauman, e parocho Sárpentelensi ab 1860. *Natus* 18-a Octobris 1815. Posonii. Scholas absolvit: Posonii, Jaurini, Tyrnaviae. Ordinatus 19-a Octobris 1838. Albae, per Lad. B. Barkóczy Ep. Uno anno educator; — 16. annis Coop. una Catech. in instituto militari Albensi. Parochus in Sárpentele, nunc Bodaik.

Cooperatores:

Josephus Téttry, natus 16-a Februarii 1845. Terestyénfa (Com. Castriferreris) Scholas frequentavit: Ginsii et Jaurini. Ordinatus 21-a Julii 1872. Albae per Joan. Pauer. Cooperator in Perkáta ab anno 1872. usque 1873.; dein, a die 20-a Octobr. eiusdem anni, Cooperator in Bodaik. In pagellis Albensibus varias scripsit dissertationes circa educationem prolium Scholasticarum. In Scholis publicis per 5. annos erudivit proles ex omnibus, per legem praescriptis studiis.

Vilhelmus Tamás, natus 5-a Julii 1844. Colocae Com. Pesti. a prima Classe usque VII-am inclusive Colocae; octavam Albae-Regiae. Ordinatus 19. Julii, 1869. per Vincentium Jekelfalusy. Cooperator in Ráczkeve a 18-a Augusti usque 26-am Nov. 1870-i; a 26-a in Budakesz usque 15-am Julii 1871.; in Bicske a 15. Julii usque 23. Aug. 1875.; a 23. Aug. in Bodaik, sed interim a 26-a Februarii 1876. usque 22-am Maji in Lovasberény 1876.; dein usque praesens tempus in Bodaik Cooperator.

4. **Csókakeő,** Parochia erecta saeculo 14. restaurata 1788. Ecclesia ad S. Donatum. Lingva hung. Patronus: Fundus Religionis. In matre: Cath. 688. H. C. 6. Jud. 14. In filiali Söréd Ecclesia ad S. Michaelem Arch. Cath. 434.

Arcis Csókakeő antiquitatem in poemate celebri decantavit Andreas Horváth [1]).

---

[1]) Árpád. Irta Pázmándi Horvát Endre. Pest 1831. p. 415. 450.

Digitized by Google

Parochi:

Petrus Jankó, erecta parochia 1788. primus Par. 19. Maii 1788. investitur.

Franciscus Stublits 1799—1802.

Stephanus Dani 1802—1827. dein emeritus.

Joannes Simkovits 1827—1863. emerit. Par. Sacerd. jubil. † in Császár 1. Dec. 1866. aet. 79.

Josephus Branizsa 1861—1863. dein Paroch. Sárosdensis.

Stephanus Szilassy 1863—1870. actu Par. Tinnyensis.

Georgius Fligler ab an. 1870.

Natus 5. Aprilis 1840. Rácz-Almás, Com. Albensis. Scholas frequentavit Albae-Regiae. Ordinatus 19. Augusti 1864. per Emericum Farkas Eppum. Coop. ab a. 1864. 25. Octobr. in Káloz., ab a. 1867. 7. Maii in Ráczkeve, ab a. 1867. 15. Augusti in Bodaik, ab a. 1868. 2. Octobris in Iszka-Sz.-György, ab a. 1870. 15. Nov. parochus in Csókakeő.

5. **Csoor,** Parochia erecta 1788. Ecclesia: ad B. M. Virg. Visitantem. Lingva hung. Patronus: Fundus Relig. In matre Cath. 922. AC. 45. HC. 742. Jud. 14. — In filialibus: Inota, Eccl. ad S. Stephanum R. Hung. — Réti. Gusztus. Meritő. Nyáras. Csoor-Iszka. Baglyas.

Parochi, administratores:

P. Ladislaus Carmelita.

P. Stanislaus Grain Ex-Carmelita, administr. primus, investitur 14. Maii 1788. † 17. Januarii 1797.

Franciscus Papp, e Cooperatore Alb. intram. a 20. Apr. 1797—1806. Hoc anno per cambium factus Bodaikensis.

Franciscus Gáál, e Parocho Bodaikensi per cambium fit Csoorensis 1806—1807. hoc an. factus Par. Vajtaensis. † 1808.

Andreas Vajland 1807—1824. Resignavit Par. 21. Jun. 1824. † 10. Januar. 1825. Sepultus in Crypta Eccl. Semin.

Joannes Palkovits 1824—1845. † 24. Julii 1845. aet. 51.

Emericus Venosz 1845—1858. dein Canon.

Paulus Saly 1858—1871. dein Sárkereszturensis.

Franciscus Vinis, e Par. Sárkereszturensi ab an. 1871.

Digitized by Google

Natus 29-a Martii 1834. in Polgárdi, Comit. Albensis. Scholas frequentavit: Budae et Albae Regiae. Ordinatus 21. Augusti 1857. per Emericum Farkas Eppum. Qua Cooper.: in parochia Oppidi privilegiati Ráczkeve ab an. 1857. die 10. Octobris, usque 1859. diem 15. Martii; abhinc missus qua Coop. ad Váál; inde dispositus, qua Coop. ad Bodaik an. 1861. die 31. Martii. — Qua missionarius ad fundandum pastorale Beneficium sub nomine Administratoris dispositus ad Sár-Bogárd, an. 1862. die 17-a Augusti; in parochum eiusdem Ecclesiae denominatus an. 1865. die 29. Januarii; hinc ad paroch. Sárkeresztur, an. 1869-o die 10. Maii; qua parochus Csóorensis fungitur ab an. 1871-a die 3. Aprilis. — Edidit: „Orationes de 7 doloribus B. M. Virg.“ Albae-Reg. 1859. „A mi Urunk J. Kr. kinszenvedése a 4 evangel. irása szerint.“ 1861. Pestini. „Mária védelme“ (németből) Albae-Reg. 1868. — Item: varias dissertationes in Ephemer. „Idők tanuja,“ „Religio,“ „Kath. néplap.“ sub nomine proprio et nomine ficto, Völgyi. Aliquot conciones in libro concionum, „Magyar Egyházi Szónok.“ — Item: Sub titulo „Vaáli emlékek.“ Descriptio vallis et oppidi Vaál etc. In libro „Magyar Sion.“ In parochia Ráczkeve fundavit „Olvasó-Társulat“ et „Népszerü Olvasó-egylet.“

6. ***Iszka-Szent-György,*** Parochia erecta 1773. Ecclesia ad SS. Trinitatem. Capellae: 1) Aulica Castelli, ad Exalt. S. Crucis. 2) In Coemeterio ad S. Rosaliam. Patronus: Familia LL. BB. Bajzáth de Pészak.

In matre: Cath. 721. AC. 4. HC. 499. Jud. 3.

Filiales: Moha. Atya. Hosszuhegy. Guth. Universim: Cath. 1165. AC. 4. HC. 1074. Jud. 3.

Parochi:

Stephanus Horváth per cambium transivit ad Csákberény. 1780.

Joannes Czeberer per cambium e Csákberény, Iszka-Szent-Györgyensis 16. Febr. 1780. Paulo post in Füle.

Emericus Kecskés, brevi tempore, dein Praebendatus, et Cleri Jun. Spirit.

Franciscus Hollajder resignavit parochiam 1792. tenuit tamen usque ult. Oct.

Josephus Mészáros erga praesentam C. Thaddaei Amade de Várkony parochus fit 22. Aug. 1792. adiit 1-a Nov. anni

Digitized by Google

eiusdem. 21. Febr. 1794. constituitur Administr. Váálensis post resign. Alexii Márffy Par. Váálensis.

Georgius Pásztori 1794—1816. dein resignavit.

Paulus Stokinger 1816—1855. Canon. Hon. V.-A.-Diac. † 11. Jun. 1855. aet. 69.

Aloysius Steckl ab an. 1855. pag. 412.

Cooperator:

Stephanus Sterbeczky, natus 20-a Augusti 1845. Albae-Regiae. Scholas frequentavit in loco. Ordinatus 19-a Julii 1869. Albae-Reg. per Vincentium Jekelfalusy Eppum. Qua cooper. a 1-a Augusti 1869. usque 20-am Julii 1872. in Vajta; a 20-a Julii 1872. usque 29-am Octobris 1873. in Ráczkeve; a 29-a Octobris 1873. usque praesens tempus in Iszka-Szent-György. In Ráczkeve mense Decembri 1872., qua supplens docens fungebatur.

7. **Isztimér,** Parochia erecta 1753. Ecclesia ad S. Annam. Lingva: germ. hung. Patronus: C. Sztáray. In matre: Cath. 1468. HC. 1. Jud. 14.

Filiales: Guth-Tamási, ubi Ecclesia ad S. Joan. Bapt. Dülfás. Kis-Isztimér. Kis-Jón. Sikátor. Universim: Cath. 1819. HC. 1. Jud. 14.

Parochi:

P. Aquilinus Arményi Ord. Capuc. Admin. investitur in par. 17. Sept. 1788. adiungitur eidem in subsidium propter senectutem P. Hortulanus Conneider Capucinus. 1-a Dec. 1792.

Franciscus Pálmafy, dein 1815. Par. Bogdányensis.

Ladislaus Mogyórosy 1815—1828.

Isidorus Adamovich 1828—1865. Can. Hon. † 5. Nov. 1865. aet. 64.

Josephus Koller 1865—1872. † 10. Junii 1872. aet. 39.

Carolus Pospischil ab 1872.

Natus 15-a Januarii 1828. Albae-Regiae. Scholas frequentavit Albae-Regiae et Szegedini. Ordinatus 22-a Aug. 1853. per Episc. Emer. Farkas. Coop. a. 2. Capell. Castrensis a 2-a Aprilis 1855. usque 1-am Martii 1869. pension. Capell. Castr. abhinc, et Administr. interim. ab a. 1869. usque 1872.; nunc Administr. Parochiae ab a. 1872. S. S. Assessor ad honores ab a. 1860. Cruce

Digitized by Google

aurea pro piis meritis, numismate memoriali 1864., et numismate bellico a. 1866. decoratus. Qua Capell. Cast. in tribus bellis fuit: 1859. in Italia, ubi decoratus erat cruce aurea pro piis meritis 1864. contra Danos in Schleswig-Holstein, ubi numismate memoriali; et 1866. contra Borussos in Bohemia: ubi numismate bellico condecoratus est.

Cooperator:

Ludovicus Nagy, natus 4-a Junii 1849. in Csepregh. Com. Sopron. Scholas frequentavit Ginsii et Sopronii. Ordinatus 20-a Julii 1874. Albae-Regiae per Ep. Joannem Pauer. Cooperator in Parochia Isztimér a 25. Julii 1874.

8. **Kuti,** Parochia erecta 1810. Ecclesia ad B. M. V. Assumptam. Lingva germ. Patronus: Familia C. Paulinae Zichy de Vásonkeő. In matre: Cath. 582. AC. 1. HC. 2.

Parochi:

Ladislaus Mogyorósy 1815. factus Isztimérensis.

Georgius Khauth 1815.

Mathaeus Csáky, prius Professor in Lyceo Ep. et Par. Szigetujfaluensis. Distr. Secret. Sacerd. jubil. † 21. Novembr. 1847. aet. 80. Penes eum.

Franciscus Weber Administr. usque 1847. dein N.-Kovács.

Josephus Glazer 1847—59. hinc ad Solmár.

Eugenius Balogh ab 1859.

Natus die 30-a Octobris 1826. in Look, Comitatus Castriferrei. Scholas frequentavit: Budae et Pestini. Ordinatus 19. Nov. 1848. Strigonii ab Eppo Majtényi. Cooperator 10 annis, in variis locis: uti Adony, Kis-Torbágy, Török-Bálint, Bicske, Isztimér, Parochus in Kuti, in 18-um annum.

9. **Moor,** oppidum, Parochia antiqua e Saec. 14. Sub Turcarum dominatu eversa. Per introductos Patres Capucinos 1696. restaurata. Ecclesia ad SS. Trinitatem. Item: Ecclesia, dicta hungarica, quae usque 1788. pro Parochiali deserviebat.

Capellae: 1) ad S. Urbanum in Promontorio; 2) ad S. Vendelinum; item: 3) ad S. Rochum.

Patronus: Familia CC. Lamberg, et LL. BB. Luzsénszky. Lingva, germ. et hung.

Digitized by Google

In matre: Cath. 7219. AC. 41. HC. 585. Gr. 1. Jud. 442.

Filiales: Veleg, Dobos, Timár, Tőrös, Sövénykut, Geisamajor. Universim: Cath. 7510. AC. 681. HC. 652. Gr. 1. Jud. 460.

Administratores Parochiae Patres Guardiani serie successiva:

PP. Apollinaris, Chrysologus, Eleazarus, Engelmanus, Joannes, Georgius, Agathangelus, Justus, Hospitius, Constantinus, Agnellus, Agathangelus, Lazarus, Primitivus, Anacletus, Agathangelus, Pelagius, Maurus, Damianus, Chrysologus, Gothardus Csanády, Coelestinus Szép, Irenaeus Sztrebitzky, Leopoldus Lichtenecker, Richardus Steiner, Carolus Krizsány, Hieronymus Perneczky, Remigius Vurka, Antonius Kaás, Augustus Krizsány.

Anno 1877. Administrator: Ferdinandus Tanninger Gvardianus Ord. Capuc. et Districtualis infirmarius.

Cooperatores: P. Benvenutus Chlubna. P. Arnoldus Weppil. P. Angelus Eberle. P. Philippus Ponty. Ord. Capuc. Presbyteri.

10. **Ondód,** alias Pusztavám, Parochia erecta 1789. Ecclesia: ad S. Antonium de Padua. Lingva: germ. hung. Patronus: Fundus religionis.

Parochi:

Leopoldus Kitreiber Ex-Trinit. e Conv. Budens. Par. 31. Maii 1788. resignavit parochiam, 29. Martii 1803. et obtentis dimissorialibus, et facultate, ingressus Ordinem S. Benedicti 24-a Apr. 1803.

Carolus Csont, antea Parochus Ráczkereszturensis; tum 22. Aug. 1803. Ondódensis usque 1813.

Michael Borovszky, 1813—1817.

Sebastianus Vajland 1817—1835. † 1835.

Joannes Klauszrigler 1835—1849. dein Tétényensis per Cambium.

Digitized by Google

Carolus Berghammer 1849—1875. e Parocho Tétényensi. Praep. B. M. Virg. de Majk. Resignavit Parochiam. † in Nagy-Káta 10. Aug. 1875. aet. 73.

Erasmus Kazay ex Gánthensi 1875.

Natus 10. Octobr. 1837. Pragae, in Bohemia. Tam normales. quam gymnasiales Pestini; Theologiam vero Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 19. Julii 1862. per Emericum Farkas. Ep. Coop. in Isztimér a 20-a Julii 1862. usque 30-am Sept. 1865. Coop. in Bogdány a 5-a Octobr. 1865. et Administrator a 25-a Junii 1866. usque 10. Octobr. 1866.; iterum Coop. et Administrator a 22. Maii 1867. usque 10. Nov. 1867. Administrator in Gánth a 17. Nov. 1867. et Parochus ab anno 1868. 13. Febr. usque 1875. 30. Aprilis. Ab anno 1875. 1-a Maji Parochus Ondódensis.

CXV.

III. Districtus vice-archi-diaconalis alba-regalensis medius.

Vice-Archi-Diaconus Joannes Nep. Molnár, Schol. elem. Distr. Inspector, Parochus Szabad-Batthyánensis.

Natus 3. Maji 1816. in Bakony-Szent-László, Comit. Veszprimiensis. Gymnasiales Veszprimii. Human. et Philosophiam Jaurini, Theologiam Albae-Regiae et Pestini absolvit. Ordinatus 4. Maji 1839. per Eppum L. B. Ladislaum Barkóczy. Qua Diaconus: Coop. Albae-Regiae in Par. extramoenia. Ab an. 1839. 4. Maji coop. Pázmándini. Ab anno 1844. 1-a Sept. Cooperator Albae-Regiae extra, ab anno 1845. 1-a Maji intramoenia. usque an. 1849. mensem Junium. Postmodum delitescebat in Comit. Aradiensi usque 1850. 1. Novembris Ab an. 1851. 1. Martii. Coop. in Kövesd Dioecesis Jaurinensis. Ab an. 1852. 1. Maji Administrator, dein a 1-a Julii Parochus ibidem, usque 1861. 1-am Januarii, ab eo tempore Par. in Sár-Pentele usque 1871. 1-am Julii, ab hoc tempore in Sz.-Batthyán, una V.-A.-Diaconus. Editae sunt ab eo: duae conciones; una 1848. mense Martio altera 1872. An. dicta in festo Sancti Stephani Regis. Utraque Albae-Reg.

1. **Ába,** Parochia erecta 1787. Ecclesia: ad SS. Trinitatem. Lingva hung. Patronus: Fundus Religionis. In matre: Cath. 747. AC. 8. HC. 1410. Jud. 106.

Digitized by Google

Filiales sunt: Báránd. Kajtor. Pötöle, ubi Capella ad Coenam Dom. Szent-Iványi, ubi Capella ad Sepult. Chr.

Universim: Cath. 1584. AC. 12. HC. 1589. Jud. 106.

Administratores et Parochi:

Georgius Bors ex abolita Soc. Jesu Missionarius, dein Administrator, postremo Parochus † 30. Febr. 1787.

Joannes Lauffenbach, e Coop. Albensi intram. Parochus a 19. Nov. 1787—1804. dein Parochus Dunapentelensis.

Georgius Sárkány, e Cooperatore Csákvárensi, 1804—1806. dein Par. Fülensis.

Joannes Lauffenbach, rediit e Parochia Dunapentelensi 1806—1831. † in cholera 4. Sept. 1831.

Josephus Gangó, e Praebendato Capitulari 1831—1834. dein Par. Sár-Szent-Miklósensis.

Franciscus Sztanovics ex administratore Balinkaensi 1835—1852. dein Par. Perbálensis.

Georgius Láng per Cambium e Parochia Perbál 1852—1856. † in Sárosdensi via 24. Julii 1856. aet. 48.

Antonius Havelka, e Coop. Albensi intramoen. ab 1856. *Natus* 27-a Maii 1820. Albae-Regiae. Gymnasiales Albae, Philos. Sabariae, theolog. Albae. Ordinatus 30. Julii 1843. per Ladislaum Barkóczy Ep. Cooperator in Csákvár 1844—47. In Bicske $^{47}/_{48}$. 1. anno, in Váál $^{48}/_{49}$. 1. anno, in Isztimér $^{49}/_{50}$. 7. mens. in Kis-Torbágy 1850. 2. mens. in Pázmánd $185^{0}/_{1}$. 1. anno. Albae-Reg. 1851. usque 1856. ubi 2. mensibus Administrator par. In Aba Administrator 1856. 5. mensibus; Parochus ab anno 1857.

2. **Fülе,** Parochia erecta 1749. Ecclesia: ad S. Joannem Bapt. Ling. hung. Patronus: Ven. Capitulum Veszprimiense.

In matre: Cath. 328. HC. 694. Jud. 29.

Filialis Csajágh. Com. Veszpr. Univ. Cath. 377. HC. 1710. Jud. 124.

Parochi:

Ludovicus Grubanovics ab an. 1776—1783. dein a 17. Sept. Par. Pázmándensis.

Joannes Klariger, e Coop Albensi intram. a 17. Sept. 1783. Administr.

Digitized by Google

Joannes Czeberer, 1783. resignavit mense Dec. 1785. † 1786.

Franciscus Spetykó a 2-a Martii 1786—89. hinc fit Par. Adonyensis.

Joannes Dobos ab 11. Nov. 1789—1806. dein Par. Dunapentelensis.

Georgius Sárkány a 24. Maii 1806—1833. † in Füred 5. Junii 1833. aet. 59.

Joannes Szabó 1833. 27. Dec. 1862. Emerit. † in Füle 24. Julii 1869. aet. 71.

Josephus Ács ab 1863. Administrator, tum Parochus. *Natus* 1819. 23. Julii in Pápa. Comit. Veszprim. 4. gymn. Pápae, 2. hum. Veszpr. philosoph. Vacii. Juris Scient. Jaurini. Theol. Albae-Reg. absolvit. Ordin. 6-a Jul. 1849. Jaurin. per Antonium Karner denom. Eppum Albensem. Coop. ab an. 1849—1851. in Rácz-keve. 1851—1853. Pázmándini, 1853—1854. Váál. 1854—1857. Bodajk. 1857—1859. Albae-Reg. intramoen.; 1859—1861. Praeben. Ven. Cap. ab a. 1861—1863. Administr. paroch. Fülensis, ab anno 1863. Parochus.

3. ***Káloz,*** Parochia erecta 1749. Ecclesia: ad B. M. Virg. Assumpt. Lingva hung. Patronus: Comes Edmundus Zichy de Vásonkeő, S. C. R. Apost. Maj. Int. St. Consiliarius, et Camerarius. Ord. S. Stephani Eques.

In matre: Cath. 1290. AC. 10. HC. 1120. Jud. 90.

Filiales sunt: Hatvan. Nagy-Hörcsök. Kis-Hörcsök. Jenő-Falva. Ödön. Külmajor. Belmajor. Mola. Universim: Cath. 2404. AC. 14. HC. 1346. Jud. 118.

Parochi:

P. Prothasius Ord. S. Franc. adm. usque 3. Julii 1780. revocatur ab Ordine.

Joannes Füle, a 28. Nov. 1780. — 8. Nov. 1781. Hoc anno fit Magyar-Almásensis.

Petrus Mórocz, de Nagy-Abony ab 8. Nov. 1781—1789.

Paulus Horváth, e Cooperatore Seregélyes. Par. a 7. Julii 1789—1836. Sacerdos jubil. † 28. Nov. 1836. aet. 76.

Digitized by Google

Stephanus Akter, e Parocho Tinnyensi 1836—1854. V.-A.-Diac. † 28. Oct. 1854. aet. 64.

Sebastianus Haszlinger, e Parocho Sárpentelensi ab 1854. una Canon. Hon. pag. 375.

Cooperator:

Alexander Heimbach, natus 11-a Novembris 1850. in Brünn Moraviae. Scholas absolvit Albae-Regiae et Strigonii. Ordinatus 22. Jul. 1875. per Joannem Pauer Ep. Cooperator ab anno 1875. in Ráczkeve; dein in Káloz.

4. **Nagy-Lángh,** Parochia antiqua, restaurata 1769. Ecclesia: ad Exalt. S. Crucis. In Coemeterio Capella ad Resurrectionem. Lingva: hung. et germ. Patronus: Heredes C. Joannis Zichy de Vásonkeő.

In matre: Cath. 446. AC. 7. HC. 101.

Filiales: Csősz, ubi Capella ad Nomen B. M. Virg. Soponya. Lobb. Jánosmajor. Kis-Láng. Péter-Szállás. Tarnócza. Vázsony. Világosmajor. Ujmajor. Kis-Puszta. Mola.

Universim: Cath 1317. AC. 14. HC. 2674. Jud. 77.

Admin. et Parochi:

P. Dominicus Griener e Soc. Jesu abolita. Viribus fractus resignavit 1778. † in Füred 15. Junii 1782.

Joannes Füle, 1778. — 28. Nov. 1780. Hinc ad Káloz.

Abrahamus Reguly ab 1780—1790.

P. Theodorus Holner Carmel. 1790—1800. mens. Aug. Serius erecto Seminario 1802. Spiritualis Cleri Jun. Andreas Lubrik 1800. — dein Parochus Seregélyesensis, inde 1810. Sár-Szent-Miklósensis.

Andreas Vajland 1805—7. hoc an. fit Par. Csóorensis.

Adamus Schmidt 1807—1824. hinc ad Bodaik.

Joannes Ignatius Wagner 1824—1850. Abbas B. M. Virg. de Illda. † 29. Mart. 1850. aet. 58.

Carolus Juraszek 1850—1863. † 29. Oct. 1863. aet. 40.

Stephanus Nyers 1863—1872. fit Par. Sár-Sz.-Miklósens.

Franciscus Nemsits ab 1872.

Natus 13-a Decembris 1846. Albae-Regiae. Ordinatus 5-a August. 1868. per Vincentium Jekelfalusy Ep. Cooperator in Perkáta

Digitized by Google

1868. 1. Sept. — 1869. 13. Oct. in Ráczkeresztur 1869. 13. Oct. 1. Jul. 1870. in Váál 1870. — 17. Aug. 1871. in Ráczkeve; a 21. Maj. 1872. Administrator in Nagy-Láng.

5. **Polgárdi,** oppidum. Curatia erecta 1863. Ecclesia ad S. Stephanum R. Hung. Lingva: hung. Patronus: C. Geisa Batthyány.

In matre: Cath. 569. AC. 19. HC. 2043. Jud. 98.

Filiales. Alsó-Somlyó. Lajosmajor. Lászlómajor. Erzsébetmajor. Vasut-őrház.

Universim: Cath. 774. AC. 32. HC. 2184. Jud. 98.

Administrator:

Antonius Feld, natus 1834. 6. Jan. Albae-Regiae. Gymnasiales Albae-Regiae. Philosophiam Tyrnaviae. Theologiam, et quidem 1. et 2-am Sabariae, 3. et 4-am Albae-Regiae. Ordinatus per Ep. Emer. Farkas; anno 1856. 17. Aug. cum dispensatione. Ab anno 1856. usque 1857. 23. Oct., qua coop. in Zsámbék. Usque finem Maii 1869. educator filiorum Sigismundi Inkey in Lengyeltóthi. Fine Mai in Vörösvár Coop. usque 24-am Oct. 1860. Tunc in Polgárdi Coop. aulicus ad Familiam Comitum Batthyány. Erecta Curatia in Polgárdi anno 1863. die 4. Aprilis in Curatum denominatus. Ab anno 1875. die 15. Oct. deseruit Castellum, et inhabitare coepit novam parochialem domum. Anno 1871. districtualis secretarius.

6. **Sárkeresztur,** Parochia erecta 1788. Ecclesia: ad S. Ignatium Ep. M. Lingva: hung. Patronus: Episcopus Alba-Regalensis.

In matre: Cath. 692. AC. 14. HC. 1682. Jud. 82.

Filiales: Szent-Ágotha, ubi Ecclesia ad S. Agatham. Bódimajor. Sándormajor. Gárdamajor. Imremajor. Középmajor. Mártonmajor. Sárkánymajor. Szilfa. Zichymajor. Lászlótelek.

Universim: Cath. 1587. AC. 14. HC. 1887. Jud. 84.

Parochi:

Alexius Králik, presbyter saecularis, investitus 14. Maii 1788—1801.

Emericus Fülöp, e Coop. Pázmándensi 1801. † 1822.

Michael Strázsa, e Coop. Bodaikensi 1822—1863. Sac. jubil. in annum 9. Qua emeritus † Pestini 26. Apr. 1873. aet. 85.

Digitized by Google

Aloysius Vaigl, e Caerem. Eppali. 1863—1869. † 28. Martii 1869. aet. 33.

Franciscus Vinis, e Parocho Sár-Bogárdensi 1869—1871. dein fit Parochus Csóorensis.

Paulus Saly per cambium, e Par. Csóorensi ab 1871. *Natus* 23-a Aprilis 1823. in Seregélyes, Comitatus Alba-Regalensis. Gymnasiales Albae-Regiae, Philosophiam Vacii, Theologiam Albae-Regiae. Ordinatus 31-a Julii 1845. per Ladislaum Barkóczy Ep. A 1-a Augusti 1845. — 15-am Octobris 1847. qua Cooperator in Káloz; hinc usque 18-am Octobris 1849. in Ráczkeve; hinc usque 8-am Septembris 1852. in Vajta; hinc usque 22-am Januarii 1855. in Bodaik; hinc usque 23-am Aprilis 1858. Albae-Regiae; hinc usque 1-am Aprilis 1871. Parochus in Csoór; hinc Parochus in Sárkeresztur. Cruce aurea decoratus 1857-o 27-a Julii.

7. ***Szabad-Batthyán,*** (Csikvár) Parochia erecta 1762. Ecclesia: ad S. Emericum Ducem. In coemeterio adest Capella. Lingva: hung. Patronus: Vidua Francisci Andreoli, nata Comitissa Emma Rosa Batthány.

In matre: Cath. 870. HC. 240. Jud. 5.

Filiales: Falu-Batthyán. Tácz. Föveny. Kis-Somlyó. (Cséri.) Felső-Somlyó. Antoniamajor. Csabda. Öreg-, Kis- és Szárhegy.

Universim: Cath. 1890. AC. 4. HC. 2084. Jud. 31.

Administratores et Parochi:

P. Paulus Papp Ord. S. Franc. Anno 1783. revocatur in Claustrum.

P. Antonius Marátzi ex eodem Ord. a 24. Junii 1783. Ob infirmit. resignavit 25. Dec. 1791.

Bernardus Fejér ex eodem Ord. introductus 1-a Dec. 1791—1805.

Joannes Kollár Par. ex Administratore Balinkaensi.

Stephanus Szabó iam 1809. Parochus. Distr. Secretarius. † 16. Jun. 1848. aet. 71.

Alexander Pellet, e Capellano aulico Polgárdiensi 1848—1871.; quo anno Canonicus pag. 354.

Joannes Nep. Molnár, e parocho Sárpentelensi ab an. 1871. pag. 421.

Digitized by Google

CXVI.

IV. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. ALBA-REGAL. INF.

Vice-Archi-Diaconus: Josephus Kiss sen. Scholarum elem. Distr. Inspector, Ecclesiae Vajtaensis Parochus.

Natus 28-a Aug. 1814. Sabariae in Comitatu Castriferrei. Scholas Gymnasiales ibidem; theologicas Albae-Regiae absolvit. Ordinatus per Ladislaum L. B. Baikóczy Episcopum. Cooperator 1837. Administrator 1846. Actuarius officii Dioec. et Vice-Notarius Consist. an. 1850. Paroch. an. 1851. V.-A.-Diac. et Schol. Inspector an. 1868.

1. ***Alap,*** fuit filialis Parochiae Vajta. Erecta est 1860. Ecclesia: ad S. Emericum Ducem.

In filiali Felső-Alap: Capella ad B. M. Virg. Assumptam.

Lingva hung. Patronus nullus. Cath. 1643. AC. 59. HC. 280. Jud. 51.

Parochus Venceslaus Reitmann Districtualis Secretarius.

Natus 18-a Octobris 1828. in Baja, Comit. Bacsiensis. Scholas absolvit: Bajae et Pestini. Ordinatus Albae-Regiae, per Emericum Farkas die 21. Junii 1854. Cooperator in Adony usque 6-am Jan. 1856. — deinde Capellanus aulicus et educator herulorum C. Batthyány in Polgárdi. Parochus in Alap ab anno 1860. die 14-a Octobris. Eiusdem unum sacrum sermonem anno 1868. Vincentius Jekelfalusy Ep. typis vulgari curavit.

2. ***Előszállás,*** Parochia antiqua, restaurata 1766. Ecclesia: ad B. M. Virg. natam.

Lingva hung. Patronus: Abbatia de Zircz, Pilis et Pásztó.

In matre: Cath. 480. AC. 2. HC. 6.

Filiales: Antalmajor. Gulamajor. Györgyszállás. Kis- és Nagy-Karácsonyszállás. Kelemenhalom. Ménesmajor. Róbertvölgy. Vineae Előszállás. Vineae: Nagy-Karácsonyszállás. E quibus plures recentioribus temporibus exsurrexerunt.

Universim: Cath. 1899. AC. 25. HC. 76.

Administratores:

P. Stephanus Herschman. P. Tobias Zach. P. Emericus Fittler. P. Jacobus Mittermajer. P. Mauritius Korporits. P. Ludo-

Digitized by Google

vicus Holenda. P. Martinus Horváth. P. Sigismundus Atsay. P. Emericus Fittler. P. Romanus Pákozdy. P. Chrysostomus Szabó. P. Ladislaus Hanák. P. Mar. Fux. P. Amandus Horváth. P. Ludovicus Petresits. P. Simon Horváth. P. Robertus Simon. P. Georgius Ihász. P. Stephanus Török. P. Chrystophorus Faddy. P. Robertus Simon. P. Bartholom. Vagovits. P. Isidorus Torma.

Administrator anno saeculari: Hieronymus Supka, Ord. Cisterc.

Natus 12-a Februarii a. 1832. in Vár-Palota. Com. Veszprim. Gymnasiales classes Veszprimii. Philosophicum cursum in Universit. Pest. Theologiam in instituto theologico ad S. Crucem in Austria inferiori. Ordinatus 21-a Augusti a. 1855. Veszprimii per Joannem Ránolder Ep. Veszpr. 1855—1858. professor in gymn. Agriensi. 1858—1859. membrum instituti math. physici Viennae. 1859—1869. professor in Gymn. Albensi. 1869. administr. par. in Előszállás.

3. ***Herczegfalva,*** Parochia erecta 1788. Ecclesia ad B. M. Virg. Visitantem.

Lingva hung. germ. Patronus: Abbatia de Zircz, Pilis et Pásztó.

In matre: Cath. 2291. AC. 20. HC. 13. Jud. 21.

Filiales: Felső-Venyim. Kis-Venyim. Mélykut. Bernátkut. Nagy-Venyim, ubi Capella ad B. M. Virg. Assumpt. Határvölgy. Kokasd. Alsó-Sismánd. Felső-Sismánd.

Universim: Cath. 3483. AC. 29. HC. 65. Jud. 21.

Administratores:

P. Tobias Zách. P. Jacobus Mittermajer. P. Maurus Korporits. P. Michael Fabó. P. Benedictus Hochenecker. P. Melchior Lux. P. Emericus Fittler. P. Daniel Horváth. P. Casparus Dornis. P. Benedictus Türr Ord. S. Franc. Prov. Capistr.

P. Athanasius Schill S. Ord. Cist. actu.

Natus 5. Maii 1821. Albae-Regiae. Gymn. Albae; Philosophiam et Jus Jaurini, 1. et 2. anni Theol. Pestini, 3. et 4. Albae. Ordinatus 12. Aug. 1846. per L. B. Ladislaum Barkóczy Ep. $184^{6}/_{7}$. et $184^{7}/_{8}$. Caeremoniarius Abbatialis; ab anno 1848—1869. professor Agriae; ab 1869—1874. adm. parochiae in Beréud Com. Veszpr. ab 1874. adm. in Herczegfalva.

Digitized by Google

4. **Közép-Baracs,** Curatia erecta 1862. Ecclesia ad Nomen B. M. Virg. Lingva hung. Patronus Vilhelmus Csapó C. R. Camerarius.

In matre: Cath. 885. AC. 226. HC. 59. Gr. n. 5. Jud. 24. Una cum filialibus, quae sunt: Alsó-Baracs. Felső-Baracs. Uj-Baracs. Pázmánd. Kis-Apostag.

Curati Capellani:

Adalbertus Győry, e Coop. Káloz. a mense Oct. 1862. usque mensem Aug. 1869.; abinde administrator in Sárbogárd.

Carolus Pospischil, e Capellano Castrensi 1869—1872. hoc anno ad Parochiam Isztimér.

P. *Isidorus Torma*, natus 23. Junii 1804. Tatae, Com. Comarom. Gymnasium Tatae, Philosoph. et Theolog. in Ordine. Ordinatus 12. Augusti 1828. Diakovarini per Emericum Raffay, Ep. Promagister Novitiorum annis 4. Prof. Gymnasii Bajae annis 23. Administr. Parochiae Előszállás an. 10. Coop. in Pereg, mens. 7. Curatus in Baracs an. 5. Guardianus Földvárini annis 3. iterum Admin. actu in Baracs.

5. **Sár-Bogárd,** oppidum. Parochia quondam; erecta de novo 1862. Ecclesia ad S. Ladislaum R. Hung.

Lingva hung. Patronus nullus. In matre: Cath. 1370. AC. 90. HC. 1901. Jud. 462.

Filiales: Alsó-Töbörzsök. Felső-Töbörzsök. Alsó-Körtvélyes. Felső-Körtvélyes.

Universim: Cath. 2061. AC. 107. HC. 1993. Jud. 466.

Administratores:

Franciscus Vinis, e Coop. Bodaikensi ab 1863—1869. dein Parochus Sárkereszturensis.

Aloysius Peller, admin. a 10. Maii 1869. usque 6. Aug. anni eiusdem.

Adalbertus Győry ex administratore Baracsensi ab 1869.

Natus 11-a Januarii 1838. in Gyöngyös, Comitatus Heves. Scholas human. Gyöngyösini. Lyceum Albae. Ordinatus 21-a Martii 1861. Albae-Regiae, per Emericum Farkas Episcopum. Cooperator in Káloz, a mense Aprilis anni 1861. usque initium mensis Octobris 1862. ab initio mensis Octobris anni 1862. Curatus et docens in

Digitized by Google

Baracs, usque mensem August. anni 1869. Abhinc vero usque praesens Administrator parochiae Sárbogárdensis.

6. **Sár-Szent-Miklós,** Parochia erecta 1770. Ecclesia ad S. Nicolaum E. C.

Lingva hung. Patroni: Comites: Ferdinandus et Joannes Zichy de Vásonkeő.

In matre: Cath. 1100. AC. 197. HC. 162. Jud. 46.

Filiales: Szarvas. Mindszent. Rétszilas. Örs.

Universim: Cath. 1866. AC. 268. HC. 303. Jud. 75.

Parochi:

Franciscus Perits, Parochus ab 1770. usque 31. Maii 1779. hoc anno et die factus Parochus Pilis-Csabaensis.

Casparus Szabady, e Coop. Adonyensi, investitur in Parochum 14. Junii 1779.

Michael Schützenhoffer, iam anno 1798. Resignavit 1809. mens. Dec. Emer. Par. † Albae-Reg. 9. Maii 1831. aet. 73.

Andreas Lubrik, e Parocho Seregélyesensi 1810—1815.

Michael Strázsa brevi tempore administrator, qua Capellanus, tandem Par. Sárkeresztur.

Adamus Román, e Coop. Vajtaensi 1815—1818. dein Coop. Bicskensis, inde Praebendatus.

Michael Vadász, e Cooperatore Perkáta. 1818. † 1834.

Josephus Gangó, e Par. Aba. 1834—1839. hoc anno Par. Szőnyensis Dioec. Jaurinensis.

Josephus Légrády, e Praebendato Capitul. 1839—1872. † 26. Martii 1872. aet. 69.

Stephanus Nyers ex administr. N.-Lángh. ab 1872.

Natus 25-a Novembris an. 1836. in Gyimoth. Comit. Veszpr. Scholas absolvit: Papae et Jaurini. Ordinatus 6-a Julii an. 1859. Coop. ab a. 1859 – 1864. in Perkáta et Adony. Adm. ab a. 1864—1872. in N.-Láng. Capell. S. Sanct. ad honores ab a. 1865. Parochus in Sár-Szent-Miklós ab a. 1872.

7. **Vajta,** Parochia erecta 1745. Ecclesia ad S. Michaelem Arch.

Lingva hung. Patroni: Comites Ferdinandus et Joannes Zichy de Vásonkeő.

Digitized by Google

In matre: Cath. 1055. AC. 7. HC. 10. Jud. 13.

Filiales: Czecze, ubi Ecclesia ad Exalt. S. Crucis. Sár-Egres. Puszta-Egres. Fáncs. Alsó-Szent-Iván, ubi Capella ad B. M. V. Dolorosam. Hard (quondam Parochia) Menyőd.

Universim: Cath. 2788. AC. 23. HC. 2441. Jud. 263.

Parochi:

Georgius Sóós parochiale munus administravit iam ab 1762. † 1807. mense Febr.

Franciscus Gáál, e Parocho Csoórensi 1807. † 1808.

Georgius Árendásy, e Coop. Alb. intram. 1808—1834.

Franciscus Guitman, e Cooper. Albensi extram. 1834—1850. hoc anno Parochus Albensis intram.

Josephus Kiss ex Actuario Officii Dioec. et Consist. V.-Notario ab 1851. Ecclesiae Parochus, qui eandem, in loco, cum ecclesia, splendida turri, et longitudine 3½ orgiarum adaucta, et nova magnifica schola; — in filiali Czecze cum ecclesia novo tecto et novis fornicibus renovata, novaque schola; in filiali Sár-Egres nova schola, in A.-Sz.-Iván nova Capella exornavit. E Parochia Vajtaensi exsurrexerunt novae Parochiae: Sár-Szent-Miklósiensis, sub Georgio Sóós. Sárbogárdiensis, sub Josepho Kiss, et Alapiensis sub eodem. pag. 427.

Cooperator:

Joannes Budaváry, natus 8-a Octobris 1846. in Rosenberga, Comit. Liptoviensis. Elementares Rosenbergae. Gymnas. Neosolii, Vacii, Szegedini, Kecskemétini. Studia theol. Nitriae apud Sch. P. et Albae-Regiae. Ordinatus 2-a Julii 1876. Albae-Regiae per Ferdinandum Dulánszky Ep. Cooperator Parochiae Vajtaensis ab anno 1876. (2-a Julii.) Fuit alias membrum Cler. Schol. Piarum a 31. Aug. 1864. — 3. Aug. 1875., et qua talis docuit annis 6. nempe: Prividiae in Schol. Normalibus $186^{8}/_{9}$—$18^{69}/_{70}$.; Trenchinii in Gymn. Reg. Majore, $187^{1}/_{2}$—$187^{2}/_{3}$.; in Gymn. Minore Podolini $187^{3}/_{4}$. et Prividiae $187^{4}/_{5}$.; dein Ordini Sch. P. valedixit, et 5-a Aug. Albae-Regiae pro IV. anni theolog. susceptus est.

Digitized by Google

CXVII.

V. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. CSÁKVÁRENSIS.

Vice-Archi-Diaconus Franciscus Benedek, scholarum elemen. Districtualium Inspector, Ecclesiae oppidi Csákvár Parochus.

Natus 17-a Sept. 1811. in Eörs, Comit. Alba-Regalensis. Scholas absolvit: Albae-Regiae, Strigonii, Pestini et Tyrnaviae. Ordinatus 23-a Oct. 1835. per Petrum Ürményi consecr. Eppum. Cooperator ab a. 1835. mensis Nov. in Ráczkeve; ab a. 1836. 1-a Jun. in Váál; ab a. 1839. in Ettyek; ab a. 1843. in Bodaik; ab a. 1845. Albae-Regiae extra moenia: ab a. 1847. Administrator in Csoór; ab 1849. in Felcsuth et Boglár; ab a. 1850. Parochus in Kozma; ab a. 1855. in Nagy-Hantos; ab a. 1855. 15-am Nov. in Csákvár; Distr. Secretarius; ab a. 1868. Distr. Csákvár V.-A.-Dnus et Scholarum element. Distr. Inspector.

1. **Boglár,** Parochia erecta 1761. Ecclesia ad S. Franciscum Seraph.

Lingva germ. Patronus: Comes Mauritius Eszterházy, Baro de Galantha, perpetuus Comes in Fraknó, S. Caes. et R. Apost. Majestatis Int. Status Consiliarius.

In Matre: Cath. 1126. HC. 24. Jud. 9.

Filialis: Bodmér. univ. Cath. 1241. HC. 344. Jud. 19.

Parochi:

Joannes Szevald, munus parochiale administravit ab 1769—83. hoc anno, die 17-a Sept. factus Parochus Kis-Torbágyensis.

Franciscus Szalay e Calvinismo conversus; praesentatur 9. Oct. 1783. e parocho Kozmaensi. Resignavit Parochiam, et ad Moor se retraxit. † 1810.

Alexander Németh e Parocho Kozmaensi 1809—1831. † 7. Oct. 1831. aet. 65.

Nicolaus Streith e cooperatore Acsaensi 1831—1849. Distr. Infirm. † Pestini 7. Sept. 1849. aet. 50.

Digitized by Google

Franciscus Benedek, administr. anno 1849.; dein Parochus Kozmaensis.

Franciscus Frantsits, e Parocho Kozmaensi 1849—1856. † 4. Julii 1856. aet. 67.

Sebastianus Móser e Coop. Zsámbékensi 1856—1876. † 16. Febr. 1876. aet. 66.

Carolus Mayer ex administratore Csépensi 1876.

2. ***Csákberény,*** Parochia erecta 1751. Ecclesia ad S. Martinum Ep.

Lingva hung. Patronus: Comes Rudolphus Lamberg de Orteneck et Ottenstein, C. R. Vice-Colonellus, et Camerarius, Ord. S. Steph. Commendator.

In matre: Cath. 759. HC. 1028.

Parochi:

Joannes Czeberer, munus paroch. administravit ab 1771. per cambium transivit ad Iszka-Szent-György 16. febr. 1780.

Stephanus Horváth per cambium ex Iszka-Szent-György ad Csákberény 1780. † 3. Maii 1795.

Josephus Szombathelyi e Parocho Pátkaensi investitur 12. Junii 1795—1806. hoc an. Csákvárensis.

Bartholomaeus Katona e Coop. Vajtaensi. 1806. † 1841.

Alexander Ambrus e capell. aulico Polgárdensi 1841—1847. hinc ad Pátka.

Antonius Manszbarth e Herul. Praefecto L. B. Aloysii Luzsénsky 1847—49. † in Nagy-Igmánd 12. Julii 1849. aet. 28.

Michael Szakolczay e Cooperatore Albensi extramoen. 1849—56. † Albae-Regiae 7. Junii 1856. aet. 46.

Petrus Póór e Cooper. Albensi extram. ab 1856.

Natus 19-a Decembris 1818. Albae-Regiae, Scholas absolvit: Albae; — et Jaurini. Ordinatus 26-a Martii 1842. per Ladislaum Barkóczy Eppum. Cooperator in Káloz, Ráczkeve, Boglár, Promontor, Albae in Parochia Extramoen. annis 14. Parochus in Csákberény. ab an. 1856.

3. ***Csákvár,*** oppidum. Parochia antiqua e Saec. 14. Ecclesia ad S. Michaëlem Arch.

Digitized by Google

Capella aulica: ad B. M. Virg. Praesentationem.

Capella in monte Calvariae: ad S. Crucem.

— In sylva: ad S. Eustachium. Lingva, hung. germ. Patronus: Comes Mauritius Eszterházy pag. 432.

In matre: Cath. 1974. AC. 315. HC. 1746. Jud. 50.

Filiales: Kőhányás, ubi Capella ad B. Virg. Mariam de Victoriis. (Hoc in loco, Franciscum Imp. et Regem die 16. Nov. 1809. Tata, Albam-Regiam venientem, salutavit nomine Inclyti Comitatus, Paulus Simonyi Canonicus.) — Forna. Moriczmajor.

Universim: Cath. 2388. AC. 420. HC. 1757. Jud. 55.

Ecclesiam parochialem Csákvárensem, cum duabus turribus, honori S. Michaëlis Arch. dicatam, piae memoriae Comes Nicolaus Eszterházy de Galantha ultimis vitae suae annis exaedificavit (obiit 18. Febr. 1856. aet. 81.)

Et quia testis eram praecellentium virtutum, et imae in Deum pietatis ac religionis, sine qua nemo unquam bonus, nemo vir magnus, Eum, quem viventem intime semper venerabar, diu iam vita functum, coelestique in patria degentem, sempiterna memoria et hic, dum mihi occasio datur, mente devota recolendi praeterita, aliquot verbis, licet tenuibus, cum mentis gratitudine recolo. In celso enim et sublimi loco constitutus, splendida virtutum luce omnibus supereminebat.

Elucebat in eo, quod in animo erat, frontis majestas, decorque amabilis; in animo splendebat generosa vis, fides, religio, in Deum amor; — charitas, infirmitate ac egestate praesertim colluctantium hominum, pro quibus non tantum xenodochium erexit, ac sustentavit, sed et medicamenta porrexit. Erga Augustissimum Eucharistiae Sacramentum tanta ferebatur veneratione, ut si quando curru vehebatur, in itinere etiam constitutus, descendebat, ut in Ecclesia ad aram adoraret. Cultus quoque Deiparae Virginis studiosissimus.

Scivit etiam ab avis et proavis de patria et Ecclesia optime meritis, fide in Patriam, pietate in Deum excellentibus, templa et monasteria in honorem Dei multa aedificata et do-

Digitized by Google

tata exstitisse, eorum virtutem libenter imitabatur. Et quod diu in animo conceperat, praememoratae Ecclesiae parochialis Csákvárensis aedificationem perfecerat. Post mortem, agente Excell. D. Mauritio Eszterházy Patrono Ecclesiae, per Emericum Farkas Episcopum consecrata.

Parochi:

Stephanus Balassa 1777. factus Canonicus pag. 329.

Stephanus Németh e Parocho Pázmándensi 1777—1782. † fine mens. Aug. 1783.

Franciscus Hell e Parocho Pázmándensi 2-a Sept. 1783. † 1806.

Josephus Szombathelyi e Par. Csákberény. 1806—1816.

Andreas Lezsó e Notario Consistoriali 1816—1855. Abbas S. Crucis alias de Vértes-Keresztur, Can. Hon † 20. Sept. 1855. aet. 68.

Franciscus Benedek e Par. N.-Hantos. ab 1854. pag. 432.

Cooperator:

Alexander Horváth, natus 11-a Febr. 1849. in Nagy-Kanizsa. Com. Zalaensis. Scholas absolvit: in Nagy-Kanizsa et Albae-Regiae. Ordinatus 22-a Julii 1873. per Joannem Pauer Eppum consecr. Cooperator ab anno 1873. in Csákvár.

4. **Felcsuth,** Parochia erecta 1788. Ecclesia ad B. M. Virg. Assumpt.

Lingva hung. germ.

Patronus: Fundus Religionis.

In matre: Cath. 557. AC. 5. HC. 305. Gr. n. 6. Jud. 115.

Filiales: Ó-Barok. Alcsuth, ubi Capella aulica ad S. Crucem. Mariavölgy. Hatvan.

Universim: Cath. 1155. AC. 17. HC. 965. Gr. n. 6. Jud. 179.

Parochi, Administratores:

P. Jacobus Fehérváry Carmelita, Administrator dispositus 18. Jan. 1788. † 3. Maii 1791.

P. Angelinus Urbanovszky Carmelita iam 7. Apr. 1791. usque 1. Aug. 1792. hoc anno ad Mány.

Digitized by Google

Franciscus Bokor e Seregélyes † 19. Januar. 1804.

Antonius Börsöny ex Nagy-Hantos 1804. resign. 1822. Emeritus † Budae 1. Julii 1831. aet. 59.

Josephus Szomolnoky e Cooper. Csákvárensi 1822—1831. dein Par. Pázmándensis.

Alexander Horváth, e Coop. Kis-Torbágyensi 1831—1832. † 2. Febr. 1832. aet. 34.

Joannes Babotai Administr. 1832.

Josephus Horváth Administr. 1833—1834.

Antonius Tóth, e Coop. Bicskensi 1834—1848. hinc Par. Zámolyensis.

Franciscus Benedek Administr. anno 1849.

Franciscus Koller, e Cooper. Budakesz 1849—1852. dein Par. Gyuróensis.

Georgius Berkits e Capellano Castrensi 1852—1860. Emerit. † Albae-Regiae 1. Martii 1862. aet. 56.

Franciscus Juhász e Coop. Albensi ab an. 1860.

Natus 16. Maji 1824. Agriae, in Com. Heves. Scholas Grammaticas, philosophicas, et iuridicas Agriae frequentavit. Ordinatus 21. 22. 23. Augusti 1850. Jaurini per Ep. Antonium Karner. Ab 1850—1852. in Adony; 1852—1856. in Sár-Szent-Miklós; 1856—1859. in Bodaik; 1859—1860. Albae-Regiae Cooperator; ab anno 1860. una serie in Felcsuth parochus, simul suae Seren. in Alcsuth Capellanus aulicus ad honores. Ad redactionem „Magyar Állam“ membrum correspondens. 1845. qua practicans juris partim B.-Pestini ad latus Josephi Eötvös c. r. causarum reg. directoris; partim Albae-Reg., qua iuratus hon. com. notarius, penes Sigismundum Detrich advocatum 1. anno; in Clericum postea adoptatus 1846. Albae-Reg.

5. **Gánth,** Parochia erecta 1788. Eccl. ad S. Vendelinum.

Lingva germ. Patronus: Fundus Religionis.

In matre: Cath. 674. AC. 1. HC. 5. Jud. 8.

Filialis: Puszta-Kápolna.

Universim: Cath. 865. AC. 31. HC. 5. Jud. 8.

Parochi et administratores:

P. Sebastianus Kőhegyi Carmelita, investitur 21. Julii 1788. resignavit ultima Aprilis 1793.

Digitized by Google

P. Raphael Mihályi Franciscanus constituitur 1. Maii 1793., resignat 15. Aug. 1794.

Georgius Csabrián e Coop. Érdensi, Parochus a 27. Nov. 1794—1798.

Joannes Jantschi, e Bohemia ortus, 1798—1804. resignavit, et in Felcsuth † mense oct. 1806

P. Bernardus Szalkay, ex ord. S. Franc. Prov. Capistranae, Capellanus Castrensis, saecularisatus ab 1804—1805. Die 16. Julii 1805. acceptis dimissorialibus transivit ad Dioec. Csanadinensem et factus Par. in Elemér.

P. Hortulanus Conneider 1805—1815.

Josephus Thurzó, e Parocho Sárkányensi 1818—1825. dein Pilis-Sz.-Keresztensis.

Joannes Simkovits, e Coop. Ettyekensi a mense Dec. 1825. usque mens. Oct. 1826. dein Csókakeőensis.

Georgius Stokovits e Coop. Ráczkevensi 1826—1835. † 24. Nov. a. eod.

Sebastianus Haszlinger Admin. a Nov. 1835. Jan. 1836.

Andreas Veszerle e Coop. Bodaikensi 1836—1859. † 29. Aug. an. eod.

Antonius Prikoschowits e Coop. Tökölensi 1859—1867., dein Par. Bogdány.

Erasmus Kazay 1867—1875. dein Ondódensis.

Carolus Fiátska e Coop. Budakesz ab 1875.

Natus Albae-Regiae, die 19. Octobris 1848. Gymnasiales et theologicas Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 1872. 1. Julii Albae-Regiae per Joannem Pauer Ep. Qua Cooperator exstitit in Isztimér ab anno 1872. 8-a Septembris usque an. 1874. 1-am Augusti. Inde ad Bodajk usque anni 1874. 14-am Sept. Inde Capellanus aulicus ad Csákvár usque an. 1874. 20. Dec. Inde iterum ad Bodajk usque an. 1875. 16. April. Inde Cooper. ad Budakesz usque ad an. 1875. 15-am Maji, inde ad Parochiam in Gánth.

6. **Kozma**, Parochia erecta 1747. Ecclesia ad SS. Cosmam et Damianum.

Lingva germ. Patronus C. Mauritius Eszterházy.

In matre: Cath. 437. AC. 2. HC. 6. Filialis nulla.

Digitized by Google

Parochi administratores:

Franciscus Szalay e calvinismo conversus, ab an. 1776—1783. huius anni 9. Oct. fit Parochus Boglárensis.

P. Franciscus Offner administravit brevi tempore. Dein orator Sacer Albae-Regiae triginta annis † 1811. aet 69. Quiescit in Coemeterio SS. Trinitatis.

Michael Schiller 1784—1793. a mense Nov. anni huius Parochus Acsaensis, Canon. Hon.

Franciscus Hoffmann e Cooperatore Zsámbékensi, investitur 27. Apr. 1794—1800. dein Kis-Torbágyensis.

Alexander Németh, e Coop. Csákvárensi 1800—1809. dein Boglárensis.

Josephus Kollár e Coop. Száárensi 1809. † 22. Maii 1809.

Michael Bauer e Coop. Száárensi 1809—1814.

Matthaeus Ráth e Coop. Csákvárensi 1814—1818. dein Magyar-Almásensis.

Josephus Frantsits e Coop. Száárensi 1818—1849. dein Boglárensis.

Franciscus Benedek ex administr. Boglárensi 1850—1855. dein Nagy-Hantosensis.

Aloysius Pendl e Coop. Csákvárensi 1855—1866. † 22. Febr. 1866. aet. 39.

Franciscus Koroda e Coop. Érdensi ab anno 1866.

Natus die 15. Decembr. 1828. Pettovii circuli Marburgensis. Scholas absolvit Varasdini, Sabariae et Sopronii. Ordinatus die 21-a Augusti 1857. Albae-Regiae per Ep. Emericum Farkas. Cooperator Parochiae in Adony 1857., Kis-Torbágy 1858., Zsámbék 1859., Szíget-Ujfalu 1860—62., Káloz 1863—64., Ráczkeve 1865., Érd 1866.

7. ***Magyar-Almás,*** Parochia erecta 1760. Ecclesia ad B. M. V. Assumpt.

Lingva hung. Patronus: Comes Mauritius Eszterházy.

In matre: Cath. 455. AC. 10. HC. 465. Jud. 3.

Filiales: Keresztes. Ujmajor. Margitmajor. Borbálamajor. Victormajor.

Universim: Cath. 611. AC. 12. HC. 1420. Jud. 11.

Digitized by Google

Parochi:

Michael Sütő, Parochus tempore erectae Dioec. † 1780.

P. Sebastianus Carmelita administrator pro tempore.

Joannes Füle, e Kálozensi administr. ab 8. Nov. 1781. † mense Oct. 1786. morte repentina.

Josephus Szombathelyi a 10. Nov. 1786—1790. hinc 10. Apr. 1790. Par. Pátkaensis.

Ignatius Puretits ab anno 1790—1800. tum Parochus Albensis intram.

Josephus Valenták e parocho Sáárosdensi 1800—1818. Vice-Archi-Diaconus.

Matthaeus Ráth, e Parocho Kozmaensi 1818—1849. † 14. Julii 1849. aet. 67.

Michael Prácsovits, e Coop. Albensi extram. ab 1849. *Natus* 22-a Septembris 1812. in Nárai Comit. Castrifer. Scholas absolvit: Sabariae — Ginsii — Albae-Reg. Ordinatus 2-a Sept. 1837. Albae-Regiae per L. B. Ladislaum Barkóczy. — Coop. in Szent-Miklós, Vajta, Bodajk et Albae-Regiae ab anno 1837. usque 1849. Par. ab a. 1849. in Magyar-Almás.

8. **Pátka,** Parochia erecta 1746. Ecclesia ad S. Annam.

Lingva hung. Patronus: Vidua L. B. Friderici Trautenberg, nata Comitissa Christina Festetits de Tolna; et vidua L. B. Ludvigsdorf, nata Comitissa Gizella Festetits de Tolna.

In matre: Cath. 899. AC. 10. HC. 1500. Jud. 27.

Filiales: Csala. Máriamajor. Kőrakás. Fülöpmajor. Ságh.

Universim: Cath. 1094. AC. 11. HC. 1588. Jud. 27.

Parochi:

Stephanus Szeretz, 1773—1790.

Josephus Szombathelyi, e Parocho Magyar-Almásens a 10. Apr. 1790. usque 12. Junii 1795. hoc anno et die Csákberényensis.

Franciscus Horváth, e Cooperatore Dunapentelensi a 12. Jun. 1795—1820. dein Par. Bicskensis.

Ignatius Orsonits e Professore Lycei Eppalis, quod munus resignavit; eveniente autem mutatione Parochus Pátka-

Digitized by Google

ensis 1820—1822., resignavit hoc anno; emeritus † Albae-Regiae 1830.

Stephanus Galla, e Par. Zámolyensi 1822—1847. Distr. Infirmarius † 8. Julii 1847. aet. 63.

Alexander Ambrus, e Parocho Csákberényensi 1847—1868. † 23. Febr. 1868. aet. 61.

Paulus Seidel, e Coop. Csákvárensi ab an. 1868.

Natus 1845. 5. Aprilis, in Pátka, Comit. Alba-Regalensis. Scholas absolvit: Albae-Regiae, Viennae, Pestini. 1873. SS. Theol. Doctor. Ordinatus die 25-a m. Julii a. 1867. per Ep. Vinc. Jekelfalusy. Cooper. Csákvárensis ab a. 1867. Administrator Pátkaensis ab a. 1868. Parochus Pátkaensis ab a. 1871. I. In ephemeridibus ab anno 1861—1877. dissertationes et opuscula ad sphaeram poësis pertinentia publicam in lucem edita sunt ab eo circiter 150., et quidem 1. religiosa in eph. „Religio," „Képes Ujság," et „Nép." — 2. Politica in eph. „Idők tanuja," „Pesti Hirnök," „Magyar Állam," et „Pesti Napló." — 3. Paedagogica in eph. „Gyermekbarát," „Ifjuság Lapja," „Népnevelők Kalauza," „Népiskola," et „Nevelészet," (pagellarum, quae hoc titulo sub eius Redactione publicam in lucem editae sunt an. 1873—1874.) 4. Varia in eph. „Hölgyfutár," „Családi Kör," „Mátyás Deák," etc. — II. Typis procusi sunt praeter haec sequentes libelli: „Szeretet." Beszélyek. Németből forditva. Pest. 1864. — „Halhatatlan-e lelkünk?" Bölcsészeti mű. Pest. 1865. — „La langue des plantes." Fejérvár. 1867. — „Nézetek népiskolai tankönyveink hiányairól." Sz.-Fejérvár. 1870. — „Földrajz." Székes-Fejérvár. 1871. (Libellus hic anno 1877-o decima vice est editus.) — „Természetrajz." Sz.-Fejérvár. 1871. — „Természettan." Székes-Fejérvár. 1871. — „Gazdászattan." Sz.-Fejérvár. 1871. — „Polgári jogok és kötelességek tankönyve." Pest. 1872. — „Ismétlő iskolások tankönyve, I. A tanitók részére." Székesfejérvár. 1871. — „Ismétlő iskolások tankőnyve, II. A tanulók számára." Sz.-Fejérvár. 1871. — „Történelem." Népiskolák számára. Pest. 1872. — „Képes Természetrajz." Pest. 1872. — „Kisérleti Természettan." Pest. 1872. — „Honisme." Pest. 1872. — „Irati feltevények tankönyve." Pest. 1872. — „Hires néptanitók nejei és leányai." Történelmi beszélyek. Székes-Fejérvár. 1872. — „Néptanitók Naptára." Székesfejérvár. „Rorátéк alkalmára irt szent beszédek." Székesfejérvárott. 1873. — Plures ex his libris in germ. vertebat Alexander Nyirák, parochus Ettyekensis.

Digitized by Google

9. **Szádr,** Par. erecta 1735. Eccl. ad S. Joannem Bapt. Lingva germ. Patronus: Comes Nicolaus Eszterházy de Galantha, perpetuus in Fraknó, S. Caes. et Reg. Apost. Majest. Int. Status Consiliarius.

In matre: Cath. 1350. AC. 5. HC. 10. Jud. 25.

Filialis Uj-Barok, ubi Ecclesia ad B. M. V. Assumpt. Cath. 465. Jud. 9.

Parochi:

Josephus Broszek munus parochiale administravit ab 1763. † 28. Januar. 1804. aet. 82.

Jacobus Malczer antea Parochus in Dad, Dioec. Jaurin. 1804—1813. Canon. Hon. † 1813.

Franciscus Pendl, e parocho Boros-Jenőensi a 13. Sept. 1813—1835. hoc anno Canon. actualis pag. 343.

Cajetanus Kopállik e Cooperatore Csákvárensi 1835—1863. dein Parochus Albae-Regal. intramoen.

Laurentius Lauchsz e professore suppl. in Gymn. Alba-Regal. ab an. 1864.

10. **Zámoly,** Par. erecta 1788. Eccl. ad S. Laurentium. Lingva hung. Patronus Fundus Religionis.

In matre: Cath. 636. HC. 1678. Jud. 50.

Parochi, administratores:

P. Matthaeus Farkas Ord. S. Franc. Provinc. Marianae. Capell. localis. Investitur 25. Aug. 1788. † 18. Sept. 1799.

Antonius Börsöny e Cooperatore Bicskensi 1799—1801 hinc ad Nagy-Hantos.

P. Hyacinthus Trabáts, Ex-Carmelita e Nagy-Hantos 1801—1817. dein Spiritualis Cleri Junior.

Stephanus Galla, e Coop. Bodaik. 1817—1822. dein Parochus Pátkaensis.

Ignatius Krizsány, e Coop. Albensi extram. 1822—1831. hoc anno Par. Albensis extram.; inde 1848. Can. pag. 349.

Stephanus Kőrösy, e Coop. Pázmándensi 1831—1846.

Joannes Kálmán, e Praebendato Capitulari 1846—1848. hoc anno Parochus Albensis extramoen.

Digitized by Google

Antonius Tóth, e Parocho Felcsuthensi ab 1848.

Natus anno 1801. 25-a Decembris in Nagy-Sitke, Comit. Castriferrei. Scholas absolvit: Sabariae, Sopronii, Ginsii. Ordinatus 1827. 31-a Augusti, Vacii, per Com. Franciscum Nádasdy Eppum. Cooperator annis 7., nempe in Csákvár, in Iszka-Sz.-György, in Perkáta, in Ráczkeve, hinc ad Bicske, dein in Felcsuth, et ibi parochus 1834., et hinc ad Zámoly a 1-a Decembris 1848.

CXVIII.

VI. Districtus V.-A.-Diac. Váálensis.

Vice-Archi-Diaconus Michael Gürtler, Praepositus S. Pauli de Nyir-Páli, Parochus Ecclesiae Oppidi Váál.

Natus 27. Sept. 1813. Pestini; Scholas absolvit: Pestini, et Albae-Regiae. Ordinatus 30-a Octobris 1836. Veszprimii, per Josephum Kopácsy Ep. Coop. ab anno 1836—1838. in Ráczkeve; dein Educ. 1838—1848. — Parochus ab anno 1846. — V.-A.-D. et Schol. Insp. 1858. — Praep. Tit. ab anno 1871.

Vice-Archi-Diac. surrogatus: Joannes Krizsány, Schol. elem. District. Inspector, Ecclesiae Pázmándensis Parochus.

Natus die 14-a Aug. 1834. in Teés Comitatus et Dioecesis Veszprimiensis. Scholas normales et gymnasiales Albae-Regiae, superiores vero Pestini absolvit. Post cursum gymnasialem examen maturitatis subivit et institutum politechnicum per annum frequentavit; tunc in clerum juniorem Albaregalensem cooptatus, cursum theologicum emensus est. Anno 1858. die 16-a Julii in oppido Moór a piae memoriae Emerico Farkas Eppo Albaregalensi in presbyterum ordinatus, in oppido Csákvár apud Excell. Dominum Mauritium Comitem Eszterházy de Galántha aulicum, et simul Paroch. cooperatorem egit. Cooperatoris munere fungebatur etiam in oppido: Bicske, Török-Balint et Albae-Regiae ad S. Stephanum, insimul 7. annis. Anno 1865. per Excell. Dominum Comitem Joannem Nep. Cziráky, qua Patronum, ad vacantem parochiam Nadapensem praesentatus, eandem capessivit die 28. Oct. Anno subsequente ibidem installatus. Mense Junio 1877. praesentatus Parochus Pázmándensis. A. 1874. die 3-a Martii in S. V.-A.-D. et schol. elem. Inspectorem Distr. Vaál nominatus est.

Digitized by Google

1. **Acsa**, Parochia antiqua e saeculo 14. restaurata 1755. Ecclesia ad inventionem S. Crucis.

Lingva germ. hung. *Patronus:* Serenissimus Caes. Reg. Hered. Princeps Josephus Archi-Dux Austriae.

In matre: Cath. 1811. HC. 315. Jud. 8.

Parochi, Administratores:

P. Josephus Hirsch Ord. S. Pauli primi Eremitae anno erectae Sedis Eppalis usque 1779.

P. Stephanus Toronyi ab 1779. administrator. A 30. Jan. 1783. Parochus investitus, dein 1793. Bicskensis.

Michael Schiller e parocho Kozmaensi, a 21. Octob. 1793. † 1839.

Andreas Gózony e Coop. Acsa, mox Alba-Regal. ab 1840—1852. † 1. Martii 1852. aet. 43.

Ignatius Ernst e Parocho Ürömensi ab 1852. Canon. Hon. pag. 375.

2. **Agárd**, Curatia erecta 1841. Ecclesia ad S. Annam.

Lingva: hung. *Patronus:* Comes Franciscus Nádasdy de Fogarasföld.

In matre: Cath. 290. AC. 2. HC. 193. Jud. 9.

Filialis: Gárdony. Universim: Cath. 588. AC. 3. HC. 979. Jud. 39.

Administratores:

Josephus Fábos, e Coop. Váálensi 1841—1854. hoc anno Par. Tóthfaluensis.

Sigismundus Daniss ex educatore Herul. Georgii Fiáth de Eörményes, 1854—1860. hoc anno Par. Tóthfaluensis.

Joannes Károly, e Coop. Alba-Regal. intram. 1860—1867. dein Parochus Tétényensis.

Stephanus Darázsy, e Coop. Váálensi ab 1867.

Natus die 9-a Decembr. 1838. Albae-Regiae. Scholas absolvit in loco. Ordinatus die 19-a Julii 1862. per Emericum Farkas Ep. Cooperator per 5. annos: in Iszka-Szent-György 1½ Perkáta 8. menses, in Ráczkeve 1½ in Zsámbék 4 menses; in Váál per 1 annum; ab anno 1867. die 15. Nov. Curatus in Agárd.

Digitized by Google

3. **Gyuró**, Par. erecta anno 1824. Eccl. ad SS. Trinitatem. *Lingva* hung. *Patronus:* Ven. Capitulum Alba-Regal. In matre: Cath. 356. AC. 420. HC. 270. Jud. 27.

Filialis: Kuldó. Universim. Cath. 379. AC. 432. HC. 435. Jud. 38.

Parochi:

Joannes Mutnyánszky ab erect. Par. e Coop. Ráczkeve 1824—1831. † in cholera 5. Aug. 1831. aet. 46.

Michael Borovetz e Coop. Alba-Regal. intram. 1831—1852. †. 18. Apr. 1852. aet. 59.

Franciscus Koller e Parocho Felcsuthensi 1852—1869. † 16. Dec. 1869. aet. 56.

Franciscus Gódinger e Parocho Ráczkereszturensi ab anno 1869. Can. Hon. pag. 375.

4. **Lovasberény**, Oppidum. Parochia antiqua e Saec. 14. Restaurata 1719. Ecclesia ad B. V. Mariam Visitantem, e pia liberalitate Antonii Moysis Comitis Cziráky, Act. Int. Status Consiliarii et Ministri (obiit 22. Febr. 1852.) magnifice exaedificata. Item:

1) *Capella* dominalis ad SS. Trinitatem. 2) *Claustrum* item Monialium de Nostra Domina, pro fovendis pauperioris conditionis infirmis, fundo per Joannem Comitem Cziráky donatum, pio autem zelo consortis eiusdem, Ludovicae natae Comitissae, Dezasse, anno hoc Dioecesis saecularis, exstructum, et mox sacrae destinationi consecrandum.

Lingva hung. germ. *Patronus:* Joannes Nep. Comes Cziráky, de Eadem et Dienesfalva, perpetuus in Stropkó, S. Caes. R. et Apost. Majest. Camerarius, Act. Int. Stat. Consiliarius, Aurei velleris Eques, Ins. Ord. S. Stephani Commendator, ord. S. Gregorii M. Magnae Crucis, et Coronae ferreae secundae Classis Eques, Tavernicorum Regalium Magister etc.

In matre: Cath. 1843. AC. 1. HC. 1512. Jud. 413.

Filiales: Luizamajor. Antalmajor. Phasianetum. Domus Tegularum. Szöszvár. Máriavölgy.

Universim. Cath. 1933. AC. 1. HC. 1591. Jud. 413.

Digitized by Google

Parochi:

Michael Berderits e Nadap, ante erectam Dioecesim Par. 1773—1809. † 1809. mense Dec.

Ignatius Lezsó e Caeremoniario Eppali 1809—1832. Secret. Distr. † 29. Julii 1832. aet. 53.

Leopoldus Simovits e Capellano Castr. A. Dioec. Strig. 1832—1849. dein Parochus Nadapensis.

Adamus Blach per Cambium, e Parocho Nadapensi 1849—1858. † 19. Dec. 1858. aet. 58.

Josephus Prifach, e professore Lycei Eppalis 1859—1874. dein Secretarius Eppalis, tum Canon. actualis p. 370.

Michael Edelmann e Catecheta et Exhortatore in scholis realibus Alb. a 28. Febr. 1874.

Natus 1841. die 11-a Augusti in Győr-Szigeth comitatus Jaurinensis. Scholas frequentavit ibidem. Ordinatus 25-a Julii 1867. per Vincentium Jekelfalusy. Cooperator anno 1867-o a 5-a Nov. usque 28-am Decembris in Szaár; a 28-a Decembris usque 10-am Augusti 1869. in Bogdány; ab hac die usque 26-am Aprilis 1870. in Budakesz, ab hac die usque 16-am Augusti 1873. in Káloz; ab hac die usque 1-am Octobris Cooperator intramoenialis Albae-Regiae. A 1. Octobris 1873. usque 28-am Februarii 1874. Catecheta et Exhortator ad scholas reales et normales Albaregalenses. A 28-a Februarii 1874. Parochus in Lovasberény, die 7. Obtobris 1874. in Secretarium districtus Vaálensis electus.

5. **Nadap,** Parochia erecta 1761. Eccl. ad S. Rosaliam. *Lingva* germ. hung. *Patronus* C. Joannes Nep. Cziráky etc. In matre: Cath. 702. HC. 11. Jud. 7.

Filialis: Sukoró, ubi Ecclesia ad S. Ignatium C. Cath. 359. AC. 1. HC. 575. Jud. 11.

Parochi:

Michael Berderits 1773. fit Parochus Lovasberényensis.

Georgius Péter 1774—1791. † 6. Martii 1791.

Michael Oberman, e Cooperatore Alba-Reg. intram. 24. Mart. 1791. Distr. Infirm. † 15. Aug. 1839. aet. 76.

Adamus Blach, e Coop. Alba-Regal. intram. 1839—1849. hoc anno per cambium Par. Lovasberényensis.

Digitized by Google

Leopoldus Simovits, e Parocho Lovasberényensi 1849—1865. Emerit. Par. † in Sukoró 4. Oct. 1866. aet. 70.

Joannes Krizsány, e Coop. Alba-Regal. intram. 1865—1877. hoc anno Parochus Pázmándensis pag. 442.

Vacat a mense Junio 1877.

6. **Pázmánd,** Parochia erecta 1721. Ecclesia ad B. M. Virg. Immac.

Lingva hung. *Patronus:* Demetrius Lyka.

In matre: Cath. 1528. AC. 6. HC. 56. Gr. n. 7. Jud. 20.

Filialis: Felső- et Alsó-Pettend. Cath. 46. HC. 101. Jud. 10.

Parochi:

Stephanus Németh 1782. fit Parochus Csákvárensis.

Joannes Szalay fungebatur in diversis parochiis ab 1771. hic ab 1782. † 30. Apr. 1783.

Franciscus Hell, e Secretario Ep. investitur 27. Junii 1783. manet in officio Secret. tenet administr. Eodem anno Parochus Csákvárensis.

Ludovicus Grubanovits, e Parocho Füleensi a 17. Sept. 1783—98. Can. Hon. Distr. Váál. V.-A.-Diac. † 15. Dec. 1798.

Petrus Jankó, e Parocho Csókakeőensi 1798—1831. † in Lovasberény 30. Martii 1831. aet. 69.

Josephus Szomolnoky, e Felcsuthensi Parocho 1831—1858. Can. Hon. V.-A.-Diac. † 1. Dec. 1858. aet. 67.

Ignatius Lenzsér, e Praebendato Capitul. 1858—1877. † 9. Maii 1877. aet. 60.

Joannes Krizsány, e Par. Nadapensi a mense Junio 1877.

7. **Váál,** oppidum. Parochia antiqua, restaurata 1714. Ecclesia ad B. M. Virg. Dolorosam.

1) Capella aulica ad S. Joannem Bapt. 2) In Coemet. ad S. Crucem. 3) Capella penes Sylvam: ad B. M. V. Auxil.

Lingva hung. *Patronus:* Antonius Dréher.

In matre: Cath. 1790. AC. 1. HC. 679. Jud. 64.

Filiales: Tabajd. Ecclesia ad Exaltation. S. Crucis. Cath. 276. AC. 1. HC. 1234. Jud. 70.

Digitized by Google

Kajászó-Szent-Péter, Vereb, ubi Eccl. ad S. Joannem Nep. Cath. 381. AC. 4. HC. 686. Jud. 15.

Item: Doboz. Dobozpuszta. Farkasfa. Hosszudülő. Szilvás. Máriavölgy. Domus tegularum. Gyürüspuszta.

Universim: Cath. 3071. AC. 676. HC. 4301. Jud. 420.

Parochi:

Josephus Bartakovits e Secretario Vicariali ante erectam Dioec. Canonicus 1777.

Joannes Jantalek, antea Parochus in Fok, Peremarton. V.-A.-Diac. Palotaensis. Factus Parochus per investit. datam per Ignatium Nagy primum Ep. 26. Oct. 1777. † 8. Apr. 1788.

Alexius Márffy, ex Ordine S. Benedicti montis Pannoniae. Accepit investituram 31. Maii 1788 Resignavit 21. Febr. 1794. propter infirmitatem. Manus enim laeva, et pes dexter in duobus locis fracta et contusa erant.

Josephus Mészáros e Parocho Iszka-Szent-Györgyensi, a 20. Maii 1794—1816. dein Canon. Actualis.

Emericus Farkas, e Professore Lycei Eppalis 1816—1833. dein Parochus Alba-Regal. intramoen. tum Canon. et Eppus Albensis.

Josephus Fligl, e Coop. Albensi intram. 1833—1846. resignavit, factus Praebend. Capitul.

Michaël Gürtler, ex educatore Herul. Josephi Ürményi, ab an. 1846. Vice-Archi-Diac. pag. 442.

Cooperatores:

Ferdinandus Kiss, natus 30-a Maii 1841. Papae, Comit. Veszprimiensis. Scholas absolvit: Papae et Sabariae. Ordinatus 1866. 10-a Martii Jaurini per Joannem Simor Ep. Cooperator: ab anno 1866—1867. in Perkáta; ab anno 1867—1870. in Káloz; ab anno 1870—1871. in Ráczkeve; ab anno 1871—1877. in Vál.

Josephus Dallman, natus die 19. Febr. 1845. Tolnae Com. eiusdem. Scholas absolvit Colocae et Albae. Ordinatus die 19. Julii 1869. per Vinc. Jekelfalusy Ep. — Coop. in Bogdány a 1. Sept. 1869. — 12. Sept. 1870. In Ujfalu usque 18. Oct. an. eiusd. Item in Érd, Török-Bálinth. Ráczkeve. A 13. Aug. 1875. in Vál.

Digitized by Google

8. *Velencze,* Parochia erecta 1788. Ecclesia ad S. Stephanum Proto-Regem Hung.

Lingva hung. *Patronus:* Inclyta Familia Meszleny.

In matre: Cath. 963. AC. 4. HC. 878. Jud. 41.

Filiales: Kápolnás-Nyék. Cseklész. Universim. Cath. 1725. AC. 20. HC. 1526. Jud. 141.

Parochi:

Joannes Győry ab 1775—1811. prius Administrator; erecta 1788. Par. primus 24. Maii 1788. investitur. † 1812.

Franciscus Pöthe, e Coop. Alba-Regal. extram. 1812—1823. † 29. Dec. 1823.

Sebastianus Kiszner, e Coop. Alba-Regal. intram. 1824—1862. Canon. Hon. † 24. Oct. 1862. aet. 74.

Vilhelmus Rupf, e Catecheta et Exhortatore Schol. Alba-Reg. 1862—1871. † 6. Nov. 1871. aet. 45.

Carolus Meszleny, Administr. ab 1872. Par. ab 1875.

Natus 1846. die 14-a Martii in Velencze Com. Alben. Absolvit Scholas Pestini et Albae. Ordinatus 1871. 28. Oct. Strigonii per Joseph. Szabó Ep. Administrator ab anno 1872. Parochus 1875. in Velencze.

Cooperator:

Stephanus Beleznay, natus 1850. 27-a Nov. Vár-Palotae in Com. Veszprim. Scholas normales, gymnasiales et theologiam Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 1873. 22-a Julii Albae per Joan. Pauer cons. Eppum. Cooperator in Káloz a 6-a Sept. 1873. usque 10-am Julii anni 1876. — in Velencze a 10-a Julii 1876. usque hodiernam diem. — Scripsit: Dissertationem in Novalibus „Magyar Állam," „Liberalismus következményeivel" an. 1874. item „A nevelés két alapköve" an. 1875. — Dein 1877. „Két évi folyam: Mária beszédek" Albae-Reg.

CXIX.

VII. Districtus V.-A.-Diac. Adonyensis.

Vice-Archi-Diaconus Franciscus Zalay, Parochus Dunapentelensis.

Digitized by Google

Natus 2-a Decembris 1814. Albae-Regiae. Absolvit Gymnasium Albae-Regiae; philosophiam in Univers. Pestana; theologiam in Generali Seminario Pest. Ordinatus 30-a Oct. 1836. Veszprimii, per Jos. Kopácsy, Eppum. Cooper. in Dunapentele 1837. 4 annis. Albae-Regiae 1841—47. 6 annis. Parochus Dunapentelensis 1848—1877. V.-A.-D. Schol. Insp. S. Sedis Assessor 1851—1877. Scripsit: Alkalmi Sz. Beszéd: Templom püspöki felszentelésekor, 1865. lásd: Alkalmi Sz. Beszédek 1868. kiadja Füssy Tamás, Pest. 1868. 58—70. lapon. Dunapentelén mondatott 1865. Sub eo Dunapentelini est aedificata Ecclesia, Capella in Coemeterio; Calvaria in Promontorio vinearum, et schola trium Class.

Vice-Archi-Diaconus Surrogatus Joannes Koller, schol. elem. Distr. Inspector, et Ecclesiae Oppidi Adony Parochus.

Natus 1817. 15-a Decembris Nagy-Marton Comit. Sopron. Scholas frequentavit: Miskolczini, Agriae, Albae-Regiae. Ordinatus 1841. 20. Jan. per L. B. Barkóczy Ep. Educator an. 1. Coop. a $3^{3}/_{4}$. Actuar. Off. Dioec. et V.-Not. S. Sedis Consist. a. 3. Praebend. a. $1^{1}/_{2}$. Administrator a. $1^{1}/_{2}$. Parochus ab a. 1849. V.-A.-D. Surr. et Schol. Inspector ab a. 1868. S. S. Consist. Assessor ab a. 1876. Typis procusae ab auctore Joanne Koller 1-o Albae-Regiae 1856. Egyházi beszéd a lelkipásztor örömeiről és keserveiről. T. Prifach József első miséjére mondatott az adonyi templomban. 2-o 1847. in Ephemeridibus Religio „A fehérvári bold. szüz temploma hajdan és most. — Secunda vice edita dissertatio haec sumptibus V. Capituli Alba-Regalensis 1868. in fasciculis Nefelejts a székesfehérvári plebánia egyháznak százados ünnepére. 3-o Anno 1858. Pestini sumptibus Societatis S. Stephani: „Századunk hitetlensége és erkölcstelenségének kutforrásairól.“ Hét nagy bőjti beszéd. 4-o 1862. Pestini apud Emericum Bartalits „Nefelejts-koszoru az Adonyban történt czéh zászlószentelés emlékére.“ Sumptibus coetus concernentis. 5-o A. 1863. Albae-Regiae sumptibus piae memoriae denati Episcopi Emerici Farkas. „Egyházi beszéd szent István király ünnepén“ a székesfehérvári főtemplomban. Praeter haec, copiosae Dissertationes, varii generis, in pagellis publicis lucem conspexerunt — ab auctore praementionato, — inter quas maxime excellunt „Az áldozár teendői, az oltárnál, a gyóntató-székben, a szószéken, a kegyszerek kiszolgáltatásánál, a plebánia-lakban, és a közéletben“ procusa in pagellis Religio 1857. Item dissertatio fusa „A szentelt viasz-gyertyákról a katholika egyházban,“ lucem conspexit in pagellis „Katholikus nép-

Digitized by Google

lap.“ Nec non dissertatio „A királyi tanfelügyelőkről“ in Ephemeridibus Magyar Állam de anno 1869.

1. **Ádony,** oppidum, parochia erecta 1724. Ecclesia: ad B. M. Virg. Visitantem.

Capella: 1) S. Urbani P. M. in Promontorio, et 2) B. M. Virg. in Praedio Ludovicamajor.

Lingva hung. germ. *Patroni:* Heredes Comitis Joannis Zichy de Vásonkeő.

In matre: Cath. 3690. AC. 1. HC. 54. Gr. n. 48. Jud. 125.

Filiales: Iváncsa. Alsó-Besnyő. Keserüvölgy. Alsó-Czikola. Jánosmajor. Szent-Mihály. Liviamajor. Békacsárda. Felső-Czikola. Ludovikamajor. Sánczipuszta. Szabolch. Csongrád. Györgymajor. Szalmacsárda.

Universim: Cath. 5327. AC. 10. HC. 847. Gr. n. 48. Jud. 150.

Parochi:

Josephus Karvászy e Par. Vajta. 1760—1788. resignavit et Par. et V.-A.-D. 18. Sept. 1788. post. exantlatos 28. in parochia, 34. in cura animar. annos. Emerit Par. et V.-A.-Diac. † mense Dec. 1798.

Josephus Perczel de Bonyhád a 27. Septemb. 1788. resignavit Parochiam 11. Oct. 1789.

Franciscus Spetykó V.-A.-Diac. e Parocho Füle fit Adonyensis 25. Oct. 1789—1797. hinc ad Bicske.

Franciscus Baján e Capellano Alba-Reg. intram. 22. Apr. 1797. mox Capituli Praebendatus.

Josephus Neiszer e Notario Consist. a 20. Nov. 1797—1801. hoc anno 12. Nov. Parochus Albensis extram.

Ladislaus Funtek e Coop. et unius anni Administr. Par. a 25. Jan. 1803—1825.

Joannes Pakróczy e Coop. Albensi intramoen. 1825—1849. V.-A.-Diac. † 10. Aug. 1849. aet. 57.

Joannes Koller e Praebendato Capitul. et Administr. Parochus ab 1849. pag. 449.

Digitized by Google

Cooperator:

Joannes Nep. Keifler, natus 1849. 5-a Maii in Hõgyész, Com. Tolnensis. Scholas absolvit in Kaposvár et Albae-Regiae. Ordinatus 1872. 21. Julii per Joan. Pauer Ep. Cooperator in Dunapentele ab anno 1872. 1. Septembris usque 1-am Decembris; deinde a 1-a Decembris 1872. in Adony.

2. **Dunapentele**, oppidum, Parochia erecta 1745. Eccl. ad SS. Trinitatem.

Capella: in Coemeterio ad B. M. Virg. Dolorosam.

Lingva hung. *Patronus* Fundus Religionis.

In matre: Cath. 3502. AC. 8. HC. 13. Gr. n. 123. Jud. 175.

Parochi:

Martinus Komjáty 1758—1784. fit Canonicus.

Franciscus Paczona 1784—1804. † 26. Sept. 1804.

Joannes Lauffenbach ex Aba 1804—1806. tum redivit iterum ad Aba.

Joannes Dobos 1806—1847. e Parocho Füleensi, Can. Hon. Sacerd. jubil. V.-A.-Diac. † 27. Dec. 1847. aet. 85.

Franciscus Zalay, e Cooperatore Alb. intram. ab 1848. V.-A.-Diac. pag. 449.

Cooperator:

Franciscus Bulics, natus anno 1845. die 13. Febr. Strigonii. Scholas absolvit: Strigonii. Ordinatus die 25. Julii anno 1867. per Ep. Vinc. Jekelfalusy. Cooperator ab anno 1867. 28-a Sept. usque 1868. diem 30. Martii in Budakesz; ab hac die usque 21-a Julii a. 1869. in Csákvár; inde usque 1. Octobris 1869. in Ráczkeresztur; ab an. 1869. 1. Dec. usque 1870. dein in Perkáta, Zsámbék, Bodaik, Váál, Ercsi; usque 2. Julii 1876. Administrator interimalis in Csép, tandem Cooperator in Dunapentele; anno 1869. die 18. Septembris est in seriem defensorum patriae (Honvéd) assentatus. Anno 1875. die 11. Octobris in professorem matheseos pro scholis civilibus (polgári iskola) approbatus.

3. **Nagy-Hantos**, Parochia erecta 1750. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Visitantem.

Lingva hung. *Patronus:* Comes Franc. Zichy de Vásonkeõ.

In matre: Cath. 480. AC. 3. HC. 13. Jud. 6.

Digitized by Google

Filiales: Közép-Hantos. Fiáth-Kis-Hantos. Zichy-Kis-Hantos, ubi *Capella* in Coemet. ad SS. Trinit. Erdőmajor. Külmajor. Téglaház. Nagy-Lók. Jánosmajor. Kis-Lók. Károlymajor. Annamajor. Józefmajor. Erdő Kis-Lók.

Universim: Cath. 1255. AC. 59. HC. 95. Jud. 23.

Parochi:

Josephus Ibellaker. Munus parochiale administravit ab 1774. resignavit 1788. Emeritus obiit Albae-Regiae 1791.

P. Hyacinthus Trabács, Carmelita. E conventu Albensi Saecularisatus. Parochus a 14. Maii 1788—1801. hoc anno Zámolyensis.

Antonius Börsöny, e Zámolyensi 1801—1804. dein Parochus Felcsuthensis.

Josephus Korherr, e Coop. Bodaikensi 1804—1829.

Paulus Dulánszky, ex administratore Mányensi 1829—1831. † in cholera 10. Sept. 1831. aet. 38.

Joannes Varga, e Capellano aulico Polgárdensi 1832—1854. † 23. Nov. 1854. aet. 60.

Joannes Pados ab 1854—1855. dein Zsámbékensis.

Franciscus Benedek e Par. Kozmaensi 1855. anno hoc Par. Csákvárensis.

Josephus Lajos e Capellano aulico Polgárdensi ab 1855.

Natus 1820. 5-a Nov. Sabariae, Comit. Castriferrei. Scholas absolvit Sabariae elementares, gymnasiales et philosophicas; Quinque-Ecclesiis iuridicas; theologicas Albae-Regiae. Ordinatus 1849. 6-a Julii Jaurini per Consecr. Eppum Deáky. Cooperator in Kis-Torbágy 3 mensibus; in Promontor 11 mensibus; in Polgárdi, qua Educator herulorum et Capellanus domesticus, sex annis; — Administrator parochiae N.-Hantosiensis ab anno 1855. et parochus ibidem ab an. 1856. 1-a Jan. item Secretarius districtualis et Societatis S. Stephani ad honores membrum.

4. **Perkáta,** Parochia erecta 1750. Ecclesia ad B. M. Virg. Natam.

Lingva hung. *Patronus:* Comes Ladislaus Győry de Radvány, S. Caes. R. Apost. Majest Camerarius.

In matre Cath. 3372. AC. 4. HC. 11. Jud. 64.

Digitized by Google

Filiales: Kis-Perkáta. Vastaghalom. Barátlakás. Bárányjárás. Forrásmajor. Selymesmajor. Parragmajor. Daja. Domus tegular.

Universim: Cath. 3791. AC. 7. HC. 24. Jud. 70.

Parochi:

Mathias Aranyosy, ante erectam Dioecesim iam Par. ab 1762—1788. † 26. Dec. 1788. Testamentali dispositione fecit legatum, seu pro piis finibus fundationem bis mille flnorum [1]).

---

[1]) Post quatuor fere integros annos quaestio instituebatur per Consilium 16. Oct. 1792. Nro 23,159. ad Nicolaum Milassin Episcopum, ubinam existat praefata fundatio? Et quia de temporibus Josephi II. occasione praesertim abolitorum claustrorum, plures eiusmodi emerserunt casus, pro aliqua aetatis illius dilucidatione, quoddam hoc adferimus testimonium. Episcopus ad memoratam officiosam sciscitationem haec rescripsit: „Quo in loco, quali cum securitate legatum defuncti Parochi Perkátaensis Mathiae Aranyosi in 2000. flnis subsistens elocatum habeatur, referre nequeo: eo enim tempore, quo praedictus Parochus fatis cesserat, Caducitatis ac Testamentorum pertractatio Politicae Cottuum Jurisdictioni erat concredita. Id unum e duplici Documento hic in vidimatis paribus accluso palam fit praefatam summam vigore gratiosi Ordinis Inclytae Regiae Cameralis Administrationis Pestanae ddto 14. Maii anno 1789. Sub N. 2033. emanati per Joannem Széplaky Cameralem Provisorem e manibus Dni Judicis Nobilium Caspari Kreskay die 10. Junii anno 1789. fuisse levatam, teste Documento sub A. ad Camerale solutorium deferendam. Itaque cum in Documento sub D. ea Cameralis Administrationis Pestanae Ordinatio suis sub Nris exprimatur, vigore cuius praefato Camerali Provisori ad summam hanc levandam potestas erat commissa, nihil mea opinione ad rei veritatem eliquandam oportunius esse existimo, quam ab ipsa Camerali Administratione Pestana uberiorem informationem postulare. Datum Albae-Regiae die 12. Nov. 1792.

Jam Ignatius Nagy Episcopus, videns conditionem bonorum, ad abolitos Ordines spectantium, in gravi causa ad Principem-Primatem Comitem Josephum Battyányi scribens, quosdam aetatis suae actores harpyis assimilat, „quae novis bonorum acquisitionibus inhiant.“ Huc spectant etiam lineamenta, quae pag. 292. adtulimus.

Digitized by Google

Joannes Marich, e Cooperatore Ercsényensi Parochus a 20. Jan. 1789. — 5. Febr. 1792. hoc anno et die Érdensis.

Paulus Radnich, e Par. Érdensi a 24. apr. 1792—1831.

Joannes Meres, e Coop. Váálensi ab 1831—1836. † 26. Nov. 1836. aet. 45.

Casparus Mészáros, e Coop. Alba-Regal. intram. ab 1836—1849. † 19. Nov. 1849. aet. 43.

Franciscus Galgóczy, e Coop. Perkátaensi ab 1850.

Natus die 11. Junii 1815. Albae-Regiae. Scholas absolvit: Albae-Regiae, Veszpr. et Jaurini. Ordinatus 1838. 19-a Augusti Albae-Reg. per Ladislaum Barkóczy Ep. Cooperator 4 annis in Sár-Sz.-Miklós; 7 annis in Perkáta; tandem 1850. parochus in Perkáta.

Cooperator:

Aloysius Kovács, natus 21. Jun. 1844. Gyöngyösini in Com. Heves. Scholas absolvit Gyöngyösini, Agriae, et Albae-Regiae. Ordinatus 20. Jul. 1874. per Joannem Pauer Ep. Cooperator Perkátaensis ab an. 1874.

5. **Ráczalmás**, Par. erecta 1848. *Ecclesia* ad Nomen B. M. Virg. — *Capella* in Coemet. ad S. Josephum.

Lingva hung. *Patronus:* Julius Jankovich, de Jeszenicze, S. Caes. et R. Apost. Majest. Camerarius, Portugallensis regii ac militaris Ordinis Christi, nec non Ordinis Teutonici Secundae Classis Eques.

In matre: Cath. 2574. AC. 45. HC. 36. Gr. n. 1117. Jud. 165.

Filiales: Kulcs. Galambos. Radicsa. Doboka.

Universim: Cath. 2998. AC. 51. HC. 44. Gr. n. 117. Jud. 172.

Parochi:

Christophorus Schvanfelder. e Cooper. Dunapentelensi 1848—1849. statum mutavit.

Franciscus Király, e Professore Lycei Ep. 1849 1851. dein iterum Professor, et Vice-Rector.

Franciscus Szombathy, e Coop. Ráczkevensi ab 1851—1853. dein Capellanus Castrensis, tum Par. Csobánkaensis.

Digitized by Google

Alexander Pfriem, e Capellano Castrensi, tum Coop. Albensi intram. ab 1853—1867. dein Praebendatus Capituli, tum Ráczkereszturensis.

Stephanus Pődör e Coop. Bodaikensi ab 1867.

Natus 23. Mart. 1832. in Vicza, Comit. Soproniensis. Sex gymnas. Scholas Sopronii. 7-am et 8-am Jaurini absolvit. Ordinatus 6. Jul. 1859. per Eppum Emericum Farkas. Cooperator ab a. 1859—1862. in Ráczkeve; ab a. 1862—1865. in Vajta; ab a. 1865. die 19-a Sept. usque 12-am ejusdem anni Decembris in Bodaik. Administrator 1865. 12. die Decembr. in Ráczalmás usque anno 1867. 23-am Octobris; Parochus ab anno 1867. die 23. Octobris.

6. **Sárosd,** oppidum. Parochia erecta 1788. *Ecclesia* ad S. Joannem Nep.

Lingva hung. *Patronus:* Fundus Religionis.

In matre: Cath. 729. HC. 26. Jud. 21.

Filiales: Puszta-Sárosd, ubi *Ecclesia* ad B. M. Virg. Assumpt. Tükrösmajor. Darumajor. Andormajor. Erzsébetmajor. Csillagmajor. Szárnyasmajor. Jakabszállás. Felső-Szolgaegyház, ubi *Ecclesia* ad Inv. S. Crucis. Alsó-Szolgaegyház.

Universim: Cath. 2103. AC. 12. HC. 262. Jud. 52.

P*arochi:*

Franciscus Stublics, 29. Jul. 1789—1794. dein Parochus in Monostor.

Josephus Válenták, accepit investituram 22. Aug. 1794—1800. dein Par. Magyar-Almásensis.

Matthaeus Csáky, e Coop. Zsámbékensi 1801—1804. hoc anno Par. Szigetujfaluensis. Anno 180⁴/₅. in Lyceo Ep. Prof.

Antonius László, e Par. Szigetujfaluensi per cambium 1804—1811. Sáárosdensis.

Matthaeus Csáky, e Szigetujfalu redit 1811—1816. dein Par. Kutiensis.

Georgius Khauth, e parocho Kutiensi per cambium ab 1816—1823. dein S. Sedis Consist. Surrog. Notarius.

Franciscus Orsonits e Coop. Alba-Regal. intram. ab 1823—1828. hoc anno Par. Alba-Regal. extram.

Digitized by Google

Paulus Balgha, ex adminstr. Mányensi ab 1828—1863. hoc anno resignavit. Canon. Hon. et emerit. Par.

Josephus Branizsa, e Par. Csókakeőensi ab 1863.

Natus 5-a Martii 1827. Albae-Regiae. Scholas absolvit Albae-Regiae, Pestini et Quinque-Ecclesiis. Ordinatus 21-a Novembr. 1851. per Emericum Farkas Eppum. Cooperator ab anno 1851. in Káloz usque 1853.; in Kis-Torbágy 1854.; in Csákvár usque 1858.; in Bodaik usque 1860.; Albae-Regiae usque 1861. Parochus in Csókakeő ab anno 1861. usque 1863. Parochus in Sárosd ab anno 1863. Districtualis infirmarius districtus Adony ab anno 1873.

7. **Seregélyes**, oppidum. Parochia erecta 1788. *Ecclesia* ad S. Florianum.

Lingva hung. *Patronus:* Comes Alexander Zichy de Vásonkeő.

In matre: Cath. 743. AC. 1. HC. 2742. Jud. 115.

Filiales: Dinnyés, ubi Ecclesia ad S. Georgium M. Selymesmajor. Szerecseny. Ujfalu. Puszta-Seregélyes. Ernőmajor. Sándormajor. Pálinkaház. Ferenczmajor. Hyppolitmajor. Lászlómajor.

Universim: Cath. 1897. AC. 7. HC. 3043. Jud. 134.

Parochi:

Primis erectae Dioecesis temporibus administrarunt Patres ex Ord. S. Franc. Prov. Mar.

Paulus Horváth, e Cooper. Váálensi Par. a 4. Junii 1788—1789.

Franciscus Bokor Parochus Seregélyesensis 3. Oct. 1789—1798. per Cambium ad Felcsuth.

P. Angelinus Urbanovszky ex Ord. Carmelit. ex Felcsuth 1798—1809.

Ignatius Molnár e Capell. aulico Lovasberényensi ab 1809—1840.

Joannes Fetter, e Coop. Bodaikensi ab 1840—1872. † 19. Aug. 1872. aet. 70.

Franciscus Fetter, Coop. tum administrator et Par. Seregélyesensis, ab 1872.

Digitized by Google

Natus die 3-a Decembris 1847. in Csákvár Comit. Albens. Scholas absolvit: Albae-Regiae. Quinque-Ecclesiis. Theologiam Albae-Regiae. Ordinatus 30-a Julii a. 1871. per Vinc. Jekelfalusy Eppum. Coop. in N.-Perkáta a 29. Sept. anno 1871. — 29. Maii 1872.; hinc Coop. in Seregélyés usque 21. Aug. e. a., dein administrator. Parochus ab anno 1876. die 22. Octobr.

CXX.

b) ARCHI-DIACONATUS BUDENSIS.

I. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. BICSKENSIS.

Vice-Archi-Diaconus: Carolus Huszár, Schol. elem. Distr. Inspector, Ecclesiae Oppidi Zsámbék Parochus.

Natus 23-a Aprilis 1824. in Kethely, Comit. Castriferrei. Scholas absolvit: Sabariae, Tatae, Albae-Regiae. Ordinatus 16-a Julii 1847. per Ladislaum Barkóczy. Ep. Coop. ab a. 1847. in Káloz; ab a. 1848. in Gyuró; ab a. 1849. in Pázmánd; ab a. 1850—1853. in Vál; ab a. 1853—1854. Albae-Regiae ad S. Sebast. Catecheta Schol. real. et norm. item Professor lingvae hung. in Schol. real. ab a. 1854—1857. Caerim. Eppalis ab a. 1855—1858. Notarius S. Sedis ab a. 1855—1867. Secret. Epp. et Archivar. Dioec. ab a. 1858—1868. Director et Confessarius Ordin. item Catecheta in Instituto Soror. Charitat. S. Vincentii a Paula; ab a. 1864—1867. Professor Theol. et Stud. Praef. ab a. 1868—1871. Director Spiritualis a. 1869. Praeses Unionis Sodal. ab a. 1863—1872. Syn. Exam. et S. Sedis Assess. ab a. 1860. Par. et V.-A.-Diaconus in Zsámbék ab a. 1872.

1. **Bia**, in Comitatu Pilisensi. Curatia erecta 1859. *Ecclesia* ad S. Annam.

Lingva hung. germ. Patronus nullus.

In matre: Cath. 996. HC. 937. Jud. 35.

Filiales: Herczeghalma. Hosszurét. Iharos. Móriczmajor. Kazárom. Nagypuszta. Alsómajor. Kőbánya.

Universim: Cath. 1273. HC. 1038. Jud. 35.

Digitized by Google

Curatus Capellanus:

Georgius Jungmayer e Coop. Alba-Regal. ab an. 1859. *Natus* 20. Dec. 1825. in Érd, Com. Albensis. Scholas absolvit: Albae-Regiae. Ordinatus 22-a Aug. 1852. per Emericum Farkas Ep. Coop. ab a. 1852. in Ettyek, Budakesz, et Albae-Regiae usque 1859. ab an. 1859. Curatus in Bia.

2. **Bicske**, Comit. Albensis. Oppidum. Parochia erecta 1723. *Ecclesia* ad SS. Trinit.

Lingva hung. germ. Patronus: Fundus Religionis.

In matre: Cath. 1785. AC. 5. HC. 2040. Gr. n. 1. Jud. 310.

Filiales: Göböljárás. Bányavölgy. Szentgyörgy. Nagy-Németegyház. Kis-Németegyház. Ginza. Vérth. Csordakut. Tükrösmajor. (Ujmajor). Csabdi. Tornyó. Mester-Berek. Téglaház.

Universim: Cath. 2842. AC. 232. HC. 2462. Gr. n. 1. Jud. 366.

Parochi:

Ad hanc Ecclesiam nectitur Martini Biró, zelosissimi quondam Episcopi Veszprimiensis 1750—1762. memoria, qui antea Bicskensis Parochus fuit.

Martinus Molnár munus parochiale administravit ab 1752. † 1793. aet. 73.

Stephanus Toronyi e parocho Acsaensi 1793—1797. † 8. Febr. 1797.

Franciscus Spetykó, e parocho Adonyensi 25. Apr. 1797. Canon. Hon. dein actualis 1820. pag. 336.

Franciscus Horváth sen. e par. Boglárensi 1820—1823.

Georgius Maurer e Capellano aulico C. Cziráky 1824—1846. hoc anno Canon. actualis pag. 348.

Josephus Neuman, e Dioec. Neosoliensi ab 1846—1849. statum mutavit.

Emericus Barits e Professore Lycei Ep. ab 1849. Admin. 1850. Par. † 27. Aug. 1858. aet 49.

Josephus Bognár e parocho Monostoriensi 1858—1868. resignavit. Emeritus.

Josephus Tilly e Coop. Alba-Regal. intram. ab 1868.

Digitized by Google

Natus 1836. die 29-a Febr. in Szaár, Comitatus Albensis. Scholas absolvit: Tatae, Albae, Budapestini et Viennae. Ordinatus 1860. die 19-a Augusti per Emericum Farkas Ep. Cooperator in Vörösvár, Bodaik, Ettyek et Albae. S. Sedis Notarius. Parochus ab anno 1868. die 3. Nov. 1863. Viennae in SS. Theol. Doctorem exstitit promotus.

Cooperator:

Josephus Willsdorfer, natus 28. Mart. 1840. in Kecskéd, Comit. Komárom. Scholas absolvit: Tatae, Jaurini et Albae-Regiae. Ordinatus 25. Jul. 1867. per Vincentium Jekelfalusy Ep. In cura animarum, qua Cooperator annos 10. et quidem an. 2 in Isztimér ab a. 1867. — in Adony an. 1½ ab an. 1869. — In Bogdány an. 1½ ab an. 1870. In Budakesz an. 1. ab an. 1872. In Ercsi an. 2 ab an. 1874. In Törökbálint mens. 6. a. 1875. In Bicske a. 1½ ab a. 1876.

3. **Budakesz**, in Comitatu Pilisiensi. Parochia erecta 1699. *Ecclesia* ad B. M. Virg. ad Nives.

Lingva germ. Patronus: Ministerium Financ. Regni Hung.

In matre: Cath. 3210. HC. 21. In filiali *ad Quercum.* Cath. 22.

Universim: Cath. 3232. HC. 21. Olim in hac filiali, ad Quercum, fuit Ord. SS. Trinitatis de Redemptione Captivorum Claustrum. Fundarunt: Nicolaus C. Zichy de Vásonkeő Status Consiliarius, et eius Consors Elisabetha C. Berényi de Karancs-Berény anno 1731. Fuit Conventui Vetero-Budensi ad Cellas dicto ingremiatum, usque eorum abolitionem. Ex ordine hoc Dioecesis, primis temporibus plures numeravit in cura animarum parochos.

Parochi:

Antonius Jager munus parochiale administr. ab 1763—1814. Can. Hon. † 7. Oct. 1814. aet. 78.

Aloysius Valter e Parocho Perbálensi ab 1814—1820. Canon. Hon. † 18. Aug. 1820.

Carolus Aigner, e Notario Consist. et Archi-V.-Dioec. ab 1820—1848. Canon. Hon. dein 1848. actualis p. 349.

Emericus Bacsák e Professore Lycei Eppalis 1848—1862. dein Vörösvárensis.

Digitized by Google

Ladislaus Kuncz e Spirituali Cleri Jun. et Prof. Lycei Eppalis a 25. Aug. 1862. usque 8. Dec. anni eiusdem Administrator, dein Professor, Secret. Epp. et Canon. p. 355.

Antonius Petz, e Parocho Vörösvárensi 1862—1867. † 15. Oct. 1867. aet. 53.

Vilhelmus Horvatovszky, e Parocho Ráczkevensi ab 1867. Canon. Hon. pag. 374.

Cooperator:

Carolus Borr. Büttel, natus 28-a Januarii 1850. Albae-Regiae. Scholas absolvit in loco. Ordinatus in Presbyterum 1873. 1. Februarii per Joannem Pauer Ep. Cons. 1872. 22. Sept. missus ad Csákvár qua Diaconus. 1873. 19. Oct. ad Ráczkeve; 1874. 13. Junii ad Ettyek; 1875. 2. Augusti ad Budakesz qua Cooperator.

4. ***Ettyek,*** in Comitatu Albensi. Parochia erecta 1723. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Visitantem.

Lingva germ. *Patronus:* Ven. Capitulum Alba-Regal.

In matre: Cath. 2197. HC. 139. Jud. 58.

Filiales: Bóth, ubi Eccl. ad B. M. Virg. Immac. Conc. Ujmajor. Három-Rózsa. Richardmajor.

Universim: Cath. 2410. HC. 178. Jud. 58.

In memorata filiali Bóth quondam fuit claustrum Nazarenorum, fundatum per Antonium Baronem Sándor de Slavnicza, et conjugem Esztheram natam Comitissam Viczay de Loos et Hedervára 1766. Ecclesiam claustri consecravit Ignatius Koller Ep. Veszprimiensis. Non diu substiterunt, inter eos enim fuerunt Ordines, qui primi sublati sunt. Carmelitae Alba-Regal. institerunt, ut claustrum hoc inhabitare possint, sed compotes votorum non sunt facti.

Parochi:

Emericus Plájer, penes investituram Josephi Dravecz Vicarii Veszprim. Parochus ab 1764—1780.

Josephus Fakó penes praesentam V. Capit. Albensis 13. Sept. 1780. usque 23. Jun 1795. hoc an. Parochus Nagy-Kovácsensis.

Digitized by Google

Franciscus Paiss e parocho Hidegkuth fit Ettyekensis 23. Junii 1795—1811.

Carolus Simontsits e Cooperatore Váálensi 1811—1844. hoc anno Canon. pag. 347.

Carolus Schedt, e Vice-Rectore Seminarii 1844—1873. Canon. Hon. † 16. Nov. 1873. aet. 67.

Alexander Nyirák e Secretario Eppali ab 1874.

Natus die 14-a Februarii 1842. in Pákozd, Comitatu Albensi, absolutis studiis gymnasialibus Budae, Cassoviae, et Albae-Regiae, albo Cleri junioris Dioecesis Alba-Regalensis adscriptus, anno 1860. ad Collegium Pázmánianum missus est, terminatisque studiis theologicis ad antiquissimam celeberrimamque Universitatem Viennensem, anno 1864. die 19-a Augusti Albae-Regiae per Emericum Farkas qua tunc S. Ecclesiae Alba-Regalensis Antistitem piissimum presbyter ordinatus est. Ab anni 1864-i mense Octobri usque finem Oct. 1866., qua educator et Capellanus aulicus apud Excl. D. Comitem Mauritium Esterházy in Csákvár fungebatur. Mense Nov. 1866. ad parochiam Ettyek qua Cooperator dispositus — annum 1867. ibidem transegit. A 1-a Januarii 1868. ad parochiam Iszka-Szent-György in eadem qualitate translocatus, usque finem Julii anni 1868. ibidem qua Cooperator fungebatur. Ejusdem anni mense Augusto per Antistitem Vincentium Jekelfalusy in Caeremoniarium Officiique dioecesani Actuarium una S. Sedis Consistorialis Notarium honorarium nominatus — anno 1872. honore Capellani Suae Sanctitatis Summi Pontificis ornatus — anno autem subsequente Secretarius eppalis, Archivarius dioecesanus, nec non S. Sedis Consistorialis Assessor creatus est. Ab anno 1874. parochus Ettyekensis. Plures versiones in lingv. germanicam ab eodem prodiverunt. Uti: Sermo Sacer Edm. Pellet occasione festi S. Stephani Budae habitus: „Der Mensch, die Familie und der Staat ohne Gott.“ Albae-Regiae 1871. Literae pastorales Eppi Vincentii Jekelfalusy: „Hirtenbrief in Betreff der Volksschulen.“ Alb.-Reg. 1869. Ejusdem Eppi Sermo Sacer: „Predigt über die Civilehe.“ Alb.-Reg. 1873. Sermo Sacer Joannis Károly occasione festi S. Stephani Budae habitus: „Gott, Vaterland und König.“ Pest. 1876. — Qua Caeremoniario eppali singularis fortuna contigit, ad latus Praesulis Vinc. Jekelfalusy anno $18^{69}/_{70}$., durante Concilio Vaticano, sex menses Romae in urbe aeterna transegisse — in specie etiam solemnitati perrarae, dum Concilium praesentibus

Digitized by Google

1000 totius orbis episcopis, a S. Patre inchoabatur, in Basilica Vaticana interfuisse — sicut etiam audientiae solemni, quam memoratus Episcopus, apud S. Patrem habuit, qua occasione cleri, populique fidelis dioecesani pia oblata ad Sacros Ejusdem S. Sanctitatis pedes deposuit, testis fuit — ad osculum SS. pedum admittebatur — et benedictionem S. Sanctitatis ex Ejusdem Suae Sanctitatis proprio ore accepit.

Cooperator:

Julius Magyar, natus 24. Januarii 1847. in Dunaföldvár, Comit. Tolna. Scholas absolvit: Albae-Regiae, Colocae, Quinque-Ecclesiis; Theol. Albae. Ordinatus 22. Jul. 1873. Albae-Regiae per Joannem Pauer Ep. a 28-a Julii 1873. Coop. in Bogdány; a 2-a Apr. 1874. Sac. aux. in Csobánka; a 10-a Julii 1874. iterum Coop. in Bogdány; a 17-a Dec. 1874. iterum Sac. aux. in Csobánka; a 31-a Jan. 1875. Administrator in Csobánka; a 16-a Mart. 1876. Coop. in Vörösvár; a 1-a Sept. 1876. Coop. in Ettyek.

5. **Kis-Torbágy**, in Comitatu Pilisensi. Parochia erecta 1716. *Ecclesia* ad Nomen B. M. Virg.

Lingva germ. hung. *Patronus:* Comes Mauritius Sándor de Szlavnicza.

In matre: Cath. 1254. AC. 1. HC. 15. Jud. 19.

In filiali Páty, ubi Eccl. ad S. Emericum Ducem. Cath. 348. HC. 2066. Jud. 76.

Parochi:

Franciscus Sárl 1766—1781. penes investituram Jos. Dravecz Vic. Veszpr. † 13. Aug. 1781. aet. 31.

Franciscus Frideczky e Caeremoniario Episc. et Notario Consistor. 1781—1783. 11. Sept. hoc anno et die ad Rácz-keve. Tum Canonicus pag. 332.

Joannes Szevolt e parocho Boglárensi 11. Sept. 1783. Kis-Torbágyensis. † 6. Maii 1800.

Franciscus Hoffmann e Parocho Kozmaensi 1800—1848. Sacerd. Jubil. Emerit. Par. † Budae 14. Sept. 1850. aet. 84.

Joannes Ecker e Cooperatore Zsámbékensi ab 1848.

Natus 1807. 24. Junii in Jenő, Comit. Pest-Pilis. Scholas absolvit: Budae, Strigonii et Pestini. Ordinatus 1832. 1-a Novembri per Joannem Horváth Ep. Cooperator 2 annis in Szigeth-Ujfalu-

Digitized by Google

2 annis in Bogdány. 10 annis in Kis-Torbágy. 2 annis in Zsámbék. Parochus ab 1848.

6. **Mány,** in Comitatu Albensi. Parochia erecta 1793. *Ecclesia* ad Exaltationem S. Crucis. — Capella: in honorem Rosarii B. M. Virg. e pio populi fidelis zelo, recenter erecta.

Lingva germ. hung. *Patronus:* Fundus Religionis.

In matre: Cath. 715. AC. 3. HC. 1502. Jud. 32.

Filiales: Vasztil. Alsó-Eörs. Felső-Eörs. Kis-Mány. Nándor. Sajgómajor. Szarvas.

Universim: Cath. 1001. AC. 7. HC. 1578. Jud. 41.

Parochi, Administratores:

P. Angelinus Urbanovszky Ex-Carmelita 1. Aug. 1792. disponitur ad Mány.

P. Sebastianus Kőhegyi Ex-Carmelita 1793—1799. resignavit, et obiit 23. Mart. 1806.

Georgius Csábrián 1799—1802. dein Par. Csepelyensis.

Georgius Khauth 1803—1814. dein Kutiensis.

Paulus Balgha e Coop. Bicskensi 1815—1828. dein Sárosdensis.

Paulus Dulánszky e Coop. Budakesz 1829 - 1830.

Josephus Stentzl ex emerito Par. Hidegkuthensi 1830—1839. Emerit. Par. † Budae 23. Dec. 1855. aet. 76.

Josephus Jaczek ex Actuario officii Dioec. 1839—1864. dein Par. Bogdányensis.

Franciscus Szabó e Coop. Alba-Reg. extram. ab 1865. *Natus* 4-a Augusti 1825. in Szent-Gotthárd, Comit. Castriferrei. Scholas absolvit: Sabariae; in Universitate Graecensi, et Albae-Regiae. Ordinatus 22-a Augusti 1852. per Emericum Farkas Episc. Cooperator in Szigethujfalu, ab an. 1852—1855. In Vörösvár 1855—1859. In Török-Bálinth 1859. sex mens. Albae-Regiae 5 annis 1859—1864. Parochus in Mány ab an. 1865. usque hodiernum diem.

7. **Perbál,** in Comitatu Pilisensi. Parochia antiqua e saeculo 14. Restaurata 1753. *Ecclesia* ad S. Annam.

Lingva germ. slav. hung. Patronus: Exc. Ministerium Financ. Reg. Hung.

In matre: Cath. 1508. Jud. 3.

Digitized by Google

Parochi:

Paulus Veroni munus paroch. administr. ab 1760—1807. Canon. Hon. dein Par. Zsámbékensis.

Aloysius Valter e Par. Pilis-Csabensi 1807—1814. hoc an. Budakeszensis.

Josephus Gabr. Richter e Par. Martonvásár 1815—1843.

Georgius Láng. e Coop. Török-Bálinthensi 1843—52. per cambium ad Aba.

Franciscus Sztanovits per Cambium ex Aba 1852—1862. dein emeritus par. Sacerdos jubil. in anno 2-um. † Albae-Regiae 14. Febr. 1870. aet. 77.

Georgius Marinkovits e Parocho Kalászensi ab 1862. *Natus* 10. Sept. 1808. Budae. Scholas absolvit: Budae, Pestini, Jaurini Jus Patrium. Ordinatus per Joan. Horváth Ep. 24. Aug. 1833. Cooperator in Tököle usque an. 1835. tum in Érd, Bicske, Perkáta, Bodaik, Vörösvár, Ercsi usque 1840. dein in Adony usque 1843. inde 2 annis Administrator in Kalász, subin Paroch. et Inf. Distr. usque 1862. abhinc Par. in Perbál.

8. **Tinnye,** in Comitatu Pilisiensi. Parochia erecta 1788. *Eccl.* ad S. Annam. A matre Perbál avulsa fuit 18. Febr. 1781.

Capella in Coemeterio ad Exalt. S. Crucis.

Lingva hung. Patronus: Fundus Religionis.

In matre: Cath. 1070. AC. 4. HC. 575. Jud. 146.

Filiales: Jászfalu. Garancs. Bikás.

Universim: Cath. 1256. AC. 4. HC. 601. Jud. 146.

Parochi:

P. Malachias Jakubetz, a 18. Febr. 1781. usque 8. Maii anni eiusdem.

P. Simon Szlezáky Ord. S. Franc. adm. ab 8. Maii 1781. usque 22. Aug. 1782.

P. Eusebius Dzian Capistr. ab 24. Aug. 1782. usque 16. Nov. 1785.

P. Nep. Ujhelyi Capistr. constituitur 16. Nov. 1785—1788.

Aegidius Purger Ord. S. Franc. fuit admin. tum investit. par. 4. Oct. 1788.

Digitized by Google

Remigius Zerkovits per breve tempus. † 25. Mart. 1799.

Alexander Hood Prov. Mar. a 24. 1799—1815.

Georgius Pilsák Par. e Coop. Pázmánd 1815—1828. dein Parochus Pákozdensis.

Michael Isóo ex administr. Pákozdensi 1828—1830.

Stephanus Akter e Coop. Alba-Regal. extram. 1830—1836. dein Par. Kálozensis.

Georgius Vezinger e Coop. Alba-Regal. extram. 1836—1849. Doct. Philos. Infirm. Distr. Emerit. Par. † Budae 3. Nov. 1849. aet. 49.

Georgius Miklosovits e Cooperatore Váálensi 1849—1866. † 28. Jan. 1866. aet. 54.

Josephus Kiss ex Actuario Officii Dioec. 1866—1875. hoc anno resignavit.

Stephanus Szilassy ex emerit. Par. Csókakeőensi, quam 1870. resignavit, iterum Parochus ab 1875.

Natus 15. Oct. 1824. in Szent-Lőrincz, Comitatus Castriferrei. Scholas absolvit Sabariae, Albae et Pestini. Ordinatus 1854. per Emericum Farkas Ep. Cooperator in diversis parochiis usque 1863. Parochus ab 1864—70. Resignavit 1870. Ab 1875. Administrator in Tinnye.

9. **Zsámbék**, oppidum, in Comitatu Pilisensi. Parochia antiqua e Saec. 14. Restaurata 1716. In oppido plurium templorum supermanserunt quaedam vestigia. Veneranda magnificentissimi templi rudera hodie quoque visuntur, saepius, prout iam in praecedentibus commemoravimus, et in xylographicis delineationibus edita. Fuit Ord. S. Pauli primi eremitae.

Ecclesia ad S. Joannem Bapt. an. 1754. erecta, et per Martinum Biró Ep. Veszprim. consecrata.

Capellae 1) ad S. Franciscum de Paula; 2) ad SS. Rochum, Sebast. et Rosaliam.

Lingva germ. hung. Patronus: Exc. Ministerium Financ. Reg. hung.

In matre: Cath. 3216. HC. 32. Jud. 467.

Digitized by Google

Parochi:

Georgius Kummer administravit Parochiale munus in Zsámbék ab an. 1762. † 1793.

Joannes Ley, Ex-Trinitarius e Caerem. Ep. fit Par. Zsámbékensis 12. Julii 1793—1807. † 24. Febr. 1807.

Paulus Veroni e par. Perbál 1807—1809. † 28. Maii 1809.

Josephus Gaál e professore Lycei Eppalis a 30. Aug. 1809—1838. dein Canon. actualis pag. 345.

Matthias Dobrotkay, e parocho Bogdányensi 1838. † 1841.

Ignatius Nyirák e Professore Lycei Eppalis a 14. Maii 1841. — usque 23. Aug. 1851. dein Inspect. Schol. Distr. Cassov. tum Canon. act. pag. 351.

Georgius Gózony e Secretario Eppali ab 1852—1867. tum Canon. actualis pag. 354.

Joannes Pados, ex educatore Herul. Com. Georgii Károlyi ab 1867—1872. abinde agit privatam vitam

Carolus Huszár, e Secretario et Professore Lycei Eppalis ab 1872. pag. 457.

Typis vulgavit sequentia opera: Inde ab a. 1844. literaturae S. vacavit. Praeter plurimas dissertationes in „Religio“, „Kath. Néplap“, „Budapesti Hirlap“, „Pesti Hirnök“, „Független“, „Idők tanuja“, „Magyar Állam“, etc. luci publicae donavit sequentia opera: Történetekkel felvilágositott egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnap s több alkalomra. Első évi folyam. 1854. 8-rét 484 l. Nyomatott Pesten. — Egyházi énekek a kath. hivek használatára 1855. 8-rét 64 lap. Budán. — Emléklapok kath. gyermekek számára, 6 képpel. 1856. 16-rét. 60 l. — Kötve 10 kr. Székesfehérvár. — Szent beszédek a nagybőjt minden napjára. 1857. 8-rét. I. kötet 356 l. II. kötet 320 l. — Füzve 2 frt. Székesfehérvár. — Julia és Mária. Levelek a kath. isteni tiszteletről. 1858. 16-rét. 364 l. Székesfehérvár. — Üdvözlégy Mária, magyarok nagyasszonya! Ének- és imakönyv a kath. nép használatára, 15 képpel. 1859. 16-rét. 392 l. Székesfehérvár. — Őrangyal. Énekes imakönyv a kath. ifjuság használatára, 16 képpel. 1859. 16-rét. 370 l. Negyedik kiadás. 1868. 16-rét. 280. l. — Kötve 40 kr. Székesfehérvár. — Vezérkönyv a bucsujárók számára, a bold. szüz Mária bodaiki, andocsi és kisczeli kegyelemképe- s történetével. 1859. 16-rét. 94 l. — Kötve 10 kr. Székesfehérvár. — Temetési szer-

Digitized by Google

tartások rendje és halotti énekek. 1859. 16-rét. 40 l. — Füzve 10 kr. Székesfehérvár. — Az Ur Jézus szenvedése és halála. Történetekkel felvilágositott szent beszédek a nagybőjtre. — 1860. 8-rét. 96 l. Székesfehérvár. — Vezérkönyv az élő szentolvasóról nevezett Mária-társulat számára. 1860. 16-rét. 112 l. Székesfehérvár. — A forradalom és annak megtestesülése a divatos államban. 1862. 16-rét. 212 l. Székesfehérvárott. — A Trappista. Üdvösség után sóvárgó lelkek számára. 1862. 16-rét. 50 l. Székesfehérvár. — Történetekkel felvilágositott egyházi beszédek minden vasár-, ünnepnap- s több alkalomra. Második évi folyam. 1863. 8-rét. I. kötet 380 l. II. 416 l. Székesfehérvár. — Szent olvasó királynéja könyörögj érettünk! Ima- és énekkönyv. 1864. 16-rét. 280 l. Székesfehérvár. — Készület az élet legszebb napjára; vagyis bizalmas beszélgetések, megható történetek és tanulságos példák által ékesitve és felvilágositva az első áldozók számára. 1867. 16-rét. 258 l. — Kötve 60 kr. Székesfehérvár. — Történetekkel felvilágositott egyházi beszédek minden vasár- s ünnepnapra. Harmadik évi folyam. 1869. 8-rét. 468 l. — Füzve 2 frt. Székesfehérvár. — Bibliai történet lelkipásztorok, hitelemzők, tanitók, szülők, gyermekek, ker. hivek számára 1869. 8-rét. I. kötet. Az ó-szövetség 392 l. II. kötet. Az uj-szövetség 432 l. — Füzve 4 frt. Székesfehérvár. — Magyarország története kérdések- s feleletekben, kath. elemi és felsőbb népiskolák, polgári iskolák számára. 1872. harmadik kiadás. Kötve 30 kr. Székesfehérvár. — Magyarország történelme kérdések- s feleletekben, kath. falusi elemi iskolák számára, 1872. harmadik kiadás. Kötve 10 kr. Székesfehérvár. — Történetekkel felvilágositott egyházi beszédek Magyar-Erdélyország minden bucsunapjára. Három kötet. 1198. l. Füzve 4 frt. 50 kr. I. köt. Székesf. 1872. II. köt. Vácz 1874. III. köt. Budapest. 1875. — Történetekkel felvilágositott egyházi beszédek minden lelkipásztorkodási alkalomra. Első kötet 254 l. Füzve 1 frt. I. köt. Székesf. 1872. II. III. IV. köt. Budapest. 1877. — Történekkel és magyar közmondásokkal felvilágositott egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnapra. Negyedik évi folyam. Egy kötet 516 l. Füzve 2 frt. 50 kr. Budapest. 1876. — Történetekkel és magyar közmondásokkal felvilágositott egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnapra. Ötödik évi folyam. Egy köt. 1877. Budapest.

Cooperator:

Joannes Ramsperger, natus 20-a Augusti 1845. in Budakesz, Comit. Pest-Pilis. Scholas absolvit: Pestini et Albae-Regiae. Ordi-

Digitized by Google

natus 30-a Julii 1871. Albae-Regiae per Eppum Jekelfalusy. A die ordinationis usque 5-am Septembris 1872. Coop. in Török-Bálint; ab hac die Cooperator in Zsámbék.

CXXI.

II. Districtus V.-A.-Diac. Érdensis.

Vice-Archi-Diaconus Leopoldus Haintz, Ecclesiae Promontorensis Parochus.

Natus 2-a Febr. 1811. Budapestini. Scholas terminavit: Budae, Albae-Regiae, Jaurini. Ordinatus 19. Aug. 1834. Albae-Regiae per Joannem Horváth Ep. Cooperator in Szigeth-Ujfalu a 27. Aug. 1834. — in Acsa a 25. Febr. 1836. — in Promontor a 24. Nov. 1836. Parochus in Csepel a 1. Maii 1845. in Promontor a 27. Aug. 1859. Vice-Archi-Diac. ab a. 1872.

Vice-Archi-Diaconus surrogatus. Joannes Károly, Schol. elem. Distr. Inspector, Ecclesiae Tétényensis Parochus.

1. **Érsi,** in Comitatu Albensi, oppidum. Quondam hic Abbatia S. Nicolai Conf. per Turcas eversa. Parochia erecta 1702. Initio administrarunt Patres S. Franc. Prov. Bosnae-Argentinae.

Ecclesia magnifica ad B. M. Virg. assumpt. aedificata per Comitem Petrum Szapáry; anno 1767. benedicta; 1781. consecrata. *Patronus:* C. Victor Wimpfen.

Capella intra vineas ad ripam Danubii honori B. M. Virg. dicata, per Comitissam Julianam Lilien, natam Com. Szapáry 1828. aedificata ac benedicta; ad quam devotionis causa a remotioribus etiam locis frequens populus confluere coepit. *Lingva* illyr. hung. germ.

In matre: Cath. 3900. AC. 62. HC. 180. Gr. n. 5. Jud. 94.

Filiales: Sinatelep. Malonta. Krizsánvölgy. Téglaház.

Universim: Cath. 4021. AC. 62. HC. 200. Gr. n. 5. Jud. 94.

Parochi:

Paulus Novák munus parochiale administravit ab 1767—1786. † hoc anno mense Aug. Mox post aliquot dies

Digitized by Google

Joannes Jantschi, e Capellano aulae Eppalis accepit investit. 1-a Sept. 1786. — 1. Octobr. 1792. quo anno et die resignavit.

Josephus Rudics de Almás, administrator; accepit investit. 5. Febr. 1793. † 17. Aug. 1814. fuit Can. Hon.

Carolus Stephanus Schuster, e Professore Lycei Ep. 1814. — resign. 1834. Emerit. Par. † in Szent-Iványi 10. Aug. 1849. aet. 61.

Emericus Radnich, e professore Lycei Ep. 1834—1867. dein Canon. actualis pag. 365.

Franciscus Glavák ex administr. Tökölensi ab 1867.

Natus 25-a Maii an. 1831. in Szt.-Miklós, Com. Somogy. Scholas absolvit Kanizsae et Pestini. Ordinatus 17-a Aug. 1856. per Eppum Emericum Farkas. Cooper. ab a. 1856. in Perkáta; et in Ercsény; Administr. in Tököle 1866. ab a. 1867. paroch. in Ercsény.

Cooperator:

Carolus Szász, natus 7-a Maii 1846. Viennae, in Austria infer. Scholas absolvit Albae-Regiae et Nagy-Kanizsae. Ordinatus 15-a Aug. 1870. Strigonii per Eppum Emer. Szabó. Coop. ab anno 1870. in Bicske; ab a. 1871. in Ercsi; ab a. 1872. in Dunapentele; Prof. suppl. in schol. real. ab a. 1874. Temesvárini; Coop. ab anno 1876. in Ráczkeve; Coop. ab anno 1877. in Ercsi. Scripsit: „Régészet a vidéken" Albae-Regiae. 1876. Memb. Scient. Nat. Merid. Hung. et Memb. Corresp. Comm. Archaeol. Reg. Hung.

2. **Érd,** in Comitatu Albensi. Oppidum. Parochia erecta 1715. *Ecclesia* ad S. Michaelem Arch.

Lingva illyr. germ. hung. slav. *Patronus* C. Victor Wimpfen.

In matre: Cath. 2900. Jud. 22.

Filiales: Batta. Elviramajor. Simonpuszta. Benta. Fülöpmajor. Ilkamajor. Erlakovecz. Hidegcsárda. Téglaház. Kutyavár. Baumgarten-puszta. Brachfeld-puszta.

Universim: Cath. 3770. AC. 11. HC. 41. Gr. n. 380. Jud. 42.

Parochi:

Joannes Tomichich, fuit ad patrimonium ordinatus; per

Digitized by Google

Martinum Biró Ep. Veszpr. in Dioecesim assumptus. Paroch. 1752. † 24. Oct. 1788. Fuit Proto-Not. Ap. et Can. Hon.

Paulus Radnich, e Cooperatore Ercsény. ab 8. Nov. 1788. dein Perkátaensis. A 24. Apr. 1792.

Joannes Marich e parocho Perkátaensi administr.; accepit investit. 5-a Febr. 1792—1816. dein Can. actualis p. 334.

Joannes Delinger, e parocho Tökölensi ab 1816—1822. Initio anni huius cum Josepho Vurum Ep. discessit M.-Varadin. factus Canon. et el. Eppus.

Josephus Hegedüs, e Cooperatore Érdensi 1822—1868. Sacerd. jubil. in an. 1. † 31. Oct. 1868. aet. 76.

Julius Kereskényi de eadem et Varsány, e Coop. et Administratore Érdensi ab 1868.

Natus 1835. die 9. Aprilis in Leva, Comit. Barsiensis. Scholas absolvit: Levae, Nitriae, in Monte Pannoniae, qua Benedictinus. Ordinatus 1860. die 9. Martii per Episc. Emericum Farkas. Ab ordinatione usque 1860. anni Septembris, qua Actuarius; — ab anno 1860. 1. Septembris usque 1-am Maii 1861. Coop. Bodaikensis; — a 1-a Maii 1861. usque 31-am Augusti 1863. Coop. in Bogdány; — ab 1863. 1-a Septembris — 1866. 1-am Septembris Coop. in Török-Bálinth. a 1-a Sept. 1866 - 1867. 1-am Januarii Cooper. Érdensis; dein Administrator, et 1868. 12. Decembris denominatus parochus. Edidit Historiam Érd-Batta, idest Hamzsabeg et Százhalom. 1873. Item detexit thermas romanas (hypocaustum) circiter in anno Hadriani imper. aedificatas, ut inscriptio tegularum et pecuniae ibi inventae prodiderunt; quas praehistoricae Congregationis antiquitatis membra invisere, sicuti tumulos sic dictos Hunnorum; ubi tamen Urnae Celticae deprehensae sunt. — Magna Congregationis antiquitatis excursio ad Érd facta est 1876. 9. Sept.

Cooperator:

Ignatius Lehóczky, natus 9. Aug. 1852. Ordinatus Albae 2. Julii 1876. per Ep. Ferd. Dulánszky. Cooperator ab an. eodem.

3. ***Martonvásár,*** in Comitatu Albensi. Oppidum. Parochia erecta 1788.

Ecclesia ad S. Annam, erecta et dotata per Comitem Antonium Brunszvik de Korompa. Altare majus consecratum per Ign. Nagy primum Ep. 3. Maii 1778.

Digitized by Google

Capella in Coemeterio ad S. Crucem. *Patronus:* Fundus Religionis.

Lingva: hung. germ. slav.

In matre: Cath. 1693. AC. 37. HC. 145. Jud. 43.

Filiales: Kis-Marton. Erdőhát. Spanyolmajor. Felsőmajor. Baracska. Szentiván. Nagyhalom.

Universim. Cath. 2539. AC. 47. HC. 1398. Jud. 169.

Parochi, Administratores:

P. Solanus Kovácsics Ord. S. Franc. Prov. Mar. administrator 1778—1781. usque mensem Augusti.

Augustinus Blahó, ex admin. Tárnokensi, a mense Aug. 1781. usque 14. Junii 1782.; — hoc anno et die Paroch. Sóskuthensis.

P. Joachimus Trentsányi Ord. S. Franc. iam 1782. administr.; dein 4. Oct. 1788. primus Paroch. investit. † 1795.

Joannes Richter e Coop. Ráczkeve invest. par. 23. Jun. 1795. † 20. Junii 1798.

Stephanus Habány e Pilis-Szent-László a 1-a Julii 1798—1801.

Josephus Gabriel Richter e Pilis-Szent-Kereszt 1801—1815. hinc ad Perbál.

Andreas Huliman e Cooper. Vörösvár 1815—1850. † 11. Apr. 1850. aet. 63.

Simeon Schmidt e Cooperatore Érdensi 1850—1871. qua emeritus † in Ottenthal 15. Dec. 1874. aet. 66.

Joannes Lattyák e Coop. Váál ab anno 1871.

Natus 29-a Aprilis 1840. Chyzsne, Com. Arvensis. Scholas absolvit: in Vácz, Kecskemét, Szeged, Albae et in Universitate Pestinensi. Ordinatus 26-a Julii 1863. in Bodaik per Emer. Farkas Ep. Cooper. in Budakesz — 1865.; Perkáta, Ettyek, Érd — 1866.; Ercsi (inter. Administrator) — 1867.; Vaál — 1869.; Martonvásár — 1871. quo praesentam obtinuit. Prodiverunt ab eo: Nonnullae elucubrationes et dissertationes in slav. et hung. ephemerid. ab an. 1859. Pro exantlatis laboribus, tempore epidemiae, anno 1866. a Cottu Albensi laudem consecutus.

Digitized by Google

4. *Promontor,* in Comitatu Pilisensi. Par. erecta 1758.

Ecclesia ad S. Leopoldum.

Capella ad SS. Apost. Petrum et Paulum.

Quondam possessio Principis Eugenii Sabaudiae ducis, qui et Castellum 1714. aedificavit.

Initio in praefata Capella servabantur divina. Ecclesia exstructa an. 1742. Administr. Patres Capucini longo tempore.

Patronus: Augusta Familia Caes. Regia.

Lingva germ.

In matre: Cath. 3952. AC. 13. HC. 14. Jud. 5.

Filiales: Albertfalva. Ad viam ferream. Trajectum. Háros insula.

Universim. Cath. 4356. AC. 31. HC. 33. Jud. 8.

Parochi:

P. Josephus Capucinus; administratorem constituit adhuc Martinus Biró Ep. Veszprim. 1755—1778.

P. Porphyrius Capucinus ab 1778—1788.

Gerardus Genszky Ex-Trinit. e Secretario primi Episcopi Par. 30. Maii 1788—1804 dein Professor in Lyceo Ep. et Vice-Rector pag. 384.

Paulus Kováts e Cooperatore Albensi intramoen. ab 1804—1821. dein Vice-Rector Seminarii, qua emeritus † 24. Dec. 1844. aet. 71.

Vilhelmus Horvátovszky, e Vice-Rectore Seminarii 1821—1857. dein Parochus Ráczkevensis.

Joannes Magka, e Parocho Szigetujfaluensi 1857—1859. Canon. Hon. † 25. Maii 1859. aet. 63.

Leopoldus Haintz e Parocho Csepelyensi ab 1859. Vice-A.-Diaconus pag. 468.

Cooperator:

Julius Gózony, natus 1844. 31-a Januarii in Ráczkeve, Com. Pestiensis. Scholas absolvit: Pestini. Ordinatus 1866. 19. Aug. Jaurini per Joannem Simor Episc. Jaurinensem. Cooperator in Török-Bálinth per menses 7; — deinde in Adony etiam per 7 menses; abhinc Cooperator in Promontor.

Digitized by Google

5. **Rácz-kereszt**ur, in Comitatu Albensi. Par. erecta 1734. *Ecclesia* ad Exaltationem S. Crucis. *Patronus* nullus. *Lingva* hung.

In matre: Cath. 775. HC. 88. Jud. 26.

Filiales: Alsó-Rácz-Szt.-Miklós. Közép-Rácz-Szt.-Miklós. Felső-Rácz-Szent-Miklós. Szent-László. Sándorszállás. Bevár. Simonmajor. Felső- és Közép-Besnyő. Gőböljárás. Agg-Szent-Péter. Rohoda. Rácz-Szent-Péter.

Universim: Cath. 1992. AC. 21. HC. 471. Jud. 61.

Parochi:

Joannes Horeczny de Horka, ab anno 1768. Resignavit, et ad aliam Dioecesim, quamcumque, accepit dimissoriales die 14. Aug. 1782.

Joannes Novák 1782—1793. hinc ad Pilis-Szánthó investit. 15. Febr. 1793.

Carolus Lud. Csonth 1793—1803. hoc anno 22. Aug. Par. Ondódensis.

Joannes Bortniczky ex administr. Tárnokensi 1803—1813. hinc Parochus Pomázensis. (Tárnokensem Par. administravit uno anno, dum Ign. Oravecz Professor fuit in Lyceo Epp. pag. 398.)

Josephus Barinkay e Coop. Bicskensi 1813—1846.

Franciscus Gódinger ex administratore Tárnokensi ab 1846—1870. hoc anno Par. Gyuróensis.

Alexander Pfriem e Praebendato Capit. ab 1870.

Natus Mosonii 1814. die 6-a Jan. Comitatus Mosoniensis. Elementares in Perkáta. Gymn. Vetero-Aradini, phil. Szegedini, et M.-Varadini. Ordinatus 2-a Sept. 1837. per L. B. Barkóczy de Szala Ep. 1837. missus ad Pomáz, inde 1838. ad Perkáta, cum fine 1839. ad Isztimér, 1841. ad Ercsi, hinc 1844. ad Adony; 1845. ad Promontor, 1848. proprio nutu ad Italiam in qualitate Capellani Castrensis. Obtenta facultate redeundi ad patriam, 1850. ante omnia Romam profectus, ubi via legationis Ausztriacae, obtinuit die 21-a Octobris 1850. audientiam in Camara Vaticana, apud SS. Patrem Pium IX. Summum Pontificem; hinc Neapolim profectus, postquam Herculanum et Pompeji inspexisset, per Genuam, Austriam, Venetias,

Digitized by Google

et Viennam ad Patriam redux iterum dispositus est ad Promontor, hinc 1851. ad capellaniam parochiae Intramoenialis, exhinc pro administranda parochia Gyuró, et Felcsuth. 1853. vero denominatus in Admin. Ecclesiae Rácz-Almás, post defluxum unius anni obtenta investitione in primum parochum ejusdem Ecclesiae installatus exstitit. Rexit hanc Ecclesiam usque annum 1867. quo parochiam resignavit. Albam-Regiam, ad expressam voluntatem Praesulis profectus, medium annum in Residentia Episcopali transegit, in Praebendatum V. Capituli et Admin. Capellae Csősz denominatus 1869.; mortuo parocho Gyuróensi, in ejusdem Eccl. Administratorem dispositus 1870. die 26-a Februarii parocho Rácz-Kereszturiens. ad Gyuró denominato, eidem in Rácz-Keresztur successit.

6. **Sóskuth,** in Comitatu Albensi. Parochia erecta 1752. *Ecclesia* ad Nativit. B. M. Virg. *Patronus:* Venerabile Capitulum Alba-Regalense.

Lingva slav. hung.

In matre: Cath. 2000. AC. 2. HC. 16. Jud. 26.

Filialis: Puszta-Zámor, ubi Eccl. ad Transfigur. D. N. J. Chr.

Universim: Cath. 2475. AC. 5. HC. 21. Jud. 32.

Parochi:

Joannes Bulovszky Parochus ante erectam Dioec. pluribus annis. Obiit Budae in arce apud PP. Franc. 19. Dec. 1781.

Augustinus Blahó, ex administratore Martonvásárensi. Obtinuit praesentam 14. Junii 1782. pro Par. Sóskuthensi; fuit usque 1797.

Andreas Brestyánszky obtinuit Par. 3. Jan. 1797—1843.

Carolus Jankovits, e Praebendato Capitulari (quibus adnumerandus) 1843. † 21. Apr. 1873. aet. 72.

Venantius Czeizel, e Coop. Alba-Regal. intram. ab 1873. *Natus* 1837. die 2-a apr. in Theuto-Próna Comit. Nitriensis. Gymn. Prividiae, Neosolii, et Nitriae, Philosophiam Nitriae in Lyceo eppali, Theolog. Nitriae, Neosolii, Viennae et Albae-Regiae absolvit Ordinatus 1861. die 21. Martii per Emericum Farkas Ep. Coop. in Ettyek 1861. a 31. Martii — 19. Apr., in Vörösvár a 1861. a 19. Apr. — 1863. 26. Julii, in Ráczkeve 1863. 26. Jul. — 1864. 30. Octobris, in Adony 1864. 30. Octobris 1867. 31. Martii, in Bodajk 1867. 31. Martii 1868. 24. Januarii. Albae-Regiae extramoen. 1868.

Digitized by Google

24. Januar. usque 16. Augusti. Albae-Regiae intramoen. 1868. 16. Aug. 1872. 15. Aug. Administrator in Török-Bálint 1872. 15. Aug. usque 1872. 8. Oct. Denuo Albae-Regiae intra. coop. 1872. 8. Oct. usque 1873. 22. April. Paroch. in Sóskut ab 1873. die 7. Junii. Sacrae Sedis consistorialis hon. Notarius ab anno 1868. die 5. Sept. Scripsit in Szabad Egyház. Item: Utijegyzetek és Utirajzok 1869. Fecit duo itinera: unum anno 1860. in Italia, Tyroli, Bavaria et ditionibus Austriacis; aliud anno 1871. in Septemtrionali Germania usque Insulam Helgoland, et in regno Hannoverano, Saxonia et Braunschweig.

7. **Tárnok,** in Comitatu Albensi. Parochia erecta 1724. *Ecclesia* ad B. M. Virg. de Victoria. *Patronus:* Comes Victor Wimpfen. *Lingva* slav. hung.

In matre: Cath. 1442. HC. 1. Jud. 33.

Filiales: Kis-Tárnok. Anastasiamajor. Fekete-sas. Berke. Őrház. Statio ad viam ferream.

Universim: Cath. 1687. AC. 20. HC. 23. Jud. 33.

Parochi:

Philippus Jacobus Clementis ante erectam Dioec. iam tenuit viginti octo annis Parochiam ab 1749. † 1792.

Georgius Blahó, die 14. Apr. 1781. in presbyterum ordinatus, pro tempore Capell. et administr. usque mensem Augusti 1781. abhinc administrator Martonvásárensis.

Stephanus Habány, interimalis administrator ob infirmitatem Jacobi Clementis par., dein Coop. Török-Bálinthensis.

Ignatius Oravetz, e Capellano Ercsényensi. Penes praesentam Com. Joannis Illésházy, Par. a 20. Dec. 1792—1841.

Josephus Kanda presbyter unius anni, Par. ab 1841—1856. † 12. Aug. 1856. aet. 42.

Matthias Bilics, e Cooperatore Érdensi ab 1856—1867. dein Paroch. Tökölensis.

Stephanus Lenyiczky e Coop. Promontorensi Par. ab 1867. *Natus* 9-a Augusti 1833. in Mocsonok Com. Nitriensis. Scholas absolvit: Nitriae, Érsekujvárini, Agriae et Albae-Regiae. Ordinatus die 17-a Augusti 1856. per Emericum Farkas Ep. Coop. ab an. 1856—1857. in Sár-Szent-Miklós; inde dispositus mense

Digitized by Google

Apr. qua administrator ad Pilis-Szent-Kereszt. Iterum mense Sept. 1859. disp. qua Coop. ad Érd. 1865. mense nov. qua Coop. ad Bicske, inde 1867. mens. Sept. qua Coop. ad Promontor 1867. obtinuit praesentam ad Tárnok.

8. **Tétény,** in Comitatu Pilisensi. Parochia erecta 1772. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Assumptam. *Patronus:* Incl. Familia LL. BB. Rudnyánszky de Dezsér.

Lingva hung. germ.

In matre: Cath. 1700. AC. 2. HC. 15. Jud. 350.

Filiales: Diósd, alias Orács, ubi Ecclesia ad Nomen B. M. Virg. Kis-Tétény, ubi Ecclesia ad apparitionem S. Michaelis Arch.

Universim: Cath. 3017. AC. 4. HC. 19. Jud. 352.

Parochi:

Joannes Fakó ab 1776—1780. hoc an. Par. Ettyekensis.

Benedictus Strommer a 21. Oct. 1780—1817.

Emericus Kováts, e Coop. Kis-Torbágyensi ab 1817—1832. † 11. Martii 1832. aet. 47.

Carolus Berghammer e Caerem. Ep. 1832—1849. hinc ad Ondód per cambium.

Joannes Klauszrigler per cambium ex Ondódensi 1849—1867. † 4. Julii 1867. aet. 72.

Joannes Károly e Curatore Agárdensi ab 1867.

9. **Török-Bálinth,** in Comitatu Pilisensi. Quondam Possessio Patrum Jesuitarum, quam anno 1695. a Georgio Drahosóczy; Andrea, Justina, et Maria Tőrey dono acceperunt. Donationem Leopoldus I. regio Diplomate roboravit[1]). Parochia erecta 1702. *Ecclesia* ad Praesentationem B. M. Virg.

Capellae. 1) Ad B. M. Virg. Auxiliatricem. 2) Ad S. Franciscum Xav.

Patronus: D. Rudolphus Reitter.

Lingva germ. hung. illyr.

In matre: Cath. 2072. AC. 20. HC. 1. Filialis nulla.

---

[1]) Merkur von Ungarn. V. Heft. 1787. pag. 359.

Digitized by Google

Parochi:

Joannes Chrys. Munier, ex Italia, in Dioec. Polaensi ad patrim. ordinatus, Parochus in Török-Bálinth ab 1777—1792. † 13. Nov. 1792.

Joannes Szakál, e Coop. Tökölensi ab 1792—1838.

Georgius Hamza, e Coop. Török-Bálinthensi ab 1838—1872. † 9. Aug. 1872. aet. 63.

Ignatius Zimándy, e Supr. Schol. Dioec. elem. Inspectore ab 1872.

Natus 26. Apr. 1831. in Radosócz Cottus Nitriensis. Ordinatus 17. Augusti 1856. per Emericum Farkas Ep. Scholas absolvit Szakolczae, Tirnaviae, Posonii, Theologiam in Sacro monte Pannoniae, et Albae-Regiae. Cursum candidatorum ad cathedras gymnasiales, qua exhortator scholarum realium Budensium, ad universitatem Pestanam, ubi 1863. et diploma professorale (ex philosophia, historia universali ac ex linguis: hungarica, germanica latina et graeca) nactus est. Ulteriorem culturam ac experientiam adipiscendi gratia jam qua professor Posoniensis ordinarius, invisit universitates: Berolinensem, Oxfordensem, Parisiensem, Florentinam ac Romanam. Qua Theologus in annum III. apud Ladislaum Baronem Zech herulorum praefectus. Ab anno 1856. usque 1857. cooperator in Kis-Torbágy. Ab an. 1857—1859. in Törökbálint. Ab an. 1859—1862. doctrinae Relig. professor et exhortator in superiori schola reali Budensi, una concionator quadragesimalis Christinopoli. Ab anno 1862—1867. philosophiae ac historiae universalis et pragmaticae professor in super. gymn. Posoniensi, una juventutis schol. exhortator germanicus et concionator quadragesimalis in eccl. par. Blumenthal; nec non apud comitem Ern. Almásy herulorum praef. — Anno 1867. in qualitate commissarii ministerialis ad Majus gymn. Neosoliense missus, ubi philosophiae, linguae ac literaturae latinae et germanicae professor et exhortator juv. schol. hungaricus, ac una concionator quadragesimalis germanicus in ecclesia parochiali fuit. Anno 1868. iterum prof. et exhort. major. Gymnasii Posoniensis; una apud comitem Emilium d' Orsay herulorum praefectus ac concionator quadragesimalis in ecclesia PP. Franciscanorum. Anno 1869—1870. supremus scholarum dioec. Alba-Regalensium elem. inspector interimalis ac Sacrae Sedis Consistorialis assessor., una concionator quadragesimalis germanicus in eccles. paroch. Alba-Ragalensi. Ab

Digitized by Google

anno 1870—1872. denuo professor majoris gymn. Posoniensis. Ab anno 1872—1876. qua professor pensionatus parochiae Törökbálint administrator; ab anno vero 1876. eiusdem parochiae parochus investitus. Edidit: 1. Dissertationes plures de scholis communibus, communicavit 1869. et 1870. in „Magyar Állam". 2. Dissertationem de absurditate doctrinae Caroli Vogt vulgavit 1870. in „Magyar Állam". 3. Dissertationem de unitate generis humani et de concordantia S. Scripturae cum scientiis; edidit idiom. germ. Posonii 1865. 4. Dissertationem de origine status Pontificii edidit idiom. germ. Posonii 1872. 5. Dissertationem de cultura Graeco-Romana et Christiana vulgavit. hung. in „Magyar Állam" 1874. 6. Dissertationem contra principia moderni liberalismi vulgavit 1874., 5., et 6. in „Magyar Állam". 7. Concionem festo S. Stephani in Cath. Ecclesia Albaregalensi 1874. 20. Augusti servatam; edidit eodem anno idiom. hung. et germ. in Törökbálint. 8. Ab anno 1876. vertit in idiom. hungaricum ac edit opus sub titulo: „A külföldi kath. theologiai irodalom tárháza".

CXXII.

III. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. INSULANUS.

Vice-Archi-Diaconus Andreas Prunyi, Schol. elem. Distr. Inspector, Ecclesiae Oppidi Ráczkeve Parochus.

Natus 1. Jan. 1831. in Kompolth Comit. Hevesensis. Schol. absolvit: Agriae, Tyrnaviae, Posonii, Budapestini. Ordinatus 5. Aug. 1855. per Emericum Farkas. Coop.: In Csákvár ½ a. in Adony 1¾ a. in Zsámbék ¾ a. in Perkáta ¾ a. Budakesz 1½ a. Albae-Regiae civ. intramoen. 1¼ a. Administr. in Perbál ¾ a. in Csép 5¾ a. in Ráczkeve Parochus V.-A.-Diac. et Scholar. Inspector: 9. a. Ad eringendam Parochiam in Csép qua Administrator missus est a. 1862.

1. **Csepel,** memoria antiquissima e temporibus Arpadi apud Anonymum Belae Regis Notarium. Post Turcarum dominatum longo tempore administrarunt Patres Capistrani Budenses. Parochia erecta 1788. Cum 1838. ingens Danubii exundatio totum pagum deleverit, ad alium, unius quadrantis di-

Digitized by Google

stantiae locum incolae transmigrarunt, ibique novas domos excitarunt.

Ecclesia est ad B. M. Virg. Natam.

Capella in Coemeterio ad B. M. Virg. Auxiliatr. Patronus: Augusta Familia Caes. Regia.

Lingva hung. germ. illyr.

In matre: Cath. 1715. AC. 4. HC. 1. Jud. 1. Filialis nulla.

Parochi, Administratores:

P. Joannes Ubaldus Schmidt Ord. Capuc. Primus Parochus investit. a 19. Maii 1788—1802. dein Par. in Ráczkeve.

Georgius Csabrián, e Curato Capell. Mányensi Par. Csepelensis a 15. Nov. 1802—1829.

Melchior Hollósy, e Coop. Szigeth-Ujfaluensi ab 1829—1845. Resign. † Emeritus Par. Budae 23. Aug. 1848. aet. 56.

Leopoldus Haintz, e Cooper. Promontor. a 1. Maii 1845. — 29. Aug. 1859. dein Par. Promontorensis.

Josephus Mertl, e Caerem. Eppali et Notario Consist. ab 1859.

Natus 12-a Octobr. 1831. Mosonii in Comit. Moson. Element. in Moson, Gymnasium M.-Óvárini, Philosophiam Jaurini, absolvit. Ordinatus 15. Octobris 1854. per Emericum Farkas Ep. Cooper. in Promontor 15-a Octob. 1854. — 2-a Octob. 1857. Administrat. Eccl. Promont. 2-a Oct. 1857. — 2-a Nov. 1857. iterum Coop. in Promontor a 2-a Nov. 1857. usque 28-a Aprilis 1858. Ceremon. eppalis, V.-Notar. Consist. et Actuar. 28-a Apr. 1858. — 12. Sept. 1859. Administrat. Eccl. Csepelensis 12. Sept. 1859. — 2-am Decembris 1859. — A quo Par. Csepel. District. Infirm. ab A. 1864. Scripsit: Die Judentaufe oder Salemsfrage 1858. Pestini. Die Volksmission 1863. Pestini. Die streitende Kirche 1867. Pestini. Böse Räthe sind nicht christlich 1867. Pestini. Die Königskrönung 1867. Pestini. Fasching und Fasten 1868. Pestini. Das Priesterjubiläum 1868. Pestini. Die Confessionsschule 1869. Pestini. Das Apostolat des Gebetes 1870. Pestini. Catechetisches Brautexamen 1877. Budapestini. Kurze Beschreibung des Gnadenbildes Mariahilf in Csepel 1877. Budapest. St. Johannes Nep. Statue in Csepel 1877. Budapestini apud Al. Bucsánszky. Nova, seu prima Ecclesia benedicta in novo pago Csepel, anno 1861. ubi propriis sumtibus anno 1863. asservavit

Digitized by Google

Missionem popularem per Mission. Presbyt. S. Vincentii seu Lazaristas Viennenses, quae prima fuerat in Dioecesi Alba-Regal. Missio.

2. **Csép,** Parochia erecta 1862. *Ecclesia* ad S. Theresiam. *Patronus* nullus. *Lingva* germ.

In matre: Cath. 746. HC. 4. Gr. n. 220. Jud. 12.

Filialis: Phasianetum ubi 5 animae.

Administratores; et Parochi.

Andreas Prunyi ex interimali administratore Ráczkevensi ad Csép 1862—1868. hinc ad Ráczkeve.

Carolus Máyer ab 1868—1876., hinc ad Parochiam Boglárensem.

Franciscus Janny, e Coop. Vajtaensi ab 1876.

Natus 22-a Februarii 1844. Albae-Regiae, Scholas absolvit Albae-Regiae. Ordinatus: 19-a Augusti 1866. Jaurini per Joannem Simor Epp. Jaur. Cooperator: in Bicske a 22. Sept. 1866. Administrator a 12. Maii 1868. iterum Cooperator a 3-a Aug. usque 16. Aug. 1868. Cooperator in Zsámbék usque 12. Febr. 1869.; in Ettyek usque 10. Apr. 1870.; in Budakesz usque 12. Nov. 1870.; in Vaál usque 10. Julii 1872.; in Vajta usque 2. Julii 1876. Administrator in Csép a 2-a Julii 1876. Parochus Csépensis a 1-a Febr. 1877.

3. **Ráczkeve,** oppidum privil. Parochia antiqua, cum Abbatia S. Pantaleonis. Multa adsunt vestigia antiquitatis in Archivo oppidi privilegiati, ubi originaria diplomata Sigismundi, Alberti, Uladislai I., Ladislai V., Mathiae Corvini, Beatricis Reginae, Uladislai II. Annae Reginae, Ludovici II. Joannis Zápolyae, et Ferdinandi III., seu ab anno 1405—1646. custodiuntur.

Parochia restaurata 1701. *Ecclesia* ad S. Joannem Bapt. consecrata.

Capellae in monte Calvariae ad Exalt. S. Crucis. Item: in Coemeterio eodem Capella ad S. Dominicum Conf.

Patronus: Augusta Familia Caes. Regia.

Lingva hung. germ.

In matre: Cath. 3289. AC. 10. HC. 2276. Gr. n. 122. Jud. 62.

Digitized by Google

Filiales: Becse, ubi Ecclesia ad S. Michaelem Arch. Lóré: Capell. ad SS. Innoc. Crucif. Makád. Királyrét. Angyali. Somlyó. Ujhegy. Godány. Schilling. Bálványos. Öreghegy.

Universim: Cath. 4132. AC. 10. HC. 3684. Gr. n. 767. Jud. 74.

Parochi:

P. Gerardus Hubay Ord. Praed. S. Domin. ab 1769—1779.

P. Barnabas Banutai ex Ord. Praedic. S. Domin. ab 1779—1783.

Franciscus Frideczky, e Parocho Kis-Torbágyensi ab 11. Sept. 1783—1802. Can. Hon. tum 1802. actualis p. 332.

Joannes Schmith, e Par. Csepelyensi a 15. Nov. 1802. quo investituram accepit, usque 1828.

Franciscus Horváth e Prof. Lyc. Ep. ab 1828—1845.

Carolus Szigly, e Caerem. Eppali et Notario Consist. ab 1845—1857. Praep. S. Crucis de Aszód. V.-A.-Diac. † 16. Apr. 1857. aet. 47.

Vilhelmus Horvátovszky e par. Promontor 1857—1868.

Andreas Prunyi ex administr. Csépensi ab 1868.

Cooperator:

Franciscus Fodor, natus 1853. 22-a Julii Albae-Regiae. Scholas frequentavit in loco. Ordinatus 1876. per Ferd. Dulánszky Ep. Cooperator a 22-a Julii in Ráczkeve usque ad 4-am Octobris; abinde in Ercsi, per 5. mens.; a 13-a Martii 1877. iterum in Ráczkeve.

4. **Sziget-Ujfalu**, Parochia erecta 1742. Ecclesia ad S. Leonardum Conf. Patronus: Augusta Familia Caes. Regia.

Lingva germ.

In matre: Cath. 1145. HC. 18. Jud. 6.

Filiales: Szigeth-Szent-Márton, ubi Ecclesia ad S. Martinum E. C.; Capella: ad B. M. Virg. Auxil. — Ad Trajectum.

Universim: Cath. 1762. AC. 1. HC. 50. Jud. 29.

Parochi, Administratores:

P. Tobias Vaingartner Ord. Praed. tempore erectae Dioecesis iam administrator, qua talis comparet in actis 1777—1782.

Digitized by Google

Joannes Schnierer ordinatus 14. Apr. 1781. anno 1783. iam Par. in actis comparet. † 11. Sept. 1798.

Antonius László e parocho Sárosdensi per cambium a 22. Sept. 1798—1804. Iterum redit hoc anno ad Sárosd.

Matthaeus Csáky e parocho Sárosdensi ab 1804—1811. hoc anno redit ad Sárosd, hinc ad Kuti.

Alexander Csóka e Coop. Ráczkeve 1811—1831. Distr. Secret. † 28. Febr. 1831. aet. 51.

Joannes Magka e Cooper. Alba-Regal. intram. 1831—1857. dein Par. Promontorensis, Canon. Hon. † 25. Maii 1859.

Carolus Leeb, ex administratore interimali Ráczkevensi ab 1857.

Natus 26-a Martii 1821. Pestini. Gymnasiales et philosophiae 1-um cursum Pestini, 2. cursum philosophiae et theologiam Albae-Regiae. Ordinatus die 9. Apr. 1844. Albae-Regiae per Episcopum L. B. Ladislaum Barkóczy. Educator L. B. Henrici Berg per 2 annos 8 menses in domo Exc. Dnae Kerekes. Cooperator per 11 annos. Administrator Ráczkeviensis p. $6^1/_2$ menses. Parochus Ujfalusiensis ab anno 1857. Scripsit nonnullos articulos in eph. Religio, Hon, Honvéd, Idők Tanuja, Autonomia et Kelet Népe. Post finita studia Theologica in Pestana Universitate, qua benevolus auditor interfuit praelectionibus Juris Naturae. In privat. et Diplomatiae; ac ex Jure Naturae coram Sp. D. Viskelety et Virozsil de Diplomatia coram Episcopo Trstyánsky et Stephano Horváth examina publica cum eminenti calculo deposuit.

5. **Tököle**, Parochia erecta 1740. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Nativitatem. — *Capella* in limitibus. *Patronus:* Augusta Familia Caes. Regia. *Lingva* illyr.

In matre: Cath. 2022. HC. 1. Jud. 43.

Filiales: Sziget-Szent-Miklós. Lakihegy. Silva. Homokhegy. Domariba.

Universim: Cath. 2115. HC. 1981. Jud. 67.

Parochi:

Georgius Devits 1777—1810.

Joannes Delinger e Cooperatore Érdensi 1810—1816. dein Par. Érdensis.

Digitized by Google

Michael Borovszky e par. Ondódensi ab 1817—1827.

Josephus Fábri e Coop. Ercsényensi ab 1827—1840.

Joannes Sarácz e Cooper. Érdensi ab 1840—1866. V.-A.-Diac. Surrog. † 31. Maii 1866. aet. 64.

Matthias Bilics e parocho Tárnokensi ab 1866.

Natus 1825. die 23. Februar. in Ercsi, Comit. Albaregal. Grammaticales Tatae, Rhetoricam Budae; Poesim Pesthini. Cursum Philosophicum in Universitate Pestiensi. Theologiam Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 1850. die 23. Augusti Jaurini per Ant. Karner Ep. Cooperator 6 annis in Érd. Parochus 10 annis in Tárnok, 10 annis in Tököle.

CXXIII.

IV. Districtus V.-A.-Diac. Budensis Inf.

Vice-Archi-Diaconus Emericus Bacsák, Cath. Ecclesiae Alba-Regal. Canon. Hon. Schol. elem. Inspector, Ecclesiae Vörösvár Parochus etc. pag. 375.

1. **Boros-Jenő** (Weindorf), Parochia erecta 1698. *Ecclesia* ad S. Vitum.

Capella ad S. Rosaliam. Patronus Sereniss. Caes. Reg. Hered. Princeps Josephus Archi-Dux Austriae. *Lingva* germ. In matre: Cath. 879. Filialis nulla.

Parochi:

Ignatius Gottvald e sublato Ordine Nazarenorum ab 1776—1790. † 21. Martii 1790.

Josephus Steindl e Zsámbékensi Cooper. Par. Boros-Jenőensis 29. Apr. 1790 1811.

Franciscus Pendl e Professore Lycei Par. 1811—1813. 13. Sept.; hoc anno et die Par. Szárensis.

Josephus Khor e Coop. Albensi intram. ab 1813—1827.

Antonius Odenvald e par. Ürömensi ab 1827—1837.

Ignatius Huber e Coop. Csákvárensi ab 1837—1853. Distr. Secret. † 13. Aug. 1853. aet. 52.

Digitized by Google

Rudolphus Szkálla e Cooperatore Csákvárensi ab an. 1853—1865. Emerit. par. † in Fazekas-Varsánd 31. Julii 1868. aet. 48.

Franciscus Nöthig e parocho Ürömensi ab 1865—1866. hinc ad Parochiam Bogdány.

Ludovicus Kállinger e Coop. Alba-Regalensi extram. ab 1866.

Natus 1835. 29. Martii Albae-Regiae. Scholas absolvit in loco. Ordinatus 1857. 21. August. per Emeric. Farkas Eppum. Coop. in Szigetujfalu ab an. 1857. 6. Octobris usque 22. Aug. 1858.; in Zsámbék usque 16. Aug. 1859.; in Isztimér usque 22. Martii 1860.; in Pázmánd usque 12. Maii 1862.; in Ettyek usque 16. Febr. 1864.; in Bodaik usque 20. Sept. 1865. Albae-Regiae in extramoen. usque 15. Oct. 1866. dein Parochus in Weindorf ab anno 1866. 22. Oct.

2. **Hidegkuth,** Parochia erecta 1736. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Visitantem. *Patronus:* Franciscus Steinbach de Hidegkuth, et Inclyt. Familia Szunyogh de Jeszenicze. *Lingva* germ.

In matre: Cath. 1086. AC. 1. HC. 6.

Filiales: Maria ad Eremum, ubi *Capella* ad B. M. Virg. Natam. Ad Lust, diversorium. Ad molam.

Universim: Cath. 1102. AC. 1. HC. 6.

Parochi:

Joannes Zimmerman ab 1766—1778.

Andreas Edlinger 1778 - 1785. † 13. Apr. 1785.

Franciscus Paiss, e Coop. Szárensi a 5. Julii 1785. — 23. Junii 1795. hoc anno et die Par. Ettyekensis.

Joannes Gomai e Coop. Pomázensi a 1. Nov. 1796—1811. dein emerit.

Josephus Stentzl e Coop. Ettyekensi ab 1811—1827. dein emeritus; tum administr. Mányensis.

Franciscus Beke, e Cooper. Alba-Regal. intram. ab 1827—1841.

Aloysius Lentz e Praebendato Capitul. ab 1841—1855. dein Parochus Alba-Regal. intramoen.

Digitized by Google

Aloysius Szobovits e Caeremon. Ep. et Notario Consist. ab 1855.

Natus 1818. 26. Februarii Budae. Scholas absolvit: Budae, Sabariae, Albae-Reg. Ordinatus 10-a Aprilis 1841. Albae-Regiae per L. B. Ladislaum Barkóczy de Szala. Actuar. Cancell. Eppalis. A 30-a Aug. 1838. — 4-am Julii 1841. Ab hoc temp. Cooperator in Zsámbék et Bodaik in cura anim. — 1842. A 7-ma Maii 1843. Vice-Notar. S. Sedis et Protocollista V. Off. Dioec. A 10-a Nov. 1844. Supplens Not. S. Sedis — 4-tam Sept. 1848. A 1-a Oct. 1849. Ord. S. Sedis Notar. A 5-a Febr. 1852. Assessor S. Sedis — ab a. 1845. una Praebendatus V. Capit. usque Septembr. e. a. — ab a. 1842. m. Jan. — 1847. anni finem, una Administrator resp. Capellan. aul. excurrens in Nagy-Láng una subin ab a. 1851. Caerim. et Biblioth. Eppalis. Ab an. 1855. 14-a Oct. parochus in Hidegkuth.

3. **Kalász,** Parochia erecta 1845. *Ecclesia* ad Exaltationem S. Crucis. *Patronus:* Fundus Religionis:

Lingva germ.

In matre: Cath. 1012. AC. 4. HC. 8. Gr. n. 548. Jud. 42. Filialis nulla.

Parochi:

Georgius Marinkovits e Cooper. Adonyensi ab 1843—1862. hinc ad Perbál.

Michael Mersits e Cooper. Budakesz ab 1862.

Natus 29-a Sept. 1828. in Alsó-Pula, Comit. Sopron. Scholas absolvit: Magyar-Óvárini, Ginsii, Sabariae, et Albae. Ordinatus 5-a Aug. 1855. per Emericum Farkas Ep. Cooperator in Törökbálinth a. 1., in Érd a. 3., in Isztimér a. 1., in Budakesz a. $1^1/_2$. Ab anno 1862. parochus Kalásziensis.

4. **Nagy-Kovácsi,** Parochia erecta 1715. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Assumptam. *Patronus:* nullus.

Capellae: In monte Calvariae, ad gloriosum Sepulchrum Christi. In honorem S. Annae. In honorem S. Sebastiani.

Lingva: germ. et hung.

In matre: Cath. 1414. AC. 3. HC. 9. Jud. 2. Filialis nulla.

Parochi:

Leopoldus Niszák ab 1770—1795.

Digitized by Google

Josephus Fakó e parocho Ettyekensi invest. in Nagy-Kovácsi 23. Junii 1795. † apoplexia tactus 1796.

Georgius Fejér, obtinet Parochiam 3. Jan. 1797—1808. Paroch. dein Prof., Univ. Praep. Cath. Eccl. M.-Varad. Canon. Consil. Reg. Sacerdos jubil. † Pestini 2. Julii 1851. aet. 85.

Josephus Cserenyei, e Notario Consist. et Capell. Albensi intram. ab 1808—1847. Canon. Honor. V.-A.-Diac. † Budae 13. Oct. 1847. aet. 66.

Franciscus Weber ex administratore Kutiensi ab 1847. *Natus* 17. Nov. 1808. Ordinatus 22. Jan. 1832. Coop. an. $12^3/_4$. Administrator an. 4. Parochus ab an. 1847.

5. **Pilis-Csaba,** Parochia erecta 1716. *Ecclesia* ad Nomen B. M. Virg. Quondam monialium Virginum. Structura excellens. Patronus: Sereniss. Caes Reg. Hered. Princeps Josephus, Archi-Dux Ausztriae.

Lingva germ. slav.

In matre: Cath. 1345. AC. 4. Jud. 24. Filialis nulla.

Parochi:

Paulus Gyurkovits penes investit. Stephani Lenthy Vic. Veszpr. ab 1756—1779. † mense Majo 1779.

Francisc. Perits e Parocho Sár-Szent-Miklósensi, investitur 31. Maii 1779. † mense Oct. 1784.

Carolus Csonth e Coop. Szá árensi a 3. Jan. 1785—1791. dein Ráczkereszturensis.

Joannes Madunitzky e Capellano Szá árensi par. 7. Oct. 1791. † 5. Febr. 1792.

Aloysius Walter e Coop. Alba-Regal. intram. a 22. Mart. 1792—1807.

Paulus Gallovits e Coop. Albensi extramoen. ab 1807—1857. Sacerd. jubil. † 29. Nov. 1857. aet. 81.

Carolus Melly e Cooper. Bodaik, administr. ab 1853 1858. abinde Parochus.

Natus 8-a Junii 1820. Pesthini. Scholas gymn. absolvit Pesthini, theologiam Albae-Regiae. Ordinatus 31. Julii 1843. per L. B. Ladislaum Barkóczy Episcopum. Signanter a 1-a Sept. 1843.

Digitized by Google

usque 1. Mart. 1845. Cooperator in Ettyek, a 1. Mart. 1845. usque 8. Junii 1847. Cooperator in Vörösvár, ab 8-a Junii 1847. usque 30. Junii 1848. Coop. in Törökbálinth, a 1. Julii 1848. usque 20. Dec. 1848. Administrator in Tétény, a 20. Dec. 1848. — 9. Junii 1849. Cooperator in Torbágy, a 9. Junii 1849. usque Capitulationem in Világos, Cooperator Castrensis in legione hungarica Honvéd ad latus Joannis Korponay Commendantis Insurrectionis hung. ad Tibiscum, ab a. 1849. die 14-a Augusti usque 23. Martii 1850. in Statu disponibili, a 23. Martii 1850. usque 1-am Septembr. 1853. Cooper. in Ráczkeve, a 1-a Sept. 1853. usque 15-am Dec. 1853. Cooperator in Bodaik, a 15. Dec. 1853. usque 12. Febr. 1858. Administrator in Pilis-Csaba, et ab anno 1858. Parochus ibidem.

6. **Solmár,** Parochia erecta 1716. *Ecclesia* ad Nomen B. M. Virg. Patronus: Comes Guido Karácsonyi de Beodra, S. C. R. et Apost. Majest. Camerarius; Ins. Ord. Christi et S. Sepulchri Eques; et Ludovicus Walther, et Emericus Saitz.

Lingva germ. hung.

In matre: Cath. 1510. Jud. 12.

Filiales: In Mola Czeizel, alias Csiz. Szarvas, diversorium. Utászlak. Ujmalom.

Universim: Cath. 1525. Jud. 12.

Parochi:

Josephus Perczel, ab 1776. usque 27. 1788. Solmárensis par. ab hac die Adonyensis.

Clemens Vathner Concion. germ. in Cathedr. Eccl. Alb. erga praesentam Caroli Majthényi 4. Oct. 1788—1805. abinde Ürömensis.

Josephus Stuch ex Üröm 1805—1806. in epidemia obiit.

Franciscus Amlacker e Coop. Budakesz ab 1806—1817.

Philippus Jacobus Clementis, e parocho Bogdányensi, quam 1815. resignavit. Par. Solmárensis ab 1817—1823.

Franciscus Venisch e Cooper. Vörösvár a 24. Jun. 1823—1837. abinde Par. Vörösvárensis.

Franciscus Schuliszta (Tankövy) e Coop. Solmárensi a 1. Febr. 1837—1859. dein Monostoriensis.

Josephus Glazer e parocho Kutiensi a 4. Martii 1859.

Digitized by Google

Natus 1819. die 16-a Januarii, in pago: Inota, Cottus Alba-Regalens. Gymnasium Albae-Regiae. In numerum Cleri Albensis susceptus Philosophiam Sabariae, Theologiam Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 1842. die 14-a Aug. per L. B. Ladislaum Barkóczy Ep. Cooperator: in Tököle, Ráczkeve, Bicske, Gyuró a 20-a Octobris 1847. usque 4-am Martii in Kuti partim qua Administrator, partim qua Parochus fungens; exinde a 4-a Martii 1859. usque 1877. in Parochia Solmár.

7. **Üröm**, Parochia erecta 1821. *Ecclesia* ad S. Georgium. *Patronus:* Sereniss. Caes. Reg. Hered. Princeps Josephus, Archi-Dux Austriae.

Lingva germ.

In matre: Cath. 704. HC. 2. Gr. n. 7. Filialis nulla.

Parochi:

Josephus Stuk primus Capell. Curatus, qua Coop. Borosjenőensis administravit ab 1803—1805. abinde Parochus Solmárensis.

Clemens Vattner Ex-Carmelita ex Solmár ad Üröm ab 1805—1819.

Antonius Odenvald e Cooper. Alba-Regal. ab 1819—1827. dein Weindorfensis.

Franciscus Mattesz e Cooperatore Acsaensi ab 1827—1836. hinc Parochus Bodaikensis.

Ignatius Huber e Coop. Csákvárensi ab 1836—1840.

Ignatius Ernst e Cooperatore Alba-Regal. extramoen. ab 1840—1852. abinde Acsaensis.

Franciscus Nöthig e Cooper. Sz.-Ujfalu ab 1852—1865. hinc ad Borosjenő.

Georgius Tallos, e Coop. Vörösvárensi par. ab 1865.

Natus 31. Mart. 1831. Tatae, Comit. Comaromiensis. Scholas absolvit Tatae. Ordinatus 21. Aug. 1857. per Emericum Farkas Ep. Coop. an. 8. in Pázmánd, Bicske; Administrator in Tótfalu, Coop. in Vajta, Ráczkeve, Vörösvár. Paroch. ab a. 1865. in Üröm.

8. **Vörösvár**, Parochia erecta 1692. *Ecclesia* ad B. M. Virg. Assumptam. *Patronus:* Comes Guido Karácsonyi de Beodra.

Lingva germ.

Digitized by Google

In matre: Cath. 2260. AC. 4. HC. 3. Jud. 310.

Filialis: Szent-Iván, ubi Ecclesia ad Patrocinium B. M. Virg. Cath. 637. Jud. 6.

Parochi:

Franciscus Hollaider ab 1772—1782. dein Coop. Zsámbékensis. Bogdányensis, inde Par. Monostorensis.

Josephus Knecht e Coop. Alba-Regal. intram. a 23. Sept. 1782—1812.

Matthaeus Gáltsch e Coop. Pomázensi ab 1812—1836. Distr. Infirm. † 7. Dec. 1836. aet. 55.

Franciscus Venisch e parocho Solmárensi ab 1837—1852. dein Emerit. Par. † in Vörösvár 23. Jan. 1866. aet. 74.

Antonius Petz e Cooper. Vörösvárensi ab 1852—1862. abinde Par. in Budakesz.

Emericus Bacsák e Parocho Budakesz ab 1863. V.-A.-Diac. pag. 483.

Cooperator:

Michaël Werger, natus 4. Aug. 1851. in Isztimér. Comit. Alba-Regal. Scholas absolvit: Albae-Regiae. Ordinatus 1875. 22-a Julii per Joannem Pauer Ep. Cooperator in Ettyek usque 1876. 12. Sept. abinde in Vörösvár.

CXXVI.

V. DISTRICTUS V.-A.-DIAC. BUDENSIS SUP.

Vice-Archi-Diaconus Joannes Cserveny Ecclesiae Monostoriensis Parochus.

Natus 26-a Januarii 1820. in Chizsne, Comitatus Arvensis. Triviales scholas in Chizsne; Gymnasium et Philosophiam Szegedini absolvit, Agriae vero 1-um in annum Jus audivit. Theologiam Albae absolvens in Presbyterum est ordinatus die 16-a Julii 1847-o per Ladislaum L. B. Barkóczy Ep. Cooperator in Tököle ab anno 1847. usque 15-am Novembris anni 1848.; in Seregélyes per aliquot dies; in Martonvásár aeque per aliquot dies anno 1849.; demum in Csákvár ab anno 1849. usque 15-am Octobris, eodem hoc anno dispositus

Digitized by Google

ad Érd, ubi usque 1-am Octobris anni 1850-i fuit. Tandem in Ercsény ab anno 1850—1857. 30. Aprilis, Cooperatoris munus gessit. Tandem 12-a Aprilis anni 1857-i denominatus in Administratorem Pilis-Szent-Lászlóensem, eodem adhuc anno in Parochum; installatus fuit 1858. in festo S. Ladislai per Joannem Lattyák C. H. et Distr. Sup. Budensis V.-A.-Diaconum, ac Parochum Bogdányensem. Subin Infirmarius Districtualis, tardius 7-a Julii anni 1864. Surrogatus V.-A.-Diaconus constitutus; 12-a Octobris anni 1866. autem in Ordinarium — Districtus eiusdem ad S. Adalbertum denominatus. — E Parochia Pilis-Szent-Lászlóensi translatus ad Parochiam Monostoriensem, ubi a 1-a Januarii anni 1867. hodiedum existit.

Vice-Archi-Diaconus Surrogatus. Marcus Spánjevich, Schol. elem. Distictualium Inspector, Ecclesiae Pomáz Parochus.

Natus die 8-a Aprilis 1820. In Slavonia Budrovcze, Comit. Verőcze. Gymnasiales Jaurini et Magyar-Ovarini, philos. Posonii, et Pestini, ubi et jus, theologiam vero Albae-Regiae absolvit. Ordin. Jaurini per Sigismundum Deáky die 5-a Junii 1849. Ab anno 1849. Coop. in Bogdány usque 1-am Aprilis 1852. hoc tempore una administrator in Perbál per 4 menses — nempe a 1-a Maii usque ult. Augusti 1851. ab anni 1852. 1-a Apr. usque 1-am Aprilis 1853. in Tótfalu administr. dein Coop. in Pázmánd usque 1-am Oct. 1857.; a 1-a Oct. in Csobánka; a 1-a Nov. 1857. in Pomáz parochus; die 22-a Maii 1868. in S. V.-A.-D. denominatus. Eo operante Ecclesia in Vereb restaurata anno 1857.; in Pomáz anno 1858. nova schola erecta, — ecclesia vero anno 1862. magnis sumptibus e fundo relig. restaurata est. Anno 1866. suis sumptibus Missionem pro populo asservavit.

1. **Bogdány,** Parochia erecta 1724. *Ecclesia* ad S. Joannem Nep. Capella ad S. Donatum E. M. et B. M. Virg. *Patronus* Exc. Ministerium Financ. Reg. Hung.

Lingva germ. hung.

In matre: Cath. 2306. AC. 5. HC. 179. Jud. 31. Filialis nulla.

Parochi:

Emericus Kőszeghy, munus Parochiale administravit ab 1776—1805. fuit V.-A.-Diac. et Can. Hon. † 4. Dec. 1805.

Philippus Jacobus Clementis e Monostoriensi Parocho

Digitized by Google

praesentatus 15. Jan. investitus 22. Jan. 1806—1815. resignavit; dein 1817. Solmárensis.

Franciscus Pálmafy e Parocho Isztimér 1815—1829.

Mathias Dobrotkay e professore Lycei Ep. ab 1829—1839. abinde Par. Zsámbékensis.

Joannes Lattyák e Parocho Tóthfaluensi ab 1839—1864. Can. Hon. † 8. Oct. 1864. aet. 73.

Josephus Jaczek ex admin. Mányensi ab 1864—1866. † 23. Junii 1866. aet. 57.

Franciscus Nöthig e Parocho Boros-Jenőensi ab 1866—1867. V.-A.-Diac. Surrog. † 20. Maii 1867. aet. 56.

Antonius Prikosowitsch e Par. Gánthensi ab an. 1867. *Natus* die 18-a Augusti 1828. Ginsii, Comitatus Castrifer. Absolvit scholas normales et gymnasium Ginsii, Philosophiam Sabariae et Theologiam in universitatibus Viennae et Pestini. Ordinatus die 22-a Augusti 1852. per Episc. Farkas Emericum. Cooperator ab an. 1852—1859. in Törökbálinth, Bicske, Kis-Torbágy et Tököle, Parochus in Gánth ab anno 1859—1867., in Bogdány ab an. 1867. Edidit opus Cantilenarum ecclesiastic. Vide Liter. Encyclicas de an. 1859. ddto 26. August. Nri 975. „Kathol. Kirchenlieder und Gebete" prodivit Viennae 1859. In parochiis germanicis Dioecesis et alibi etiam, concernentes Cantores in Schola et Ecclesia horum hymnorum usum capiunt. Post morbum epidemicum (Choleram) anni 1866. in Parochia Gánth Incl. Comit. Albensis datis literis zelum dilaudavit. 1873. occasione Expositionis (Internationale Ausstellung von lebenden Bienenvölkern, Bienenwohnungen, Maschinen-Geräthen, Produkten, Schriften etc, in Simmering) Viennae asservatae, misit Jury sequens Diploma: „Der unter dem allerhöchsten Protektorate Ihrer Majestät der Kaiserin Elisabeth stehende Verein zur Förderung der Bienenzucht in Nieder-Österreich beurkundet hiermit, dass die Jury den internationalen Ausstellung lebenden Bienenvölker, Geräthe etc. zu Simmering bei Wien dem Herrn Anton Prikosowitsch in Bogdány für guten Honig und schönes Wachs die ehrenvolle Anerkennung zuerkannt hat. Wien, am 25. September 1873. Franz Allesch m. p. Sekretär. Dr. Vinzenz Jos. Heller m. p. Präsident; L. Gall m. p. Für die Jury (L. S.) Idipsum etiam Consociatio „Dél-Magyarországi méhészeti egylet" anno 1876. contestata est.

Digitized by Google

Cooperator:

Ignatius Burger, natus 1842. die 28-a Aug. in Bicske, Com. Albensis. Scholas Budapestini item Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 1866. die 20. Jul. Sede vacante per Joan. Simor Eppum Jaurini. Cooper. in Ráczkeve, Budakesz et Bogdány per 3½ annos; Caeremon. Epplis, Actuar. Biblioth. Protocoll. hon. tum ordinar. S. Sedis Notarius per 7 annos. — Operis Petri Pázmány editor; hucdum vulgavit quatuor tomos, opus prodivit Agriae, inde ab anno 1875. In ephemeridibus „Magyar Állam" articulis pro re Ecclesiae in arenam descendit.

2. ***Csobánka,*** Parochia erecta 1808. *Ecclesia* ad S. Annam. *Capella* in sylva ad B. M. Virg. visitantem. *Patronus* nullus. *Lingva* germ. slav.

In matre: Cath. 1062. Gr. n. 345. Jud. 21. Filialis nulla.

Parochi:

Franciscus Stentzl e Coop. Kis-Torbágyensi a mense Majo 1808.

Josephus Medveczky, e Cooper. Bodaik 1809. — 24. Maii an. eiusdem; tum administrator Monostoriensis; dein Parochus ab 28. Oct. a. eiusdem.

Carolus Znyava, (aliquo tempore sine administratore) ab 1811—1822. hinc ad Pomáz.

Ignatius Sztankovits, e Pilis-Szánthó 1822—1832. dein emerit. Par. † Budae 8. Mart. 1856. aet. 75.

Josephus Gyurtsek, e Cooper. Bodaikensi ab 1832—1857. dein Pilis-Szent-Lászlóensis.

Martinus Vrchovina, e Parocho Pilis-Szent-Lászlóensi 1857. † 3. Oct. 1857. aet. 55.

Josephus Gyurtsek, e Parocho Pilis-Szent-Lászlóensi 1857. dein Pomázensis.

Franciscus Szombathy, e Capellano Castrensi ab 1857—1864. dein Praebend. Ven. Capituli.

Aloysius Fogt, e Praebendato Capit. Par. ab 1864—1872. dein Praeb. Capituli.

Josephus Dutke ex emer. Par. Sárkányensi, tum Praebend. Capit. ab 1872. † 25. Jan. 1875. aet. 54.

Digitized by Google

Nicolaus Pregler, e Coop. Vörösvárensi Par. ab 1876. *Natus* 1844. Septembris 15. in Kis-Marton, Comit. Sopron. Scholas absolvit Sopronii, Jaurini et Albae-Regiae. Ordinatus 2. Oct. 1867. per Vincentium Jekelfalusy Ep. Coop. ab a. 1867. in Bogdány a 11. Nov. usque 30. Dec. in Ettyek a 31-a Dec. 1867. usque 28-am Aug. 1868. in Iszka-Sz.-György, a 28. Aug. usque 30. Sept. 1868. in Bicske a 30. Sept. 1868. usque 18. Sept. 1870. in Perkáta a 19. Sept. 1870. usque 30. Nov. 1870. in Vörösvár a 1-a Dec. 1870. usque 19. Martii 1876. Parochus ab a. 1876. in Csobánka.

3. **Monostor,** Parochia erecta 1768. *Ecclesia* ad SS. Trinitatem. *Patronus*: Exc. Financ. Minist. Reg. Hung.

Lingva hung.

In matre: Cath. 403. AC. 5. HC. 704. Jud. 3.

Filiales: Pócsmegyer, ubi *Capella* ad S. Joannem Nep., Leányfalu.

Universim: Cath. 636. AC. 6. HC. 1646. Jud. 23.

Parochi:

Joannes Mátyás ab 1770—1794. † mense Majo 1794.

Franciscus Stublits, e parocho Sárosdensi 1794—1799. dein Csókakeőensis.

Philippus Clementis, e Coop. Budakesz ab 1799. — 22. Jan. 1806. fit Bogdányensis.

Franciscus Hollajder, e Cooper. Bogdányensi 1806—1809. † 24. Maii 1809.

Josephus Medveczky, e Csobánkaensi fit parochus 28. Oct. 1809—1829.

Stephanus Bejczy, e Capellano aulico C. Antonii Cziráky in Lovasberény 1829—1857. Distr. Secret. † Pestini 13. Julii 1857. aet. 62.

Josephus Bognár, e Parocho Pomázensi 1857—1858. abinde Bicskensis.

Franciscus Tankövy, e parocho Solmárensi ab 1858—1867. Emeritus Vice-Archi-Diac. † in Solmár 5. Martii 1871. aet. 65.

Joannes Cserveny, e Parocho Pilis-Szent-Lászlóensi ab 1867. Vice-Archi-Diac. pag. 489.

Digitized by Google

4. **Pilis-Szánthó,** Parochia erecta 1772. *Ecclesia* ad S. Antonium de Padua. *Patronus:* D. Joannes Forster, Matthias Litvay, et vidua Joan. Botzenhardt.

Lingva slav.

In matre: Cath. 1322. HC. 1. Jud. 28. Filialis nulla.

Parochi:

Josephus Szalátovics ab 1761—1788.

Anacletus Gázaffy ex Ord. S. Franc. Prov. Marianae e Conv. Albensi erga praes. Patron. Fundi relig. investitur 25. Aug. 1788. † mense Nov. 1792.

Joannes Novák, e parocho Rácz-Kereszturensi invest. ad Szánthó 15. Febr. 1793—1817.

Ignatius Sztankovits, e Cooper. Csákvárensi 1817—1822., dein Par. Csobánkaensis.

Joannes Bornitzky, e par. Pomázensi ab 1822—1846.

Josephus Barák, e Coop. Bogdányensi Par. ab a. 1846. *Natus* 22. Februarii 1816. Érsekujvarini, Com. Nitriensis. Scholas absolvit: Érsekujvarini, Tyrnaviae, Pestini, et Albae-Regiae. Ordinatus die 19. Augusti 1839. per L. B. Ladislaum Barkóczy Ep. Cooperator a. 7 et 4 mens. in Isztimér, Perkáta, Sóskut, Zsámbék, Káloz, Pomáz, Bogdány. Parochus ab anno 1846. in Pilis-Szánthó.

5. **Pilis-Szent-Kereszt,** Parochia erecta 1800. *Ecclesia* ad Inventionem S. Crucis. *Patronus* Fundus Relig.

Lingva Slav.

In matre: Cath. 866. AC. 7. Gr. n. 1. Jud. 13. Filialis nulla.

Parochi:

Josephus Richter e Coop. Alba-Regal. intram. ab 1800—1802. abinde ad Martonvásár.

Stephanus Habány e Coop. Török-Bálinthensi Par. ab 1802—1817.

Andreas Czimborai e Coop. Érdensi ab 1818—1825.

Josephus Thurzó e parocho Gánthensi ab 1825—1858. † 24. Apr. 1858. aet. 71.

Digitized by Google

Ignatius Cserveny e Cooper. Ercsényensi ab 1858—1872. † Budae 23. Dec. 1872. aet. 50.

Josephus Herbst e Cooper. Adonyensi ab 1872.

Natus 5. Apr. 1845. in Verbó Com. Nitrien. Scholas absolvit: Tirnaviae, et Albae-Regiae. Ordinatus 15. Aug. 1870. Strigonii per Jos. Szabó cons. Eppum. Coop. ab a. 1870. administr. ab a. 1872. Paroch. ab a. 1874. Varias dissertationes scripsit in ephemeridibus: „M. Állam".

6. **Pilis-Szent-László,** Parochia erecta 1788. *Ecclesia* ad S. Ladislaum R. Hung.

Capella ad Praesentationem. B. M. Virg. *Patronus:* Fundus Relig.

Lingva Slav.

In matre: Cath. 519. HC. 3. Jud. 4. Filialis nulla.

Parochi:

P. Laurentius Ferl Capucinus, administrator a 10. Dec. 1778. a 2-a Sept. 1788. Par. † 3. Febr. 1791.

Joannes Blahó e Coop. Tárnokensi a 12. Apr. 1791. 13. Dec. 1793.

Stephanus Gomay e Cooperator Tökölensi 29. Dec. 1793. nominatur, infirmitate impeditus non adit; restituit praesentam, factus Cooperator Pomázensis; inde Parochus Hidegkuthensis.

Stephanus Habány e Coop. Perkátaensi a 12. Febr. 1724. 1-am Julii 1798. abhinc Martonvásárensis.

Georgius Rezsnyi e Cooper. Török-Balinthensi a 25. Julii 1798—1814. dein Coop. in Tököle, Bodaik, anno vero 1818. Par. in Sárkány.

Stephanus Simkó e Coop. Perkáta ab 1814—1831. abinde Par. Pomázensis.

Paulus Obuch e Coop. Promontor ab 1831—1832.

Martinus Vrchovina e Cooper. Bicskensi ab 1832—1857. abhinc Csobánkaensis.

Joannes Cserveny e Coop. Ercsényensi ab 1857—1867.

Daniel Kürthy de Fajkürthy e Coop. Monostor. ab 1867.

Digitized by Google

Natus 1-a Febr. 1832. in Comit. Ungvár, possessione Minaj. Scholas absolvit: Ungvarini, Szathmarini, et M.-Varadini. Ordinatus 1860. 9-a Mart. Albae-Regiae per Emeric. Farkas Episc. Fuit Profes. gymnas. in Transylv. $18^{58}/_{59}$. (Szilágysomlyó). Cooper. ab anno 1860. usque 1861. in Tököle; usque 1864. in Bicske; usque 1865. in Érd; usque 1866. in Szig.-Monostor; ab 1867. parochus in P.-Szt.-László.

7. **Bomáz,** Parochia erecta 1770. *Ecclesia* ad S. Stephanum Proto-Regem Hung. *Patronus:* nullus.

Lingva: germ. slav. hung.

In matre: Cath. 1896. AC. 8. HC. 380. Gr. n. 932. Jud. 150.

Filiales: Kis-Kovácsi. Nagy-Kovácsi. Bükk.

Universim: Cath. 1922. AC. 8. HC. 380. Gr. n. 932. Jud. 150.

Parochi:

Michael Konanovits ab 1770—1813.

Joannes Bortniczky e Par. Rácz-Keresztur an. 1813—1822. dein Pilis-Szánthóensis.

Carolus Zsnyava e Parocho Csobánkaensi 1822—1831. † 31. Julii 1831. aet. 41. in cholera.

Stephanus Simkó, e Parocho Pilis-Szent-László ab 1831—1839. dein Tóthfaluensis.

Josephus Bognár, e Coop. Bodaik Par. ab 1839—1857. abinde Monostorensis.

Josephus Gyurtsek, e Csobánkaensi an. 1857. mox emerit. † in Szent-Endre 6. Aug. 1862. aet. 65.

Marcus Spanjevich ex administr. interim. Csobánkaensi ab 1857. V.-A.-Diac. pag. 490.

8. **Tóthfalu,** Parochia erecta 1801. *Ecclesia* ad S. Stephanum Proto-Regem Hung. *Patronus:* Ex. Ministerium Financ. Reg. Hung.

Lingva hung.

In matre: Cath. 450. AC. 2. HC. 1686. Jud. 20.

Filiales: Tahi. Ad Trajectum.

Universim: Cath. 508. AC. 3. HC. 1690. Jud. 20.

Digitized by Google

Parochi:

Franciscus Stublits e Par. Csókakeöensi 1802—1825.

Joannes Lattyák e Cooper. Bogdányensi ab 1825—1839. dein Par. Bogdányensis.

Stephanus Simkó e Par. Pomázensi 1839—1853. † 3. Apr. 1853. aet. 72.

Josephus Fábos ex administratore Agárdensi ab 1853—1860. † 25. Maii 1860. aet. 53.

Sigismundus Daniss, ex administratore Agárdensi ab 1860—1863. † 21. Apr. 1863. aet. 46.

Emericus Melegh e Cooperatore Alba-Regal. intram. ab 1863—1868. † Budae 15. Maii 1868. aet. 41.

Stephanus Herczeg e Praebendato Capitulari ab 1868.

Natus 18-a Decembr. 1832. Albae-Regiae. Gymnasium Albae-Regiae, Philosophiam Tyrnaviae, Theologiam Albae-Regiae absolvit. Ordinatus in Presbyterum 5-a Augusti 1855. per Emericum Farkas Episcopum. Coop. parochiae in Káloz, a die 23-a Augusti an. 1855. usque 10-am Octobris anni 1857. In Bicske a 10-a Octobris anni 1857. usque 17-am Octobris anni 1859. Sub quo tempore dimidio anno, interimalis administrator paroch. in Ráczkeve a 17-a Octobris anni 1859. dein usque 8-am Augusti anni 1863. in Bodaik, ab 8-a Augusti anni 1863. usque 1-am Decembris anni 1863. Tum Albae-Regiae ad S. Sebastianum a 1-a Decembris anni 1863. usque 1-am Aprilis anni 1867. Cooperator. Abinde Praebendatus V. Capituli et Concionator Ecclesiae Cathedralis a 1-a Aprilis anni 1867. usque 18-am Maii 1868. Sub quo tempore 6 septimanis Subsidiarius Parochi Velencensis. — In Tótfalu a 19-a Maii an. 1868. Administrator parochiae; a 19. Julii an. eiusdem denominatus parochus Tótfaluensis.

His in parochiis vel adsunt bibliothecae parochiales, vel si in aliquibus eae desunt, adsunt Districtuales.

Scholae elementares minores, maiores, ratione impopulationis in plures etiam classes divisae, in parochiis et filialibus quoque ecclesiis adsunt 146. in quibus anno hoc saeculari 18,196. nanciscebantur institutionem.

Digitized by Google

CXXV.

Vestigia antiquissimarum ecclesiarum parochialium.

In recensitis parochiis commemoravimus quasdam iam saeculo 14. viguisse. Nonnullae earum vicissitudine temporum, diuturnisque belli turcici tumultibus, penitus collapsae sunt, adeo, ut nec vestigia quidem earum supersint. Quae fuerint Ecclesiae saeculo 14. curatoribus provisae, eruitur e connotationibus annatarum, de annis 1317—1337. item 1338—42. quas Pray in opere suo Diatribe, recentius vero Augustinus Theiner Romae ex Archivo edidit Vaticano.

Collectores pro Hungaria et Polonia constituti fuerunt memoratis annis: *Rufinus de Civinio* Archidiaconus Tollensis, (Tolnensis) in Ecclesia Quinque-Ecclesiensi. Munere hoc fungebatur a 22. Oct. 1317. usque 12. Martii 1320., quod ipse in relatione sua commemorat. Hunc excepit *Jacobus Berengarius, Raymundus Bonofatus*, tempore itineris sui anno 1337. mortuus; *Jacobus De Langres*, usque finem anni 1338. vel initium anni 1339., quo decessit. *Petrus item Gervasius* a 2-a Maii 1338. usque 2. Oct. 1342., exceptis ducentis sexaginta sex diebus, quibus vacavit, de mandato apostolico, in causa pacis inter Regem Poloniae et Magistrum Ordinis Theutonici.

Collectorum horum adnotationes, quae respiciunt Veszprimiensem Dioecesim, argumenta praebent et quoad aes vigens eo tempore in Hungaria, et quoad magnam Dioecesis Veszprimiensis extensionem; speciatim autem quoad Dioecesim nunc Alba-Regalensem, quae e Veszprimiensi anno 1777. excisa est.

Quoad aes commune in consignationibus memorantur: marca Budensis; grossi Ungarici; florenus auri, *denarii parvi de Alba-Regali*, pensae parvae, denarii Viennenses, grossi lati Viennenses. Mentio item fit in numerando: *ponderis Albensis.*

Magnam lucem adfundunt praememoratae adnotationes ad amplam Dioecesis Veszprimiensis extensionem, e quibus eruitur in Archi-Diaconatibus Veszprimiensi, Simighiensi, Szaladiensi, Segusdiensi, Albensi, et Budensi incirca 492. parochias,

Digitized by Google

sive curatias exstitisse. Complectebatur iurisdictione civitates: Veszprimiensem, Albensem, Colon (Káloz, vel Kalász) Vissegradiensem, ac Civitatem Urhida, prout exhibent etiam Literae fundationales, a S. Stephano rege 1009. editae.

Tandem, quod propius nostrum concernit propositum, lucem affundunt: quae fuerint olim parochiales Ecclesiae in iis partibus Veszprimiensis Dioecesis, quae nunc in gremio Alba-Regalensis comprehenduntur. Specialiter considerabimus antiquissimam Dioecesis Veszprimiensis subdivisionem ratione Archidiaconatus Budensis et Albensis, et ex parte etiam Archi-Diaconatus Veszprimiensis. In his recurrit de annis 1317—1342. mentio sequentium Ecclesiarum:

In rationibus Jacobi Berengarii, et Raymundi Bonofati sequentium recurrit Ecclesiarum mentio in Archi-Diac. Budensi:

Nicolaus de Chic. Petrus de Oden, Theiner; Pray Odon (Ondod). Nicolaus de Boroky (Barok). Petrus de Barky (Berke). Martinus de Ivank (Ivancsa).

In Archi-Diac. Albensi anni 2-i solutione.

Paulus de Gut (Guth-Tamás) 40. parvos den. Nicolaus de S. Nicolao (Sz.-Miklós) 30. Paulus Olup 32. Petrus de Acha (Acsa) 3. grossos. Martinus de Csacvara 4. Cosmas de Timar 60. parvos. Andreas de Chokaku 30. Andreas de Beren 3. gross. et 4. parvos. Stephanus de Berenche 40. Mathias de Mor 60. Dominicus de Arachi (Arka) 40. Nicolaus de Cudo 2. pensas parvas. Nicolaus de Dobus (Dobos) 40. parvos. Petrus de Vereb 40.

In Archi-Diac. Veszpr. anni 2-i solutione.

Joannes de Veyn (Venyin) 40. parv. Eimericus de File 55.

In Archi-Diac. Budensi.

Stephanus de Chobmus 9. grossos. Nicolaus de Chut 5. Petrus de Telky 5. Merboldus de Teckin 7. Nicolaus de Erd 2. Paulus de Horhi 4. Nicolaus de Berky 4. Laurentius de Monasterio (Monostor) 4. Jacobus de Yenen (Jenő) 3. Franciscus de Kaluz (Kalasz) pro vacanti officio solvit 1. Marc. et 6. gross. ad num. Budens. Joannes de Curbag (Turbágy) pro

Digitized by Google

2. et 3. anno solvit 4. gross. Thomas de Sambok (Zsámbék) 3. gross. Nicolaus de Monoreus 5. gross (Monor.)

Item: in Archi-Diac. Albensi.

Cosmas de Tymar 60. den. parvos. Dominicus de Arachy 4. parvos. Nicolaus de Cudo 2. pensas parvas. Laurentius de Churgo 40. parvos. Mathias de Mor 4. gross. et 6. parvos. Petrus de Acha 4. Andreas de Beren 4. Martinus de Chacvar 4. Clemens de Scinor 55. parv. Jacobus de Chorna (Forna) 23. parv.

Item: in Archi-Diac. Simigh. anni 4-i solutione.

Bonus de Csepel 3. grossos et 40. parvos. Michael de Meger 30. parvos. Johannes de Chaba 40. Johannes de Teliki 20. Nicolaus de Egres 35. Petrus de Files 30. Mathaeus de Budak 40. Thomas de Themer 30. parvos. Petrus de Chor 40. Georgius de Chokakew 30. Joannes de Chor 20. Ladislaus de Pomes 40. parvos. Michael de Bar 40. Egidius de Gyot 3. pensas. Michael de Chorbo 44. Philippus de Gan 50. Michael de Valus 3. grossos. Paulus de Csuk 47. parvos de Archi-Diac. Albensi. Petrus de Chukva 30. Johannes de Kozma 30. parvos. Stephanus de Alba Ecclesia 40.

A mag. Joanne Bithuniensi Canon. Albensi pro eccl. sua de Ynam (Inota) Veszpr. Dioec. 60. den. parv. de Alba-Regali.

D. Nicolaus Abbas de S. Cruce de Vértes solvit 1. marcam parvorum. Item: 40. grossos et 10. pensas parvorum [1]).

Ex hac recensione nomina Ecclesiarum parochialium, aut nunc multarum iam filialium Ecclesiarum Dioec. Albensis facile agnosci possunt. Nonnullae in consignatione bis terve occurrunt, ratione anni, prout solutio facta et connotata habebatur.

CXXVI.

Sacerdotes dioec. in variis officiis existentes.

Josephus Vadkerty, in scholis realibus et elementaribus Catecheta et Exhortator.

---

[1]) Theiner Monum. Hist. Hung. Romae. 1859. fol. T. I. pag. 585. etc. Pray. Diatribe. Posonii 1777. pag. 244. etc.

Digitized by Google

Natus die 2-a Dec. 1844. in Magyar-Óvár Comit. Mosoniensis. Gymnasium in Magyar-Óvár et Jaurini, Cursum Theologicum Albae-Regiae absolvit. Ordinatus 25-a Julii 1867. per Vincentium Jekelfalussy Ep. ab anno 1867—1870. Cooperator in Parochiis Rácz-keve, Adony, Isztimér; ab anno 1870—1874. Capellanus aulicus apud Excel. Dom. Com. Georgium Károly de Nagy Károly in Csurgó, ab anno 1874. Religionis Professor in Scholis Realibus et Normalibus Albae-Regiae.

Adalbertus Czobor, ad Museum Nation. Hung. Sectionis Archeologicae Custos Assistens, Philos. Doctor, Budapestini.

Natus die 9. Maji 1852. Albae-Regiae, scholas element. et I—V. Gymn. Albae-Regiae; VI—VIII. Jaurini, SS. Theologiam Budapestini in Universitate qua Alumnus Gen. Seminarii absolvit. Ordinat. die 22. Jul. 1875. Albae-Regiae per Joannem Pauer, Consecr. Eppum Olympens. sede vacante. Qua Cooper. in Bicske a 6. Sept. 1875. usque 10. Jan. 1676.; dein per Excels. Ministerium Cultus et publ. Instit. ad Museum Nationale hungaricum, sectionis Archaeologicae Custos-Assistens nominatus Budapestini; qua talis examine rigoros. „Summa cum laude" superato, Doctor Philosophiae est factus, die 16. Dec. 1876. Opera sunt sequentia ab eo edita: 1. „Magyarország világi és egyházi hatóságai kiadott pecséteinek jegyzéke. A pesti magyar királyi tudomány. egyetem által koszorúzott pályamű. Irta Czobor Béla pest-központi papnövendék. Pest, 1873. Athaeneum könyvnyomda; kis 8-ad rét, 88 lap". — 2. „A középkori egyházi művészet kézikönyve. Otte Henrik nyomán a magyar viszonyokhoz alkalmazva kidolgozta Czobor Béla. 165. ábrával. Budapest, 1875. Hunyadi Mátyás intézet, nagy 8-ad rét, XX. és 207 lap". — 3. „A régészet és a hittudományok. Budapest, 1875. kis 8-ad rét, 22. lap, Hunyadi Mátyás intézet". — 4. Magyarország középkori várai. 4 ábrával, (kézirat gyanánt). Budapest, 1876. Athenaeum, 8-ad rét, 41. lap". Dissertationes maiores et minores: 1. „Néhány szó hazai egyházi műrégészetünkről". Magyar Állam 1873. num. 259—260. — 2. „A műarchaeologia elméleti és gyakorlati hasznáról". Magyar Állam 1874. num. 3—4. 3. „A székesfejérvári ásatások". Uj Magyar Sion V. vol., pag. 792—796. — 4. „Az egyházi műarchaeologia". Uj Magyar Sion VI. vol., pag. 25—32., 93—101. — 5. „A műkiállitás tanulmányi szempontból". Tájékozó. 1876. pag. 10—11. 6. „A műipari és történelmi emlékkiállitásról". Pesti Napló, 1876. num. 111. — 7. Magyarország középkori várai". Hon, 1877. num. 9—10. — 8. „Hazai középkori

Digitized by Google

pecséteink". Archaeologiai Értesitő. X. vol., 1876. pag. 210—217. — 9. „A visszakerült Corvinák". Vasárnapi Ujság. 1877. num. 21. Deinde alia: in „Archaeologiai Értesitő" vol. X. et XI. enarrationes et poemata in „Székesfejérvár", „Katholikus Hetilap" et „Ifjuság Lapja" 1873—1877., partim sub nominibus „Aladár" et „Emér" et in „Magyar Állam" sub nomine: „Janus Pannonius". Redegit pagellas litter. criticas nomine „Tájékozó" 1876. Sub prelo: „Az emberi nem müemlékei, különös tekintettel Magyarországra. I. kötet: Őskor, mintegy, 240 ábrával". Novissime in Scient. Universitate Budapestinensi per Fac. Philosophicam ex „Archaeologia Christiana et Symbolica in Professorem Priv. est habilitatus, et primam praelectionem in eadem Universitate die 7. Junii 1877. habuit.

Michael Posits, presbyter in Instituto subl. educ. S. Augustini Viennae.

CXXVII.

Institutum emeritorum parochorum.

Originem ducit e piis legatis complurium beneficiatorum, hortatu primi Episcopi Ignatii Nagy factis. Initio, post abolitos ordines Religiosos, erga repraesentationem Episcopi, subsidium, sive annuam pensionem emeriti e fundo religionis percipiebant. Maximam tamen accessionem praememoratum institutum accepit anno 1801. per testamentariam Sigismundi Grubanovits Praepositi dispositionem, qui domum suam, cum omnibus adpertinentiis, aedificiis, et adiacente horto, huic legavit. Domo hac serius vendita, summa Capitalis per devalvationem schedarum bancalium iteratam residua, legatis Cleri Dioecesani successivis temporibus adaucta, fundum nunc constituit huius Instituti.

Praefectus Instituti: Rsmus D. Mauritius König Abbas et Canonicus pag. 367.

Emeriti anno Saeculari.

Rsmus D. *Paulus Balgha* Canon. Hon. in Sárosd. p. 375.

Josephus Bognár, Surr. Vice-Archi-Diac. et Parochus Bicskensis emeritus Budapestini.

Digitized by Google

Natus 9. Junii 1807. Ordinatus 17. Jan. 1830. Fuit educator an. 1½ Cooperator an. 9½. Parochus in Pomáz, Monostor, et Bicske ab an. 1839. Vice-Archi-Diac. Surr. et Schol. Distr. Inspector ab an. 1857. emeritus ab an. 1868. Typis edidit sequentia: „Egyházi Énekeskönyv“ Fehérvár 1833., Pest 1839., Pest 1842. — A magyar Játékszinnek Budapesten végleges megállapitása iránt gr. Széchenyi István által feltett pályakérdésre 1-ső helyen a m. Akademia által megdicsért „Felelet“ 1835. — A Vasutakról átalában, különösen: az Éjszaki „Nordbahn“ és Magyarországban épitendő vonalokról „Értekezés“ 1843. A M. Akademiai Tudománytárban. — Csepel (Ráczkeve) szigetnek tört. földleir. népmozgalmi tekintetbeni „leirása“. Comparuit „A M. Akademiai Tudománytár“ an. 1838.

Josephus Kiss jun. de Ilmér, emeritus Parochus Tinnyensis, Albae-Regiae.

Natus die 27-a Februarii 1835. in Puszta-Kovácsi Cottus Sümegh. Scholas absolvit: Keszthelyini et Quinque Ecclesiis. Ordinatus die 17-a Augusti 1856. Albae-Regiae per Emeric. Farkas Episc. cum dispensatione papali. Qua absolutus Theologus ad Cancellariam episcopalem adplicitus, a die 20. Julii 1855. usque diem ordinationis, — tunc Cooperator in Csákvár, Zsámbék, Adony, Vajta, Bicske, Pázmánd, usque 1864. mens. Oct. a quo tempore ad Cancellariam episcopalem dispositus, usque 1866. Administrator Parochiae Tinnye, 1870. Parochus ibidem, 1875. parochiam sponte resignans, nunc Albae-Regiae emeritus parochus.

CXXVIII.

Clerus junior in seminario.

Aperto 1802. Seminario cleri junioris, (pag. 394.) in eodem primi alumni fuerunt:

Theologi IV. in annum: Ignatius Lezsó, vide Lovasberény p. 445. Carolus Simontsits, vide: Canon. p. 347. Martinus Tzápay, factus Coop. Etyekensis, obiit.

Theologi III. in annum: Georgius Árendásy vide Vajta p. 431. Ignatius Molnár vide Seregélyes p. 456. Joannes Benyáts factus Capellanus Castrensis, obiit. Josephus Perger

Digitized by Google

vide Professores Lycei Ep. p. 399. Josephus Rummel factus Capell. Castrensis; Josephus Stentzl vide Mány pag. 463.

Theologi II. in annum: Michael Bauer vide Kozma p. 438. Franciscus Pendl vide Canon. p. 343. Franciscus Pöthe vide Velencze p. 448. Joannes Delinger vide Érd. p. 470. Emericus Szedmák Coop. Ercsényensis †.

Theologi I. in annum: Alexander Csóka vide Szigetujfalu p. 482. Josephus Barinkay vide Ráczkeresztur p. 473. Josephus Kaller, ultra 40. annos Capell. Castrensis †. Josephus Májer vide Canon. p. 340. Matthaeus Gáltsek vide Vörösvár p. 489. Michael Borovszky vide Tököle pag. 483.

CLERUS JUNIOR, ANNO SAECULARI.

Theologi in Annum IV. Ludovicus Erős, terminato cursu, in presbyterum ordinatus per Joan. Pauer cons. Ep. die 23. Julii 1877. Stephanus Remsey, mutavit statum.

Theologi in Annum III. Joannes Steiner. Michaël Steirer. Sebastianus Zettner.

Theologi in Annum II. Josephus Farkas. Franc. Faigl.

Theologi in Ann. I. Eduard. Hofbauer. Franc. Lendvay.

Alumni Clas. Gymn. VIII. Josephus Fekete, ad saeculum rediit. Joan. Kindl.

In Generali Seminario Pestinensi. Carolus Krécsy, *Theologus in annum II.* Joannes Konop, *Theologus in annum I.*

In Collegio Pázmániano Viennensi. Martinus Schmidt, *Theologus in annum IV.*, ordinatus 23. Julii 1877. Carolus Trummer, *Theologus in annum I.*

In Archi-Episcopali Seminario Strigoniensi. Alumni Clas. Gymn. VIII. Stephanus Horváth, Antonius Scheirich.

Digitized by Google

CXXIX.

Instituta litteraria catholica

Intra Ambitum Dioecesis Alba-Regalensis Existentia.

A) Gymnasium majus Alba-Regalense. *Commissarius Episcopalis:* D. Joannes Pauer, pag. 360. Providetur per PP. Sacri et Exemti Ordinis Cisterciensis Abbatiarum Beatae Mariae Virginis de Zircz, Pilis et Pásztó.

B) Scholae Reales Sup. sex Classium. *Commissarius Episcopalis:* D. Edmundus Pellet, Abbas et Canon. pag. 369.

Catecheta et Exhortator: D. Josephus Vadkerty, p. 500.

C) Scholae Elementares Capitales. *Commissarius Episcopalis:* D. Edmundus Pellet, pag. 369.

Catecheta et Exhortator: D. Josephus Vadkerty, pag. 500.

Scholarum Elementarium Inspector Dioecesanus: D. Edmundus Pellet, pag. 369.

SACRA CONGREGATIO

Sanctissimi et Immac. Cordis B. Mariae V.

Anno 1844. piae memoriae Ladislaus e L. B. Barkóczy de Szala, die 29. Aprilis habito ad populum tenerrimo sermone, in persona aperuit, et introduxit.

Rector: D. Joannes Pauer, pag. 360.

Administrator: D. Ignatius Krencz, pag. 402.

CXXX.

a) Residentia et gymnasium pp. cisterciensium.

Quando, per quos, et sub quibus auspiciis Residentia cum Ecclesia et Gymnasio exstructa fuerint, uberius suo loco proposuimus pag. 184.

Digitized by Google

Sublato ordine Jesuitarum, serius resignata sunt haec aedificia Ordini S. Pauli primi emeritae, qui institutioni praeerant iuventutis Scholasticae; hoc quoque ordine 1786. per Josephum II. Imperatorem sublato, aliquo tempore Residentia in domum annonariam fuit conversa, donec 9. Febr. 1813. Cisterciensibus de Zircz concredita fuisset. Introducti sunt die 21. Sept. anno nunc memorato. Proxime praeteritis annis aedes gymnasii magnifico apparatu, et ultra centum millium florum sacrificio, per Abbatiam suppeditato, fuit 1875. exstructa, et die 3. Oct. solemni ritu destinationi suae tradita.

Quando autem ab Henrichoviensibus ordo hic separatus exstiterit, et Abbatia Zircz, Pilis et Pásztó unita fuerit, sequens Diploma regium lucem adfundit:

Nos Franciscus Primus, divina favente Clementia Austriae Imperator, Hyerosolimae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Galliciae, et Lodomeriae Rex Apostolicus, Archi-Dux Austriae, Dux Lotharingiae, Salisburgi, Virceburgi, et in Franconia, Magnus Dux Cracoviae, Magnus Princeps Transylvaniae, Dux Stiriae, Carinthiae et Carnioliae, Superioris, et inferioris Silesiae, Princeps Bertholdsgadenae, et Mergethemii, Comes Habsburgi etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod Nos pro solita Nostra in Deum pietate, majorique, et Religionis, et Rei Litterariae, Incremento, Jureque Nostro Apostolico Beneficia Ecclesiastica, tum Saecularia, tum Regularia, necessitate, aut utilitate Reipublicae exposcente, uniendi, aut dismembrandi, Abbatiam B. M. V. de Pilis et Pásztó ad sacrum et exemptum Ordinem Cisterciensem spectantem, et in Archi-Dioecesi Agriensi, adeoque sub Jurisdictione Sacrae Regni Nostri Hungariae Coronae existentem, cum eiusdem S. Ordinis Abbatia B. M. V. de Zircz Dioecesi Wesprimiensi ingremiata, quam a multis retroactis annis Ordinis aeque Cisterciensis Abbates Henrichovienses in Silesia Borussica titulo pignoris, adeoque jure dumtaxat temporaneo tenuerunt, ac tum ideo, cum etiam ex eo, quod Abbatia Henrichoviensi, per Regimen Borussicum subinde sublata, ac ipso etiam Abbate Henrichoviensi Constantino Gloger, qui Abbatis titulum Abbatiae quoque Zirczensis hactenus retinebat, fatis functo, jam eo ipso omnis Conventus Zirczensis a memorata Abbatia Henrichoviensi dependentia,

Digitized by Google

et cum illa nexus, et Communicatio cessaverit, modalitate inferius uberius expressa, ita uniendam, et conjungendam clementer decreverimus, ut duo hi Zirczensis, nempe et Agriensis, Conventus, licet hactenus ab invicem independentes, in unam eandemque Familiam junctis viribus plus emolumenti allaturam sub uno eodemque Abbate coalescant, spectatis praeterea eximiis animi Dotibus, et qualitatibus Fidelis Nostri Venerabilis, ac Religiosi Antonii Dréta Sacri, et exempti Ordinis Cisterciensis, Monasterii de Pilis et Pásztó, titularis Abbatis, nec non Abbatiae B. M. V. de Zircz Administratoris, memoratas binas Abbatias B. M. V. de Zircz nec non Pilis, et Pásztó, velut effective vacantes, authoritate Juris Patronatus Nostri Regii, quod generaliter in conferendis omnibus antelati Regni Nostri Hungariae, et partium ei adnexarum Ecclesiis, et earum Beneficiis instar divorum quondam Regum Nostrorum videlicet gloriosae reminiscentiae praedecessorum optimo Jure habere, et exercere dignoscimur, eidem Antonio Dréta cum cunctis dictarum Abbatiarum bonis, ac Juribus temporalibus ad ipsos de Jure, et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus, vigore benignarum Collationalium Nostrarum Litterarum sub hodierno aeque dato emanatarum, ea ratione clementer contulerimus, ut Abbatia Zircziensis cum Abbatia B. M. V. de Pilis et Pásztó in unum Corpus conflata denominationem a Principali Conventu Zircziensi sortiatur, utve Abbas B. M. V. de Zircz Pilis et Pásztó obligationes praesenti Abbatiarum unionis Diplomate contentas ad amussim explere, et dependenda dependere teneatur, sitque obstrictus eo caeteroquin suapte intellecto, quod is e commassatis utriusque Conventus redditibus competenti in victu et vestitu, supellectili et servitio provisioni Suae tantum, quantum Religiosa modestia admiserit, et necessitas exegerit, consciis pro more, et disciplina Sacri ordinis religiosis applicare possit, caeterum praeter obligationes, quae Abbati ex Instituto Sacri Ordinis incumbunt, tenebitur is etiam peculiariter invigilare, qualiter Directores et Professores, Exhortatores, et Catechetae scholarum Gymnasialium, in quibus conjunctarum, antelatarum Abbatialium Religiosi scholas tradituri sunt, officiis suis in educanda, et formanda Juventute satis faciant, defectibus siquos advertit, actutum occurrere, iis, quos haud satis idoneos compererit, a cathedra semotis, alios aptiores substitueret, Conventus et Familias horum Religiosorum, ubi scholas tradituri sunt, frequentius visitare, ac ut nullibi a sacra Disciplina deflectatur, zelose seduloque curare, prout, et ad illorum etiam, qui in

Digitized by Google

bonis Conventus Zircziensis Curae animarum expositi sunt, mores, et conversationem juncta cum Dioecesana Superioritate opera, vigilantiam suam extendere. Et siquidem utraque antelatarum Abbatiarum separatas obligationes sibi impositas habeat, et quidem Zircziensis: a) Scholam Capitalem Nationalem Wesprimiensem administrandi, duo Gymnasia signanter Albense, Quinque-Ecclesiense, vigore alterius benignae resolutionis Nostrae Regiae curae, et institutioni ejusdem Conventus attributa idoneis docentibus, et Directoribus providendi; b) Titulo fortificatorii quotannis 1769 florenos, triginta sex cruciferos solvendi. c) Paschalem quottam annue Fundo Religionis in 18230 Florenis, 24 xris pendendi; Pilis Pásztóensis vero Regularem Conventum Agriae formandi Ecclesiam omni illo, quod sub Patribus abolitae Societatis viguit, divino servitio providendi, Scholas denique Gymnasiales Agriae gratuito docendi, hinc obligationibus his porro quoque eo usque, donec circa easdem, nominatim circa summas ad fundum Fortificatorii aeque, ac ad fundum Religionis annue inferendas Nobis aliud benigne disponere visum fuerit, in suo vigore relictis, Abbas Curae sibi habebit, ut eadem ad amussim expleantur. Ordinariam porro Abbatis Residentiam in Conventu Zirciensi velut potiori, et numerosioribus Religiosis intertenendis propter bonorum viciniam commodiori clementer defigimus ea ratione, ut tam Conventum Agriensem, quam etiam alias, ubi Religiosi unitorum Conventuum horum, Scholas Gymnasiales traditurі sunt, Residentias frequentius visitare sit obligatus, quoad susceptionem porro Juvenum ad sacrum hunc ordinem Cisterciensem providae Abbatis dispositioni relictum esse volumus, ut aptiores Juvenes prae minus idoneis, sive illi districtuum partium Tibiscanorum, sive Danubiarum fuit, ibi, ubi se Adolescentes insinuaverint, seu per ipsum, seu per alios, quibus negotium suscipiendorum Candidatorum commiserit, adoptentur. Locum vero pro Novitiatu Zircium, ubi et major religiosorum horum numerus, et commodior plures intertenendi modus est, et Novitii coram oculis, et sub vigilantia Abbatis sui, magis etiam in Bonos, et Exemplares Religiosos formari possunt, benigne destinamus. Et siquidem antelatae duae Abbatiae ita uniendae sint, ut sub uno Abbate unam eandemque Familiam Religiosam constituant: hinc Religiosi hujus ordinis professionem non ad distinctum Conventum, sed ad unam eandemque conjunctam Abbatiam B. M. V. de Zircz, Pilis, et Pásztó, eliciendam, et hujus unitae Abbatiae Abbati obedientiam vovendam habebunt,

Digitized by Google

ita, ut ad jussa, et vocem Abbatis ad quemcunque Conventum missi fuerint, ire obligentur, et vicissim ipsos, dum consenescentes amissis viribus, morbique afflicti nulla servitia praestare potuerint, quiscunque Conventus, prout nempe Abbas disposuerit, intertenere teneatur, eo caeteroquin ex ipsa indole unionis harum utriusque ordinis Abbatiarum, prout, et Professionis Religiosae esto ante unionem elicitae suapte profluente, quod Religiosi jam professi, qui legitimo suo Abbati sive Zirczii, sive Agriae obedientiam voverunt, utraque Abbatia in unam nunc conflata legitime utriusque Successori in omnibus parere, et quam quisque eorum destinationem nutu Abbatis sive Zirczii, sive Agriae, sive Albae, aut Quinque-Ecclesiis acceperint, ei se incunctanter conformare obligentur, ita etiam benigne annuimus, ut memorata conjuncta Abbatia Zirczii propria studia habeat, Abbas nihilominus tenebitur duos adminus sui ordinis Clericos in Seminario Generali Pestiniensi, tres vero in Collegio Pázmániáno Viennensi suo sumptu constanter intertenere, qui successu temporis absoluto in Caesareo-Regiis Universitatibus Theologiae Cursu, susceptisque gradibus domum reversi Theologicas disciplinas in Lyceo monastico profiteantur. Quemadmodum porro praecipuum horum Conventuum in unam Abbatiam jam conflandorum officium deinceps futurum est, Juventutem in Gymnasiis ipsis assignandis instituere, ita clementer praecipimus, ut finitis studiis Philosophicis, et Theologicis illi, quos Abbas Scholis tradendis prae caeteris magis idoneos judicaverit, uno adminus anno grammaticales, et humaniores Classes sub magisterio unius emeriti, et insigniter instructi Professoris repetant, quo hac ratione bene formati semper adsint, qui subinde Scholis docendis juxta dispositionem Abbatis, cui occasione cujusvis mutationis Professorum mutua eatenus cum supremo Districtus Litterarii Directore fovenda erit cointelligentia, admoveri valeant. Praeterea in id quoque adnitendum erit, ut in quovis loco, ubi saepefatae binae conjunctae Abbatiae scholas Gymnasiales tradendas nanciscantur, in quantum possibile fuerit, distincti sint a Priore, vel superiore Directore, nullo alio, quam Directoralis officii munere occupando, utve Agriae iidem Religiosi etiam Scholas normales sub eodem tecto cum Gymnasialibus doceant, ea quidem lege, ut id, quod nunc Civitas Agriensis duobus Saecularibus professoribus Scholarum normalium pendit, Conventui cedat, munus praeterea Exhortatoris ibidem distinctum a Professoribus Individuum gerat, pro Catecheta Normalium Scholarum vero, quopiam e Professoribus deputari queunte; ad promovendum porro Cultum

Digitized by Google

divinum Sacri Instituti benigne volumus, ut hic cum praescripto pro Juventute scholastica ordine omni possibili ratione concilietur, et diebus Dominicis, aut Festis Conciones Hungaricae, et Germanicae tam Zirczii, quam etiam Agriae ad populum dicantur, et Chorus Zirczii exacte servetur, cum autem obligatio haec, quoad Chorum hic et nunc in Conventu Agriensi velut paucioribus Individuis, iisque doctione Scholarum potiori parte occupatis expleri vix possit, hinc zelo, et providentiae Abbatis relictum sit, ut etiam Agriae esto non quotidie, adminus certis solemnioribus anni diebus, cumprimis, si ibidem successu temporis religiosorum numerus increverit, officium Divinum choraliter decantari procuretur; curabit praeterea Abbas, ut Cura animarum per Conventum Zirczensem in 14 locis Dominio suo Terrestrali subjectis exercita relate ad praefatas 14 Parochias porro etiam administretur. Caeterum, ut ambo Conventus, Zircziensis quippe, et Agriensis obligationibus suis ex Instituto, et Disciplina rite satisfacere possint, numerum Religiosorum in Conventu Zirczensi habitantium inclusis etiam illis, qui in duobus Gymnasiis, Alba-Regalensi nempe, et Quinque-Ecclesiensi scholas tradituri sunt, nec non Novitiis studentibus, ac repetentibus, demptis tamen 14 Individuis Curae animarum expositis, et alioquin suis Parochialibus reditibus provisis in quinquaginta, Conventus vero Agriensis in 15 Individuis clementer defigimus ea ratione, ut his quoque ita, prout Zirciensibus administratio oeconomiae in bonis ipsis extra claustrum interdicta sit, per saeculares oeconomicos officiales in bonis utriusque Conventus cum majori fructu, et conservatione Disciplinae Religiosae tractanda, adeoque in locum trium Individuorum, ad Conventum Agriensem Spectantium, hactenus in Administratione bonorum accommodatorum duo Professores Normalium Scholarum, ac unus P. Provisor pro adjutorio Abbatis in regimine bonorum, Prioris vero in administranda oeconomia domestica substituantur. Directionem demum utriusque unitae Abbatiae, Jurium et Bonorum Abbati praeexposito modo per nos clementer nominato benigne delatam habere volumus, ita, ut is in utroque Conventu pro adjutorio suo P. Provisorem ad nutum, et iussu eiusdem Abbatis dum et quando necessum esse judicaverit, tam ad bona excursurum, quam etiam localibus Prioribus in regenda domestica oeconomia operam navaturum habeat, et quemadmodum Cistercitae Agrienses, et Zirczienses per conjunctionem antelatarum duarum Abbatiarum unam Familiam Religiosam constituent, ita suapte sequitur etiam proventus utriusque

Digitized by Google

Abbatiae sub directione, et administratione unius eiusdemque Abbatis constitutae, commassandos et ex his utriusque Abbatiae necessitatibus providendum, ac tam proventuum perceptionem, et erogationem, dispensationem a prudenti caeteroquin Abbatis directione, et provida oeconomiae manipulatione pendentem necessitatibus Conventuum accomodandam, quam etiam ratiocinia bonorum, ac domestica juxta S. Ordinis Regulas et praeexistentes benignas resolutiones ducenda, tractandaque esse. Imo Abbatiam B. M. V. de Pilis, et Pásztó cum Abbatia B. M. V. de Zircz praemissa modalitate vigore praesentis benigni Diplomatis Nostri benigne unimus, et conjungimus ac tenorem eiusdem per eos, quorum interest, aut intererit, ad amussim observari clementer praecipimus, et mandamus. In cujus majus robur, perpetuamque firmitatem isthoc benignum unionis antelatarum Abbatiarum Diploma secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae Apostolicus utimur, impendenti communitum extradandum esse duximus, et concedendum: Datum per manus Fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis, ac Magnifici Comitis Josephi Erdődy de Monyorókerék, aurei Velleris, ac una insignis Ordinis S. Stephani Regis Apostolici magnae Crucis Equitis, montis Claudii, et Comitatus Varasdinensis perpetui Comitis, prout et arcis Civitatisque eiusdem Nominis haereditarii Capitanei, Camerarii, Consiliariique Nostri actualis Status intimi, Dapiferorum Nostrorum Regalium per Hungariam magistri, Comitatus Nitriensis supremi Comitis nec non per idem Regnum Nostrum Hungariae Aulae Nostrae, prout et dicti Ordinis S. Stephani Cancellarii, in Imperiali Urbe Nostra Vienna Austriae die Decima nona mensis Augusti anno Domini Millesimo octingentesimo Decimo quarto. Regnorum Nostrorum Hungariae et Bohemiae, et reliquorum anno vigesimo tertio, Franciscus m. p. Comes Josephus Erdődy m. p. Nicolaus Szechén m. p.

ORDINIS PP. CISTERCIENSIUM

Residentia Alba-Regalensis.

Status Personalis anno saeculari:

A. R. P. Benjaminus Gerlach, Resid. Superior, Gymn. sup. Director, Soc. Reg. Scient. Nat. Budapest. Soc. zool. bot. Viennensis, nec non Societ. geogr. Hung. membrum, Hist. Nat. in V. et VI. Cl. ord. Professor.

Digitized by Google

A. R. P. Ludovicus Liszy, Lingvae et litt. lat. et graecae in VII. et VIII. Cl. Ord. Professor, Biblioth. gymnas. Custos.

— — P. Leo Burghardt, Consociat. Professorum Gymnas. membrum, lingvae germ. in II. V. VI. Geographiae in II. Philosophiae in VII. et VIII. Cl. ordinarius Professor.

— — P. Isidorus Gebaur, Societ. Reg. Scient. Nat. Budapest. Stenographiae nec non Consoc. Professorum Gymnas. membrum, I. Cl. Ordinarius, lingvae hung. et lat. in I. lingvae et litt. german. in I. III. VII. et VIII. Cl. ordinarius, lingvae Gallicae, et cant. extraordin. Professor.

— — P. Colomannus Kolossváry, Soc. Reg. Scient. Nat. Budapest. membrum, in I. et V. Cl. Matheseos, in III. et IV. Cl. Physicae, in VI. Cl. Chemiae ord. Professor, Musei chemici Custos.

— — P. Desiderius Alaghy, II. Cl. Ordinarius, in II. et IV. Cl. lingvae hung. in II. et VI. Cl. lingv. et litterat. latinae ord. et calligraphiae extraord. Professor.

— — P. Clemens Pallér, Soc. Reg. Scient. Nat. Budapest. membrum, VIII. Cl. Ord. in II. et III. Cl. Matheseos, in VII. et VIII. Cl. Physicae, Geogr. math. in VIII. Cl. ord. Professor, Musei phys. Custos.

— — P. Irenaeus Károly, Soc. Reg. Scient. Nat. Budapest. membrum, VII. Cl. Ordinarius, in I. et III. Cl. Geogr. in IV. V. VII. et VIII. histor. univ. ord. Professor.

— — P. Amandus Mészáros, Consoc. historicor. hung. membrum, IV. Cl. Ord. lingvae lat. in IV., graecae in VI. hung. et litt. in VII. et VIII. Cl. ord. calligraphiae in II. Cl. extraord. Professor, Confer. Notarius.

— — P. Gerardus Hamzus, Societ. Reg. Scient. Nat. Budapest. Consoc. historicorum et Geographiae hung. membrum, III. Cl. Ordinarius, Doctr. Relig. in I. II. III. et IV. Cl. lingvae lat. in III. Cl. ord. lingvae gall. extraord. Professor, Gymn. inf. Exhortator.

— — P. Victor Szenczy, V. Cl. Ordinarius, Doctrinae Relig. in V. VI. VII. et VIII. Cl., lingvae et lit. hung. in V.

Digitized by Google

et VI. Cl., lingvae et lit. lat. in V. Cl. ord. Professor. Exhortator sup. Gymnasii.

A. R. P. Alphonsus Ereky, Cons. Profess. Gymnasialium membrum, VI. Cl. Ordinarius, in IV. VI. VII. et VIII. Cl. Matheseos, in I. et II. Cl. geogr. ordin. Professor.

— — P. Balthasar Ignics, Societ. Reg. Scient. Nat. Budapest. membrum, lingv. graec. in V. ling. germ. in IV. hist. in III. et VI. Cl. Professor.

CXXXI.

b) ORDO S. FRANCISCI PROV. MARIANAE

post liberatam a Turcis civitatem, quando hic consederit, claustrum et Ecclesiam construxerit, videre est in narratione eventuum temporum illorum pag. 178.

Status Personalis anno saeculari:

A. V. P. Casimirus Görög, Philosophiae et SS. Theologiae Lector, item Secretarius ac definitor Prov. vice altera emeritus, Guardianus Conventus Alba-Regalensis, Examinator Confessariorum, Resolutor Casuum, Bibliothecarius et Historiographus Conventus, Arcas Romanus.

M. V. P. Paulus Porpáczy, Vic. Conc. em. Cur. serv. in spir. exam. Conf. D. et Poen. Conv. Conf. FFr. Adm. in Sz.-Mihály.

— — P. Benedictus Meszes, Conc. et Mag. Novit. em. Cap. Dom. apud Excell. D. Com. Joannem Cziráky, in Lovasberény.

— — P. Clemens Körész, Conc. et Philos. Lector emer. Prov. Transylvaniae Def. ad hon. Adm. in Xenodochio civico.

— — P. Mansvetus Öveges, Conc. em., Dir. Sacrist., Conf. FFr. Poen. Conv.

— — P. Gratianus Galgóczi, Concionator emer. Coop. D. Par. in Perkáta.

— — P. Bonifacius Kopeczky, Conc. em. Miss. pop. Disc. Conv. Admin. in Csősz.

Digitized by Google

M. V. P. Rudolphus Tóth, Conc. hung. Dom. D. V. C. Admin. in Curia Cottus. Mag. Laic.

— — P. Ludovicus Spindlhuber, concion. germ. ordin. et D. V. C. germ.

— — P. Cletus Cseh, Conc. hung. Fest. adm. in Dinnyés et Petele.

Fratres Laici: Fr. Porphyrius Gerecs, Sart. clav. Fr. Balthasarus Simon, ost. Coll. elem. cur. refect. Fr. Franciscus Petrik, Coc. Pist. Fr. Bertholdus Vlaszák, Coll. elem.

CXXXII.

c) Ordinis S. Francisci Capucinorum.

Conventus in Moór vide pag. 419.

Status Personalis anno seculari:

A. V. P. Ferdinandus Tanninger, Guard. Adm. Parochiae Conc. em. Hist. Conv. Bibl.

V. P. Benvenutus Chlubna, Vic. Lect. et Conc. em. Coop. Conc. germ. domin. Magister Nov. Clericor. Director chori.

— P. Coelestinus Szép, Conc. em. Spirit. Fratrum.

— P. Paschalis Zavadszky, Lector S. S. Theol. em. pro subs. D. D. Paroch.

— P. Arnoldus Weppil, Coop. Conc. germ. fest. Catech. Director Confrat. Scapul. B. M. V. Disc. Conv.

— P. Angelus Eberl, Coop. Conc. hung. Dominic.

— P. Philippus Ponty, Coop. Conc. hung. fest. et. Catech.

Clerici novitii: Fr. Cyprianus Danner. Fr. Burghardus Angerer. Fr. Otto Pittner. Fr. Dionysius Wolf. Fr. Thaddaeus Doleschal.

F. F. Laici: Fr. Peregrinus Nuszko, Janit. Sart. Sacrist. Comm. Fr. Demetrius Molnár, Cocus, Hort. Fr. Virgilius Kiss, Coll. S. Eleem. Fr. Malachias Schützenhuber, Adj. Coci. Hort. Fr. Balthasar Kling, Nov. Adj. Coci. Hort.

Digitized by Google

CXXXIII.

d) Sororum charitatis s. vincentii a paula.

Domus Albae-Regiae vide pag. 339.

Curator: Rsmus D. Mauritius Kőnig, pag. 359.

Director Spiritualis: A. R. D. Stephanus Gremsperger pag. 407.

Catecheta: A. R. D. Eugenius Szuborics, pag. 402.

Status Personalis: Soror Paula Markovszky, Superior. Augusta Kummer, Antonia Torhoffer, Valeria Dotter, Helena Paál, Petronella Renn, Irene Várföldy, Anselma Saskeőy, Pancratia Szitás, Capistrana Jablonczay.

In Convictu interno sex Classes numerante erga pensum annuum educantur 32, scholas vero externas perinde sex Classium frequentant 394 puellae.

CXXXIV.

Conclusio.

Ad ingressum suscepti operis in animo proposuimus, quantum a nobis pendebat, idem, usque 20-am Augusti, tamquam anniversariam inauguratae ante saeculum Dioecesis diem, terminandi.

Quamvis autem momenta, a status et officii curis libera, eidem exarando impenderimus, fateri tamen cogimur, citius nos defecisse tempus, quam materiam scribendi.

Unde multa contrahere, aut breviter attingere; plura rescindere aut plane quaedam intacta relinquere coacti sumus. Brevissimo enim unius alteriusque decennii intervallo, magnae rerum commutationes evenerunt, quas, cum evolutione earundem, futuris temporibus signandas reliquimus.

Antequam tamen vela contrahamus, et anchoram figamus, quae durante operis impressione in Dioecesi mutationes evenerunt, adnotamus. Orbata exstitit mense Junio Praesule Dioecesis. Quem amanter suscepimus, dolenter amittimus.

Digitized by Google

Condigne reflectimus hic ad splendidam, Emerici Venosz Abbatis et Canonici Cantoris, in pios fines factam decem millium fundationem, documento 30. Junii desuper edito, roboratam.

Honorifica quoque in Capitulo evenit dignitatum distinctio. Clementia enim Apostolici Regis praetitulatum Emericum Venosz in electum Episcopum Baczіensem nominavit. Edmundo Pellet Canonico Magistro Seniori Abbatiam B. M. Virginis de Lucentia; Josepho Prifach Canonico Magistro Juniori vero Abbatiam S. Martini de Bulch prope Castrum Solymos contulit. Eum autem, qui in Historia almae huius Dioecesis exarata ordines calamo duxit, Insignis Ordinis Coronae Ferreae secundae classis Equitem clementissime creavit.

Clementiae et beneficiorum custos optima est ipsa beneficiorum memoria, et gratiarum actio perpetua, quae non adeo manu et verbis exprimitur, quam animo sentitur.

Et illud pietatis et beneficentiae argumentum hic inserendum venit, quod recentissime Strigonio advenit. Ad excitandum et fovendum religionis sensum, Eminentissimus Cardinalis ac Princeps-Primas Joannes Simor Archi-Episcopus Strigoniensis, solo natali, pro aedificanda Calvaria, ter mille; pro restauranda S. Donati Capella quingentos flnos manu liberali subministravit.

Sed et mors suam rapuit victimam. Michael Gürtler Parochus Váálensis, et Praepositus S. Pauli de Nyir-Pályi, de quo ante aliquot philyras, qua vivente loquebamur, eo ipso tempore, dum pagina illa typo iam impressa exstitit, mors lumen vitae eius 21. Julii exstinxit. Adeo cunctorum viventium mors certa, hora incerta.

Cum autem urgens temporis ratio admoneat, ut oceanum praeteriti saeculi relinquamus; illis, qui in navigio auxiliares quoquomodo porrexerunt manus, gratias referentes, ad portum descendimus futuri Dioecesis saeculi.

LaVs tIbI DeVs per saeCVLa saeCVLorVM.

Digitized by Google

INDEX.

	Pag.
Adamovich Isidorus	373.
Aigner Carolus	349.
Akter Stephanus	424.
Alaghy Desiderius	512.
Ambrus Alexander	440.
Amlacker Franciscus	487.
Angerer Burghardus	514.
Aranyosy Mathias	453.
Ács Josephus	423.
Baán Josephus	381.
Babotai Joannes	436.
Bacsák Emericus	375.
Baján Franciscus	376.
Balassa Stephanus	329.
Balgha Paulus	375.
Ballyák Josephus	387.
Balogh Eugenius	419.
Banutai Barnab.	481.
Barák Josephus	494.
Barbeta Joannes	84.
Barinkay Josephus	473.
Barits Emericus	458.
Barkóczy Ladislaus	309.
Barnabeis Joannes	164.
Bartakovics Josephus	327.
Bauer Hermannus	413.
Bauer Michaël	438.
Bánffy Buzád	56.
Bebek Emericus	51.
Bejczy Stephanus	493.
Beke Franciscus	484.
Beleznay Stephanus	448.
Bene Joannes	413.
Benedek Franciscus	432.
Benyáts Joannes	503.
Berderits Michaël	445.
Berén Paulus	65.
Berghammer Carolus	421.
Berizló Petrus	54.
Berkits Georgius	436.
Bilics Mathias	483.
Blach Adamus	445.
Blahó Augustinus	474.
Blahó Joannes	495.
Blaumann Josephus	415.
Bodó Nicolaus	44.
Bognár Josephus	502.
Bokor Franciscus	436.
Bornitzky Joannes	494.
Borovetz Michaël	444.
Borovszky Michaël	483.
Bors Georgius	422.
Bókonits Joannes	402.
Branizsa Josephus	456.
Brestyánszky Andreas	474.
Broszek Josephus	441.
Budaváry Joannes	431.
Bulics Franciscus	451.

Digitized by Google

	Pag		Pag.
Bulovszky Joannes	474.	Dornis Casparus	428.
Burger Ignatius	492.	Dotter Valeria	515.
Burghardt Leo	512.	Draskovich Mathias	117.
Büttel Carolus	460.	Dréta Antonius	507.
Chlubna Benvenutus	514.	Dreveczky Franciscus	379.
Chorényi Josephus	382.	Dualszky Joannes	379.
Clementis Philippus	475.	Dulánszky Ferdinandus	319.
Clementis Philipp. jun.	487.	Dulánszky Paulus	452.
Colusvári Nicolaus	84.	Dutke Josephus	492.
Conneider Hortulanus	437.	Dzian Eusebius	464.
Csabrián Georgius	479.	Eberle Angelus	514.
Csanády Gotthard	420.	Ecker Joannes	462.
Csatkay Paulus	61.	Edelmann Michaël	445.
Csáky Matthaeus	419.	Edling Rudolphus	174.
Csáky Mauritius	56.	Edinger Andreas	484.
Cseh Cletus	514.	Ereky Alphonsus	513.
Cserenyei Josephus	373.	Ernst Ignatius	375.
Cserveny Ignatius	495.	Erős Ludovicus	504.
Cserveny Joannes	489.	Esztergomi Franciscus	117.
Csóka Alexander	482.	C. Eszterházy Emericus	184.
Csurgai Josephus	376.	C. Eszterházy Nicolaus	434.
Czeberer Joannes	423.	C. Eszterházy Mauritius	435.
Czeizel Venantius	474.	Fabó Michaël	423.
Czimborai Andreas	494.	Faddy Christophorus	428.
C. Cziráky Joannes	5.	Faigl Franciscus	504.
Czobor Adalbertus	501.	Fakó Josephus	486.
Dalberg Gerardus	173.	Farkas Emericus	312.
Dallmann Josephus	447.	Farkas Franciscus	337.
Dani Stephanus	416.	Farkas Josephus	504.
Daniss Sigismundus	497.	Farkas Matthaeus	441.
Danner Cyprianus	514.	Fábos Josephus	497.
Darázsy Stephanus	443.	Fábry Josephus	483.
Delinger Joannes	470.	Fehérváry Jacobus	435.
Devits Gregorius	372.	Fejér Bernardus	426.
Dobos Joannes	372.	Fejér Georgius	486.
Dobos Paulus	376.	Fekete Josephus	504.
Dobrotkay Mathias	466.	Feld Antonius	425.
Doleschal Thaddaeus	514.	Ferk Andreas	382.

Digitized by Google

	Pag.
Ferl Laurentius	495.
Fetter Franciscus	456.
Fetter Joannes	456.
Fiátska Carolus	437.
Fittler Emericus	427.
Fligl Josephus	376.
Fligler Georgius	416.
Fodor Franciscus	481.
Fogt Aloysius	377.
Földes Emericus	409.
Frangepán Georgius	44.
Frantsits Franciscus	433.
Frideczky Franciscus	332.
Funtek Ladislaus	450.
Fux Martinus	428.
Füle Joannes	439.
Fülöp Emericus	425.
Gaál Franciscus	431.
Gaál Josephus	345.
Gabrieli Antonius	330.
Galgóczy Franciscus	454.
Galgóczy Gratianus	513.
Galla Stephanus	440.
Gallovits Paulus	486.
Gangó Josephus	430.
Gáltschek Matthaeus	489.
Gázaffy Anacletus	494.
Gebaur Isidorus	512.
Genszky Gerardus	384.
Gerecs Porphyrius	514.
Gerenday Nicolaus	116.
Gerlach Benjaminus	511.
Glavák Franciscus	469.
Glazer Josephus	487.
Gomai Joannes	484.
Gorup Franciscus	140.
Gottvald Ignatius	483.
Gódinger Franciscus	375.
Gózony Andreas	443.
Gózony Georgius	353.
Gózony Julius	472.
Görög Casimirus	513.
Grabocsay Antonius	401.
Gradischai Franciscus	378.
Grain Stanislaus	416.
Gremsperger Stephan.	407.
Griener Dominicus	424.
Grubánovits Ludovicus	372.
Grubánovits Sigismund.	327.
Guitman Franciscus	406.
Gürtler Michaël	442.
Gvarient Felician	186.
Győrdeák Ladislaus	414.
C. Győry Ladislaus	452.
Győry Adalbertus	429.
Győry Joannes	448.
Gyurkovits Paulus	486.
Gyurtsek Josephus	496.
Habány Stephanus	494.
Haintz Leopoldus	468.
Hamza Georgius	477.
Hamzus Gerardus	512.
Hanák Ladislaus	428.
Haszlinger Sebastianus	375.
Havelka Antonius	422.
Hegedüs Josephus	470.
Heimbach Alexander	424.
Hell Franciscus	383.
Herbst Josephus	495.
Herczeg Stephanus	497.
Herovits Mathias	136.
Herschmann Stephanus	427.
Heymerle Leopoldus	379.
Hirsch Josephus	443.
Hochenecker Benedictus	428.
Hofbauer Eduardus	504

Digitized by Google

	Pag.
Hoffmann Franciscus	462.
Holenda Ludovicus	428.
Hollajder Franciscus	493.
Hollner Josephus	410.
Hollósy Melchior	479.
Holner Theodorus	424.
Hoód Alexander	465.
Hopf Joannes	381.
Horeczny Joannes	473.
Horváth Alex. sen.	436.
Horváth Alexander	435.
Horváth Amandus	428.
Horváth Daniel	428.
Horváth Franciscus sen.	458.
Horváth Franciscus	481.
Horváth Joannes	305.
Horváth Josephus	436.
Horváth Ladislaus	388.
Horváth Martinus	428.
Horváth Paulus	423.
Horváth Simon	428.
Horváth Stephanus	433.
Horváth Stephanus jun.	504.
Horvátovszky Vilh.	374.
Hubay Gerardus	481.
Huber Ignatius	483.
Huliman Andreas	471.
Huszár Antonius	380.
Huszár Carolus	457.
Ibellacker Josephus	452.
Ignics Balthasarus	513.
Ihász Georgius	428.
Isoó Michaël	465.
Jablonczay Capistrana	515.
Jaczek Josephus	491.
Jaeger Carolus	376.
Jager Antonius	371.
Jakosits Josephus	386.
Jakubetz Malachias	464.
Jankó Petrus	446.
Jankovich Andreas	140.
Jankovits Carolus	474.
Janky Eduardus	407.
Janny Franciscus	480.
Janny Josephus	377.
Jantalek Joannes	447.
Jantschi Joannes	437.
Jekelfalusy Vincent.	315.
Juhász Franciscus	436.
Juller Josephus	414.
Jungmayer Georgius	458.
Juraszek Carolus	424.
Kaás Antonius	420.
Kaller Josephus	504.
Kallinger Ludovicus	484.
Kanda Josephus	475.
Kapoczi Joannes	140.
Kaposy Joannes	137.
Karner Antonius	311.
Karvászy Josephus	450.
Katona Bartholom.	433.
Kazay Erasmus	421.
Kállinger Ludovicus	484.
Kálmán Joannes	409.
Kálmánczay Dominicus 17. 44. 51. 69. 77.	81.
Károly Iraeneus	512.
Károly Joannes	468.
Kecskés Emericus	376.
Keifler Joannes	451.
Kelcz Emericus	380.
Keőszeghy Emericus	372.
Kereskényi Julius	470.
Kevess Andreas	114.
Khauth Georgius	387.
Khor Josephus	483.

Digitized by Google

	Pag.
Kindl Joannes	504.
Király Franciscus	388.
Kiss Ferdinandus	447.
Kiss Josephus sen.	427.
Kiss Josephus	503.
Kiss Virgilius	515.
Kiszner Sebastianus	373.
Kitreiber Leopoldus	420.
Klariger Joannes	422.
Klauszrigler Joannes	476.
Kling Balthasarus	515.
Knecht Josephus	489.
Kollár Joannes	426.
Kollár Josephus	438.
Koller Franciscus	444.
Koller Ignatius	382.
Koller Joannes	449.
Koller Josephus	418.
Kolossváry Colom.	512.
Komáromy Carolus	386.
Komjáthy Martinus	330.
Komanovits Michaël	496.
Konop Joannes	504.
Kopácsy Josephus	303.
Kopállik Cajetanus	373.
Kopeczky Bonifacius	514.
Korherr Josephus	452.
Korizmits Antonius	343.
Koroda Franciscus	438.
Korporits Mauritius	427.
Kovács Aloysius	454.
Kovács Pius	428.
Kovácsics Solanus	471.
Kovács Emericus	476.
Kovács Paulus	472.
Kőhegyi Sebastianus	463.
Kőnig Mauritius	367.
Kőrész Clemens	513.
Kőrösy Stephanus	441.
Kőszeghy Emericus	490.
Kőszeghy Josephus	269.
Kövesy Franciscus	391.
Kralik Alexius	425.
Krencz Ignatius	402.
Krestschmár Laurent	44.
Krécsy Carolus	504.
Krizsány Augustinus	420.
Krizsány Carolus	420.
Krizsány Ignatius	349.
Krizsány Joannes	442.
Kummer Augusta	515.
Kummer Georgius	466.
Kuncz Ladislaus	355.
Kutassy Joannes	115.
Kuti Martinus	405.
Kuzmits Petrus	139.
Kürthy Daniel	495.
Lajos Josephus	452.
Lamberg Comes	8.
Landonics Georgius	182.
Lattyák Joannes sen.	373.
Lattyák Joannes	471.
Lauchsz Laurentius	441.
Lauffenbach Joannes	422.
Láng Georgius	422.
Láng Ladislaus	377.
László Antonius sen.	387.
László Antonius	455.
Leeb Carolus	482.
Lehoczky Ignatius	470.
Lendvay Franciscus	504.
Lentz Aloysius	406.
Lenzsér Ignatius	446.
Lenyiczky Stephanus	475.
Lezsó Andreas	373.
Lezsó Ignatius	445.

Digitized by Google

	Pag.
Ley Joannes	466.
Légrády Josephus	430.
Lichnovszky Robertus	389.
Lichtenecker Leopoldus	420.
Lichtenstein Princeps	81.
Lichtner Casparus	380.
Limbek Joannes	350.
Liszy Ludovicus	512.
Lubrik Andreas	430.
Lux Melchior	428
Madocha Gregorius	68.
Madunitzky Joannes	486.
Magdics Stephanus	388.
Magka Joannes	373.
Magyar Julius	462.
Májer Josephus	340.
Maltzer Jacobus	372.
Manszbarth Antonius	433.
Marátzi Antonius	426.
Marich Joannes	334.
Marinkovits Georgius	464.
Markovszky Paula	515.
Mathisyus Georgius	139.
Mattesz Franciscus	415.
Matusek Andreas	172.
Matuska Joannes	366.
Maurer Georgius	348.
Mayer Carolus	433.
Májer Josephus	363.
Márffy Alexius	447.
Mátyás Joannes	493.
Mecséry Adamus	183.
Medveczky Josephus	493.
Melegh Emericus	497.
Melly Carolus	486.
Meres Joannes	454.
Mersits Michaël	485.
Mertl Josephus	479.
Meszes Benedictus	513.
Meszleny Carolus	448.
Meszlényi Julius	378.
Mészáros Amandus	512.
Mészáros Casparus	454.
Mészáros Josephus	335.
Mihálik Georgius	406.
Mihályi Rafaël	437.
Miklosovits Georgius	465.
Milassin Nicolaus	294.
Miskey Franciscus	390.
Mittermajer Jacobus	428.
Mogyorosy Ladislaus	418.
Molnár Demetrius	515.
Molnár Franciscus	376.
Molnár Ignatius	456.
Molnár Joannes	421.
Molnár Martinus	458.
Mórocz Petrus	423.
Móser Sebastianus	433.
Munier Joannes	477.
Muszka Nicolaus	381.
Mutnyánszky Joannes	444.
Müller Joannes	164.
Nagy Balthasarus	329.
Nagy Georgius	136.
Nagy Ignatius	243.
Nagy Ludovicus	419.
Nagy Paulus	331.
Nádasdy Ladislaus	173.
Neiszer Josephus	409.
Nemsits Franciscus	424.
Nesselrode Bertram.	165.
Nesselrode Vilhelmus	164.
Neuman Josephus	458.
Németh Alexander	432.
Németh Stephanus	435.
Niger Petrus	80.

Digitized by Google

Pag.

Niszák Leopoldus . . . . 485.
Novák Joannes . . . . . 494.
Novák Paulus . . . . . 468.
Nöthig Franciscus . . . . 491.
Nuszko Peregrinus . . . . 515.
Nyári Franciscus . . . . . 412.
Nyers Stephanus . . . . . 430.
Nyirák Alexander . . . . . 461.
Nyirák Ignatius . . . . . 351.
Oberman Michaël . . . . . 445.
Obuch Paulus . . . . . 495.
Odenvald Antonius . . . . 483.
Offner Franciscus . . . . . 438.
Oláh Nicolaus . . . . . 115.
Oravetz Ignatius . . . . . 475.
Ordódy Paulus . . . . . 380.
Orsonits Franciscus . . . . 409.
Orsonits Ignatius . . . . . 399.
Öveges Mansvetus . . . . 513.
Paál Helena . . . . . 515.
Paczona Franciscus . . . . 451.
Pados Joannes . . . . . 466.
Paiss Franciscus . . . . . 461.
Pakacz Paulus . . . . . 41.
Pakróczy Joannes . . . . . 450.
Palkovits Joannes . . . . 416.
Pallér Clemens . . . . . 512.
Pallovits Stephanus . . . . 138.
Papp Franciscus . . . . . 415.
Papp Paulus . . . . . 426.
Pappenheim Alexand. Com. . 151.
Patroni Ecclesiarum:
  Augusta Familia Caes. Regia 472. 478. 480 481. 482.
  Serenissimus Princ. Josephus . 443. 483. 486. 488.
  Episcopátus Alba-Regalensis . . . . . 425.

Pag.

Liberae Collationis Eppalis 413. 427. 429. 457. 473. 480. 485. 492. . . . . 496.
Capitulum Alba-Regalense 409. 444. 460. . . . . 474.
Capitulum Veszprimiense 422.
Abbatia Zirczensis . 427. 428.
Excels. Ministerium Financ. Reg. Hung. 459. 463. 465. 490. 493. . . . . 496.
Fundus Religionis 412. 414. 415. 416. 420. 421. 435. 436. 441. 451. 455. 458. 463. 464. 470. 485. 494. . . . . 495.
C. Joannes Cziráky 444. 445.
C. Emma Rosa Batthyány 426.
C. Mauritius Esterházy 432. 433. 437. . . . . 438.
C. Nicolaus Esterházy . . 441.
C. Christina Festetits et Gizella Festetits . . . 439.
C. Ladislislaus Győry . . 452.
Fam. CC. Lamberg et LL. BB. Luzsénszky . . . 419.
C. Alexander Zichy . . . 456.
C. Rudolphus Lamberg . 433.
C. Franciscus Nádasdy . 443.
C. Mauritius Sándor . . 462.
C. Geiza Batthyány . . . 425.
Heredes C. Ludovici Széchenyi . . . . . 410.
C. Franciscus Zichy . . 451.
C. Edmundus Zichy . . 424.
C. Stáray . . . . . 418.
I. Fam. C. Paulinae Zichy 419.
Heredes C. Joannis Zichy 424. . . . . 450.

Digitized by Google

Pag.

CC. Ferdinandus Zichy et Joannes Zichy . . . . 430.
Fam. LL. BB. Rudnyánszky 476.
C. Victor Wimpfen 468. 469. . . . . 475.
Antonius Dréher . . . . 446.
Rudolphus Reitter . . . 476.
Heredes L. B. Georgii Bajzáth . . . . . 417.
Julius Jankovich . . . . 454.
Vilhelmus Csapó . . . . 429.
Franciscus Steinbach et Inclyt. Fam. Szunyogh 484.
Spect. DD. Joan. Forster, Mathias Litvay et vidua Joannis Botzenhardt . 494.
I. Familia Meszleny . . . 448.
Heredes Anastasii Lyka . 446.
C. Guido Karácsonyi . . 488.
C. Guido Karácsonyi, Ludovicus Walther et Emericus Saitz . . . . . 487.
L. R. Civitas Alba-Regalensis . . . . . 405. 407.
Pauer Joannes . . . . . 358.
Paulikovics Melchior . . . 183.
Pákozdy Romanus . . . . 428.
Pásztori Georgius . . . . 418.
Peller Aloysius . . . . . 413.
Pellet Alexander . . . . . 354.
Pellet Edmundus . . . . . 369.
Pendl Aloysius . . . . . 438.
Pendl Franciscus . . . . . 343.
Perczel Josephus . . . . . 450.
Perger Josephus . . . . . 372.
Perits Franciscus . . . . . 486.
Perneczky Hieronym. . . . 420.
Petresits Ludovicus . . . . 428.

Pag.

Petrik Franciscus . . . . . 514.
Petrik Ignatius . . . . . 346.
Petz Antonius . . . . . 460.
Péter Georgius . . . . . 445.
Pfriem Alexander . . . . 473.
Pilsák Georgius . . . . . 373.
Pittner Otto . . . . . 514.
Pius VI. . . . . 230.
Plajer Emericus . . . . . 460.
Pollheim Bernardus . . . . 74.
Ponty Philippus . . . . . 514.
Poór Petrus . . . . . 433.
Porpáczy Paulus . . . . . 513.
Posits Michaël . . . . . 502.
Pospischil Carolus . . . . 418.
Pousa Eusebius . . . . . 60.
Pótzik Georgius . . . . . 413.
Pődör Stephanus . . . . . 455.
Pöthe Franciscus . . . . . 448.
Prácsovits Michaël . . . . 439.
Pregler Nicolaus . . . . . 493.
Prifach Josephus . . . . . 370.
Prikosowitsch Antonius . . 491.
Prúnyi Andreas . . . . . 478.
Puretits Ignatius . . . . . 342.
Purger Aegidius . . . . . 464.
Radnich Emericus . . . . 365.
Radnich Paulus . . . . . 454.
Ramsperger Joannes . . . 467.
Ranzanus Petrus . . . . . 84.
Ráth Matthaeus . . . . . 439.
Reguly Abraham . . . . . 424.
Reitmann Venceslaus . . . 427.
Renn Petronella . . . . . 515.
Rezsnyi Georgius . . . . . 412.
Rezutsek Antonius . . . . 378.
Richter Joannes . . . . . 471.
Richter Josephus . . . . . 464.

Digitized by Google

	Pag.
Román Adamus	376.
Rómer Florian	81.
Rudics Josephus	372.
Rupf Vilhelmus	448.
Saly Paulus	426.
Sarácz Joannes	483.
Saskeőy Anselma	515.
Sárkány Georgius	423.
Sárl Franciscus	462.
Schedt Carolus	373.
Scheirich Antonius	504.
Schill Athanasius	428.
Schiller Michaël	372.
Schiningen Ignatius	269.
Schmidt Martinus	504.
Schmidt Simeon	471.
Schmith Adam	415.
Schmith Joannes	481.
Schnierer Joannes	482.
Schuster Carolus	469.
Schützenhoffer Michaël	430.
Schützenhuber Malachias	515.
Schvanfelder Chrystoph.	454.
Schvanfelder Josephus	348.
Sebach Joannes	183.
Seidel Paulus	440.
Sigel Thomas	384.
Simkó Stephanus	497.
Simkovits Joannes	416.
Simon Balthasarus	514.
Simon Robertus	428.
Simontsits Carolus	347.
Simonyi Paulus	333.
Simor Joannes	357.
Simovits Leopoldus	446.
Solfrank Cornelius	413.
Sóós Georgius	431.
Spanjevich Marcus	490.
Spetykó Franciscus	336.
Spindlhuber Ludovicus	514.
Steindl Josephus	483.
Steiner Joannes	504.
Steiner Richard	420.
Steirer Michaël	504.
Stekl Aloysius	411.
Stenczl Franciscus	492.
Stentzl Josephus	463.
Sterbeczky Stephanus	418.
Stockinger Paulus	372.
Stokovits Georgius	437.
Strázsa Michaël	425.
Strebiczky Ireneus	420.
Streith Nicolaus	432.
Strommer Benedictus	476.
Stublits Franciscus	497.
Stuch Josephus	487.
Supka Hieronymus	428.
Sütő Michaël	439.
Szabady Casparus	430.
Szabó Andreas	381.
Szabó Chrysostomus	428.
Szabó Franciscus	463.
Szabó Joannes sen.	383.
Szabó Joannes	423.
Szabó Josephus	332.
Szabó Stephanus	426.
Szakál Joannes	477.
Szakolczay Michaël	433.
Szakonyi Joannes	138.
Szalay Franciscus	432.
Szalay Joannes sen.	137.
Szalay Joannes	446.
Szalátovits Josephus	494.
Szalkay Bernardus	437.
Szász Carolus	469.
Szedmák Emericus	504.

Digitized by Google

	Pag.
Szegedy Paulus	328.
Szenczy Victor	512.
Szerdahelyi Georgius	378.
Szeretz Stephanus	439.
Szevolt Joannes	462.
Széchenyi Paulus	152.
Szép Coelestinus	514.
Szigly Carolus	481.
Szilassy Stephanus	466.
Szitás Pancratia	515.
Szkálla Rudolphus	484.
Szlezáky Simon	464.
Szobovits Aloysius	485.
Szombathelyi Josephus	435.
Szombathy Franciscus	377.
Szomolnoky Josephus	373.
Sztankovics Ignatius	492.
Sztanovits Franciscus	464.
Szuborics Eugenius	402.
Szuborics Joannes	390.
Szutsits Paulus	304.
Taisperger Josephus	381.
Tajnay Joannes	382
Tallos Georgius	488.
Tamás Vilhelmus	415.
Tankövy Franciscus	493.
Tanninger Ferdinandus	514.
Téttry Josephus	415.
Thurzó Josephus	494.
Thurzó Sigismundus	44.
Tichy Jacobus	409.
Tilly Josephus	458.
Tomichich Joannes	469.
Tonhoffer Antonia	515.
Torma Isidorus	429.
Toronyi Stephanus	458.
Tóth Antonius	442.
Tóth Joannes	411.
Tóth Rudolphus	514.
Török Stephanus	428.
Trabáts Hyacinthus	441.
Trencsányi Joachim	471.
Trummer Carolus	504.
Tucich Emericus	385.
Türr Benedictus	428.
Tzápay Martinus	503.
Ugody Franciscus	114
Ujhelyi Nep.	464.
Urbanovszky Angelin	456.
Vadász Michaël	430.
Vadkerty Josephus	500.
Vagovits Bartholom.	428.
Vaigl Aloysius	426.
Vaingartner Tobias	481.
Vajas Emericus	376.
Vajland Andreas	416.
Vajland Franciscus	406.
Vajland Sebastianus	420.
Valenták Josephus	439.
Valter Aloysius	372.
Varga Joannes	452.
Vattner Clemens	488.
Vavrecsány Franciscus	400.
Vavró Josephus	407.
Vánosy Laurentius	179.
Várallyi Stanislaus	44.
Várföldy Irene	515.
Venisch Franciscus	489.
Venosz Emericus	363.
Veroni Paulus	372.
Veszerle Andreas	437.
Vezinger Georgius	465.
Vinis Franciscus	416.
Virág Josephus	401.
Vitéz Michaël	51.
Vlassits Josephus	329.

Digitized by Google

	Pag.
Vlaszák Berthold	514.
Volffinger Josephus	382.
Vörös Franciscus	397.
Vrchovina Martinus	492.
Vurka Remigius	420.
Vurum Josephus	299.
Wagner Ignatius	424.
Walter Aloysius	486.
Weber Franciscus	486.
Weisz Antonius	269.
Weppil Arnoldus	514.
Werger Michaël	489.
Wichta Joannes	390.
Wilsdorfer Josephus	459.
Wolf Dionysius	514.
Zach Tobiás	427.
Zalay Franciscus	449.
Zavadszky Paschal	514.
Zdenkay Antonius	382.
Zenarolla Paulus	51.
Zerkovits Remigius	465.
Zettner Sebastianus	504.
Zimándy Ignatius	477.
Zimányi Ludovicus	398.
Zimmerman Joannes	484.
Zuri Philippus	378.
Zsnyava Carolus	496.

Digitized by Google

Digitized by Google

Numi in memoriam recuperatae 1601.

Civitatis cusi, sub signatis numeris descripti pag. 125—128.

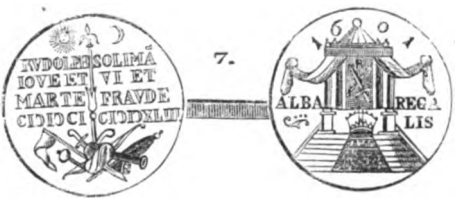

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. II.

Numi in memoriam recuperatae die 19. Maii 1688.

Civitatis cusi, sub numeris signatis descripti pag. 155—156.

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. III.

Ad pag. 411.

SPECIES DIVERSISSIMORUM NUMORUM,

OCCASIONE AEDIFICATAE VIAE FERREAE 1871. PROPE TERRITORIUM CIVITATIS ALBA-REGALENSIS,

SZENT-MIHÁLY, IN MAGNA COPIA REPERTORUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

TAB. IV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ad pag. 174. et seq. Nr. 1. Conservatorium Cranii S. Stephani Regis. n. 2. 3. Conservatorii antiqui duo latera. 4. Superficies. 5. pars inferior.

1.

2.

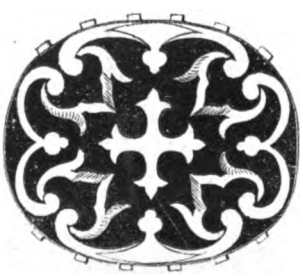
3.

4.

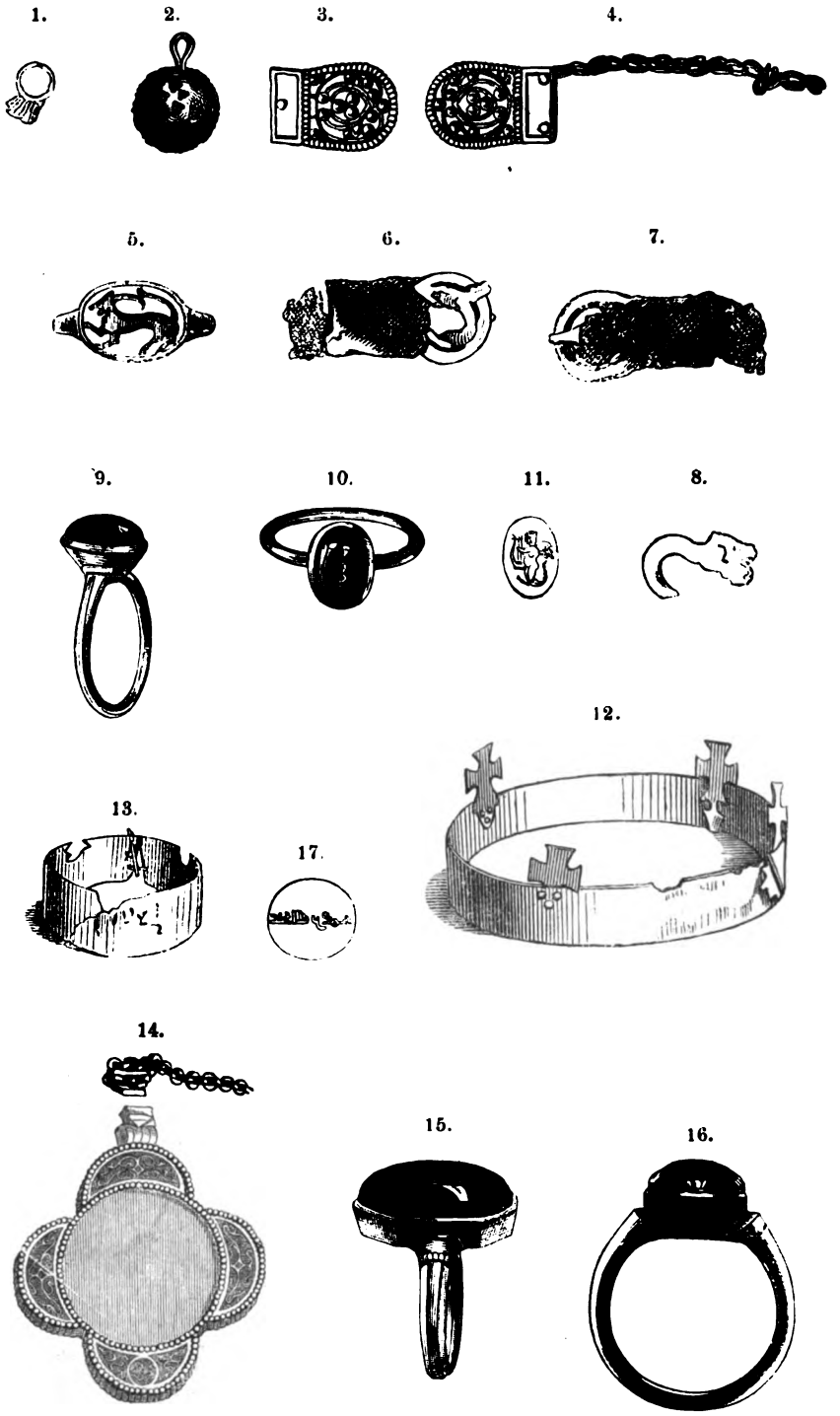
5.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ad pag. 48. 124. N. 1—8. Diversis temporibus e ruderibus Basilicae eruta. N. 9. 10. 11. 12. e sepulchro reginae: annulus, corona. N. 13—17. e sepulchro regum 1848 eruta: armilla, insigne pectorale; annulus.

Digitized by Google

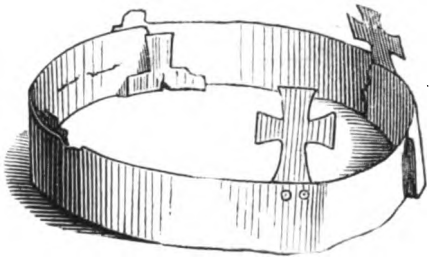
Digitized by Google

Ad pag. 48. 124. E sepulchro regum 1848. eruta 1—5. Corona; sceptrum: crux; gladius; calcaria.

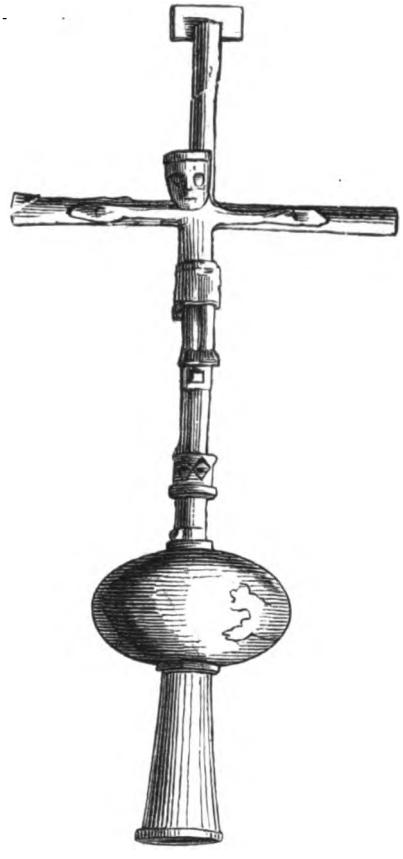
1.

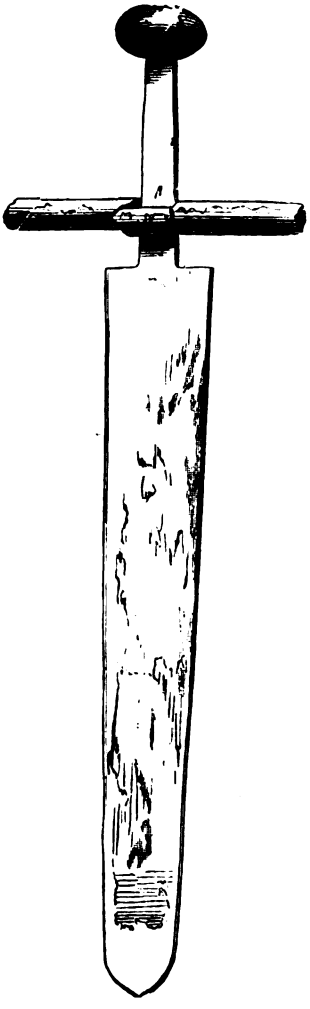
2.

3.

4.

5.

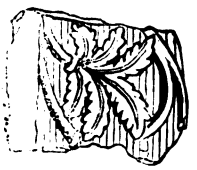

Digitized by Google

Digitized by Google

1—8. E ruderibus Basilicae S. Stephani diversis temporibus eruti lapides.

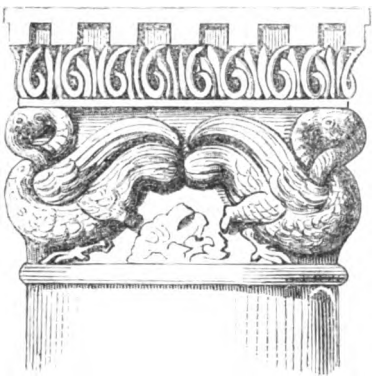
1.

2.

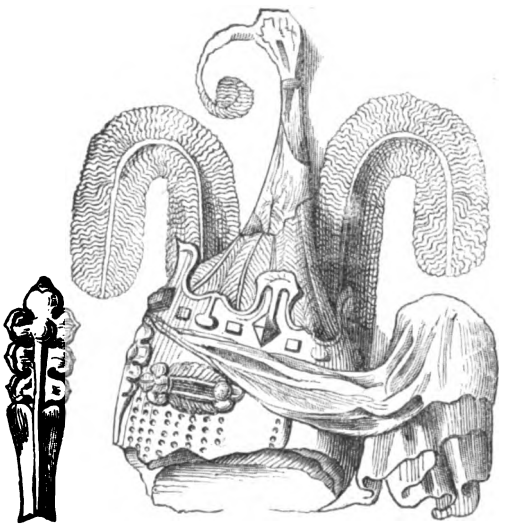
3.

4

8.

5

6

7.

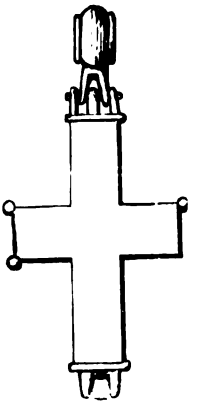

Digitized by Google

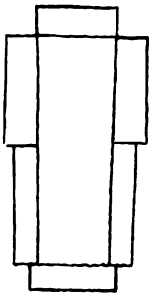
Digitized by Google

1 - 3. E ruderibus et sepulchris, quondam Basilicae, anno 1874. erutae Cruces N. 4. Capella Coemeterii, sub qua Cineres primi Ep. Ignatii Nagy quiescunt.
Ad pag. 294.

1.

2.

3.

4.

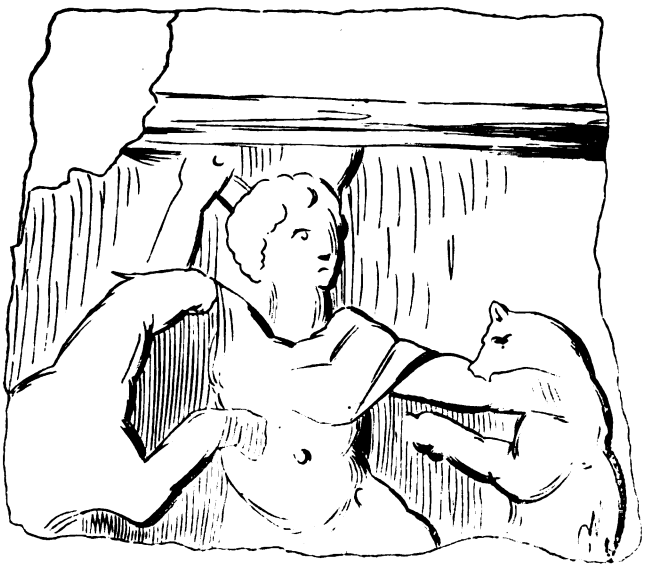

Digitized by Google

Digitized by Google

1—2. Ex imis fundamenti Basilicae lapidibus, anno 1874. cum plurimis huiusmodi aliis eruti lapides.

1.

2.

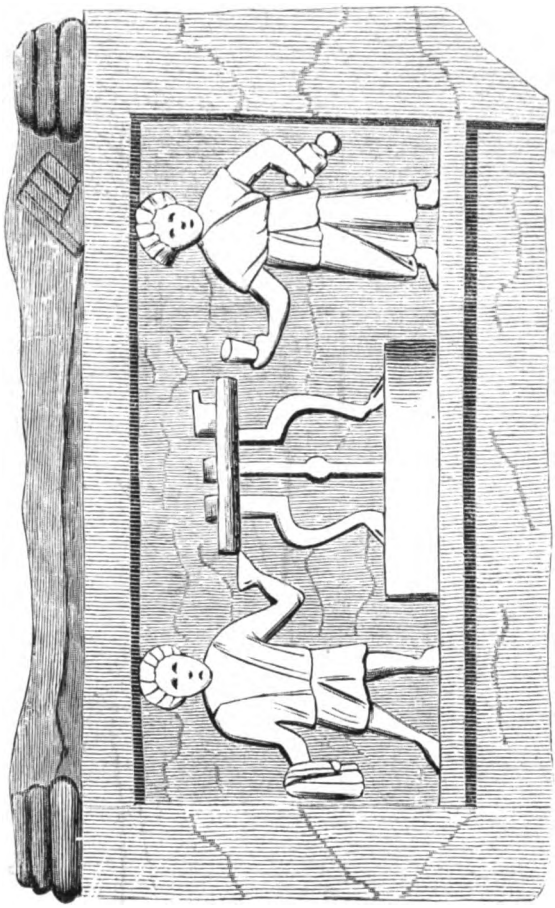

Digitized by Google

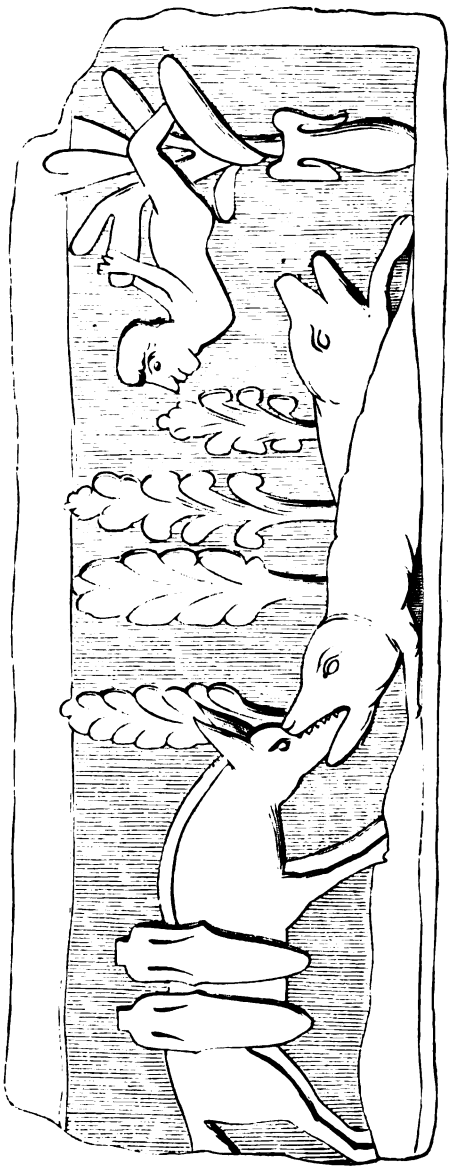
Digitized by Google

1—2. Ex imis fundamenti Basilicae lapidibus, anno 1874. cum plurimis huiusmodi eruti lapides.

1.

2

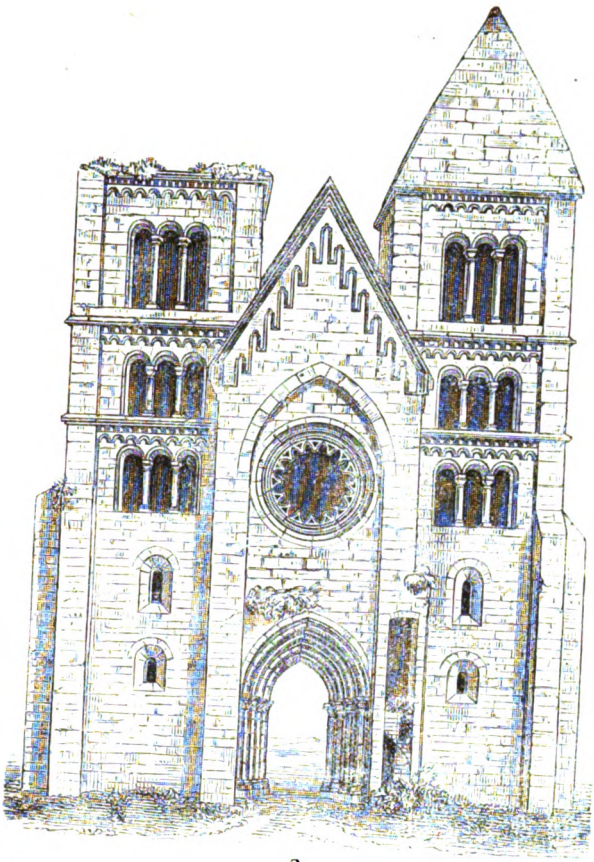

Digitized by Google

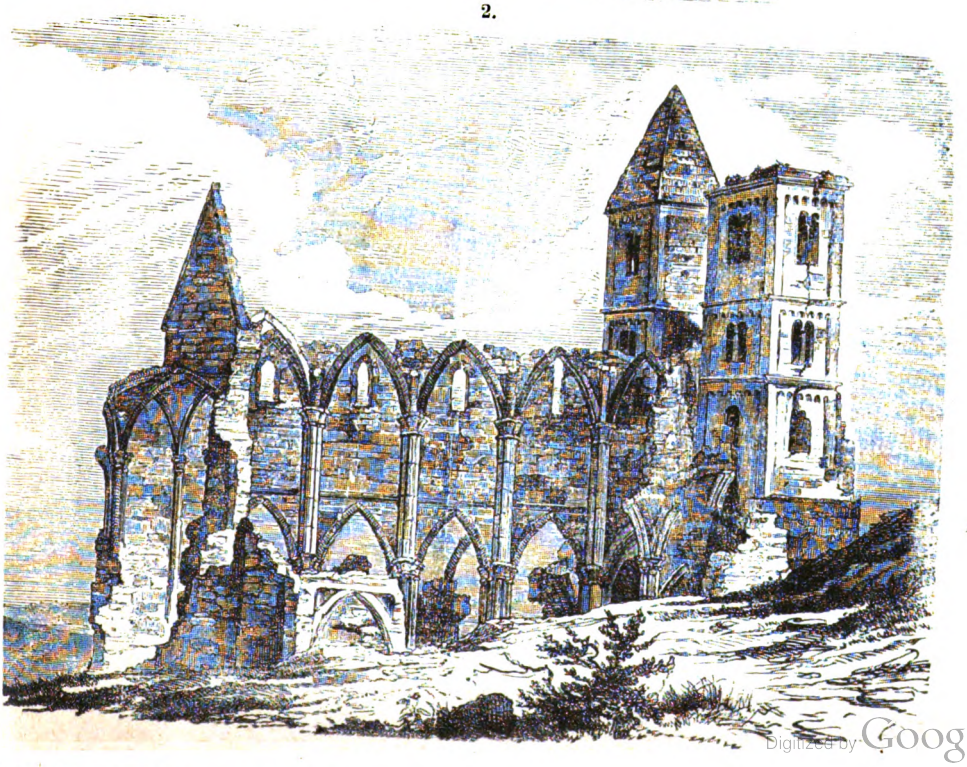
Digitized by Google

Ad pag. 111. et 465. Rudera Praepositurae Zsámbékensis 1—2. Frontispicium, et latus. TAB. XII.

1.

2.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

80 / 542
M 2265

Digitized by Google

RX
1519
.P3

Digitized by Google

